

John Carter Brown.

EX BIBLIOTHECA

P. P. C. LAMMENS.

C

Le Clerc 1512 20 fr.

EPITOME

TRIVM TERRAE PAR
TIVM, ASIAE, AFRICAE ET EV-
ropæ compendiariam locorum deſcriptio
nem continens, præcipue autem quorum
in Actis Lucas, paſſim autem Euan
geliſtæ & Apoſtoli meminere.

AB IPSO AVTHORE DILI-
gẽter recognita, & multis in locis aucta.

CVM ADDITO IN FRONTE
libri Elencho regionum, urbium, amnium,
inſularum, quorũ Nouo teſtamento fit men-
tio, quo expeditius pius Lector quæ
uelit, inuenire queat.

PER IOACHIMVM VADIANVM
COS. SANGALLENSEM.

*Acceſſerunt & Tabulæ regionum ac inſularũ omnium, qua-
rum in ſcriptura noui Inſtrumenti fit mentio.*

TIGVRI, APVD FROSCH.
ANNO M. D. XLVIII.

JOHN CARTER BROWN

AD GEOGRAPHIAE CANDIDATOS

datos Ioannis *Keſſeleri Sangall.*
Phaletium.

Quò tendis Peregrine, uel quid erras
Longa ambage diu, morasq́ perdis?
Quæ terræ loca, fluminum meatus,
Vrbes, qui maris accolæ potentis,
Qua ditis Aſiæ patent receſſus,
Aut qua Marmarici fremunt leones,
Seu cui uecta dedit puella nomen,
Terram frugiferam & uiris potentem
Quam paſsim memorant ſacri & prophani,
Si uidiſſe iuuat breui libello?
Hoc Compendiolum perambulato,
Hic ſtant Mercurij duces columnæ.
Infeſſo pede, nec labore multo,
Per terras, pelagusq́ fluctuoſum
Te mira VADIANVS arte ducet.

VERE PIO ET ERVDITO VIRO D. HENRICHO BVLlingero, ampliſſimæ Eccleſiæ Tigurinæ Epiſcopo, Ioachimus Vadianus S.

HABET hæc noſtra ætas, uir doctiſſime, compluſculos Euangelij miniſtros, pios quidem illos & diligentes uiros, uerumtamen immodica quadã, ut mihi uidetur, ſcripturarũ ueneratione adducti, in ea ſunt hæreſi, ut presbyteris ad paſcendum gregem Dominicum uocatis, non licere exiſtiment præter ſcripturam uerè ſacram ullam philoſophiæ partẽ legere aut tractare. Huius enim nihil eſſe quod ad ſalutem noſtram attineat, nec quadrare, ut quæ ſunt hominum ſolertia inuenta ad cœleſtem illam & à Deo reuelatam philoſophiam adhibeantur: Paſtorem eſſe debere qui Eccleſiæ præeſt, non contemplatorem, nec aliud illi ſpectandum magis quàm ut plurimorum ſalus, doctrina illa, quam Apoſtolus ſanam uocat, quæratur. Eam ipſam autem nec in hominum placitis conſiſtere, neq; ab ulla naturæ parte præſtari, ſed ex unico illo & inexhauſto fonte aquæ uiuæ in uitam æternam ſalientis, qui quidem in ſcripturis prophetarum & apoſtolorum ſeu amplo quodam in labro contineatur, haurire oportere. Quam opinionem & Catabaptiſtæ de internæ uidelicet uocationis ſufficientia perſuaſi, non ſemel apud nos publicis in congreſſibus cum clamore & ſtrepitu ita, ſuo more, tuebantur, ut in totum & linguarũ peritiam & eloquẽtiæ ſtudium ſupploderent atq; ut alienum à Chriſtianiſmo exibilarent. Illorum autem exiſtimatio, tametſi in ſpeciem non multum aliena eſſe à ueritate uidetur, propter abuſum ſtudiorum & artium quem

proximis aliquot ſæculis ſtupor quidam,& ut ſic dicam,publi
cus hominum ueternus orbi inuexerat:tamen propius intuen
conſtabit,arbitror,errorem eſſe non minus pernitioſum quàn
ille Sophiſtarum fuit,qui negarunt ſacras literas ſine ope ph
loſophiæ unquam recte aut doceri, aut intelligi poſſe. Ac mih
quidem ſi alterutram in ſententiam eundum pedibus eſſet,to-
lerabilius uideretur in eam peccare partem, quæ abuſum do
ctrinarum admitteret, modo interim eſſent qui probe uteren
tur, quàm illam probare ſententiam quæ honeſtarum artium
ſtudia prorſus tollenda eſſe de eccleſijs contendit. Dignum au
tem foret admiratione, quo nam pacto uenerit uſu,ut quemad
modũ ab ipſis eccleſiæ cunabulis ad noſtra uſq; tempora nun-
quam hæretici defuerunt qui apoſtolicam doctrinam loco mo-
uere,& ſuam ingerere fuerunt auſi,ita ſane neq; ab illo homi-
num genere uacarit eccleſiæ, qui in re Chriſtiana ſtudio philo
ſophiæ & aliarum artium bonarum cognitione uehementer
abuterentu .Dignum inquam admiratione foret,niſi conſtaret
non omnem ſpiritum ex Deo eſſe, ſed ſancto illi omnis uerita-
tis authori alium in mundo contraponi, erroris nimirum au-
thorem & mendaciorum parentem, qui ab initio in ueritate nõ
ſtetit,cuius non aliud maius ſtudium quàm ut per ſpeciẽ quan
dam recti,ipſo nobis rerũ optimarum abuſu imponat,& ſic cal
lide in errorem incautas mentes præcipitet. Quippe ſuã quan-
dam telam in Chriſto tentando orſus,& mox cum ipſis apoſto
lis, ut olim cum Moſe congreſſus, miraculorũ fidem magicis
præſtigijs ſuis ſubuertere conatus eſt, prius quidem in Simone
Samaritano, deinde in Elyma Cyprio, quorum utriuſq; ſcri-
ptura meminit. Mox paulò quum hac à parte parum profeciſ-
ſet,facile perſuaſit Philoſophiæ ne ad humilis doctrinæ famã
ſeſe ſubmitteret,ſed criſtis erectis ſtultitiã crucis haberet con-
temptui.

Doctrinarũ abuſus.

Philoſophia.

mptui. Quod quidem non apud illos modo eſt aſſecutus, à
ıibus deriſi ſunt apoſtoli, id quod & Paulus ab Athenienſi-
ıs paſſus eſt, ſed & his perſuaſit, qui cum nomen Chriſto de
iſſent, in conſortium eccleſiæ iam recepti, tamen elati peritia
arnis, quum humiliora & ſimpliciora uiderentur quæ prodi-
iſſent apoſtoli, quàm ut in eis acquieſcendum putarent, ingen
ia quædam, ut ipſis uidebatur, ſed reuera uana, otioſa, ſuperua
anea, & impia commenti, maximis erroribus ſunt inuoluti, ut
ıon iniuria Septimius Tertullianus uetus author in libro de
Præſcriptionibus hæreticorum, Philoſophiæ tribuerit quod in
eccleſia paſsim hæreſes extiterunt. Valentinus enim Platoni-
cus fuit, & Cerdonis diſcipulus Martion Stoicus: ſed & Pto-
lemæus Valentini, & Appelles Martionis diſcipulus, cum à
magiſtris nihil uariarint, de iiſdem fontibus ſuas hauſiſſe fabu
las creduntur. Iam & Arrium ſunt qui tradant philoſophico- Arrius.
rum dogmatum abuſu deceptum, quo minus errorem de ſub-
ſtantiæ patris ac filij inæqualitate uitauerit, maluerítque ratio
cinando, etiam admonitus, placere ſibi, & errare, quàm ſimpli-
ci ſcripturarum traditioni credere, & tenere ueritatem, ut ex
ea ſcintilla (adeò res eſt peſtilẽs peruicatia) incendium natum
ſit Conſtantino Magno imperante, quòd eccleſias & Orientis
& Occidentis non uno ſæculo grauiſsimis odijs, & ceu inteſti
no quondam ac planè ciuili bello, alternante, ut fit principum
fauore, afflixerit: neque in hoc diſcordiarum finis fuit, poſt Eu-
nomium enim negantem ſpiritui ſancto quicquam cum patre
& filio eſſe commune, Pelagius ille Britto, Auguſtino iam ſe- Pelagius.
ni tantum negotij peperit, itidem è ſuo latibulo emergẽs, ut ne
cum Donatiſtis quidem pugnarit animoſius. Aſſerebat autem
Pelagius, hominem poſſe, modo uellet, ſine peccato eſſe, & ex
ſolis meritis abſque gratia ſalutẽ aſſequi. Cuius errorem ex Py-

thagora & principe Stoicorum Zenone Citiæo manaſſe, contra Pelagianos ſcribens diuus Hieronymus teſtatur. Hi enim ita hominis conditionem ratione illuſtrem extollunt & laudibus efferunt, tantumq́; ei facultatis & dignitatis arrogant, ut propemodum diuino quodam gradu perfectionis ſint dignati: cum ex aduerſo tamen ſcriptura homini gratia deſtituto, præter peccatum & mortem ac damnationem nil reliqui (quod quidem ad aſſequendam ſalutē attinere poſſit) permittat. Sed ut inſtitutum proſequamur, paululum ſub Gregorij primi tempora, cum pax in eccleſijs uigeret, & reſpiratio quædam ab incommodis hæreticorum data feſſis uideretur, nec eſſent qui arcanum illud Trinitatis ſola adoratione comprehenſum tam fœdis errorum maculis aſpergerent: ecce de repente, ne non eſſent hæreſes, ab hoſte illo ueritatis alia eſt ſemmata diſcordia, & ab Epiſcopis quibuſdam male feriatis, de Monarchia, exitiali uidelicet humilitatis peſte, cogitari cœptum. Quæ ſanè ambitio clariſsimas illas Orientis et primæuæ religionis altrices eccleſias cum Romana miſerabili clade cōmiſit, & cum nullus eſſet contentionis finis, poſt ſimultates, inimicitias atq; inſidias ultro citroq́; nulla (pace omnium dixerim) moderatione exercitas, perpetuò ſchiſmate ſint diſſociatæ: ſed nihilominus interim eſt ab hac, de regno, de agris, urbibusq́; poſsidendis laboratum, nec ſine artibus, quas hoc loco dicere non attinet. Demum neſcio qualis philoſophiæ perſuaſione eò deuentum audaciæ, ut homini palàm arrogarentur quæ ſolius Dei ſunt, quodq́; Chriſti erat & ſeruatoris & uindicis noſtræ ſalutis, idipſum operibus Vnctorum & Sanctorum meritis è penuario Pelagij denuo depromptis attributum fuerit. Quæ quidem uniuerſa, quum non infeliciter promouiſſent, & tribus retro plus minus ſæculis à magnis quibuſdam, ut tum uidebantur,

tur,

ur, patronis aſſerta defenſaq́ fuiſſent, & in tanta ſecuritate
icere uideretur quod liberet, factum eſt, ut quod miniſterij e-
at Euangelij, & curæ animarum munus, in dominatum &
yrannidē abierit, quodq́ gratiæ fuiſſet gratisq́ iam olim cre-
dentibus daretur, id fermè totum uno impetu ad quæſtum ſeu
(ut Petrus eam rem uocat) negociationem conuerſum ſit. Et,
ut breuiter dicam, ea pedetentim enata facies eccleſiæ eſt, quā
uidemus. Negare enim nemo poteſt, quin tales ſint hodie mo-
res, & ea uitæ ratio, illorum qui iura ſibi adminiſtrandarum
Eccleſiarum arrogant, ut ſi Chriſtianæ & Euangelicæ qui
dem doctrinæ leges non eſſent, tamen Ethnicæ leges, illos ut
coerceremus, urgerent. Ac mihi quidem hoc in loco nec erra-
ta temporum iſtorū perſequi, nec mores ſtringere animus eſt.
Hoc tātum moniturus eram, nullis unquam ſæculis uſq; adeò
abuſui patuiſſe honeſtas artes, ac uelut ſocium fœderatumq́
hæreſibus philoſophiæ ſtudium, quàm proximis quadringentis
annis Chriſtianis nobis patuit. Tanta enim licentia quidam
pluſquam λεπτολόγοι ſacris eloquijs ſcripturarum, peregrina
prophanaq́, ne dicam impia, intriuerunt, ſic, ſpinoſa curioſaq́
miſcuerunt planis & ſanctis, ut ſimplicibus & communi obru
tis malo conſcientijs, non alia magis de cauſſa, quæ humana
erant pro diuinis recepta, rurſum quæ diuina erant non multo
pluris æſtimata ſint, quàm ea ſomnia quæ homines tanta cum
authoritate ceu diuina quædam oracula, mortalibus obtru-
ſiſſent. Parum enim erat pium & theologicum quod Ariſto-
telem non ſapiebat. Atq; utinam eius uiri, quem ut ſummum in
omni ſcientia Plinius laudat, magis frugiferas lucubrationes,
ac non ea tantum, quibus ad perplexas diſputationes, conten-
tiones, & pugnas ſumus abuſi, recepiſſemus. Abſit autem ut
homo Chriſtianus quicquam per ſe bonum aut commodum

ideo damnandum eſſe putet, quod ſint aut fuerint qui abu quàm uti maluerunt. Quæ ſunt enim ſub cœlo aut res aut ar tes, quibus ingenium hominis, (ut eſt ad errorem ſuapte natu ra pronum,) abuti non queat? Ipſa ſcriptura tot nominibu ſacra etiamnum ab hæreticis aut inuerecunde contemnitur, aut certè pro re nata cupiditatibus accõmodatur, & in cõten- tione torquetur, ne non ei doctrinæ quæ ſano ueterũ Eccleſia- rum ſenſu defenditur, ſuffragari uideatur. Proinde rectè mi- hi & piè ſentire uidentur, qui quidem in eo loco propheticas et apoſtolicas ſcripturas habent, ut in eis ſemel omnium eorum quæ ad uitam & ſalutem noſtram attinent, traditionem ita perfectam & conſummatam ſtatuunt, ut demere quicquam aut addere uelle confeſſam blaſphemiam dicant. Rurſum, quicquid præter illas ſic aſſeritur, ut ſalutis in eo ratio ſtatua- tur, idipſum nec credi oportere, nec recipi: quod impoſtura ſit non pietas, dicere ex Dei uoluntate eſſe, & Deo placere per Chriſtum, quod nec per prophetas Deus, nec per apoſtolos fi- lius Dei Chriſtus docuit. Sed & impudentiſsime obtrudi ſim- plicitati credentium quæ palàm cum ſcripturis pugnant. In qua ſententia, niſi fallor, ſcriptores ſunt ueteres, omnium eccle ſiarum præconijs commendati, præcipuè autem Hieronymus & Auguſtinus, qui & lucubrationes ſuas non alia lege uolunt recipi & probari, quàm ſi quæ docent interpretando à canoni cis illis oraculis nuſquam diſſentiant. Sed eoſdem authores, quos iam nunc commemoraui, quum tot præclaris artibus or- natos tantaq; rerum omnium peritia & cognitione inſtructos ad illud cœleſtium myſteriorum arcanum, ceu bene lotis ma- nibus acceſsiſſe uideamus: profectò bonos piosq; omnes uel ſo- lo exemplo admonuere, nihil eſſe reijciendum illarum artium cuius uſus honeſtus eſſe queat. Ea re factum, ut cum illis ſen-

Scripturis diuini conſilij plenitudo ineſt. Nihil igitur ipſis deeſt.

Om̃es bonę artes ſacræ Theologiæ miniſtræ ſũt et pediſſequæ.

Theologia.

tire

ire nequeam, qui ſacratiſsimam illam profeſsionem ceu regi-
am quandam in ſuo ſolio poſitam ſolitis fraudare ornamen-
is, ſimulq́ omni commeatu ſpoliare contendunt, dum libera-
ia ſtudia, eamq́ philoſophiæ partem, quæ rerum nobis cœlo
erraq́ inſignium, uim, rationem & naturam multorum ſæcu
orum decurſu, tanta ingeniorum ſolertia perſpectam explora
amq́ & uere de cœlo donatam proponit, ſuo fungi munere,
oc eſt, Dominæ illi, cui omnia debent, obſecundare & mori-
erari non permittunt, nec recipiunt quod dicimus in illis per-
liſcendis tractandisq́ modum quendam nobis placere ſi pro-
be & caſte adhibeantur, & ſatis eſſe ſi partem aliquam æta-
is ſuæ illis tribuant, ut quædam etiam in tranſcurſu ad me-
iora feſtinantes perinde atque è Nilo canis (quod dicitur) de-
guſtent tantum, qui epiſcopi ſunt futuri. Fateor autem me non
uidere qua in re ope duntaxat noſtra & conſilio iuuari reli-
gio, & ſemita aliqua aperiri pietati queat, ſi nullus eſſe locus
debet his doctrinis, quibus uelut aſſeclis ueritatis, à penitiore
rerum creatarum indagatione ad ipſius creatoris ſummam ad
mirationē aſcenditur. At nemo (aiunt) uenit ad me, niſi pater
meus traxerit eum. Fatemur, & pernegamus, uel ipſis ſcriptu
ris bene uſurum qui ſpiritu domini non imbuitur. Ea enim
quæ ſunt Dei, teſte Paulo, nemo nouit niſi ſpiritus Dei. Hic au
tem, inquiunt, in omnem ueritatem nos ducit. Rectè ſanè. Da-
bunt igitur nobis, uelint nolint, neminem maiore cum fructu
ſtudiorum atq́ artium ceu prata quædam floribus plena per-
ambulaturum, quàm eum ipſum qui dextro domini ſpiritu præ
ditus inſtar apis, reiectis noxijs, ea tantum quæ ſunt mellea de
cerpit, nec alia legit quàm quorum indicatura, maieſtas ipſa,
potētia & gloria illius, à quo ſunt condita, orbi exhiberi quàm
ampliſsimo præconio poſsit. At hoc ipſum (aiunt) non fece-

runt apoſtoli Philoſophia. Sed ijdem non prohibuere. Nequ
nos in his amplioris cognitionis adminiculis ita putamus ad
quieſcendum,ut interim ad potiora non reſpiciant qui uerita
tis ſunt ſtudioſi. Quanquam autem ipſi apoſtoli non Philoſo
phi,ſed piſcatores à Domino ad cœleſtis doctrinæ myſteria o
bi terrarum patefacienda delecti eſſent, nec egerent ullis hu
manæ ſapientiæ adminiculis,qui ſpiritu domini ſancto inſtru
cti & ingenti eius uirtute præditi, ipſis etiam Philoſophis ad
mirationi fuerunt, tamen nihil minus hoc tribuerunt rerum à
Domino creatarum cognitioni, ut & inde non parum gloria
maieſtati eius acceſſurum ſit, modo cum ſpiritu fidei fueri
cōiuncta. Nam hoc ad Romanos ſcribens palàm teſtatur Apo
ſtolus. Alibi quidem Philoſophiam damnans, ſed eam dun-
taxat,quæ ſibi tribuit, detrahit pietati, cuius arroganti fidu-
cia,ſupra diximus,hæreticis impoſitum, ut pleriſq; haud malè
proditis abuterentur. Idem Apoſtolus priore ad Corinth. 12.
capite inter dona quæ per ſpiritum domini eccleſijs diſtribuun
tur,ſapientiæ & ſcientiæ, præterea ſanationis, & peritiæ lin-
guarum,aliaq; id genus commemorat, quibus nominibus pro-
fectò magna pars rerum ad Philoſophiam pertinentium com
prehenditur:quas res eum qui ſyncera in Chriſtum fide eſt,uel
ex Gentilium monumentis ueſtigare quid uetet? An putamus
illuſiſſe nobis Paulum,dum aſſerit ijs qui Deum diligunt om-
nia adiumento eſſe ad bonum? Vt interim non referam quan-
topere ſit à ueteribus laboratum,ut oſtenderent multa eſſe in
Ethnicorum libris quæ noſtram religionem palàm confirma-
rent:qua in re multus eſt Lactantius Firmianus, & eius imi-
tator D. Auguſtinus. Iam ut fructum id genus ſtudiorum
propius indicemus,non negabunt arbitror de Architecti peri-
tia neminē certius & melius iudicare, quàm qui fabricæ quam

is eſt

eſt architectatus artificiũ nouit, nec laudare illum aut ad-
irari ullum uerius poſſe, quàm qui artis fecit periculũ. Sic
bitror permittent nobis rerum in tota natura inſignium per
rutationem citra controuerſiam ad hoc inuitare bonas men-
s, ut & potentiam & ſapientiam, & maieſtatem conditoris
rum omnium, hoc magis tenere, admirari, & deamare per-
ant, quo ſunt propius ueſtigia illa inexhauſtæ plenitudinis
ſequuti. Sunt artes quæ cœleſtium nobis corporum circui-
us, quæ interualla, quæ magnitudinem, quæ ortus & occaſus,
uæ dierum noctiumq́, præterea temporum & anni partium
ucceſsionem ac uiciſsitudinem commonſtrant. Sunt quæ ani-
nantium propè omnium naturas, ut infinita illas experien-
ia deprehendit, explicant. Sunt quæ rerum è ſublimi appa-
rentium, & in totum, omnium eorum quæ in aere fiunt cauſ-
ſas exponunt. Poſtremo terra mariq́ (quibus maximè partibus
ſpectabilis eſt illa in uſu mortalium prognata rerum opu-
lentia) nihil tam minutum aut exile uiſum antiquitati, quin
annotare & literis mandare libuerit, modo aliquis inde fru-
ctus cognitionis aut admirationis appareret. Quarum om-
nium cognitione eum, ut dixi, fructum percipimus, ut & ue-
hementi artificis admiratione capiatur pius animus, ac mox
tantarum rerum fontem amplius quærat & uereatur. Præ- Creatio.
terea facilè ſecum cogitet nec ſemper fuiſſe opus illud inſi-
gne, in quo tantum artificium eluceat, nec ex ſeſe ſine pro-
uidentia natum aut fortuitum eſſe quod tam pulchro & ad-
mirabili ordine eſt diſtinctum. Nam & M. Cicero grauis in
primis author, prodidit ueteres philoſophos naturæ cõtempla
tione adductos, eò demum ſcrutando perueniſſe, ut mentem
eſſe faterentur cui gubernanti parerent omnia: ut ſi quis, in-
quit, in domum aliquam, aut gymnaſium, aut in forum uene-

rit, quum uideat omnium rerum rationem, modum, diſcipli
nam, non poſsit ea ſine cauſſa fieri iudicare, ſed eſſe aliquem
intelligat qui præſit & cui pareatur. Multo magis in tantis
motibus, tantisq; uicisſitudinibus, tam multarum rerum atq;
tantarum ordinibus ſtatuat neceſſe, ab aliqua mente tantos
naturæ motus gubernari. Hæc Cicero, qui in ſecundo de Diui
natione libro, fatetur eſſe præſtantem aliquam æternamq; na
turam, & eam ſuſcipiendam admirandamq; hominum generi,
pulchritudo mundi, ordoq; rerum cœleſtium cogat confiteri.
Sed & Chryſippus, eodem authore faſſus eſt ab ipſa ſe natu-
ra didiciſſe eſſe Deum qui omnia conficiat. Vnde & Maro-
nianum illud deductum uidetur:

Principio cœlum ac terras camposq; liquentes
Lucentemq; globum lunæ, Titaniaq; aſtra,
Spiritus intus alit, totamq; infuſa per artus
Mens agitat molem & magno ſe corpore miſcet.

Eſt ſanè de ea re & à Platone proditum, quem illi multis in
locis libẽter ſunt imitati. Ariſtoteles autẽ ita cenſuit, ut ſi qui
eſſent qui ſub terra ſemper habitauiſſent, deinde aliquo tem-
pore patefactis terræ faucibus ex illis abditis ſedibus euadere
in hæc loca quæ nos incolimus atq; exire potuiſſent, quum re-
pente terram & maria cœlumq; uidiſſent, nubium magnitudi
nem, uentorumq; uim cognouiſſent, aſpexiſſentq; ſolem, eiusq;
tum magnitudinem pulchritudinemq;, tum etiam efficientiam
cognouiſſent, quod is diem efficeret toto cœlo luce diffuſa,
cum autem terras nox occupaſſet, tunc totum cœlum cerneret
aſtris diſtinctum & ornatum, lunæq; luminum uarietatem,
tum creſcentis tum ſeneſcentis, eorumq; omnium ortus & oc
caſus, atq; in omni æternitate ratos innumerabilesq; curſus:
quæ cum uiderent, profecto & eſſe deos, & hæc tanta opera

deorum

eorum eſſe arbitrarentur. Idem author certa illa & definita ratione rerum quæ mouentur & agitantur, adductus, confeſſus eſt, ſummum eſſe & æternum quidem motorem qui omnia agitet & impellat, ipſe autem à nemine impellatur. Ea re factum eſt, ut Apoſtolus principio epiſtolæ ad Romanos, ſapientes ex Gentibus hac maximè de cauſſa & iræ & damnationis reos faciat, quod deus illis ſui cognoſcendi ſemitam aperuit, ipſi uero apprehenſum & cognitum (inſcio nimirum & obtenebrato corde) ut Deum non glorificauerint, ſed mutata gloria, pro uno multos deos fecerint, imaginibus non ſolum mortalis hominis ſimilitudine effictis, uerumetiam uolatiliū & quadrupedum & reptilium, &c. Quæ res quomodo acciderit ex his libris quos de Natura deorum M. Cicero ſcriptos reliquit clariſsimè deprehenditur. Cæterum cum Paulus hoc ipſo loco palàm doceat inuiſibilia Dei ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, peruideri, & hac uia æternam & potentiam & diuinitatem eius patere: Non erit quod amplius cauſentur aduerſarij, quin liceat, ut ſemper licuit, imò uero & cōducibile ſit, & maximè decorum religioni, honeſtis diſciplinis & ſtudijs liberalibus uacare eos, qui ſcripturarum profeſſores & eccleſiarum præſides ſint futuri, cum ita natura comparatum eſſe uideamus, ut quantum quidem in noſtra induſtria ſitū eſt, ab his rebus quæ ſenſibus noſtris ſunt obuiæ, ad ſublimiora remotioraq́ noſcēda naturali quodā ordine perducamur. Neque nos offendit, quod quidam obijciunt, in ueterum recentiorumq́ de naturis rerum placitis permulta uideri quæ partim dubie & incertis cauſsis prodita, partim non ſatis liquido indagata ſint, maioraq́ eſſe quæ captum humanum fugiant, quàm quæ ad notitiam noſtram peruenerunt: præterea & Peripateticos fateri, frequenter animum noſtrum in multarum rerum

inquiſitione hallucinari, quæ naturæ tamen cauſſas pernoſc
ti ſunt manifeſtiſsimæ. Nam hoc ipſum uel maximè ad archi
tecti illius & conditoris laudem attinet, cui non modo acce
ptum referimus quod cognoſcimus, uerumetiam tanta uari
tate, multitudine, & excellentia rerum uerè mirabilium cir
cumſepti, fatemur tamen longè præſtantiora ſublimioráq; e
ſe quæ mortalis animus noſter non aſſequitur, quàm, quæ ma
iorum ſolertia & diligentia in lucem ſunt prodita. Hæc nimi
rum uia eſt, quæ nos in adorationem incomprehenſæ illius m
ieſtatis allicit. Hæc ingens Dei noſtri gloria, quæ noſtros co
natus humiliat. Ipſe Paulus in tertium raptus cœlum, tradi
nos in res cœleſtes ceu per ſpeculum & ænigma intueri, nec u
ſuros de facie ad faciem niſi permutatos caducáq; illa noſtr
& mortali conditione liberatos. Proinde, ſi tam præclara, tar
inſignia, tam excellentia, & ut uno uerbo dicamus, tam cœle
ſtia ſunt quæ nos mortali iſta carne grauatos fugiunt, quis an
bigat uel illa ipſa de cauſa ex earum rerum quas ignoramus
præſtantia & ſublimitate, mentes noſtræ ad amandum colen
dumq; Deum noſtrum accendi? Hoc enim propè ſummun
omniũ & longe uerißimum huius, inter piorum uoces iacta
tum præconium eſt, quòd & incomprehenſibilem potentian
eius & inexhauſtam eſſe uirtutem eius uno ore confitemur.
Sed in re propemodum manifeſta ſum longior quàm aut ferat
ratio aut ego inſtituerim. Viſum eſt autem mihi operæ pre-
cium fore, Bullingere doctiſsime, ſi hac de re cõtra quorundã
inſolentiã ceu præfarer, ut quoniam tu pro ſingulari tua, qua
es à Domino donatus eruditione, poſt aliquot apoſtolorum epi-
ſtolas ſumma dexteritate expoſitas, in alterum librum Euan-
geliorum Lucæ, qui Acta apoſtolorum inſcribitur, Commen-
tarios adornares, & ſimul literis tuis ſuauiſsimis efflagitares,

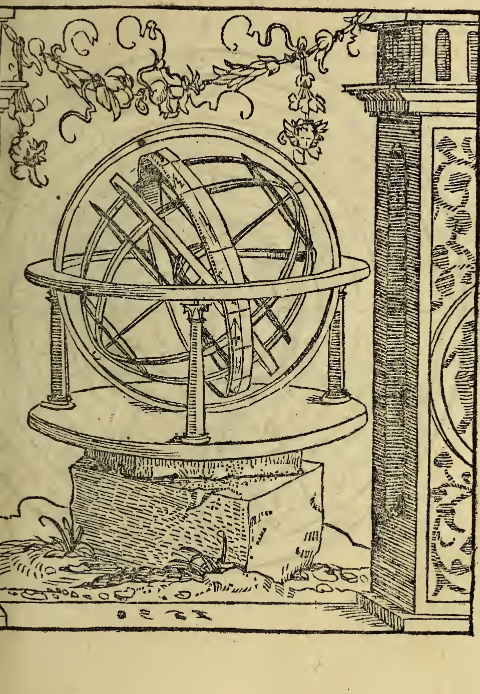
ut quæ

quæ nuper fratribus meis miniſtris uerbi pro Lucæ hiſto-
a illuſtranda, (cum eam unà reuolueremus) adiuncta gene-
ilium tabularum orbis demonſtratione, dictaſſem, in Epito-
en redacta ad te mitterem, quo tuis commodum connexa
rodirent in lucem: ego primum omnium iſtorum calumnijs
ontrairem, qui quod non intelligunt damnant, & ſub præte-
tu pietatis ipſam uerè pietatem oppugnant, nec uident hoc ſe
axime quærere, neque aliud aſſequi, ſi uotis ſuccedat, quàm
t inertia illa, quæ tot ſæculis Chriſtianum orbem ceu Barba-
is captiuum miſerrimè afflixit, denuo reuocata, ſolidam Pie-
atem tot illuſtribus diſciplinis ueterum exemplo comitatam,
unditus euertant & conficiant. De Geographiæ ſeu Coſmo Geographia.
raphiæ utilitate dictum eſt à nobis aliàs, & ſatis conſtat hãc
philoſophiæ partem, quum paulò diligentius explicatur, ſic
ffinem eſſe uniuerſæ de rerum natura ueſtigationi, ut fermè
uicquid eſt paſsim in orbe illuſtre & memorabile ſecum tra-
at. Sed et frequẽs cõſenſus eruditorũ tantũ huic facultati tri-
uit, ut fateantur ſtudioſos nec locorũ notitiam, nec rerũ geſta
um ſeriẽ rectè poſſe uel in ſcripturis accipere, qui illius pror-
ſus ſint ignari. Mihi certè quum iſthæc dictarem, duæ res ma-
ximè ſpectabantur. Prior quidem, ut quoniam Lucam tam
multum eſſe in locorum mentione uiderem, ex hac noſtra ceu
rudimentaria inſtitutione intelligerent, ne illos quidem certo
ordine aut magno cum fructu teneri memoria poſſe, niſi prius
terræ totius forma, ut in partes diſtributa eſt, utq; extra in-
traq; littora mari alluitur, perdiſceretur. Nam ut membri à
corpore reſecti, ſic nec partis ullius terrarum notitiam habere
ſeorſim poſsis, niſi prius de ſitu, facie, & habitu corporis totius
cõſtiterit. Deinde, ut illo meo labore Lectorem ad gentium ac
populorũ res geſtas, adeoq; ad omnimodam hiſtoriam noſcen-

*dam cohortarer, quòd huius lectione non res modo quæ re
runtur dignæ ſint cognitu, uerumetiam ipſa locorum tam c
bra mentio ſubinde memoriam exerceat, & ad Tabularum ſ
dem, ut quæq; ſuis partibus inſerta adnotataq; ſunt, reuoce
Ante omnia autem admonebam nihil eſſe in hoc doctrinæ g
nere quod in tam perplexa nominum locorumq; uarietate et m
titudine memoriam fidelius iuuaret, quàm uſum tabularum
terum, maximè autem generalium, quæ ſic nobis urbes, amne
montes, regiones ob oculos ponunt, ut coram intueri et conte
plari res ipſas uideamur. Vale. Sangalli,* VII. *Kalend
Auguſt. Anno,* M. D. XXXIIII.

CIRCVLI SPHAERAE

CVM V. ZONIS.

ORDO PLANETARV

CVM ASPECTIBVS.

REGIONES ET NOMINA VENTORVM.

SEPTENTRIO.

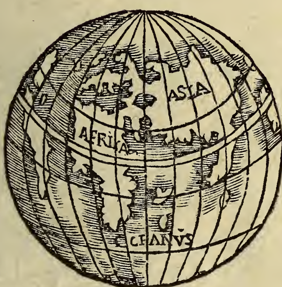
ρασκίας
rcius

Απαρκτίας
Septentrionarius
Nord.

Βορέας
Aquilo

έσης
rus

Καικίας
Helleſpōtius

φυρος
onius
ueſt.

Απηλιώτης
Subſolanus
Oſt.

ψ
ricus

Εὖρος
Vulturnus

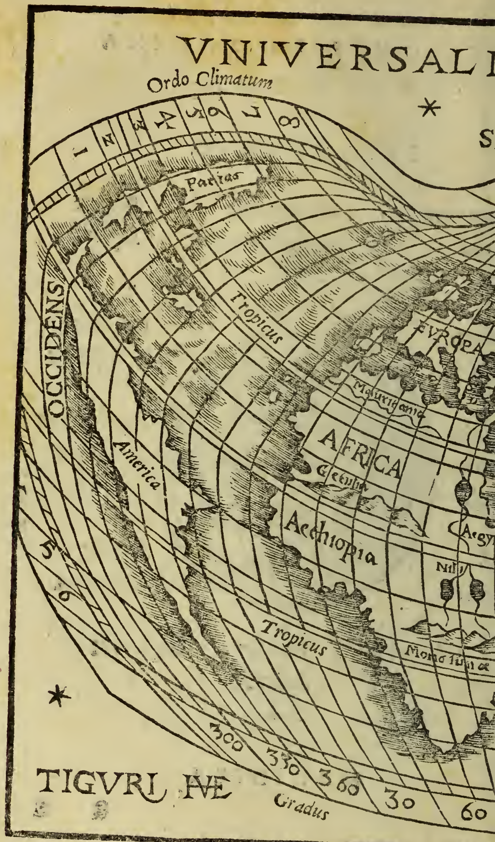
Λιβόνοτος

Νότος
Auſter.
Sud.

Εὐρόνοτος

ORIENS.

MERIDIES.

Ordo Climatum
1
2
3
4
5
6
7
8
Parias
OCCIDENS
Tropicus
EVROPA
Mauritania
AFRICA
America
Aethiopia
Nili
Tropicus
5
6
300
330
360
30
60
TIGVRI
Gradus

OSMOGRAPHIA
Gradus Latitudinis
IO
70
60
50
40
30
20
10
80
SERICA
Cancri
INDIA
In dia
OCEANVS
Capricorni
50
240
210
180
150
Longitudinis
M.D.XLVI

Caſſiterides
OCEANVS
Nerium pro
GALLICIA
Compoſtella
Minius fl.
PORTVGALLIA
Burgos
Dorias fl.
Salmantica
LVSITANIA
Vlyſippo
Toletum
Tagus fl.
Emerita
Pax iulia
Sacrum prom.
Anas fl.
Corduba
Hiſpalis
Bætis fl.
BAETICA
Gades
Carteia
Malaca
Fretum
Herculeum
Abyla prom.

Burdegala
GALLIAE PARS
Toloſa
montes
TARRACONENSIS
Gerunda
Saguntum
Valentia
Maior
Minor
BALEARICVM
Ebuſus
Scombraria pro.
Ophiuſa
IBERICVM

ANGLIAE PARS
Londinum
Rotomag
Sequana fl.
Gobeum prom.
NORMANDIA
BRITANNIA
CELTICA
Lutec
Andes
Geneb
Ligeris
Turonia
BVRBONIA
Auaricum
AVERNIA
Burdegala
Garumna fl.
AQVITANIA
Tolosa
GASCONIA
NARBON
Pyrenei mōt.
Narbona
HISPANIAE PARS

HOLANDIA
Gandauum
BRABANTIA
FLANDRIA
Louanium
Colonia
Rhenus fl.
Amaſus flu.
FRISIA
VESTFALIA
Viſurgis fl.
HESSIA
Treueris
Francfurtum
FRANCONIA
GICA
LOTARINGIA
Maguntia
MPANIA
Herbipolis
Argentina
GER MANIAE
Baſilea
NDIA
Vlma
Viſontium
Tigurum
Conſtantia
HELVETIA
RHETIA
Geneua
SABAVDIA
ugdunum
Verona
DELPHINATVS
Mediolanum
Padus fl.
LVMBARDIA
PROVINCIA
Genua
Maſsilia
RE
LIGVSTICVM

b

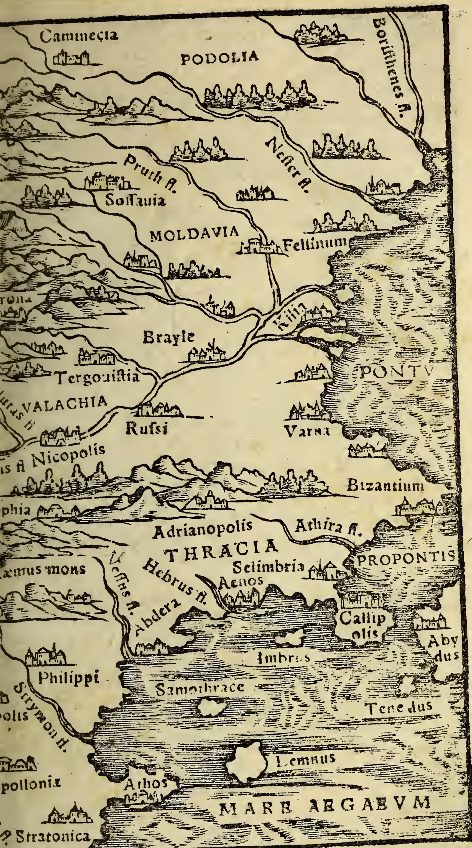

GERMANICVS
HOLANDIA
Embde
Bremis
FRISIA
VESTFALIA
Caſsilia
Viſurgis
Moſella fl.
Spira
Treueris
LOTARINGIA
FRANCONIA
Tullium
Argentina
Tubinga
Augusta
Rhenus fl.
Berna
HELVETIA
SABAVDIA
Tridentum
Cremona

SELANDIA
Danriſcum
PRVSSIA
Sueuus fl.
POMERIA
POLONIAE PARS
Berlinum
MARCHIA
Vireberga
SILESIA
MISNIA
Brelia
Odera fl.
Praga
BOEMIA
Poſonium
Patauia
Linza
AVSTRIA
Salisburga
Greтia
CARINTHIA
Villacum
STIRIA
Drauus fl.
HISTRIA
Tergeſte
Saũus fl.
CROATIA
Scardona

Dantiſcum
PRVSSIA
Marieburgum
Mõs reg.
Poſnania
Toronia
MASSOVIA
Gneſna
MAIOR PO
LONIA
Piocia
Varſouia
Lublinum
Petricouia
Sandomiria
Cracouia
Iſtula fl.
Premiſlia
RVSSIA
MINOR POLONIA
Leopolis
Caſſouia
VNGARIAE PARS

Riga
LIVONIA
Marieburgum
AGATHYRSI
TARTARIA
Tanais fl.
PLESCOVIA
MOSCOVIA
Smolentzko
HAMAXOBII
SCYTHIA
Kiouia
BASTERNAE
Boryſthenes fl
MAEOTIS
CREMANIA
TAVRICA CHER
SONESVS
Caffa
Neſter fl.
GETAE

Bartfa
Caſſouia
Carpatus m.
Cremnicia
Agria
Poſonium
Vacia
Strigonium
Buda
VNGARIA
Varadi
num
Colocia
Ticia fl.
Alba regalis
Segedinum
Quinque eccleſiæ
Peta
Drauus fl.
SERVIA
Sauus fl
BOSNA
Scardona
Scardus mons
DALMATIA
MARE
Raguſium
ADRIATICVM
MACE
Dyrrachium
Haliacmon fl.

Cammeçia
PODOLIA
Boriſthenes fl.
Pruth fl.
Neſter fl.
Soſſauia
MOLDAVIA
Fellinum
Kilia
Brayle
Tergouiſtia
VALACHIA
Ruſsi
Varna
PONTV
Nicopolis
Bizantium
Adrianopolis
Athira fl.
THRACIA
Selimbria
PROPONTIS
Aenos
Hebrus fl.
Neſſus fl.
Abdera
Callip olis
Aby dus
Imbrus
Philippi
Samothrace
Tene dus
Strymon fl.
Lemnus
Athos
MARE AEGAEVM
Stratonica

Dyrrachium
Haliacmon fl.
ADRIAS
Apollonia
ALBANIA
Aulon
Elyma
Acroceraunia
Hypata
Pindus
EPIRVS
Buthrotum
Acheron fl.
ACARNANIA
Ambracia
Calydon
Cephælenia
Ithaca
Zacynthus
Patræ
Piſæ
Strophades
Pylus
Methone
Corone
MARE IONIVM
Acritas prom.

Theſſalonica
Thermaicus ſinus
Peparethos
Sciathos
Scopelos
MAGNESIA
Iolcos
MARE AEGAEVM
Lariſſa
Pelaſgicus ſinus
Scyros
Opus
Thébæ
Iſmenus fl.
BOEOTIA
EVBOEA
Aulis
Chalcis
Iliſſus
Athenæ
Eleuſis
Caphareus
Marathon
Sunium pro
Aegina
Corinthus
Salamis
Andros
Epidaurus
Argos
Mycenæ
Inachus fl.
Lerna
LACONICA
Eurotas
ESVS
Malea pro
MARE CRETICVM
Cythera
CRETAE PARS

Alpes
HISTRIA
Tergeste
Brixia
Aquileia
VENETI
Tridentũ
Venetiæ
Verona
Patauiũ
Bergo
Mediola
num
Cremona
Mantua
INSVBRES
Ticinum
Ferraria
Rauenna
Bononia
Padus
Parma
Mutina
Placentia
Apenninus
Dertona
Florentia
Perusia
LIGVRES
TVSCI
Genua
Pisa
LATINI
ICVM
Aleria
CORSICA
SARDOVM
SARDINIA

ILLYRIA
Raguſium
ALBANIA
ATICVM
Valona
Garganus mons
Hidruntum
Sipuntum
Brūduſiū
CALABRI
Sulmo
APVLI
PELIGNI
Venuſia
Tarentum
Iapygiū
SAMNI TES
IRPINI
Metapon tum
Neapolis
Salernum
Pæſtum
Croton
Lacinium
Petilia
LVCANI
BRVTII
Strongyle
Rhegium
Leucopetra
Lipara
Vulcania
RHENVM
Meſſana
SICVLVM
SICILIA
Panormus

CYPRVS
Laodic
Tripol
Sidon
NEPHTAL
MARE SYRIACVM
Tyrus
ASER
Cæſarea Phi
Ptolemais
ZABV
Carmelus
Cæſaria Straton
MANASSE
GALILAEA
ISAC
Caper
Genaſ
EPHRAIM
Ioppe
Samaria
Tiberi
Lydda
BENIAMIN
Hieruſalem
Iericho
Accaron
DAN
IVDAEA
Azotus
Aſcalon
IVDA
Hebron
Aſphaltites
Gaza
IDVMAEA
Siceleg
Berſeba
Sina
SIMEON
Sirbonis p.
ARABIA P

Hierapolis
SYRIA
Europus
Niſibis
Carræ
MESOPOTAMIA
Apamea
Euphrates fl.
mons
Palmyra
Reſapha
Ninus
Damaſcus
Cteſiphon
COELESYRIA
SSE
HONITIS
Chriſoroas fl.
Babylon
Aurana
olis
MONITAE
Orchoa
CHALDAEA
ARABIA DESERTA
SIN. PER
SICVS

BOSPHORVS
Heraclea
Amaſtris
Bizantium
Chalcedon
Parthenius
Nicomedia
BITHYNIA
Iulio polis
PROPONTIS
Aſcanius fl.
HELLESPON
Nicea
Sangarius fl.
Cyzicus
Rindacus fl.
Pruſa
MYSIA
Abydus
Troia
PHRYGIA
Aſſum
Pergamus
Caicus fl.
Leſbos
Thyatira
Pactolus fl.
Philadelphia
Smyrna
Chius
LYDIA
Cayſter fl.
Sardis
Trallis
Colophon
Icaria
IONIA
Epheſus
Meander fl.
Miletus
LYCIA
Paros
Coa
Xanthus fl.
AEGEVM
Halicarnaſſus
Patara
Cnidus
CARIA
Aſtypalæa
Rhodus
Carpathius

PONTVS EVXINVS
Trapezus
Amiſſus
Themiſcyra
Ceraſus
LEVCOSYRI
Thermodon
Amaſia
Sebaſtopolis
CAPPADOCIA
Iris fl.
Euphrates fl.
Melitena
ARMENIA MINOR
Derba
Cydnus fl.
Taurus mons
CILICIA
Tharſus
Samoſata
Coryceus
Soloe
Iſſus
Amanus m.
SINVS ISSICVS
Seleucia
CYPRVS

HIPPOPHAGI
Hyperborei m
TART
IAXAMATAE
SARMA TIA
SINDONES
GALAC
Caucaſus m.
CORAXI
CIMERII
Dioſcurias
ALBANIA
COLCHIS
Cyrus ſl
PONTVS
MARE CASPIVM
Trapezus
Arraxaca
ARMENIA
MEDIA
Tignacerta
HIRCAN
ASIA MIN.
Samoſata
Edeſſa
Ecbatana
Niſibis
ASSIRIA
MESOPOTAMIA
Arſatia
Hecatom pylos
SYRIA
PARTHI
Babilon
CHALDAEA
Perſepolis
IVDAEA
Suſa
PERSIA
CARMANIA
SINVS PERSICVS
CHELONO PHAGI
Mecha
ARABIA FELIX
Saba
OCEANVS IND

ANTROPOPHAGI
THIA
Imaus mons
SERICA
Iaxartes fl.
ASIA
TRIANA
SACHA REGIO
SOGDIANA
PAROPA NISVS
Buçe phala
GYMNOSO PHISTAE
Emodii montes
Ganges fluuius
ARACHOSIA
CASPIRIA
Palimbotra
A
ROSIA
Indus fluuius
INDIA
BRACMANES
TAPROBANA

Calpe
Fretum
Herculeum
MARE
Cerc
Tingi
Cartenna
Malua
Icoſium
MAVRI TANIA
NVMIDIA
Amſaga fl.
Colops
Cirta
Vtica
Bragada
Carthago
Atlas maior
AFRIC
GETVLIA
NIGRITAE
Niger fl.
LYBIA INTERI
HESPERI AETIOPES
Circulus Aequinoct
ICHTHYOPHAGI
AGIZIMBA
OCEANVS

MEDITERRANEVM
BICVM
Parætonium
PHARIVM
IVDAEA
Syrtis
Peluſium
Cyrene
Alexandria
Mareotis
Sirbonis pal.
Tanis
Phileni
MARMARICA
Memphis
Babylõ
Cynopolis
AmmonOaſſis
Heliopolis
ARABIA
AEGYPTVS
MARE RVBRVM
Saba
Hermopolis
Tentyra
Dioſpolis
Syene
AMANTES
Elephantina
TROGLODYTAE
MEROE
RICA
AETHIOPIA
Nilus fl.
PHANTOPHAGI
BLEMIAE
ANTROPOPHAGI
Montes Lunæ

BRVTII
Strongyle
Pelorum
Rhegium
Lipara
Meſſana
Vulcania
Aethna
Taurominiũ
Leontium
Catana
Vſtica
Megara
SICILIA
Panormus
Hybla
Siracuſæ
Pachynu
Drepanum
Agrigentum
Lilybæum promont.
Melite
MARE MEDITERRANEVM

LENCHVS VRBIVM,
GENTIVM, AMNIVM, ET LO

corum prope omnium quorum Nouo Teſtamento ſit mentio. Annotatione paſsim & rerum aliarum & uocum inſerta, quæ uſui eſſe ſcripturarum ſtudioſis poſsint.

ABilene Tetrarchia pag. 255. & 280
chaia regio 84
dramyttium oppidum 449.
dria mare 497
egyptus regio 147
ennon oppidũ 270
ger ſanguinis 260
grippa rex 213
grippa filius eius, qui & iunior dictus 215 & 221.
labaſtra quæ? 280
mphipolis ciuitas 81
ntiochia urbs 282
ntiochia Piſidiæ 414
ntipatris oppidũ 266
ppij Forum, locus 107
pollonia urbs 81
Arabia regio 182
Archelaus rex 209
Aretas rex 193
Arimathea uicus 260
Aſia proprie dicta ubi? 428.
Aſſaron tractus 261
Aſſos oppidum 449. & 482.
Athenæ urbs 85
Attalia oppidum 422
Attica, regio 83
Aurum, Thus, Myrrha. 301.
Azotus oppidum 199

B

Babylon urbs 291
Babylonis tranſmigra-

tio 293
Babylon, apud Petrum 294.
Berrhœa oppidum 82
Bethania uicus 257
Bethabara oppidũ 266
Bethleem oppidum 264
Bathphage, locus 257
Bethſaida opp. 272
Bethſeda opp. 227
Bithynia regio 464

C

Cæſarea urbs 262
Cæſarea Philippi 270
Cana oppidum 273
Candace regina 180
Capernaum oppidum. 272
Cappadocia regio 394
Cedron torrens 227
Cenchreæ portus 89
Charran ciuitas 289
Chebron oppidum 265
Chios inſula 472
Chriſtiani ubi primum dicti 269
Cilicia regio 418
Clauda inſula 483
Corazim oppidum
Corinthus urbs
Coloſſæ oppidum 4
Cous inſula 4
Creta inſula 4
Cyrenæ urbs 137.&
Cyrenenſis Simõ Ib
Cyrenius Præfectus Præſes Syriæ
Cyprus inſula 4

D

Dalmanutha oppidu 273
Damaſcus urbs 2
Decapolis, regio 2
Derba urbs 4
Domus Herodis 2
Duodecim horę diei 2

E

Elamitæ populi 3
Elymas Magus 48
Elogium Chriſti cruc fixi 2
Emaus oppidum 2
Epheſus urbs 43
Epheſiæ Dianæ Tem plum

plum 438
unuchus Cădaces 179 & 506
uroaquilo uentus 11 & 483

F

elix Præſes prouinciæ. 216
eſtus procurator Iudçæ 216
ratres diſperſionis apud Petrum 243

G

adara, locus 274
adareni populi Ibid.
alatia regio 405
alatæ unde dicti 407
alilæa regio 253
alilæa gentium ubi 254
aza oppidum 263
eneſar lacus 271. & 278
enaſareth 274
eraſeni populi 274
ethſemani 256
Gnidus opp. 432 et 472
Golgotha locus 257
Gomorrha urbs 267
Græcia regio 83

H

Haran ciuitas 289
Herodes rex 205
Herodes Tetrarcha qui & iunior dictus 210. & 212
Herodis iunioris mors. 219
Hierichus urbs 266
Hieroſolyma urbs 223
Hiſpania regio 19
Horarũ in Palæſtina obſeruatio 257

I

Iconium urbs 399
Idumæa regio 197 et 198
Illyris regio 94
Ioannes Euãgeliſta 441
Ioppe oppidum 261
Iordanis fluuius 270
Italia 95
Iturea 255

Iudas Galilæus 211
Iudæa regio 196 & 222
Iudæa Trãſiordanis, uel Tranſiordanẽ 221

L

Lacus Tiberiadis 271
Laodicea urbs 434
Laſæa ciuitas 482
Libya regio 144
Lithoſtratus locus 226
Lucius Cyrenenſis 145
Lucas Euangeliſta 284
Lycaonia regio 399
Lycia regio 425
Lydia regio 454
Lydia purpuraria 455
Lydda oppidum 261
Lyſanias rex 255
Lyſtra oppidum 400

M

Macedonia regio 78
Madian regio 185
Magdalum oppidum. 273
Magi 298
Marcus Euangeliſta 1
Melita inſula 5
Meſopotamia regio 2
Miletus urbs 4
Mitylene urbs 4
Myra oppidum 4

N

Nain oppidum 2
Nardus piſtica 47
Natio praua & adulte 249
Nazareth oppidum 2
Neapolis urbs 8
Nicopolis urbs 9
Ninus urbs 29
Niniue Ibide

O

Oliueti mõs 227. & 25

P

Pamphilia regio 4
Paphus ciuitas 48
Paradiſus ubi? 34
Patara oppidum 42
Pentapolis regio 13

Perg

rga urbs 422
rgamus urbs 460
œnice portus 482
iladelphia urbs 456
ilippi urbs 80
ilippus Tetrarcha 210
ilippi domus Cæſa-
eæ 262
œnicia regio 275
rygia regio 457
idia regio 413
ntus regio 391
ntius Pilatus Præſes.
212
rta ſpecioſa 206
rticus Salomonis 206
obatica piſcina 227
olemais oppidũ 276
eri innocentes 208
lchriportus 481
teoli urbs 102

R

amah oppidum 266
egina auſtri 179
hegyum oppidũ 101
hodus inſula 485
oma 106

S

ba 189

Salamis urbs 488
Salem oppidum 269
Salmon promontorium
481
Samaria regio 245. &
268
Samaritani 245
Samos inſula 473
Samothrace inſula 470
Sardes urbs 455
Sarepta ciuitas 278
Saron, campus 261
Saronas Ibidem
Seleucia urbs 284
Sexta hora mortuus
Chriſtus 257
Sichem, locus 269
Sidon urbs 278
Siloha fons 226
Simon Magus 269
Simon Cyrenenſis 238
Sina mons 185
Smyrna urbs 442
Sodoma urbs 267
Syracuſæ urbs 499
Syria regio 195. & 279
Syrophœniſſa 276
Syrtes 135

T

Tarſus urbs Pauli pa-

tria 419
Templum Hieroſolym. 206. & 225. & 231.
Templum Dianæ Epheſiæ 438
Templum in monte 247
Tenebræ ortæ ſuper terram 258
Tetrarchiæ quidſ 407
Tetrarcha quidſ 255
Tetrarchæ 407
Thabor mons 271
Theſſalonica urbs 81
Thyatira urbs 456
Trachonitis Tetrarchia. 254
Tranſiordanis regio 197
Tranſmigratio Babylonis 1
Tres tabernæ 1
Troas oppidum & regio 4
Trogillium inſula 4
Tyrus urbs 2

V

Vr Chaldæorum oppidum 2

Z

Zabulon oppidum 27

FINIS.

IOACHIMI VADIANI COS. SANGALlenſis, trium terræ partium Epitome.

TERRARVM ET OCEANI unam eſſe extimam rotundam ſuperficiem.

SVPERFICIEM terræ cum Oceani ſuperficie corpus rotundum globoſumq́ mutuo complexu efficere, mathematicis demõſtrationibus conſtat, & teſtatur libro tertio Strabo: præterea cap. 72. ſecundi Naturalis hiſtoriæ Plinius, palàm innuẽs nauigantium id curſu deprehẽdi, ex demerſu uidelicet emerſuq́ ſyderum, prout alia atq; alia maria nauigẽtur, aut apparentium aut deſidentium. Nauigantibus enim in Auſtrũ ſtellæ meridianæ attollũtur, quoq́ propius adpuleris eò ſublimiores fiunt, demiſſis interim & proſpectui ſeſe ſubtrahentibus ſeptentrionibus. Cõtra uero uſu uenire his qui noſtro cœlo, hoc eſt eleuato polo & Vrſis conſpicuis nauigant. Quod profecto fieri non poſſet, niſi una ceu pilæ figura, extima terræ mariumq́ in ſe rediret rotunditas. Prodiderunt ea de re ex recentiſſimis Georgius Peurbachius, & Ioannes Gmũdanus Norici, Ioannis quondã de Regio monte clariſſimi mathematici familiares, quorum extant de Sphæræ conſideratione Commentaria. Sed & Eclypſium obſeruatio,

dierumq́ꝫ & noctium uarietas, totaq́ꝫ illa umbra
rum & lucis uiciſſitudo, quã uariata latitudine ſo
ambitu ſuo peragit, non aliud magis euincunt,
in hunc modum quem diximus, terras undis & u
das terris una extima rotunda ſuperficie cohærer
Quod ſi quem aut montium altitudo, aut uallium
profunditas, ceu aduerſa rotunditati, ſuſpenſum te
net, is cogitet ne æſtimari quidem iſthæc poſſe qu
ingens ille utriuſq́ꝫ corporis ambitus animo con
pitur. Nã ſi uel nobis ex altiſſimis locis proſpicie
tibus plana uidentur oĩa quæ aſſequi uiſu & præ
hẽdere circũſpiciendo poſſumus, quæ ipſa tñ mo
tibus & collibus aſſurgũt crebriſq́ꝫ conuallibus i
tercipiuntur: ita ex planis in alta ſuſpiciẽtibus, al
quidẽ uidentur, quæ comparatione tamen magni
tudinis orbis cũ planis poſſunt conferri; nec mag
obſunt rotundæ figuræ in orbe mõtes, q̃ in iugla
de commiſſurarũ aſperitas ipſam per ſe nucis rotu
ditatem imminuit. Porrò nucem aliquã ſubaſper
rotundam dicimus, quoniã animaduerti tantillur
aſperitatis non poſſit. Excelſa ſunt montiũ iuga
diu planis & demiſſis comparantur, at uero ubi a
uniuerſa reſpexeris, manifeſta eſt omniũ humilitas
nihil enim in tantũ attollitur, ut collatione totius
ulla ſit uel maximis, portio: ſicut lib. quarto. na
quæſt. docuit Seneca. Labuntur igitur qui terrę pa
tem ex undis ita putant prominere, ceu mons ali
quis è mari prominere uidetur, uelut ſi ſuper diam
tro hemicyclum aut circuli partem aliquam duc
ita ut diameter planam aquæ ſuperficiem refera
quemad

quemadmodũ Lyranus quædam in Geneſim Mo-
ſaicam commentus eſt, neſcio quibus figuris aquæ
ſuperficiem à terræ planicie ſecernens, quo minus
crederemus utriuſq; elementi coitũ ſphæricæ figu-
ræ dimenſione abſolui.

DE CARDINIBVS ORBIS.

COeli ſeu orbis quatuor eſſe Cardines dicimus
Ortũ, Occaſum, Meridiẽ & Septentrionẽ. Hos
Pomponius partes, Gellius ſecundo lib. nũc regio-
nes, nunc limites, alicubi metas, neq; non & partes
cũ Plinio uocat. Qui quidẽ ęqua partitione in mun
di latera diſpoſiti, hoc etiã differunt, quod duo Car
dines, uidelicet Septentrio & Meridies, immobiles
ſunt & immobilibus punctis axis ſphærici, in qui-
bus totum cœlum uoluitur, attribuuntur. Duo au-
tem, uidelicet Oriens & Occidens, uariant propter
ſolis motũ, in ſignifero circulo per ſigna gradusq;
ſignorum uariãtem. Nunquam enim uno aliquo
tempore ex eodem loco ſigni ſol aut oritur aut oc-
cidit, ſed ut dixi, de die in diem uariat. Sicut & die-
rum et noctium eadem ubique paritas eſſe nequit.
Quanquã enim ſplendor Solis diei, & umbra terrę
noctis (ut ait Cicero) meta eſt, tamen omnibus
ipſam uariari & inęquali lõgitudine breuitateq; eſ
ſe in orbe uniuerſo habitabili, cum terræ rotundita
te, tum etiam ſolis motu efficitur. Proinde Gellius
libro ſecundo triplicem ortum facit cui triplex oc-
caſus reſpondeat, Aequinoctialem, Solſtitialem &

Brumalem. Aequinoctialem ortũ ſol efficit, quum in ipſo æquinoctij circulo, uicinis ue ultro citroq; gradibus ſignorum uoluitur, id quod Vere & Autumno accidit. Aequinoctium enim uernum Arieti, Autumnale Libræ tribuimus. Solſtitialẽ autem quem Manilius Aeſtiuum ortum uocat, quũ Cancrum ingreditur: in cuius prima parte noſtri lateris Solſtitium peragitur: ſed & in iuxta poſitis aut Geminorum aut Cancri partibus (quoniã in illis latitudinis ratio non admodum uariet, nec multũ multorum dierum longitudo à ſeſe diſſentiat) Solſtitialem ortum occaſumq; fieri dicimus. Brumalem autem ortũ, quem & Hiemalem Higynus nominat, facit ſol quum ad initiũ Capricorni finitimisq; gradibus uoluitur. Brumæ uocabulo breuiſſimorum dierũ tempus intelligimus, quale nobis accidit hybernis menſibus, quibus ex pari cauſſa latitudinis non multum uariatæ, uſu uenit ut multi dies ad hybernum Solſtitium pariter breues uideantur. Meridies Septentrionesq; (inquit Gellius) ſtatu perpetuo ſtant & manent. Quatuor Cardines non ineleganter cõplexus eſt Calphurnius in Aegloga quæ Delus inſcribitur his uerſibus:

Exultet quæcunq; Notum gens ima iacentem
Erectúmue colit Boream, quæcunq; uel ortu
Vel patet occaſu, medióue ſub æthere feruet.

Cardines quos immobiles diximus, Veteres etiam Axes dixerunt, quoniam Axis, hoc eſt linea illa per centrum Sphæræ traiecta illis punctis ut cacuminibus terminatur, Cacumina enim ipſos, Higynus,

&

&;cardines Apuleius, uocat. Sed noſter polus ferè
Axis dicitur, quo nomine & Septentrionis partem
ntelligimus. Græci hãc ἄξωνα dicunt, & ἀντιάξωνα par
em meridianam contrapoſiti Axis: ut Cicero in pri
na Tuſculana de latere meridiano habitatæ terræ
ocutus, Altera, inquit, Auſtralis, ignota nobis, quã
ocant Græci Αντιάξωνα.

QVIS SIT AEQVATOR, ET cur tropici dicti circuli.

CIrculus maximus qui orbem in duo æqualia diuidit pariter ab utroq; immobili cardine di
ans, Parallelus Aequator ſiue Aequinoctialis dici
ur. Sol enim dum in eo eſt æquis ſpacijs diei no-
tisq; durationẽ dirimit terræ uniuerſæ. Fertur au-
em in illo Sol dum in primo eſt gradu Arietis tem
ore Veris, & in Libræ primo gradu Autumni tem
ore. Hic circulus omnẽ Horizontem à quacunq;
arte ſeu ſuperficie globi ductum, in duo æqualia
ecat & cũ diametro eius coincidit, duobus autem
unctis cardinalibus, ante dictis, ipſe Aequator per
e Horizon eſt, hoc eſt, Circulus eſt, qui Sphæram
n partes duas æquales ſecat: unde cauſſa ducitur
equalitatis ſub hoc ſolo circulo dierũ & noctium
n orbe uniuerſo, quum in locis duorũ ſignorum
rædictis Solis circuitione fatigatur. Et quoniam
ignifer circulus ab ipſo ſectus Aequatore, ita ſe ob
iquat in latera, ut paribus ſpacijs partim in Auſtrũ
artim in Boream deflectat, duobusq; in hemicy-

clis utrinq; ſex ſignorum, æquali amplitudine ab Aequinoctiali deuergens, ad eundem redeat, facti eſt ut Paralleli ab his punctis Zodiaci, quibus latiſ ſime ab Aequatore abſceſſerit circunducti, circuli Tropici appellati ſunt, ἀπὸ τῆς τροπῆς, hoc eſt à conuer ſione, quoniam Sol ultra eas partes circuli, ceu ad metam quandam progreſſus, amplius non abeat, ſed conuerſione facta curſum ſuũ ad Aequatorem reflectat. Ea de re Grȩcis θερινὰι τροπαὶ καὶ χειμεριναὶ, hoc eſt, æſtiuæ & hybernæ conuerſiones dicũtur, quas nos Solſtitia æſtiua hybernaq; dicimus. Circulus qui in Meridiẽ abſcedit Tropicus Capricorni; qui Borealis eſt & noſtri lateris, Cancri dicitur: in ipſis enim momentis ſeu punctis initiorum utriuſq; ſi gni Solſtitia notãtur. Sub his qui habitant umbris carent meridianis, dum illis in locis Sol uoluitur: extra ſitis perpetuam umbrã hora meridiana gno mon ipſe proijcit, & ſemper à Sole auerſam. Nobis quidẽ qui Arctoum latus incolimus in Septentrio nes, Auſtrinis uero in meridiẽ: intra uero habitan tibus bis in anno umbræ meridianæ abſumuntur, nec in Auſtrum nec in Septentriones declinantes, pluſculis diebus: id quod nullis alijs ſiue ſub Tro picis ſiue extra ſitis contingit.

DE ZONIS.

SVnt & Zonæ breuiter referendæ nobis, quas Martianus Capella lib. ς. Faſcias uocat, inter ualla quȩdã quatuor circulorũ, quibus totũ illud in ter Polos quicquid eſt latitudinis diſcernitur. Por rò

ꝺ Latitudinē uocāt Coſmographi dimenſionem
uæ uergit in latera, ut in Auſtrū Boreámue: Longi
udinem uero, quæ ab ortu in occaſum, aut è diuer
o dirigitur. Quæ ratio & in agris decuſſandis po-
ſſime locum habet, per cardines & decumanos,
oc eſt, per latum (ut uocant) & longum, obſerua
one cardinū. De qua re eſt apud Pliniū lib. 18. ubi
imitis Decumani meminit. Igitur præter circulos
Tropicos alij duo circuli latera orbis hinc & inde
ubdiuidunt, quorum alter Arcticus, alter Antarcti
us dicitur, atq; hic quidē Auſtrini lateris eſt, ille ue
o noſtri cœli, in quo Vrſæ extant: unde nomen cir
ulo duntaxat imaginario, datum. Credidit aūt an
iquitas, hac partitione facta, eam eſſe harum regio
um locorumq́; naturā, ut quæ intra Tropicos con
inerentur propter uehementē æſtum habitari com
mode nō poſſent, ideoq́; illis exuſtæ Zonæ nomen
ribui: quæ uero extra hanc utrinq; panderētur, cle
mentis & temperati cœli et frequentis habitationis
eſſent. Vltra quas quæ trans Arcticum parallelum
n Septentriones, aut illū Antarcticū in Meridiem
& Notū paterent, ob immane frigus quo alterna-
tim per remotiſſimā ſolis abſentiā infeſtarentur in-
habitabilia eſſe: præterea & Glatialem illic Oceanū
eſſe exiſtimauit. Quā rem profecto artifex ille orbis
Deus contemplatus, ſic limites terrarū & littora ap
tauit Oceano, ut ubi habitandæ terræ per cœli in-
clementiam locus non eſſet, ibi latius pelagus in-
undaret. Et ſi recte extantium terrarum formam
contemplamur, deprehendimus eam ab utroque

axe uelut cõtractis lateribus ſtringi, ab Ortu autem in Occaſum quàm longiſſime procurrere: cuius re periculum ex tabularũ deſcriptionibus ſtudioſi facient. De Zonis illis clariſſime Maro Georgicorum primo,

Quinq; tenent cœlum Zonæ, quarũ una choruſc
Semper ſole rubet, & torrida ſemper ab igne eſt,
Quam circum extremæ dextraq; leuaq; trahuntur,
Ceruleæ & glacie concretæ atq; imbribus atris,
Has inter mediamq; duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ Diuûm, &c.

Vbi Probus inſignis Grammaticus Zonarum ordinem recte deformari ait, ſi leuæ manus uolam digitis pariter erectis contra ora noſtra in Ortum uerſa ponamus, ut ubi pollex eſt, ibi ἀρκτικὴν, hoc eſt Arcticam, frigidam: ubi index, ibi æſtiualem θερινὴν, ſeu ſolſtitialem noſtrã temperatam: ubi medius digitus, ibi torridam ἰσημερινὴν, id eſt æquinoctialem: ubi annularis, ibi temperatam alteram χειμερινὴν dictam Græcis: poſtremo ubi auricularis eſt, ibi extimam meridianam, quam νοτίαν ἀπὸ τοῦ νότου, hoc eſt à Noto humido uento Auſtrali Græci, Probus Notiam appellat, intelligamus. Porrò faſcias illas, quæ Græcis ζωναὶ dicuntur, M. Cicero in Somnio Scipionis cingulos appellat. Et plagas uocant eaſdem faſcias quæ à Græcis κλίματα dicũtur. Harum enim rerum notitiam Latini à Græcis deſumpſerunt. Idem autem ſignificant faſcia, zona, plaga, regio, clima, cingulus. Et Græcis non minus quàm Latinis in illa materia explicanda, Latini ſcriptores ſolent uti. Sed

de

his (ſi quis uelit requirere) abūdę multa in Pom
pniani s Commentarijs diximus.

DE VENTIS ET EORVM partitione.

PRofuerit fortaſſe & uentorum meminiſſe hoc
loco, q̄d conſtat Lucam in Actis cap. XXVII.
phrici & Cori & Euroaquilonis & Auſtri facere
entionem. Diuerſa quidem ueterum in his enu-
erandis ſententia: aliqui enim quatuor fecere, à
uatuor orbis cardinibus exorientes, in qua ſenten
a & Homerus fuit uatum uetuſtiſſimus, Eurum
rienti, Zephyrum Occidenti, Meridiei Notum,
Boream Septentrioni tribuens. Qua nimirum
ſtributione contenta eſſe naturæ ratio & animus
aturæ ſtudioſus potuiſſet, niſi aliud immodicę di
gentiæ fuiſſet uiſum. Secuta enim ætas, ut tradit
linius, octo addidit ratione nimis ſubtili & conci
: quam quidē diſtributionem Varroni tribuit Se-
eca. Mox fuerūt qui primo numero duplicato a-
os quatuor primis adiecerunt, ut ſingulis cœli par
bus bini eſſent, Plinio. Sed nos Gellium libentius
quimur, qui Orientis lateri pro triplicis ortus ra-
one tres uētos, rurſum Occaſui pariter triplici, tres
lis contrapoſitos, cardinibus autem, hoc eſt Meri-
iei et Septentrioni, quia ſtati ſint, ſingulos tantum
ibuit: quæ traditio mihi ſane in tanta uarietate in
rimis clara et explicata uidebatur. Vētus igitur qui
b Oriente uerno ſeu Aequinoctiali uenit εὖρος Eu

rus nominatur, alio nomine ἀφηλιώτης Grę̨cis dictu
Romani eum Subſolanū uocitant. Porrò is qui
Hyberno Oriente ſpirat Vulturnus Romanis d
tur: Quanquã Plinius à Gellio tantillo diſſentie
Eurum eum uocari à Græcis autumat. Ipſe aūt G
lius quoniã inter Notum & Eurū interſit, εὐρόνο
mixto ſcilicet nomine, Græcis appellari tradit. V
tus qui ab Aeſtiua ſeu Solſtitiali Orientis meta
nit eidem Gellio Latine Aquilo, Græce βορέας B
reas dicitur. Boream aūt, inquit, putant dictū ἀπὸ
βοῆς, id eſt à boatu, quoniam ſit uiolenti flatus &
nori. Sed reliqua Gellij uerba lubet adſcribere
uiceſimoſecundo capite lib. 2. quæ ſic habent,
ſunt igitur tres uenti Orientales, Aquilo, Vultu
nus, Eurus, quorum medius Eurus eſt: his oppo
& contrarij ſunt alij tres occidui: Corus, quem
lēt Græci ἀργέστην uocare, is aduerſus Aquilonē fl
item alter Fauonius, qui Græce uocatur ζέφυρος,
aduerſus Eurū flat: tertius Africus, qui uocatur λ
is aduerſus Vulturnum flat. Eæ duæ regiones c
Orientis Occidentisq́ inter ſeſe aduerſę ſex habe
uentos uidentur. Meridies autem, quoniã certo
fixo limite eſt, unum meridionalem uentū habet,
Latine Auſter, Græce Νότος nominatur, quoniã
nebuloſus atq; humectus. Νοτὶς em̄ Græce hum
nominatur. Septentriones autē habent ob eande
cauſſam unum, is obiectus directusq́ in Auſtru
Latine Septētrionarius, Græce ἀπαρκτίας appellatu
Hactenus Gellius. Cùm quo ferè cōſentit Plini
49. cap. lib. 2. niſi quod Septentrionem uocat eun

q

ui à Gellio Septẽtrionarius dicitur, & Corũ quem
le Caurũ uocat, ratione nihil diuerſa. Quatuor au
m præcipuos uentos eleganter Manilius lib.4.
ſtronomicõn his uerſibus complexus eſt:
ſper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab Ortu.
uſter amat medium ſolem, Zephyrusq́ profun-
dum. i. occiduum.

)ui duodecim uentos ſtatuunt cum Varrone hũc
rdinem ſequũtur, ut ab ipſo Meridiei cardine flan
m Notum ſeu Auſtrũ ponant, à latere aũt Oriẽtis
uronotum, Occidentis Libanotum illi tribuant.
urſum ab Arctico cardine uenientem Boream &
undẽ Aparctiam, eiq́ laterales, alterum Occaſum
erſus Traſæam, alterũ ad Orientis latus inclinan-
em Aquilonem uocant. Ipſi ortui Aequinoctiali
ubſolanum tribuunt, qui à latere in Boream uer-
o Cæciam (quem Lucas in Actis Euroaquilonem
ocaſſe uidetur) ab Auſtrali uero Eurũ habeat. Cõ
ra eum qui ab Occaſu Aequinoctij ſpirat, Fauo-
ium dicunt, cui uicinus ſit Libs uentus ab Occaſu
Brumali, altero aũt à latere Corus: ut in hunc mo-
um à quatuor orbis partibus uenientes terni qua
er, duodenariũ numerum conſtituant. Plinius au-
hor eſt uiginti & amplius authores Grçcos de uen
is prodidiſſe. Ex Latinis potiſſime tradunt hac de
e Seneca libro Naturalium quæſtionum quinto,
Plinius & Gellius locis citatis, ad quos Lectorem
emittimus.

DE TERRAE HABITATAE PAR titione, deq́ Oceano & mari noſtro ſeu Mediterraneo.

HIs ad hunc modum ex tabulę generalis deſ
ptione demonſtratis, ad terræ habitatæ par
tionem accedemus. Ac primo quidē ipſo mari n
ſtro, quod Mediterraneum uocamus, ab Hercu
columnis uſq; ad Tanais oſtia procurrente, & d
bus inclytis amnibus, Tanai uidelicet & Nilo,
tres partes uniuerſæ terræ continens diuiditur. T
nais ipſe à Septentrionibus in Meridiem decurre
mediam ferè Mæotin ingreditur. Hæc aūt à Tha
ricæ Cherſoneſi fronte Euxino mari miſcetur. I
aduerſo Nilus amnis in pelagus quod Aegypti
cum dicitur, influit. Quod terrarum à freto Gadi
no ad ea uſq; flumina interiacet, mari Mediterr
neo diuidente, ab altero latere Africam uocamu
ab altero Europam: ad Nilum ſcilicet Africam, a
Tanaim Europam, ultra quicquid eſt Aſia eſt, Po
ponio. Cæterum ingens illud pelagus quod am
tu ſuo iam memoratas partes cingit & alluit ceu i
ſulam quandam complexus, proprie Oceanus d
citur: ex quo terra uelut urgentibus aquis ceder
locum, intra ſe quatuor ampliſſimos ſinus recipi
quanquā & ipſos nec receſſu nec magnitudine p
res. Quorū primus & maximus eſt quem Athlan
cum pelagus ab Occaſu fundit per fretū, quod a
inſula Gadibus Gaditanum cognominatur, quer
in uniuerſum, ut dixi, Noſtri maris ſeu Mediterra
nei nomine cenſemus. Secundus à Septētrione in
greſſus longo freto (quem libro 3. Pomponius d
ſcribit) Caſpius ſiue Hyrcanus ab gentibus qui a
habitāt appellatus eſt. Etiamſi ſunt qui mare illu

it

ſuis claudant littoribus ut ſeorſum mare eſſe, &
Oceano magno terrarũ interuallo ſecerni, nec
lo freto inde deriuari tradant. Tertius ſinus Perſi
s,ab Indico Oceano, & Auſtrino latere fuſus Per
ũ terras magna parte alluit, unde & ipſi nomen
tum. Quartus Arabicus nominatus ab Eudæmo
,id eſt felice et beata illa Arabia,cuius littora lon
ſſimo receſſu pulſat, Erythreum aliâs & Rubrũ
are, à colore fundi quo rubeus apparet, dictus.
unt præterea & alij Oceani ſinus,ſicut Magnus il
in India ultra Gangem, & Gangeticus ipſe, qui
angem fluuium recipit. Deinde à Septentrione ſi
ıs inter Hiſpaniæ Galliæq́ littora,qui illinc Can
brico, hinc Aquitanico Oceano penetratur, &
odanus trans Daciam in quo Scandia inſula eſt.
æterum ad illos collati minus ſunt celebres, nec
m longe quàm illi terras ingrediuntur.

DE SINIBVS MARIS MEDITER ranei præcipuis: præterea quid Promontorium, Inſula, Peninſula, Iſthmus, Fretum.

HAbet & noſtrũ mare ſinus aliquot inſignes, quos ordine littorũ paucis indicabimus. Pri-
um quidem ſinum à Gaditanis anguſtijs adusq;
ephyrium extimæ Italiæ promontorium mẽſus
t libro tertio Hiſtoriç Naturalis, Plinius. Secundũ
em author à Lacinio & ipſo extremæ Italiæ pro
ontorio,ſed in ortum reflexo, ad uſq; Acrocerau
a (quæ ſunt Epiri montana, in Adriaticum pro-

currentia) extendit,cuius 11.cap. eiuſdem libri m
minit. Tertium ſinum ab Epiro ad Helleſpontu
uſq; deflectit,in Præfatione quarti libri. Quartũ
poſtremũ his littoribus tribuit, quæ ab Helleſpo
te aduſq; Mæoticæ paludis oſtium ſinuantur,lib.
cap.12. Ora ipſa Africæ cõtrapoſita non longe n
ſinuoſe flectitur, minorem maioremq; Syrtim a
mittens,cætera ferè recta,quod & in Aegypti &
riæ ora uidere eſt. Tantum in intimo angulo q
mons Amanus Syriam à Cilicia diſterminans p
gus ingreditur, littorũ flexu ſinus efficitur, qui
Iſſo iuxta ſito oppido, Iſſicus cognominatur, m
morabili loco ob pugnam quondã Alexandri M
cedonis & Darij Perſarũ regis:cuius Q. Curtius
libro meminit. Eſt & ille ſinus notabilis, quem E
xinum pelagus flexu littorum (quà ſupra Colch
dem in Tauricam Cherſoneſum procurrunt) o
Ponticæ aduerſo & cõtrapoſito efficit, Iſthmo q
dam inter Hyrcanũ pelagus & Euxinum relict
Atq; hi quidem quos memorauimus præcipui
nus noſtri maris exiſtimantur. Sunt alij particul
rés circum omnia huius littora, qui ſuis locis ref
rũtur. Iam,propè notius eſt q̃ ut referri debeat, P
montorium dici montanum,quod conſpicua alt
tudine in mare prominet, quale eſt in extima Ital
Lacinium,aut Zephyrium, in Sicilia Lilybæum,
Aſia Sigæum. Inſulam autem uocari quæ à cont
nenti,hoc eſt ſolida terra,ſeiũcta undiq; mari allu
tur,ut Sardinia,Creta, Cyprus, Corcyra. Inde f
ctum ut domus & ædificia,etiam in urbibus ſeo
ſu

m extructa & ſpatijs circumiectis ſeparata, Inſulę
cantur, ſicut Liuio, Suetonio, & Iureconſultis ſæ-
. Peninſulam uocamus quaſi penè inſulam, quæ
on toto mari ambitur ſed iugo aliquo continenti,
eſt, terræ ſolidæ adnectitur, qualis eſt Achaiæ Pe
poneſus. Græci terram hoc modo anguſtam qua
are dirimitur ἴσθμον Iſthmum, Peninſulam autem
όνησον Cherſoneſon, hoc eſt, Inſulam terræ adhæ
ntem uocare ſolent. Sunt porrò celeberrimæ ali-
iot Cherſoneſi, quarum una eſt Indica illa, quæ
rea Ptolemæo dicitur, inter Gangeticum ſinum
eum qui Magnus dicitur, expanſa. Secunda Se-
entrionaria, quam Cymbricam ſeu Daticam uo-
nt. Tertia Taurica illa quæ Mæoticam paludem
Euxino dirimit. Quarta in Helleſponto contra
rygiũ littus porrecta. Quinta Peloponeſus eſt,
iã Strabo Cherſoneſum uocat. Sexta iuxta Rho-
um in Caria, Gnidum ſuſtinens, in cuius Iſthmo
alycarnaſſus iacet. Sed & in Ionia Peninſulam
omponius facit, illã quæ Teion & Clazomenas
anguſtijs ſita oppida habebat, quorum meminit
ro ſecundo. Et Plinius libro quarto, in Lugdu-
nſi Gallia, inter eum ſinum in quẽ Liger influit,
littus contrariũ, quicquid inde terrarum contra
tus Anglicum excurrit, Peninſulam & ſpectatio-
m quidem nominat. Mare autem quod anguſto
iquo meatu terras dirimit Græcis πορθμός, Latinis
etum dicitur, quale illud eſt quod Siciliam Italiæ
ſcidit, & Gaditanum fretum quo extima Bethica
Mauritaniæ ora diuiditur.

QVID VRBS, OPPIDVM, VICV Pagus, Ciuitas, Metropolis, Colonia, &c.

QVanquã leuiculum uideri poteſt, non e tamen ab inſtituto noſtro alienũ aliqu uoces, quarum frequens in omni hiſto uſus eſt, paucis explicare. Vrbs, ut M. Varro libro linguæ Latinæ tradit, ab orbe & uruo, quæ pars aratri, deducitur. Circũducebantur enim aratro l ca extruendo oppido deſignata, & ut ait Serui ſulco muri deſignabantur. Neq; aliud eſt urbs q̃ pidum, niſi quod maiora inſigniorać; urbes dic ſolemus, ut Roma urbs dicta, & de Carthagi Maro, Vrbs antiqua fuit. Coloniæ quoq; pop Romani in antiquis literis urbes ſcribebantur, c tradit Varro: qui idem ait, Oppida quondam in tio, Ethruſco ritu condi ſolita, hoc eſt iũctis bub tauro, & uacca, interiore, qui aratro ſulcum circu agerent: quod faciebant religionis cauſſa die auſ cato, ut foſſa & muro eſſent munita. Terram un exſculpſerant, Foſſam uocabant, & introrſum f ctum murum, poſt ea quod fiebat orbis, urbis pr cipium: quod poſt murum erat Pomerium dice tur. Oppidum autem ab ope dictum exiſtimat, n mirum quod opis cauſſa foſſis muroq; cingatu Vicus in oppido uia eſt domorum ſeriem compl xa, eius enim appellatione etiam ædificia comp henduntur: nam ut ait Varro, ex domibus conſta Habet autem ſua cognomina, ut Romæ quonda Vicus Africus, Vicus Cyprius, Vicus Sceleratu quoru

Interiore, id eſt, latus interius, et ad urbem uerſum tenente, & introrſum eunte.

orum cauſſam Varro reddidit. Extra oppida ui-
; idem eſt quod pagus, uulgus indoctū Villam
cat, cum Villa ſit domus ruri ſeorſum extructa,
ſuo fundo attributa, Vicus autem multis domi-
s conſtat nullo muro clauſis. Ciuitas tametſi pro Ciuitas.
e oppidóue frequenter uſurpatur: ut quum con
ſa terræmotu, aut abſorpta pelago, aut incendio
ſtata ciuitas dicitur, tamē proprie ipſa eſt ciuium
ωνία καὶ συνοικία & ſocietas, moribus legibusq́ue &
ſtitutis gubernata. Nam & hi qui paſsim tractu
quo habitant, iiſdem legibus atq; inſtitutis uſi,
uitas dicuntur Cæſari. Porrò donari ciuitate, &
itatē dari legimus, quibus ius dignitasq́ue urbis
nceditur, quiq; numero ciuium cenſentur. Et pe
e ciuitatem, eſt eam communionem & dignita-
n ambire, Germani Burgkrecht uocitant, nam
tus horum nomen Burgum eſt, quod eis oppi-
m ſeu caſtrum ſignificat. Metropolis urbs dici-
, quæ ceu parens alias ex ſe urbes genuit, ſcilicet
τῆς μητρὸς καὶ πόλις hęc uox deducitur, Latini Ma
ces uocant, Auguſtinus ſimpliciter Maiores ur-
s nominauit: quales fuerūt Athenæ, Lacedæmō,
ipſa ante alias urbs Romana: cuius innumeræ
n in Italia ſolum, ſed & in prouinciis Coloniæ
iterūt. Colonię enim dicebātur quę in hunc mo
eſſent conditæ uel deductæ: E matricibus enim
ttebātur q eas inhabitarēt, unde et colonias miſ-
apud Liuiū legimus: Auguſtinus principio deci
de Ciuitate Dei, Hinc, inqt, ciuitates à maioribus
itatibus uelut populorum examinibus cōditæ,

c

Coloniæ nuncupantur. Romanis non una ra
erat deducendi Colonias,nam & Latinas dedu
bant,& quas non Latinas ſed Colonias tantum
uium Romanorum appellabant, authore Liu
Gellius tradit libro XVI. Colonias Romanoru
iura inſtitutaq́ꝫ omnia nõ ſui arbitrij ſed populi R
mani habuiſſe,eaq́ꝫ re à Municipijs differre. Era
enim Municipia oppida quæ ſuo iure & legib
ſuis utebantur,nec niſi honorario munere cum
pulo Romano participabant. Ipſi incolæ Muni
pes dicebantur, qui ciuitatis Romanæ honorẽ q
dem capiebant,ſed negotijs tamẽ atq́ꝫ oneribus
cabant.Apud Plinium alios'q́ꝫ legimus Oppida
bera,quæ ſunt imunitate donata:rurſus alia Stip
diaria,quæ annuum ſtipendium populo Roma
ſoluebãt.Sed uerba eius ex cap. I. tertij libri,ubi
Bethica loquitur adſcribamus. Oppida,inquit, o
nia numero CLXXV.in his coloniæ VIII.Mu
cipia VIII.Latio antiquitus donata XXIX. Lib
tate VI.Fœdere II.Stipẽdiaria CXX.hactenus P
nius.Emporium oppidũ aut locus negotiatione
mercatu celebris,ἐμπόριον,quale in Germania N
rimberga & Franckfordia, in Gallijs Lugdunu
apud Belgas Antuerpia.Ammianus lib. XIIII.u
de Barne Meſopotamiæ Municipio,Refertum, i
quit,mercatoribus opulentis, ubi annua ſolenn
te prope Septembris initium,ad Nundinas mag
promiſcuæ fortunæ conuenit multitudo, ad con
mercanda quæ Indi mittunt,& alia plurima, u

te

rra mariq́ʒ conſueta. Prouincia autem authore onato, à porro uel procul uincendo dicta: acqui- æ enim bello ab Italia regiones Prouinciæ dictæ int: & in Prouinciæ formam redigi dicebantur, uum tributorum & uectigalium inita ratione, ut Proconſuli ex urbe miſſo, aut Prætori ius dicen parebant. Quædam enim Proconſulares erant, uædam Prætoriæ aut Præſidiales, Stipendiariæ men omnes.

HISPANIA.

NVnc ad terras ueniendũ, ipſæq́ʒ partes ordine cenſendæ: quarum quoniam noſtra eſt Euro a, de ea primum dicemus. Hæc qua in occaſum & eridiem uergit extimam habet Hiſpaniam, diui- em terram & fœcundam, nec minus populoſam: uippe quæ proximis ſæculis ut antea in prouin- as ſic etiam in regna diuiſa eſt, hodieq́ʒ non uni re i pareat. Clauditur illa tribus à lateribus mari, in onte quidem quam latiſsimam habet, & fermè otam Occiduam Athlãtico Oceano, & illo, quem Occidentalem Ptolemæus nominat. A Septentrio ibus Cantabrico, à Cantabris iuxta ſitis populis icto. Qua meridianam plagam reſpicit Mediterra eum mare habet, recens à Gaditanis anguſtijs im iſſum. Quod quidem toto littorum decurſu, qua enus Hiſpaniam lambit Hiſpanum, præterea & bericum & Balearicũ nominatur, atq́ʒ illi quidem

Iberi gens frequens, huic Baleares Inſulæ in ipſ
tæ nomen dederunt. Ortum uerſus Pyrenæi m
tes ab Aquitanica & Narbonenſi Gallia eam ſeiu
gunt. Pyrenæi dicti à Pyrene Bebricis filia, uelut
bro III. Silius Italicus tradit: Hi quoniã inſtar A
pium ſunt, incolas eius recepti ſcriptores Alpin
Hiſpanos dixere, in quibus etiam ueteribus mem
ratæ auri, argentiq; fodinæ pulcherrimæ. Mons
ſale magnus, quantũ demas tantum adcreſcit. Fo
ma littorum propemodum triquetra, & ſi totã co
templeris Gallijs ceu Iſthmo quodã adhæret, hi
inde terras pelago fatigãte, ac uelut perrupturo
montana obſiſterẽt. Inde pateſcens Cherſoneſi ſ
ciem habet, latiſsime diffuſa. Plinius eam in ulteri
rem diuidit & citeriorem. Vlterior qua in fretum
flectit, Bethicam habet prouinciam fertiliſsiman
nunc Granadæ et Vuandaluſiæ regnũ uulgo. Ea
Bethis perlabitur amnis nauigabilis, unde terr
quoq; nomen. Oppida inter innumera Cordub
& Hiſpalis, coloniæ quondam Romanæ. Qua m
dia frõte in Oceanum exit Luſitania eſt prouinci
Ana fluuio à Bethica diſcreta, hodie regno Portu
galliæ tribuitur. Habet & Tagum amnem, memo
ratum ueteribus quòd aurum trahere creditus fi
In ea oppidum antiquum Vlyſippo, quæ uulg
Lysbona dicitur, celeberrimo emporio, ob merce
ab Indiæ atq; Aethiopiæ littoribus aduectas, to
ta Africa circumnauigata. Quam nauigationem
tot ſæculis intermiſſam, annis retro plus minus
quadraginta, inclytus rex Ferdinandus Caroli

quinti

uinti Romani imperatoris maternus auus, poſt
xpulſos Saracenos incredibili opum acceſſione in
uurauit, ſed magno diſpendio Reipub. Venetæ:
e qua re alibi referemus. Illos autem qui primum
mnium hanc in Indiam nauigationem à Ferdi-
ando inuentam, neq; antea eodem mari frequen
r nauigatum eſſe aſſerũt, palàm refellunt Strabo,
linius, Pomponius. Citerior longe lateq; patens
arraconenſis cognominatur, à Tarracone urbe à
cipionibus condita: amnem habet Iberũ clarum,
antabricis ortum iugis, qui primum in ortũ ſolis
greſſus tandem alueo in Meridiem flexo mediam
arraconenſem rigat, inq; mediterraneum effluit.
b hoc Iberi iuxta ſiti populi, & Iberia Græcis Hi-
ania dicta. Vrbes in ea etiamnum claræ, Tarra-
on, Valentia, Cæſarauguſta, quam uulgus Zara-
oſtam uoce corrupta nominat, præterea & Barci-
o, quę hodie Barſilona clariſſimo emporio, & To
tũ, unde Plinio Toletani dicti. Gentes quæ oram
bitãt Borealem ab Occaſu Gallæci, & Celticum
omontorium, Finis terræ uulgo dictum. Dein
eltici à Celtis, ſi Silio credimus orti. Mox bellico-
ſimi Cantabri, Aſtures, Varduli, & in Pyrenæum
clinantes Vaſcones Plinio. Ea ora cum ora meri
ana collata plæraq; ſterilis, & cœli durioris, nec ſi
e cauſſa robuſtiorũ gentiũ, uulgo Piſcaiã uocitãt.
d & pietate & ingenijs Hiſpania excelluit. Cor-
uba Oſium illum habuit Conſtãtini Magni tem
ore Epiſcopum, uirum clarum, ſi Arianæ (ut cœ-
erat) hæreſi reſtitiſſet, & tolerantiſſimũ laborum;

quippe qui Niceno conuentui interfuit. Præter
Pacianum Epiſcopũ Barcino, cuius inter ſcripto
meminit Hieronymus. Famam aũt de Chriſto
apoſtolorũ temporibus Hiſpanias tenuiſſe, ipſe
primis nobis Paulus fidem facit, qui in Epiſtola
Romanos tanto ſe Hiſpaniam inuiſendi deſider
teneri teſtatus eſt, uelut operæ facturus pretiũ ap
eos quibus Chriſti nomen et profeſſio arriſiſſet.
gentilibus autem & indigenis præcipue clari, Se
ca Stoicus Cordubenſis Pauli familiaris, ſi Hier
nymo credimus, utrunq; certè Nero occidit. Ite
M. Fab. Quintilianus, quem Valla non dubita
lumen Romanæ eloquentiæ dicere. Sed & Vale
Martialis, Lucanus & Silius clari poetæ, Hiſpa
fuerũt. Præterea & Pomponius Mela, cuius de G
graphia libri extãt. Et ex noſtris Chriſtianis Iuue
cus presbyter, qui ſub Conſtantino, & Prudentiu
qui ſub Theodoſio floruit. Dedit & principes R
mano imperio, præcipue Traianum, & cuius ia
memini Theodoſium.

GALLIA.

AMpliſſimum Galliarum tractum, ab Occa
Pyrenæi montes ab Hiſpania ſeparant. Ab o
tu partim Alpes, quæ ab Hannibalis quondã tran
ſitu Pœninæ, ab Herculis aũt Graiæ, prętterea & C
tiæ dictæ, ſiue ut Tacitus eas uocat à Cotio Regu
lo Cotianæ: partim Rheni amnis decurſu claudi
tur. Oram Septentrionis æſtuoſus Oceanus allui
qui iuxta oſtia Rheni Septentrionalis, inter Rhe
num & Sequanã fluuium Britannicus, dein ad P
renæum

enæũ uſq; Gallicus dicitur: qua in Meridiem pro-
urrit pelago placidiori, nempe mediterraneo, ter-
ninatur. Proinde ab Auſtro oræ eſt nõ admodum
niquæ, niſi ꝙ amplis finibus ſemel iterumq́; ſeſe in
ũruat, cum ſit à latere Boreali ob frequentes ſinus
& promõtoria maxime laciniosa. Serius hæc q̃ Hi
pania Romanorũ armis patuit, & Fabij Maximi
rimũ ætate petita eſt, quũ annis ante Chriſtũ natũ
irciter 125. Hiſpaniã Punica bella, ea maxime parte
ua maritima eſt, lõge antea imperio ſubieciſſent.
Tractũ eius uniuerſum ueteres quatuor in partes di
iſere. A Rhodano enim & Cœmenijs montibus
in meridiem uergens, hinc Varo amne à Nicæa &
alpibus, illinc ad Illiberim Pyrenæis, finita, Bracca
a Gallia dicta eſt, à Braccis ueſtis genere, quo tum
ea gens peculiariter utebatur. Mox à Narbone co-
lonia, Prouincia Narbonẽſis dicta, omniũ Galliæ
regionũ fertiliſſima, & ut ait Plinius, nulli prouin-
ciarũ poſtferenda, breuiterq́; Italia ueriusq́; prouin
cia. Nomen prouinciæ adhuc retinet, et media Rho
dano fertiliſſimo amne rigatur. Reliqua Gallia quæ
Septẽtrioni ſubditur & Angliã uerſus procurrit, mi
nus fertilis, ſed aere tamen ſalubriore, in totum ali
quando Comata dicta eſt, quod ueteres Galli, per-
inde atque Germani comæ nutriendæ ſtudio tene-
rentur: qua de re eſt apud Tacitum libro undeci-
mo. Hæc pars à Cæſare dictatore primum omni-
um inuaſa, & toto decennio non ſine magnis cla-
dibus ægre deuicta, tribus clariſſimis amnibus di-
ſtinguitur. A Pyrenæo enim iugo ad uſq; Garum-

nam fluuium, ſi Plinio, aut certe ad Lygerim, ſi P
lemæo credimus, Aquitania protēditur. Dein à l
geri ad Sequanam uſq; amnem, qui Lutetiam Pa
ſiorum perlabitur, Lugdunenſis appellata. Poſtr
mo inde latiſſime patentibus terris ad Rhenū Be
gica Gallia uocata eſt. Quibus limitibus hodie
ampliſſimum Galliæ regnum cōtinetur, niſi quo
ad Rhenum & Alpes iuſta pars urbiū gentium
alienæ ditionis exiſtunt. Galliæ autem omnes ia
olim non ob opes ſolum & uirtutem bellicam, qu
bus ſemper præſtiterunt, uerumetiam ob contine
tiam & diſciplinam, quæ ſummum apud illos lo
cum habuit, celebres fuerunt. Nam & artium illu
ſtrium & Græcæ etiam linguæ peritia excelluerū
matre ut arbitror Maſſilia Græca urbe, in maritim
ora Prouinciæ ſita, ad quam quondam diſciplina
rū gratia uel ex ipſa urbe Roma miſſi ſunt qui do
cerentur. Certè Cæſar primo Commentario bell
Gallici tradit in Heluetiorū, quos afflixerat, caſtri
tabulas fuiſſe repertas, quæ Græcis literis ſcripta
eſſent. Præterea fuere in Gallijs qui mercatores, e
quæ ad luxum & mollitiem facerent importantes
non admitterēt, neq; uinum inferri ſinerent, quod
his rebus, ut inquit Cæſar, elangueſcere animos, &
remitti uirtutē exiſtimarēt. Græci Gallos qui trans
Rhenū ſunt Celtas dixere, ideoq; Celtogallia Pto
lemæo lib. 2. ea Gallia quæ abit in Septētriones uo
cata eſt Vrbes partiū plurimæ, ac in Prouincia qui
dem & ueteribus etiamnum illuſtres, Narbo colo-
nia, & ſub ipſis penè Pyrenæi iugis Toloſa. Præ-

terea

rea in ora ut dixi, Maſſilia clariſſima olim cũ por
inſigni. In mediterraneis autem Vienna & Aue
o, & Arelatæ colonia. Vicum Atacen memorat
uſebius, unde fuit Marcus ille Terẽtius Varro, cu
s nomen & famam ipſa etiam Roma iactat. In
ugdunẽſi Lugdunum colonia, emporio in omni
allia celeberrimo, ubi Ararim amnem ſpectabili
nitate fluentem, celerior Rhodanus in ſe recipit.
ſt & Auguſtudunũ uetus & celebris urbs hodie
Gallis Oſtunum dicta, linificio & S. Leodegarij
iſcopi memoria nota. In ea urbe Magnentius na
one Gallus, poſt Conſtãtem in Gallijs fraude oc
ſum, purpuram imperialem induit, deinde Con-
itij fratris uictorijs profligatus Lugduni mortem
i conſciuit: fratrem habuit Decentiũ. A Magnen
longe alius fuit Maxentius Maximiani Her-
lij filius, & Fauſtæ Conſtantini coniugis frater,
quo in Aegypto diximus. Quòd ideo admo-
eo, quia ſunt qui in horũ nominũ confuſione hal
cinantur: ſicut etiam in Maximinis & Maximia-
s. Sed & Lutetia Pariſiorũ in Gallia tenuis quon
m, nũc adeo frequens & populoſa, ut cum maxi
is Europę urbibus certet. Eſt & Rothomagus cla
. In Aquitania fuerunt Aquitani populi Plinio, à
ibus prouinciæ nomen datum. Præterea & Pi-
aui celebres, quos hodie Pictones dici autumãt.
ppidum præter alia eximie clarũ Burdegala. Sed
Vaſconum gens in eas terras migrauit, quos
quitanica oppida cõpluſcula tenere conſtat. Ipſa
elgica qua ad Oceanũ & Rheni oſtia procurrit,

,quondam deſertior & raris oppidis, nunc (ut
uariant mortalium) magnifice extructis ur
bus habitatur. Ex ueteribus autem quæ in Rh
num inclinant clariſſima eſt Auguſta Treui
rum, uetus principum Romanorum ſedes & R
gia. Secundæ autem gloriæ Colonia Agrippi
ab Agrippina illa Claudij Cæſaris coniuge ap
lata, nomen adhuc retinet. Eſt & Bonna uetus
Mediomatricũ prçclara ciuitas. Rurſus in Rhen
pa, Romanorũ quondam contra Germanos ex
bantium præſidijs celebres factæ urbes, Mago
ciacũ, Nemetumq́ & Vangionũ, quas uulgus S
ram & Vuormatiam uocitat. Supraq́ eas clarũ a
modum hodie & humanitate, & potentia Arger
ratum. Sed & Rauricorũ Auguſta quondam flor
tiſſima fuit, poſt quam à Gçrmanis ſolo æquata
iuxta condita eſt Baſilæa, urbs cum loci natura
ſplendore ædificiorũ, tum uero & legum & inſt
torũ ciuilitate eximia. Intus Sequanorũ quonda
Veſontium, quam hodie Biſantium uocant. Tra
Iuraſſum Auenticũ fuit, itidem Heluetiorum, ſed
terijt, extant reliquiæ tantum & nominis & urb
Tabulæq́ nõ paucæ ueterum inſcriptionum, qu
è ruderibus accolæ effodiunt. Supra Baſileam &
ram montem ueterum Heluetiorũ ſedes, & Belgi
prouinciæ pars fuit. Quorum uetus oppidum V
doniſſa iuxta Vocetij montis radicem poſita, ad
ab Alemannis Rhenum tranſgreſſis uaſtata, ut n
la prorſus urbis ueſtigia appareant, durãt tantũ n
minis reliquiæ, uetus nomiſma, aliaq́ antiquita
monu

onumēta illic effoſſa urbē fuiſſe indicant ubi nūc
ū eſt. Gentem ipſam Heluetiorū penitus interijſſ
creditur. Qui hodie habitāt à Germanis orti ma
es habuerunt Alemannos, qui annis ab hinc ſu
a mille traiecto Rheno ſæpe antea ab eis uaſta-
m agrum deinde omnem qui Rheno ambitur in
derunt. Fuerunt enim oppida non obſcura, & an
alia uaſtata, Gaunodorū, Forum Tiberij, Vitudu
m, Arborfelix, quorū adhuc quædam extant. Cæ
um à ueteri illa clade uelut recenti, etiamnum in
lida, Tigurū refloruit, proximis aliquot ſæculis
huregum dictū, ciuium humanitate & prudentia
æterea ditionis amplitudine & rerū omniū com-
oditate, Collegio etiam eruditorum ſacras & bo
s literas profitentium celeberrimū: cuius pagus
igurinus ob eximiā uirtutem uel ueteribus hiſto
s celebris eſt. Præterea & Salodorū uetus, æditio-
colle conditū, quà ad amnem quem Arulam uo
nt demittitur: turrim habet uiſendā profecto ob
imiā uetuſtatem. Berna, ſi annos numeres, non
dmodum uetus eſt, ſi ſitum & cultum, ſi mores &
uilitatem, ſi leges & inſtituta, ſi potentiam ac uir-
tem cōſideres, nulli urbium quæ in hoc ueterum
eluetiorum tractu ſunt, cedit. Sed & Lucerna di
nitate et opibus par multis, in eius lacus exitu, iux
quem cōdita eſt, turrim habet peruetuſtā, unde ei
omen datū puto, quoniam ex ea nocturni ignes
ſtenſi nauigantibus præluxerint. Eiuſmodi turres
eteres Pharos dixere: qualis iuxta Alexandriā in
haro inſula turris fuit, nocturnis facibus ꝓcul et ē

ſublimi nauigantibus uelut curſum dirigens,
ſuum in portum inoffenſi deferrētur: talem ad
habere Genueſem portum aſſerunt. Et eſt Ti
pari modo extructa turris, à procellarum alluui
nomen habens, quem credibile ſit primum eiu
gratia itidem conditam. Nihil enim eſt dubi
utranq; uiam, uidelicet & quà Tiguro & quà
cerna in Alpes & Italiam itur, iam olim tritam
maxime frequentem fuiſſe. Friburgum recens
cæterum & ipſum floridū & patens, & eximie
nitum. Tugium non ita pridem paruū oppidul
fuit, quod cum anno Domini 1435. quarto M
tij die, bona parte in lacum iuxta quem condit
erat ſubſidiſſet, mœnia mox in amplius ſpatium
ducta, celebri & populoſo oppido fecerunt locu
Schafhuſia ipſa non admodū uetus, à nauium tr
ctu Schefhuſia dicta eſt: mox ut fit, uulgo det
quente uocem, Schafhuſia, ex quo errore (ſi mo
error eſt) & inſignibus datus locus. Cæterū hoc
& loci amœnitate & rerum copia, præterea & c
natu urbis & eximia ciuilitate antecellit. Sanga
lum, patria mea, oppidum Linificio nobile, ann
retro fermè ſexcentis primum mœnibus cinctun
& in oppidi formam redactū eſt, diuq; (ut reliqu
ferè à me in hoc tractu memoratæ ciuitates) nō ſ
iuris, dein liberum & fœderatum, quanquam gr
uibus ſemel iterumq; cladibus afflictum, emerg
tamen palmæ in morem, inq; numero Ciuitatu
quas Imperiales uulgo uocāt, dudum cenſum, ſu
libertate fruitur. Intus Pagi aliquot ſunt liberi, &

ip

eximie clari. Sed in Acronij lacus littore, quo
uo in Venetum lacum Rhenus effunditur, ſita
ueterum præſidiorū alumna Conſtantia, à Con
ntio imperatore, Magni Conſtantini patre, ap⸗
ata, urbs in primis munita & culta, longeq́ o⸗
ium in Acronij & Veneti littore conditarum ci
tum florentiſſima. Cæſar in primo Commen⸗
o ueterum Heluetiorū agrum, una ex parte flu⸗
ne Rheno à Germanis ſecludit, altera ex parte
nte Iura, qui eos à Sequanis diſterminet, tertia
nanno Lacu & flumine Rhodano, qui prouin
n, inquit, noſtram ab Heluetijs diuidit. Fortiſſi⸗
s autem omnium facit Belgas, propterea quod
ltu ac humanitate prouinciæ (Narbonēſis) lon
ime abeſſent, minimeq́ ad eos mercatores ſæpe
nearent, neq́ ea quæ ad effœminandos animos
tinerent importarent, proximiq́ eſſent Germa⸗
quibus cum continenter bellum gererent. Qua
auſſa, inquit, Heluetij quoque reliquos Gallos
ute prçcedunt, quod ferè quotidianis bellis præ
q́ cum Germanis contendunt, cum aut ſuis fini
eos prohibent, aut ipſi in eorū finibus bellum
unt. In ſecūdo autem Commentario belli Galli
adit, pleroſque Belgas ortos eſſe à Germanis,
enum antiquitus traductos propter loci fertili⸗
m ibi conſediſſe, Galloſq́ qui ea loca incolerēt
uliſſe. Ex quibus uerbis intelligimus longe an
æſaris in Galliam aduentum, qui origine Ger
ni eſſent, eam Rheni ripam, quæ ad Galliā per⸗
eret, habitare cœpiſſe, quibus poſt hæc tempora

Immigratio ſępe limites mutat.

cum ſubinde alij atq; alij populi ex Germania fecti accederent, qui eas terras traiecto Rheno i lerent, idq; principũ etiam iuſſu fieret, quod & tonius & Tacitus innuunt, factum puto, ut C. nius, qui ſub Veſpaſianis uixit, quarto libro Bel cam ab ortu, non iam Rheno, ut Cæſar, ſed Sch de amne terminare uoluerit, uelut cõfeſſus, Ger niæ potius q̃ Galliæ eſſe quicquid intra Schal & Rhenum interiacet. Pari cauſſa factum, ut n Cl. Ptolemæus & poſt eum Marcellinus & alij, fra Rauricos Germaniam ſuperiorem, quæ & ma, & inferiorem quæ ſecũda Germania dicta ſtatuerint. Nam & primam Belgicam & ſecũd diuerſas à prima & ſecunda Germania: præte Lugdunenſem primam & ſecundam, diuerſas Aquitanica, Narbonenſi, Toloſana & Popula Conſtantini ſæculũ in Gallia cenſuit. Conſtat has terras circiter annos quingentos, hoc eſt, qua diu poſt Iulium Cęſarem uictorem populo Ro no paruerunt, & Prouinciales factæ ſunt, cum l bus atq; inſtitutis mores etiam atq; linguã eoru à quibus gubernabantur recepiſſe: id quod & N bonenſi prouincię ante acciderat. Tandem ſub lentiniano tertio, quum circũquaq; robur imp frequentibus hoſtium excurſionibus quateretur, ctum eſt ut & Alemanni & Franci fortiſſimæ G manorum nationes, ſpe potiundi quod ante ſæ tentauerãt, traiecto Rheno magnam Galliarũ p tem inuaſerint: Alemannis quidem eum tractu qui ab exortu Rheni adusq; Confluentes porrig

tu

, Francis uero Belgicã utranq; qua in ortũ & Se
ntriones patet occupantibus. Irruerunt & Bur-
ndiones ex Germania, & alia à parte Britones et
ortmanni: quę gentes cum non exigua nominis
oria adhuc durant. Produnt hiſtoriæ, & Gotthos
Gallijs cõſediſſe, Vandalos aũt & Alanos & Hu
s uagas gentes Galliã quondam magnis cladi-
s affixiſſe. Sed Franci poſt ſubiugatos Aleman-
s & pulſos Romanos circũ oram Rheni primũ,
ox in interioribus partibus lõge lateq; ita regno
ualuerunt, ut non leges modo ſuas, uerum & lin
iam & patrios mores cũ regno propagarint, an-
s non minus quingentis, ubi antea Romani le-
um ſuarũ & linguæ uſu Gallijs præſederant. Poſt
iæ tempora quũ cum ipſa principũ Francorũ ſtir-
regni quoq; ſplendor elanguiſſet, ueteri, hoc eſt,
ouinciali Romanorũ lingua reducta (cuius etiã
im reliquias uernaculus Gallorũ ſermo retinet)
aior regni pars alienę ditioni conceſſit, ita tamen
Germanijs quę cis Rhenũ ſunt, non multum de
gnitate fuerit detractũ. Porrò & gentis & regni
u auſpicata feliciaq; nomina poſteritas retinuit,
odieq; incolæ, Frãci, regnumq; horum amplum,
otens & nobile, Francorum dicitur.

GERMANIA.

TRans Rhenũ in ortum ſolis & latus Septen-
trionum conuerſa Germania longe lateq; ex
nditur, terra uirorum diues, & populis (ut ait So
nus) numeroſis frequens. Veteres eius termini

ſunt inclyti amnes, ab Occaſu Rhenus, à Me
Danubius. Ac Rhenus quidem ex Alpibus, q
Rheticas Tacitus uocat, delapſus, non ita long
exortu ſuo adeo propinquus fit Abnobæ mõt
inter eius ripam & caput Danubij quod agro
interiacet amplius duorum miliarium Germa
rum latitudinis non habeat: quo in loco Rh
primæ finis, & Germaniæ ipſius initium ſtatui
Ab Ortu Sarmaticarum gentium confinio exc
ſur, cæterum limite propemodum confuſo. Tac
mutuo metu ac montibus hos ab illis ſeparat.
certi limitis Plinius meminit, niſi quod 14. cap
bri 4. in amnium enumeratione, qui Oceanum
fluunt, coniecturã facit Lectori, Gutallo amne (
ultra Viſtulam fit) ab ortu Germaniæ cum fin
ſtatuiſſe. Pomponius certe & Ptolemæus amne
ſula ſiue Iſtula illam terminãt: qui quidem ex C
pati montis arduis iugis ortus, primũ tenuis, m
aliquot fluminibus receptis auctior iuxta urb
quam hodie Cracouiam uocant, regum Polo
ſedem, altus & nauigiorum capax ingreditur, a
inde flexus in Boream longiſſimo tractu freque
tibus populis peragratis, demum tribus minim
oſtijs Sarmaticum ſiue uerius Germanicum Oc
num influit. Mons Carpatus ab Iſtulæ fontibus
cta ad meridiem iuxta Iazigũ campeſtria in Dan
bium prominet, ibiq; finit Germaniam: tum in o
tum conuerſus per Dacos ad Mœſos uſq; & Scy
cas gentes pertingit, ut ferè ex ueterũ terminoru
obſeruatione conſtet magnam partem regnoru
Polon

ılonici uidelicet & Vngarici,ad Germaniam per
iere. Nam & Carpatum ætate noſtra,qua æris ar
:nti atq; auri fodinas habet, magno hominum
ımero Germani adhabitant,à circumpoſitis gen-
ɔus lingua,inſtitutis,& habitu diuerſi, quemad-
odum & Septemcaſtrenſes,eodem tractu,ſed re-
otiori paululum in ortum ſiti. De ueteribus Ger
anis qui Cæſaris Dictatoris ætate, annis nõ mul
ante natum Chriſtum,Romanis propius cogni
& in literas relati ſunt,ipſe Cæſar libro Belli Gal
ci ſexto ſic ſcripſit: Vita omnis in uenationibus at
ıe in ſtudijs rei militaris conſiſtit: à paruulis duri
ci ac labori ſtudent:qui diutiſſime impuberes per
anſere maximam inter ſuos ferunt laudem, hoc
ij ſtaturam, alij uires, neruosq; confirmare putãt:
ui quaque de cauſſa ad eos uenerint ab iniuria
ohibent, ſanctos habent, ijsq; omnium domus
ıtent,uictusq; communicatur. Idem author tra-
t miram eis & inopiæ & egeſtatis & patientiæ
nſuetudinẽ fuiſſe:agriculturæ non ſtuduiſſe, ſed
aiorem uictus partem in lacte, caſeo, carne cõſti
ſe:nec agros proprios habuiſſe, ſed ut magiſtra-
s in annos ſingulos deſignaſſent, ita permutatis
cibus habitaſſe & coluiſſe,ne uidelicet aſſidua cõ
etudine capti, belli gerendi ſtudium agricultura
ɛrmutarent,neue qui latos fines paraſſent,humi-
ɔres poſſeſſionibus ſummouerent, poſtremo ne
ıa oriretur pecuniæ cupiditas,qua ex re factiones
ıſcuntur. Cornelius Tacitus Germanos indige-
ıs, minimeq; aliarum gentium aduentibus &

hoſpitijs mixtos aut illarũ connubijs infectos, p
priam & ſynceram, & tantum ſui ſimilem gent
extitiſſe arbitratur. Pabula eorum iam olim lau
tiſsima fuiſſe tradit Plinius. Sed & Tacitus pec
fœcundam Germaniã dixit, easq́ ſolas illis & g
tiſſimas opes fuiſſe ait. Auri & argenti magnar
peſtium nulla illis cupiditas erat. Præterea & u
argentea quę principibus eorum aut legatis mu
ra data eſſent, non alio loco habebant, quàm q
humo eſſent ficta. In pagos autem, quos Cæſar
citusq́ ciuitates uocant (tractus uidelicet ampl
unius iuriſdictionis) diuidebãtur. Nulla erãt op
da, nimirum rei pecuariæ & uenationi deditoru
omnia autem ſyluis horrida, & qua ad Oceanu
Germanicũ regio procurrit, paludibus impedi
Gentes in totũ fortiſsimæ & maximè frugales,
ſuis uitijs notatæ, quorũ hodie, ut ad deteriora pr
cliues ſumus, reliquiæ extãt. Latrocinia nullam
bebant infamiam, quæ extra fines cuiuſq́ ciuita
fiebant, atq; ea iuuentutis exercendæ ac deſidiæ
nuendæ cauſſa fieri prædicabant, ceu tradit Cæſ
Tacitus qui ſub Hadriano hiſtoriã ſcripſit, Ann
poſt natum Chriſtũ circiter CXX. Germanos c
uictibus & hoſpitijs efuſiſsime indulgere, pleru
que uero ſomnum in diem extrahere: diẽ noctem
continuare potãdo nulli probrum eſſe tradidit,
& crebras ut inter uinolentos rixas, quæ raro co
uicijs, ſæpius cæde et uulneribus tranſigantur. Si
dulſeris, inquit, ebrietati ſuggerendo quantũ co
cupiſcũt, haud minus facile uicijs quàm armis ui
centu

ntur. Præterea & aleam ſobrios inter ſeria exerce ſolitam, tanta lucrandi perdendiue temeritate, ut m omnia defecere extremo & nouiſſimo iactu libertate ac de corpore contendant, & uolutariā uitutem uictus adeat, quamuis iunior, quãuis ro ſtior alligari ſe tamen ac uenire patitur. Ea eſt (in it Tacitus) in re parua pertinacia, ipſi fidem uo nt. Accedit ad hæc quod cum ueteres illi nec dum ulentarũ gẽtium cõmertio contaminati, aurum dona contemptui haberent, nec uictu nec cultu gantes, poſterior ætas longè diuerſos mores ad ſerit. Tacitus enim, cui Germanorum res probe gnitæ fuerũt, hæc uerba habet: Gaudẽt præcipuè itimarum gentium donis, quæ non modo à ſin lis ſed publice mittuntur, electi equi, magna ar , phaleræ torquesq́; . Iam & pecuniam accipere cuimus. Idem author de ſtudio bellorum & ra is, neq; nõ de laboris domeſtici faſtidio locutus, er alia, Pigrum quinimo, inquit, & iners uidetur dio acquirere, quod poſſis ſanguine parare. Sed Claudianus qui ſub Honorio Auguſto ſcripſit, nno Domini C C C C, Panegyri in laudes Sti onis prima, teſtatur Germanos Romanis quie n uẽdere, hoc eſt, pecunia accepta pacem addice ſolitos, quum inquit:

i terribiles, quibus otia uendere ſemper
os erat, & fœda requiem mercede paciſci,
atis obſidibus pacem tam ſupplice uultu
aptiuoq́; rogant, &c.

Contra uero eximiæ illorum, præter eas quas re

tuli uirtutes extiterunt, quos utinam tam ſeque
mur quàm uicia antiqua recenti uſu continuoꝗ
primimus. Soli Barbarorum, inquit Tacitus, ſin
lis uxoribus contenti ſunt: & ſepta pudicitia ag
nullis ſpectaculorum illecebris, nullis conuiu
rum irritationibus corrupta Paucíſsima in tam
uerſa gente adulteria, quorum pœna præſens
maritis permiſſa. Acciſis crinibus nudatam cor
propinquis expellit domo maritus, ac per omn
uicum uerbere agit. Publicatæ enim pudicitiæ
la uenia, non forma, non ætate, non opibus m
ritum inuenerit. Sera iuuenum Venus, eoꝗ i
exhauſta pubertas: nec uirgines feſtinantur,
dem iuuenta, ſimilis proceritas, pares ualidæꝗ n
ſcentur, ac robora parentum liberi referũt. Sua qu
que mater uberibus alit, nec ancillis aut nutricib
delegantur. Fœnus agitare & in uſuras extend
illis ignotum. Hucuſꝗ Tacitus. Mirum autem
deri poſſet à Ptolemæo & cæteris ueterũ gentiu
tantam uarietatem & multitudinem cenſeri, qu
rum nec loca, nec nomina hodie facile agnoſc
mus, niſi cõſtaret adeò fluxa et caduca eſſe morta
omnia, ut rerum ac populorũ caſum aut mutatio
etiam nominum interitus conſequatur: ſed &
grationes in cauſſa fuerũt, quo minus de nomin
bus conſtet. Sedibus enim mutatis factum eſt, ut
greſſis alijs, aliæ ſuccederẽt, quin et inteſtinis diſc
dijs excitatis inuicẽ ſe pepulerint, alijs ſubinde a
alijs ſedibus occupatis, q̃d facilè ex Taciti lectio
deprehẽditur. Clariſſimi & qui magnã Germani

interior

terioris partem tenuerint centum pagis habitan
Sueui nec unius gentis, tanta autem continẽtia,
nec uinum ad ſe importari permiſerint, quod eo
laborem ferendum remolleſcere homines atq;
œminari arbitrarentur, uelut quarto libro belli
llici Cæſar prodidit. Sunt & hodie clari, ſed in
js ſedibus. Cattorum uetus gloria, qui ſub Her-
nijs ſaltibus in Oceanum expanſi quondã, nunc
notiora paulum & in Rhenum uergentia inco-
it, pars iuxta Melibocum montem Ptolemæo co
itum, à quo Cattimeliboci dicti, uernacula uo-
dem ſed corrupte ſignificante, quam nuper in li
s rerum Germanicarum reſtituit Beatus Rhena
s, uir præter eximiam eruditionem iudicij etiam
xteritate & diligentia ſingulari clarus. Sunt è ue
bus Saxones maxime clari. Præterea quorũ ex-
nomina Phryſij Toringiq;, ſed & Miſni & Heſ-
emorãtur. Fueruntq; Burgundiones celebres,
migratione illa in Gallias facta accidiſſe uide-
ut gentis nomen in Germania interierit. Id q̃d
Longobardorum gentem paſſam eſſe ueriſimi-
ſt. Porrò ubi tanta cum frequentia hominũ mi-
tur, etiãſi reliquiæ remaneant, fit tamen ut ſucce
ntium ingruente & uincente numero uetus no
n illæ tueri nequeant. Sic Scoti, Picti & Angli ce
res aliquando Germaniæ gentes, iam nunc pro
r migrationem in ſola Britannia memorantur.
nci feliciſſimi primum ad Oceanum habitarũt,
pyraticam exercuerunt, mox interiora occupan
ad Rheni uſq; ripas pertigerunt, neq; hic finis,

traiecto Rheno Franciam conſtituerunt, olim T
tonicã dictam, quod lingua Germanica uteret
de qua in Gallia dictum eſt. Hodie ad Mœnim h
bitat Francorum gens etiamnum clariſſima. S
mirũ alicubi ueterũ gentium durare nomina, q
tamen aut emigrarint aut interierint, ceu in Bo
hemo ſede ueterũ Boijorum, cuius coloni hodie
hemi dicti, gens Scythica Sclauinorum, ſed & i
ante alias clara. Quorũ pars ſunt qui Viſtulã ac
lunt Poloni dicti, & qui in Illyricum cõceſſere, u
go Sclaui: eiuſdem enim originis eſſe, lingua q
communiter utuntur, indicat. Certum eſt Sclau
poſt Langobardos Italiã ingreſſos, & ipſos Itali
infeſtaſſe, atq; inde ſummotos montana occupa
quæ hodieq; incolunt. Manet & Theutonum u
cabulum uulgo, quo nomine Germani ſignific
tur. Ingens olim & Cimbrorum gloria fuit, à q
bus Cimbrica illa Cherſoneſus dicta, quam col
runt. Iis poſtea Inſulares homines Dani uocati,
ceſſerunt, qui & peninſulæ nomen dedêre, quã u
gus hodie Danmarchiã appellat, ea uoce tractu
ſeu limitem uel agrum Danorum ſignificans. A
manni, collectitia Germanorũ gens, tum primu
increbuerunt, quum manu collecta ad ſuperior
Danubij atq; Rheni ripam conſediſſent. Nomi
ratio ex uirtute ducta uidetur eruditis: conſtat en
uocem uernaculam eſſe & planè Germanicam,
gnificans omnes illos uirili animo fuiſſe, qui
hunc modum, uelut ſocietatem pacti, cõfluxiſſe
Sed & Germani (ut obiter admoneam) ueterib
Cel

ltæ uocati, ſic dicti uernacula uoce exiſtimãtur,
od qui primùm Rhenum tranſgreſſi Gallos ui.
ant, ad uirtutis commendationem hoc ſibi no-
is ceu eulogij uice aſciuerint, quo mox ut ho-
ifico tota natio uſa ſit. Nam & Tacitus in libro
ſitu & moribus Germanorum hoc uocabulum
ens & nuper additũ tradit. Porrò uox ipſa, ſi in-
reteris, totum uirum, hoc eſt, in totum uirili ani
præditum, ſignificat. Qui hodie habitant, nec
ute nec dignitate maioribus cedunt, par robur
poribus, animi longe ornatiores, quippe qui de
tate antiquis opprobrata remiſerint aliquid, &
dentiam per honeſtarũ artium ac diſciplinarum
aſionem eximiam atq; (ut uere dicam) excellen
ſint nacti. Vetus enim Germania in totũ literas
orauit, & ſero cœpta eſt ea lingua ſcribi, quod
am & diplomata principum & Germaniæ re-
n indicant, à proximis etiam ſæculis non aliter
m Latine ſcripta & prodita, quorum aliquot in
iuis noſtri oppidi Sangallenſis aſſeruantur, à
dolpho Auindſpurgio Germanorũ rege miſ-
qui anno Domini 1291. ex humanis exceſſit.
pida Germaniæ non perinde frequentia pro re
nis magnitudine, ſed plura tamen, ſi cogites
ndam nulla fuiſſe. Atque hoc magis mi-
, aliquot præclaras urbes breui tempore a.
ciuilitate, dignitate & potentia creuiſſe, ut
florentiſſimis aliarum gentium certare ui-
ntur. Omnium primi ordinis ſunt quas Im-
ales uulgus uocat, Potentioribus autem ma-

gnum ſtudium exterarum nationum commer
uti, cui cauſſæ, ſunt qui ciuilitatem & humani
tem acceptam ferant. Eſt & agriculturæ magna
ra. Neq; ijs qui hodie habitant, ea eſt inertia quæ
terum fuit: neq; paſcui ſolum ut quondam agri,
& frumenti in totum feraces. Et locis non pauc
maxime autem contra Rauricorum oram ſub M
tiana ſylua, quam Nigrã hodie uocant, longo R
ni decurſu uinetis amœniſſimis conſita. Præter
& ad Nicri (uulgus Necarum uocat) & Mœni a
nis ripas maxime uitifera. Illo autem latere quo
Ortum Aequinoctialem excurrit, & ubi Norico
Pannoniæ ſuperiori, interfluo Danubio conterr
na eſt, non modo uinum ædit optimum, ſed & c
cum omnium præſtantiſſimum gignit. Frugifer
rum inſuper arborũ pariens; minus autem fertil
qua in Oceanũ & Viſtulam porrigitur, quanqua
abunde frumenti ferax. Habet & fontes & fodin
ſalis, & præter eas quas in Carpati ſaltibus eſſe d
xi, non uno in loco auri, argenti, æris, ferri, plum
albi & nigri fodinas fertiles. Tacitus ſcribit ſua æ
te, hoc eſt, annis poſt natum Chriſtum 120. nulla
uenam Germanis quæ aurum aut argentũ gign
ret patuiſſe: Haud quidẽ (arbitror) quod nõ eſſen
ſed quod tum pro gentis continentia nemo ſcru
taretur. Amnes Germaniæ clariſſimi ſunt, præter t
minales quos diximus, Nicer & Mœnus, in Rh
nũ elapſi. Deinde Lupia, Amiſius, Viſurgis, Albi
Sueuus, Viadrus (uulgo corruptæ Adrus ſiue Ad
uocitatus) qui omnes in Oceanum Germanicu

defluun

efluunt, ſeruatq; etiamnum horum nominum ue
gia lingua uernacula. Nec dubium quin Latini
riptores ſua ab indigenis, hoc eſt, Germanicis de
xerint, detortis, ut fit, interdum ſyllabis. Nam &
henum, quaſi Rhinum, à fluendo dictũ quis ne-
et? Præterea & Danubium, quaſi Abnobium, à cle
enter ædito monte Abnoba unde exoritur, appel
tum. Quippe recens uernaculum quo uulgo ho-
e utuntur Danow, parum ab illo, ut uidetur, ue
ri nomine, Die Abnow, & literarum colliſione
ermanis uſitatiſſima, Dabnow, differre uide-
us. C. Plinius 4. libro Gutallum trans Iſulam in
tum, & ab occaſu Moſam, qui cis Rhenũ terram
elgicã rigat, inter Germaniæ flumina memorat.
d notandũ eſt, gentes illum non terras menſum.
etate enim ſua, cis Rhenũ in prouincia frequen-
s Germani colebant. Proinde & Schalde fluuio,
uem Cæſar in Moſam influere ait, ab Occaſu, ut
pra admonuimus, Belgicã terminat, ab ortu ue-
ſolis quintum Germanorũ genus, nempe Peu-
nos & Baſternas enumerat, quos quidem longe
tra Iſtulã habitaſſe conſtat. Sed & Tacitus in Sue
ci maris littore Efluorũ gentis meminit, quorum
littore ſuccinũ legatur: quem tractum hodie Pru
ni uulgo dicti incolunt. Præterea Peucinorũ, Ve-
torum, Fennorumq; nationes Germanis an Sar
atis adſcribat dubitare ſe ait, &c. manifeſto argu-
ento, in ea parte Germanicas gentes Sarmaticis
permixtas fuiſſe, ut dubium limitem effecerint.
orrò populorũ emigrationibus factum uidemus,

ut cis Danubium & Rhenum magna ſit Germa-
niæ facta acceſſio, ut uere iam & recte quæ Danu-
bio & Rheno clauditur, Vetus Germania dicatu
Præſtat tamen, niſi fallor, ad antiquæ hiſtoriæ co-
gnitionem retinendam ueteres terminos obſerua-
re, ut quæ primæ Germanorum ſedes fuerint, de-
de quæ loca primis acceſſerint poſterius occupat
facili & diſtincto ordine intelligi queat. Qua de
nec illud quidem (quoniam ad eximiã ueteris Ge-
maniæ notitiam facit & linguæ propemodũ ado-
randam uetuſtatem indicat) prætereundum puta-
mus, eos Germaniæ populos, qui ad Oceanũ pro-
xime ſeu in ipſis inſulis maris coluere Vuigeuuo-
nes, qui in Rhenum & Danubium ab Oceano re-
moti, Iſteuuones: rurſus qui mediterranei eſſen
Hermiones, quaſi Hernuuones dicas, appellato
eſſe, authore Plinio. Apud quem corruptam lecti-
nem ſumma diligentia Rhenanus reſtituit. Enim
uero, Plinio tot annis in Germania militanti, not
fuiſſe id genus Germanica nomina, uel hoc unum
magno argumento eſt, quod libro decimo de An-
ſeribus quos Germania gignit, loquutus, Cãdidi
inquit, ibi, ſed minores, Ganzæ uocãtur. Quæ uox
adhuc durat, & Anſeres ipſos noſtri uulgo Ganza
dicunt. Sed procliue nimirum eſt tot ſæculorum in-
teruallo notatas uoces à ſcribis indoctis & lingua-
rum ignaris corrumpi & deprauari potuiſſe. Quos
igitur Germanica lingua, Wigewoner / Witſte-
woner / Herdtwoner illa ætate uocauit, Plinius
haud dubie mollius & ad Romanæ linguæ figu-
ram

m deflexis uocabulis, Vuigeuones, Vuitſteuones
ı Iſteuones, & Herdeuones dixerit. Neq; caret E=
mo Herdmundurorũ uocabulum, ut alia multa
tera, quorũ adhuc frequens uſus eſt. Hæc eſt Ger
ania, quã annis ante natum Chriſtũ plus minus
uinquaginta, primus omniũ Iulius Cæſar, in Rhe
ponte facto cum exercitu ingreſſus, pauculos
oſt dies rebus infectis & ponte quidem reciſo re-
jt, ne uidelicet eſſent qui abeuntẽ inſequerentur.
ęc Germania, cui populus Romanꝰ partim prin
pum, partim conſulariũ hominũ ductu & auſpi=
js, poſt ordinatas cis Rhenum & Danubiũ pro=
ncias perpetuas præſidiorum ſtationes ceu mu-
um quendã oppoſuit, nec permiſit ut quicquam
el ſingulis Germanis cum prouincialibus cõmer
eſſet, niſi in ſola ripa, idq; adhibitis cuſtodibus
uagarentur. Solis Hermunduris, ob fidẽ qua po
ulo Romano commendabãtur paſſim uagari, &
ne cuſtode penitius ingredi permittebatur: cuius
i author eſt Tacitus. Neq; obſcura ſtationum fre
uentia, uel hoc potiſſimũ argumento deprehendi
ır, quod cis Rhenum & Danubium, hoc eſt, in ri-
a prouinciarum toto utriuſq; amnis decurſu cla-
ſſima hodie oppida extructa uidẽtur, quum ripa
iuerſa ferè parua aliquot, nec illis conferenda ſuſti
eat. Ipſe uidi in Pannonijs ad Danubij orã locis
ultis aggeres præaltos, foſſas amplis ſpatijs circũ=
uctas, magna murorũ fragmenta, certa caſtrorum
ræſidialiũ ueſtigia, ubi ærei nummi ueteris notæ,
ræterea & aurei interdũ reperiuntur, nec dubium

eſt fuiſſe his ferè locis omnibus præſidiorum &
cubiarum loca, ubi hodie urbes ripenſes, dunta
uetuſtiores habitantur. Hoc enim Romanis ſu
mum refugium fuit, ut quoniam tot tantisq; cla
bus acceptis, de Germania retinẽda nulla ampli
ſpes eſſet, ſaltem à prouincijs arcerent hoſtẽ, & n
æſtimandis ſumptibus, quod reliquum erat ex
ctoria gloriæ, his modis tuerentur. Quanquã n
admodum pretium operæ reſpondit. Quod ing
nue Tacitus confeſſus, Non Samnis, inquit, n
Pœni, non Hiſpaniæ Galliæúe, ne Parthi quide
ſæpius admonuere. Quippe regno Arſacis acri
eſt Germanorum libertas. Iiſdem cauſſis factũ pu
mus, ut ſero ad Germanos fama Chriſti peruener
Nam plus ſeptingẽtis annis poſt mortem domi
Vunefridus ille Anglus, Maguntiacẽſis epiſcopu
qui poſt Bonifacius dictus eſt, & ante ipſum no
magno temporis interuallo Carolis regnantibu
Vuigbrodus, & Vuillihadus primi cœperunt Ch
ſtum Germanos docere, cũ iam Franci & Aleman
ni Rheno & Danubio tranſito, & præſidijs Rom
norum fuſis diſiectisq;, partem magnam ſplendi
diſſimarum prouinciarum occupaſſent. Dignus e
tiam memoria eſt Rhabanus monachus, qui tem
pore filiorum Caroli Magni è Fuldenſi Cœnobi
uocatus, non doctrina modo, qua ille ætate nõ pa
rum excelluit, ſed uita etiam & factis Magontiacen
ſi eccleſiæ magna laude & incredibili diligẽtia præ
fuit. Et quamuis gentes aſperæ, armorumq; & præ
dæ ſtudijs aſſuetæ, ſalutarem illam diſciplinã ægre

per

r initia admitterent, tamen Francorum auſpicijs
ſtum, ut ampliſſimas eorum uictorias per totam
ppemodum Germaniam Chriſtianæ religionis
ceſſio ſit conſecuta: quum conſtet prouincias cis
ienanas Danubianasq́ multo antea Chriſtiani
minis cultu imbutas fuiſſe. Creſcētem enim, cu-
Paulus meminit, in Gallias ueniſſe Sophronius
dit. Sed & Irenæus Epiſcopus Lugdunenſis ue-
author, & uicinus Apoſtolorū temporibus, Ger
niæ cis Rhenanæ meminit, ut quæ iam ſua ætta
ecleſias haberet Chriſti profeſſiōe inſignes. Pro
le in Germania nulla uetus eius rei memoria eſt,
m ſit in Gallijs celebris. Habuit enim Lugdunū
otinum Epiſcopum illum, cui Irenæus ſucceſſit,
um apoſtolicum, & ad grauiſſimarum perſecu-
num procellas inſtar ſaxi immobilem: mox Ire-
um & ipſum clarum, cuius de hæreſibus extant
ri. Vixerunt ambo ſub Vero imperatore, annis
ſt Chriſtum paſſum 150. Treuirorum autem me
polis Paulinum fouit epiſcopum, ſub Conſtan-
Conſtantini filio, uirū maxime pium, cuius me
nit Hieronymus Et Priſcillianus in ea urbe eſt à
ximo tyranno interfectus. Præterea & Athana
s, ſicut lib. 10. Eccleſiaſt. hiſt. tradit Euſebius, ſe-
nnio Treueris latuit propter minas Conſtantij,
Arriani perſuaſerant. Egit & Ambroſius ille
ediolanenſis Epiſcopus cauſſam pupilli ſui, Va-
tiniani iunioris, apud Treuiros in Conſiſtorio
ximini tyranni, ſicut ipſe in epiſtola ad Valenti
nū ſcripta teſtatur. Sed & Hieronymus aliquan

diu Treueris egit, uelut ipſe libro aduerſus Iouini-
num ſecundo teſtatus eſt. Rheticius item Augu
nenſis Epiſcopus, quem Cantica ſublimi ore ex
ſuiſſe, ipſe etiam Hieronymus teſtis eſt. Toloſa
tus urbs Exuperium habuit, Auguſtini contemp
raneum, quem Hieronymus ut ditiſſimũ laudat
uaſa tẽpli ſui pretioſiora diſtrahere & erogare p
peribus, præterea corpus Domini in caniſtro ui
neo, & ſanguinem in uitro portare ſolitus fuerit
ctauorum Aquitaniæ epiſcopum Hilarium ne
ignorat: & Auernorum Sidoniũ Apollinarem,
quidẽ poſtremis illis annis floruit, quibus Got
& Franci iam in Gallias irruperãt. Sed ô felices p
uincias, quibus cum imperij iugo libertas Chri
niſmi tam cito obtigit. Minus autem felicem G
maniam, cuius libertas tot annis ſuos in tam cra
ignorantiæ ſeruitute detinuit.

SARMATIA.

DVplicem Sarmatiam ueteres fecere, Aſiatica
unam, quæ trans Tanaim & Mæoticam p
ludem in Ortum extenditur, alteram Europæa
de qua iam dicemus. Termini eius à Meridie D
nubius, à Septentrione Oceanus, ab Ortu Tana
Mæotis, Pontus, ab Occaſu Germania. Quidam
ziges & Dacos ſeparant, cum conſtet & hos Sarm
ticarum gentium fuiſſe. Pomponius enim libro t
tio, de Sarmatia loquẽs: Qua retro, inquit, abit u
ad Iſtrum flumen immittit: & Tacitus libro 12. I

ges Sarmatas uocat,quibus finitimi Getæ,à Ro-
anis Daci dicti,authore etiã Plinio libro 4. Gen-
intus bellicoſæ & uariæ quondam, qua ad Ger
anos inclinat Baſtarnæ,qua in Tanaim, Roxo-
ni & Hamaxobitæ dicti, quoniam incertis ſedi-
s uictitantes, curribus res opesq́ ſuas ſecum ue-
rent: ſed & Scythæ in uniuerſum dicti ipſi Sar-
atæ.Plinius eodem libro,Scytharum nomen,in-
it,uſq̃quaq́ tranſit in Sarmatas atq́ Germanos,
c aliis priſca illa durauit appellatio,quàm qui ex
mi gentium harum ignoti propè cæteris morta
us degunt. Strabo certe libro 7. latus Sarmatiæ
od in Boream porrigitur uel ſuæ ætati (uixit e-
m ſub Auguſto) nõ admodum cognitum fuiſſe
dit.Fit autem gentium migrationibus, ut ſubin
& ſedes mutentur,& nomina.Proinde ut hodie
betur Sarmatia paucis expediam.Ad Oceanum
realem ſeu Codanum,Pruteni dicti terram ferti
n & eximie cultam poſſident,lingua,cultu,& in
utis Germani,pars tamen regni Polonici: ſupra
os in Ortũ & Septentrionẽ poſiti Liuoni, & ad
caſum ad Iſulę amnis oſtia clariſſima urbs Danti
memorabili emporio, quę & ipſa regẽ Polonię
noſcit.Polonia aũt dicta magna Sarmatię pars à
nicie, quam ipſi uernacula lingua Pole uocant,
s ipſa in plenũ Sclauinorũ eſt, Scythicę originis,
q̃ citra mille annorũ ætatẽ in has terras migraue
ſed clariſſima tamen,& humanitate longe à Sar
tarum ueterum aſperitate aliena. Vrbes in Ger-
nico ſolo duæ, quarum altera regni ſedes Cra

couia dicta, cum arce elegantiſſima, quam
clytus rex Sigiſmundus proximis annis magn
cis ſtructuris inſtaurauit, ciuitas ipſa utriuſq; l
guæ Germanicæ & Polonicę perita, eo eſt cultu
gantia atq; opulentia, ut regiam eſſe agnoſcere
ſis. Altera in maiori Polonia (duplicem enim fa
unt) Poſnania dicta, & ipſa populoſa, cũ ſede E
ſcopali, & amne interfluo, quem accolæ Vuartã
cant. Interiora uicis magis q̃ oppidis habitan
neq; alia memoratior illic ciuitas q̃ Liuonoru
quam ipſi Vuilnam Lituanię nominant, à Liuo
maritima Lituaniam ſeparantes. Terra ipſa in
uerſum frumenti maxime ferax, piſcibus item &
ris abundans, non tamen pro terrarum amplitu
ne illis in locis aut culta aut frequens. Nam & ſ
uis immanibus diſtinguitur, in quibus hodieq;
boues, Alces, & rarę magnitudinis urſi, aliaq; id
nus fera animalia capiuntur, quorum alicubi C
ſar, Plinius et Solinus meminere. Sed neq; ullo a
in loco Harcynium nemus tam late ingreditur
circum Vuilnã, & qua parte in Mæotim & Boſp
ranas gentes excurrit. Latrocinia pręcipue Polo
ignorat, & tanta ſecuritas eſt, ut hybernis menſib
etiam ſinguli tenuibus uehiculis & uno quidẽ d
taxat aut altero iumento immenſa itinerum ſpa
conficiãt, hoc enim tempus uehendis ultro citro
mercibus maxime commodum eſt, quoq; rigidi
bruma fuerit, hoc celerior expeditiorq; uectura
paludibus uidelicet & amnibus quaq; uerſum g
lu clauſis. Secundũ regem magna dignatione Ep
ſco

ſpi habentur, ille autem cum ratio regni poſtulat
ebra concilia frequentiſſima nobilitate conuoca
peragit. Militiæ munus non niſi nobilibus ijsq́;
ui ex oppidis honeſtiore ordine ſunt, permittitur:
uaq; uel una re regni amplitudinem intelligere
eas, quoties eſt opus citra moram numeroſi exer
us conſcribuntur; in Moſchos enim ſiue Moſco-
tas, & Ponticum tractum Polonia extenditur,
c multo minus terrarum ambit quàm tota prope
odum Hiſpania trans Pyrenæum habeat. Am-
s Sarmatici præcipui ſunt, Ptolemæo Chronon
ctus, quem Guttallum uocaſſe Plinius uidetur,
Liuonis delapſus Codanum influit. Diuerſo à
tere in Pontum Euxinum exeũt, Tyra, Boryſthe-
s, & inter hos medius Axiaces, omnes intra limi
Polonici regni exorti: circum quos frequentes
utenorum populi habitant. Inibi tractus fertiliſſi
us eſt, quem uulgo Podóliam uocãt, in quo oppi
m Lemburgum, ſalſamentis nobile. Sed dolen-
m profecto, agrum eum circumquaq; tam com
odum habitationi, deſertè tamen, nec niſi ſparſis
culis coli propter crebras Tartarorum incurſio-
s, qui equorum (quos optimos & laborum tole
ntiſſimos habent) pernicitate freti, longiſſimis iti
ribus paruo tempore emenſis incautam plebem
ultis milibus obruunt, nec pecus ſolum, ſed et ho
ines captiuos trahunt, neque ulli ætati parcitur.
ulla his fides eſt, proinde nec pactis mitigantur,
c fœderibus acquieſcunt. Sed Moſci ſiue Moſco-
tæ ſummoti in Septẽtriones, & Poloniæ centum

ferè miliariū interuallo à Vuilna ciuitate inter O
tum & Septentriones contermini, terram fertile
nec admodum inclementis cœli habitant: ut in
ſit ueriſimile uetuſtatē fabuloſis plerunq; & uulg
receptis narrationibus uſam eſſe, cum experient
deſtitueretur. Nota enim ſunt quæ de Arimaſp
deq; Hyperboreis, ex rigido illo ſyderum cardi
antiqui retulerunt. Cæterum Moſcouitas corrup
uoce dictos apparet, quo ueteres Hamaxobitas d
xere, extremę Sarmatiæ incolas. Et ſic uetus nom
aduenæ gēti relictum, ſicut Boiemorum Sclauin
qui hodie Boiohemum inhabitant. Multa enim a
gumenta ſunt quæ palàm indicant eam gentem i
digenā non eſſe. Lingua utuntur non abſimili Da
maticæ & Dalmatam loquentem clare intelligū
nec ignotus illis eſt Latinæ linguæ uſus. Præſtan
& humanitate & fidei Chriſtianæ conſcientia, fœ
deribus multum tribuunt, ſtatura proceri, robuſti
artubus, piloſi, glaucis ferè oculis, tenui uictu, pot
frequentius ſaturi, quem ex melle conficiunt. Vr
bem habent Nogardiam cognomento Magnam
in qua Solſtitio æſtiuo nocturnæ umbræ ferè nul
læ, ſol enim non alte merſus ſero crepuſculū, mo
nulla nocte intermedia, diluculum efficit. Ducen
habuerunt proximis annis Baſilium nomine, ui
rum magnum, & rei militaris eximie peritum, bre
uiter talem ut Cæſar ipſum Maximilianus non ita
pridem honeſtiſſimis legationibus ſalutandum du
xerit. Arbitror autem & Aſiaticæ Sarmatiæ partem
ultra Tanaim horum ditioni parere. Non enim eſt
obſcurum

bſcurum, q̃ ſæpe Moſcus ampliſſimũ Poloniæ re-
nũ quantis copijs quamq; infenſis incurſionibus
ctis perculerit, nec impune etiã uictus unquã ab
eſſerit. Atq; his quidem, quanquã equeſtribus, gra
or tamẽ armatura eſt quàm Tartaris, ij enim in fu
a omne præſidiũ collocãt, nec niſi telis & arcu no
nt, cum Moſcouitæ cõminus etiam cum hoſte au
eãt pugnam capeſcere. Ab his gentibus pelliũ pre
oſarum copia in Poloniã primum, mox alias in
rras euehitur: quanquam & Ruteni idem merci-
onium agitent. Apud Liuonos materia cæditur
arij uſus, quæ & nauibus impoſita Codano ſinu
Daniam & circumpoſitas regiones portatur. In
tum aũt mellis & cerę in his partibus incredibilis
pia eſt, nuſquam enim ſunt æſtiui dies longiores
uibus apes ad laborẽ natæ cum primis delectan-
r. Tartari ſordida gens et fera circa Cherſoneſum
æ Taurica cognominatur ſedes habent, & in eã
yſiam inclinant, quæ trãs Iſtri oſtia in Septentrio
m extenditur. Conſtans fama eſt, hoc illis moris
e quod de Biſaltis Maro prodidit, ut equi uena
ciſa ſanguinẽ eliciant & cibarijs miſceant. Ipſe ui
Cracouiæ captiuos Tartaros qui morticina quo
lie ueſcebãtur, dũtaxat ad ignẽ adhibita donec in-
leſceret. Erat aliorũ ciborũ copia quã regij ſerui
iniſtrabãt, ſed illa ꝓ feritate et ſuo more præcipue
lectabant. Nõ prętererim & Moſcouitas et Rute
os Chriſtũ agnoſcere & apoſtolorũ uereri memo-
i, uariare tamen cerimonijs et dogmatis in quibꝰ
ræcos ritus ſequi uident, ignorant enim priua-

tas Miſſas, quemadmodum & Græci. Atq; hæc q
dem de Septentrionis & Orientis partibus, nu
Auſtrinas referemus. Iazigum tractum partim h
bent Germani, ſaltus Carpati incolētes, partim V
gari, quorum eſt Vngariæ regnum, magnam h
die Germaniæ partē & Sarmatiæ continens, que
admodum & Poloniæ regnum plurimum agri
terum Germanorum citra Viſtulam complectitu
Tibiſcus amnis piſcoſiſſimus, quem uulgus hod
Tayſſam nominat, à Dacis illos diſtinguens in D
nubium influit: ultra quē montanis inhęrentes
tiles ſaltus habitant, qui Tranſſyluani & Septem
ſtrenſes uocantur, quos quidem & Germanos eſ
cum lingua qua etiamnum incolumi utuntur, tu
morum facilitas proceritasq; et robur corporum i
dicat. Habent urbes aliquot munitiſſimas, & à reg
Vngariæ magiſtratum, hoc eſt, Præfectū accipiun
quem Vngarus Vuayuuodam nominat, quæ uo
etiam Sarmatis Pręfectum uelut Prouinciæ, ſiue(
cum uulgo loquar) Capitaneum ſignificat. Is fu
proximis annis Ioannes ille, à nobis ſemel Bud
(quæ Vngarorum metropolis eſt) uiſus, Stephan
ditiſſimi Comitis Scipſenſis filius, cuius ſororen
coniugem habuit Sigiſmundus Polonię rex. Atq
hic quidem ille Ianus eſt qui lectus à ſuis et unctu
hodie regno Vngariæ pręeſſe dicitur, quo cum il
luſtriſſimus Romanorum rex Ferdinādus tot iam
annis belligerauit. Porrò gentis illius uetuſtatē e
Tacito & Plinio Rhenanus demonſtrat. Daci uet
res tanta belli gloria eminebant, ut annua tributa
Romani

omani eis dependerent. Quo minus mirum eſt è
acia fuiſſe, qui habenis imperij moderandis ad-
ibiti ſint. Sed Traianus hac re uires & opes eorũ
ıgeri, animosq́; ad maiora erigi ueritus, Deciba-
ım eorũ regem aggreſſus uicit, & Daciam totam
prouinciæ formam redegit, urbes condidit, & co
nos deduxit: præterea & pontem lapideũ in Iſtro
irandi operis non æſtimandis ſumptibus fecit,
uẽ paulò poſt Adrianus Imperator deſtruxit, pon
uidelicet uiam patêre Barbaris ad Mœſias depo-
ılandas ueritus. Nihil enim unquam in ſolo Bar
ırico, Romanis aut Rhenum aut Danubiũ tranſ-
eſſis, ſtabile aut diuturnum fuit. Dacia igitur pro
ncia ſub Gallieno imperatore amiſſa. Aurelia-
ıs eo poſterior deſperãs retineri Daciam omnem
oſſe, reliquias coloniæ in Mœſias trãſtulit, totusq́;
ger Dacicus à Gotthis, à Scandia & Germanici
ceani remotiſſimis inſulis egreſſis, occupatus eſt.
otthi primùm ꝓuincijs cis Danubianis magno
ımno fuere, poſt paulò cõſuetudine quadã, & q̊d
pe inter illos pacis conditiones interueniſſent,
miliares facti, demum opera prouincialium Epi
oporũ ad fidem Chriſtianam ſunt conuerſi: nam
Theophilum habuerũt orthodoxũ epiſcopum,
ıi conuentui Niceno interfuit, & fidem Arrianis
luerſam recepit. Poſt uero & Vulphilam Epiſco-
ım, opinionis quidem Arrianorum, ſed malis ar
ous à Valente deceptum, qui Gotthicas literas re-
rit & ſcripturas ſanctas in ſuæ gentis linguã con
rtit: id quod & Dalmatis ſuis mox paulò D. Hie

ronymus præſtitit. Huius Vulphilæ Socrates
Theodoretus meminere. Hodie (tanta eſt in reb
mortalium uiciſſitudo) Daciæ partem Vngari
nent, partem Turcę, Montana, reliquiæ, ut arbitr
Gotthorum & ueterum colonorum, quos uulg
Vualachos, & tractum eorum Vualachiam nom
nat, quorum lingua etiamnum ueſtigia ueteris R
manę Prouincialis retinet. Summum magiſtratu
pariter Vuayuuodam cognominant. Commēd
tur autem non à uirtute ſolum gerendorum bell
rum, qua maxime præſtant, ſed & diſciplina don
ſtica & reipublicæ prudentiſſima moderatione. R
ligionem Chriſtianam agnoſcunt, quanquā Pau
cuiuſdam dogmatis iactatis, quibus inſunt quę n
ſtris non admodum probantur. Huius gentis orn
tiſſimam legationem ad Sigiſmundum regem ali
quando in Sarmatia, acceptam honorifice & libe
raliter dimiſſam uidimus, profecto in his paucis
ris indoles quædam Romanæ & Gotthicæ uirtu
tis elucere uidebatur. Cultus illis per omnia Vng
rico ſimilis. Vltra Daciam autem ab amne qui Ie
raſſus Ptolemæo dicitur, Getarum quondam ſede
fuit. Terram eam in Iſtrum & Pontum porrectan
hodie finitimæ gentes Moldauiam uocant, & ſun
in littore urbes aliquot, Græcorū coloniæ, quarun
libro 4. meminit Plinius. Ouidius uero libro te
tio Triſtium de Getis ſic ſcribit.

Hic quoqꝫ ſunt urbes Graiæ (quis credere poſſet?)
Inter inhumanæ nomina Barbariæ.
Huc quoqꝫ Mileto miſſi uenere coloni,

Inq

Inq; Getis Graias conſtituere domos.
ac de uniuerſa quidem Sarmatia hactenus.

RHETIA PRIMA.

EXpoſitis terris, quæ Rheno, Danubio, Oceano, Ponto'q; & Mæotide finiunt, rurſum ad pro
incias ueniendum nobis, maxime Danubianas
Rhenanas enim diximus) quæ ſunt, Rhetia pri-
ma, Rhetia ſecunda, Noricum, Pannonia prima,
Pannonia ſecunda, Mœſia prima, Mœſia ſecunda,
uas omnes ab Aquilone finit Danubius, à Meri-
ie Alpes terminant, quæ à Graijs illis, de quibus
nte dictum eſt, iugis ad Ortum flexæ, perpetuo tra
tu in Eurum abeunt, diremptis'q; populis imma-
ibus uſq; in Thraciã penetrant: Rheticæ interim,
ed & Noricæ, & Pyrenæ, & Iuliæ, & qua Panno-
ias premunt, etiam Pannonicæ dictæ idoneis au-
toribus, quemadmodũ ſupra dictæ Graiæ, Pœni-
æ & Cotiæ, quæ Narbonenſem Galliam à Toga
ſeiungunt. Rhetia igitur prima, quæ & ſuperior,
aud longe à fontibus Rheni in Belgicã & ipſos
Heluetios (qui pars quondã Belgarũ fuere) immi-
et ab occaſu, ab ortu Lico flumine ex Rheticis al-
ibus delapſo, quem uulgo Lechum uocant, ter-
minatur. Oppidum habet Curiam antiquum, &
agiſtratus prouinciæ aliquando ſedem, unde
li datum nomen uidetur. Habet & Brigantum,
quo Brigantinus Lacus, qui & Acromus di-
tus, memorabile olim quum Romani tenerent,

ſicut & Arbor felix oppidum, quod Arbonam u
cant, in Acromi itidem littore, ſed trans Rhenũ
tum. Porrò euidẽtibus argumentis conſtat bona
eius agri partem quam ad Rhenum iacentem B
gicæ Galliȩ Cæſar tribuit, poſtea Romanis prou
cias ordinantibus, primæ Rhetiȩ attributam fuiſ
quod ipſum præter alia certa, in his locis ueteru
præſidiorũ monumenta conuincũt, ut etiam Co
ſtantiam in Rhetia prima cenſam fuiſſe uerisſimi
ſit. De hoc dubium non eſt, nullam prouinciaru
huius tractus euidentiora ueſtigia ueteris proui
cialis, hoc eſt, Romanȩ linguæ retinere, quàm ha
primã Rhetiam, maxime autem hac parte qua B
gantini lacus littore cum Rheno ſeſe Rheticaru
alpium conuallibus inſinuant. Arces alicubi uetu
ſtiſſimæ, præterea & oppida, ualles, agri, uici, uoc
bula Romana etiamnum illæſa retinent. Curia te
ſtis eſt, cuius paulò ſupra meminimus. Item à Bri
ganto paruulo interuallo arx, Eminẽs, quam Am
ſiam uocatam eſſe aliĳ produnt, cum balnearĳs iu
ta ſitis ualde ſalubribus. Dein caſtrum Montis fo
tis, mox aliud Montis aſperi cognominatum. Præ
terea oppidulum Magna uilla olim dictum, nun
uoce detorta Mayenfelda. Contra quod in noſtra
ripa arx uetus Sanæ caſæ (ut conĳcio) quod media
ætas Sarnganſum dixit. Rudis poſteritas prouin-
cialis linguæ ignara, anſeris nomen affinxit, mox
opinioni (ut efficax eſt ad errorem confirmandum
conſuetudo) nobilis illa familia acquieſcens, anſe-
rem ceu gentilitiũ inter ſigna recepit. Eſt & Saxum

dicta

ꝺta uetus arx, unde familię à Saxo cognominatæ
rigo eſt. Alicubi uiculus Vilis terrę cognomen ha
et, quod aer illic ferè peſtilens exiſtat. Eſt uicus qui
teuolam, eſt qui Gracchum, inſuper & Fabium et
iceronem, Gaium, aliaq́ꝫ id genus Romana no-
ina exprimat, certum autem & legionũ nomina
uulgatis locorum quorundam nominibus de-
rehendi. Vnde niſi fallor coniectura liceat collige
, Alemannis Danubium tranſgreſſis, & Rhetiam
ccupantibus, poſtremam omnium eam partem
ſſiſſe, quam ſupra Brigantinum lacum non Rhe
us ſolum, uerumetiam montana difficilem aditu,
ideo ab illorum incurſionibus tutiorem effece-
nt. Nec diſſimile uero eſt, ſitũ eius loci quo Rhe-
us decurrit, propius contemplantibus, lacũ ipſum
rigãtinum amplius in terras introiuiſſe, nimirum
ana illa & paludoſa, quę hodie cernuntur, nec ijs
toribus, quibus nunc ambitur, terminatũ fuiſſe.
uod quidem minime mirũ uideri debet cogitan
quum longe maiora rarioraq́ꝫ ipſa (quæ omnia
mmutat) uetuſtas aſſoleat. De fronte enim mino
Aſiæ Plinius & Strabo teſtes ſunt, uſq́ꝫadeo mã
norum omnium defluxu perpetuo limum deue-
um eiectumq́ꝫ maris littora promouiſſe, ut Inſulę
iam haud paruo interuallo diſſitæ, eliſo ſenſim
ari, continenti adhæſerint. Quæ ipſa linguarum
iam quemadmodum & Gentium ſors eſt, ut mu
ri ſępe, interim & extingui aut certe uitiari contin
at. Nec diu eſt quod Germanica lingua Rheti im
ontani uti cœperunt, etiamnũ in ſuam proniores

quàm in Germanicam. Illam autem ſuam, etſi T
ſcam quidã faciunt, tamen & ipſam Latinam fu
certũ eſt. Ab ortu ergo Rheni alpeſtres Rheti, qu
hodie Griſones uocamus. Pręterea alpini homi
Atheſini pars Rhetiæ ſunt. Trãs Acromum aut
qui habitant Sueui dicuntur, pars Sueuorum ue
rum, quorum & uirtutem referunt. Notius aut
arbitror q̃ ut ſit multis indicandum receptis hiſt
rijs Sueuorum nomine etiam Alemãnos, qui ha
Rhetiam occuparunt, intelligi. Poſterior ætas Al
manniam uocauit, paulò amplius patentem quà
pro ueteri limite, magnam enim ueteris Heluet
partem amplexa eſt. Neq; inglorius fuit Ducat
(ut uocant) Alemanniæ, mox & Sueuiæ dictus.
bium clariſſima Auguſta eſt Vindelicorum, ſplen
diſſima olim Pop. Rom. Colonia: deinde paucę
ueteribus reliquæ (multas uaſtarunt Alemanni, a
te quorum incurſiones utriuſq; limitis prouinci
florentiſſimas fuſſię conſtat.) Cambidonum int
antiqua oppida memoratur, ueterum haud dub
Præſidiorũ, cuius rei argumentũ eſſe uidetur C
ñobium uetus adiunctum oppido. Poſterioribu
enim Francorum regibus placuiſſe uideo, mona
chos Scotia, & Hybernia digreſſos, ferè his locis i
mittere ſolitos, uelut expiandi luſtrandiq; conſilio
in quibus ante præſidia collocata fuiſſent: id quo
Briganti, Curię, in Augia lacus Veneti, Augia Rh
ni, Faucibus, ſiue Abuſiaco, alijsq; huius Rhetiæ l
cis accidiſſe cernimus.

RHE

RHETIA SECVNDA.

QVod inter Licum & Oenũ interiacet, hinc
Danubio, inde rurſum alpibus clauſum,
ad eam Rhetiam, quæ ſecũda aut inferior
citur pertinet. Vrbes habet in Danubij ripa duas
imie clares, Reginoburgũ, uulgo Ratisbonam,
uæ & Auguſta Tiberij antiquis dicta creditur, cũ
onte lapideo ſpectandi operis, & alteram itidem
piſcopali ſede celebrem in ipſo Oeni & Danubij
onfluuio poſitam, quam hodie Patauium nomi-
ant. Veriſimile autem iuxta illam caſtra olim Ro
anorũ Regina cognominata, in Patauio aũt, quę
Batabis olim dicta eſt, caſtra Batauа conſediſſe,
ierunt enim & in hac ripa frequentes illorum ad
erſus Germanos excubiæ. Ipſe Oenus è Rhetiæ
imæ alpibus delapſus oppidum, quod hodie Oe
ipontis uocant, præterfluit, à quo loco primũ na-
igabilis Oenus eſt, ſed montiũ amphractibus ua-
e tortus, nec ſtatim in plana admiſſus, ubi lõgius
cãpeſtria ingreſſus eſt, amnibus aliquot nõ igno
libus è Norico uenientibus receptis, demũ uehe-
ienti undarũ impetu Danubiũ influit. Hęc Rhetia
ua in plana demittitur, propemodum tota ditioni
obiliſſimorum principum Bauariæ hodie ſubdi-
eſt, frequens cultiſſimis oppidis & uicis, ſed re-
entibus, præterea fertilis agri, niſi quod uini nuſ-
uam (quod ſciam) eſt ferax. Pars quæ alpibus at-
llitur, ad Rhetiam Atheſinam pertinet, argen-
ſalisq; fodinis nobilis, qui habitant, Boiorum
enus & Marcomannorum exiſtimantur, qui è

proxima Germania quondam, collapſis imp
Romani uiribus, hanc prouinciam, migration
cta ſunt ingreſſi.

NORICVM.

AMpliſſima fuit prouincia, Noricum, & ſi a
metur magnitudo haud multo utraq; Rhe
minor deprehenditur. Fertili in primis agro, pr
terea diues uenis, auri, argenti, ferri, chalybis, & ſ
lis fontibus inexhauſta. Eam Oenus, ceu dictũ e
finit ab Occaſu, ab Ortu & Cœtio monte Pann
nia excipit, ſuperior cognominata Ptolemæo, à M
ridie Alpes Iuliæ, & illæ quas Plinius libro 4. C
nicas cognominat, à Carnis accolis, quos uulg
hodie literis tranſpoſitis Cranos appellat. À Bor
Danubius, ceu ante diximus, perpetuus limes e
prouinciarũ omniũ quas hoc tractu memoramu
Oppidorum ueterum in Danubium uergentiun
quorum quidem extet memoria, clariſſimũ eſt La
reacum, Præſidis aliquando prouinciæ ſedes, & m
litum Romanorum ſtatiuis, ſed multo magis Flo
riani martyris memoria celebre, hodie Anaſum u
cant, ab amne ſubter allabẽte, à quo & Ripenſe co
gnominatum uidetur, poſitum eſt Laureacũ in pl
nitie ædita, & circunquaq; conſpicua, multaq; ſe o
ferunt contemplanti, quæ ſanè locum ipſum non
amœnum modo, ſed & munitum fuiſſe teſtantur.
Ipſe Anaſus ſiue Aniſus, haud procul ab eo Caſtel
lo quod Charnſtatt rude uulgus Raßſtatt nomi
nat,

t,in profundæ uallis planitie ortus, primo tenuis,
ox utrinque illabentibus riuis auctus aſperrimis
ontium anguſtijs illabitur,atque inde longis ſono
ſque flexibus eluctatus, Norici Ripēſis campeſtria
gredítur, curſu adeo citato, ut his in locis quibus
terdum uadoſus eſt, quamuis fortia iumenta ſub
ere, & ferre impetum uix queant. Ad huius uſque
pã, poſt miſere afflictas Pannonias, proximo an
o Turcarũ acerrimæ incurſiones patuerunt. Nam
uuij qui ſub Aniſo Danubiũ ingrediuntur in No
o, multis locis ſunt uadoſi. Neque eſt ulla prouin-
a huius lateris, quæ tot amœnis limpidiſque & in
um piſcoſis amnibus irrigetur. Interius clariſſi
a urbs eſt Saltzeburgum, à Saltza amne interfluo
ermanis uocata, quam ueterem eſſe multa ueſti-
a declarant: ſed quo ante nomine dicta ſit, haud
cile eſt cognitu, quidam Badacũ, alij Carnuntum
iunt, ſed ueriſimile eſt Carnuntum alio in loco
ſſe, nec remoto ab Aníſo fluuio, quanquam eum
niectura conſequi non àdmodum detur, propter
quentia uetuſtorum locorũ ueſtigia, quæ ſe non
tantum tractu, ſed toto ferè Norico, maxime au
n qua in Ortum & Meridiem reflectit offerunt.
ui certiora tradunt, Iuuauium eſſe docent quod
n Saltzeburgum dicitur. Celeia, cuius Plinius
eminit, nomen adhuc retinet, ſed multum de ue-
iſplendore deceſſit. Extãt & Flauij Soluenſis ue
gia certa: nam Solenſem eum agrũ accolæ etiam
m uocant, iuxtaque extructum Collegium Cano
corum templum uiſitur, cuius muris tabulæ plu

res immiſſæ ueterum inſcriptionum: ſed & ſimul
chra in eo tractu candidi marmoris & ærea exta
In confinio Pannoniæ Petouio eſt oppidum Ep
ſcopi Salisburgenſis, Petouiam hodie uocant. E
tat & Sabaria Norico proxima, cuius meminit
nius, cæterũ tenui oppidulo habitata. Ita enim N
ricum uniuerſum poſt deſertũ à Romanis limite
è Germania profectæ Marcomannorũ & Quad
rum ferociſſimæ & Romanis infeſtiſſimæ gent
uaſtarunt, ut inter tot loca oppidorum ueterũ nul
inuenias quæ admodũ ex antiqua illa clade conu
luerint. Perpauca ſunt, quæ aut principũ curiæ a
Epiſcoporũ cathedræ cultiora frequentioraq́ pr
ximis primũ ſæculis reddiderunt. Notandũ auten
utranq; Stiriam, Carintiam utranq;, Carnorum t
ctum, quem Sclauini hodie proxime Iuliũ Carni
cum (quod iam Villacũ uocant) maxime clarũ o
pidum poſſident, & omnem agrum Salisburgen
ſem in ueteri Norico contineri.

PANNONIA PRIMA.

MOns Cœcius Pannoniæ initium ab alpibu
recta in Septentrionem porrectus, nõ admo
dum æditis iugis ad Danubiũ uſq; pertingit, qu
Ortum uerſus in plana demittitur longiſſimo tra
ctu uinetis amœniſſimis conſitus eſt, ſummum iu
gum & latus occiduum denſæ ſyluæ occupant, à
fronte, niſi fallor, accolis Mons Caluus dicitur.
Quanq̃ non ignorem eſſe qui Cœciũ haud procul

Arra-

rabone ſtatuant, quod ſi eſſet, conſequens foret,
Noricũ longe maximam partem eius agri perti
re quẽ ſuperiori Pannoniæ Ptolemæus tribuit.
ec igitur à Meridie parte Norici ſtringitur. Qua
o in Ortum Brumalem & Sauum egreditur, ad
pes uſq; pertingit. Vrbium quas habet, hodie cul
ima & ornatiſſima eſt Vienna uulgo dicta, quæ
te Fauiana aut certe Fabiana, primũ autem Vin-
bonna dicta eſſe creditur, in qua arx uetus prin
um Auſtriæ, & ab hac diſtans 8. miliarium inter
llo oppidum Nouę ciuitatis cognomine cum ar
munitiſſima, in qua Maximilianus Cæſar Caro
oſtri V. auus paternus, & natus eſt & conditus.
nno enim ab hinc decimoquarto cum in Norici
œniſſimo oppidulo ad Draunũ amnẽ ſito (uul
s Vuelſuua uocat) in grauem ægritudinem inci
ſet, nec læta medici (inter quos unus & ſummus
llimitius meus erat) pollicerentur, neq; ipſe ad-
dum de uita eſſet ſolicitus, morbo inualeſcente,
nandati intimis aulæ dedit, ut defunctum uita
puſculũ illi loco redderent qui recens natum ex
iſſet. Sed & pater eius Fridericus, multis ante an
in propinquo Norici ripenſis oppido Lintzio
od ueteres Romani præſidio impoſito Lentias
erunt) diem obijt, Viennę poſtea in ampliſſima
ſilica Stephani, Mauſoleo magnificentiſſime fa
facto conditus. Sub Noua ciuitate lacus eſt Pei
etiã Plinio memoratus, ut uicinus Norico (non
m meminit primæ Pannoniæ) cuius profecto
ma eſſet in om̃i Europa gloria, niſi degeneraret

propemodũ in paluſtria. Importuoſus enim pau
locis nauigatur. In Danubij uero ripa frequẽtia
terũ legionũ monimẽta exiſtunt, inſcriptiones u
res, & numus antiquus. Amnis Arrabo, quo ſu
riorem Pannoniã finit Ptolemæus, nomen adh
retinet: ſupra cuius oſtium quo Danubio miſcet
uetus oppidum primæ Pannoniæ Brigetio fuit,
ius poſt Ptolemæum Marcellinus etiam memin
Arrabone ſtatiua fuerunt militum Romanorũ, q
hodie ueteri foſſa, ſed recenti muro clauſa intus
bent Baſilicam Epiſcopalem Supronienſem, cu
atrio & ædibus aliquot magnifice extructis, q
quidem omnia in ædita & eximie munita plani
inſtar Laureaci ſita, ſubter uicum habent ſatis fr
quentem, ſed neglectæ & incultæ ſtructuræ, ut t
gurijs magis q̃ domibus habitari uideatur. Ab A
rabone Meridiem uerſus aliquot oppida iacent, ſ
iuxta Drauum fluuium nobilem pręcipua. Drau
ipſe haud longe Tridentinis alpibus, loco que
Toblium accolæ nominãt, exortus, non Noricu
modo, qua longiſſime extẽditur, ſed utranqꝫ etia
Pannoniam perfluit, à Saui ex Carnicis alpibus
ti ripis nuſquam amplius 115. millibus paſſuum a
ſcedẽs: ingreditur autem Danubium iuxta locun
qui quondam Teutoburgum uoce planè Germa
nica etiam Ptolemęo dictus, hodie celeberrimus
cus eſt, cum Baſilica itidem munito loco poſita, c
Epiſcopus Quinqueccleſienſis præeſt, quẽ aliqua
do Budę (Vngariæ metropoli) centum &ampli
uarij ordinis hominibus comitatum in arcem re

gian

ſam deduci uidimus. Hic mos proceribus regni
ım Epiſcopis communis eſt, & quo quiſq; ſolus
ſe equo ſublimis maiorem peditatū aut pone ſe-
ıentem aut iuxta præeuntem habet, hoc eſſe ſubli
ior potentiorq́; uulgo dinoſcitur. Sed ut ad pri-
am Pannoniam reuertar minime prætereundum
iſtimabā, appellatione regionū (ut fit) hac quoq;
ırte limites cōfundi. Magna enim primæ Panno
ę pars ad regnū hodie Vngaricum pertinet. Con
ı in iuſta Norici parte Auſtriæ, hoc eſt, Pannoniæ
imæ nomine loca quæ ſuo tamen limite à Pan-
ɔnia diſcreta ſunt, cōprehenduntur, quemadmo-
ım ultra Danubium, ubi Germania eſt, Auſtriæ
ɔmen late patet, & ut ſupra monui, pars magna
ermaniæ Vngariæ tribuitur, terminis regnorum
mirum uariantibus, in qua tamen uarietate nihil
ıgis ad antiquitatis cognitionem facit, quàm ue
um limitum & terminorū obſeruatio, ſine qua
recentia quidem recte ueſtigari aut accipi poſſe
mpertum eſt.

PANNONIA SECVNDA.

) Tolemæus lib. II. alteram Pannoniam, quam
ipſe Inferiorem uocat, ab Occaſu Arrabone flu
ɔ terminat, ab Ortu Danubio, qui ubi Germa-
ım reliquit, recta in Meridiem, Drauum exceptu
ſ feſtinat: dein iterum flexus Tybiſcum recipit, à
o Taurunū uerſus, uelut geſtiēs Sauo ſe miſcere
reclinat, ut non nihil occiduus fiat. A Meridie
iunt, miteſcentia iam alpium iuga, quæ ut ait

Plinius, per medium Illyricum à Septentrione
Meridiem uerſa,molli in dextra ac læua deuexit
conſidūt Ruffus Conſularis, Pannonias alpes n
minat. Oppidorum memoratiſſimum eſt,quod
colæ Budam uocant,haud dubie uetus & ſtatiu
rum Romanę militiæ aliquando, nunc regum V
gariæ ſedes: quo nomine ante appellata ſit haud
cile eſt conijcere. Sita eſt in clementer ædito col
quem à Septentrione Danubius alluit,quo loco
pra infraq́ urbem thermæ ſaluberrimæ mirabili
quarum copia ſcaturiunt. Sclaui aquam Buoda
uocant. A Meridie amœna planicies excipit. Q
in Ortum ſpectat,arcem habet uere regiam,ſeu a
plitudinem eius, ſeu magnificentiam ædificioru
& loci amœnitatem conſyderes. In cuius introi
(quum ego Budæ agerem) Herculis ſimulachru
uiſebatur ex ære factum tanta arte ut tori etiam
uenæ exprimerētur. Intus atrium excelſum mag
tudinis mirandæ, in quod ex ampliſſimo circo r
ctis gradibus aſcenditur, tanta horum latitudine,
uicenis etiā liceat ingredi. Iuxta, columnæ aliqu
ex ære ſolido, & effigies paſſim operis ſtatuarij p
multæ In regia interiori Bibliothecam è Gręcis L
tinisq́ codicibus magna cura conquiſitis Mathi
Coruinus incomparabilis Vngrorum Princeps a
ornauerat, quam poſteri diripuere. Sed et urbs cu
arce proximis annis à Turca capta dirutaq́, & (
audio) clariſſimis illis monimentis regiæ magni
ficentiæ ſpoliata eſt. A Buda Meridiem uerſus Al
banum eſt, uetus oppidum paluſtri planicie ſitum

hodi

odie Albam uocant, & Regalem cognominant,
uòd regum Vngariæ ſepultura ſit celebre. Porrò
a Pannoniæ pars quæ in Sauum porrigitur, Sauia
(Sauienſis regio dicitur Sexto Ruffo, cuius hæc
erba ſunt, Amantinis inter Sauũ & Drauum pro-
ratis, regio Sauienſis & ſecundorum loca Panno
iorum obtenta ſunt. Appellatur & Valeria, qua
arte à Danubio recedens, ad Draui ripam procur
t. In Sauienſi tractu eſt Sirmium uetus oppidum,
ino quod Sirmienſe et uulgo Simachenſe uocant
obile: iuxta quod Bacuntius amnis in Sauum in-
uit Plinio. Hoc eſt Sirmium in quo Claudius Im
rator, ille cui Aurelianus ſucceſſit, poſt ingentem
othorum manum profligatam, fato ceſſit. Sirmij
iam Conſtantius Imperator Arrianis fauens con
ium habuit, Oſio Epiſcopo Cordubenſi ad id e-
ocato, & Arrianorum ſuggeſtionibus indignis
odis tractato, uelut ſcripſit Socrates. Meminit e-
s inter Synodalia decreta D. Hilarius. Aetate e-
m Conſtantij, in qua & Hilarius floruit, hoc eſt
nis poſt Chriſtum paſſum plus minus trecentis
ginti, celebris iam & decantata erat Chriſtiana re
gio in omnibus tam Rhenanis quàm Danubia-
s prouincijs. Sed & eccleſiæ fundatæ in Gallijs
æcipue prima & ſecunda Germania ueteres, qua
m Irenæus propinquus Apoſtolorũ temporibus
eminit. Habuere igitur & Pannoniæ ſuos Epiſco
s, habuit Noricũ (Laureaci Maximilianus fuit)
buit Auguſta Vindelica. Cæterũ poſt amiſſum li
tem et Imperij Romani uires collapſas factũ eſt,

ut Germanorum infidelium migrationibus n
nihil & de religione deceſſerit, quæ (ut fit) conu
ſis gentibus poſtremo, maxime poſt Francos fide
in Chriſtũ edoctos, inſtaurata eſt. Supra Sirmiu
Occaſum uerſus, & iuxta Saui fluenta, pars Pan
niarum eſt, quam à Croatis Sclauina gente, Cro
ciam uulgo nominant, in Illyricum & Lyburn
imminens, terræ maxime fœcundæ, & multis lo
uitibus conſitæ, ubi Chriſtianæ eccleſiæ, & Epiſc
pi qui ſcripturis in ſuam linguam uerſis utuntur,
literas habent longe à noſtris caracteribus differ
tes, nec abſimiles ſcripturæ Turcicæ: ſed Dalmati
ſe & lingua uti & ſcriptura ipſi affirmant. Cęteru
nihil illis tutum eſt propter frequentes Turcaru
incurſiones, quæ & oppidis eos & magna agr
rum parte fertiliſſimorum exuerunt. Dolendũ c
te eſt, principibus Chriſtianis alicubi tantum bel
rum geri quò regna regnis coniungant, & quà
latiſſime dominentur: hoc autem loco quo bellu
geri cum gloria, addo, & cum pietate poterat, tan
pere ceſſare, nec ad lachrymas hominum tot no
nibus miſerrimorum reſpicere, nec tueri limite
neq; hoſtem, deſidia noſtra (ut uere Hermolaus
xit) potentem longius arcere. Profecto iſthac ce
tione, dum quiſq; publica ſalute poſtergata, ſuis
bus conſulit, unius tantum ſæculi decurſu factu
uidemus ut magnam Europę partem ſui iuris T
ca fecerit. Nihil igitur mirum, quod hodie clam
uulgus, Bene habere & in poſterum habitura
rempub. Chriſtianam utcunq; in arctũ deducta

principes eſſent publicarum commoditatũ tuen-
arum tam ſtudioſi, q̃ ſunt priuati cõmodi tuendi
ulciſcendarũ iniuriarũ cupiditati efferate dediti.
erum ut de Pannonijs finiamus,iſtud obiter no-
ndũ duximus,Quinq̧ prouincias, uidelicet Rhe
as duas,Noricũ & Pannonias duas è regione Ger
anicæ ripæ ſitas eſſe, Mœſiæ enim cõtra Daciam
Getarum tractum panduntur. Proinde nec alibi
omanis frequentiora præſidia amni Iſtro impoſi
, nec plures in ſtatiuis milites fuiſſe legimus q̃ in
annonijs, quod formidarent gentibus Barbaris
c maxima parte non in prouincias modo ferti-
ſimas, ſed & in ipſam Italiam uiam patêre poſſe
i ſemel ſucceſſiſſet. Sunt enim nõ humilia modo
piũ iuga quæ cingunt Pannonias,ſed locis etiam
iquot peruia,ut nullo labore tranſeatur. Enimue
conſtat primũ omnium Romanorũ Auguſtum
æſarem,inſolentia Barbarorum & crebris in Ita-
m factis incurſionibus commotũ,per priuignos
os Druſum & Tiberiũ has terras, quarũ hucuſq̧
Rheni fontibus meminimus, alpibus ſuperatis
rdomuiſſe,& in prouinciarum formam modo quo
ximus redegiſſe, hoc maxime tempore quo Ieſus
hriſtus in mundũ natus eſt. Ante ſua lingua uſos
e, & quidẽ diuerſa à Germanorum lingua ſunt
i exiſtiment. Non dubium autem quin poſt rece
um imperij iugum, Romanam pariter linguam
urparint: nam ſi hoc ipſum nil aliud,certè ueteres
ſcriptiones tot locis memorię dicatæ ſatis ſuperq̧
tarentur. Et Romanis hoc ſtudij fuit,ut cum ar-

mis uictricibus, quatenus dabatur, linguam quo
& mores cũ inſtitutis & legibus propagarent: qu
res, ut arbitror, Coloniarũ deducendarũ præcip
cauſſa fuit. Hodie qui habitãt (tanta rerũ omniu
eſt uiciſſitudo) nec ueterem nec prouincialem, ſ
quam linguam migrando importarũt eam adh
retinent. Pannonia autem inferior, ante quidem
Germanis occupata, maxime Longobardis (ut r
rum non ſit paſſim extare illic Germanicorum n
minum ueſtigia) hodie ab Vngris (qui regno de
re nomen) habitatur. Quam quidem gentem Sc
thicæ originis, & quæ pars Hunnorũ fuerit, in h
loca ingreſſam, nuper primo libro rerũ Germani
rum Beatus Rhenanus prodidit. Non tacendũ
Imperatores aliquot Romano imperio genui
Pannoniam, inter quos Decius, Aurelianus, Vale
Probus, Flau. Valẽtinianus, & Sirmij genitus Gr
tianus, præcipui fuerũt. Aetium autem præfectu
Galliarum ſub Valentiniano uirum incomparab
lem, Mœſia genuit, de qua nunc dicemus.

MOESIA SVPERIOR.

A Confluente mox Danubij & Saui, Mœſia ſu
perior cognominata incipit, Macedonic
montibus à Meridie, ab Ortu amne Ciabro finit
Ptolemęo. Agrum habet eximie fertilem, & Dard
no amne clariſſimo rigatum. Hodie Boſnã uocar
& Seruiam & Rhaſciam. Satis autem ſuperq; pro
uinciæ opulentia hoc ipſo deprehenditur, quod p

trum

rum noſtrorum memoria regibus paruit,nec ami-
it nomen,hodieq; Boſniæ regnum uocatur. Oppi
la Mœſiæ permulta, ſed celeberrimũ quod Vngari
inderouiam (Dardanũ fuiſſe conijcitur) uocant,
egum Boſniæ non ita pridẽ ſedes, iam Turcarum
ui utranq; Mœſiam ſuam fecerũt,domicilium. In
aui & Danubij clariſſimorũ amnium,confluente
Taurunum iacet,quod in fine Pannoniç ſtatuit Pli
ius, uulgus Belgradum atq; Albam etiã Græcam
ominat,oppidum eſt nomine q̃ magnitudine ce-
ebrius,nec tam foſſis aut mœnibus q̃ undis circun
luis tutum. Habet in colle ædito, cui imminet, ar-
em munitiſſimã,in Occaſum & Boream ſpectan-
em, ſubtus autem amœnam & late patentem pla-
itiem,à qua ſola parte,quoniam terræ uelut conti
enti adhæret, obſidioni patuit:qua re factum, ut
Turca oppugnare conatus ſemel iterumq; nõ ſine
agna ſuorum clade repulſus fuerit. Demum an-
o domini 1521. uiuente adhuc Vladislao rege,
ius Ludouici patre, qui & ipſe nuper infelici præ-
o cum Turcis inito perijt, ingentibus copijs terra
tq; undis obſeſſum Selinus Turcarum Imperator
xpugnauit. Sed & arces aliquot fortiſſimas haud
onge Tauruno in Saui & Danubij ripis ſitas eo-
em bello cũ præſidijs impoſitis & uniuerſo (prò
olor) comeatu recepit. Hoc eſt Taurunum, quod
Vngari ſemel mirabili opera Ioannis Capiſtrani
eruatum ferunt, atq; inde apud ſodales Franciſca-
os illi honores propemodũ triumphales decreti,
uito quidẽ Ioãne Huniade,uiro nobili et magna

nimo, qui Capiſtrano contempto, hanc ſeruati o pidi gloriam ſoli ſibi deberi affirmabat.

MOESIA INFERIOR.

AB hac altera Mœſia Hæmo altiſſimo eius tr ctus monte in anguſtum coacta demittitu Gens in ea uetuſta Triballi, ſicut & in ſupiori Da dani, à quibus & Dardania aliquando dicta eſt perior Mœſia. Rigatur & amnibus partim in Iſtr partim in Euxinum exeuntibus. Sed latiſſima e ubi Ponto alluitur, propter Iſtrũ, qui haud proc Euxino ſubito in Boreã, ac mox Occaſum uerſu tandem ægre flectitur, & Ieraſſum ex Geticis mo tibus delapſum excipit, demũ ingenti mole unda rum, non iam amnis ſed lacus magis ſpeciem refe rens, uaſtis ſex fluminibus in Pontũ euoluitur. Pli nius author eſt ſingula ora tanta eſſe, ut probetu in quadraginta millium paſſuum longitudinẽ uii ci mare, dulcemq; hauſtum intelligi. Certum eſt ſe cundum Nilum omnium amniũ Mediterraneun mare ingredientiũ Iſtrum eſſe maximum. Iſter au tem appellatur, unde primum Illyricũ alluit Plinio id fit ad Saui confluentem. Regio illa tota hodi Bulgariæ nomen habet, non ita pridem à claris u ris qui colonis principum loco eſſent, gubernata, quorum poſtremus fuit Marcus Craieuicus, quem Pazaites Turcarum Imperator ſuperatũ interfecit, maxima parte eius terræ occupata, quæ dein tota Turcis ceſſit. In Bulgaria Theophilactus epiſco-

pus

us fuit, qui idem & Vulgarius dicitur. Præterea heotimus Tomorũ antiſtes, cuius Hieronymus Catalogo uirorum illuſtrium meminit. Sunt au m Tomi maritima urbs, in qua exulauit poeta uidius, haud longe ab Iſtropoli clariſſima quon am urbe, diſtans. Nulla eſt illis in locis frugũ ferti as, ac ne cœlum quidem admodũ clemens, quan uam hodieq; & in Iſtri ripa & Euxini littore non aucis celebribus oppidis habitetur. Circum oſtia colẽtibus plurimus ex piſcatione quæſtus eſt, ca- os magno numero euiſcerant, ſaliunt, ſiccant, do sq; prægrandibus indunt, Pannonijs eos atque iam Sarmatis aduehentes. Obiter autem anno- ndum duxi, Mœſiam alteram, quæ ſuperior à me cta eſt, etiam primam aliquando dictam fuiſſe, ſi- t & inferior ſecunda Mœſia uocata eſt. Iiſdem no inibus & in Gallijs diſtinctas fuiſſe prouincias, pra monui. Sed & in Aſia, primam Armeniam et cundam, Cappadociam etiam primam & ſecun- m ueteres cenſuiſſe conſtat.

THRACIA.

CAius Plinius libro 4. tractum Euxini qui ab oſtijs Iſtri in Meridiem protenditur, Thraciæ buit, quemadmodũ lib. 3. Mela. Ptolemęus aliam andam rationem ſequutus, extimam Mœſiæ ci- tatem Meſembriam facit, & Mœſiam à Thracia nnino ſeiungit. Nos quo diſtinctius cœptam nar tionem proſequi poſſimus, Ptolemæum ſeque-

mur,qui Thraciam à Septentrione Hęmi montis
tiſſimis iugis,ab Ortu parte Euxini et Boſphoro,
inde & Propontidis ora,& Cherſoneſo quã Th
ciam cognominat, ab Occaſu brumali Neſſi, fi
(ut Pomponius eum uocat) Neſti amnis oſtijs
montanis ab Orbelo digreſſis, præterea & Aeg
mari terminat. In multas prouincias quondã ea
Romani diſtribuerunt: nec cito neq; impune ſu
cta & retenta eſt. Gentẽ habuit iam olim armoru
gloria celebrariſſimam,& ſunt rerum gerendaru
præſtãtia nihilo inferiores maioribus qui hodie l
bitant.Ipſa regio claris amnibus diſtinguitur,uir
rum q̃ frugum feracior.Oppida plurima, quoru
longe clariſſimum & maximum memorabile B
zantium antè,poſt à Conſtantino Imperatore tr
centis minimum annis poſt natum Chriſtum m
Conſtantinopolis. gnifice extructum & munitum,Conſtantinopol
dicta,quanquam ipſe Nouam Romã uocari ma
bat,gratia tamen principis factum,ut ſuum non u
bis nomẽ obtinuerit.Porrò ubi illa increſcere fam
& Imperatorũ res in Oriente gerentium ſedes eſ
cœpiſſet, factum eſt ut & eccleſia & Epiſcopi eiu
urbis ita dignitate eminere & authoritate præſtar
cœperint,ut uereri illam ceu magiſtram diſciplina
rum,Epiſcopos autem ut præſides & patres hono
rare uicinæ eccleſiæ perrexerint. Quod enim in It
lia Roma,in Aegypto Alexandria,in Syria Antio
chia,hoc non in Thracia modo, ſed & Aſia uicin
& Græcia propè omni Conſtantinopolis erat. A
tali quidẽ honore multis ſæculis celebris.Demum

an

nno domini 1452. quum Fridericus tertius im-
erare cœpiſſet, à Mahomete Turcarum principe,
rbe capta omni ſimul ſplendore & dignitate reli-
ionis ſpoliata eſt, & ferri potuiſſet qualicunq; do
ore unius caſus, niſi tot iuxta frequentes, prætereà
: Apoſtolicæ eccleſiæ pari calamitate cecidiſſent.
'urcæ Aſiam ſeptingentis retro annis uexauere, Turcæ.
ens origine Scythica, & quæ per initia apud Aſiæ
.egulos ſtipendia meruit, mox paulò ad domina-
im cōuerſa quum rerum geſtarū gloria efferretur,
ario ſucceſſu oppidis & agris eſt potita, nihil mi-
us interim (quod Europeis nationibus maximo
amno fuit) mercenaria. Anno enim Chriſti 1300.
quo primum tempore Turcæ in Europam traiece
ınt) inteſtinis diſcordijs agitati Græcorū Reguli,
l auxilia reſpicere, & ingentes illorum copias ſol
citare atq; euocare cœperūt. Quin & Palæologis,
ui tum Bizantio atq; Oriente potiebantur, contra
ulgaros impetrata Turcarū auxilia magno uſui
ıere. Vnde factum ut quemadmodum Cæcias nu
es, quod dicitur, ſic Thraces nil tale ſuſpicati lon-
e maximū malum ad ſe traxerint, & mox hoſtem
erint experti Turcam, quem ante auxiliarem ha-
ebant. Siquidem Turca prouinciam clariſſimis
rbibus cultam, portuoſam, nobilibus amnibus ir-
guam, & quæ duabus à partibus, nempe Boſpho
 & Helleſponto, militem facili tranſitu reciperet,
ıde ultra progrediendi & interiora occupādi oc
ſio eſſe poſſet, perſpexerat: nec moratus, ſpem con
pit aſſequendi: q̊d proximis duobus ſeculis ſupra

omnium expectationem tanto eſt ſucceſſu con
cutus, ut hodie non Thracia ſolum, ſed Mœſia
traq; cũ magna Daciæ parte, præterea Macedon
Achaia, Peloponneſus, Epirus, Dalmatia, & Illy
ci maxima pars, ordine quo memorabimus, illi
ditioni conceſſerit, ut nihil ſit mirũ ſi tanto ſucce
rerum ipſe ſupinus iam & elatione animi tume
Pannonias ingredi, & (quod inauditũ antea) N
rico proximam, fortiſſimam urbem Viennam o
dione cingere, & in medium uſq; Noricum & t
tam Valeriam tanta ſuorũ manu excurrere, fœd
omnia populari fuerit auſus. Sed mœrore poſi
ad terrarum deſcriptionem reuertendum nobis.
primùm quidem ipſa Conſtantinopolis in mo
ſinus amœniſſimi receſſus poſita, contra ſe hab
Aſiæ oram pariter cultam & ſplendidã, quæ in B
ſphorũ, qui hoc loco Thracius cognominatur, a
proximat. Boſphorus autem à bubus meabili tra
ſitu dictus Plinio, quoniam non latius diſtent lit
ra q̃ ut tranari bobus interfluum mare poſſit. N
amplius hoc loco quingentis paſſibus duarum t
ræ partium littora diſcedũt. Alitum quippe cant
canumq; latratus inuicem audiuntur, uocis etia
humanæ commertia, inter duos orbes manẽte co
loquio, niſi cum idipſum auferunt uenti, adeò an
guſtum illic interſtitium eſt quod Europã ab Aſi
diſterminat. Inde retroactis littoribus, pateſcit ma
re quod Propontida uocant Græci, quoniã contr
Pontum Euxinum, iam dicto Boſphoro diſtincta
præiaceat, amplum id mare nec minus ſinuoſum
Cæterun

Cæterum hinc ab Euxino, illinc ab Aegeo prædi-
ctis anguſtijs diremptum ferè undiq; terris claudi-
tur. Qua à Meridie Aegeum attingit, lōge pulcher-
rima peninſula Europei littoris Aſiæ imminet, Ita
brachium Sancti Georgij uocant. Inter quam &
contraiacētem Aſiam, anguſtia maris non amplior
ſeptem ſtadijs Helleſpōti nomine, ab Helle Phryxi
ſorore illic tranſuecta, intereſt. Nec obſcura in utro
que littore oppida, ſed in Aſiatico Troas eſt, diui
Pauli hoſpitio celebris, de qua ſuo loco memineri-
mus. Non tacendum ijs anguſtijs quondam conta
bulatis Xerxen Perſarum regem in Græciam mo-
turum, exercitum ſuum traduxiſſe, & diuerſo conſi
lio Alexandrum contra Perſas & Orientem profe-
cturum: itidem non procul Priapo Aſiæ oppido, ſi
Plinio credimus, Macedonicas illas uires ſuas toti
Aſiæ terribiles, tranſportaſſe: ad eum modū & Bo-
ſphorus Bizantinus Dario Perſarum regi aliquan
do peruius fuit, mox Marathonijs campis à Milcia
de Athenienſium duce terreſtri pugna ſuperato. Vt
intelligamus etiam antiquis & remotiſſimis Aſiæ
gentibus per illas anguſtias in Europam ceu com
pendiaria quadam uia tranſitum patuiſſe. Eum ad
modū Anno domini 1364. Amurates Turcarum
Imperator, primus omniū ex ea gente, exercitu per
Helleſpontum traiecto, Seſton & Callipolim, iux-
taq; ſitas Cherroneſi urbes cepit, quę prima ei occu
pandæ Thraciæ auſpicia fuere, octuagintanouem
annis antequam Mahometes nepos eius Conſtan
tinopolim, ceu diximus, expugnaret. Hæc enim ſæ

peante longis obſidionibus tentata, quoniam n
xima & munitiſſima eſſet, inter poſtremas recep
eſt, & Adrianopolim clariſſimam urbem, quam l
die Andernopolim uocant, regiam Turcarum M
homeres antequam illa caperetur, fecerat. Quod a
religionem attinet, conſtat eam urbem claros paſ
res habuiſſe & eruditos, ſed omniũ celeberrimu
Ioannem Chryſoſtomũ, Hieronymi & Auguſti
contemporaneum, uehemẽtis ingenij, & moribu
paululo ſeuerioribus, charũ autem populo ob elo
quentiam & doctrinę puritatem, ſed aulicis Hon
rij & ipſi in primis Eudoxiæ Auguſtæ, quæ Arria
nis fauebat, exoſum: qua de re uarijs diſſenſion
bus Conſtantinopoli exortis, ſæpe pulſus Chryſ
ſtomus, & ſæpe populi maxime fauore adniten
reuocatus. Poſtremo Arrianis quibuſdã epiſcop
calumniantibus ꝙ Origenis libris plus æquo fau
ret, præterea præfractus & ſuperbus eſſet, fruſtra r
nitente populo, ciuitate pulſus, & principis iuſſu i
exiguũ Armeniæ oppidum Cucuſum dictum, qu
exularet eſt relegatus: inde & Pthyuntem Ponti l
cum ueniſſe Theodoretus ſcripſit. Poſtremo, itine
re fatigatus, cum ardorem ſolis ægre tuliſſet, ex ca
pitis dolore mortuus eſt. Sanè memoria dignũ eſt
quod & Thracia urbi Romæ dedit, qui imperij h
nore fungerentur.

MACEDONIA.

SVpra Thraciam uerſa in Occaſum ampliſſima
Macedonia excurrit, regnum quondam Philip
pi

patris, & mox Alexandri filij, imperio etiam or-
is terrarum magni. Plinius quinquaginta popu-
rum frequentia habitatam fuiſſe indicat. Hodie
niuerſa Turcicæ ditionis eſt. Habet ab Aquilone
pium iuga illa quorũ ante meminimus, à Mœſia
almatiaq́ diſterminantia eam: à Meridie Acroce
uniis & Pindi montis longo procurſu ab Epiro
iungitur: qua Theſſalia atq; Magneſia eſt à ſinu
aliaco & Sperchio amne memorabili, Græciæ il
quæ Achaia dicta eſt coniungitur. Latus occidu-
n mare quod Ionium ac mox longius ingreſſum
driaticũ appellatur, recto admodum littore clau-
t. Ab Ortu itidẽ ingẽs pelagus, crebris magnisq́
ibus alluit, Aegeum mare, præterea & Macedo-
cum, quaq́ Græciam excipit etiam Græcienſe di
um Plinio. Terra circunquaq; fertilis & claris a-
nibus peruia, præcipue Strymone, Haliacmone
Axio, quorũ Strymon ex Hæmo delapſus eum
ũ Aegei ingreditur, quem Edomanticum uocat
olemæus. Reliqui Dardaniis iugis delapſi ampliſ
ium huius littoris ſinũ qui Thermaicus dicitur
luunt. Supra Achaiam autem qua Theſſalorum
er panditur, longe amœniſſima eſt Aemathia ali
ando. Porrò ſub Philippo & Alexandro, rebus
m Macedonicis florentiſſimis cultiſſimam fuiſſe
nſtat: poſteris annis Romani illos, quoniã Car-
ginenſes iuuiſſent, uexauerunt, & uiginti anno
n bello, uario caſu, nec parua ſuorum clade de-
erunt. Quo tempore Paulus Aemilius, ea re-
one uaſtata, LXXII. urbes direptas uno die

uendidit. Cæterum ut in agris fruges plerunq; a
grandine aut niuibus afflictæ reuireſcũt, & ad m
turitatem perueniunt: ſic urbes bello diſiectæ pa
reſtaurantur, interdum & cum potentię acceſſion
E Thracia igitur Macedoniam ingredientibus p
Neapolis. ma obtingit Neapolis maritima ciuitas Ptolema
& Plinio. Ad quam apoſtolus Paulus de peten
Macedonia uiſione monitus, Timotheo & Sila
Luca comitibus, appulit, ceu 2. lib. cap. 16. & 17. ip
Lucas prodidit. Inde remotior à mari & ad flum
Philippi. Strimonem uerſa, haud longe ab Amphipoli, Ph
lippi, colonia celeberrima quondam urbs à Phil
po rege nomen adepta, iuxta quam Philippici ca
pi, in quibus M. Brutum et C. Caſſium, Dictato
interfectores, Auguſtus Cæſar fudit. Philippis P
lus Lydiæ Thyatirenæ hoſpes, ob Chriſtum præ
catum & impoſturam dæmoniorum ſpeciem pie
tis præ ſe ferentium detectam & coercitam, cum
la & uirgis cæſus & in carcerem coniectus eſt, n
ſine fœnore tamen perpeſſæ ignominiæ, plurim
enim ad Chriſtũ conuerſis eius eccleſiæ prima tu
fundamenta iacta ſunt, quæ prima omnium Ma
donicarum urbium Apoſtolica facta eſt: nam
ipſam pauló mox miſſa ex urbe Roma epiſto
ceu adultam, & quæ indies magis ac magis ſyn
ritate ac ſanæ doctrinæ cognitione proficeret, a
loquitur. Nec tacendũ ex hac urbe alteram ad C
rinthios epiſtolã miſſam eſſe eo tempore, quo Ap
ſtolus Macedonia iam tertium peragrata in Aſia
properauit. Proximè Philippos in Occaſum br

male

lem Amphipolis iacet,Athenienſium aliquan⸗ colonia, quam Strimon annis ex Hæmo, ut ait nius delapſus, peninſulæ forma amplectitur, à o ſitu urbi poſtea nomen datum. Trans Strimo m Athos eſt mons contra inſulam Lemnon por tus, quem Perſarum rex Xerxes continenti ab⸗ dit. Pomponius ita elatum eſſe tradit, ut credatur ius quàm unde imbres cadunt ſurgere: accolas s Macrobios, à uitæ arbitror diuturnitate ueteres carunt. Supra Athon Meridiem uerſus aliquot ſi s cum promõtorijs, ſed longe maximus eius lit⸗ is, non amplo introitu, cæterum late ſeſe in ter⸗ recipiens, quem à Mecyberna urbe Mecyber⸗ ım Pomponius, alij à Therma oppido Therma m dixere. Axius amnis Macedonicorum clariſ⸗ ıus medium illum (ut diximus) illabitur, infra us oſtia longo flexu littorum ſita eſt liberæ iam m conditionis Theſſalonica, ſupra quam in Oc um Solſtitialem longius à mari remota Apollo⸗ illa iacet, quâ & Amphipoli è Philippis Theſſa icam ueniſſe Paulum Lucas Act. XVII. innuit. eterum & aliæ quoq; in Macedonia Apolloniæ morantur, quarũ altera iuxta Ionium contrapo Occidentis latere ſita, quæ Auguſtum Imp. lite & diſciplinis inſtituit: alterã in Atho monte cen Plinius. Inter illam noſtram & Theſſalonicam hedorus amnis defluit, Theſſalonica (penulti⸗ producta, contra uulgi uſum, ceu Valla in no⸗ n Teſta. annotationibus tradit) Macedoniæ me polis, in qua Iaſon, pius homo, quondã Paulum

Amphipolis.

Apollonia.

Theſſalonica.

cum ſuis hoſpitio excepit, apud quem longiuſc
moratus (trium enim ſabbatorum Lucas memir
in multo certamine Chriſtũ docuit. Sed quum I
dæorum ueræ pietatis acceſſionẽ inique ferenti
maxima inuidia premeretur, atq; inde cõcitato
giſtratu res periculo proximæ eſſent, nocte intẽ
ſta emiſſus cum Sila in Berrhœam abijt (Berrhc
etiam Plinius inter urbes Macedoniæ meminit)
qua rurſum Iudęorum perfidia agitatus, à fratrib
Athenas uſq; deductus eſt. Vnde cum illi redeur
Theſſalonicã animus eſſet, & ei propoſito tanto
re Satanas obſtaret, qui in ſuis, hoc eſt huius ſæc
filijs perpetua aduerſus pietatem cõſilia meditar
factum, ut quos coràm docere nõ daretur, literis
nis ex Athenis per Timotheum miſsis, & conſol
tus ſit & ſana doctrina inſtituerit, quibus epiſto
adhuc illæſis eccleſia utitur. Dolẽdum autem ha
præclaram & tantarum rerum memoria celebre
urbẽ, quæ haud multis retrò annis in Venetorũ
teſtate erat, à Ioãne illis Manuelis Imperatoris Cc
ſtãtinopolitani filio tradita, iã in Turcarũ manu
ditione eſſe. Idẽ enim ille Mahometes, q Bizãtiu
expugnauit, Theſſalonicen reipub. Venetę per ui
ademit. Sed et Pella urbs Macedonię eſt, duobus
lumnis Philippo Græciæ atq; Alexandro etiã Af
domitore maximè illuſtris aliquando fuit. In litt
re occiduo inter plures maxime clara eſt Dyrrachi
Epidãnos aliquando dicta. Quã anno Domini M
CCCCXCIX, Pazaites Turcarũ imp̃ator, eius
lini q hodie rerũ potitur, parens, Venetæ reipub.

Berrhœa. Vulgus nauticum hodie Veriam atq; etiam Beroen uocat.

belli abſtulit,cultã nimirũ et Chriſtianæ profeſ-
onis diſciplina,quũ tenerent Veneti,celeberrimã.

GRAECIA ET ATTICA.

N Macedonia, paulò ſupra, Theſſaliam & Ma-
gneſiam,Ptolemæum ſecuti,numerauimus:nam
Pomponius in ea iam dictas regiunculas cum
hiotide cenſet. Clari in illis montes, Olympus,
ſſa,Pelion, Oeta, gygantum fabula belloq; me-
orati,inter quos Tempe illa Theſſalica ſingulari
nœnitate quæ & hodie prædicantur. Et iuxta ſita
ppida celeberrima,quæ enumerare neceſſe nõ eſt,
m omnia ſint ab idoneis authoribus diligentiſſi
e tradita: et nobis ut in Epitome ſummas tantum
rum ſequi placuit. Græcia igitur à Septentrioni-
s Theſſalia finitur, amne Sperchio & ſinu Ma-
co ſupra memoratis. Ab Occaſu Acheloi celeber
ni amnis oſtia excipiunt, ultra quem mox Epiri
ctus incipit. Ab Ortu Solſtitiali & Aequinoctio
egeum continenter pelagus alluit frontem quæ
nſuerſim inter Notum & Eurum extẽditur, ſum
oq; angulo Sunium promontoriũ ſuſtinet,idem
lagus excipit: inde etiã mari Myrtoo alluitur, id
ter Aegeum & quod Creticum Ptolemęus uocat
ſulas Cycladas interluit. Meridianũ latus ferè me
ũ Iſthmus excipit, q̃ Peloponneſus Atticę adnecti
r. Cætera ab ortu ſolis Aegeũ mare,ab Occaſu Io
ũ lambit: & quod admiratione dignũ ſit, quinq;
ilium tantũ paſſuũ lata terrarũ his locis anguſtia,
nc & illinc urgentiũ undarũ impetũ tanto ſæculo
m decurſu,tã pertinaci littorũ obiectu ſuſtinente,

ut etiam transfodere conatis ſeſe impatientem ...
buerit. Demetrius rex, Cæſar Dictator, C. Calig...
la, Dom. Nero, magnis conatibus transfodere a...
greſſi cœpto deſiſtere coacti ſunt. Græcia igitu...
Græco rege ibi nato dicta eſt Plinio. Hellas aut...
quemadmodum libro VIII. Strabo tradit ab He...
ne Deucalionis & Pyrrhæ filio. Ptolemæus lib. ...
longe à Plinio diuerſus totum eum tractum Ac...
iam uocat, cum hoc nomine non Hellada ſed P...
ponneſum Plinius ambiat. Dicitur & Attica, q...
Græcia, quod Attis omnium Achaiæ regionum ...
leberrima fuerit, ipſasq; Athenas principem ur...
non imperij ſolum late quondam dominantis, ...
& artium omne genus & ingeniorum præſtan...
morum altricem habuerit. Secundum Attida ...
Megaris fuit clariſſima pars Græciæ. Dein Locr...
Phocis, Bœotis. Nec mirum hanc Europæ porti...
nem tantopere increbuiſſe, ac non urbes ſolum ...
populos, uerumetiam res ab illis geſtas tanta cu...
literarum monumentis mandatas fuiſſe: quanc...
hæc eloquentiæ bonitas eſt, ut ne paruis quide...
rebus ſuam lucem deneget, ac fontes quidem ac ...
mora non faſtidiat, ſed & noxijs interdum nec d...
gnis laude ad ſui oſtentationem laudis aliquid i...
pertiat: quanto uero munificentiorem in tanta r...
rum memoria fuiſſe credimus? Nihil enim eius t...
ræ latere potuit, in quam à tot partibus orbis, tot i...
ſulis, per tot marium facilem aditum, tã creber ge...
tibus omnibus acceſſus patuit. In Bœotia qua in ...
tum & Eubœam inſulam Græcia panditur, Theb...

ill...

æ fuerunt (Thiua hodie uulgo dictæ) Epami-
nda duce & uate Pindaro ueteribus memoratæ.
odie tantæ urbis loco humile caſtellum eſſe tra-
nt. Athenarum ueſtigia magis inſignia extant, Athenæ.
æ ab Italis & Turcis hodieq; Satines uocantur,
m arce quondam Mineruæ ſacra, etiamnum mu
tiſſima, quam patrum noſtrorum memoria Flo-
ntinus quidam ex Aciaiolorum familia, quũ ſæ-
multumq; Latinorũ auxilia imploraſſet, nec im-
traret, Mahometæ Turcarũ Imperatori pacto in-
ueniente contradidit. Hæ ſunt Athenæ, quas ſa
entiæ fama tot ſæculis celebres, primùm Paulus
ra ſapientia illuſtrauit. Non Socrates, non Plato
c dedere lucis & intelligentiæ ſuæ urbi, quod hu
lis & abiectus, & à recenti uirgarum cæde ma-
ns Apoſtolus impertijt. Tractauerant illi philo-
phiam, ſed carnis, profeſſi interdum nihil ſcire ſe,
dubitare potius q̃ definire. Hic cœleſtia profeſ-
, ſtultitiam crucis, hoc eſt, liquidam & irrefraga-
em ſcientiam ſalutis & uitæ æternæ, prædicauit,
il hæſitans certa indubitataq; eſſe quæ doceret.
oinde in Martio illo uico (qui celeberrimus A-
enis erat) frequenti auditorũ corona ſeptus, nul-
ſermonis fuco, ſed nuda apertaq; aſſeueratione,
um illis Deum, quem uel ignorãtes colerent, ob
ulos ponit, pariter & ridiculam perſuaſionem eo
n arguens, qui in rebus magno ſumptu compa
is (quas qui contemnũt iure laudantur) cultum
inum ſtatuerent. Ad hæc non intelligerent hoc
elut ſuum oſtentare quod alienum eſſet, nempe

illius beneficentiæ acceptum referendum, cui &
tam,qua nil haberent pretioſius,deberent: una c
dis puritate & humilitate illum coli, ſpiritum eſ
ſpiritalibus honorari,cuius gloria iam ꝓpius em
cuerit,annunciata per filium: filium inquam, n
aliud poſcentem,q̃ ut poſt perſpectam Dei miſe
cordiam uitam in melius cõmutemus,quò demu
ſalui eſſe & uiuere cum illo queamus qui mũdu
eſt iudicaturus. Quam hiſtoriã Lucas prodit Act
17. Cæterum hac Apoſtoli ſapientia paucis ann
ita aucta eſt religio noſtra, ut inter præcipuas ecc
ſias Apoſtolicas Athenienſium fuerit. Mox pau
Quadrato epiſcopo uiro doctiſſimo clara, que
ſub Adriano floruiſſe conſtat, annis poſt Chriſtu
paſſum circiter nonaginta, poſt Paulũ autem pl
minus ſexaginta. Porrò annis aliquot poſt initu
à Claudio principatum, Paulum Athenas ueniſ
hoc ipſum cõuincit, ꝙ inde Corinthum profectu
Aquilam Iudæum Ponticũ, Luca teſte,reperit cu
cæteris Iudæis ex Imperatoris decreto urbe Rom
pulſum: quã rem nono Claudij anno accidiſſe Io
ſephus tradit.Illud obiter notandum, Quadratu
illum & Ariſtidem Athenienſem primos ad Adri
num Cæſarem, tum Athenis agentem apologias
id eſt, libros defenſorios pro Chriſtiana religion
ſcripſiſſe. (Quadrati quidem librum ut dignũ Ap
ſtolica doctrina Hierony. ualde commẽdat.) Neq
defuit pretium operæ, Adrianus æquitate rei com-
motus, Minutio Fundano Proconſuli Aſiæ ſcripſit,
ne quem Chriſtianum non conuictum de crimin
damnar

ımnari ſineret. Extat epiſtolæ exemplũ apud Eu-
opium in Adriano. Horum poſtea conſilium imi
ti clariſſimi uiri, ſubinde principes à perſecutione
hriſtianorum, commẽdatione ueritatis, id genus
ɔris auertere ſunt conati. Sic Iuſtinus martyr ad
ntoninum Pium: ſic ad Verum Cæſarem Melito
ırdenſis, & Apollinaris Hieropolitanus epiſco-
us, Apologetica ſcripſerunt: ſed & Milciades illos
ecutus eſt, & Tertullianus, cuius hodieq; Apologe
cus extat.

PELOPONNESVS.

CLlariſſima omnium peninſularũ Peloponne
ſus eſt, generatim quondam Achaia dicta, &
t Plinius ait, haud ulli terræ nobilitate poſtferen-
a, inter duo maria, Aegeum & Ionium, Platani fo
o ſimilis. Hodie Moream uulgus uocat. Vniuer-
ım autem in ſex regiones diuiſit Pomponius, Ar-
olin, Laconicen, Meſſeniam, Achaiam, Elin, Arca
iam. In ſingulis gentes olim eximie claræ, & op-
ida clariſſima fuerunt: ſed ad Iſthmũ condita urbs
Corinthus, Romana colonia, adeo quondam cele Corinthus.
ris, ut M. Cicero in oratione pro Pompeio totius
am Græciæ lumen appellauerit. Arcem habet ædi
am, & utraq; maria contuentem, quæ ueteri nomi
ıe Acrocorinthus dicta eſt. Eam urbem quũ mul-
os ante annos Romani L. Mumio duce uaſtaſ-
ent, Auguſtus Cæſar loci commoditate & uete-
i memoria claritudinis motus, reſtaurandam exi-

ſtimauit, colonis Libertini generis eò miſſis. Cæ
rum Corintho proximum in Ionij maris littore
tum oppidum Lecheum cum nobili portu. Cō
quod in Aegeum & Ortum ſpectans, aliud opp
dum, & ipſum nobili portu clarum, Cenchreas
cant, Nauali Corinthiorū celebres. Corinthi Pa
lus magno negotio ſeſquianno Chriſtum docu
Iudæorum inuidia & calumnijs (quemadmodu
ante in Macedonia) uarijs modis agitatus. Enin
uero poſt deuictam à Romanis Palæſtinam, quo
Pompeij ætate contigerat, cum uaſtata Hieroſoly
ma, & prophanatum templum, tot Iudæorum m
libus occiſis iaceret, immigrare illa gens alijs terr
cœpit, & pars iam Romani imperij facta, ſuo uel
iure in agros urbesq́ꝫ, quatenus imperium pateba
inq́ꝫ ipſam imperij ſedem Romam admiſſa eſt. E
(quod merito cogitanti admirationē pariat) in ta
ta idololatriæ Gentium peruicacia, & ritibus tan
ſeuere cuſtoditis, religionem etiam ſeruare, & extr
ctis ſynagogis colere eam, & frequentare Iudæi
permiſſum. Etſi moleſti ſubinde gentibus illorun
mores, & quod procliues ad ſeditiones uiderentur
nonnihil de dignitate detraxerat, ſed & admiſſi ma
gis quàm recepti, perpetuo odio gentium preme-
bantur. Ea maxime cauſſa factum eſt, ut ad pri-
mam famam apoſtolicæ doctrinæ territi, quoniam
legem aboleri & eleuari ceremonias ſynagogæ in
telligebant, præterea (cum Iudæi eſſent qui nouum
illud doctrinæ genus prædicarent) ueriti ne illius
occaſione maiori grauarentur inuidia, quæ illis de

Iudæi quando diſperſi.

nuo

o exitio eſſe poſſet, ſummis conatibus Euãgelio
hriſti ſeſe oppoſuerunt, Paulũ præcipue deteſtati,
i quod antea damnaſſet, demum tanta cum gra
ate & diligentia tueretur. Hæc pauciſſimis liba-
uolui, ne cui in locorum enumeratione ſcrupu-
ſa eſſet tam frequens Iudæorũ in omni Aſia Eu-
paq́; his maxime locis ad quę Paulus acceſſit me
oria, & ut conſtaret illos non ſolũ religionis, ſed
priuati commodi gratia tam præfracte aduerſus
hriſti miniſtros tumultuari uoluiſſe. Nunc ad in-
tutum reuertendum. E Cenchreis Lucas tradit Cenchreæ.
luiſſe Paulum, & in Syriam nauigaſſe, quoniam
Ortum & Aſiam erat nauigaturus: iam enim di
um à nobis ab Ortu Cenchreas mari appoſitas,
quibus clariſſimum Corinthiorũ nauale fuerit.
ed & Cenchreenſis eccleſia Paulo memorata, Ro
a. 16. ex qua Phœbe illa fuit ſedula miniſtra, quã
omanis tantopere commendat Apoſtolus, & cui
am ad Romanos ſcriptam Epiſtolam perferen-
am dedit, quum iam ſecũdario Corinthios acceſ-
ſet, tempore haud ita multo ante ſuum in urbem
duentum. Haud procul Corintho urbs fuit maxi
e celebris Micenæ. Interius memoratiſſima urbs
parta, cui Lycurgus leges dedit, & ipſa olim uicto
js terra mariq́; partis nobilis, diſciplinæ autem ſe-
eritate omnium præſtantiſſima. In occaſum uero
rumalem cõuerſa ciuitas Methone, quæ adhuc ex
t, & uulgo Modona dicitur. Veneti eam eodẽ bel
quo Dyrrachiũ, de quo ſupra diximus, amiſerũt.
Hodie tota Peloponneſus Turcis paret, multis qui

dem annis aliquot Regulorum Græciæ, quos i
Deſpotas uocant, ſingulari fortitudine defenſa,
terum auxilijs deſtituti, cum impares eſſent uirib
& hoſtem tantū diutius ferre nequirent, rebus fi
ctis uicti ſubiugatiq; non regnant iam qui ſupe
ſunt, ſed ſeruiunt.

EPIRVS.

EXtimus in Occaſum tractus Græciæ Aetol
nomen habet, Acheloi fluminis oſtijs ab Ac
nania, quæ prima Epiri pars eſt, diſtincta. In qu
præter alia memoratum oppidum eſt Calidon, pr
terea & Naupactus in amœniſſimi ſinus receſſu p
ſitum, nunc Lepanthū uulgo dicitur, ditionis no
ita pridem Venetorum, ſed Turcica claſſe illis p
uim adempta, eo ipſo tempore, quum in Maced
nia Dyrrachium, in Peloponneſo Methonem am
ſerunt. Trans Acheloum Epirus eſt, Pyrrhi quon
dam regnum. Mons Pindus Epirotas à Macedon
cis populis ab Aquilone diſterminat. Hi à Meridi
mari Ionio, ab Occaſu eodem, ſed in Adriam flex
alluuntur. Gentes in ea iam olim celebres, Tribal
li, & Moloſſi. Nuſquam lata eſt, crebris autem di
ſtincta ſinibus, quorū primus qui & maximus Am
bracius, ab Ambracia oppido, quod hodie Arta di
citur, intimo in receſſu ſito, nominata. In cuius fer
Nicapolis. extimo flexu maritima urbs Nicopolis, ab Augu
ſto poſt Actiacam uictoriam condita, & ob deui
ctum Antonium, quo duraret memoria, ſic appella

ta.

Hodie Preuezam uocant. In hac Paulus hyema-
, & eam quæ ad Titum miſſa eſt Epiſtolam ſcri-
t, magno argumento & in Epiro & iuxta iacen
us locis Apoſtolum Euangelium Chriſti prædi
ſe. Ab Hieroſolymis enim & circumiacentibus
gionibus uſq; ad Illyricum impletum ab ſe euan
lium Chriſti, ipſe docet Rom. 15. In Epiro Butro
n fuit uetus oppidum, cuius reliquias nautæ Vo
ento nominant. Montana autem qua altiſſimis
gis in Ionium exeunt, Epirum finientia, Acroce-
unia dicũtur Ptolemæo, Chaonibus & Theſpro
circumaccolentibus. Memoratur & Tomarus
ons centũ fontibus circa radices, à Theopompo
lebratus, Plinio. Hodie regio illa tota tot urbibus
lebris, tot gentibus habitata, ſub Turcarũ ditione
, Acroceraunijs gentibus liberis antea, ſed pau-
s ante annos in totum ſubactis.

DALMATIA.

A Ceraunijs mõtibus littora primum ab Ionio pelago introrſum recedentia anguſtum mare
dmittunt. Intus habent Croiam, quæ ante Troia
icta, quam grauiſſimis obſidionibus preſſam, de-
ium Turca cepit. Iuxta anguſtiam maris Oricum
ppidum fuit, hodie Vualonam, ni fallor, accolæ
ocant, inter quod & contrapoſitum Italiæ littus
on amplius centum millium paſſuum intereſt.
Quod interuallũ pedeſtri continuare tranſitu pon
ibus iactis primùm Pyrrhus Epiri rex cogitauit,

poſt eum M. Varro cum claſſibus Pompeij py
co bello præeſſet: utrunq; aliæ impediere curæ,
bro 3. Plinius tradit. Regio tota hodie Albania
tur, quam nos ex Ptolemæo & Plinio in Mace
nia cenſuimus, teſtati hanc non Aegeo tantum,
& Ionio mari allui. De Dalmatia igitur proxi
nobis dicendum. Hæc Plinio & Ptolemæo à L
oppido maritimo, qua Macedoniæ proxima eſt,
curſu littoris ad Scardonam uſq; pateſcit, à Septe
trione Liburnia finita, ab Ortu autem iiſdem m
tanis clauditur quibus ſupra à Saui & Danubij
fluentia prouinciam Mœſiam ab Occaſu termin
bamus. Regio fertilis & populoſa, hodieq; præ
ris oppidis habitata, quanquã florentiſſimã quo
dam & innumeris ciuitatibus cultã Auguſtus C
ſar graui bello illato fregit uaſtauitq;, multis opp
dis dirutis. Dein Gothi p Pannonias ingreſſi, ha
minore clade affecere. Poſtremo & à Turcarũ ace
rimis incurſionibus uexata, afflictaq; eſt. Oppi
notiora ſunt, Epidaurus, diuerſum ab Epidam
Macedoniæ, quod & Dyrachium dicitur. Iuxta c
ius ruinas hodie Raguſium cernitur, clarum cu
arce munitiſſima, ſuiq; iuris, niſi quod annuo trib
to Turcam placat. Longius à mari nobilis ciuita
Scodra, quam Scutarim uulgo uocant, aliquand
ſub ditione reipublicæ Venetæ, nunc Turcæ pa
ret, duriuſculis pacis firmandæ conditionibus il
li conceſſa. Celebris eſt & Scardona Illyrico
rum campeſtribus proxima. Eſt & Delminium
hodie Dama: præterea Sicum, & marmore memo-

ratum

um Traguriũ, & in littore ſita Salona colonia.
Dalmatia interijt. Stridonis oppidũ in confinio
nnoniæ ſitum, Diui Hieronymi patria, ſed profe
ob tanti uiri memoriam, etiam uaſtatum, deleri
ꝗ interire nequit. Hodie magna Dalmatiæ pars
ionis Venetorum eſt, primaꝗ́ terrarũ omnium à
racia & Conſtantinopoli, quæ eccleſias etiam-
m & epiſcopos habeat incolumes, & quibus ho
proximis pace & tranquillitate Chriſtum profi-
liceat. Hæc eſt Dalmatia, quę Diocletianũ Cæſa
n genuit, crudeli & exitiali in Chriſtianos ani-
o: quippe qui præter innumera ſuppliciorum ge
ra per quæ ſuam in noſtros carnificinã exercuit,
libros etiam & ſcripturas ſæuijt. Præterea impe-
ſui anno decimonono, menſe Martio, ſolenni-
s Reſurrectionis appetẽtibus, per edictũ omnes
o imperio Chriſtianorũ eccleſias dirui & æqua-
ſolo iuſſit. Sed quem perditum & radicitus ſubla
m eſſe Chriſtianiſmum anxie cupiebat, eundem
rfida illa ſua & ꝓditoria tyrannidis atrocitate
auxit. Probari enim bonis mẽtibus ſtudia tyran
orum nequeũt: neꝗ eſt diuturnum quod horum
olentia decernitur. Hæc eadem eſt Dalmatia, quę
ieronymum ceu patronũ eccleſiarum, & quem
emo Latinorum lucubrando uicit, nobis dedit.
am uere igitur ꝙ eleganter à Sulmonenſi uate di
um eſt:

erra ſalutiferas herbas eademꝗ́ nocentes
Gignit, & urticæ proxima ſæpe roſa eſt.

A Scardona iam Illyria, & eius pars Libu
eſt, æquæ cum terra Dalmatica amplitudi
& pari montiũ iugo à Pannonijs qua in Bore
& Ortum Solſtitialem abit finita. Occidua & M
diana parte Adriatico mari terminatur. Cæteru
Dalmatia decurrens regio, hinc mari, illinc mo
bus coercita ſeſe faſtigiat, ſubinde anguſtior, &
in Iſtriam immittit anguſtiſſima. Veteres coloni
lyrij & Liburni literarum monumentis celebr
neq; obſcuri armorũ gloria, quippe qui & Ron
nis negotium fecerint bellis Punicis, quum Te
regina in illis locis rerũ potiretur. Hodie gens f
quentiſſima Sclauinorum habitat, de quibus a
in loco diximus cum admoneremus Croatos il
imminere, quorũ Eccleſiæ non paucæ ſua lingu
quam Dalmaticam iactant, in ſacris etiam utũt
& in eam uerſas ſcripturas legunt. Maxima Libu
niæ atq; Iſtriæ pars hodie ditionis eſt Venetoru
quædam & ad Pannonias attinent. Maritimoru
oppidorum, in intimo ſinus Adriatici receſſu po
tum Tergeſtum cum arce & portu, principum A
ſtriç eſt. Et ſupra Iuſtinopolim ſita Flamona, qua
Flumonam cognomine Sancti Viti dicunt. Su
Scardona maritima eſt Iadera colonia, ſupra qua
clarus amnis Ticius. Item Narona, & Pola, à qu
Polaticus, hodie Polẽſis ſinus dictus. In Illyrio fu
Sardica. Sardica illa iuxta Mœſiam & Dacias Aureliani, h
die Triadizza uocitata, in qua, uelut tradit Theod
retus, Cõſtantio iubente Concilium actum, quun

ſtatius Mœſorum, & Valens Myrſorum Panno-
æ epiſcopi, Arrianorũ factionis rebus nouis ſtu-
rent, idq; Conſtantio fautore. Quod Concilium
ſtea Sardicenſe dictum eſt. Parentum oppidum
enetorum, hodieq; nõ incelebre, cuius & Plinius
c tractu meminit. Amnes toto hoc latere Drino
almatiæ & Narbon, præterea & Drinus, Illyridis
tem Ticius. In Iſtria Arſia fluuius quo Italiã Pli-
us finit. Cæterum Pomponius etiam Iſtriam Illy
dis nomine amplexus, Tergeſto Illyricum termi-
t. Inter Tergeſtũ & Flamonam Iuſtinopolis eſt
tionis Venetorum, clementer ædito colle & cir-
mfluo mari ſita, quum uulgus, quoniam præci-
a ſit Iſtriæ ciuitatum, Caudiſtriam, id eſt caput
triæ appellauit. Supra Iſtriam Illyrico hodie attri-
tum clarum oppidũ Nauportus, cum amne eiuſ-
m nominis, Plinio. Aeneas Syluius id eſſe autu-
at quod hodie Labacum uocitent, ſub Carnica-
m Alpium radicibus, nec longe à Saui fontibus
um. In eo eſt Baſilica epiſcopalis, cuius ferè uni-
erſa diœceſis Sclauinorum gentis eſt.

ITALIA.

A Tergeſto in Boream conuerſis, haud amplo terræ interuallo, rurſum immani altitudine
lpium iuga tolluntur, quæ quidem recta in Oc-
aſum tendentia, in Veragros uſq; & Sedunos pro
inent, atq; hinc in Auſtrum flexa, Liguſticum pe-
agus fronte excipiunt, quæ Nicæam uetus op-

pidum, quod hodie Niſſam uocant, inſinua
Varum amnem hac à parte Prouinciæ terminũ
dit. Inter Varum igitur & Tergeſtum quicquid
mino mari & Alpibus cingitur, id totum Italia
buitur. Mare quod ab Occaſu & Meridie terras
hibet iuxta Alpes Lyguſticum, dein Tyrrhenũ, p
terea & Inferũ appellatur. Quod ab Ortu ingr
in receſſu Adriaticum, ubi primum ingreditur I
nium, & in totum Superum dictum eſt. Frons I
liæ itidẽ Ionio mari clauditur, ampliſſimis aliqu
ſinibus admiſſis, quorum qui eſt maximus Tare
nus uocatur. Porrò à Pœninis Alpibus (de quib
ante dictum eſt) haud longe ab Infero mari, mo
Apœninus exortus continenti iugo primũ in O
tum æſtiuum uerſus, mox ubi Rubiconẽ amne
emittit, ad Ortũ Brumalem flexus, mediam Italia
ceu dorſo quodam exaſperat. Demum ubi Tarẽ
approximat, uelut undas declinaturus diſpaleſ
in cornua: atq; hinc quidem Calabros amplexu
ubi ſitum eſt Brunduſium, in Ionium: hinc Lucan
rum agrũ ingreſſus alto promontorio in Tyrrh
num mare immittit, ſed & fronte pertinaci ad fre
uſq; Siculũ porrigitur. Fuit tempus quum ea tan
tum pars quæ trans Apœninũ & Rubiconem flu
uium in Meridiem panditur, Italię tribueretur, citr
autem Gallia eſſet, Togata & Citerior nominata
Sed frequentibus colonijs in eo agro deductis, ac
cidit ut cum legibus pariter atq; moribus nomini
dignitate propagata, Italia ad Alpes uſq; cõceſſerit
Vrbes eius atq; amnes, & quæ in totum memorati

ſunt

at digna, enumerare priuati tẽporis eſſet: quum Italia, non cœli ſolum clementia & locorũ amœ tate, ſed & portuum ſinuumq́ commoditate, prę ea & gentium & urbium frequentia omnium uropæ regionum citra controuerſiam florentiſsi a. De ea inter ueteres lõge diligentiſſime ſcripſit Plinius, inter recentiores multa Blondus & An nius Sabellicus, plurima & multo quidem labo exquiſita, Raphael Volaterranus. Maximos il is amnes ædũt Alpes, & Apœninus uelut in hoc naturæ benignitate Italiæ impoſitus, ultro citroq́ on amnes modo riguos fundit & fontibus ſcatet, erum etiam paſcuũ agrum exhibet, & alicubi ther is maxime ſalutaris, et fodinis maxime beneficus t. A Tergeſto igitur Carni habent & Veneti, quo m urbs clariſsima Venetiæ, in Adriatico ſita, cul, legibus, inſtitutis, ciuilitate, potentia non urbi us modo liberæ conditionis multis, ſed & regnis iquot præferenda, quandoquidẽ regna poſſidet ſa & moderatur. In continẽte uetus illa Aquileia t ditionis Venetorum ad Natiſonem amnem ex arnicis iugis delapſum poſita, quæ Patriarchã ha et, cæterum hodie, ut in ruinis, urbis magis ueſti ia quàm urbẽ cernas. In ea Maximus Tyrannus ratiano imperante criſtas extulit, militum ſuffra ijs Imperator factus, uerum non ita multo tem ore poſt Gratiani obitũ à Theodoſio obſeſſus, ca tus, & capite plexus eſt. Ab ea nõ longe Altinum t etiamnum celebre. Poſt tractum autem Foroiu enſem, quem fermè totum Veneti poſſident, Pata

uium, Brixia, Vincentia, Verona, clariſſimæ & m
nitiſſimæ urbes, & quæ ſub Rheticis alpibus en
net Bergomenſis ciuitas, cum iuxta ſitis claris op
dis ditioni Venetorũ parent. Horum fines Athe
clarus amnis ingreſſus ab Alpibus ſuo alueo in A
driaticum euoluitur. Mantuam Mintius fluuius
amœniſſimo lacu Benaco emiſſus cingit. Nec p
cul Bergamo, Abdua ex Lario lacu (in cuius ri
Comũ ſitum eſt uetus oppidum) in Padũ illabitu
Padus ipſe Pœninis iugis, ſiue ut Pomponius a
imis radicibus Veſuli montis exortus, per media
Togatam deſcendens, Adriaticũ ingreditur. Et co
ſtare uideo, nullum amnem eſſe qui breuiori cur
maiorem aquarum uim colligat. Nõ enim amn
tantum, ut Plinius ait, Apœninos Alpinosq́ʒ nau
gabiles capit, ſed lacus quoqʒ immẽſos in eum ſe
exonerantes: omni aũt numero triginta flumina i
mare Adriaticum defert. Mediolanum magnitu
ne & potentia celebre, longe celeberrimũ facit Ar
broſiȷ memoria. Qui quidẽ conſulari dignitate pr
uinciam Liguriam adminiſtrans, poſt Auxentiȷ ep
ſcopi mortẽ, Catechumenus, in epiſcopũ lectus eſ
Anno domini circiter CCCLXXX. Valẽtinian
Cæſare inuitũ adhortãte. Cuius uiri quantus amo
innocentiæ & religionis, quantaq́ʒ diſciplinæ ſeu
ritas fuerit, hoc uno facinore pleno magnanimita
tis deprehẽditur, quod Theodoſium Imperatoren
ſuum, quia Theſſalonicæ ob unius militis per tu
multum interfecti caſum, impotentia quadam an
mi commotus, aliquot milia ciuium trucidari iuſ

ſiſſet,

ſet, à ſacris & communione eccleſiæ ſuę coercuit,
nec publica pœnitētia princeps ille humiliatus,
rā omni cœtu fideliū indigne ſe egiſſe confeſſus
et. Habuerunt & Vercellę eodē tractu Euſebium
iſcopum eximie à Hieronymo laudatū, qui ſub
lentiniano & Valente floruit. Sed & Maximus
urinēſis præſul Gennadio celebratur, ſub Theo
ſio & Valētiniano clarus, cuius Homeliæ paſſim
guntur. Ipſa Auguſta Taurinorū cognominata,
omana quondam colonia, ab Alpium radicibus
ud longe Vercellis abeſt, hodie Taurinum, ditio
principum Sabaudiæ, qui à Iuraſſo monte, &
manno lacu, in toto illo Alpium in Liguſticum
euntium tractu, & utroq; à latere late patentem,
eximie fertilem, urbibusq; & oppidis cultam re-
onem, cæterum qua Italiam proſpicit (Pedemon
a hodie dicta) longe cultiſſimā, uſq; in Nicęam
ritimam eorum urbem poſſident. Cotij quon-
n, quē alij Cottum uocant, id regnum fuit, à quo
nte diximus, Cotianæ Alpes Auguſti primum
npore uocatæ. Non prætereundum, eam partem
liæ, quæ ſub Alpibus iacet, & in qua Mediolanū
Tranſpadanam Romanis: alteram autem uici-
m Apœnino, Ciſpadanam dictam eſſe, in qua
nogallia à Senonibus, qui primi, ut tradit Sem-
onius, tranſcenſis Alpibus & Arunte duce, ea lo-
quæ circum Padum ſunt, pulſis ueteribus colo-
, poſſiderūt. In Ciſpadana præcipuæ urbes Der
a, Parma, Placētia, Regium Lepidi, Mutina, Bo
nia, Ferraria, Rauenna. Quarum regio cum

Hodie maxima pars, partim Frācorum regi partim urbi Bernæ paret.

reliqua togata, Tranſapœnina dicta, Catone a
thore, & Italia Ciſapœnina, quæ in Thuſcum p
gus abit. Nos utriuſq; lateris præcipua tantum
tranſcurſu loca cenſebimus, prius illud præfati,
quam Italiam circunquaq; anguſtam eſſe, & q
maxime patet non amplius ducentis millibus p
ſuum patere, authore Plinio. Ergo ab ortu Ru
con amnis, uetus Italiæ limes, in cuius ripa Cæ
rem Dictatorem ciuile bellum meditantem, hæ
bundum conſtitiſſe Suetonius tradit. Supra qu
in littore Ariminum iacet, uetus ciuitas. Et ha
procul in Cumero promontorio ſita Ancon, ci
quam fluuius Aeſis Pomponio dictus. Interius
gio fertiliſſima, Marchia hodie Anconitana uo
ta, amnis Metaurus, deinde Picenorū agri, & in l
tore ſita Potentia, mox fluuius Clitumnus, ſu
quem uetuſtam Marſorum gentem Apœninus a
plectitur. Inde Pelignorum agri, ubi hodie Lau
tum, uulgo frequens, & fluuius Aternus Frenta
rum gentem alluens. Proximus autem ei Tifern
amnis & ipſe clarus. Deinde mons Gargan
celſiſſimo iugo in mare prominens, hodie Sa
cti Angeli dictus, à quo iam longe lateq; Ap
colunt, quorum pars Cannenſes iuxta Aufidu
amnem, ingenti Romanorum clade memo
biles. Florus tradit in ea pugna Aufidum aliqu
diu cruentum fuiſſe, quum Hannibal duos m
ximos exercitus cæcidiſſet, & annulorum mod
duos inter equitū cadauera collectos miſiſſet C
thaginē. Supra Aufidum littoralis ciuitas Bariū
li

ıc durat ditionis Galeaciorũ. Mox ultra promon
rium quod Apœninus facit, Iſthmo Peninſulæ
alabricæ appoſitum Brunduſium, ex cuius portu
ı Epirum contrapoſitam cõmodiſſimus traiectus
t. Intus regio magnæ olim Græciæ cognomine,
in ea pariter memoratiſſimę urbes, Tarentus, Me
pontum, Croto. Tarenti Architas floruit, Croto-
e Pythagoras, ubi, ſi Iuſtino credimus, uiginti an
is docuit, inde Metapontum migranti, quum ex
umanis exceſſiſſet, domo qua habitauit ſublata,
emplum illi extructum eſt, & diuûm honores de-
reti. Eodem tractu Turiũ fuit, in quo Herodotus
iſtoriam ſuam ſcripſit, Plinio. Ipſam peninſulam
Calabri & Salentini tenẽt, frons extima in Ortum
pectans, Salentinum habet promontorium, cui ab
Occaſu diuerſum Lacinium, ſinum qui Tarẽtinus
icitur, finit. Inde ſinus alter, ſed minor, Scyllacęus,
Petiliam habuit, nunc eius loco oppidum eſt, quod
Bellum caſtrum uulgo nominant. Dein frons illa
ſperrima Apœnini in Siculum fretum porrecta, et
n freti littore Rhegyum adhuc nomen retinens, Rhegyum.
larum Pauli memoria, qui Syracuſis relictis, hoc
rimum loco Italiam attigit. A freto inde in Occa-
um ſpectare Italia incipit, cuius lateris primi Bru-
ij, à promontorio, quod & Scylleum & Brutiũ uo
atur. Deinde Lucani, per quos Silarus amnis ef-
luit, longe amœniſſimos ſaltus tenent. Mox Picen
ini populi, fluuius Sarnus, & in amœniſſimi ſinus
eceſſu ſita urbs, ante Parthenope dicta, nunc Nea
olis, poſterius nomen Auguſtus ei indidit. In eius

ſinus extimo promontorio, quod in Auſtrum ſp
Puteoli. ctat, Puteoli ſunt, ciuitas colonia, ante Dicearc
dicta, ob iuſtam opinor Reipublicæ adminiſtra
nem. Sed nomen à Romanis ſecundo bello Pu
co mutatum, & à puteorum frequentia Puteoli
cti, uelut libro 5. Strabo tradit. Ad hanc urbem P
lus captiuus cum à Rhegyo oppido ſoluiſſet, p
ſtridie delatus eſt, & repertis fratribus apud eos
ptem diebus manſit rogatus, ſicut Lucas Actorũ
timo tradit: magno argumento iam tum non in
be ſolũ, ſed in reliqua quoq; Italia fuiſſe, qui Ch
ſto fiderent, iam enim in annum ſextum & uice
mum hiſtoria uitæ, mortis & reſurrectionis Ch
ſti apoſtolica prędicatione longe lateq; intonuer
Nam & Tiberio imperatori, cuius decimooctau
anno imperij IESVS crucifixus eſt, allatis è S
ria nuncijs, & re ſtatim percognita, uiſum ut int
deos Romæ CHRISTVS conſecraretur. Pra
terea ex Pauli ad Romanos Epiſtola liquet, è Gr
cia & Macedonia diſcipulos eius, ſed & ex Palæ
na ueniſſe in urbẽ, nõ quoſuis, ſed eximios & Ap
ſtolica etiam dignitate præſtantes uiros, qui Rom
nam illam eccleſiam fundauerint, ad quam ut ce
brem iam & multis eccleſijs notam ſcribere, & pr
cipuos illius operarios longe ante cognitos, ut fa
miliares ſalutare uoluerit. Certè ipſe nominati
Andronicum & Iuniam inter inſignes apoſtolo
numerat, qui etiam ante ſe in Chriſto fuerint. Mi
rum autem Euſebiũ (niſi quis alius inferſit) ſecu
do Claudij anno Petrũ Romã ueniſſe ſcribere au
ſum

um, quũ Hieroſolymis fuiſſe eum etiam poſt octa
um annum imperij eius ex ipſo Paulo colligatur.
enim Galatis ſcribens à tempore uocationis ſuæ
ontinuo ſe Damaſco in Arabiam abijſſe, ac denuo
uerſum fuiſſe Damaſcum teſtatur. Non liquet au
m quanto tempore abfuerit, quod neq; nos excu
mus, illo contenti, quod magno eruditorum con
nſu aſſeritur, annum eum poſt Chriſti aſcenſio-
em fuiſſe conuerſum. Sed & hoc certum eſt annis
ribus Damaſci moratũ eſſe, cum ex Arabia redijſ-
et. Deinde poſt annos quatuordecim rurſum aſcẽ-
it Hieroſolyma cum Barnaba, ubi Euangelion
uum cum præcipuis Apoſtolorum, Iacobo, Petro,
& Ioanne contuliſſe ſe confirmat. Quum igitur an
um illum poſt quem uocatus eſt tribus illis, qui-
us ex Arabia rediẽs Damaſci egit, adnumeramus,
& quatuordecim annis quibus in Syria Ciliciaq;
Chriſtũ prædicauit, addimus, numerus annorum
XVIII. colligitur, quot anni ſupputantur à morte
Chriſti uſq; in octauum Claudij annũ, nempe Ti-
berij ſex (tot enim ille annis poſt mortem domini
uixit) Caligulæ quatuor, à quo tempore Claudius
mperare cœpit, cuius octauo anno Petrus adhuc
Hieroſolymis fuit. Porrò ſi uerum eſt quod idẽ E
ſebius aſſerit, Petrũ ſeptem annis Antiochenæ eccle
ſiæ præfuiſſe, atq; inde Romã primum ueniſſe, con
ſtabit eum primo Neronis anno, hoc eſt, duobus
plurimũ annis ante Paulum in Vrbem ueniſſe, qua
tuordecim eñ nõ amplius annis Claudius impera
uit. Quod ipſum ſanè hoc mihi ꝓbabilius uidetur,

quo longius illi, quos modo citauimus à ſcopo
errarunt: ut interim ſinamus quod tempus quo
Arabia fuit ad calculũ nõ reducimus. At quonia
in hanc materiã incidimus, non fuerit fortaſſe ali
num, coniecturis confirmare quæ ſcripturis pro
uimus. Conſtat Apoſtolum è Corintho ad Ron
nos per Phœben miniſtram tum ſcripſiſſe, quũ ia
ſecundo per Macedoniam ingreſſus eam eccleſia
inuiſiſſet, ac mox in Aſiam atq; inde Hieroſolyn
eſſet iturus. Quod duobus argumentis colligitu
Vno, quod in Epiſtola ad Romanos Priſcam
Aquilam, qui tum Romæ agebant, ſaluos eſſe i
bet, quos tamen primo aduentu ſuo urbe Rom
Claudij iuſſu pulſos Corinthi reperit, quosq; Eph
ſum uſq; comites habuit, iuxta Lucam Acto.17.
tero, quod quintodecimo cap. ad Romanos palàr
ipſe Paulus indicat eam epiſtolam à ſe ſcriptam
miſſam, quum ob exulceratiſſimam Iudæorum i
uidiam, Achaiam & Græciam uelut coactus relin
quere, iter rurſum per Macedoniam in Aſiam & S
riam adornaſſet, ac iam ſpem faceret, qui in urb
erant fratribus, ſe primo quoq; tempore Roman
uenturum. At uero hac ipſa profectione, qua in Sy
riam delatus Hieroſolymam peruenit, captũ Apo
ſtolum & in uincula coniectum palàm indicat Lu
cas, & hiſtoriæ ſeries conuincit Act. 19. & duobus
ſequentibus capitibus comprehenſa. Quæ cum ita
habeant, conſtat hoc ipſo anno ad Romanos ſcri
ptam epiſtolam, quo Hieroſolymis Apoſtolus à
Claudio Lyſia Tribuno eſt captus: hoc autem acci

dit

anno Claudij decimotertio,ſupputante ad eum
dum etiam Hieronymo. Si igitur hoc tempore
rus Romæ fuit,præſertim à tot annis, qui factũ
ut Apoſtolus Aquilæ recentem in urbem redi-
n cognouerit,& præcipuos in miniſterio Chriſti
tres,qui Romæ eſſent,ſalutandos duxerit, Petrũ
um tantum uirum (cuius uidẽdi gratia aliquan-
Damaſco relicta Hieroſolymam profectus ſit)
t ignorarit aut prætererit? Vt interim non excu-
mus quod ex reſponſione Iudæorũ ad Paulum,
ius Lucas ultimo capite Actorũ meminit, nihil
inus intelligitur,q̃ eo tempore Petrum circunci-
nis Apoſtolum Romæ aut cognitum aut admo
m celebrem fuiſſe. Vtcunq; autem hæc habeant,
is conſtat non ita multo ante Paulum tempore
trum Romam uenire potuiſſe, & ante utriuſque
luentum celebrem iam & notam multis eccleſijs
omanam fuiſſe. Quod equidem non hoc animo
ntio,uelut hanc illi urbi gloriam inuideam, quæ
trum & Paulũ peculiariter ſibi uendicat (quan-
iam & hoc ipſum uelut ambitioſum & diſſenſio
ibus accommodum carpit Apoſtolus) ſed tantum
Lectorem admonerem, longe aliud et ſcripturis
obari, & confirmari coniecturis, q̃ hactenus mul
ambitioſius q̃ uerius hac de re ſcripſerunt. Nunc
d inſtitutũ reuertor. Conſtat Italiam (niſi ubi Ta-
ntino ſinu diuiditur) nuſquam anguſtiorem eſſe,
uàm ab intimo ſinus Puteolorum receſſu in con-
ariũ Adriatici littus, à qua parte fertiliſſimus Cam
aniæ ager aperitur. Inq; littore ſitum uetus oppi-

dum Cumæ, amnis Vulturnus. Intus Capua
quæ Hannibalem fatigatũ uictorijs, luxu atq; o
perdidit. Vltra quam Lyris amnis maximus, La
norum tractum à Campano diſterminat. Dein
Roma. in littore ſita Oſtia, ſupra quam Roma iacet int
fluo Tiberi, quam Plinius ſecundus Romuli æt
adeo anguſtam fuiſſe tradit, ut tres tantum port
aut (ſi plurimas tradentibus credatur) quatuor h
buerit: ætate autem ſua trigintaſeptem amplius:
& poſteros principes auxiſſe eam, & pomerio ad
diſſe cõſtat. Certum autem nulli urbium unqua
tale imperiũ contigiſſe. Quod ne perpetuum eſſ
primum ciuilibus diſcordijs perculſum, occupa
mox libertate, imperatoribus magna parte mal
ceſſit, quorum libidine & faſtu cum uiolarentur
ges, ciues trucidarentur, opes profunderentur, ne
multus aut æquitati aut honeſtati locus eſſet, fac
eſt ut ex publicæ diſciplinæ caſu, imperij pariter
res elanguerint, fœderatę gentes rebellarint, limit
Barbarę nationes occuparint, prouincias uaſtarin
poſtremo & ipſam Italiam ingreſſi, urbem imperi
ſedem ſemel iterumq; captã diruerint. Proinde ho
uitia inteſtina potuere, ut inuictũ ab alijs regnum
ſeipſum ferre nequiuerit, ita demum fractis rebus
ut præter nomen & rerum geſtarum memoriã ho-
die nihil extet quo agnoſci facile queat. Ampliſſi-
mo quidẽ Germaniæ imperio hunc honorem ma-
iores noſtri tribuerũt, ut Romanum dicere, & tam
potentis quondam imperij memoria uelut fauſt
ornare uoluerint, ut Germanorũ reges Cæſaresq;

hodie

die Romanorum dicantur, & Imperatoris no-
en etiamnum ut fauſtum felixq́ retineatur. Quo
mine hodie inclytus eſt Carolus ille quintus,
n nobilitate ſolum & maiorum gloria, uerum-
am ſua uirtute & potentia magnus. Sed ut re-
ua loca proſequamur, notandum haud longe
urbe ultra tamen Ariciam, oppidulum eſſe Fo-
apium, ſeu ut Lucas ipſum nominat Appij forũ, Appij forũ.
r quod Roma proficiſcentibus in mediterranea
ampaniæ, iter eſt, unde Foroappij dicti Plinio li
o tertio qui accolunt: ſicut alio in loco Foroclau
os cenſet, à loco qui Forum Claudij dicitur. Tres Tres Tabernæ.
abernæ autem proximæ Appij foro erant, ubi po
a Seuerus Cęſar à Maximino Herculio à uita pri
ta iterum ad publica & tyrannidem reuerſo, ex-
ctus eſt, cum militum perfidia deſciſcentiũ ſolus
ictus eſſet, authore libro undecimo Eutropio.
æ ſunt Tabernæ, iuxta quas Apoſtolus à Roma-
e eccleſiæ fratribus quibuſdã, qui de eius aduen-
nuncium acceperant, exceptus, & uel catenis gra
s, ductusq́ à Centurione, in ipſam Vrbẽ hono-
ice deductus eſt. Et, ut Lucas tradit capite ultimo,
tim Paulo conceſſum ut priuatim habitaret, addi
milite à quo cuſtodiretur, atq; ita toto biennio in
o conducto compeditum regnum Dei prædia
ſſe, nemine prohibente. Porrò non hoc ſolũ egit
o ſumma cura & ſolicitudine ſua captiuus Apo-
olus, ut coràm doceret fratres humile hoſpitiolũ
um ingreſſos, ſed eccleſias etiã Aſiæ atq; Europę,
uas aut ipſe coràm inſtituiſſet fundaſſetq́;, aut ſui

cooperatores & comminiſtri Chriſtum docuiſſ
miſſis Epiſtolis conſolari, & falſorum fratrũ bl
diloquentia laborantes, ſermone Euangelij pu
nec humanis decretis adulterato, confortare, atq
ea ratione etiam poſteritati cõſulere perrexerit: n
compedes ferro graues, nõ cuſtodia tot nominib
moleſta, nuncium illum Euangelicum, ſpiritu
num, & tertio è cœlo doctũ, remorantur, quin pe
dius & pernox iniunctum ſibi miniſterij mun
ſumma cum fiducia fuerit executus. Scripſit aute
ex Vrbe, eccleſiæ Galatarum, Philippenſium, Ep
ſiorum, Hebræorum, & Coloſſenſiũ, ſed & ad ſi
gulos etiã, ut ad Timotheum, ad quem antè quo
ex Laodicæa Phrygiæ Pacatianæ, ſcripſerat, & a
Philemonem ex uinculis ſcripſit. Enimuero cum
ber eſſet, antea quoq; eodem munere functus e
ne deeſſet gregi domini. Et ad Corinthios quide
ante ſecundũ ſuum in Græciam aduentũ ex Eph
ſo ſcripſit, præmiſſis quibuſdam in Achaiam qu
ipſe mox per Macedoniam erat ſecuturus. Deind
ſcripſit iterum, quum relicta Corintho & Maced
nia, iam tertium peragrata Philippos redijſſet, mo
inde in Aſiam ſoluturus, nec rediturus. Quorũ iti
nerum Lucas cap. 19. & 20. Acto. meminit. Pari m
do & Theſſalonicenſes conſolatus, cum ageret A
thenis, binis literis ſuam illis mẽtem aperuit, quum
id temporis coràm agendi facultas ei negaretur. E
Nicopoli autẽ, quæ in Epiro eſt, iam antea Titum
ſuum in Creta relictum, quid facto opus eſſet ad
monuerat. Atq; hæc quidem omnia ſeruus ille ſer-
uorum

um Chriſti liber adhuc, cæterũ in æſtu, frigore, litate, fame, interim & uirgis cæſus, & tumulti agitatus, emiſſusq́ & elapſus: breuiter, perpe uitæ periculo comitatus agebat, palàm teſtatus od interim docebat, Eam uirtutem quæ ex fide infirmitate perfici. Notius uero q̃ indicari mul pus ſit, de Petro & Paulo columnis eccleſiarum mæ ſupplicium ſumptum, atq; illum quidẽ cru ffixum, hũc honeſtiori mortis genere, quoniam ium Romanorum eſſet, ſecuri percuſſum. Nec (quod equidem ſciam) ab hiſtoricis proditum, od ulli ante illos propter Chriſtũ Romæ interie t. Tiberium enim, cuius tempore nomen Chri num in ſæculum introiuit, accuſatoribus Chri norum periculum interminatum fuiſſe Tertul nus ſcribit. Fortaſſe Caligulæ pro animi mali itate furor non defuiſſet, ſed annis paucis impe præfuit. Claudius ingenij natura placidi & tran illi, ob exortũ religionis diſſidium urbe tantum dæos pepulit, nec atrocius ſæuijſſe legitur. Nero itur ſuam urbem Chriſtiano primum ſanguine lluit, parũ enim uidebatur Senecam & alios be meritos mori iuſſiſſe, niſi crudelitatem ſuam gra ret etiam impietate. Quam deinde ſecuti pleriq; nperatores, ad uſq; Conſtantini magni tempora, c eſt, ducẽtis quinquaginta amplius annis Chri fideles per atrociſſima edicta propoſita non in be ſolum, cuius eo tempore pientiſſimi paſtores ant, uerumetiam in prouincijs omnibus ingenti ade, præterea nullo non ſuppliciorum ac pœna

rum genere afflixerunt. Leuiculum tum erat & to lerabile infamia notari, damnari in metallū, & a beſtias, cum quibus & Paulus in harena conflix item rebus omnibus ſpoliari, in exilium mitti, de portari in inſulas, in uinculis teneri, oculo effoſſ poplite ſucciſo, mutilari: atrocius ſæuiebatur, et m riades interim ſeruorum Chriſti trucidabātur, ne aut ordini ulli, aut ſexui, aut ætati parcebatur. Nar martyria propè omnia quæ toto orbe celeberrim ſunt, & ueterum annalium memoria recolūtur, in pijs illis urbis Romę monarchis accepta referimus Porrò ne à Conſtantino quidem uſq; in Hierony mi & Auguſtini tempora res noſtræ admodū tuta aut tranquillæ fuerunt. Animi principum uarij & ancipites, multis modis turbarunt eccleſias: ſed & Arriana factio, quam Cæſarum maxime fauor exa ſperabat (ipſo Conſtantino demum Arriano) præ cipuarum eccleſiarum epiſcopos, Apoſtolicæ regu læ unice amantes, non uexauit modo uinculis & exilijs, ſed prorſus etiam ceu hæreticos (quibus ta men cum hæreticis & Apoſtolicæ doctrinæ hoſti bus bellum erat) extinxit, ut profecto non alia ma gis cauſſa tantæ potentiæ defectio (de qua prędixit Apoſtolus) accidiſſe uideatur, q̄ quod poſt orbem terrarum tot cladibus iniurijsq; afflictum, demum etiam Gygantum more cœlo bellum indicere, & contra Chriſtum Dominū arma ſumere Roma fue rit auſa. Poſtremo ne à Chriſtianis quidem princi pibus gubernata, diu incolumis manſit, quæ res ta men ad publicā orbis & ſocietatem & tranquillita

tem

mire facere potuiſſet, ſed impleri ſcripturas, &
ctionem ingruere oportuit, ut & reliqua quæ
remis temporibus illæ ipſæ, peccatis noſtris in-
ninatæ ſunt, ſuo ordine ſequerētur Et de Roma
dem hactenus: nunc reliqua loca ad Varū uſq;,
cis indicanda. Trans Tiberim in Occaſum, orā
tibus ager Viterbiēſis occurrit, in quo ueteres
ndā populi Faliſci: deinde Hetruſcorū, in quo
aterrani. Et Senenſis hodie regio, oppidū intus
uſia uetus, & Arretium. Mox iuxta Arnū Fluen
, ubi hodie Florentia eſt, Arno amni impoſita.
ea in Apœninum recedens Piſtoriūm etiam Pli
memoratū. Inde intra Arnum & Aeſarem am-
clariſſimæ urbes Piſa & Luca, neutra maritima,
à littore Piſa remotior: inde ad Macrā fluuium
qua Hetruſcorum loca uarie quondam habita-
linio, qui Vmbros, Pelaſgos, Lydos, & Tyrrhe
à rege cognominatos (unde & mari nomen)
x Thuſcos tenuiſſe tradit. A Macra qui finis eſt
ruriæ aduſq; Varum Ligures iacent, quorū cla-
ma hodie urbs Genua cum portu memorabili.
o autem appoſita Nicœa eſt, quam haud longe
iti Maſſilienſes olim condidêre, finis Italiæ.

AFRICA IN VNIVERSVM.

Ntequā de Africa per partes dicerem, uiſum
eſt mihi è re futurum, ſi prius uniuerſam deli
uero, quo deinde rectius partes, maxime autem
intrinſecus in mediterraneum uergunt, acci-
& mandari memoriæ poſſent, Igitur pars illa ha

bitatæ terræ, quã nos Africã Græci Libyam uo
à Meridie et Auſtro minus explorata ueteribus f
partim quod uaſtiſſimis ſolitudinibus diſtin
multis locis impermeabilis eſt: partim etiam qu
à paucis quorum quidem uetus extet memoria,
gis circũnauigata creditur quàm perſpecta aut
pius cognita, ut non iniuria illius partem ceu in
gnitam Cl. Ptolemæus non admodum uetus a
thor prætererit, nulla eius mentione prodita. M
moratur quidẽ inter præcipuos ex ueteribus Ha
no Carthaginenſium dux, quum res Punicę flo
tiſſimæ eſſent, à ſuis exploratum miſſus, & à Ga
bus ad finem Arabiæ circũuectus, nauigation
eam ſcripto prodidiſſe, uelut ſcribit Plinius. Et p
eum, Eudoxum quendam, Ptolemæum Latyru
regem Alexandriæ profugientem, ſinu Arabico
greſſum per hoc pelagus quo omnis Africa aml
tur Gades uſq; peruectum eſſe, ex Nepotis autho
tate Pomponius lib. 3. tradit. Ante & Polybius A
nalium ſcriptor, quum à Scipione Aemiliano tu
in Africa agenti claſſem accepiſſet ſcrutandi grat
magnam occidui littoris partem legit. Quorũ or
nium fidem redimit recens experientia uaſtiſſim
nauigationis, qua principes Luſitani ſeu Portug
li, ex India quotannis omne genus aromatica
merces Vlyſipponem reportant, tota ſemel quan
quanta eſt Africa circumnauigata, & ad fauces fe
mè uſq; Arabici ſinus explorato littore, nec paru
Indiæ parte perluſtrata, ut uel hac à parte auariti
& luxui, magnis alioqui rerum humanarum pe
bu

s,gratiam aliquam deberi fateamur,quod illam
is partem tot ſæculis intactam nobis recluſere,
nutantem ueteris hiſtoriæ fidem toties repetito
imonio ab omni erroris ſuſpicione liberarũt.Ex
tribus à partibus, Oriente, Meridie & Occaſu,
eano Aethiopico,& ubi in Hiſpaniã & fretum
linat etiam Atlantico cognominato,Africa clau
parte quæ in Septentrionem ſpectat,mediterra-
o mari excepta.Sed & Nilo quà in equinoctialẽ
ũ pateſcit, ab Aſia & Aethiopicis gentibus iuxta
um Arabicum poſitis finitur.Breuior quidẽ hac
te ꝗ Europa,cæterum in Meridiem recedens ita
a,ut ne conferri quidẽ ei ullo modo Europa poſ
Quippe quæ ex recenti obſeruatione latitudinis
tum ultra tropicũ parallelum Capricorni egre-
tur,quantum intimus Adriatici ſinus angulus à
lſtitiali circulo Cãcri diſcedit. Neq; de hoc dubi
dum eſſe arbitror, quum cognitio latitudinis
æ mariſúe tam facilis obſeruatu, & obuia in o-
ni loco exiſtat. Quanquam autem ad hunc mo-
m patet Libya, & ingẽti procurſu terrarũ gentes
rimas ſuſtinet, tamen omnium terræ partiũ mi-
ne eſt ꝓ magnitudine ſua habitatione frequẽs:
non paucis in locis qui habitãt, præter effigiem
linguã nil habẽt quod hominem exprimat, uſq;
eò agreſti & inculto uitæ genere degitur. Con=
ſanè ſabuloſam eã undiquaq; eſſe, maioremq;
s partem intra ſolis tropicos cõtineri, qua uel ſo
cauſſa ſqualere tot locis & deſerta eſſe creditur.
q; alia orbis pars eſt,quæ hominum commertia

minus ferat, & longius alicubi ſummoueat. A qu
bus incommodis maxime aliena Europa, etiam
impar magnitudine, frequentia tamẽ & coïtu m
talium ipſam etiam Aſiam uincit, quæ quidem
metſi longe eſt cultior Africa, tamen & ipſa mul
locis deſertior uidetur, niſi quòd re ipſa uaſta m
gis quàm deſerta alicubi cultorem nõ habet, cui
men ſui potiũdi copiam facere uideri poſſit. A q
benignitate in tantum abeſt Libyæ tellus, ut plu
mis in locis eius (ſi maxime uelis & cupias) nu
prorſus occaſio figẽdarum ſedium ſeſe offerat. C
ius rei plures cauſſæ ſunt, ſed præcipuę tamẽ, aqu
rum inopia, ſolum puluere ceu cinere inane & fl
cidum, moles arenarum periculoſæ, quæ dum u
tis agitantur perinde atq; in pelago procellæ, fl
ctuant. Poſtremò malefici generis beſtiarum (qu
maxime malo Africa uexatur) tantus prouentus,
alicubi ne fertilis quidem ager præ illis coli aut h
bitari queat, alicubi ægrè, nec niſi ocreatis arare a
colere, atq; hoc uel ſolo præſidio ſerpentum mo
ſus eludere liceat. Qua uel præcipua cauſſa ueriſ
mile eſt Ceruos Africam non gignere, quoniã h
animal ſerpẽtes extreme odiat. Plinius author eſt
bro decimo, maiorem partẽ animaliũ in Africa ęſ
te nõ bibere ob imbriũ penuriã, & ſi quibus capt
aqua præbeatur ad potum ſtatim ea mori, mirific
profectò naturæ prouidentia, hac à parte ceu mun
re quodam penuriã ſarciẽte, ut teneri interim terr
queãt. Quod ad arenoſa illa inuolucra attinet, per
elegãter omnia expoſuit Iulius Solinus, teſtatus e
tiam

m in terris Syrtes eſſe, nihil minus illis, quas pro
.læ conuerrunt in pelago, funeſtas. Refert enim
ro ultimo Strabo Cambyſis exercitũ in Aethio-
a arenis uento agitatis periclitatum eſſe. Et Hero
tus Pſyllos ueterẽ in Africa gentem, in Auſtrum
ogreſſos cumulis arenarum opertos perijſſe tra-
t. Neq; eſt ut ceu indignam fide hiſtoriam ſuſpi-
mur, cum noſtri plerũq; in hyeme ſimilia patian
r à niuibus, ubi denſas & recenti à caſu uolubiles
s Septentrio exagitat. Nunc ut quàm diſtinctiſſi-
e ſitus Libyæ accipiatur, animaduertendum ab
ccaſu eam in Ortum Atlante monte in duo pri-
um latera diuidi, quorum alterum in Notum, ut
xi, excurrit, alterum breuiori ſpacio in mare Me-
terraneum definit. Quicquid ultra eũ Meridiem
rſus iacet, uno nomine Aethiopicis gentibus tri-
itur. Quod citra in Boream uergit, commodius
m & agro fertiliore habitatur, ante in regna, pau
mox à Romanis eam partem occupantibus, in
ouincias diſtinctum: cuius potiſſimum nomina
nt, ab Occaſu Mauritania, hinc Numida, deinde
æ proprie Africa, demũ Cyrenaica regio, de qui-
s infra ſingillatim dicemus. Atlas ipſe immani-
s, & ſupra quàm facile credi poſſit altis iugis ex-
llitur, ab Occaſu exortus ubi & Atlãtico Oceano
omen imponit, inde perpetuo dorſo uarie flexus,
Ortum & Nilum egreditur, quà q; Aegyptũ ab
ethiopia dirimit, Erythręum etiam mare attingit,
nunc in Boream, nunc in Auſtrum excurrens
nc inde innumeras gentes diſterminat, breuiterq;

hoc ſibi regnum in Africa uendicat, quod in A
Taurus, in Europa Alpes habent. Suetonius Pa
nus (quem conſulem Plinius uidit) primus Ro
norum ducum eum montẽ ſpacio aliquot miliu
tranſgreſſus, inter cętera prodidit Atlantis uertice
altis etiam æſtate niuibus operiri, manifeſto altit
dinis argumento. Iuxta quem qui ab Auſtrino la
re propius adhabitant Aethiopes, magis manſu
cultiq́ꝫ, nec tam ſunt colorati quàm interiores. Et
Occaſum quidem Oceano proximi Heſperij dic
uarijs gentibus diſtinguuntur, ſed præcipue tam
Terotæ, Perorſi, Berini, ob frequentem Elephanto
rum uenationem ebore abundantes, prætera N
gritæ & Getuli, qui in littore purpurã & muricen
capiunt omnium ad tingẽdum efficaciſſimũ, Pon
ponio. Contra uero in ortum ſolis expoſiti, qui A
thiopes ſub Aegypto cognominantur, longe om
nium terrarum Aethiopiæ frequentiſſimam & cu
tiſſimam partem colunt: eam enim Nilus quotan
nis quemadmodũ & Aegyptum irrigat. Mela ſcri
bit plus auri apud hos eſſe quàm apud Perſas, atq
ea de re (ut ſemper pretioſiora exiſtimantur qu
rariora) ære ceu auro apud eos exornantur, aur
uincula ſontium fabricãt. Sed & oppidis plurimi
& regno etiam, quod & Aegypto imperauit quon
dam, illuſtres fuerunt. Nec eſſe ulla in parte Africa
frequẽtiorem elephantorum uenationẽ oppida al
quot teſtantur: quibus inde impoſita ſunt nomina.
Supra illos feri iã & agreſtes Troglodite, ideo ſpe
cus pro domibus effodiunt, quod illos æſtiuus ar

dor

r minus penetret,ac terris receptus aër minus fer
it. Vicini illis ſunt Ichthyophagi, qui piſcibus,
Anthropophagi, qui carne hominis morticina
ſcuntur, inter quos Græci & Ophiophagos no-
nant,quod ſerpentibus ueſci huic genti uulgare
Neq; fabuloſa in totum uideri debent, quæ de
gentibus ueteres prodidere, nam ut Græcorum
mentiendo leuitatem ſinamus, ſatis conſtat Ae-
opiã à Ptolemæo Philadelpho, rerũ inſignium
igentiſſimo ſcrutatore, cuiq; ad eam rem neque
es neq; homines (Rex enim Aegypti fuit) defue
it,excuſſam eſſe. Deinde & Romanis armis tem
re Auguſti duce P. Petronio, equeſtris ordinis,
æfecto Aegypti,exploratam. Poſtremo & à Ne-
ne ætate Plinij,quum Aethiopicum bellum cogi
et, militibus Prætorianis cum tribuno ad explo
ndũ miſſis luſtratam. Super omnes autem Iubæ
auritaniæ regis in hiſce locis perquirendis anno
ndisq; ſingularis diligentia extitit. Iam & nego-
toribus noſtris proximis annis explorata quæ-
m magna fide referuntur. Eſſe uidelicet alicubi
thiopes nudos & inermes, quos Gamphaſantes
mponius uocari ait, armorum omniũ ignaros,
c uitare tela peritos, nec iacere, & obuios fugere
nſuetos. Contrà alios arcus gerere, & ex piſcium
ibus telorum uenabula conficere tanta duritie,
non minus ſaucient, q̃ ſi ex ære ferróue eſſent:
m uero morem Inſularibus Athlantici propemo
m peculiarem eſſe, neq; alio magis armorum ge
re uti. Alicubi & Anthropophagos feris mori-

ribus, nec ullo cultu, ſed & promiſcua connubia
diri, quod de Garamantibus ueteres retulerũt, alia
id genus compluſcula memorant, quæ dies ipſa,
ra principũ & diuturniore cum illis gentibus co
mertio haud dubie clariora certioraq́ꝫ efficiet. D
monſtroſis hominum formis, & quod quidam li
gua, alij labris careãt, multis pro eloquio nutus ſ
præterea homines reperiri quibus unus tantum i
fronte oculus, rurſum quibus nullum caput, ſed i
pectore oculi exiſtãt, nondum audio compertun
quanquam frequens eſt illorum apud idoneos ſc
ptores mentio: ut interim tutiſſimũ ſit Auguſtinur
ſequi in Africa natum & mortuũ, qui libro de Ci
uitate Dei octauo monſtroſas gentes nullas eſſ
exiſtimat, aut ſi ſint, homines nõ eſſe, aut ex Adan
ortos ſi homines ſint. Deus enim, inquit, creator o
mniũ, qui ubi & quando creari quid oporteat ue
oportuerit ipſe nouit, ſciens uniuerſitatis pulchritu
dinem, quarum partium uel ſimilitudine uel diſſi
militudine contexat. Inter illas autem Orientis &
Occidentis Aethiopes, intermedia loca aut exuſta
ſunt, & arenis obducta, aut infeſta ſerpẽtibus, Pom
ponio. Plinius tradit, inopia aquarũ fieri ut ad pau
cos amnes animalia innumera congregẽtur, inte
quæ quũ uarie fœminis cuiuſq; generis mares aut
ui aut uoluptate miſceantur, multiformes inde par
tus cõſtare. Vnde uulgare Græcis dictũ manauerit,
Semper aliquid noui Africam afferre. Profecto gra
tiam aliquã illi regioni uarietas animantium conci
liaret, etiã monſtroſa, ſi ex illis nulla noxia ædere
tur,

r, & iſto malo in totum Africa careret. At uero &
ſiliſcum gignit, & Catoblepam, non grandes be
as, ſed quę tamen uiſu hominem interimant. Par
animal eſt Scorpius, ſed quo in Libya nihil no-
ntius reperiatur, ut taceam quantū ab anguibus
ali iter agentibus, quantum à leonibus, pardis, &
ijs id genus feris animalibus, quorum Plinius &
olinus meminerunt, periculi immineat. Saluſtius
rte grauis author plures mortalium in Africa be
js q̃ morbis interire ſcriptum reliquit. Atq; hæc
uidem generatim de Africa.

MAVRITANIA.

NVnc eius lateris quod citra Athlantem eſt, par
tes, ut ante à nobis enumeratæ ſunt, reſume-
ius. Prima & maxime occidua Mauritania, à Mau
s uetuſta gente nominata: ab Ortu Mulucha cele-
errimo amne terminatur: quâ longiſſime abit in
uſtrum Athlante monte, cuius ante meminimus,
xcipitur: inter quem & fretum Herculeum latiſſi-
no littore pelago in Occaſum obuerſa, frequenti-
us ſinibus & promontorijs diſtinguitur. Nuſquā
utē fertilior aut cultior quàm à freto & littoribus
llis quę mare Ibericum à Septentrione alluit, quan
uam & oppoſito in littore Oceani fœcūdi ſoli &
inetis maxime fertilis exiſtat. Amnes habet naui-
gabiles, & præter Athlantem ſeptem montibus at-
ollitur, qui continenter & quaſi de induſtria in or-
linē expoſiti ob numerū ſeptem, ob ſimilitudinem

Fratres uocantur, ſicut Pomponius proxime M
ritaniam natus, tradit. Fretum Gaditanum cog
minatum illo loco duas orbis partes, Africam ſc
cet & Europam, diſterminat duodecim milli
paſſuum longitudine: nuſquam interim latius
cem millibus paſſuum: inter Mellariam autem B
thicæ, & Mauritaniæ promontoriũ, quod Albu
dicitur, non amplius quinq; millium paſſuum i
teruallo latum, ex Graculæ iuxta geniti authorita
Plinius aſſerit. In ea duo promontoria ſunt è reg
ne poſita, quorum quod Africę eſt Abyla, quod E
ropæ Calpe dicitur. Porrò ea montium forma e
ut cohæſiſſe aliquando, uideri poſſit, atq; inde u
go perſuaſum Herculem montē perfodiſſe, et Oce
num terris immiſiſſe, ob quarũ rerum memorian
ipſos montes indigenæ Herculis columnas dixe
rint. Hæc eſt Mauritania, cuius Bochus ille rex fui
qui in Iugurthino bello tam uarius & uerſutus, u
req; (quod in prouerbio eſt) Libycam feram refe-
rens, demũ Iugurthæ prodendi magna cauſſa fuit,
à quo Bochiana dicta regionis pars qua in Ortũ,
quemadmodum pariter regio nomine Bogudiana
extima, quæ in Atlanticum & Occaſum uergit, an
tea Sitiphenſis ab oppido Sitiphi, poſt autem Tin-
gitana ab perueteri oppido Tingi appellata, quũ
prouincia eſſe cœpit, quod ſub Caio Caligula fa-
ctum eſt, ſicut & Bochiana mox Cæſarienſis dicta,
diu enim regum nomina obtinuiſſe Mauritaniam
etiam Plinius author eſt. Oppida habere complu-
ſcula dicitur, ſed parua, inter quæ & Coloniæ fue-
runt

nt ab Auguſto & Claudio Cæſare aliquãdo mu
is itidem nominibus deductæ. Plinius tradit li-
o quinto, populorum Africæ oppidorumq́ no-
na uel maxime ineffabilia eſſe, prçter quàm ipſo
m linguis: & aliâs caſtella fermè inhabitare ait.
d in Oceani littore præcipua quondã Iulia Con
tia, Auguſti Colonia, in qua Honoratus ille epi
opus fuit, qui ad Arcadium quendam exulem epi
lam de rebus aduerſis pro Chriſto ferendis hor-
oriã ſcripſit, authore Gennadio. Hodie pars hu-
s quæ freto eſt proxima, regibus Hiſpanis paret,
eriora Saraceni tenent, quorum ditionis eſt fer-
è reliqua omnis huius littoris Africa. Non tacen
ım autem hoc loco Mauritaniam ætate Auguſti-
, & ante eum Cypriani celeberrimas eccleſias
osq́ & eruditos uiros epiſcopos habuiſſe, id q̃d
on uno in loco innuunt Cyprianus & Auguſti-
us. Habet adhuc quoſdã tractus ille Bethicæ pro-
mus: & eſt ueriſimile alijs itidẽ locis Africæ Chri
anum nomen non prorſus interijſſe.

NVMIDIA.

A Mulucha ad Ampſagam uſq́ fluuium Numi
dia extenditur, Pomponio. Plinius & Ptole-
æus eum tractum prouinciæ Cæſarienſi tribue-
nt, & ille ſupra Ampſagam Numidiæ loca cen-
t, quæ in minori Africa Mela ſtatuit, nullo ſanè er
re, cum in locorum gentiumq́ & amnium deſcri
ione illis conueniat, dimenſione finium (qui ſæ

piſſime uariant) tantũ, diuerſis: nobis Pomponiu
ſequi placuit, ueteres maxime limites indicanten
qui poſtmodum redactis in prouincias terris ill
cõfuſi fuerint. Nomen regioni à Numidis datun
quos & Nomadas dictos Plinius ait, à permutan
dis papilionibus, mapalia ſua, hoc eſt, domus pla
ſtris circunferentes, quod eleganter Silius reddid
libro tertio,

Nulla domus, plauſtris habitant, migrare per aru
Mos, atq; errantes circumuectare penates.

Horũ pars Maſſyli, qui & Maſſeſyli dicti, equorur
nobilitate memorati. Inter oppida autẽ præcipu
ſunt celebria Cirta opulentiſſima quondã, & duo
rum regũ Syphacis & Iubæ, ut Mela tradit, domus
quorũ prior tertio bello Punico à Scipione captus
& (ſi Polybio credimus) in triumpho ductus, alte
in Cæſaris Dictatoris bello ciuili, quia ſe partibu
ſociũ præbuiſſet, extinctus eſt. Strabo libro ultim
tradit, Cirtam poſtea Micypſæ Maſiniſſę filij oper
maxime munitã & frequentem factam eſſe. Eſt &
Arſenaria, & Cartenna illa quæ Victorem epiſco-
pum habuit, qui librum contra Arrianos ſcriptum
Genſerico Vuandalorum regi porrexit. Vuandal
enim (ut & hoc obiter indicemus) ab ultimis Ger-
maniæ finibus egreſſi, cum Gratiano imperãte pr
mum in Gallias ueniſſent, mox pauló Pyrenæo ſu
perato Hiſpaniam ingreſſi, prouinciam Bethicam,
hodie uulgo Vuandaluſiam dictam, occuparunt,
ex qua non multo poſt diui Auguſtini ætate, angu
ſtijs Gaditanis ſuperatis rege Genſerico celebri &

rei

i militaris maxime perito uiro, circiter annũ ſalu
: 431. in Mauritaniã traiecerunt, atq; inde in reli
ıas prouincias penetrãtes, optimis & frequentiſſi
is locis eius tractus ſunt potiti Quin & Carthagi
em ceperunt, & cum armis pelli non poſſent, pa-
s eos conditionibus Imperatores mitigarũt, qua
uoti compotes facti, Africam non minus ſeptua
intaquatuor annis tenuere. Tantum iam olim ro
ur Germanicarũ gentium fuit. Ex maritimis oppi
is maxime clarũ fuit Iol ante dictum, poſtea colo-
iæ iure à Claudio Cæſare donata, eiuſdem iuſſu
eductis ueteranis Cęſarea uocata eſt, unde prouin
iæ Cæſarienſi nomen. Auguſtus eam urbem Iubę
Ptolemæi patri, cuius de Libycis rebus hiſtoria exti
t, donauit. Memoratur ea urbs diui etiã Auguſtini
prudẽtia, qui ludos gladiatorios ſolennes cum to-
a ſpectaculi atrocitate, grauiſſima concione habi-
a repẽtę ſuſtulit & oppreſſit, cuius facti ipſe quoq;
neminit libro de Doctrina Chriſtiana quarto. Su-
pra Cæſaream Icoſium eſt, à Veſpaſiano coloniæ
ure donatum, Solinus à uiginti Herculis comiti-
bus conditum, & ea cauſſa Icoſium dictum autu-
mat. Amnes præter Ampſagã Numidiæ præcipui
Sardabale, Ancus, Nabar, Pomponio. Plinius alios
quoq; enumerat libro quinto, cæterum duriuſculis
& è Barbaro deflexis nominibus, antea præfatus
uix ea effabilia eſſe, præter q̃ ipſorũ lingua. Quod
ipſum Hermolaus confirmans, Barbara locorum
uocabula ait, nõ modo inepta & aſpera, ſed etiã in-
eloquibilia eſſe, nec ſemper eodem ſono utraque

lingua efferri conſueuiſſe. Non tacẽdum hanc e
Numidiam, quam Donatus hæreticus Conſtan
& Conſtantino imperantibus grauiſſime percul
tanta diſſenſione excitata, ut à uerbis ad uerbera
tiam, atq; arma deueniretur. Docebat ille, ſe ſuos
Eccleſiæ Catholicæ communione contineri, rel
quos omnes extra Eccleſiam eſſe. Præterea nugab
tur, à cæteris in perſecutione ſcripturas Ethnicis tr
ditas, ſoliq; ſibi iuſtitiam uaniſſima iactatione arr
gabat, reliquis omnibus eccleſijs ad eum ferè mo
dum contemptis, quod hodie Catabaptiſtarũ con
ciliabula ſolent, quibus & ipſis nihil recte fit, niſ
quod ipſi faciũt. Hæc uæſania cum Auguſtini tem
poribus maxime graſſaretur, & eſſent ex noſtris, q
tollendos de medio Donatianos putarent, nec ma
giſtratus inhortari, nec principes implorare deſiſte
rent, uir ille doctiſſimus, & inter Africæ totius epi-
ſcopos ſumma authoritate præditus, ne quid præ-
fractius indigniúſue (ut fit plerunq; contentionis
ardore) Catholici præſumerent, néue illorum pre-
cibus excitati principes, ſeuerius q̃ par eſſet in Do-
natiſtas animaduerterent, ad ſcribendũ appulit ani
mũ, ratus hoc ſuo conſilio, quod Chriſtiana & mo
deratione & innocentia maxime dignum eſſet, ſeſe
aſſecuturum, ne quid uiolentius q̃ par eſſet fieret.
Et prius quidẽ ad ſpectabilem uirum Bonifacium
comitem, qui ab Honorio miſſus, Numidiam ad-
miniſtrabat, amice egit literis, ſubindicans Epiſco-
pis nullum ius eſſe quenquam cogẽdi, ſed legibus
id Imperatorum tantum licere, duntaxat in eos, qui

de

errore ſcripturis conuicti eſſent. Prçterea à Theo
ſio in Donatiſtas latã legem, hac maxime cauſſa
obat, quod pro Chriſtiana manſuetudine ſuppli
am illis capitis non intẽderet, ſed pecuniarijs tan
m damnis arceret. Quam ſententiam & in libro
eundem Bonifacium de Donatiſtarũ correctio-
ſcripto repetit, teſtatus, in priuato & prouinciali
oncilio illa ſua ſe ſententia obtinuiſſe, Non hoc
ſe apud Chriſtianos Imperatores agendum, ne o-
nino nõ eſſent hæretici, quum ex Pauli uaticinio
ereticos eſſe oporteat, ſed ſi qui eſſent qui immi-
is Catholicos agitarent, iȷ lege Theodoſiana de-
m libris auri mulctarentur. Ita enim, inquit, exi-
mabamus eis territis & nihil tale facere audenti-
is poſſe libere doceri & teneri Catholicam uerita
m, ut ad eam cogeretur nemo, ſed eam qui ſine
rmidine uellet ſequeretur, ne falſos & ſimulatos
atholicos haberemus, &c. Certe cogendi faculta
m principibus permittit, ſed in eos tantum qui ca
onicis ſcripturis de errore eſſent conuicti, nec niſi
re mulctandos innuit. In epiſtola aũt ad Donatũ
conſulem Africæ palàm ſentit, nulli Epiſcoporũ
cere hoc animo eſſe, ut quantumuis pertinaciter
rãti pœna capitalis irrogetur, ſed illius officij eſſe,
intercedat, & hoc unice curet, quo, qui errat, in or
inem ſanæ doctrinæ reducatur: poteſtatem enim
iniſterij, qui Epiſcoporũ proprius eſt, ædificatio-
is eſſe ait, non deſtructionis. Sed & cum Donati-
is ſcripto egit, uidelicet Vincẽtio & Petiliano prin
pibus factionis, moremꝗ habuit publice coram

Eccleſijs diſputandi, Notarijs excipientibus, qu
tro citroq; in mediũ eſſent allata. Id quod ex A
eius cum Emerito, quæ hodieq; leguntur, clar
eſt. Cæterum cum Petiliano Donatiano diſput
rus, primum proponit, quod per orbem uniuerſ
credẽtes in Ieſum, corpus Eccleſiæ cõſtituant. M
ne quam contentionem hominum decreta & ſa
ctiones parerent, teſtatur, ſe non aliud recepturu
quàm quod ſcripturis claris cõſtiterit. Tertio en
capite, Non audiamus, inquit, Hæc dico, Hæc
cis: ſed audiamus, Hæc dicit dominus. Sunt cert
bri Dominici, quorum authoritati utriq; conſen
mus, utriq; credimus, utriq; ſeruimus, ibi inqui
mus Eccleſiam, ibi inquiramus cauſſam noſtra
Et quinto capite eiuſdẽ libri, dicturus de Eccleſ
primum non humanis documentis, ſed canoni
ſcripturis uult negotium agi. Deinde ne omnib
quidem ſcripturarum locis, ſed clariſſimis & ma
feſtiſſimis, per quæ aut obſcure dicta explicari, a
ambigue tradita diſſolui queant. Arbitrarias aute
Allegorias reijcit, nec admittit iudices quantumu
acutos, ſed ipſa ſcripturarum claritate nititur. N
ullo modo epiſcopis etiam catholicis conſentie
dum exiſtimat, ſicubi decepti errore, contra cano
cas ſcripturas aliquid ſentiant. Quæ enim ad fide
attinent, inquit, non ex Concilijs contendentiu
epiſcoporum, ſed ex canonicis literis uindican
ſunt. Ac eum quidem in modum cum Donatian
Auguſtinus.

AFRICA

AFRICA.

AB Ampſaga & Metagonio proximo illius oſtijs promontorio, ad uſq; Philenorum aras gio iacet, quæ quoniam cultiſſima eſt, & clariſſi- is quondam frequens urbibus, lacubus etiã amœ a & irrigua magnis fluminibus, Africæ nomen roprie ſibi uſurpauit. Punica bella eam, poſt deui tam Carthaginem attriuerant. Cæterum ubi Ro anorum colonia facta eſt, iterum creuere opes, ueteris gloriæ atq; potentiæ ueſtigia quædam re ſta ſunt. In hanc Athlas mons, uelut ardoris per- ſus, altis aliquot iugis ſuis immittit: quodq; Italię pœninus, hoc ipſe ea parte ſuæ Africæ præſtat, oc uno malo incommodus, quod beſtijs ſæuit, uarum ferè perpetuus altor exiſtit. Efficit autem oc ſuo flexu, ut etiam ultra Athlantem Africa ad ſque Nigrim fluuium excurrat, Plinio & Ptole- næo. Littora aliquot ſinibus flexa ab Occaſu, in romontoria exeunt. Quorum primum Metago- ium, à quo Metagonitis terra cognominata uide ur, Maſiniſſæ quondam Scipionis liberalitate con radita, quam in Numidia ſua cenſet Plinius. Nam Ptolemæus Numidiã illic nouam facit, ſed Pom onio hæc omnia Africæ tribuuntur. Sequens pro nontorium Candidum dicitur, mox Apollinis co gnominatum, & proxime eum ſinum in quo Car hago eſt, omnium eminentiſſimũ promontorium Mercurij, ad quod ab Oſtia Italiæ, non longior bi- dui nauigatio eſt molliſſimo flatu, ut annotauit Plinius. Inde duo ſinus alte ſe in terras recipiunt,

ſed infeſti ambo nauibus & Syrtium breuijs in
mes. Amnium præcipui Rubricatus Ptolemæc
ctus, in ſinum Hipponenſem influens. Deinde
penitiſſimis Athlantis iugis exortus Bragada, c
iuxta Vticam mare ingreditur, ſerpente illo mer
ratus, quem Attilius Regulus primo Punico be
multa ſuorum clade, machinis bellicis confecit, c
ius exuuias centũ & uiginti pedum longitudine
habuiſſe Oroſius quarto libro tradit. Eſt & Trit
celebris ex Athlãte in paludem Tritoniam lapſu
atq; inde in ſinum Syrtis minoris effuſus. Sed lo
ge celeberrimus Cyniphs, ex deſertis ueniens,
per Maſas ueterẽ Africæ gentem elapſus, inter S
tium ſinus pelagus ingreditur. Vrbiũ quas memo
rare operæpretium ſit, ab Ampſaga fluuio in Me
gonitide Sicca Plinio. Cuius olim celeberrima e
cleſia, Siccenſis cognominata, clara Arnobio Rh
tore, Lactantij Firmiani pręceptore, qui ſub Dioc
tiano & Conſtantino uixit. Hunc Hieronymus t
dit conuerſum ad Chriſtum, diu ſuſpectum epiſc
pis fuiſſe, ob odium, quod antea tam acerbũ in no
ſtram religionem geſſerat, qua re animaduerſa ip
luculentiſſimos aduerſum Gentes libros ceu teſt
non ſimulatæ fidei ſuæ, in lucem ædiderit, qui Hi
ronymi ætate extiterũt. In littore autem Hippo R
gius cognominatus, diuum Auguſtinum epiſco
pum habuit, bene de religione meritũ uirum, qu
cum in Africam tanta ui hominum Vandali duc
Genſerico irrupiſſent, & poſt multa capta oppid
ipſum etiã Hipponem graui obſidione cinxiſſen

timo obſidionis menſe mortuũ ferũt V. kalend.
ptembres, anno ætatis LXXV. quum XL. annis
iſcopatum geſſiſſet, Anno uero ſalutis CCCC.
XXIII. authore Proſpero, qui eum perpetuum
tiæ Chriſti, contra opera noſtra & arbitrij liber-
em defenſorem fuiſſe tradit. Fuit & alius hoc tra
Hyppo, ſed Diarrhitos, quod in udo & paluſtri
o eſſet, cognominatus. Inde Vaga oppidum, à
o Vagenſes dicti Plinio. Silius,
m Vaga & antiquis dilectus regibus Hyppo.
iſcopum habuit Auguſtini ætate, Maximianum
m, adeo indigne Donatianorum inuidia tracta
n, ut Theodoſium adpellare fuerit compulſus.
ica nota eſt, in qua iunior Cato mortem ſibi con
it ne in manus ueniret Dictatoris, magna pro-
to inſania, & quã indigne Romanarũ rerũ ſcri-
res uirtutis nomine celebrauerint. Proxime Vti
n Carthago ſita eſt, à Phœnicibus condita, floren
ima quondã totius Africæ urbium, quippe quæ
n Africæ ſolum maximæ parti, ſed & Hiſpanicæ
e, quæ à freto ad Pyreneum uſq;, maritima de-
rit, imperauit, imò & urbes peperit, & colonias
duxit, Carthagine in Hiſpanico littore, quæ no-
cognominata eſt, condita. Illam autem clariſſi-
m ciuitatem ferunt, à Scipione captam & incen
n, XVII. diebus continuis arſiſſe, ut inde facile ſit
imare eius magnitudinem. Strabo libro ultimo
dit, muro eam trecentorum ſexaginta ſtadio-
n lõgitudinis complexã fuiſſe, in medio autem
arcem extitiſſe quam Byrſam uocarunt. Mi-

rum autem, poſteris ſæculis reflorere eam prin
pum Romanorum beneficentia potuiſſe, quæ
diruta, ſic diſiecta, uaſtataq; fuit ut omnis mura
lapis in puluerem comminutus ſit: ſed refloruit t
men, & intra ipſa abolitæ urbis ueſtigia, noua e
cuit. Auguſtus Cæſar ſitu loci captus, & memo
ueteris cladis uelut miſertus Coloniam eam ded
xit, ciuibus & ueteranis eò ad habitandum miſſ
à quo tempore ita armos extulit, ut cebritate nu
eius tractus urbium ceſſerit. Tradunt & Adri
num magnam illi opem tuliſſe, à quo Adrianop
lis dicta fuerit, & Comodum Imperatorem fau
ſe urbi quam Alexandriam Comodianã appell
uoluerit, ſi Lampridio credimus. Cæterum ipſa a
fectatæ gloriolæ exploſis uocabulis, cum uetuſt
rum uirium parte nomen Carthaginis ex integ
ſibi uendicauit: nec uno deinceps ſæculo fidiſſ
mam ſe cultricem Romano imperio præbuit, p
rentem agnoſcens urbem, cuius antea tot annis
mula fuiſſet. Demum uariante rerũ ſtatu, ſub Th
doſio illo, qui antea cum Honorio patruo ſuo al
quot annis imperio præfuerat, à Vandalis Germ
nica gente et Genſericho (cuius ante meminimu
duce capta eſt, Anno Chriſti CCCC. XLIII. Ch
ſtiani tum erant Vandali, ſed Arriani, & qui orth
doxis ingens in Africa negotium fecerint. Sed to
rabile erat diſſidium partiũ quæ Chriſtum ut co
munem Dominum profitebantur, & ſpes fuiſſet
bitra ſcriptura concordiam inter eos coalituran
quorum fides Dominico uerbo ceu ſacra aliqu
anchor

ıchora niteretur, niſi atrociora ſubſequuta fuiſ-
nt. Siquidem Vandalis ſub Iuſtiniano, à Beliſa-
ı uictis & Gylimario duce eorum capto, Perſæ
teſtinis Chriſtianorum bellis elati, Heraclio im-
rante, in Aegyptum & Africam erumpere auſi,
arthaginem ſemel iterumq́ grauiſſime afflixere.
d & illis (prò dolor) ad ſua reuerſis Saraceni ſæ-
ſſimum & Chriſtianæ religioni uehementer in-
nſum hominum genus, ſub eodem Heraclio, cir-
ter annum Chriſti D. C. VIII, ingenti ui homi
ım ex ſuis illis Arabijs, Africam ingreſſi, præcla-
m illam urbem cum reliqua propemodum tota
aritima regione, occuparunt, & ad hunc uſque
em poſſident. Porrò ut uetuſtiora proſequamur,
nuit nobis Carthago Tertullianum patre Cen-
rione, quem non dubitat eruditiſſimum appella-
Hieronymus, quanquam infenſus ei ob errata
ıædam, quæ illum tamen ut hominem procliue
at deſignare. Habuit & Cyprianum Epiſcopum,
ius plenæ apoſtolico ſpiritu ad Cornelium ur-
s Romæ Epiſcopum (quem ſubinde, more uete
ous Epiſcopis familiari, fratrem uocitat) epiſto-
palàm indicant, quanta dignitate & authorita
inter Africæ Epiſcopos Carthaginenſes fuerint.
uanquam illo ſæculo ſyncera fraternaq́ Epiſco-
orum ſtudia hoc ſolum ſpectarint, ut qui Chri-
o nomen dediſſent, ita diſciplinæ Chriſtianæ ui-
m omnem addicerent, ut mori etiam & teſtem
ritatis ſanguinem fundere brauij & triumphi

loco glorioſum ducerent. Summa tum infami
nota erat,eum negaſſe,quantumuis exquiſitis to
mentis & ſupplicijs excruciatum, quem ſacro
lauacro cum ſolenni mundi & carnis & ſatanæ
nunciatione,quis eſſet confeſſus. Vt nõ alia mag
de cauſſa tanta illi authori & ſæculo de lapſis rec
piendis diſputatio fuerit. Sed ut uirtutum omniu
ita huius gratiæ pro Chriſto moriendi exempla
paſtoribus erãt eximia.Enimuero turpe & impiu
fuiſſet tanto ardore & conatu ad certamen inhor
ri milites Chriſti, aciemq́ contra fidei hoſtes tan
circumſpectione inſtruere,cuius, qui ductor Ecc
ſiæ eſſet,primo in loco non auderet conſiſtere. O
licem illis,quantumuis in ſpeciem duris ærumno
ſisq́ ſæculis,Chriſtianorum conditionẽ, nihil tu
in paſtoribus ſimulatũ, nihil inſyncerũ uidebatu
& quanquã ſubinde pullulantibus uicijs,ceu mo
bis quibuſdam,labor curandi Epiſcopis augeret
(ut nullo unquã tempore à nato Chriſto ſatanę ſt
dia interquieuerunt)tamen ut ingentem charitat
exercitationem ſileamus, hic fructus uel maximu
inde illis redundabat,quod in ſudore & ſolicitud
ne apoſtolicæ functionis detenti,ne reſpicere qui
dem illis in tantis rerum turbinibus,ad auaritiam
ambitionem,dominatum, luxumq́, fœdas nimi
rum pietatis peſtes (quibus ocioſas & ſecuras me
tes impoſtor ille fraudulentus illaqueat) ullo mo
mento dabatur. Proinde beatiſſimus ille antiſte
qui tanta grauitate,cura, ſolicitudine,hoc ſuam ec
cleſian

ſiam docuit, ut non tantum Chriſto uiuere, ue=
metiam ingruente perſecutione, mori aſſueuerit,
emplo confirmare quod docuiſſet uoluit, occiſus
o Chriſti nomine, Valeriano & Gallo imperan-
us, anno circiter quarto poſtquam dilectiſſimus
ter ſuus Cornelius epiſcopus Galli & Voluſiani
ſſu Romę eſſet interfectus, Anno Chriſti 250. Sed
Auguſtini ætate Aurelium habuit Carthago cla
m uirum, cui libros ſuos de Trinitate ille inſcri-
ſit. Memoratur & Eugenius orthodoxus præſul,
ius eruditæ aliquot lucubrationes ad Hunneri-
um Vandalorum regem ſcriptæ extiterint, ceu de
ſo tradit Gennadius. Non tacenda uero hoc lo-
Tuniſſa ſeu Tyniſſa, in ſinu Carthaginenſi poſi
urbs, quæ & Plinio & Straboni Tunis dicta cre
tur, nuper à Carolo V. magna cum claſſe inuaſa
capta, pulſo inde Franciſco Barbaroſſa Turcicæ
ctionis pyrata, et rege, quem ille pepulerat, repen
reſtituto. Ceperat eandem iam olim Rogerius,
ciliæ & Apuliæ princeps, Conrado Sueuo impe
te: nec cepit modo, ſed regem etiam ad tributum
egit, quod plus triginta annis penſum eſt. Sed &
iderychis Sueuici ſanguinis, imperatoribus &
gibus Siciliæ, Tuniſſæ reges fœderatos fuiſſe con
t. Rarius demum petita eſt à Chriſtianis ea urbs,
oſtquam Ludeuuicus Francorum rex in ea expu-
nata magna exercitus ſui parte peſte correptus in
rijt, Anno Chriſti 1270. perſuaſus uidelicet & exci
tus ab Innocentio quarto, quo bello ſe in Saracę

nos ſuſcepto miſceret. Multas myriades hominu
eo tempore Romani epiſcopi læto dederunt. Se
alijs de cauſſis à Carolo Imperatore nuper inua
eſt: neq; auſpicatæ admodum illi ſuæ uictoriæ fu
runt, magno & nauium & militum numero mul
faria calamitate adflicto. Sed ad loca nobis reue
tendum. Mediterranea Africę Libyphœnices colu
re, genus Punicum, ut ait Liuius, Afris mixtũ. Qu
rum eſt Bizacenus ager amnem Bragadam tran
mittẽs, adeo fertilis, ut centeſima eum fruge fœnu
reddere agricolis Plinius tradat lib. 5. Alibi teſtatu
eum agrũ cum ſiccus eſt, nullis tauris arabilem eſſ
cõtra uero ubi imbribus maduit, tam benignæ c
turæ eſſe, ut uili etiã aſello, & à parte altera iugi an
uomerẽ trahente proſcindatur, quod ipſum uidiſ
ſe Plinius innuit. Eſt & Tagaſta inter Africæ opp
da celebre, ubi ſe genitum libro Confeſſionum
tradit Auguſtinus. Eſt præterea oppidum Madau
renſe Plinio, in quo natum Apuleium Platonicur
ferunt. Sed & Melditanum, ſeu Miluitanum, quo
Optatum habuit prēſulem, qui ad Valentem & V
lentinianum Aug. cõtra Donatianos ſcripſit, cuiu
in Catalogo ſcript. Eccleſiaſticorũ meminit Hie
ronymus. In tractu littoris ſunt p̃cipue clara, Oe
Leptis, Taphra, Neapolis, & Leptis altera, quæ m
gna cognominatur, præterea Tapſus, Clupea, Za
ma, quorum crebra in hiſtorijs mentio. Illud obite
monendum ex Lepti tripolitana Septimium Seue
rum Imperatorem ortum fuiſſe; uirum per omni
magnum, ſi à Chriſtianorum ſanguine temperaſ
ſet

.Nullos enim prorſus honores patiebatur in im
rio ſuo uenales eſſe, uirtuti & bonis moribus, nō
i, emptisue ſuffragijs, uoluit ad publicas functio
s patere uiam. Græcarum & Latinarū literarum
d & philoſophiæ gnarus erat. Atq; utinam his or
mētis tam uti pro gloria Chriſti potuiſſet, quàm
t illis contra pietatem abuſus. Hic eſt Septimius,
ii Lateranum quendam ex amicis pręcipuum ad
ntes opes prouexit, ut mox ædes eius omnium in
rbe ob ornatum & magnificentiam celeberrimæ
berentur, ac Laterani ædes dicerentur: quod ho-
eq; durat. Aedidit poſtea & Mauritania Aemilia
um Auguſtum. Adeo nulla terrarū pars fuit, quæ
rbi Romæ non Imperatores dedit, poſtquam Se-
atus authoritate poſthabita, exercitus ipſi legen-
orum Auguſtorum ſibi prouinciam arrogarunt.
upra Leptim Syrtes ipſę intra uadoſum & recipro Syrtes.
um mare, æſtu procellarum exundante, incertis ſe-
ibus leniter ſubſidunt, neq; abditi illi arenarū cu-
uli alluuionis uehementia congeſti, præhēdi ob
certas uices, neq; caueri poſſunt. Profunda enim
dduntur, quæ paulò ante uadoſa erant, contra ue
breuia innauigabiliaq;, quæ ante nauigabātur.
Qua uarietate ſubinde alternante infamem eius lit
oris oram atrocitas periculi reddidit, plenis enim
elis adactæ naues, uadoq; illiſæ fatiſcunt & ſub-
ertuntur. Harum & Lucas meminit capite 27.
Actorum, quod nos in Cretæ mentione explicabi
nus. Duplicauit natura malū, geminosq; in ſinus
ōdidit, quorū alter Carthagini propior, minorem,

alter in Cyrenaicam inclinans maior ſpatioſio
maiorem Syrtim amplectitur, quod terrarum in
utranq; prominet, clariſſimus amnis Cyniphs
iugis Atlanticis & deſertę Libyæ parte delapſus
lagus influit. Neq; minus periculi eſt illis in loc
præſertim ubi maior Syrtis eſt, ab arenis terrarũ
continentis,q̃ pelagi,uento uidelicet agitatis co
uolutisq; turbinibus,quibus (ut ante diximus)i
ingreſſos obrui ſuffocariq; contingit. Mirandũ a
tem in tanta locorum deſertorũ uaſtitate, quæda
eſſe inſularum inſtar,(Strabo Abaſes uocat) quę c
tera fertilitate uincant. Eſt iuxta alteram Syrtim T
capa ciuitas in medijs arenis ſita, ſolo ſuper omn
miraculum riguo ac fertili, biferam enim uitem b
in anno uindemiat. De qua re libro 18 Plinius g
uis in primis author prodidit. Sed & hoc dignu
ſcitu in Africa noctes maxime roſcidas eſſe, eode
authore,magno argumento,hoc ipſo ſolicitã fuiſ
naturæ prouidẽtiam,ut multis in locis unius pen
riam commodi,alterius prouentu compẽſaret. R
riores enim in Africa imbres cum ſint, rorem De
illi pro imbribus dedit, ne humore cœli frugife
Libyæ prorſus deſtituerentur. Conſtat autem in ij
regionibus in qbus noctes æſtiuæ longiores ſun
eaſdem etiam magis eſſe roſcidas. Nec prætereun
dum, etiam in Africa iuxta iam dictas Syrtes & fr
quentem quondam Lotophagorum gentem, Tri
polim eſſe,à trium urbium numero, Taphræ, Abr
tani, Leptis magnæ, quarum pauló ſupra memini
mus, Africanam autem cognominatã, ad differen

tian

m Syriacæ, quã Tyrij, Sidonij, Aradijq́ obtinẽt, lut annotauit Hermolaus. Ipſę Aræ Philenorum edio fermè ſinu Syrtis maioris appoſitæ, ſunt fi- s Africæ, ac terminus quondã Carthaginenſium gni poſitus, quum inter hos & Cyrenenſes de fi- bus eſſet diſceptatum. Cuius rei hiſtoriam Salu- us in bello Iugurthino retulit, nec præterijt in A- icæ deſcriptione Pomponius.

CYRENAICA REGIO.

CYrenaica regio & ipſa ad Africam pertinet, quanquam ab Aegypti regibus aliquãdo gu ernata eſt. Plinius eam, quemadmodum & Pom- onius, Catabathmo finit, (eo nomine oppidum, m ualle repente conuexa, inq́ Aegyptum incli- ante, ſignificans) in totum enim Aegyptus ad cir umiacentes terras collata demiſſiori & humiliore u eſſe uidetur, ut non ſine cauſſa ſupinam eam ia re, & campeſtrem pateſcere, idonei ſcriptores pro iderint. Vrbs in ea celeberrima, & quæ Cecropis thenarũ regis ætate condita eſſe creditur (uel Eu bio teſtante) Cyrene fuit, aliquot millibus paſ- Cyrene. uum à littore diſtans, æmula quondam Carthagi is, & clarorum uirorũ memoria celebris. Habuit nagogam perueterem, Iudæis iam olim à Teglat ialaſſare Aſſyriorum rege cum reliqua Syrorum ultitudine in hanc Libyæ partem trãslatis, quum idelicet Achas rex Hieroſolymorũ, contra Raſim yrorum & Phacee Samaritarũ reges, illum grandi

pecunia ſolicitatum euocaſſet, iniuriamq́ quam
cepiſſet eſſet ultus, ceu in libro 4. Regum cap.
proditum eſt. Ab hac urbe Cyrenenſes dicti,qu
Simon Cyrenenſis. Cyrene eſſent,ceu Simon ille Cyrenenſis, cuius
Euangelio fit mentio. Aliæ item in hoc tractu u
bes erant,quæ quoniam cum Cyrene Pentapoli
conſtituebant, Pentapolitanæ nomen ſeruarũt. E
ſunt Berenice, Arſinoe, Ptolomais, Apollonia,
ipſa Cyrene. Quarum tractum cum reliqua Afri
uulgus mercatorũ hodie Barbariam uocat. Mem
Pentapolis. nit & Lucas huius Pentapoleos Actorum 2. capi
Forma littoris, à magna Syrte ferè rectà in ortũ
Aegyptum protenſa, niſi quod ſemel iterumq́ p
montorijs aliquot uidelicet Phycunte & fron
Cherroneſi,in pelagus excurrit. Mare ſæuũ, atro
& importuoſum, quale totius propemodum Afr
cæ eſſe memoratur. Maritima ſatis culta & frugif
ra ſunt,ſed quæ arborem,ultra latitudinem 15. mil
lium paſſuum à mari,non ferant. Vlterior plaga i
Meridiem conuerſa repente arenis & ſolitudinibu
ſqualet,inter quas tamen ceu in inſulis quibuſdar
ſparſis terras colunt gentes aliquot. Quarum præ
puę, Naſamones, Hasbytæ, Macæ, & ultra eos Ori
entem uerſus Hammanientes Aethiopicis iam pr
ximi. De quorum omnium cultu & moribus Pon
ponius Pliniusq́ tradiderunt. Iuxta mare, poſtre
mus littorum tractus, quem Alexandria & Aegy
ptus excipiunt, Mareotis dicitur, unde quatriduc
per deſertum ſabuloſum & aquarum uſu prorſu
deſtitutũ ad locum eum peruenitur, qui quondam
Iouis

uis Hammonis templũ ſuſtinuit,ſyluarum, fon-
ımq; amœnitate & uniuerſa cœli clementia exi-
ium, ad quem Alexandrum Macedonem fama
ci commotũ penetraſſe Curtius libro quarto ſcri
it. Minime autẽ fabuloſum arbitror quod de fon
eius loci qui medio die frigidiſſimus, noctu cali
ſſimus exiſtat, tot recepti authores prodidere. Vt
im inexhauſtæ potentiæ eſt opifex ille naturæ re
m omnium parens, ita profecto in opere illo mi
ĩco, ab ſe ex nihilo in lucem ædito, guſtũ ſui mor
libus præbuit, & ueſtigia quædam impreſſit, qui
ıs aſſequi illum pietas & colere ut authorem &
nare ut fontem omnis plenitudinis poſſet. Certe
Auguſtinus illius fontis meminit 21. libro de Ci
tate Dei, capite 5. Nec defuit experientiæ ſuæ oc-
ſio, quum armis Romanis omnis ille tractus pa
it, Cornelio Balbo duce, à quo & ſuperatã iſtam
ibyæ partem & triumphatam fuiſſe Plinius tra-
t. Ptolemæus libro quarto Cyrenaicæ partẽ Mar
aricæ Libyæ nomine cenſuit, quoniam Marmari
ẽ populi ſui ſupra Cyrenaicos & Parœtonios la-
habitarint. Plinius quoq; quinto libro, Mareo-
m Libyam poſt Catabathmon Aegypto cõtermi
am facit, Marmarides in ea connumerans. Haud
uidem diuerſi (ut obiter Lectorem moneamus)
ı gentium locorumq; nomẽclatura ſunt, in eo tra
tu authores, ſed eadem propemodum diuerſa qua
am ratione tradunt. Quis enim in tanta homi-
um locorumq; cum uarietate, tum mutatione, per
etuum tenorem ſeruare poſſit paria tradendi?

cum in hoc maxime argumẽti genere nihil ma
præclaros uiros ad ſcribendum non admodum
ſtantibus temporibus impulerit, quàm quod int
minæ ſunt rerum humanarum uiciſſitudines.
quemadmodum homines, ita & regiones, urb
pagos, uicos & uillas etiam ſingulas, tot modis
caſum interitũq́ expoſitas eſſe uidemus. Sanè n
regnis, quæ & ipſa ſuas habent periodos, quicq
diuturnum manere conſtat, ut uerißimum ſit qu
ſermone uulgi circunfertur, Nullum unquam ſ
culum aduentare, quin ſuam quandam morum
rerum faciem à prioribus diuerſam, ſecum inueh
ut non alia in parte naturæ, fidelius nos mortal
tatis & incertitudinis rerum omnium diuina pr
uidẽtia admonuerit, ſi fortè cœleſtia cogitare, & a
aliam uitæ conditionem retinẽdam accingere n
pergeremus. Nam ne terra quidem ipſa adeo in t
to locata eſt, quin alicubi motibus horrendis a
ſubſidat, & undis cedat locum, aut æſtibus repen
inundantis Oceani alluatur & flacceſcat. Quanqu
autem dubiũ non eſt, quin bonam partem urbiu
locorumq́ quæ memoramus, aut bellorum inter
nitiones aboleuerint, aut abſumpſerint uel ſpont
enata uel ſuggeſta incendia, aut motus terræ (qu
Syriacas Aſiaticasq́, præterea & Thraciæ Græciæq
ciuitates ceu ſuo quodam iure percellere & diſijce-
re aſſolent) quaſſarint, aut uicinis in agris exortæ c
lamitates deſertas fecerint, ſeu ſi nulla iniuria reli-
qua nocuit, nomina tamen mutari contigerit. Mu
tas autem ipſa uetuſtas, quæ nihil non conſumit, lu

xauerit.

ierit. Contra uero multas enatas, quarum hodie
ubi magna celebritas exiſtat, nec notitia ad nos
um peruenerit, nedum ut ueteres meminiſſe illa
n potuerint. Tamen, utcunq; habeant res, præ-
ſemel, imò uero neceſſe eſt uel uetuſtiſſimorũ lo
um perinde atq; ſi illæſa incolumaq; exiſtãt, ad
ndam hiſtoriæ cognitionem, ſumma diligentia
miniſſe. Vt enim hiſtoria res plerunq; remotiſſi
s ſæculis geſtas, ceu recentes offert animo, neq;
quã tam nuda eſt, quin locorum & regionum,
umq; & populorum ſubinde mentionem incul
ratio ipſa flagitat, ut in illa pernoſcẽda uetuſtiſſi
quæq;, etiam ſi abolita extinctáue ſint loca, tan
am nuper nata ob oculos ponamus, atq; nõ ubi
t, ſed quo loco tractúue fuerint pleraq;, magna
a perquiramus. Quam operam, ſi ulli alij, certe
roſancti illi Bibliorũ libri maxime exigunt: neq;
teſt apoſtolicarum lucubrationum, ipſaq; in pri-
s Lucæ hiſtoria recte ſine accurata aliquot loco-
n obſeruatiõe intelligi. Diuus Hieronymus ſuo
Hebraica loca prooemio, tradit Euſebium Pam-
ili Cæſarienſem epiſcopum, poſt decem Eccleſia
æ hiſtoriæ libros, poſt temporum canones, quos
linguam Latinam ipſe Hieronymus tranſtulit,
ſt diuerſarũ uocabula nationũ, quomodo apud
bræos aliquando dicta ſint, & tum dicerentur,
poſita, poſt topographiam terræ Iudææ, & diſtin
s tribuum ſortes, ipſiusq; Hieruſalem, Templiq;
ea cum breuiſſima expoſitione, picturam, ad ex-
mum in hoc quoq; laboraſſe, ut congregaret de

ſancta ſcriptura omnium pene urbium, montiu
fluminum, uiculorum & diuerſorum locorum
cabula, quæ uel eadem eo ſæculo mãſiſſent uel
mutata eſſent poſtea, uel aliqua parte corrup
Quam lucubrationem Latinitate donare Hiero
mo uiſum haud dubie, nulla alia cauſſa adduć
quàm quod uideret (quod & Euſebius uir tan
ante ſe uiderat) parum lotis manibus ad tractat
nem ſcripturarum accedere, qui notitiæ locorũ, q
bus ſacri libri ſcatent, rudes & ignari exiſterent.
tant etiamnum Hieronymi in Acta apoſtoloru
fragmenta quædam, palàm teſtantia quantum
facultati quæ pernoſcendis id genus locis imper
tur, uir ille doctiſſimus tribuerit. Cæterum poſt E
ſebianarum lucubrationum interitum, poſt Hie
nymi deſiderata id genus monumẽta, ſic benig
noſtro ſæculo diuina nobiſcum miſericordia a
(utcunq; exulceratis & ad ſummum periculum
uolutis rebus) ut cum ipſis ſynceræ ſolidæq; pie
tis ſtudijs, uelut poſtliminio reductis, reliquarũ i
dem doctrinarum ornamenta, quæ quidem ad l
ius maieſtatem illuſtrandam conducerẽt, raro qu
piam ac propemodũ incredibili prouentu feliciu
ingeniorum, ita augeſcant, & uires recipiant, ut c
ta mihi ſpes ſit, per bonam Domini noſtri Ieſu g
tiam, breui futurum, ut nihil ſint hoc quidem in g
nere doctrinarũ deſideraturi, quorum animos, ca
didus & ſyncerus amor profitẽdæ ueritatis imbu
Nuper Iacobus Zieglerus Landauus, uir non pie
te ſolũ, cui merito primas in omnibus tribuimu

uerum

rumētiā eruditione (rara ante in illis q iactarunt
ætatem) & honeſtiſſimarum diſciplinarū notitia
cellens, Tabulis æditis, quibus Aegypti Syriæq́;
Arabiarum loca (quatenus illa ad ſcripturarum
plicationē attinere uidebantur) ita in lucem cum
eraq; omnium locorū obſcuritate protraxit (idq́;
igentiſſima indicatione adhibita) ut in hoc uno
o haud dubie ſartū tectum acceperimus, quod
nporum iniuria, fœdaq́; illa ſtudiorum πανολεθρία
Euſebio Hieronymoq́; nobis abſtulerat. Me qui
m nuperrime Lucæ hiſtoriā, rerum ab apoſtolis
ſtarum, cum ſelectis aliquot amicis & fratribus
cleſiæ noſtræ, reuoluentem, non alia ad hanc re-
onum & locorū ex picturis demonſtrationem,
uſſa magis impulit, quàm ut paratiſſimis illis ad
ſcendū animis hanc quoq; uiam aperirem quam
erent, quod ſanè egiſſe me fateor Compitalium
ore ſtatuarū, quæ aliis, quod ingreſſæ nunquam
it, iter indicāt: neq; perteſum, ueteribus recentia,
enaq́; noſtris alicubi miſcere. Maxime autem ec-
ſiarum paſtorumq́; ueterū, & rerum ad religio-
m attinentium, per interualla meminiſſe, quod
eræ huic uideretur reſponſurum pretium, ſi gu-
m offerrem ſtudioſis, quo deinceps ad reliqua
tera Chriſtianæ diſciplinæ monumenta diligen
s perquirenda alacri ſtudio firmarentur. Sed ui-
o me imprudentem etiam, in deſcribendo, indul
re calamo, atq; iterum uelut ex integro præfari.
oinde ad reliqua Cyrenaicæ nobis reuertēdum.
mmianus Marcellinus, qui ſub Iuliano militauit,

libro 22. Aridiora, inquit, Libyæ in ſupremo ob
regis conſecuti ſumus arbitrio: Cyrenas cum re
duis ciuitatibus Pentapoleos, Ptolemæi liberalit
ſuſcepimus. Quibus uerbis innuit, eam cuius pa
lò ante meminimus, terrarũ Africæ partem alia
te populo Romano ôbtigiſſe, q̃ aut Mauritania a
Numidia, aut illa quæ proprie Africa dicitur, ob
gerit. Africam enim Punica bella domuerunt, N
midiæ partem, & Mauritaniam bellum primu
quod cum Iugurtha populus Romanus geſſit, a
ruit. Illa uero Libya quæ ſupra Cyrenaicam iac
Appionis regis teſtamento in ditionem Roman
rum peruenit, quod & Euſebius docet: & Penta
lis Ptolomæi dono reliquis prouincijs acceſſit. I
teriora, hoc eſt, longius remota à littore & Athla
cis iugis diuidua Imperatores Auguſti ſequẽtib
annis tentare & laceſſere armis ſunt auſi. Notan
Libya. autem, eam regionem ferè Libyam uocari ſcripto
bus, quæ ab Occaſu Aegypto imminet, nec ſemp
totam illa uoce Africã ſignificari, ſicut nec ſemp
generale uocabulum Africæ uniuerſam Libyar
ſed eam tantum prouinciam quæ circum Cartha
ginem ſita eſt, ſignificat. Plinius 6. cap. libri quin
Ea, inquit, quæ ſequitur regio Mareotis Libya ap
pellatur, Aegypto contermina. Lucas quoq; Act.
cap. in gentium enumeratione, hunc tractum de
gnans, Aegypti, inquit, & partium Libyæ quæ e
finitima Cyrenæ. Conſtat autem in tota Cyrena
ca frequẽtes eccleſias, in'q; his paſtores pientiſſim
fuiſſe. Et eſt ueriſimile, ſtatim ab apoſtolorum præ
dicatio

atione Euangelion edoctas & cõuerſas,ad Do-
num ueniſſe. Vt enim Alexandrinæ Eccleſiæ ue
ſtatem non attingamus, Lucas ipſe tradit Acto-
m XIII. Lucium Cyrenenſem prophetam & Lucius Cyrenenſis.
ctorem inter apoſtolos & reliquos Chriſti mi-
ſtros,qui tum Antiochiæ Chriſti negocium age
nt,in primis celebrem fuiſſe. Præterea ab eodem
V.capite commendantur Cyrenæi quidam, qui Cyrenæi.
um alij ſolis Iudæis dominum Ieſum prædicari
m eſſe putarent, nec participes facerent gratiæ
angelicæ qui ex Gentibus eſſent, ipſi contra ſa-
doctrina inſtituti, ipſis etiam Gentibus Chri-
m prædicabant, nec paruo cum fructu, magno
licet credentium numero ad Dominum conuer-
Tales igitur,quis credat ſuis defuiſſe fide ſaluan
,qui alienis non defuiſſent? Eccleſias autem Cy
aicæ Alexandrina Diœceſi fuiſſe comprehen-
,illud argumento eſt, quod aliquot concilijs A-
andriæ habitis Epiſcopi Pentapolitani interfuiſ
leguntur, neq; abſimile eſt uero, ad eam ſedem,
facilem aditu, præterea eruditorum hominum
na celebrem,poſtremo & Apoſtolicam,conflue-
ſolitos, quum aut euocati ab Epiſcopo, aut alia
apiam religionis cauſſa flagitante adducti,con-
ntus celebrare libuiſſet. Accedit ad hæc quod tra
us Libyæ & Cyrenes, à prouincia Africa arenis
ſerpentibus ſupra magnarum Syrtium ſinum,ſe
ngitur,ut non difficilis modo,uerumetiam peri-
loſus ſit horum ad illos tranſitus. Præterea Car-
agine celebratum à diuo Cypriano concilium

extat,in quo expreſſa parochiarum nomenclat
admonet,ex Mauritania,Numidia & Africa,C
thaginem,ut ad Metropolim,rerum ad pietaten
tinentium gratia Epiſcopos coire ſolitos, quoc
tum factum eſt, quæſtione propoſita de baptiſi
hæreticorū,deq; rebaptiſandis quos illi tinxiſſe
&c. Vt interim ſileamus quod cum Carthago
quæ infra harenas extitere Africæ Eccleſiæ, ling
Latina peculiariter uſæ, & Latinæ hoc eſt Occic
talis Eccleſiæ (cum contra Orientalis, Græca di
retur)eximia pars fuerint, cum ſedes Alexandri
interim Græcam ſibi potiſſimum linguam uenc
carit,eamq; ut matrem Apoſtolicæ diſciplinæ, c
cumpoſiti per Cyrenaicam Epiſcopi reueriti fu
rint. Cęterum tempus fuit,quum Epiſcopi dicer
tur, qui uulgo nunc Parochi & Plebani dicunt
uerum alij alijs (ut in ordine honeſto, quem Pa
etiam inſtituto ſeruare Eccleſias decet) dignitate
multorum cōſenſu permiſſa authoritate prçibar
ita demum ut reiectis ambitionis illecebris, uni
eaq; maxima Eccleſiarum cura diſtinerentur: nc
enim erant apud ullos qui Chriſtum eſſent profe
ſi,maiora clarioraq; pietatis continentiæ & eruc
tionis exempla, quàm apud illos paſtores quib
cæteri fratres Epiſcopi primatus honorem ad eu
modum conceſſiſſent. Igitur Eccleſiarum Libyc
rum duæ ſedes erant omnium celeberrimæ, Ca
thaginenſis ſcilicet & Alexandrina,quanquam A
gypto Alexandria accenſeretur. Extat Epiſtola ſy
nodalis ex Nicæno concilio Alexandriam miſſa

cuiu

ius inſcriptio apud Theodoretum pro noſtra ſen
ntia, ad hunc modum habet: Τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ χάριτι
θεοῦ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ λι-
βύην Πεντάπολιν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς οἱ ἐν Νικαίᾳ συναχθέντες
τὴν μεγάλην ἁγίαν σύνοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι, ἐν κυ
χαίρειν. Hoc eſt, Sanctæ magnæq; Dei gratia Ale-
ndrinæ Eccleſiæ, & dilectiſſimis fratribus per Ae
yptum & Libyam & Pentapolim conſtitutis, con
egati & magnam ſynodum Nicææ celebrantes
piſcopi, in domino ſalutem &c. Porrò Africæ eſt
ntermina Alexandria, de qua mox dicemus.

SEQVITVR ASIA, ET eius pars prima, Aegyptus.

VLtra Mareotim & iuga montium Aethiopica ab Auſtro uenientia Aegyptus iacet, fertiliſſi- Aegyptus.
a quidem illa terrarum, ſed quæ & ipſa Nili ac-
ſſu deſtituta, famem interdum ſentiat. Alioqui re
ni uetuſtate, cum auita potentia rerumq; magna-
m memoria celebris. Nominis cauſſa non ea-
em ſcriptoribus redditur, alijs ab Aegyptio rege,
m antea Aëria dicta eſſet, uocantibus: pleriſque
Aegypto amne, qui poſtea Nilus dictus ſit, iux-
ſitæ regioni nomen datum affirmantibus. Certe,
omero uatum uetuſtiſſimo Aegyptum dictũ qui
unc Nilus eſt Plinius aſſerit libro quinto, & fit fe-
ut in accolas aliquid de amniũ nominibus trans
ndatur. Quanquã autẽ Aegyptios in arroganda

ſibi incredibili uetuſtate & decem millium ann
rum curſu ceu ex annalibus obſeruato, ridicule
lucinatos fuiſſe, indubium eſt. Tamen (ut imm
ca illa ſinamus) propemodum conſtare uideo,
cūdum Aſſyriorum regnum, uix ullum Aegyp
uetuſtius prædicari. Tempore enim quo Abrah
uxore ſua comite, in illas terras peregrinus ue
Nechoniam Pharaonem, Aegypto iam celeber
mæ & frequentiſſimæ præfuiſſe, Ioſephus trac
Hic uero fuit Pharao qui, ut Geneſ. XII. capite
ptum eſt, uxorem illi abduxit, quā ſororem eſſe c
diderat: nongenti autem & quadragintaduo an
à diluuio ad ætatem Abrahę numerantur Euſeb
ut ſit conſequēs, non ita multo poſt cataclyſmu
regnum illud tantis opibus, ut uidetur, auctum, t
taq; hominum frequentia numeroſum, cœpiſſe.
uitiarum eius tractus multæ cauſſæ ſunt, quaru
potiſſima, terrę fertilitas, raris quidem imbribus,
ſolis propemodū Nili fluentis ita fœcunda, ut n
alibi terrarum, aut uberior aut uelocior herbaru
& frugum maturitas proueniat, ut tam uere quà
eleganter Flaccus, Pinguem & ſine imbribus an
nem, dixerit. Caius Plinius author eſt, ſic abun
herbis ad cibum accommodis Aegypti agrum a
fluere, ut uel frugibus carere poſſit. Quo minus m
rum ſit, tam large ſemper & liberaliter exteris ea
populis annonæ afflictione grauatis quondā ſub
ueniſſe. Publicum enim orbis horreum, uerīſſim
præconio Aegyptum eſſe ueteres dixerunt, neq; u
la imperij prouincia fuit, cui plus debuerit Itali
quotie

ties fame eſt laboratum, ut interim de conſueta
ıuaq; frumentatione & Canone illo urbis Ro-
,cuius ipſa fotrix fuit,non dicamus. Certe uete-
ı Regum curam fuiſſe legimus,ne hoc munifi-
tiæ munus interiret,uecturæ uidelicet celeritate
grorum ſimul ubertate,foſſis adiuta,quas ultro
oq; ex Nili alueo deductas, terris lõgiſſimo ſpa
immiſerunt, ut quoties res poſtularet conuehi
diq; nauibus frumentum Niloq; deuehi poſſet.
; foſſas Auguſtus poſt uictum Antonium,&Ae
ptum tunc primum in prouinciæ formam reda
m,ut feraciorem habilioremq; annonæ Vrbicæ
deret, longa oblimatas uetuſtate militari opere
erſit,authore Suetonio. Inde factum, ut ducẽties
tena millia frumẽti annua Vrbi illata ſint,quod
Eutropius in Auguſto aſſerit. Porrò non frugum
um olerumq; omnis generis, ſed & uini optimi
ferax, pari modo florum prouentu & odorũ di-
,nam unguenta pretioſiſſima Aegypto etiã Pli
s tribuit. De papyro,lino,alumine, deq; gem-
; quas gignit,referre ſuperuacuũ ducimus. Iſtud
iter monendũ, & in fœminis Aegypti eximiam
: fertilitatem. Nam cum alijs in terris per quàm
um ſit geminos naſci,in Aegypto translatitium
Terni etiam & quaterni gignuntur,ſed & ſepte
s utero concipi,ex Trogi authoritate libro 7.Pli
ıs prodidit. Cumq; octauus menſis fermè ſit læ
s omni ædito partui,ceu libro octauo de natura
imaliũ ſcribit Ariſtoteles,in Aegypto (quod mi-
ıur) ſalutaris eſt. Opes autem eius regni magis

licet mirari, contemplantibus regalium monum
torum ueſtigia, quæ ſine inæſtimabili ui pecuni
rum abſolui non potuere, in quorum numero ſu
Obeliſci, Pyramides, Sphinx, Labyrinthus, quc
ſuo loco fiet mentio. Haud dubie illas & uectig
auxit in Nilo reciprocum, auxere & redditus qu
immenſos ea terra habuit. Toti enim Aegypto i
credibilis uecturę commoditas ineſt. Ex Aethiop
enim Arabijsq; & India iam olim frequenti na
gatione res pretioſæ importatæ & exportatæ ſu
unde urbi Alexādrinæ emporij fama toto orbe c
riſſimi extitit. Strabo Amaſinus grauis author, q
ætate Auguſti, Aelio Gallo equeſtris ordinis hon
ne Duce, ſtipēdia in Aegypto meruit, adq; Syene
uſq; & Aethiopicum limitem ingreſſus, totam ea
regionem perluſtrauit, tradit libro 17. Ptolemæu
Auleten cognominatum poſtremæ Cleopatræ p
rentem duodenum millium & quingenum tale
torum annuum tributū ex Aegypto habuiſſe, n
dubitat ampliores redditus, poſt eam deuictā, æra
rio Romano obtigiſſe, quippe qui maiori cura di
gentiaq; prouinciā adminiſtrarint. Summā auten
indicatā à Strabone, Budæus uir doctiſſimus libr
de Aſſe & partibus quarto, ſeptuagies quinquie
centenis millibus aureorū, æſtimat. Et hæc quiden
ex uectigalibus et tributis. Quid aurū ex Aethiopij
Arabijsq; obuiū, quid priuatas ueterū regum ope
& procurationes, ſummæ adieciſſe putamus? Tra-
dit enim libro 7. Eutropius urbem Romam poſ
deuictum ab Auguſto Antonium, ipſamq; Aegy-
ptum

am receptam, in tantũ opibus auctam fuiſſe pro
er abundantiam pecuniarum, ut poſſeſſionũ alia
mq́ rerum uenaliũ duplicata pretia fuerint con-
tuta, quanquam partem eius prouinciæ Dictator
ite exhauſiſſet. Nunc de ſitu dicemus. Ab Auſtro
Boreã eximie longo tractu porrigitur, Nilumq́
ropè medium tranſmittit, nuſquam felicior quàm
bi undis huius rigua eſt. Latus occiduum Libya
audit & Mareotis, orientale, Arabia, à Mediterra-
eo ad Rubrum mare expanſa. A meridie Catara-
æ ſunt, hoc eſt, præcipites & aſperæ montium an
uſtiæ, per quas amnis ingenti aquarum mole de-
olutus, non fluere inter occurſantes ſcopulos (ut
it Plinius) ſed ruere uidetur. A Septẽtrione autem
oſtrum mare infidum & raris portubus hoſpitale
audit. Fuit autẽ tempus, authore Strabone, quum
lud tantum ſolum Aegypti nomine cenſeretur,
uod irriguus amnis fœcundo ſuo limo poſſet ob
ucere, à Cataractis uidelicet, & Syene ad uſq́ Nili
ſtia, quam diſtantiam Plinius quingentis octua-
intaquinq́ millibus paſſuum mẽſus eſt. Sed ætas
oſterior (ut fermè uariant regnorum limites) in
onam Arabiæ partem ab Ortu, ab Occaſu uero,
rans Mareotim et Parœtonium, Aegypti terminos
xtendit, addita etiam parte, quam à Meridie in are
æ ſqualore gentes poſſident, qui Libyægyptij Pto
emæo uocati ſunt. Caius Plinius libro quinto à
Peluſiaco primum (quod inter Nili ad Ortum uer
a oſtia extimum eſt) Aſiam incipit, ut ſtet uetus ſen
entia Nilum inter Aſiam & Africam terminum

eſſe, quodq; Aegyptus dicitur, nec huius nec illi
in totum eſſe, ſed collimitia partium duarum ter
qua parte amni, cui omnia debent, imminent, in
nius nominis appellationem cõſenſiſſe. Igitur di
cilis acceſſus id regnum eſſe, recte Ioſephus & A
mianus prodidere, ab Occaſu enim non montan
ſolum, eaq; perardua, uerumetiam arenoſa, & (u
Mareotis iacet) paluſtria ambiunt: Ab Ortu aute
montana iuxta Erythræum ſinum aſſurgentia, p
terea continens quæ inter noſtrum & Rubrũ ma
eſt, deſerto & difficillimo tranſitu, à Petrea eam
Palæſtina dirimit: dein ab Auſtro montium præ
pta, & à Borea importuoſum pelagus finit, Sed n
que his tantis naturæ præſidijs ſepta & cõmunit
in tanta rerum & hominum copia ab exterorum
incurſionibus tueri potuit. Prò Deũ immortalem
quàm friuolæ hominum ſpes? quàm ſtulti ſæpe c
natus exiſtunt? Vtinam tandem rerum geſtarũ, u
ueterum uel recentium fide, Chriſtiani principe
diſcerent, nullũ unquam à condito æuo imperiu
tam firmum & ſtabile, nullũ tam potens regnum
nullam ciuitatem uel optimis inſtructam legibus
tam munitam unquam fuiſſe, quin aut ceciderit al
quando aut mutarit dominũ, ubi id demum fatal
prouidẽtiæ fuiſſet uiſum. Intereunt enim regna
oriuntur. Neq; id ſentio uelut damnans Ciuiliu
rerum adminiſtrationem aut prudentiam, & nõ u
rendos exiſtimem ſummos illos Magiſtratus, quo
à Deo ordinatos eſſe Paulus admonet: ſed quod a
moderationem animi, adeoq; ad mediocritatem

exiſtimen

ſtimem Chriſtianum principem reſpicere opor
e,ceu conſciũ caducarum rerum, ut Ne quid ni-
s (quod ille dixit) in uita cõcupiat, cogitetq́ꝫ me
ocria perenniora ingentibus, & raro eſſe diutur-
,quæ ſunt immodica. Ipſa Aegyptus primum à
is,hoc eſt,indigenis regibus, qui Pharaones dice
ntur,gubernata eſt. Pharao autem,ut Ioſepho li
o Antiquit.4.placet, ueteri Aegyptiorum lingua
gem ſignificabat.Nec priuatum hocſed commu
regibus nomen erat, cũ ſingulis alioqui ſua no-
ina eſſent,authore etiam Euſebio.Ita Nechonias
harao dictus ille quem Abraham uidit, & Cen-
res, cuius cor cõtra Moſen Dominus indurauit,
erythræis demum fluctibus obrutus, Euſebio.
Quanquam hic Appioni,Amaſis,Ioſepho autẽ, ni
fallor,Techmoſis uocatus eſt:ſic & alijs alia fuere
omina.Poſt hos,mutatis rebus, quum Iudæis rex
zechias præeſſet,ad Aethiopes regni iura deuene-
.Deinde Cyrus Perſa, quum Medorum & Aſſy-
iorum in ſe opes & regna tranſtuliſſet,deuicta A-
a,etiam Aegypto,Seſoſtre ſuperbiſſimo rege deui
to,potitus eſt. Verum ſub Dario,cui Nothi cogno
nentum fuit,defectione facta, ſuis iterum regibus
aruit uſq; ad Alexandri exitum,qui annis plus mi
us quadringentis ante natum Chriſtum, Babylo
e Chaldææ,ex humanis exceſſit, unde Ptolemæo
um regnum, à Ptolemæo Lagi filio præcipuo ex
Alexandri ducibus initium habuit.Huic enim Ae-
gyptus cum obueniſſet,factum eſt,ut Ptolemęis ex
equo dictis,qui ſucceſſiſſent aduſq; Cleopatram il

lam quæ ſibi admouit aſpides, ducentis fermè no
nagintaquinq; annis Aegypti regnum durauerit
A quo tempore occaſione Ciuilium bellorum R
mani rerum potiti, mox paulò regnũ ampliſſimur
in prouinciæ formam redegerũt: ad extremum au
tem ipſius etiam imperij luxatis uiribus, ſub Hera
clio malis auſpicijs lecto imperatore, totam eam S
raceni occuparunt, annos circiter quindecim po
Gregorij primi mortẽ, qui fuit annus Chriſti 61
Reges ſuos Saraceni Sultanos uocant, uocabul
perinde omnibus qui præſunt communi, atq; Ph
raonum ac Ptolemæorum ante fuit. Neq; uero A
gyptios ſua fraudari gloria par eſt, quippe illi no
tam externarum gentium iugum ſuſtinuerunt,
impoſuerũt. Vt enim alios authores ſinam, ipſe Pli
nius locuples teſtis eſt, & Aethiopiæ præfuiſſe Ae
gyptios & Syriæ, nec paucis annis illis terris imp
ritaſſe. Nunc ad ſitum reuertemur. Amnis Nilus, u
dictum eſt, ex Aethiopia delapſus, mediam Aegy
ptum tranat, eſtq; omnium in Mediterraneum ue
nientium maximus, ſeptem enim oſtijs grandibu
effunditur, pluſculis interim (quoniã parua ſunt)
non numeratis. Illorũ extrema Canopicũ ſcilicet e
Peluſiacum centum ſeptuaginta millium paſſuum
interuallo diſtant. Quod terrarũ interiacet frequen
tiſſime habitatur, & eximie fertile eſt. Ab eo autem
loco quo diuidere ſe dextraq; & leua digredi Nilus
incipit, ferè triquetra forma iacet, atq; ea cauſſa uete
ribus ob adſimilem Græcæ literæ Δ effigiem, Delta
uocata inſula, quam & inferiorem Aegyptũ uocita

runt:

nt:quæ non fuiſſe aliquando, ſed ſtagnantis Ni
deuecto limo ſubſidente poſt Homeri tempora
ata creditur, unde à Seneca dictũ uideatur Aegy
um non tã terrarum fertilitatẽ, quàm ipſas terras
ilo debere. Creſcit hic æſtiuis mẽſibus, Sole Can-
um ingrediente, Lunaq́ꝫ (ut Plinius refert) noua
uæcunq́ꝫ poſt Solſtitiũ eſt, ſenſim modiceq́ꝫ, Can-
um Sole tranſeunte, abundantiſſime autem Leo-
em, & reſidet in Virgine, iiſdem quibus accreuit
odis, in totum autem reuocatur intra ripas in Li-
ra, cẽteſimo ex quo cœpit die. Puteos habet Aegy
tus cubitorum notis diſtinctos, homineſq́ꝫ Nilo-
etras quibus hoc muneris demandatur, ut quot
ubitis amnis cum eſt maximus, aſſurgat, diligenti
bſeruatione percipiant. Iuſtum incrementum Pli
ius tradit eſſe cubitorum 16. Minores aquæ non
omnia rigant parcius ueniendo, ampliores detinẽt
ardius recedendo, hæ ſerendi tempora non dant
olo madente, illæ abſumunt, ſitiente: ubi plenũ in-
crementum deprehenditur lætum, & ceu feſtum ab
ncolis otium peragitur, ubi parce uenire Nilome
træ indicant, certatim nulli labori parcitur, quo mo
es illas quibus immodice exundantẽ coercent, ape
riant, undamq́ꝫ ſimul canalibus ductis deriuent, in
uitentq́ꝫ. Eleganter enim Plinius, In 12. cubitis, in-
quit, famem ſentit Aegyptus, in 13. etiamnũ eſurit,
14. cubita hilaritatem afferunt, 15. ſecuritatem, 16. de
litias. Porrò in ripas amne collecto, quod ad Libræ
finem contingit, ſatio apparatur, quæ menſe No-
uembri appetente perficitur. Meſſis autem tempus

Maius exhibet, teſte libro 18, Plinio. Sed Senecę u
ba libet huc ex 4. libro Naturalium quæſtionū ap
ponere, Quantum creſcit, inquit, Nilus, tantū ſp
in annum eſt, nec computatio fallit agricolã, ade
ad menſurã fluminis reſpondet, quam fertilitatem
facit Nilus. Is arenoſo & ſitienti ſolo & aquam in
ducit & terram, nam cum turbulẽtus fluat, omnem
in ſiccis & hiantibus locis fecem relinquit, & quic
quid pingue ſecum tulit arentibus locis illinit. Iu
uatq́ agros duabus ex cauſſis, & quod inundat &
quod oblimat, ita quicquid nõ adijt ſterile & ſqua
lidum iacet, ſi creuit ſuper debitũ, nocuit. Mira itaq
natura fluminis, quod cum cæteri amnes abluan
terras & euiſcerent, Nilus tanto cæteris maior adeo
nihil lædit nec abradit, ut contra adijciat uires, ni-
miumq́ in eo ſit quod ſolum temperet, illato enim
limo arenas ſaturat & iungit. Debet illi Aegyptus
non tantum terrarum fertilitatem, ſed ipſas. Illa fa-
cies pulcherrima eſt, cum iam ſe in agros ingeſſit,
latent campi, opertæq́ ſunt ualles, oppida inſularũ
modo extant, nullum in mediterraneis, niſi per na
uigia commertiũ, maior eſt lætitia gentibus, quum
minus terrarum ſuarum uident. Hactenus Seneca
fide digniſſimus author, qui pluſculis annis in Ae
gypto militauit, & coràm magna ex parte inſpexit
quæ in literas retulit. Incrementi eius uariæ cauſſæ
afferuntur ab authoribus, quarum tamen mihi pro
batiſſima uiſa, quam Seneca reijcit (quanquã faſſus
Anaxagoram, Aeſchilũ, Sophoclem & Euripidem,
tradidiſſe, inq́ ea opinione omnẽ uetuſtatẽ fuiſſe)

quod

od ſolutæ magnis æſtibus niues ex immanibus
thiopiæ iugis largius ꝙ ripis accipi queant, de-
unt. Compertum autem uel Senecæ ſæculo fuit,
hlantem illum Aethiopicarũ gentium arbitrum,
am æſtiuis mẽſibus circum altiſſima iuga ſua ni
ſum ſpectari. Contemplantibus igitur tantum
ontem ab Occiduo primũ Oceano aſſurgentem
rpetuo procurſu nunc in Auſtrum nunc in Bo-
am abeuntem, uniuerſam Africam diſterminare,
icubi ultra parallelum Cancri ſolſtitialem Meri-
em uerſus egreſſum: profecto uero ſimillimum
debitur, tantum niuium diſſolui poſſe, quum ad
m parallelum Sol approximat, & rectis, hoc eſt
rtiſſimis radijs latera etiam Borealia montiũ col
quat. Plinius tradit obſeruatum, prout niues im-
esue in Mauritania ſatiauerint, ita parciorem aut
beriorem uenire Nilum. Iuba enim rex ſtudioſiſ-
mus, & cui explorata iſthæc compertaq́ꝫ eſſe po-
erunt (ut nihil hactenus inuium fuit regum dili
entiæ) proxime Athlantem Mauritaniæ inferio-
s Nilum exoriri exiſtimauit. Quam opinionem
ſa amnis magnitudo comprobat, tam ſpatioſo iti
ere, quicquid eſt undarum ex Athlãtis iugis læuo
tere in Meridiem defluentium, excipientis. Trãs-
titium autem & alijs locis ſolſtitio amnes incre-
ere, in Ponto enim fieri iſtud, Theophraſtus pro-
idit, hoc ipſum in Gallia Padus facit, etiam fœcun
ans quæ humectauit, authore Plinio. Rhenus no
er qua parte Rheticarũ alpiũ conuallibus egreſſus
cronium lacum fundit, ſingulis annis creſcit ſol-

ſtitio, eſtq́ aquarum ex hyeme modus, prout il
montium uertices plus minúsue grauarit niuibu
Simili auctu et Euphraten & Tigrim rigare annu
reditu, præter cæteros, Strabo, Plinius, Ammianu
Solinusq́ tradunt. Illud memorabile quod lib.
Plinius docet, Crocodilum ſæuum quadrupes N
lo gigni ex ouo, quantū anſerinum eſt, creſcere au
tem plerunq́ ad magnitudinem decem & octo c
bitorum. Hoc autem beſtiæ ingenium eſſe, ut ou
excubandis eum locum deligat, quem ſummo au
ctu ſuo Nilus eo anno non ſit egreſſurus. Ita opt
mus ille maximus & incomprehenſæ maieſta
Deus noſter inter cætera rerum in ſua natura inſ
gniū monimenta illi quoq́, cætera noxio animal
ut aliꝭs multis, ſenſum quendā præſagū & diuina
tem indidit, uidelicet hac quoq́ parte æſtimatio
cœleſtiū diuitiarū acceſſionem facturus. Non om
tendum, Nilum ubi per Cataractas eluctatus Sy
nem inſulam præteriꝭt, adeo placido meatu fluer
ut & ſecundis & aduerſis undis nauigetur, atq́ h
certius expeditiusq́ quod Auſtri Aegyptū non p
flant. Vrbes in tota illa regione plurimę quonda
& maximæ, ſed Aethiopica & Syriaca bella attriu
re, pars Romanorū armis patuit. Inſuper tumult
bus & rebellione ipſi ſibi malū, ut Cæcias (quod
citur) nubes, attraxerunt, prouocatis ad uindicta
Romanis, nam & Copton memorabilem empo
rioq́ maxime celebrē urbem & Buſyrim Achilæ
quondā authore rebellantes, Diocletianus ſolo æ
quauit, multis millibus Iudæorū occiſis, nō alio n
min

ſine q̃ quod cum Achillæo res nouas moliente pa
er conſpiraſſent. Thebas aũt Aegyptiacas omniũ
ıs ditionis clariſſimã urbem, (quæ & Dioſpolis
ocabatur) Euſebius author eſt Auguſti primũ æta
penitus dirutam, cum Cambiſes eam iam antea
auiter afflixiſſet, ut profecto ueriſſime ſit à poëta
enuſino dictũ, Feriuntq́ ſummos fulmina mon-
s. Erant ſanè Aegyptij (ut in abundante & luxu-
ınte ſolo) natura inflati, uarij, & imperij, externi
æſertim, impatientiſſimi, tamq́ ad ſeditiones pro
iues, ut leuiculis de cauſſis maximos tumultus ex
tarint. Supra modũ autem ſuperſtitioſi, & (ut Hie
onymi uerbo utar) Dijs fœcundi, quippe qui per
liũ & cæpas ceu numina domeſtica iurare & ani-
alia quædam, ridicula ueneratione colere conſue
ſſent. Neq; alia cauſſa tantũ horũ in Iudæos odij
ıit, q̃ quod diuerſiſſimam religionẽ ſectarentur, et
num Deum uerũ, uaniſſimæ perſuaſioni deorum
egyptiacorũ, conſtanter anteponerent, ut Pſal. 114
atet. Efferebantut præterea puritatis & iuſtitiæ fi-
ucia, cum eſſent uel una libidine ſpurciſſimi, neq;
bum cum Hebræis neq; cum exteris ſumebant,
Geneſis 43. quaſi omnibus illotis ipſi maxime loti
ſſent. Alexander ille Macedo, in quo dubium, for
una ne plus an uirtus habuerit loci, Aegyptum in
itionem ſuam redactã in Nomos plures, hoc eſt,
ræfecturas diuiſit, & qui præeſſent Nomarchas di
it, id eſt, Nomorum præſides, tutius arbitratus gen
em natura leuẽ ſeditioſamq́, & in calumnias prin
ipum pronam, plurium quàm unius authoritate

adminiſtrari,ſublata hoc modo ſæpius concurſa
di facultate. Plinius 5. libro circiter quinquagin
Nomorum nominatim meminit. Sed & Cæſar I
ctator,idem arbitror,quod Alexander metuens,
tincto Pompeio, regnũ Aegypti Cleopatræ eius
fratri natu minori permiſit,ueritus,ut inquit Sue
nius,prouinciam facere, ne quando uiolentiore
præſidem nacta,nouarum rerum materia eſſet.C
terum poſtquam prouincia eſſe cœpit, ex equeſt
ordinis uiris,Auguſto decernente,adminiſtrata e
authore Cornelio Tacito. Inter oppida famigera
nullum eſt in interiore quidem Aegypto ſecũdu
Thebas,memoratius Syene,clariſſimo quidem il
ætate,ſed cui caſus,forsq́ plus famæ q̃ uirtus pep
rit: prope enim parallelus Cancri terris immin
qui quum Solem ſuſtinet radijs perpendiculo d
cuſſatis, hora meridiei nullam umbrã corporib
addit,ſed ut uulgo fertur,abſumit. Ideo nullas un
bras Syenen flectere dictum: quo nomine natu
cœli fauente,fama ueterum in Thebaide urbiũ n
tiſſima facta eſt. Eſt & oppidũ Tentyra, à q̃ Ten
ritæ audacia contra Crocodilos ex Seneca noti.E
Ptolomais, et iuxta ſitũ Pthmuis,à quo Pthmuita
dicti. Hoc Phileam habuit epiſcopum, clarum u
rum, qui cum de martyrum laudibus elegantiſ
mum librum ſcripſiſſet,demum & ipſe perſeque
te Maximino,quod ſacrificia deorum reſpuerat,
pite pro Christo truncatus eſt,ut libro 8. refert Eu
Maximinus. ſebius. Hic eſt Maximinus, qui à Galerio Maxim
no Auguſto ſub exceſſum Conſtantij Chlori co
ſort

is ſui Cæſar cum Seuero lectus, & Orienti præ
us eſt, quum Seuerus Italiæ præeſſet, mox pau-
x Cæſare Auguſtus factus, & Galerius Maxi-
nus appellatus, triennio imperio præfuit homo
tus & rudis, per militiæ ordines promotus, pa-
Dacus, membrisq; adeo robuſtis et craſſis, ut ar
las coniugis, hoc eſt circulū gemmis inſignem,
brachium cingebat ipſe, annuli loco pollici in
eret, ſorore armentarij genitus, & qui Daza uo-
etur quum priuatus ageret, funeſti in Chriſtiá-
animi, quiq; Thebaicam Aegypti undantiſſi-
Martyrum ſanguine aſperſit, poſtremo longè
im Galerius fuerat inſolētior in Chriſtianos &
gis ferox, uino tandem, cuius auidiſſimus erat,
crapula diſtentus, ac Tharſi obſeſſus, ne in Lici-
manus uiuus ueniret ſeipſum ſtrãgulauit. Alius
illo Iulius Maximinus ille fuit, qui & ipſe obſcu
& ignobilis, ac genere Thrax, Alexandro Seue
in Imperio ſucceſſit, illi ijdem tamen & crapulæ
ebrietatis indulgentia ſimilimus. Eodem tempo
& Maxentius extitit, Aurelij Maximiani Her- Maxentius Maximianus.
ij, (qui cum Diocletiano Iouio imperauit) fi-
s, & Fauſtæ uxoris Conſtantini frater, nihilo
rente mitior fuit: ut ſit profecto mirum, Con-
ntinum imperatorem in illa perſecutorum cō-
ia, reſpicere ad noſtra potuiſſe, quanquam ne i-
um quidem admodum ſyncero in Chriſtum á-
mo fuiſſe conſtat. Cæterum Phileæ Epiſcopi &
rtyris in Catalogo ſcriptorum etiam Hierony-
us meminit. Reliquarum urbium celebrium, Be-

renice præcipua, & Arſinoe contra intimum rec
ſum ſinus Erythræi poſita, à quo Arſinoites N
mus dictus eſt, altiſſima pyramide conſpicuus. E
& Babylonem in Aegypto oppidum munito lo
ſitum, à Babylonijs quondam, ſede in illis loci
Regibus impetrata, conditum, Strabo id affirm
magnæ fidei author, et oculatus, ut ſic dicam, teſ
quo non alius ſcriptorum, quos equidem uideri
Aegyptum (ut Auguſti ætate habuit) diligent
prodidit. Vltra Nilum occaſum uerſus Memp
iacet, Regia quondam Aegypti principum, &
ea ſtadiorum aliquot interuallo Pyramides illæ
pendę altitudinis turres, interq; orbis quondam
racula habitæ, quarũ ſitum Plinius libro XXX
reddidit, nõ aliud fuiſſe eas teſtatus, quàm pecun
regum ſtultam oſtentationem. Habet inferior A
gyptus multa oppida, quarum tamen famam o
ſcurarit Alexandria Canopico oſtio uicina, et in
luſiaco Peluſium, quod noſtri uulgo Damiatã u
carunt, recentibus etiamnum (ſi ſunt recentia q
duobus retro ſæculis obtigerunt) noſtrorum c
dibus nimis notam, ſæpe capta magno damno,
ſæpe amiſſa eſt, interdum & pactis haud ſcio qu
decoris, Sultano reddita, his modis illudẽte noſ
ambitione atq; auaritia, donec in totum Aegy
atq; Syria pelleremur. Quod factum eſſe lego
exceſſum ex humanis Rodolphi Auindſpurgij
mani regis, Anno Chriſti M. CC. XC. Hæc
Aegyptus cuius toties Actorum VII. in Steph
oratione fit mentio, Abrahæ, Ioſeph & patriarch
ru

ı ſucceſſu memorabilis. Hæc eadem Moſen ge-
t magnum uirum & in omni Aegyptiorum ſa
ıa eruditum, uocatum autem à Deo, ut eius du-
Iſrael à dira illa ſeruitute ſua, per admirabilem
erram promiſſionis emigrationem, liberaretur.
l & Ioſephum Nazarenum cum intemerata uir
ıe Maria, & Ieſu puero ſeruatore noſtro, p rrici-
e Herodis edictum declinantem hoſpitio exce-
Poſtremo & fide in Chriſtũ ab apoſtolis prædi-
: increbuit, & magnas Eccleſias multis ſæculis
it. Prætereᶈ ſupra memoratum Phileam, ſanctiſ
ıis paſtoribus clara fuit, ex quibus tamẽ Paphnu Paphnu-
m uetus hiſtoria celebrat. Illum quem Galerius tius.
ıximianus dextro oculo mutilatum & ſiniſtro
plite ſucciſo (uulgata tum confeſſorum pœna)
metallum damnauerat, qui poſtea à Conſtanti-
imperatore ad Nicænam ſynodum uocatus ac
gna ueneratione habitus: unus ac propemodũ
us, quorundam Epiſcoporum ſententiæ, qui E-
copis, presbyteris, diaconis ſubdiaconiſᶈ coniu
uſum adimere & lege lata ingerere cœlibatum
ıabantur, ſeſe oppoſuit, palàm confeſſus hono-
ıles eſſe nuptias, et caſtitatem quandam eſſe con
ıitum cum propria coniuge, ſicut etiam Apo-
lus docuit Hebræorum XIII. Quam ſenten-
m cœlibis Epiſcopi, & laudauit Synodus ut
ım, & ut ſalutarem recepit, indignum arbitra-
, ſi, quod ſcriptura permittit, humana coerceret
æſumptio, & ſeruandæ caſtitatis lex, impudenti
nicationis abuſu, hoc ipſo uileſceret, quod ca-

ſtus manere nemo queat, qui rarum iſtud don
à Deo non acceperit. Haud indignum arbitror
latu & Monachiſmum nos Aegyptijs debere,i
gnitũ ante id æuum Eccleſijs, & enatũ primo C
ſtantini filijs imperantibus, poſt Chriſtum An
CCC. LX. uidelicet à morte Pauli & Antonij
mitarũ. Erant enim pluſculi qui eos in uita ceu
tres & præceptores fuerant ſecuti. Porrò ſanctos
los uiros perſecutionum procellæ, quas cruenti
mas Diocletianus Galeriusq́ continuo decen
exercuerãt, in loca auia & deſerta (quę alicubi c
moda Aegyptus habet) abſtruſerãt, in quibus c
magna abſtinentia, precibus ſcripturisq́ uacar
interdum reuerſi ad Eccleſias Chriſtum doceba
neq́ quicquam diuerſum à cæteris fidelibus, p
ter ſolitudinem & normulam uitæ paulò ſeuer
rem habebant: ea gratia ἀναχώρηται καὶ ἐρημῖται καὶ μ
χοι, hoc eſt ſolitarij, & qui receſſiſſent, uocaban
Deinde adaucto uitæ inſtituto & diſcipulis con
ctis Monaſteria paſſim inſtituta ſunt, nimirũ ſch
læ quædam ueteris diſciplinæ exercendę, in quil
tamen, ut animus lectione cognitioneq́ ſcriptu
rum, ſic & corpus per uices horarum, labore exe
batur: dimicabatur non infeliciter cum carnis
centiuo & diaboli uerſutia, & quemadmod
in Gymnaſio Tyrones ad certamen Veterani,
in illis Abbates, hoc eſt Seniores eruditione & p
tate probati, ſuos ad luctamen in ſæculo ferend
obarmabant. Interim & Epiſcopis auſcultaba
& dominicis diebus in Eccleſiam multi pro
ba

ant, cõſueta cum illa ſacrificia peragentes, quod
im in uita Paulæ Hieronymus indicat. Nullus
r eos diues, nullus pauper erat, habẽtes alimen
(quibus tegerentur, his contenti erant, labore
nuum parabantur in diem quibus eſſet opus, ſi
tererat quicquam, egentibus diuidebatur. Hoc e-
ı unum & peculiare Monachorum Eulogium
, Quod diuitiarum & uoluptatum contemptu,
ı carne, mundo & ſatana, tanquam Delphini
ı Crocodylis, iugi certamine luctarentur, non
ituali modo πανοπλίᾳ, ſed ἀφειδίᾳ etiam (ut ipſam Epheſ. 6.
cat Apoſtolus) hoc eſt, ſeuera & rigida carnis af Coloſſ. 2.
tione, in labore, fame, ſiti, æſtu, frigore, & perui-
ijs obarmarent, ut ſi quando uocati ad curam ec
ſiaſticam fuiſſent, non doctrina modo ſed uitæ
ım abſtinentia & ſobrietate illos exprimerent,
orum functionem in ſe recepiſſent. Quanquam
em Apoſtolus interim Coloſſ. 2. clare admoneat
δίαν illam & corporis caſtigationem paulò cru
iorem, non doctrinæ ſanæ ſed humanæ magis
ſuaſioni deberi, tamen huic ita inhęſit uetus mo
chiſmus, ut modum quendam carnis coercendæ
eret. Et in hoc quidem uitæ genere uoluntate
ı neceſſitate perſiſtebant, mutare licebat propo
quoties ratio exegiſſet: neq; hoc humanis conſi
dabatur loci, utcunq; in ſpeciem honeſtis, ut &
iolata conſiſtere & prę iudicare diuinis poſſent.
inde in epiſcopos & presbyteros legebãtur ſæ-
ıumero, qui in hocce ſtudiorum & diſciplinę ty
inio eſſent uerſati, nulla enim illis uitæ regula

alia quàm ſcripturarum, nempe ut perpetua pec
deteſtatióne Chriſto domino per baptiſmum c
mortui, certa ſalutis fiducia in uitæ nouitate cu
lo reſurgerent. Quod unum uotum catholica e
ſia in omnibus mēbris ſuis, capite Ieſu Chriſt
cuſtodit & ſeruat, ut ſi ad incredulorum multitu
nem paucitas illa credentiū conferatur, haud al
inuenias quàm monaſterium quoddam diſcipl
euangelicæ, & Ciuitatem Dei, plenam conciui
& cohæredibus Chriſti, quorum mutuam dilec
nem & pacem, non decreta & conſtitutiones h
num quantumuis ſibi placentium, ſed diuina o
cula moderantur, neq; cuiuſquam tam arcte qu
quam priuatū eſt, quin ipſum commune faciat
LECTIO ſi uſus poſtulet. Quanquã autem n
ſim neſcius Monaſticæ uitæ perpetuæ nec exem
in ſcripturis nec præcepta eſſe, & Hieronymus a
qui fautor monachorum, non admodum illor
ſententiam probet, qui Eliſeum & Ioannem au
res id genus uitæ fecerūt: tamen ferenda uideba
illo ſæculo uel nouitas, quæ modo ad diſciplinã
eruditionem conſeruandam eſſet admiſſa, quia
uota illa quæ uocant (ſolennia hodie dicūtur) tu
quenquam illaqueabant, & ieiunia etiam cōtin
diſſimulabantur, neq; admodū referebat quo ue
tu, modo honeſto, incederes: nihil uenale illis ali
q̃ quod labore manuum partum in officinis uæ
ret. Poſtremo mendicitate non erant eccleſijs m
ſti, longe minus tyrannide aut faſtu inflati. Ho
ſpecie uotorū orbis abundat, quæ minus arbitr
odio

ioſa bonis forent, ſi tam ſeuere redderētur, quàm
ine iactantur. Illud mirum, proximis quingen-
annis, triginta amplius monaſticas ſectas ena-
, hodie non numero ſolum, ſed opibus quoq; ce
res ſpectari, quum ante id tempus alia regula
uod ſciam) non tereretur quàm Benedicti. Nam
od de Baſilio & Auguſtino quidam ſomniant,
le caret. Felicia uero & pretioſa uota illa toties re
ta, ſed neſcio q̃ pia, quæ mercedem ſuam hoc ſæ
lo tanta rerum ſęculi prouentu curaq; recipiunt.
ofecto enim nec pietas eſt, nec charitas, longe mi
is paupertas, ſed praua cupiditas eſt, proprijs re-
inciare, ut alienis perfruaris. Id quod faciunt, qui
nuem rerum ſuarum conditionem deſerunt, ut
bitu mutato, quàm ampliſſimam in hoc ſæculo
rtiantur. Et qui eo inſtituto pauperes fiunt, ut ſa-
s & fortibus mendicare liceat, qui labore manuũ
ctum quærere, & proximo utiles eſſe potuiſſent.
unc neſcio quàm utiles ſint, qui precum & ope-
m pollicitatione ſeſe obſtringunt, nec faciũt gra-
s, quod gratis facit charitas.

ALEXANDRIA.

DVodecim millium paſſuum longitudo inter
Canopicum oſtium & Alexãdriam intereſt,
ariſſimam quondam Aegypti urbiũ, de quo ſeor
m dicere libuit, quoniã cum nomine etiamnum
artẽ ueteris dignitatis & frequentiæ retineret, Ale
ander Macedo, poſt inuaſam Aegyptum, loci (ubi
odie ſita eſt) opportunitate captus eam condidit,

muro per octoginta ſtadiorum ambitum ducto,
refert libro quarto Curtius. Plinius quindecim m
lium paſſuum laxitatem habuiſſe tradit. Notãdu
autem eo loci, ubi nunc Alexãdria eſt, longe an
frequentes mortales habitaſſe, quod & Hieron
mus ſuper tertium caput Nahum cõfirmat, Nô u
terem urbem eo loco conſtituens, quæ ſemper A
gypti metropolis fuerit. Præterea & Strabo hab
ri quædam iamdudũ illis locis cœpta fuiſſe innu
in quibus deinceps tantæ molis urbs extructa e
Portũ eius arcus ſpecie ſinuatum, inſula Pharos
Septentrione cingit, & ceu aggere quodam mu
atq; ambit. Mare autem quod utroq; à latere, ab
tu ſcilicet & Occaſu, inter inſulam & continente
interuenit, fallacibus uadis inſidioſum, difficul
aditur. Sed fauces tamen, quæ ex Aegypto Syria
adnauigantes excipiunt, impeditiores ſunt ſcop
lis. Proinde ea ipſa in parte inſulæ, quò appelle
tium ſaluti conſuleretur, Ptolemæus Philadelph
rex optimus, Soſtrati Gnidij architecti arte atq; i
genio fretus, turrim è candido lapide eximiæ alti
dinis extruxit, quam octingentis talentis conſtiti
alicubi Plinius, niſi fallor, ſcriptum reliquit. Ex il
igitur nocturnis ignibus prælucentibus nautæ
moniti, cauere periculum, & qua parte adnauiga
dum eſſet, intelligere poterant. Eam turrim poſte
ab inſula Pharon uocauerunt, moxq; alibi con
milẽ ad uſum extructas (quod ſupra monuimu
Pharos appellarunt. Qualem in promontorio c
nomen Ceras fuit, iuxta Bizantium extitiſſe, nau

ponticis alte prælucentem, Ammianus Marcel
us libro 27. prodidit. Præterea & illã in Hoſtien
ortu congeſtis pilis iuſſu Claudij imperatoris
poſitam, quo in ea nocturni ignes prælucentes
uigia dirigerent. Nam & hanc Alexãdrinæ Pha
ıſtar conditam fuiſſe, Suetonius in uita Claudij
peratoris docet. Inſulam autem Pharon Ammia
s ingenti aggere in pelagus immiſſo, Cleopa-
m urbi connexuiſſe ſcribit, & dorſo ſiue aggeri
eptaſtadij nomen datum fuiſſe, quoniã ei ab Ale
ndria ad orã inſulæ perducto, ſeptem ſtadiorum
ngitudo eſſet, ad eum modum peninſula facta
aro, quæ ante inſula fuiſſet. Mirum autem quod
dit Plinius noctis dieiq; nauigatione olim eam
Aegypto diſtetiſſe, tantũ terrarum adaggerarunt
tori Nili fluenta. Iam à Meridiano latere Alexan
ia Mareotim lacum habet eximie ſpatioſum, in
ıo portus eſt propter mediterraneam negotiatio-
em aliquanto frequentior q̃ maritimus, Straboni.
agna uero uecturæ cõmoditas, propter Euripos
ui ex Nili proximo alueo deriuati, naues inde in
cum tuto deuehũt, urbiq; ſummittunt. Vrbs ipſa
egantibus quondã ſtructuris & Aegypti regum
primis domibus clara, ſed & uicis pulcherrimis
iuiſa, nec fermè unquam non ſereno cœlo. Tem-
lum habuit Serapidis illius (cuius libro 18. de Ci
itate dei Auguſtinus meminit) ſumptuoſiſſime ex
uctum, & in eo ingens ridiculi numinis ſimula-
ırum, quod ætate primum ſancti Ambroſij, con-
ulſum à Chriſtianis diſiectumq; eſt, idq; Theodo

ſio illo, qui cum Gratiano imperiũ tenuit annue
te: de qua re Sophronij inſignis liber extitit, men
nit autem hiſtoriæ Ruffinus. Marcellinus tra
adeo columnis & ſpirantibus ſignorum figmẽ
& reliqua operum multitudine ornatum extiti
(quæ gentiũ ueſania fuit) ut poſt urbis Romæ C
pitolium, nihil orbis terrarum ambitioſius uider
Cæterum magnificentiam ciuitatis, bella partim
ſeditiones attriuerunt, magno illi damno Dictat
& Octauius bellis ſuis ciuilibus fuere, ſed eo ma
mo, quod Dictatore obſidente cognita orbi bibl
theca incendio conſumpta eſt. Sed & Caracalla i
perator, homo iracundus & ſanguinarius, quem
cacitate Alexandrini perſtrinxerant, uno die ing
tem multitudinem dolo ſuo & militum circũue
tam, teſte Herodiano trucidauit. Sæuijt & Diocl
tianus, multis Chriſtianorum millibus interfect
Inter uetera autem urbis ornamenta Muſæum fu
magnifice extructus locus, & honeſtarum artiu
profeſſoribus principum liberalitate dicatus. Et
bliotheca LXX. millium uoluminum toto or
regum impenſis comparatorũ, inſtructa, cui Den
trium Phalaræum Athenienſem, clariſſimũ uiru
aliquando præfuiſſe, Diogenes tradit. Cuiusq; lo
cupletandæ ſtudio adductus Ptolemæus Philade
phus, Septuaginta præclaros uiros Hebraicæ par
ter & Græcæ linguæ peritos ab Eleaſzaro Hiero
lymitano pontifice impetrauit, qui partita opera,
tum uetus (quod uocamus) inſtrumentũ, haud ſ
nè multis diebus in Græcum ſermonem, qui pe

riam ab Antiocho occupatam notus uulgariſq;
ſe cœperat) tranſtulerunt. Operæpretiū fuit præci
ium, libertas Iudæorum, quos uarij caſus in Ae-
yptum tranſtulerant, uelut libri duodecimi ſecun
o capite Ioſephus ſcripſit. Contigit aūt hoc ipſum
nnos ante Chriſtum natum circiter 350. Super o-
nia autē, Chriſtianæ eccleſiæ ſplendor decus im-
ortale illi urbi attulit Marcus illam Petri diſcipu
s conſtituerat, quem primum Alexandriæ Chri-
um annunciaſſe, & Euangelion ſuū, quod ex ore
etri ſcripſerat, docuiſſe, Hieronymus tradit: tanta
ero doctrina & uitæ continentia fuiſſe, ut omnes
ctatores Chriſti ad exemplum ſui cogeret. Cui
einceps ſancti uiri ſucceſſerūt, quos & ipſos Chro
ographi in literas nominatim, ceu in Catalogum
b apoſtolicæ ſedis Alexandrinæ dignitatem, retu
erunt. Hoc honoris & Hieroſolymitanæ & Antio
henæ, eccleſijs pariter apoſtolicis tributum fuiſſe,
Euſebius indicat. Sed & Conſtantinopolitani epi-
copi eo modo cēſi relatiq; ſunt, quo modo ſeriem
Romanorum pontificum ad uſq; noſtra tempora
quidam deduxerunt. Non prætereundum, pro ue-
eri Muſæo mox à Marci temporibus ſcholam mo
e optimo inſtitutam fuiſſe, cui Chriſtiani docto-
es eximiæ prudentiæ & eruditionis uiri præerant,
& κατηχήσεων, id eſt, inſtitutionum magiſtri diceban-
tur, quod ab illis hij quoque qui nuper Chriſto de-
diſſent nomen, necdum ſummā fidei ac religionis
noſtræ tenerent, edocebantur. Præcipuum autē ho-
rum Pantænum nomine Hieronymus memorat,

Marcus Euangeliſta.

cuius diſcipulus Clemens presbyter uir doctiſ-
mus, qui præceptori ſucceſſit, ut Clementi itide
præceptori Origenes Leonidæ martyris filius, à
uentute omnibus honeſtis artibus imbutus, ſed
linguarũ peritiſſimus factus, uoluptates in tantu
fugit, ut zelo Dei, ſed tamen (ut Hieronymus ſcr
bit) non ſecundum ſcientiam, ferro ſibijpſi genit
lia truncarit. Calcauit & auaritiam, ſcripturas m
moriter tenuit, & in ſtudio explanationis earũ di
bus deſudauit & noctibus, cibum nunquam ſi
lectiõe ſumpſit, mille & eo amplius tractatus, qu
in eccleſia concionatus eſt, ædidit. Innumerabil
præterea Commentarios, quos ipſe Τόμους appell
immortali ingenio ſuo eccleſijs donauit, ſexage
mumnonũ annum ætatis attigit, quo tempore ta
tum ſcripſit, quantum uix legere ulli uacarit. Qu
autem miretur, ut hominẽ eum in tanta lucubra
di celeritate, multis locis lapſum? in qua tamen h
laudis ſit aſſecutus, ut diuus Hieronymus ingen
fateatur, magna eum ſcripturarum ſacramenta i
terpretando aperuiſſe, & licet detrahat ei ut dogm
tiſtæ, tamen ut interpreti & qui idiomata ſcriptura
rum exacte calluerit, primas dare nõ dubitat. Qu
re factum arbitror, ut quoniã tanti uiri monimen
ta probe & pie traditis ſermonibus, dogmata qua
tumuis impia (quæ nullam tamen animi malign
tatem ſaperent) magno numero ſuperarent, à Nic
na Synodo damnatus nõ fuerit, quanquam eſſen
qui bene alioqui de Eccleſia meritum, ceu fonten
Arrianæ perfidiæ traducerent. Vtinam hoc iudiciũ
quo

od illis patribus fuit, noſtra ætas ſequendum du
et. Hodie clari pijq́; uiri hæreſeos inſimulantur
dogmata quædam quæ ſcripturis nitũtur, & ab
s inſimulantur, quorum opiniones (quas habẽt
o oraculis) ſi ad uiuum ſeces, nihil aliud q̃ hære=
n eſſe deprehẽdas, modo hæreſis nomine dignũ
, dogma pertinaciter defenſum, quod cum apo-
lica doctrina pugnat. Eraſmus Roterodamus
r doctiſſimus, & noſtri ſæculi alter quidam (ſed
on ſic errans) Origenes, hoc alicubi laudis illi au
ori tribuit, ut in ſcripturis exponẽdis ſic dicat pri-
um eſſe, ut nemo cum illo cõferri poſſit, atq; hanc
m (ut illius uerbis utar) Venerem ſic exorſum, ut
emo poſt illum auſit manus apponere. Demum
yri mortuus eſt Origenes magna pauptate, quo=
iam ante eum Ambroſius Diaconus Alexãdrinus
omo nobilis, obijſſet, q̃ liberalitate & ſumptibus
uita illũ adiuuerat. Hieronymus tradit Ambro-
um in hoc à pleriſq; reprehenſum, quod uir locu-
les amici ſui Origenis ſenis & pauperis moriens
cordatus non ſit. Habuit alios quoq; Alexandria
mmos uiros, uidelicet Dionyſium Origenis au-
itorẽ, qui & ipſe ſcholam Κατηχήσεων tenuit, & Pie-
um, qui ob eruditonis famã iunior Origenes di-
tus eſt. Didimum item Hieronymi præceptorem,
b ineunte ætate cæcum, ut mirum ſit Geometriam
iſcere potuiſſe. (Eius de ſpiritu ſancto à Hierony
no translatus liber extat.) Et ante hunc Athanaſiũ
nagnum uirum, qui cum ſcripturæ deditus & ueri
ati, Arrianorum ſe blaſphemis de Trinitate diſpu-

Alluſit ad Venerẽ Apellis, quã tãta arte reliquit inchoatam, ut eo mortuo nemo eſſet qui uellet perficere. Vide Plin. lib. 35. capite 10.

7

tationibus, quantus erat oppoſuiſſet, in maxima
inuidiam non epiſcoporum modo compluriu
uerumetiam principum Auguſtorũ (quos ſcript
rarum inſcientimos pertinax Aulæ factio demer
bat) incidit: ac deinde agitatus inſidijs, cum ne t
tillum quidem à ſcripturarũ præſcripto diſceder
adulandiue prurientibus auribus animus eſſet, ſ
pe Alexandria pulſus, & aliquoties in ſuam ſede
reſtitutus eſt. Conſtantius illi infenſus ad latebr
haud raro conditiſſimas uirum inſontiſſimum a
git. Cæterũ ut erat ſagacis animi, plerunq; ſibi m
tem Arrianorum conſpirationibus intentatam, c
leri fuga præuertit. Qua de re, quoniam metus m
liebris & uitæ cupiditatis amplioris quàm epiſc
pum deceret, ſuſpicione premebatur, Apologia
purgare coactus eſt. Marcellinus libro 15. auth
eſt, & magicarum artium uanitatis, quibus inſtr
ctus futura præноſceret, & in totũ arrogantiæ q
altius ſeſe efferret, quàm Chriſtiani paſtoris rat
exigeret, ab Alexandrinis inſimilatum fuiſſe. Era
hi natura leues & ſeditioſi, quiq; epiſcopis & ecc
ſiæ ſanam Chriſti doctrinam æmulanti magno ſ
pe damno fuiſſent. At uero Liberius Romanæ u
bis Epiſcopus, miſertus Athanaſij, quod nec uiſ
nec auditus, tãtis inſidijs agitaretur, & indicta cau
ſa condemnari hominem maxime Chriſtianũ ne
phas duceret, imperatoris Cõſtãtij arbitrio palàı
ſeſe oppoſuit. Qua de cauſſa in Synodo quadã M
diolanenſi, Arrianorũ ſtudijs & fauẽte imperator
conflata, confeſtim iuſſu Conſtantij in exilium tr

ſus

triennio Berrhœæ Thraciæ exulauit. Dubium
em an exilij moleſtia an uero priſtinæ ſedis ac
nitatis amore, ſeu principis callidiſſimi (quod
ipſum uero ſimile) pollicitationibus epiſcopo-
n quorundam hæreticorũ precibus impetratis,
ſtus corruptusq́ hominis animus, demũ Arria-
& imperatori (ceu Platina ſcribit) manus tradi
cœpitq́ deſerta Athanaſij cauſſa, amplecti quos
ea oppugnauerat. Hæc ipſa cum eſſent bona fi-
ad Conſtantiũ perlata, repẽte Felix orthodoxus
ſcopus, quem maximis uotis in Liberij locum
bs Romana ſelegerat, ſedem linquere & Libe-
apoſtatæ cedere locũ magno omniũ bonorum
rrore iuſſus eſt. Conſtat ſanè & Vulphilã Gotto
n epiſcopum orthodoxũ ante, & doctrinæ fama
ud omnes celebrem, à Conſtantio imperatore pe
nijs corruptum fuiſſe, quo Arrianorum dogma
iperet. Profecto haud minus illi offenſionis pe-
rerunt fidelibus, q̃ apoſtolis peperit Iudas, cum
rcede accepta Dominũ proderet. Chriſtus enim
es & latrones uocat Ioan. 10. qui uerbo eius pro
o & aliena doctrina recepta, oues ſuas hypocri-
lenocinio pietatis circumlita, ineſcant. Sed ut ad
hanaſium reuertamur, mortuo Conſtantio uix
edibili caſuum uarietate ſub Iuliano imperatore
tigatus, ſed ad extremũ Alexandriam regreſſus in
ncuſſa animi conſtãtia ex humanis exceſſit, cum
nis XLVI. epiſcopatu functus eſſet. Hic eſt A-
anaſius, cuius Symbolum paſſim legitur in eccle
s, & de Pſalmorum uſu libellus circũfertur, aliaq́

maiori cura ædita monimenta, quæ lubens pr
tereo. Nolebã referre, ſed cogor ob fidem hiſtor
Arrium ipſum, qui uaniſſima hæreſi tantum in
dium ingeſſit orbi, presbyterũ Alexandrinũ fui
philoſophiæ ſtudijs inflatum hominem & refra
rium, cuiq; Alexander epiſcopus ſuus uir docti
mus perſuadere nõ potuit, quin fœdo errore trip
diaret. Concilium Nicenum conuictum ſcriptu
anathemate percuſſerat, ſi fortè reſipiſcendi ullus
cus eſſet. Sed duræ ceruici, nihil erat remedij qu
adhiberetur. Atq; utinam cum hominis uita er
quoq; ipſe deſijſſet, maiora incendia à morte fla
runt & Hydræ in morem pro uno capite centũ
pullularunt. Mortuus eſt Bizantij ſub Conſtan
no, ſub quo & emicuit, profluuio uentris repe
oborto. Fertur & Baſilidem ueterem hæreticũ A
xandrinũ fuiſſe. Sed nullus ager tam benigne re
dit frugem, quin ſimul quæ ſunt noxia, & quib
abuti queas, generet. Non præterierim poſtremu
Alexandriæ Patriarcham, Ioannem Eeleemoſyn
rium cognominatum, eo ferè tempore duraſſe, q
poſt Heraclium imperatorem urbs illa tam nob
adeoq; fide in Chriſtum memorabilis, à Saracen
fœdo hominum genere, recepta & occupata eſt.

INDICAE, ARABICAE, ET Aethiopicæ merces.

INdicarum et Arabicarũ mercium, per Aegyptu
uetuſtiſſimã negotiationem fuiſſe, ipſe in prim

prophe

pheta Eſaias conuincit,qui capite XLV. eius di
e meminit,et uero ſit ſimile,quod Hieronymus
nte eum Strabo (ceu dixi)prodidere,naualia eo
o & habitacula frequentia fuiſſe, quo loco po=
ſuam urbem Alexãder extruxit. Sed aucta com
rcia Auguſti imperio conſtat,paucis antea naui
per Erythræum egredi auſis,quum poſtea con
prædones ſagittarijs armatæ plurimæ prodiue-
.C.Plinius ſui maxime ſæculi,Claudiorum ſci
t & Veſpaſianorum explorator diligentiſſimus
XIII. capite VI. libri eam nauigationem ab Ae
pto ad Indiam uſque & econtrario ſcripto pro-
it,certa notitia pateſcente,dignumq́ memoratu
icit nullo anno minus ſeſtercijs quingentis mil
is conſtitiſſe merces quas illæ regiones remitte-
t, & remiſſas tamen centuplicato uæniſſe, cuius
mmæ tanta magnitudo eſt, ut concipi animo &
putari uix poſſit. Tantum abeſt ut (quod ante
oq; in Hiſpaniæ mentione admonuimus) no-
primum ætate ſumma copia Vlyſipponem nõ
illas merces aduectaſſe,aut illac primum intraſ
maria,credere opus habeamus. Nam ne Alexan-
a quidem in totum à ueteri illa negotiatione ho
deſtituta iacet,quanquam negari nõ poſſit ma-
am partem illi Luſitanica nauigatione detractã,
q; Aegypto ſolum,ſed & Siciliæ & Venetis affli=
e uectigal, tanta mole mercium tot nauium nu
ro quotannis in Hiſpaniã importata,ut iam eſſe
perit Vlyſippo,quod Alexandria tot ante ſæcu=
uit; & cum illa urbi Venetæ odores & aromata

cũ reliquis exoticis quæ tranſmarina uocamus ſ
miſiſſet,eaq́ꝫ magnæ Europæ parti ſufficerẽt, rel
noſtra primũ ętate mutatis,Lyſibona oceanum
ſtralẽ ingreſſa,Antuerpiæ ſubmittat,quo non al
hodie Germania celebrius emporiũ habet. Qu
moleſte autẽ hãc uicem Aegyptiorum Sultanus
lerit ipſe prodidit,legatione ad Iuliũ pontificẽ R
manum ſuperioribus annis miſſa: quæ & doler
lum ob ereptũ uectigal et ſimul hoc conſilij ani
uoluere palàm innuit, Niſi abſtineãt Luſitani, l
ſe curaturum,ut peregrini noſtri itinere ad Hier
lyma & reliquam Palæſtinam,prohibeantur. Ei
modi minis aſſecuturũ ſe, quod maxime cupie
apud Iuliũ,ceu cãdidum & religionis amantẽ E
ſcopum,quiq́ꝫ arcere Luſitanos poſſet,ſibi perſu
rat,ſed rebus infectis ſpe fruſtratus eſt.

AETHIOPIA SVB AEGYPTO.

TAmetſi huius in Africæ deſcriptione memi
mus,tamen quoniam rerum ad ſcripturæ c
ptum attinentium memoria celebratur, repeten
eſt. Hanc maximis quondam & plurimis oppi
habitatam bella perculerunt. Proinde libro ſex
Plinius, Aethiopia, inquit, uiciſſim imperitando
uiendoq́ꝫ clara, & potẽs etiam uſq; ad Troiana b
la Memnone regnante, & Syriæ imperitaſſe ea
noſtroq́ꝫ littore, ætate regis Cephei, patet Andr
medæ fabulis. Hactenus Plinius. Inter cætera a
tem inſignia, Inſulam habet mediamnem, fertilit

et incredibili hominū frequentia nobilem, quam
ilus primo ambitu ſuo cōplectitur, Meroë dicta
, quinq; millibus ſtadiorum à Syene diſtās, à qua
Meroëni coloni dicti. Alueus Nili læuum latus
ingēs, Aſtaboras, unde & Aſtobori dicti uideanꝰ
r Hieronymo quæſt. in Geneſim. Qua uoce raꝰ
um aquæ è tenebris uenientem ſignificari tradit
inius. Dexter uero Aſtuſapes, quod & ipſum la=
ntis ſignificationem adijcit. Vrbs in Meroë uetuꝰ
ſſima, Saba, quam poſtea Meroēn denominauit
ambiſes rex in ſororis memoriam, ut Ioſephus li
o Antiquit. ſecundo teſtatur, Strabonem, ut arbi=
or, imitatus. Sed & Plinius, oppidi Meroës in ea
eminit, ab introitu inſulæ LXX. millibus paſſuū
ſtantis, quæ regia Aethiopiæ habita ſit. Hæc eſt
ba illa reginæ Auſtri ſedes (nam & Aethiopiæ et Regina Auſtri.
egypto præfuiſſe eam, Ioſephus tradit) quam Saꝰ
monis fama excitatam cum maximo comitatu
donis pluſquam regijs in Palæſtinam ueniſſe,
tij Regum decimo capite legimus. Commenda
r & à Chriſto Matth. XII. & Lucę XI. quod amō
ſapientiæ uel remotiſſimis à partibus Salomoꝰ
em adierit, cum Phariſæi tamen coram admonen
m & diuina uirtute ſe filium Dei eſſe conteſtanꝰ
m, non audirent. Aduertendum autem Meroëꝰ
os fœminis parēre ſolitos, ſequuta ætate Regi=
as ſuas Candaces appellaſſe, uoce perinde comꝰ
uni illis, atque Pharaonum ac Ptolemæorum in
egypto regibus fuiſſe ante diximus. Qua de re &
unuchum illum à Luca memoratum Acto. VIII. Eunuchus.

quem ex Eſaiæ lectione edoctum Philippus ba
Candaces. zauit, ex aula Candaces reginę fuiſſe intelligim
Præterea Lucæ traditione admonemur, illi ge
ſcripturarum lectionem iam inde à Candaces æ
te familiarem atque uſitatam fuiſſe, neq; alia cau
Hieroſolymam ceu famigeratum religione locu
quotannis, quamuis diſtante itinere, uſitare conſ
uiſſe. Caius Plinius ſcribit Publium Petronium
queſtris ordinis, Aegypti præfectum, Auguſti tem
pore Aethiopiam cum exercitu ingreſſum, Cand
cem reginam uiciſſe, monoculam quidem fœm
nam Straboni, ſed prudentia & animi æquitate m
gnis uiris comparabilem. Neſcio autem an illa f
Candace. rit, Eunuchi domina, Candace, cuius meminit Lu
cas, an alia. Ipſa ſeries annorum et rerum geſtaru
propemodũ aliam fuiſſe admonet, nec dubiũ qu
lõge poſt eo nomine Reginæ Aethiopiæ dictę fu
rint. Idem enim Plinius de Aethiopię regno (ut N
ronis exploratores de eo renunciauiſſent) libri V
capite XXIX. ſic infit: Regnare (ſcilicet retulerũ
fœminam Candacem, quod multis iam annis no
men ad reginas tranſijt. Hæc Plinius. Nec miru
uideri debet, quod rerum illic fœminæ potiantu
cum non inſueta harum gubernacula fortiſſim
nationibus fuerint. Nota enim eſt Aſſyriorum Se
miramis, notæ & Scytharum reginæ, & Theu
tam quæ Lyburnis præfuit, hiſtoria Romana
quæ urbi ſuæ negocium facere auſa ſit, celebra
nec in totum fabuloſum eſſe putandum eſt, quo
de Didone illa Africana uetuſtas cecinit. Quod a
religio

igionem attinet, habeo authores minime indi-
os fide, qui hodieq́ illam gentem Chriſtũ confi
i, nec alio quàm ceremonijs (re uidelicet tantilla)
oſtris abeſſe ritibus aſſerunt. Fertur autem & In-
a illa nauigatione, quã Luſitani principes pera-
nt, fidem in Chriſtum occiduis auſtrinisq́ Afri-
partibus accreſcere. Et quoniam in Aethiopiam
athiam apoſtolum ueniſſe prædicatum Euange
n, Sophronius prodidit, fieri potuit, ut terræ illæ
arum gentiũ incurſionibus rarius petitæ auitam
tatem retinere, & quod ex apoſtolo didiciſſent,
hũc uſq́ diem ſeruare, tueriq́ illæſum potuerint.
gnũ & hoc obiter notatu mihi uiſum, Indorũ in
dũ nomine cẽſeri Aethiopes, ſicut è contrario In-
Arabesq́ nõ raro Aethiopiæ tributi, quod gentiũ
ro citroq́ nauigantium commertio, præterea &
mæ ſimilitudine accidiſſe uidetur. Solibus enim
tiuis Indi haud multo minus quàm Aethiopes
uruntur. Vnde nimirum à Marone dictum libro
eorg. 3. ubi de Nilo loquitur,

Et uiridem Aegyptum nigra fœcundat arena,
Vſq́ coloratis amnis deuexus ab Indis.

mponius lib. 3. famoſiſſimam illam Solis men-
n illi Aethiopiæ tribuit. Cuius uiſendæ cupiditate
ductum Apollonium Tyanæum philoſophum
ſt multifariam peragratas regiones, demum &
thiopiã ingreſſum fuiſſe, ex Philoſtrato, ad ſuum
ulinũ Hieronymus ſcripſit. Tradit & Ioſephus
& illud adnotemus) Moſen rerũ in Aethiopia
ſtarum gloria magnum fuiſſe antequam à Deo

noſtro dux Iſraelis trãsferendi fuiſſet lectus. A qu
opinione minime aliena ſunt quæ Hebræorum
capite de Moſe referuntur: nec admodum diſſen
ætatis eius ratio. Quadraginta enim annorum fu
iſſe Stephanus Actorum octauo confirmat, quu
Aegyptio occiſo in terram Madiam perfugiſſet, i
bi autẽ uxore Sephora ducta, reliquos quadragin
ta exegit, eodem authore, ut iam conſtet octogena
rium Moſen è rubo ad educendum populum Iſra
lis uocatum fuiſſe. Demumq; poſt quadraginta i
los annos, quibus in Arabia & deſerto egit, ex hu
manis exceſſerit. Et eximie quadrat quod Deuter
nomij 34. capite ſcriptum eſt, Moſen centum & u
ginti annorum fuiſſe quando mortuus eſt. Hau
igitur uero ſimile eſt, primos quadraginta annos
li uacuos effluxiſſe, cum & dictis & factis ea ipſ
ætate magnum fuiſſe Stephanus innuat. Teſtatu
autem & ſcriptura uxorem eum Aethiopiſſam ha
buiſſe, quanquam ſciam hoc ipſum parum ad hi
ſtoriæ quam Ioſephus prodit, euidentiam facere
cum (ut uulgus etiam literatorum nouit) ad Ara
biæ gentes præſertim Auſtrinas, Aethiopũ nome
pertigerit, id quod ſupra dixi, & ante me Iacobu
Zieglerus noſter admonuit.

ARABIAE TRES, PETREA, Deſerta, Beata.

A Peluſio, quod ex oſtijs Nili ortum uerſus ext
mum eſſe diximus, Arabia incipit, & Arabe

ian

dicuntur, Ptolemæo Aegyptij cognominati,
tem occiduam Erythrei ſinus longo tractu ha-
antes, quos ſequens ætas, uelut ante ex Strabone
cuimus, in totum Aegypti nomine cõplexa eſt.
tra hanc tres Arabias proximas Aegypto, autho
faciunt, quarum prima Petrea cognominata à
teri urbe Petra, regia quondã gentis, & quæ pro-
me aduentum ſeruatoris noſtri potentiſſimum re
m Aretam habuit, cuius ſæpiuſcule Ioſephus me
init. Sacra ſcriptura Petram deſerti illam uocat, Petra deſerti.
nœno quidem loco, & perfluente amne irriguo,
d undiq; montibus & deſertis clauſo, ut fortaſſe
cauſſa Petra deſerti ſit cognominata. Termini
us, ab occaſu Aegyptus, medio fermè eius Iſthmi,
ui inter Poſſidium & Rhinocorurã oppida, ſeu,
uod idem eſt, inter intimum Erythreum ſinum &
yrbonin noſtri maris lacum, interiacet. Quam la
tudinem terrarum C. Plinius innuit nõ amplius
entum uigintiquinq; milliũ paſſuum patere. Tan
lo terrarũ ſpatio diuerſiſſimis à partibus uenien-
a maria dirimuntur, & quo tertia orbis pars cum
ota Aegypto continenti adnectitur. Supra Iſthmũ
utem bona pars Orientalis littoris Erythrei ad Pe
ream Arabiam pertinens ultra ſinum Elaniticum
& uillam (unde portui nomen eſt) Elanam exten-
litur: ab Ortu & Meridie montana ambiunt, hinc
Felice, illinc à Deſerta eam diſterminãtia: nam &
nic tractus Arabiarũ celſiſſimis alicubi iugis mon-
ium ſurgit, & niſi Erythreũ interciperet, haud mi-
nima pars Athlantis uideri poterant. Minus autem

aſpera à Septētrione Syria excipitur, ad uſq; lacu
Aſphaltiten & Philadelphiam & Bathanæam in
mittens, neque uſquam eſt fœcundior quàm u
Syriæ coniūgitur. Altera Arabia Deſerta Ptolem
dicta, ſpatioſa eſt, nec paruis ſolitudinibus uaſt
qua de re nomen ei natum eſſe putãdum eſt, cu
alioqui non paucis oppidis & numeroſa bellicc
ſaq; gente habitetur. Habet ab Occaſu Petream, a
Ortu ſinus Perſici partem & Chaldæorũ tractun
à Meridie ante dicto montium iugo à Beata illa ſ
cernitur, qua Septentrio eſt Euphrates amnis à C
magene ueniens alluit, æſtiui autem occaſus latu
ea Syria quam Græci κοίλην, hoc eſt, depreſſam ca
uamq; cognominant, finit. Ab illis duabus uelut
baſi quadam tertia illa Felix dicta Arabia, peninſ
læ forma inter duos maximos ſinus Meridiem pe
tit, extima fronte ad ortum Brumalem flexa, pluri
bus in locis maxime fertilis, & alicubi etiã bifera,
Plinio credimus, ſolaq; terrarum omnium, quæ d
uinis honoribus dicatum Thus gignens, à Græci
ἐυδαίμον, Latinis Felix, & Beata Arabia uocata eſt
Hæc, præter q̃ ubi reliquis Arabijs adhæret, circun
circa Rubro mari clauditur. Perſicum enim ſinum
à Rubro fundi ſicut & Erythræum, atq; ea cauſſa
Rubri maris nomine cenſeri, de frequenti authori
conſenſu notius eſt q̃ ut explicatione egeat. Nun
terminis datis, ad Petream reuertemur. Parum qui-
dem laudata hæc ueteribus, ob ſqualorem & ſteril
tatem, nobis rerum uere diuinarum memoria ita
frequens & celebris exiſtit, ut multis nominibus

odorifer

riferæ illi ac diuiti & Beatæ quam gentes extol
t, præferri & anteponi debeat. Nam ut ſummas
tum rerum attingamus, Iſraelem ſicco pede Ru
m mare trangreſſum prima omnium hoſpitali
ignitate excepit, nec minus quadraginta annis
uit. Quo tempore præter ingentia miracula, ua
modis exhibita, nihil uſpiam aut dictum aut fa
m eſt, quod typis myſteriisq; noſtræ religionis
n abundet. Eſt enim in ea (ut loca memoremus)
ra Madian, quæ Moſen aduenam cum coniuge Madian.
charis liberis quadraginta annis aluit. Eſt mons Sina mons.
a, prius Moſi uocatione per angelum in flam-
eo rubi incendio, mox & legis diuinæ eodem in
onte datæ ſtupēda reuelatione, nobilitatus. Qua
idem in re, non gratiæ ſolum eximiæ, ſed & mi
icordiæ cuiuſdam fuit tabularum legis promul-
tio, in qua diſerta Dei noſtri uolūtas, & quid ipſe
obis requireret, qui ſalutem noſtram meditaba-
r, apparuit. Verum quia corruptior erat ſtatus no
i cōditio, quàm ut ferre eam, aut ulla ex parte præ
re poſſet, non illius bonitatis, ſed noſtræ culpæ
it, quod iram illa eſt operata. Sic bonæ leges im-
obos damnant, non faciunt: dehortantur à crimi
, non alliciunt: indicant malum, non probant: &
od in ipſis eſt ſalutem quærunt, non pœnam.
uod ipſum cœleſtis illa & incomprehenſa maie-
s, datis illis Tabulis quæ fiuit, & infirmitatis nos
oſtræ admonuit, ſi fortè deiecta fiducia & ſupini-
te intelligeremus nullam ſpem nobis ſalutis reli-
uam eſſe, q̄ quæ miſericordia interueniente dona

retur.Ea re puto ab Euangeliſta Ioanne dictum c
pite primo, Gratiam nos pro gratia accepiſſe, hc
eſt,pro lege Euangelium,pro Moſe Chriſtum,qu
niam & in lege gratia, & in Moſe ſalutis indici
emicuerunt, ſed quæ deſponſis & peſſime conſci
animis terrori eſſent, ut nemo malus bonã leger
unquam diligit. Per Chriſtum autem non ſolũ le
impleta,ſed & gratia impetrata eſt, & uires addita
quæ legi præſtãdæ ſufficerent. Vt exinde Sinai m
moria etiam legis nomine, credentibus nobis ſac
eſſe debeat, quoniam inde patres noſtri & pietat
& charitatis conſciam doctrinã acceperunt. Mon
autem Choreb iuxta Sinam eſt.Hieronymus eun
dem cum Sina facit.Iuxta autem petra illa qua pe
cuſſa SITIENTI POPVLO undas Moſ
elicuit.Petra illa erat CHRISTVS,de cuius ſa
guine,ceu docet Paulus,patres nobiſcũ fide, & no
cũ patribus hodieq; bibimus, certi per ſanguine
ipſius redemptionem nobis & peccatorũ remiſſio
nem obtigiſſe. Vere autẽ, ô uere fertilem Arabiar
iſtam credentibus,Arabiam inquam Petream, qu
petram,id eſt Chriſtũ,ita nobis adumbrauit:quæ r
gni ſpiritualis, cui externa omnia cõtemptui ſun
formulam quandã nobis explicuit,ut quod in ho
ſæculo imbecillum & caducũ eſt, etiam ſi pingue
ſi fertile, ſi beatũ exiſtat, ſterile tamen ſqualidumq
iudicari debeat. Sic Aegyptus credentibus ſterili
eſt,neq; ad eius ollas alij reſpiciunt, quàm qui car
ni obſequuntur. Contra autem Arabia iſta fertilis
quam nemo tamen petit,niſi qui Deum uocanten
ſequitur

uitur, nec terrena ſed cœleſtia æſtimat. Hanc Ara
m cum Deſerta, uno nomine Caius Plinius Sce
en appellaſſe uidetur, ἀπὸ τῆς σκηνῆς, id eſt, à taber-
ulo, quod indigenæ ſubinde trāſpoſitis ſedibus,
libuit cilicijs metantur. Mos enim illi genti mu
e ſedes, & tabernaculis uictitare prout pecus &
ſcua inuitarint. Iam ante enim populus Iſraeliti
id genus manſionibus totis quadraginta annis
deſertū uariauerat. Quod quidē qua de cauſſa
tū ſit (ne allegorias attingamus) ipſe Moſes Exo
13. cap. plene expoſuit. Gentiū ueterum in Petrea
imi & celeberrimi ſunt Nabatæi, quibus finitimi
greni inter Elanitas numerati, ab Agra regia eo-
m, quos & Agarenos dictos eſſe ſunt qui exiſti-
ent, ut & Agra uelut Agara ab Agar Abrahę con
bina nomē habere uideri queat, eſt enim & Aga
huius tractus oppidum, quod oppugnatum ab
raiano hiſtoriæ prodūt, ut & Agra & Agara legi
ciq; oppidū illud cōſtet. Certe Agarenos eos eſſe
iam eruditis uideo placere, qui poſtea Saraceni di
i ſunt, Iſmaelis proles, ſicut & Hieronymus ad
ardanum de terra promiſſionis ſcribens affirmat.
Iam in hoc & Beatæ Arabiæ tractu illos ceu uete
m gentem Ptolemæus & Plinius connumerant,
e quibus mox paulo dicemus. Stephanus de ur-
ibus, Arabiæ partem Saracam facit, à qua Sarace-
i dicti uideātur. Et unde Myrrham Saracenicam
ognominauit Dioſcorides, quæ Plinio duodeci-
no libro Sambracena dicitur, uelut uir diligentiſſ.
Iermolaus Barbarus adnotauit. Nihil mirū aūt in

nominum originibus ueſtigandis uariare ſcript
res, cum hæc ipſa tempore etiam & conſuetudi
mutentur. Sunt in ea & alia minime obſcura pr
ter Petram oppida, quorum pręcipuum Oſtracin
iuxta Caſium montē, ubi Pompeius, ethnicus qu
dem homo, ſed minime temnendum uariantis f
tunæ exemplum, tumulum habuit. Præterea Boſt
haud procul Trachonis montibus poſita, à qua B
ſtreni dicti: pręterea Geraſa & Philadelphia. Boſt
norum epiſcopus aliquādo Berillus fuit, Origen
contemporaneus, & familiaris, cuius in Catalog
Hieronymus meminit. Extitit & Philippopolis,
M. Iulio Philippo Imperatore, in patrio ſolo (Bo
ſtrenus enim fuit) condita, Thracenſi illi, quam M
cedonum reges condiderant, & Scythæ ſub Deci
diripuere, cognominis. Primus autē Traianus Pe
tream in prouinciæ formā redegit, & rectorem in
poſuit. Habet & Deſerta, plurima oppida, ſed, ut d
xi, infrequentiora ob ſolitudines interueniētes. C
lebre tamen aliquando fuit Tapſacum iuxta Scen
tas Euphratis impoſitum ripæ, poſtea & Amphipo
lis dicta, haud longe à Palmyrenis ſolitudinibus
Plinio. Reliqua pars Chaldææ adiacēs Nomadas
habet, infeſtam Babylonijs & ad latrocinia natam
gentem. Ad occaſum brumalem Nubeorum Ara-
bum loca non infrequentia, agroq; Damaſceno &
Libano monti proxima, ut ueriſimile ſit Paulum à
tempore uocationis ſuæ Arabiam ingreſſum, non
aliam petijſſe, q̃ cuius nunc facimus mentionem.
Fuit autem & Barce oppidū in ſolitudine minime

incelebre,

elebre,à quo Barcei dicti Arabes,etiam Maroni.
ius Hieronymus ad Dardanum ſcribens, tradit
dem ſua ætate ab Afris Baricianos dictos, uoce
icet nonnihil à uetere illa detorta. Iam de Felice
emus. Hæc innumeras gentes habet, uicis atq;
gis magis quàm urbibus habitatur,& horũ qui-
n maxime celebres, qui ſunt maritimi. Omniũ
ien celeberrimũ, & unde reliquis terris nomen
gloria,pagum Sabeorum, cuius regio Thuriſe- Saba.
Saba cognominata,ob ſyluam centum millium
ſuum longitudinis, latitudinis autem quinqua
ita. Arbores eius ad Canis ortũ,hoc eſt,circa me-
m menſis Iulij, inciſæ humorem ſpumeum æ-
nt,qui cõcretus aut decidit in ſolum,unde queat
ligi,aut cortici adhæreſcens depectitur,uelut li-
o 12. Nat.hiſtor. Plinius prodidit. Neq; alia eius
ninſulæ parte hoc arboris genus prouenit. Pluri
irum autem rerum in Arabia prouentus, & ipſa
i natiua fertilitas efficit, ut ſuas opes Sabeis uici-
gentes non inuideant. Habet montes, quibus
ognata flumina longe lateq; irrigãt fertiles cam
s. Fertur & aurum gignere uulgo inter optima
ſtatum. Et ſua Arabicis gemmis dignitas eſt. Ipſe
argo littorum creberrimis promontorijs diſtin-
is nobiles portus et oppida non pauca nundina
portubus impoſita continet: nec Arabicę ſolum
rum etiam Indicæ & Aethiopicæ merces conuen
s negotiatorum & Emporia auxere, incredibili
pia rerum per ſe quidem eximiarũ, ſed quas præ
meritum luxus noſtris,æſtimatione pręferat. Ni

hil enim hodieq; Orientis mercibus pretioſius,
hil charius eſt, neq; alijs è rebus maiora compē
quæruntur mercatoribus, quod profectò non
diſſet, ſi more maiorum uiueremus. Porrò non
ræ ſolum Arabicæ ſed & undis ſua ineſt fertili
Nam & margaritas Arabia, quanquam non ſ
tamen præcipuæ dignitatis, in Perſici ſinus litt
collectas mittit, quarum æſtimationē ad inſani
uſq; luxus prouexerat, ut Cleopatræ margarita
ties ſeſtertium, hoc eſt, ducentis quinquaginta m
libus aureorū æſtimata ſit, & altera illa Vnio, qu
Dictator Cæſar Seruiliæ emit ſexagies ſeſtertiu
hoc eſt, centum quinquaginta millibus aureor
Gallicorum, Guilielmo Budæo ſupputante, fu
coempta. Vix fidem capit ſummæ magnitudo,
uero tamen ſimilis fit conſideranti in luxu etiã
riam quæri, neq; ullam licitationem ſatis grand
illi eſſe, cuius opes modo carent, quiq; hoc ma
ad emendum accenditur, quo maioris æſtim
tur quod eſt empturus. Nihil igitur mirum, qu
Caius Plinius libro 12. de margaritis ſcribens, &
mul in ſui ſæculi mores inuehens, Minima, inqu
quaq; cōputatione millies cētena millia ſeſtertiu
amnis omnibus India, & Seres, peninſulaq; illa i
perio noſtro adimūt, &c. Hodie in totum Sarace
dicuntur Arabiarum gentes, habentq; Mecham u
de celebrē urbem, cum alijs cauſſis, tum quod M
humetæ prophetę illorū tumulus in ea uiſitur. M
tuus ille erat 21. anno imperij Heraclij, q eiuſdē
no 15. innotuit, primo mercator, dein propheta,

ſtrem

emo prædatoriæ militiæ dux, ſaxq́ꝫ & caput, ut
randũ ſit in diuos ab illis relatũ, cui ne homines
idem boni honeſtũ in terris locum conceſſiſſent.
ırcellinus libro 33. Arabas omnes, poſteritatem
racenos appellaſſe tradit. Sed & 13. libro, ab Eu-
ratis læuo latere aduſq; Nili ſupercilia protendi
s affirmat. Inuenio autem primum eos Pompeio
ıgno res in Aſia gerente, Romanorum militiam
ſcere cœpiſſe, neq; exiguam operã populo Ro-
ıno nauaſſe. Mox (ut nulla fides militiæ eſt) ue-
re limites imperij, petrumpereq́; & urgere præſi
ı Orientis cœperunt, qua re Conſtãtino magno
quot eruptionibus factis noti iam & magno o-
o tunc habiti. Demum iterum conuerſis ſtudijs
liano Imperatore contra Perſas proficiſcenti ad-
erunt, quanquam lubrica & propemodum uena
ſide, ut nõ iniuria Ammianus libro 14. inter alia
Saracenis loquutus, in hæc uerba eruperit: Sara-
ni nec amici nobis unquam, nec habendi, ultro
roq́; diſcurſantes, quicquid inueniri poterat, mo
ento temporis parui uaſtabant, Miluorum rapaci
tæ ſimiles, qui ſi prędã deſpexerint celſius, uolatu
piunt celeri: & ſi impetrarint, non immorantur,
c. Hactenus Marcellinus. Sed memorandum in-
rim, breui tempore adeo illorũ potentiam ſucceſſi
ıs auctam fuiſſe, ut circiter annum Chriſti 617.
erſarum regnum ad Saracenos tranſierit, deli-
q́; Mahumetæ ſuperſtitione in immenſum pro-
ıgata, poſt Syriam & Aegyptum & Africam per-
ılſam, magnis copijs in Aſiam profecti, ipſam

etiam ſedem imperij Conſtãtinopolím obſidio
premere fuerint auſi: quo tempore Carolus Pip
pater Francorum in Gallijs regnum tenuit. Sed
Heraclij Imperatoris ignauia, exiguus ignis err
ris tanti, cum reſtingui per initia ſine labore potu
ſet, tandem plurimorum aſſenſu, qui armorum g
ria & uictoriarum ſucceſſu religionem æſtimab
adeo exardere malum cœpit, ut nullus amplius
medio eſſet locus. Aſiæ iam & Africæ pleraq; or
nia Saracenorũ erant: neq; hoc illis ſatis, in Italia
& Siciliam uiolenta manu ingreſſi, eas terras pl
ducentis annis uexarunt. Poſtremo ſub Conſta
no illo, qui Leonis imperatoris pater fuit, Ann
Chriſti 742. Gaditano freto traiecto, in Hiſpania
profuſi, Bethicæ & Luſitaniæ & Tarraconenſis
tiliſſima loca occupauerunt. Quo tempore Be
presbyter magna & pietatis & eruditiõis fama c
rus literis ultro citroq; ad principes miſſis mag
id ſedulitate moliebatur, ut militia conſcripta Sar
ceni Hiſpania pellerentur. Sed ſurdis (uelut in p
uerbio eſt) narrauit fabulã. Nec minus ſeptinge
tis annis (unde temporum deſidiam atq; adeo u
ternum ipſum intelligere queas) ſecuri illi Hiſp
niam tenuerunt, donec princeps maximus Ferd
nandus, Caroli noſtri V. maternus auus, uniuer
illos breui tempore Hiſpania pepulit. Cuius uni
ſed ſpectatiſſima quidem illa uirtute, ſatis pericu
factum noſtris, quantum in illarum gentium pe
diam Chriſtianorum principum induſtriæ & m
gnanimitati licuiſſet, modo inteſtinis bellis fre

iniect

ſtecto,arma ſua nõ ſolum gloriæ ſed tuendæ quo
e pietati, & publicæ quieti deſtinaſſent. Enimue
Saraceni mixtum de hæreſi et Iudaiſmo,à Mahu
te conflatum delirium ſequũtur, quod ipſum &
rcæ, qui prima ſub Saracenis in Aſia ſtipendia
ruerant,ceu per manus traditum receperunt,ho
ꝗ cuſtodiunt. Eadem enim eſt utriuſqꝫ gentis re
io,idem error, par uęſania,quę tamen,ſi Dijs pla
,libro quem ipſi Alcoranum uocãt,conditur. So
ne eſt illis more Iudæorum circuncidi, abſtinẽt
à ſuilla carne,puto,quoniam Arabia, etiam Pli-
o teſte,ſues non habet. Vinũ non bibunt, & men
quodam toto ieiunant, cætera libidinoſi & qui-
s una uxor non placeat,inter multas uolutãtur,
as tamen ita ad coniugij iura ſeruanda adigũt,
adulteris capitalis pœna ſtatuta ſit. Veneris diem
o ſabbato habent. Nullam fœminam niſi oper-
facie in publicum prodire ſinũt. Chriſtum ex ue-
i Hebionis hęreſi,purum quidem hominem, ſed
ophetam tamen eximium fuiſſe aiunt: ei Moſen
ſuum Mahumeten conſociant, & legi Moſaicæ
on nihil tribuunt. Votis & piaculis quibuſdam
urimum deferentes & Monachiſmum longe ſæ
riſſimum exercentes:quo fuco ſuo tantam orbis
rtem dementarunt. Sed antequam Arabia digre
amur,non indignum notatu mihi uiſum,Areta-
m nomen olim, cum Arabiarum tum Aethio-
æ regibus tritum & peculiare fuiſſe. Nam & in
yria paululum ante Pompei aduẽtum Aretas rex
Damaſcenis receptus, cuius libro XIII. meminit Aretas rex

Ioſephus. Præterea Pauli apoſtoli ætate Damaſ
norum iterum rex Aretas, ille cuius præfectus P
lo Iudæorum ſuggeſtione, inſidias ſtruxit, & u
muro demiſſus elaberetur, adegit, ſicut ipſe in al
ra ad Corinthios XII. capite meminit. Poſtren
Aretas Gabalæ filius Dux Saracenorum, à Iuſtir
no regia dignitate ornatus, cuius primo et ſecun
libro belli Perſici Procopius meminit. Et eodem
ſæculo Aretas Aethiopiæ princeps, ad quem imp
rator Iuſtinus Iulianum quendam legatum mi
quum bellum Perſicum eſſet reſumpturus. Soph
nius uir doctus & pius, & Hieronymi non æqu
lis modo, ſed etiam amicus in Catalogo uiroru
illuſtrium Græce à ſe ſcripto, ubi Creſcentis mem
nit, autumat Eunuchum Candaces Felici Arab
Euangelion prædicaſſe. Ego Paulum iam conue
ſum & reuelatione edoctum, & in Arabia Chr
ſtum docuiſſe arbitror. Continuo enim Chriſtu
prædicauit Synagogis, ut ait Lucas, quod is eſſet
lius Dei. Et confeſtim à tempore uocationis ſu
prædicare ſe Chriſtum cœpiſſe & in Arabiam ab
uiſſe, ipſe teſtatur 1. capite epiſtolæ ad Galatas.

SYRIA.

NOn ſum neſcius quàm late, Pomponio Pli
nioq; Syriæ nomen pateat, ſed quo dilucidi
ra fiant ſingula, præſertim in compendio, nos ear
quę citra Euphratem eſt, & ut Strabonis maxime
nitione circumſcribitur, primū deſignabimus, mo
reliqua

iquas illius partes, quibus & ipſis ſua nomina
nt, ordine reddituri. Igitur ab Aegypto & ſupra
emorata Arabia, qua in Syrbonin lacum uergit,
riæ initium eſt, à Meridie in totum Petrea, Ortu Syria.
ro brumali Deſerta Arabia Palmyrenisq́ ſolitu-
nibus terminata. Latus eius Septentrionale Eu-
rates excipit, & citra eũ Ammani montis Ciliciã
ſterminantis iuga, in Iſſicum uſq; ſinum, quo Sy
finitur, immiſſa. Occiduũ latus uniuerſum, mare
luit quod à Phœnice pręcipuo eius littoris tractu
œnicium ueteres dixerunt. Terra præſtans exi-
ia ubertate, ſed hac re præcipue felix quondam,
od in eam fama primũ doctrinæ & miraculorũ
hriſti dimanauit. Vrbes eius plurimæ, quarũ præ
puas ſuis locis reddemus. Partes Syriæ ſunt, Palæ
na, Phœnice, Damaſcena, Cœle, Decapolitana,
ntiochena, & proxime iã Euphrati, Comagena,
pamenaq́, & ubi Scenitis ſe miſcet, fluminis de-
rſu, Paropotamia cognominata. E quibus, quo-
am ab occaſu Syriã ingredimur, poſt deſcriptas
rabias, Palæſtinam expediemus, regionem adeo
ſignem cum locorum, tum uero rerum geſtarũ,
as ſcripturæ memorãt, celebritate, ut priuati ope
ſit illam ad plenum deſcribere, nec poſſit paucis
ci quicquid de illa uel breuiſſime dicitur.

PALAESTINA.

PTolemæus quinto libro, Iudææ, Palæſtinæ no
men tribuit: & finiri eã monte Antilibano con

firmant libro XVI. Strabo, & libro XX. Auguſt
lis hiſtoriæ Tacitus: nec diuerſus à Ptolemæo Hi
ronymus totum tractum quem Iudæorum trib
Iudæa. incoluere, Iudæam uocat. Qui ſubtilius ueriusq;
uiſere, partem Palæſtinæ Iudæam faciũt, cui ab O
Idumæa. caſu & Meridie Idumæa, à Septentrione et Ortu
maria Galilæaq; itidem Palæſtinæ partes coniu
gantur. Plinius quinto libro, quãquam Idumæa
cum Palæſtina confundit (quoniam & Philiſti
& Edom ſparſim ea loca tenuiſſe conſtat) tam
hanc à Iudæa, præterea & Samaria & Galilæa ſe
Palæſtina. rat. Libenter igitur horum ſententiam ſequimu
qui Palæſtinæ nomine ceu generali Idumæam, I
dæam, Samariam & Galilæam complectuntur. I
enim opinioni & ſcripturæ ſuffragantur, & uſita
uulgo, Chriſti & apoſtolorum temporibus iſth
partitio fuit. Matthæus enim XI. capite de Ioſep
Cum audiſſet, inquit, Archelaum regnare in Iud
loco Herodis patris ſui, timuit illuc abire, ſed ora
lo admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes Galilæ
ac profectus habitauit in ciuitate quæ uocatur N
zareth &c. Parum apte fuiſſet locutus Matthæus,
alia à Iudæa Galilæa non eſſet. Porrò ab Archela
deflexit, qui Iudæam poſt patris mortem ab Augu
ſto acceperat, in Galilæam autem ſeceſſit, cui Phili
pus frater illius, minus ſæuus (patrizabat enim A
chelaus) Tetrarcha præerat. Proprie igitur hoc lo
Iudæa pro parte Palęſtinæ accepta eſt. In eodem
pite Bethlehem Iudææ cognominatur, ad differe
tiam eius quæ in Galilæa eſſet, Hieronymo: qua

quan

ã ipſe (Iudæ) non (Iudææ) legit. Sed alia quoq; ex-
empla ſunt, ut Lucæ 11. Aſcendit autem Ioſeph à
Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuita-
tem Dauid quæ uocatur Bethleem, &c. Et Acto. 9.
cap. Igitur eccleſiæ quidem per totam Iudæam, &
Galilæam & Samariam habebant pacem. Et Ioan-
nis 4. cap. Reliquit Iudæam, & abijt iterum in Gali-
læam, oportebat autem eum ire per Samariam, &c.
Hic Ioannes ita diſcernit à Iudæa Galilæam, ut in-
termediam Samariã faciat, quod ita habere re ipſa
Ptolemæus indicat. Sed & Idumæã à Iudæa Mar- Idumæa.
cus ſeparat 3. cap. his uerbis: Et ingens multitudo à
Galilæa ſecuta eſt eum, & ab Iudæa & ab Hieroſo-
lymis & ab Idumæa & Tranſiordane. Porrò quod
Hieroſolyma Iudææ urbem hic Marcus ſeorſim no-
minat, ea cauſſa puto factum, ut indicaret, uel ex il-
la urbe multos eum ſectatores habuiſſe, in qua eius
perdendi cottidiana conſilia captarentur. Tranſior- Tranſiordanis regio.
danis autem regio ab Hermolao ea dicta, quã Pli-
nius lib. 5. Peræam nominauit, de qua ſuo loco di-
cetur. Nunc ut eò pergam unde cœperam, admoni-
tum uolumus Lectorem, eam Palæſtinam quę has
partes omneis ambit, ab ortu æſtiuo Libano termi-
nari, à Septentrione Phœniciæ parte, ab Auſtro Ara-
bia, ab Occaſu mari Phœnicio. Eadem regio Cha-
naan quondã, ſed proprie qua Iudæa eſt, dicta, ter-
ra ſcilicet promiſſionis, quã ante Abrahæ in ea lo-
ca aduentum & Chananæi & Phereſæi tenuerunt,
quod palàm ex 13. cap. Geneſeos deprehenditur.
Atq; hos quidem fines terrę promiſſionis ſcriptura

(ni fallor) ueluti per cardines complexa eſt, Exo.2
in hæc uerba: Ponam autem terminos tuos à ma
Rubro uſq; ad mare Palæſtinorũ, & à deſerto uſ
ad fluuium, &c. Vbi deſerti nomine, illud haud d
bie intelligit, quod iuxta Arabes Aegypto immi
net. Fluuium autẽ, Iordanem ſignificat, iuxta que
frequentes illæ tribuum ſedes fuerunt. Quanqua
ſint qui Euphratem uelint, nam & hunc & etiã N
lum ſcriptura fluminis nomine ſignificat. Dauid
enim & Salomonis regni limitẽ per gentes in am
citiam receptas uſq; ad Euphratem patuiſſe cõſta
Verum ad Iordanem ceu limitem terræ promiſſio
nis ut reſpiciam facit, quod & Ioſue eundem limi
tem ab Ortu earum terrarum feciſſe uidetur, quę t
bubus diuiſim attributæ ſunt. Capite enim 23. con
cionem alloquens, Et nunc (inquit) quia uobis ſ
te diuiſi omnes gentes, relictas iſtas in hęreditate
tribubus ueſtris à Iordane: & omnes quas excid
uſq; ad mare magnum ab occaſu ſolis, &c. Nũc
reliquas Palæſtinæ partes reſumemus.

IDVMAEA.

Idumæi. IVdææ extrema Occidentem uerſus, & proxim
Caſio monti, Idumæi tenent, origine Nabatæ
quos orta ſeditione inde egreſſos, & Iudęis coniu
ctos eiſdem legibus communicaſſe, Strabo lib. 1
prodidit. Certe, ſcriptura 3. Regum 9. capite, in A
bia fuiſſe, & ad Rubrum mare attigiſſe Idumæos
teſtis eſt. Conſtat eos à Hieroſolymis Meridie
uerſu

ſus non plus ſeptuaginta circiter millium paſ-
m diſtantia remotos, authore Hieronymo, qui
Hebręis fermè haud aliter quàm Edom dici eos,
Græcis autem uoce nonnihil deflexa, Idumæos
pellatos tradit, quod ante ipſum & Ioſephus ſcri
t. Auguſtinus libro 16. de Ciuitate Dei, Idumęos
trem Eſau habuiſſe, qui idem quoniam Edom
ctus ſit, nomen illis exinde datũ fuiſſe exiſtimat.
gio ipſa, qua parte maritima eſt & ubi Iudæę ap
oximat, eximie fertilis eſt, in Arabiæ tantum con
ibus ſterileſcit, & montibus quos ſacræ literæ
yr uocant, aſpera eſt. Abundat & palmis, unde il-
d Lucani libro tertio, Gazaq; & arbuſtis palma-
m diues Idume. Maroni quoq; alicubi palmæ
umææ celebrantur. Quanquã autem Iudæis hoc
odo uicini, & legis eorum utcunq; ſectatores ex-
ere, tamen ut aduenæ & exſortes (quemadmodũ
Samaritani) ſemper illis contemptui fuerunt. Vr
es Idumææ pluſculæ numerantur ab authoribus,
d inter eas tamen, quas iam antea Phœnices, &
nte hos Palæſtinenſes tenuerint, ex mediterraneis
otiſſima eſt Mareſa: dein Plinio Rhinocorura ma
tima, & Raphia paulò remotior à littore: rurſum
d mare uergẽs Gaza & uicina ei Anthedon, poſt,
grippias ab Herode uocitata. Pręterea & Aſcalon
Azotus Philippi p̃dicatione clara ciuitas, Act. 8. Azotus.
liæq; iuxtaq; poſitæ, Idumæis tribuũtur, quarũ ali
uas Iudææ alij, nonnullas & Phœniciæ tribuunt,
t in confeſſo ſit, his locis & ſedibus gentium, ut
it, nomenclaturam uariaſſe, quod propemodum

neceſſe eſt fieri, toties ſuccedentibus, qui priores
pulere, præterea ſumma limitum inconſtantia, ſi
inde arbitra uictoria aut ampliante illos, aut co
cente. Aſcalone Antipater ille Herodis parẽs, qu
conſtat Idumæum fuiſſe, natus creditur. De quo
nè & ijs qui ei ſucceſſerũt, quoniam illius ætate I
dæis regnũ ademptũ, & ſeruator noſter Ieſus C
ſtus in mundum natus eſt, non alienum ab inſt
to uiſum mihi, ſi totam ſeriem q̃ poſſem breuiſſi
complecterer, haud parum enim inde lucis, niſi
lor, & locorum notitiæ & hiſtoriæ Euangelioru
accedet. Igitur Antipater magni uir animi, & ap
ſuos fermè propitia fortuna uſus, uxorem Arabi
gentis Cyprin nomine duxit primariæ nobilita
fœminã, ex qua quatuor filios ſuſcepit, Phaſelu
Herodem, Ioſippum, & Pheroram, filiam autem
que dilectam patri, Salomen. Duo ex filijs potiſſ
mum emerſerunt, Herodes uidelicet & maior na
Phaſelus, quos adultos repẽte ad amplos honor
euexit. Enimuero prudens callidusq́ quum inge
ti ſtudio Romanos utpote Iudęorum dominos, &
qui Palæſtinã pauló ante prouinciam feciſſent, co
leret, uideretq́ fortunæ & ſuæ & liberorum ſum
mam in illorum fauore conſiſtere: bello primum c
uili Pompeiano, C. Cęſarem Dictatorem in Aeg
ptum tendentem incredibili animi promptitudin
eſt proſecutus. Mox & bello ei tanta cura, ſedulita
te, magnanimitate, affuit, uir nimirum & gentium
& locorum Aegypti & Arabiæ peritiſſimus, ut Di
ctator gratiam referens, & ciuitate illum donaret,

&

Iudææ tutorem faceret. Tradunt quidam ante
ꝗ hoc honoris à Pompeio, quum Syriam Im-
ator cum exercitu ingreſſus eſſet, Antipatrũ acce
ſe, Cæſarem autem confirmaſſe ei dignitatem,
ꝗ uelut auctarium gratiæ adieciſſe benemerito,
Herodes filius eius, nondũ quintumdecimũ an-
m egreſſus, tutor Galilææ eſſet, Phaſelus autem
eroſolymorũ dux conſtitueretur. Quod quidem
nos ante natum Chriſtũ circiter quinquaginta
cidiſſe cõſtat. Porrò Iulio Cæſare Romæ in Pom
ij curia cæſo, & Triumuiratu per Octauium Au
ſtum, M. Antoniũ & M. Lepidum, inuaſo, quum
uictis Caſſio & Bruto tyrannicidis, Antonius in
um Orientem nauigaret, Antipatrũ inſidijs Mala
i Iudæi res nouas molientis, ueneno ſublatũ de
edio intelligit. Interim Iudæi quibus non ſuſpe
a modo ſed & moleſta fuerat Antipatri, ut homi
s alienigenæ potentia, ne filij parenti ſuccederẽt,
ue ullo in loco honorifico terræ ſuæ eſſent, ſum-
is uiribus adnitebãtur, ornatiſſima legatione ad
ntonium, tum in Aſia agentem, miſſa: quam cum
ircanus iam Herodis per Mariamnem filiam ſo-
r, cui Pompeius pontificatum contulerat, in accu
ndis deprimendiſꝗ Herodis liberis nihil diligen
æ intermiſſuram ex anteactis rebus cognoſceret,
ir ſua ætate non opibus ſolum, uerumetiam digni
te & authoritate magnus, uideretꝗ quo in loco
eneri futuræ res eſſent, ſi uotis aduerſariorum ſuc
ederet: feſtinato itinere ad Antoniũ contendit, rem
mnem ut habebat exponit, idꝗ pro ſingulari An

tonij erga ſe beneuolentia, legationis accuſatio
reiecta, impetrat, ut Herodem & Phaſelum tetr
chas lectos ille Iudææ Galilææq́ præficeret. Cu
rei caſum tametſi indigniſſime ferrēt Iudæi, tam
Antonium ueriti tum Syriæ imminentē, inuidia
diſſimulabant. Rebus igitur ad hunc modū in P
læſtina compoſitis, Antigonus Ariſtobuli illi
quem uinctum Romam Pompeius duxerat, filiu
Hircani autem ex fratre nepos, apud Ptolemæu
Minæi, Chalcidis tyrannum magno in honore
bitus, poſt acceptam Antipatri mortem, ſpe regi
potiundi à ſuis animatus, quoniam ſtirpis Iudai
neq́ hoc ſolum, ſed & regum Iudæorum ſanguin
eſſet, ab auo Alexandro altiusq́ nobilitate gene
deducta, præterea perſpectum haberet Antipa
prolem Iudæis inuiſam, eaq́ de cauſſa plurimos
primatibus Hieroſolymis eſſe, qui in ſe unum o
los conijcerēt, & regem cuperent, nimirum Iuda
Iudæum, ne ſua tot ſæculis retenta defenſaq́ dig
tas, alienorum tyrannide prorſus ſuccumberet. P
corum Parthorum regem ingenti pollicitatione
uitatū rogat, quo exuli ſibi opem ferat: nec alienu
à uero, perſuaſum à Iudæis clanculum Antigonu
fuiſſe, quod id conſilij caperet. Pacorus ipſe hom
ad bella natus, cum Antigoni promiſſis, tum ue
& Ptolemæi amicitia, maxime autem quod Antip
tri filios à Romanis confeſſis hoſtibus ſuis manu
teneri cerneret, cōmotus, ingenti exercitu terra ma
riq́ inſtructo, duce autem primario Barzapharm
ne ſatrapa, in Iudæam rectà contendit, multisq́ o

pidi

is receptis demum ipſa Hieroſolyma obſidet.
o tempore Herodes ex aliquot prælijs cum ho
commiſſis uictor quidem & in totum rerum à
eſtarũ gloria inſignis ferebatur, tamen quia im
ipſe numero, paratis undiq; Iudæorum inſidijs
latum ſe, & ab his etiam quibus fidebat prodi-
intelligebat, uxore clanculum præmiſſa, & ma
a familiæ parte iumentis impoſita, hoſtibus in-
s in Idumæam profugit: Antigonus interim ur
potitus Hircanũ patruum capit, & uincula Pha-
o inijcit, Parthis urbis diripiendæ copiam facit,
plurimos qui aut Antipatri aut filiorũ amicitia
pecti erant, animaduertit. Miles præda onuſtus,
pudoris nec honoris habebat rationẽ. Antigo-
s autem uictoria tumidus, deq; poteſtate malis
ibus firmanda ſolicitus, Hircano auriculas ab-
ndi iuſſit, quo ſpe illum aſſequendi in poſterum
ntificatus deijceret. Hunc enim lex haud permit
bat ulli, qui aliquo membro mutilatus eſſet. Inſu
r & Parthis (quæ ambitionis impudentia eſt) ab
cendum tradidit. Phaſelus, quia uinctus erat, &
oriendũ ſibi cernebat, capite ultro in ſaxum ma-
o impetu illiſo ſibiipſi mortẽ acciuit. Dum hæc
ieroſolymis aguntur, Herodes nihilo ſegnior ad
rſo iſto caſu factus, quum Rhinocoruræ de fra-
s interitu accepiſſet, repente Peluſium profectus,
de Alexandriam ad Cleopatrã Aegypti reginam
Antonij delicias) contendit, dubium huiúsne con
io, an quia in mora (quod dicitur) periculũ uide
t, naui aſcẽſa media hyeme & tempeſtuoſo mari,

Calabriæ urbem Brunduſiũ appulit, atq; inde
mam profectus, Antonio quid accidiſſet ordin
ponit. Hic, Antonius Antigono indignari, Pa
rum audaciam inique ferre, imperij maieſtatẽ c
temptui eſſe, lædiq́; atq; imminui etiã Senatus
ſpiciebat. Ea re factum, ut Herodes ab Antoni
ctauioq́; Senatui multis nominibus cõmenda
rex Iudæorum crearetur, Publius Ventidius in
riam ad Parthos coercẽdos mitteretur, cui & de
rode reſtituendo negotium datum eſt: in eam
(quoniam bellum Parthicum extrahebatur, &
rumpendis militiæ Romanæ ducibus magnã
pecuniæ Antigonus profuderat) totum ferè tri
nium conſumptum eſt. Acceſſit ad hæc quod H
des Hieroſolymam à ſe & C. Soſio Ventidij leg
obſeſſam, incolumem recipere, & quo plus ei f
ris & gratiæ apud Iudæos maneret, urbem illæ
ſui iuris facere cupiebat. Contra Soſius (ut eſt n
tarium hominum animus) prædam ſpectare,
æſtimare Iudæorum toties rebellium dignitat
Atqui capta demum urbe, Herodes de ſuo milit
donauit, quo ciuibus parceretur, Soſium grandi
cunia obſequentem ſibi fecit, & facile impetrat,
religionem templi miles peregrinus prophana
certus haud aliam rem maioris beneficij loco
dæos habiturum. Antigonus autem mutatis reb
captus & Soſio traditus, Antiochiam Syriæ perd
ctus eſt, Pacorum regem pugna ſuperatum Ven
dius occidit, Herodes Antigoni ſalutis, quonia
regiæ ſtirpis Iudæorum eſſet, impatiens, denuo S

grandi pecunia delinito, ut Antigonum occide
mpetrauit. Regnũ igitur Herodi traditũ, haud
ge poſtea Auguſtus poſt deuictũ apud Actium,
tonium non confirmauit modo, ſed & amplia-
incredibili quidẽ ſucceſſu, & quem palàm erat
a Dei diſpẽſatione promoueri. Non obfuit He
li quod Hircanum ſocerum à Parthis dimiſſum
euerſum, ob regij ſanguinis opinionem ſibi ſu
ctum, interemiſſet: non obfuit quod Ciuili bel-
aixdũ ſopito, partes ille Antonij quem ſumme
exit, eſſet ſequutus: nõ obfuere tot genera ſuppli
rum, quæ poſt Antigonum à Soſio extinctũ ille
eroſolymis in eos qui aduerſarij fuiſſent, negle-
s deditæ urbis conditionibus, ſumma tyrannide
ercuiſſet. Facile omnia Cæſar ignouit, quod ob-
nderet Antoniana ſe militia abſtinuiſſe, & polli-
etur, eo ſe deinceps in Auguſtum animo futurũ,
o in illũ fuiſſet. Erat hic ineluctabilis prouiden-
tenor, ut uerax aſſereretur ſpiritus dei, ut ſcriptu
rum oracula complerentur, ut ad hunc modũ ſce
rum Iudæorum ſub aduentum domini de fœmo
bus auulſum, alieni & qui horũ ſtirpis non eſſent
ciperent. Herodes igitur iam ſublimis regno, ua-
ſe geſſit, nec facile erat æſtimare, bonisne an ma
regibus annumerandus eſſet, qui ſæuitiam tot
eneribus clementiæ cælatam diſſimulabat, auari-
am tam uaria liberalitatis ſpecie fucabat. In exte-
s quidem ferè ſemper humanus & beneficus, ma
me autem in Romanos, quos non donis ſolum
ngentibus, ſed conditis etiam urbibus honorauit.

Herodes rex.

Lapsq graviss. aucti

Vxores ei fuerunt minimũ nouem,ex quibus m
tam prolem ſuſcepit. Cæterum è filijs potiores fu
re,Alexander,Ariſtobulus,Herodes,Philippus,
chelaus,& ex Doſide genitus Antipater,quorũ
xandrum & Ariſtobulum ex Mariamne Hircan
lia genitos,Romã erudiendos miſit. Et quum n
modo Hieroſolymã, ſed & ipſam Iudæam uix a
mandis ſumptibus uario ædificiorum genere ex
Templum. naſſet,demum regni eius anno 18.ad templum
truendum cõuerſus, incredibili ipſum magnific
tia, ſpatio octo annorum erexit,additis porticib
uario opere uiſendis,ſed & portis templi,magn
dine & artificio adeo præſtantibus,ut unam ex il
Porta ſpecioſa. uulgo Specioſam appellarent, & Porticum qua
dam propter operis elegantiam primi condito
Porticus Salomonis. nomine dignarentur,nec enim aliter à Iudæis q̃
lomõis porticus eſt appellata. Igitur Herodis op
fuit,quod apoſtoli admirati Chriſto uiſendũ cor
monſtrarũt,atq; ille diceret, futurũ ut lapis ſuper
pide mãſurus non eſſet,Matthæi uigeſimo quart
Certũ autem non tam religionis gratia templu
à ſe conditũ fuiſſe, quàm ut hoc modo Iudæoru
animos ſibi reconciliaret. Volebat quidem & leg
obſeruator uideri, uerum diuerſum ſtudia & m
res prodebant, præterea immodica regnandi cup
ditate,ſtudioq; illo perpetuo,quod Romanis col
dis obſeruandisq; impendebat,corruptus,legis ſa
ctimoniam Paganiſmi imitatione fœdauit. Iam
nim antea quum Galilææ præeſſet, templum D
ctatori etiamnum in humanis agenti, candido

marmor

more,iuxta urbem Paneada, ubi Iordanis ori-
condidit. Sed & Auguſto quinquennales lu-
,theatrumq́ & Amphitheatrum contra gentis
rem exædificauit, præterea & trophæum & ſta
poſuit,Iudęis omnia indigniſſime ferentibus,
d quos illius exiſtimationi non parum obfuit,
od palàm interdum faſſus eſſet, dolere ſe & indi
ferre, quod Cæſaris ſigna & imaginem tem-
à ſe condito inferre & collocare, lege prohibe-
r. Sed & alia id genus animi eius indicia de Iu
ſmi contemptu,& amore in deos Romanorum
Gentium ritum, magnum argumentum erant.
ate autem ingraueſcẽte, quum indies magis ac
gis deficere ſe uiribus ſentiret,ſuſpicione quadã
ili,odij publici,& quod eſſe plures putabat, qui
n ob cœptã inſolẽtiam extinctũ cuperent, tanta
mi feritate exarſit, ut ne à domeſticis quidem &
imis eius aulæ amplius amaretur aut ferri poſ-
longe autem crudeliſſime in eos eſt debaccha-
,qui quantamcunq; ſuſpicionem affectati regni
ſe præbuiſſent, quæ rabies illi primum à Mari-
ne præ cæteris adamata coniuge animum alie-
uit,quod immodico in filios iam tum exoſos pa
fauore eſſe uideretur. Mox & in filios ipſos
ud improbe de patre meritos,immania medita-
, Alexandrum & Ariſtobulum Mariamnes na-
, coram Saturnino Syriæ præſide accuſauit, &
uito propemodũ Saturnino, ad mortem adegit,
q; in carcere ſtrangularẽtur curauit. Neq; hac uin
cta crudelis animus ſatiatus eſt,Mariamnẽ in quã

immodico amore ante deperierat, occidi iuſſit.
peŗ & Ioſippũ clarum uirum ſororis ſuæ Salo
maritum, ex qua Berenicem præſtantiſſima fo
puellam genuerat, interfecit. Sed & Antipatr
quem inter filios eius poſtremum numerauin
coniectum in uincula pauculis diebus antequ
centem animam exhalaret in carcere necari iu
Super omnia autem uæſaniæ & crudelitatis eiu
cinora atrociſſimũ illud memoratur, quod cun
Magis natũ in Iudæa intellexiſſet infantem, qui
Iudæorũ eſſet futurus, & quo loco natus eſſet, S
bæ eum & Pontifices de prophetarum teſtimo
admonuiſſent, pueros omnes Bethleemiticos,
bimatũ attigiſſent aut infra eum eſſent, occidi n
dauerit, tanta quidem animi impotentia, ut acc
rata laniena (ne quis alius ei q̃ quem ipſe deſig
ſet, in regno ſuccederet) in grege illo mactatę in
centiæ, etiam filium amiſerit. Qua de re Macrob
libro Saturnalium ſecundo de facete ab Auguſt
ctis ſcribens, in hæc uerba tradit: Auguſtus, quũ
diſſet inter pueros quos in Syria Herodes rex Iu
orum intra bimatum iuſſit interfici, filium quoq
eius occiſum, ait, Melius eſt Herodis porcum eſſ
filium. Et recte quidem Auguſtus, nam porco i
utpote Iudaizans pepercisſet, qui per furorem ſt
liendæ tyrannidis filijs nõ pepercit. Ad extremu
autem dum hiſce furiarum ſtimulis exagitatus
immania ſeſe facinora uolutat, graui morbo co
ptus aliquandiu decubuit, cumq; nec pharmaca
ties repetita, nec thermæ, quas ſaluberrimas Iud
hab-

Pueri innocentes.

bet,quicquam proficerent, & ſpe omni medici
ſtituerentur,poſt obſignatum de more teſtamen
m,morbo inualeſcente,et iam pudibunda uermi
is erodentibus,putoreq; artuum omnium intole
bili exorto,ne tunc quidem animi ferocia depoſi
, annum circiter quartum poſt natum Chriſtum,
oritur,anno ferè ſeptuageſimo ætatis,quum iam anno 70 moriſ
atuor & triginta annis regno præfuiſſet. Memo
ndum autem & magnum funeſti animi eius ar-
imentum,quod cum ad certum diem optimates
dæorum magno numero Herichuntem euocari
ſſiſſet,cauſſam ſciſſitantibus amicis mandarit, ut
per eos dies ceu putarat,mori eum contingeret,il
ſimul ſpecie funeris in Amphitheatrum conuo-
tis,milite immiſſo ex improuiſo ac ſine diſcrimi-
uniuerſos trucidarent. Geminũ eius rei fructum
turum dictitans,et quòd quietius regnum teneri
uis poſſet, & quòd Iudæi qui uiuum odiſſent, ſe
ortuo,uel inuiti plorarent. Monſtro igitur illo li
dinoſo,funeſto & parricidali de medio ſublato,
rchelaum filium quem ſucceſſorē pater teſtamen Archelaus.
reliquerat,cõfeſtim eo audito,miles magna cum Toparcha.
clamatione regem ſalutat: cumq; diadema ille of
rret,recipere noluit,odioſum hoc futurum,ſed &
ubium honorem arbitratus, quem Cæſar non-
um confirmaſſet.Proinde Romam feſtinato itine
ad Auguſtum contendit,à quo honorifice ſuſce-
us negotio in aliquot dies protracto,demum ita
gubernandum admiſſus eſt, ut dimidiam par-
m regionis Iudææ,quæ antea patri Herodi tribu

ta pepēdiſſet, ipſe Toparcha adminiſtraret, Iduma
Philippus et Herodes Tetrarchę. ſcilicet, Iudæam & Samariam, Philippo autem fr
tri Bathanæam Tetrarchiam, cum Trachonitide
Auranitide aſſignauit. Herodi filio, Galilæam
Tranſiordanem contribuit. Salome ſorori non ſo
lum Iamniam, Azotum, Phaſelin, reliquaq́ quæ
ſtamento ei frater legaſſet, conceſſit, ſed inſuper
Aſcalonem adiecit, & Berenicen Salomes ex Ioſip
po filiam honore proſecutus, liberalia ei dona co
tulit Dum hæc Romæ agerentur, magni in Iudæ
motus uarijs & cauſſis & partibus excitati, non Iu
dæis modo inter ſeſe conflictantibus, ſed & tem
plo, cuius pars igne conflagrauerat, exitio fuere S
mon quidam nomen regium Cæſare non expect
to inuaſerat, quem mox Quintilius Varus qui tun
Syriæ præerat, punitum coërcuit, Iudæamq́ Hero
dis liberis ex principis decreto attribuit. Cæterun
Archelaus patre nec mitior nec melior, cum no
uem annis toparchiam ſuam inſolentiſſime admi
niſtraſſet, optimatum querelis apud Auguſtum po
ſtremo eius uitæ anno delatus, miſſis qui caperent
Romam adductus & in urbem Allobrogum Vi
ennam relegatus eſt. Eiusq́ regio mox tributaria
facta, & Syriacæ diſpenſationi coniuncta, per præ
ſides & procuratores adminiſtrata eſt. Ioſephus li
Cyrenius. bro Antiquitatum XVIII. Cyrenium Cōſularem,
primum horum fuiſſe tradit qui Auguſti fauore,
prouinciam Archelao ereptam rexerit: quo tempo
re primus cenſus in Iudæa iam prouincia ſit actus:
inſigni

ſigni profecto & obſeruatu digno errore, cũ Lu-
s fide hiſtoriæ multis Ioſephis anteferendus, ſe-
ndo capite prioris libri hanc deſcriptionem à Cy
nio, Syriæ præſide, factam tradat antequam ſal-
ator noſter natus eſt. Quod ipſum tamen uiuente
iamnum Herode patre contigiſſe, non Matthęus
odo ſacratiſſimus author, ſed & Gentium hiſto-
a conuincit. Nam & Tertullianus lib. cõtra Mar-
onem quarto, eum cenſum, fideliſſimum teſtem
atiuitatis Chriſti, ſua etiam ætate in Romanis ar-
iuis aſſeruatum fuiſſe tradit. Aut igitur Ioſephus
e cenſu alio loquitur, poſt Archelai repulſam acto
ui primus eius terræ non fuerit, quanquam ipſe
iſi interpres lapſus eſt) primũ fuiſſe putarit. Aut
telligendum eſt, Cyrenium iam antea Syriæ præ
dem ſub Herode facile conſentiente (regnum ille
u precarium tenebat, & totus hærebat à Roma-
is) primum illum cenſum egiſſe, pulſo uero Ar-
elao, Iudæam petere iuſſum quo regiæ pecuniæ
abita ratione ipſam quoque regionem in prouin
ę formam priorem redigeret. Enimuero ſub Pom
eio Iudæi & uectigales & tributarij Populo Ro-
ano facti ſunt, ut immerito Iudas ille cuius in Iudas Galilæus.
ctis Lucas, & ipſe etiam Ioſephus meminere, ob
uguſti cenſum ceu oneris noui tumultuari perre
erit. Id annotãdum duximus, ne quem Ioſephi le-
tio perturbaret. Cyrenio igitur in Iudæa gubernã
a Copinius ſucceſſit, cui deinde Marcus, deinde
nnius Rufus Tiberio imperatore, et Valerius Gra
us, poſt quem circiter decimumtertium Tiberij

Pontius Pilatus. annũ, Pontius ille Pilatus à Tacito, Iudææ Procura-
tor dictus (Lucas ipſe Præſidẽ uocat) qui Iudęis gra-
tificaturus de Chriſto Domino noſtro ſupplicium
ſumpſit. Quo tempore Philippus & Herodes fra-
tres, tetrarchæ, in magna dignatione erant: & Hero-
di præcipue fauebat Tiberius, à quo & cottidianis
beneficijs ornabatur, quanquam libidine crudelita-
te & animi faſtu haud diſſimili patri, quẽ mox pau-
lò prematurus Philippi obitus & arrogantiorem et
Herodes iunior. potentiorem fecerat. Hic eſt Herodes maioris Hero-
dis filius, qui ſcelerata libidine adductus in Galilęa
ſua Ioannem Baptiſtam gladio percuſſit. Qui Chri-
ſtum à Pilato, quo de cauſſa eius ipſe cognoſceret,
miſſum, quanquam Galilæus putaretur, remiſit ta-
men etiam ignominia affectum, hoc uidelicet ho-
noris Pilato tribuens, ut quoniam captus Hieroſo-
lymis eſſet Chriſtus, eum animum præſidi teſtare-
tur qui inuiolatam eius iuriſditionem cuperet. Ea
re demulſum Pilatum putamus, ut quoniam pręter
ſolitum honorari ſe ab Herode ut pręſidem uideret
depoſita ſimultate amicus fuerit factus. Id quod ex
Lucæ hiſtoria abũde patet. Porrò Tiberio mortuo,
Pilatus quum decennio iam Iudææ præfuiſſet, ob
animi inſolentiam & quod Iudæis frequenter ne-
gotium faceret, à Vitellio contra Parthos profici-
ſcente, Romam ire iuſſus, Marcellum quendam
ſucceſſorem accepit, illum, qui Caipha pontificatu
deiecto, Ionatham ei Annæ pontificis filium ſubſti-
tuit. Pro arbitrio enim Præſidum, ambitione &
inuidia Iudæorum agitato, honor pontificatus
ſubinde

binde uariabat, neq; quicquam erat urbi ad exi-
ım properanti, aut quietum, aut integrum, Præ-
ctorum interim auaritia eiuſmodi diſſenſionum
altercationum prouētu eximie ſaginata. Cui ca-
ino (quod dicitur) oleum addebat, peſſimorum
incipum Tiberij & Caligulæ libido & luxus. Si
uidem Caligula ſexto anno poſt mortem Chriſti
l imperium prouecto Iudæus Agrippa diues ho- Agrippa rex.
o & callidus, quem'q; fama etiã nobilitatis com-
ıendabat, emerſit. Erat hic Herodis maioris ex fi-
o Alexandro (qui patre accuſante cum Ariſtobu-
fratre in carcere perierat) nepos, Cypridis autem
erodis itidem ex Phaſelo fratre proneptis mari-
ıs, & illius Herodiadis, quam Philippus uxorem
abuerat frater; quem Romam profectũ Cæſaris
emerendi gratia, Tiberius in uincula coniecerat,
uòd palàm dixiſſet, cupere ſe eum diem uidere,
uo C. Caligula amicus ſuus imperio potiretur.
ec mora, Tiberio mortuo, Caius illũ exemptum
inculis ut optime de ſe meritũ, regem Iudææ, im-
oſito etiam diademate, conſtituit. Duas præterea
etrarchias, Lyſaniæ, & Philippi, qui ſub Tiberio
x humanis exceſſerant, contribuit. Ea res magna-
ım poſtea ſimultatũ cauſſa fuit, Agrippæ regium
ecus Herodem quamuis patruum & ſororium, in
idia tamen accenderat, contrà, Agrippa alienatum
ſe nulla iuſta cauſſa Herodis animum quum uide
et, pro hoſte habere cœpit, quem antea ut amicum
neceſſarium coluiſſet. Mox, gliſcentibus inſidijs
odio flagrante, apud Caium accuſatus Herodes,

quod ingenti armorum ui comparata cum Artab
no Parthorum rege, aduerſus Caium conſpiraſſ
damnatus à Caio, & Lugdunum ut remotum a
Oriente locũ in exilium truſus eſt, inq; Agrippa
non regio ſolum, quam ille tenuiſſet, ſed & op
translatæ ſunt. Eo tempore Petronius Iudææ præ
fectus, Caij ſtatuam in templum iuſſu principis l
caturus, maximi tumultus cauſſa fuit Iudæi enim
ſummis uiribus reluctati, palàm ſignificabant be
lum ſe potius quàm impium Petronij conſiliũ ad
miſſuros. Proinde rex Agrippa cum cerneret peri
culum, & perſpectam haberet Iudæorum obſtina
ciam, Petronio prius perſuaſo, deinde & Caio prin
cipe mitigato, pacem Iudęis impetrauit. Recte tun
quidem illi, & ut antea ſæpe ex lege ſentiebant, cæ
terum inutilis hic & odio magis gentiũ q̃ candid
pietatis ſtudio receptus cultus illorum erat, qui inte
rim nihilo meliores Meſchiah ſuũ, id eſt Chriſtum
Dominum, non modo ad mortem adegerant, uel
ti criminoſum, ſed etiam rediuiuum in ſuis & inau
dita uirtute operantem, incredibili odio perſequę-
bantur, ut recte de illis ad Romanos Paulus dixe-
rit, zelum eos habere Dei, ſed non ſecundum ſcien-
tiam: nec iniuria Stephanus duros ceruice, cordeq;
& auribus incircuncisos dixerit, qui ſpiritui ſancto
ſemper reſiſterent. Rebus igitur ad hunc modũ ha-
bentibus Herodes tertio imperij Caligulæ anno,
ægre exilio ſolutus, Chalcidi, quę Syriæ eſt ciuitas,
Toparcha præficitur, deinde & in regni partẽ cum
Agrippa admiſſus, nec moribus melior factus nec

animo,

nimo,ad priorem uæſaniam rediјt, multaq́ſ ſuper
e,inſolenter & tyrannice ab eo commiſſa in ſum-
nam hominem indignationem præcipitarunt. Im
ie ille & atrociter Iacobum Ioannis fratrem capite
lexit, Petrum apoſtolum in uincula coniecit, ulto
io animo aduerſum noſtros uſq; ad uitæ exitū ſæ-
ijt. Porrò Claudius imperator factus, regnū Agrip
æ confirmatum auxit, addita ea parte regni, quæ
uo Herodi in Iudæa Samariáque paruerat. Ad
æc Hieroſolymorū muniendorū ius impetrauit,
uod alijs plerunq; magno conſtitit: non licebat e-
im prouincialibus, aut diruta illorum armis loca
eſtaurare, aut adflicta munire, niſi id demum prin
ipi placuiſſet. Neq; dubium erat, quin eam urbem
nuro à fundamentis circūducto inexpugnabilem
eddidiſſet, niſi incepti operis magnitudine in ſu-
picionem rebellionis adductus imperator, deſiſte
e Agrippam cœpto iuſſiſſet: idipſum diuina haud
lubie prouidentia ordinante, quæ certo propoſito
rbem illam ſubuerti non muniri uoluit. Qū igi-
ur ad quartum uſq; Claudij annū Agrippa regnaſ
et, graui morbo correptus haud multo poſt, Cæſa
eæ mortē obijt, anno ætatis quinquageſimoquar-
o, regni ſeptimo, unico filio Agrippa relicto, qui Agrippa iunior.
um Romæ apud Claudiū liberaliter educabatur,
& ætatis annū decimumſeptimum non exceſſerat:
quē ſtatim à funere parenti ſurrogare Claudio mo
lienti, amici obſtiterunt, teneriorem illū per ætatē ar
bitrati, q̄ ut regno tot obnoxio rebellionib. ſuffice-
re uideretur. Miſſus igitur Cuſpius Fadus ad guber

nandũ donec ille adoleſceret, Nec multo poſt (qu
niam ita Claudio placuiſſet) per Felicem, Claudi
Libertum, & Pallantis fratrem in regnum inſtitui
tur, amplum quidem illud, ſed paterno arctius: Iu
dæam enim regno ſubtractam Claudius, & poſ
eum Nero nulla euidenti cauſſa, equitibus Roma
Felix. nis & Libertis eius permiſerunt. Felix autem triun
reginarum (ſi credimus Suetonio) maritus, & ho
mo ſordidus auarusq́;, qui pecuniã à captiuo etiam
Paulo ſperabat, inter alias Druſillam Iudęam Cleo
patræ & Antonij neptem matrimonio ſibi iunxe
rat: fidentior inde factus, maxime autem quod con
iugem ſuã Claudio Cæſari ſanguine propinquam
ſciret, per omnem ſæuitiã & libidinem ius regium
in prouincia ſeruili ingenio exercuit. Sed cũ Clau
dij obitu pariter ille ſuo honore defunctus, & ſub
Nerone minus tum perdito maloq́; q̃ poſtea fuit,
Feſtus. deiectus magiſtratu ſucceſſorem habuit Feſtũ Por
tium procuratorem, qui uſq; ad Veſpaſianorum du
ctum & Iudaici belli initia durauit. Felicis & Feſti
etiam Lucas in Actis meminit, coram quibus ut
cunq; integris Paulus uel ex catenis cauſſam dicere
non eſt ueritus. Cæterũ quum uideret quanto Iu
dæorum odio premeretur nulla iuſta cauſſa, ſed ob
tentu tantum religionis abrogatæ, quæ tamen ob
uetuſtatem & legis authoritatem, & (quæ præſen
tiſſima peſtis eſt ueritatis) multis ſæculis deducta
conſuetudine fucũ imprudentibus, & ignaris VE
RITATIS faceret, ſatius duxit, ſpiritu id ſancto
ſuggerente, Cæſarem quantumuis malum & im
pium,

ium,ſed Iudęis tamen iniqua molientibus non fa
entem appellare, q̃ contaminatis & uenalibus iu
icijs (quando ſemel de ſcripto & lege controuerti
æptum eſſet) arbitrium Iudaiſmi permittere. At-
ui,inquis,& Romę damnatus eſt Paulus,quid illi
gitur prouocatio contulit? incidit in Scyllam cu-
iens uitare Charybdim. Damnatus eſt fateor,ſed
lacuiſſe prouidentiæ uideo, ut & Paulo doctore
ion Romæ ſolum, ſed & in Gentibus quas ante
Chriſtum docuerat, doctrina Euangelij confirma-
etur,quod ſanè magna acceſſione pietatis factum,
nte diximus. Ad hæc non legimus Paulũ ut apo-
latam (qualem inſimulabãt Iudæi) neq; ea cauſſa
ıelut Iudaiſmi uiolati reum, ſed ut Chriſti præco-
ıem & Gentilium deorum ſpretorem corona mar
yrij inſignitum eſt. Cæterũ quoniam in Præſidum
& prouocationis mentionem incidimus,commo-
lũ duximus & hoc adnotare,de grauioribus cauſ-
is Præfectos prouinciarũ cognoſcere ſolitos fuiſſe,
ta tamen ut Appellationi interdum locus cedere-
ur. Herodis autẽ accuſatio (ne quid aliud teſtimo-
ıij afferamus) quam cõtra filios coram Saturnino
ıabuit, palàm indicat multis locis, ne reges quidẽ
ordinariæ ditioni Præſidum exemptos adeo fuiſſe,
quin ad illos cauſſarum maxime criminaliũ cogni
io pertineret. Interdũ autem qui rei habiti eſſent,
ad urbem cum Elogio mittebãtur,id eſt, cum teſtifi
catione criminis ſcripto comprehenſa. Præcipue ſi
ciues eſſent,ueluti Paulus,cognito quod ciuis eſſet Ro
manus,permiſſus non eſt,ut indicta cauſſa damna

retur. Proinde prouocatione intercedente, Romam miſſus eſt. Plinius etiam Traiano ſcribens, Quoſdam, ait, Chriſtianos, quia Ciues Romani erant, adnotaſſe ſe in Vrbem remittendos. Sæpe & in prouincia pœnas dabant, Elogio, ſeu, ut ſic dicam, indice criminis cõmiſſi, cuius ergô damnati eſſent, promulgato. Quem morem multis in locis ex ueteri conſuetudine ductum, hodieq; durare uidemus.

Elogium. Eam rem ferè ueteres Elogij uoce ſignificabant, ad quem modum & Tertullianus libro de Reſurrectione carnis: Concupiſcentia, inquit, totum hominem Elogio tranſgreſſionis inſcripſit. Et Ammianus libro 14. de Gallo Cæſare loquutus: Deniq;, inquit, Antiochię ordinis uerendi duces ſub uno Elogio iuſſit occidi. Et de Caligula Suetonius: Tres, inquit, gladios in necem ſuam paratos Marti ultori conſecrauit, addito Elogio. Hoc eſt inſcriptione, de qualitate facti teſtificante. Tale & Pilati præſidis

Titulus cruci Chriſti affixus. Elogium fuiſſe uidetur quod ſuper caput crucifixi Domini poſuit: nam & Matthæus 27. capite: Et imposuerunt, inquit, ſuper caput eius cauſſam ipſius ſcriptam, id eſt, crimen uidelicet commiſſum, cuius cauſſa in crucem eſſet actus. Porrò triplici illud lingua ſcriptum erat, nimirum uulgandi Elogij conſilio, & innocentiæ conteſtandæ, quoniam præter frequentiam populi qui ad feſtum undiq; pro more confluxerat, in prouincia & Græci & Latini, & qui indigenæ erant, Hebræi uerſarẽtur. Hoc ipſum & Iudæorum uerba conuincunt, ad Pilatum Ioannis 19. Noli ſcribere, Rex Iudæorum, ſed quod ille dixerit,

xerit, Rex ſum Iudęorũ: uelut innuentes conſtare
lato, ꝙ hac maxime cauſſa eſſet crucifixus. Noti-
s autem eſt, quàm ut egeat explicatione, Elogium
iam in bonam partem acceptum, & rerum præcla
geſtarũ & uitæ probe actæ teſtificationem fuiſſe.
Quanquam haud indignus annotatu eſt locus ille
apitolini in uita Gordiani iunioris, ubi tradit
ordiano in Syria tumulum cum Elogio Græcis,
atinis, Perſicis, Iudaicis & Aegyptijs literis inſcul
to extructum & ornatum fuiſſe, nimirum ut laus
nti principis ad multorum notitiam perueniret.
orrò neqꝫ maius neque certius ullum innocentiæ
hriſti dari teſtimoniũ potuit, quàm quod aduer-
arij criminis loco intendiſſent: quod tamen reipſa
on crimen, ſed de prophetia depromptum uerita
s præconium erat. Longe ante Zacharias iſtud
er ſpiritum uiderat, Ecce rex tuus uenit tibi man-
uetus ſedens ſuper aſinam. Sic & Caiphas Chri-
um uafro conſilio perditurus, incarnationis eius
myſterium enunciat, melius eſſe aſſerens unum ho
minem mori, quàm perire totam gentem. O ueren
am illam cœleſtium rerum certitudinem: adeóne
nconcuſſa PROVIDENTIAE decreta ſunt,
t illis impij etiam & inuiti, nolentes tamen & im
rudentes ſuffragentur? Sed reuertendum nobis
d inſtitutum eſt, & de Præſidum quidem poteſta-
e iam dictum, nunc reliqua reddemus. Hero- *Herodis iunioris mors*
des iunior haud ita multo ante Felicem, Iudæam
dminiſtrantem, eo morbo quo pater perierat ca-
ptus, & ipſe uentre uermibus eroſo perijt, authore

Luca Actorum 12. Neq; exiſtimãdum eſt, id gen
morbos de naturæ lege profectos, ſed diuina m
gis ultione immiſſos fuiſſe. Nam & Antiochum
Perſis reuerſum cum extrema Iudæis minaretur,
li morbo correptum & extinctum eſſe cap. 9. lib.
Machabæorum legimus. Et alios quoq; hac plag
conſtat de medio ſublatos tyrannos, qui innocei
tem Chriſtianorum ſanguinem fudiſſent. Tertu
lianus in libro ad Scapulam, Cl. Lucium Hieron
nianum Cappadociæ præfectum, quum Chriſtia
nos uexaſſet, uiuis uermibus ebullientẽ deceſſiſ
tradit. Sed & Galerium Maximianum in Illyric
mortuum, & in Ripenſi Dacia ſepultum, qui cur
Chloro Conſtantini patre imperium tenuit, uerm
bus præcordia rodẽtibus, & ſub uitæ exitum etiar
eructatis miſere interijſſe Eutropius, uicinus Con
ſtãtini temporibus, author prodidit. Sed & Sextu
Aurelius, Galerius, inquit, Maximianus cõſumpti
genitalibus defecit. Idem enim & Euſebius affir
mat lib. Eccleſiaſt. hiſt. 8. & Lætus Pomponius i
Chloro Imperatore idem referens: Incidit, inqui
in morbum: ulcus inguinibus innatum uirilia ex
dit, marceſcente tota illa corporis parte uermes pu
lularunt, remedia deerant, medici deſperauere, &c
Et paulò infra: Ex eo, inquit, morbo perijt, homo
gloria rei militaris illuſtris, uerum ſæuitia in Chri-
ſtianos crudelis, unde fœdum exitum habuiſſe cre-
ditus eſt. Hactenus Lætus, alibi teſtatus, ipſum me
Galerium ſuſpicatum fuiſſe, hoc ſe morbi genere
correptum, quod licentius Chriſtianos eſſet perſe-
cutus.

tus. Qua de re, uelut pœnitens, decreta in horum
cem publicata reuocarit, & accerſiri Chriſtianos
ſſerit, qui pro ſalute principis orarẽt. Agrippa au
n deductus à Felice, quũ Paneadem, Bathançam,
rachonitida & Abilenen Lyſaniç, nobiles Tetrar
ias accepiſſet, uxore Berenice ducta, regno uſq;
l tẽpus ſubuerſionis Hieroſolymorũ p̃fuit. Hic eſt
grippa iunior dictus, qui apud Lucã Pauli ſe ſer- Agrippa iunior.
one tactum ſimulat, ut Chriſtianus fieret. Eiusq́;
atio illa eſt, quam Ioſephus libro de bello Iudai
2. retulit, qua Iudæis ſuadere eſt conatus, ne inui
æ ſe Romanorum potentiæ opponerẽt, cuius &
geſippus, Ioſephi abbreuiator, libro 2. meminit.
aud uero ſum neſcius quid de maiori Agrippa
uſebius ſenſerit, uidelicet eundẽ eum fuiſſe cum
erode iuniore, qui Cæſareæ à uermibus eroſus
terijt. Sed diuerſum ut ſenſerim ipſe mihi etiã Io-
phus author fuit. Memorandũ autem ac ſtupen-
um etiam, Antipatri proſapiam tot dignitatis &
otentię gradibus in ſublime euectam, uniuerſam
ntra ſpatium annorũ quinquaginta poſt mortem
hriſti ſublatam fuiſſe. Verũ eſt illud Claudiani,
olluntur in altum, ut lapſu grauiore ruant. Nec
iuturna ſolent eſſe (uelut ille apud Curtium ait)
nperia ſcelere quæſita. Porrò regno exutis illis,
uum excìſa iacerent Hieroſolyma, omnisq́; digni
s Iudaica interiſſet, quod reliquum ditionis erat,
tum id Romanis ceſſit. Atq; hæc quidem de An
patro & poſteris qua potuimus breuitate, ex Stra
one, Cornelio Tacito, Ioſepho, Egeſippo, Euſe-

bio & Hieronymo decerpſimus, ad quos uberic
rem harũ rerum hiſtoriam deſiderãtes remittimu

IVDAEA.

IVdæa ſequitur longe celeberrima quondam Pa
læſtinæ pars, neq; hodie à ueteri illa terrarum f
tilitate, quanquã aliæ gentes colunt, degener. Me
die & Occaſu Idumææ miſcetur, propemodũ inc
to limite, propter ſedem ueterum populorum ſub
inde uariatam. Nec eſt uerius Iudæa, q̃ in ipſo me
ditullio inter mare Mediterraneum & Aſphaltite
lacum, ubi & potiſſimis locis culta eſt: cõtra Septe
trionem trans Ioppen maritimã & mediterranear
Hierichuntem, præterea & trans Iordanem uſq; a
montana, quæ Petream Arabiam excipiũt, proten
ſa eſt. Nomen ei potiſſima tribus Iuda indidit, &
ab Occaſu quidem Ortum uerſus dimenſione ſum
pta pauló eſt lõgior q̃ ſit lata. Ioppe oppido à Betl
leem non amplius 46. millium paſſuum interual
lo diſtante, quemadmodũ diuus Hieronymus ue
tus eius terræ incola prodidit. Conſtat autem Ara
bicas ſolitudines proxime agrum Bethleemiticun
incipere. At qua parte Iordanem tranſit, etiam Pli
nio, ſi Hermolaum audimus, Perea dicta eſt, id eſt
Iudæa trãs Iordanem. trans amnem poſita. Qua uoce & terra quæ tran
Euphratem eſt Straboni dicitur. Quemadmodum
Transtigritani Marcellino, qui trans Tigrim ſunt
& Transdanuuiani ueteribus, ut nobis hodiéque
qui trans Rhenum ſunt Transrhenani dicuntur.
Citatur

itatur & Matthęi locus quarto capite, Secutæ ſunt
ım turbæ de Galilæa, Decapoli, Hieroſolymis, Iu
æa & Transiordane, πέραν τοῦ Ιορδάνου, quod Germa
ca lingua appoſite ſignificamus, Ennhalb Jor
anß: uel breuius, Ennend Jordans. Nam &
ɔc πέραν τοῦ ῥήνου Ennend Rheyns, uel Ennhalb
heyns exprimimus. Sed illud πέραν τοῦ Ιορδάνου E-
ımus (à regionibus trans Iordanem ſitis) tranſtu
,Porrò & Ioſephum & Egeſippum eo uocabulo
os eſſe, ipſi interpretes teſtantur. Et Plinius libro
xto in Parallelorum digeſtione citeriorem Iudæ-
n nominat, ut & ulteriorem uelut amne diuiſam
telligere opus habeamus. Loca Iudææ oppidaq́
urima quondam ut reliquæ quoq́ Palæſtinę: nec
ıim ullorum in ſcripturis aut crebrior eſt aut ſacra
ɔr memoria: terram promiſſionis præſertim resq́
ı ea geſtas contemplantibus. Sed omnium lon- Hieroſolyma.
ꝛ clariſſimum Hieroſolyma fuit in medio Iudææ
tum, & umbilici inſtar habitum, tantoq́ aliis cun
is ſublimius, quanto Iudęa cæteris Palæſtinæ par
bus celebrior extitit. Ipſe Hieronymus occaſione
ıus, ut arbitror, non Iudææ ſolum, ſed & terrarum
rcunquaq́ iacentium mediam eam eſſe tradidit,
ɔcum Ezechielis quinto capite, In medio genti-
m poſui eam, & Pſalmo 73. Operatus eſt ſalu-
m in medio terræ, &c. ad eum modum inter-
retans, ut Orientalem illi Aſiam, Occidentalem
uropam, à Meridie & Auſtro Libyam & Afri-
ım, à Septentrione Scythas, Armenos, Perſas, &
liquas Ponti nationes fecerit. Quæ ratio mediĳ

tametſi ad excuſſam dimenſionis normam non
modũ quadrat,tamen,quoniam Ezechiel gentiu
meminit quæ Palæſtinæ circunfunduntur,nec f
le locum alium dederis, ex quo in omnes terræ p
tes aut expeditior aut cõmodior eſſe tranſitus p
ſet, profecto non modo non abſurda Hierony
ſententia,ſed ad natiuum ſenſum explicandũ etia
idonea, & prophetico maxime ſermoni cõgrua e
Quod ad nominis rationem attinet, idem auth
libro de locis Hebraicis tradit, Hieroſolyma init
Adonibezeth tenuiſſe,inde Iebuſæos, à quibus I
bus dicta,quibus pulſis, Dauid multo poſt temp
re totius eam Iudææ prouinciæ metropolim fab
catus ſit,& locum templo emerit,& impenſas ſtru
cturæ Salomoni filio reliquerit.Ioſephus lib.7.b
li Iudaici à Melchiſedech eam conditam, dein à D
uide primũ omnium Hieroſolyma nuncupata
fuiſſe affirmat. Vtcunq; uero illa habeant, dubita
nõ poteſt uarie eam per initia (ut aſſolet in funda
dis urbibus) exædificatam,neq; tanti temporis de
curſu,toties captam,direptam, dirutamq;, eande
faciem ſeruare potuiſſe. Quantum autem ueteru
ſcriptorum lectione collegimus,exiſtimamus ea
urbem nullo unquam tempore ornatiorem mun
tioremue fuiſſe q̃ quo lux illa cœleſtis Ieſus Chri
ſtus dominus noſter in orbẽ natus eſt.Quod ipſu
partim ex Plinio,qui poſt euerſam Hieroſolyma
ſub authoribus excidij Veſpaſianis ſcripſit, depre
hendimus, clariſſimã eam urbium Orientis fuiſſe
teſtante, partim & ex Tacito,q famoſam eam fuiſ

tradit

adit, ſed præcipue ex Ioſepho, ſitum Hieroſoly-
iorum ſingulari diligentia complexo, edocti. Ta
tus libro XXI. ubi de bello Iudaico: Vrbem, in-
uit, arduam ſitu opera molesq́ firmauerant, quis
el plana ſatis munirentur. Nam duos colles in im
ienſum æditos claudebant muri per artem obli-
ui, aut introrſus ſinuati, ut latera oppugnantium
d ictus pateſcerent. Extrema rupis abrupta, & tur-
es, ubi mons iuuiſſet, in ſexaginta pedes, inter de-
exa in centenos quoq́ attollebantur, mira ſpecie
 procul intuentibus pares. Alia intus mœnia re-
iæ circumiecta, conſpicuoq́ faſtigio turris Anto-
ia in honorē Antonij ab Herode appellata. Tem-
lum in modum arcis proprijq́ muri labore & o- Templum.
era ante alios: ipſe porticus quis templum ambie
atur egregium propugnaculum: fons perennis
quæ, cauati ſub terra montes, & piſcinæ, ciſternęq́
ruandis imbribus. Hucuſq́ Tacitus. Ex cuius de-
riptione facile intelligitur quod perquam obui-
m eſt in ſacris literis, aſcendere Hieroſolymam re
rentibus qui alijs è locis eò eſſent profecti, con-
a uero, deſcendere qui Hieroſolymis eſſent digreſ
, nimirum propter arduum urbis ſitum. Ambitus
ius triginta ſtadiorum fuit, & pro ædificiorum au
mento populiq́ frequentia ad triplicem murum
euerat, quorum extremus nonaginta turribus
rominebat: unde ueriſſimum eſſe arbitror quod
acitus refert, initio obſidionis omnis ætatis ſe-
usq́ ducenta millia hominum Hieroſolymis fuiſ

ſe. Ioſephus hiſtoriæ Iudaicæ locupletiſſimus teſti
Antoniam, ait, non turrim modo ut Tacitus, ſed a
cis inſtar propugnaculum fuiſſe, haud longe à tem
plo ſitum, quod poſtea Romanus miles præſidi
impoſito munierit, feſtis maxime diebus excuban
te, ne quid Iudæorum cœtus rerum nouarum pr
gentis obſtinacia, moliretur. Porrò non hoc ſolum
quanquam munitiſſimo ædificio, ſed & aliꝭs iti
dem ingentibus ſtructuris urbem Herodes exorn
uerat, quarum præcipuum atrium ſuum fuit, tant
elegantia & magnificentia conditum, ut ſcribent
ſibi caſum urbis lachrymas obortas fuiſſe Ioſe-
phus faſſus ſit, quum ruinæ eius recordaretur. Pu-
to autem illud fuiſſe in quod Chriſtus ad Hero-
dem Tetrarcham ductus eſt. Longum eſſet ampliſ-
ſimas Pontificum domos, & Præſidum prouincia
ædes, quæ Prætoria dicebantur, enumerare: præte-
rea fora, tribunaliaq; & Lithoſtratum illud ſubli
me, in quo Pilatus iudicis officio functurus, conſ
dit, quando de Chriſto ſalutari noſtro ad crucem fi
gendo pronunciauit, Ioannis XIX. Tradit Ioſe-
phus & Helenæ illi Adiabenorum reginæ proſely
tæ magnificas ædes Hieroſolymę ad radicem mon
tis appoſitas, & extra urbem ei uita defunctæ Mau
ſoleum poſitum fuiſſe, quod eam urbem aliquan-
do fame laborantem eximia ſua liberalitate iuuiſ-
ſet. Sed & fontem cuius Tacitus meminit, Ioſephus
Siloham uocat: unde piſcinæ quoque cuius Ioan-
nis IX. capite meminit nomen fuiſſe ueroſimile
eſt. Plures autem in urbe piſcinas fuiſſe, præter Ta-
citum

Domus Herodis.

Lithoſtratum.

Siloha fons

ſitum etiam Neemias retulit, ob aquarum ſcilicet
copiam, quæ uberrima Hieroſolymæ fuit Strabo-
ne teſte, quum totus tamen ciuitati adiacens ager
undis careret. Ioannes quinto capite Bethſedam Bethſeda.
nominat celebrem piſcinam, quæ & Probatica di- Probatica piſcina.
cta eſt, ἀπὸ τῶ προβάτω, quoniam morem haberent ſa-
cerdotes in ea oues litandas abluendi. Mons Oliua Mons Olíueti.
rum proximus urbi imminebat, prope medius pro
funda ualle fiſſus, qua torrens ille Cedron Ioanni Cedron.
Euangeliſtæ memoratus perfluit. Eſt eius in libris
Regum multa mentio habita, & ipſa uox tam con
uallē quàm Torrentē ſignificat. Ita aūt apud Ioan-
nem legitur ut non Hebraica uox ſed Græca & plu
ralis quidem genitiuus à κέδρος, id eſt Cedrus, dedu
cta eſſe uideatur πέραν τοῦ χειμάῤῥου τῶν κέδρων, uelut,
Torrentem Cedrorum dicas à Cedri abundantia:
quemadmodum annotauit Eraſmus. Adeò au-
tem mœnibus uicinus erat mons, ut in fatali illa ob
ſidione Titus Veſpaſiani filius, Iudęos fame confe-
cturus cum murum ingenti opere circum urbē du
ceret, partem etiam montis Olíueti complexus fue
rit, teſte Ioſepho. Nec illud quidem tacendum, orna
tiſſimas quaſq; Hieroſolymorū ſtructuras ferè can
didi marmoris fuiſſe, nec ea ætate Iudæis opes de
fuiſſe, quæ id genus ſumptibus ſufficerent. Huius
urbis tam ornatæ, tam amplæ, tam florentis, Chri
ſtus uicem doluit, Chriſtus inquam qui ad ſeruan-
dum ſanādumq; aduenerat: & fleuit ſuper ea quod
propediem in manus Gentium, quę ſolo ipſam æ-
quarent, nec relicturæ eſſent lapidē ſuper lapide, eò

uentura eſſet quòd diem uiſitationis ſuæ non inte
lexiſſet, Lucæ XI. Secundo enim anno imperij Ve
ſpaſiani, circiter annum à mortuo Chriſto quadra
geſimum, gemina æſtate, Hieroſolyma, obſeſſa, c
pta, & in cineres redacta eſt, hominum omnis æt
tis & generis eo bello intra & extra urbem ſexcen
tenis millibus uario caſu extinctis & mortuis. Bell
cauſſam Suetonius & Tacitus rebellionem Iudæ
rum fuiſſe tradunt, ſed inde natam quòd antiqui
ſacerdotum literis cõtineri palàm ferebatur, eo ipſ
tempore fore ut ualeſceret Oriens, profectiq; Iudę
rerum potirentur, quod ipſum in ſe transferẽtes Iu
dæi, imperij iugum excuſſerant. Cornelius Tacitu
pari leuitate inuolucrum huius prophetiæ ad Ve
ſpaſianum & Titum retulit. Cum citra controuer-
ſiam, prophetię de regno illo ſpiritali fidei et reden
ptionis per Chriſtum, quod ex Iudęa in uniuerſun
orbem uenturum eſſet, canerent, à pauperibus illi
ſeruis Domini nuper à piſcatura ad munus Euan-
gelij uocatis, non armis, non fœderum nexu, non
opum & honoris fiducia, ſed humilitate, uirtute, pa
noplia militiæ ſpiritualis, doctrinaq; & exemplo
inaudito omnibus ſæculis uictoriæ genere ultra li
mites etiam Romani imperij, tum omnium toto
orbe maximi, propagato. Video autem conſtare
apud receptos authores Hieroſolyma eo ipſo die
inuaſa & capta, quo ipſam ante Babylonij cepiſ-
ſent, annis ab Antiochi captiuitate (de qua mox di
cemus) CCXXXIX. à ſecunda autem ædifi-
catione templi quæ ſecundo anno Darij facta eſt,
annis

nnis 591.à prima Salomonis extructione 1102.an
is. Titus tanto rerum ſucceſſu urbem cepit, ut pa=
m ipſe fatereť numinis ſe fauore adiuuari. Adeo
ihil eſt tam firmũ & potens, nihil tam forte & mu
itum, quod caſurum non ſit, ubi ille, in cuius ma-
u omnia exiſtunt, decreuerit. Fata uiam inueniũt.
Nec illud quidem paruum inflictæ ultionis argu-
nentũ, quod cum Aelius Adrianus imperator, an-
is fermè quinquaginta poſt ſubuerſionem à Ve-
paſianis factam, Iudæos intra rudera habitare, &
centem in fauillis urbem, utcũq; ſtructis ædificijs
xcitari permiſiſſet, adeo ut prçteritum urbis caſum,
ebus proſperrime cedentibus, liberalitas & munifi
ẽtia principis, qui de ſuo nomine Aeliã uocaſſet,
eſarctura uideretur. Repente tamen natum apud
rincipem conſilium, omnia grauiſſimo caſu pro-
rauit. Nam dum diuerſa ille religione decreta, Io
i templum iuxta ponit, dum ſuorũ deorum ima-
ines erigit, dum peregrinis ſacris honorat, poſtre
io & genitalia præcidere Iudæos uetat, tumulti-
us primũ excitatis, mox rebellione facta bellum
xortum eſt, in quo (ſi Dioni credimus) non Aelia
olum ſed uniuerſa etiam Iudæa ad internecionem
ſq; uaſtata eſt, quinquaginta millibus uirorũ, qui
ut prælijs aut excurſionibus interierant, deſidera-
s. Eutropius author eſt poſtea Chriſtianis relictã
am qui incolerent. Certum autem quantumuis af
ictam, Conſtantino imperãte rurſum non modi-
a hominum frequentia habitari cœptã. Vnde Hie
onymus ad Paulinum ſcribẽs, ætate ſua celebrem

& uniuerſi generis hominum toto orbe cõcurren
tium plenã, & Aeliam dictam fuiſſe, prodidit. Fre
quentem fecerant trãquilla tempora, & quies à p
ſecutionibus, maiorq́ꝫ ſecuritas eccleſiarum, qua
ſanctorum locorum fama in Syriam & Iudæam
lexerat, neqꝫ deerat communibus uotis principu
fauor. Quanquam ne ſic quidem honos loco ma
ſit, nec tuta ab exteris fuere, quæ multis iam ann
conualuerant. Perſæ enim Coſrhoæ regis auſpici
Iudæam ingreſſi, urbem illam, ingenti hominu
ſtrage facta, & epiſcopo Zacharia capto, diripuer
Heraclio imperante, annis poſt natum Chriſtũ ſe
centis & nouem, poſt Hieronymi mortem centu
octuagintaſeptem. Satis conſtat ea incurſione Iu
dæorum manum, quæ ſe cum Perſis coniunxera
non parum damni noſtris intuliſſe. Ad extremu
Vrbanus II. urbis Romæ Pontifex, quem Petri c
iuſdam Hieremiæ querelæ commouerãt, Concili
in Gallijs habito, repetendę illius author fuit. Qu
tempore Galliarum & Germaniæ principes flebi
Vrbani oratione perſuaſi, ualidiſſimo exercitu co
parato, non Hieroſolyma ſolum, ſed iuſtam etia
Syriæ partem Saracenis ereptam, regno Hieroſol
morum recens inſtituto ſubdiderunt, Anno à Ch
ſto nato 1099. Durauit regnum aduſqꝫ Rudolpl
Auindſpurgij Rom. regis mortem, annis paulò m
nus ducentis: dubium maiore ne cladè amiſſum a
retentum. Certe nec pactis, nec fœderibus unqua
ſtetere partes: & mos quidam inoleuerat Crucis (u
aiebant) prædicandæ, qua ſignati milites, plerun
noſtro

noſtros maiori damno quàm hoſtes afficiebāt, gra uiſſimis alicubi eo prætextu motibus excitatis. Sed & conatus principum haud dubie pius cādidusq́;, parum proſperis ſucceſſibus excipiebatur, neq; ulla uictoria illis incruenta ſtetit, quanquam tolerabile iſtud quidē fuiſſet, ſi non perpetuum: & ſi non oleum (quod dicitur) & operam perdidiſſemus, poſt tantorum principum clades, toties noſtris fuſis fugatisq́;, tota demum Syria amiſſa. Quam retineri in fide potuiſſe, ſunt qui tradūt, modo concordem per initia conatum noſtrorum, auaritia & ambitio quorundam, inteſtinæ uidelicet recti & honeſti peſtes, non turbaſſent.

TEMPLVM.

COmmodū mihi uiſum, & de templo ſeorſim dicere, quod ipſum quanquā ſæpe antea ſpoliatum, immēſæ tamen opulentiæ fuiſſe, antequam excinderetur Cornelius Tacitus prodidit. Condiderat illud initio Salomon quadringentis octuaginta annis poſt Iudæorum ex Aegypto migrationem, ut tertio libro Regum legitur. Neq; aliud ullum magnificentiæ operis & impenſarū regalium certius indicium, quàm quod ſacræ literæ teſtātur, plus centū quinquaginta millium hominū opere, ſeptimo demū anno ad finem perductū eſſe, ut mirum non ſit famam illius toto terrarum orbe increbuiſſe. Poſitū tradūt in ædito & cōſpicuo colle, nō ſuapte modo natura, ſed & arte munito. Veriſimile Templum.

autem tum maxime ut muniretur curaſſe Iudæ
cum iam Babylonij uaſtaſſent, & rurſus poſt ſolu
tum exilium reſtauraretur. Quũ oppugnaret Pom
peius ingenti foſſa & firmis mœnibus cingebatu
quæ res in cauſſa fuit, ut tertio primum menſe, n
niſi obſeruato ieiunij diȩ caperet. Tradit autem E
dras, ſeniores quoſdam ex Iudȩis cum inſtauratur
ab exilio intuiti eſſent, plorare cœpiſſe, prioris te
pli memoria, cui ſecundaria illa ſtructura non re
ſponderet: citra controuerſiam enim & ſplendidiſ
mum & pulcherrimum fuit quod Salomon, ut era
à parente iuſſus, extruxit. Cæterũ ut regibus Iudæ
rum poſt Dauidem & Salomonem res aduerſæ fr
quenter acciderũt, ob neglectum uiui Dei cultum
ita neq; Templo unquam ſua religio & dignitas i
læſa permanſit, poſtquam aras illi peregrinas exce
ſaq́; & lucos frequentare, præterea templum (quo
miremur) cõtemptis legis ceremonijs claudere, &
Gentilium ſe ſacrorũ uanitate conſpurcare cœpiſ
ſent. Nec in pœnam ſolum & uindictã diuinæ iu-
ſtitiæ irrogata illi genti afflictio eſt, ſed & in adm
nitionem, ut neq; regno neq; templo, figuris nim
rum & umbris rerum tribuerent, ſed ad altiora in-
tenderent animos, finemq́; inquirerẽt, cuius grati
illa fuiſſent introducta. Id quidem adeo diſerte pe
prophetas egit, ut palàm innueret ne legẽ quidem
tanta comminatione promulgatam, in totum bo-
nam ſe dediſſe, nec placere hircorum & taurorum
ſanguinem, &c. Hinc illa eſt rerum caſuumq́; in re
gum & ſacerdotum hiſtoria uarietas, Regnũ toties
inuaſum,

uaſum, demum & translatum. Templum tot mo
s ſpoliatum, incēſum, reſtauratum, rurſus ſpolia-
m. In qua tamen uiciſſitudine afflictionum nihil
orum ſic in totum ſublatū aut ſubuerſum eſt, quin
l præſcriptum per prophetas finem ſuum perue-
erit: Legi durandū erat ad Ioannem, Templo ad
ortem Chriſti, & ſolutum illud in cruce templum
iduoq; reædificatum, quod mox incomparabili
lendore & gloria eſt exaltatum. Sed & regnum
m primum Iudæis in totum ereptum eſt, quū ille
eniret qui erat mittendus. Nos hoc loco paucis &
ui templum inuaſerint, & qui inſtaurarint cenſe-
imus. Primum, poſt diuiſum Iudæis à morte Salo
onis regnum, Seſach, quem Suſſachum Ioſephus
ominat, Aegypti rex & amicus Hieroboam: quip
e qui profugum in aulam ſuam recepiſſet, poſt ca
am Iudæam & Hieroſolymam, ipſum etiam tem
lū ſpoliauit. Inde grauibus inimicitijs inter Iſrae-
m & Iudam enatis, Ioas rex Iſraelis Amaſia deui
o non urbem modo cepit, ſpoliato templo, ſed &
eſauros regios abſtulit. Nec externis modo, ſed
omeſticis etiam regibus ad prædam patuit, Achaz
udæ princeps impius homo, & regnandi gloria
latus, quo regem Aſſyrium Tèglatphalaſſar, tum
yriam populātem, contra Phaceen Iſraelis regem
ōcitare, & ſuarum partium facere poſſet, quicquid
otuit pecuniarum corradens, ne Templo quidem
epercit, quanquam eluſo cōſilio. Simile quiddam
 de Ezechia Iudæorū rege ſcriptura prodidit, ſed
io & deo charo principi iuſtiſſima facti cauſſa

fuit. Maluit hic pecuniã quàm urbem perdere, n
ultionem quęſiuit ut Achaz, ſed liberationem, &
ducæ rei diſpendio ſaluti multorum conſuluit. S
& ipſe hoſtis potentia elatus, quum datam Ezech
fidẽ uiolaſſet, diuina ultione repreſſus eſt. Vtina
noſtri iam olim Ezechiæ conſilio in Saracenos
Turcas eſſent uſi, aurumq́ quod in perfunctori
illas expeditiones profuſum eſt, hoſti datum, & p
ctis redempta pax eſſet (quod illuſtrem Senatũ R
publicæ Venetæ aliquoties feciſſe legimus) prof
cto melius haberent res Chriſtianorũ Orientis,
perpetuo illo belligerandi more hactenus habu
Nota utile exemplum. rint. Præclare enim Cyrus ille Alexandrinæ urb
ſub Heraclio imperatore Epiſcopus, qui quũ arm
ta manu imminere Aegypto Saracenos uideret, n
que ullam ſpem haberet in Heraclij ope, ignaui
tum ut tempora ferebant agente, optimũ ratus cu
gente paciſci ad prædã nata, annuum eis tributu
aliquot millium promittit. Hoſtis conditione ac
pta, toto triennio Aegypto abſtinuit. Demum d
latus apud Heraclium Cyrus, ut qui Aegypti op
in hoſtem transferret, Manuelem quendam Arm
nium ſucceſſorem accipit, quo tributum negant
continuo Aegyptum Saraceni occupant. Impera
tor pœnitentia ductus, Cyrum mittit oratum Sa
cenos, ut finibus excedere annuumq́ ut hic ante c
diſſet tributum accipere uelint. Tum quidam ex S
racenis ingentem quandã columnam digito oſte
tans, Putáſne, inquit, Cyre fieri poſſe, ut hanc col
mnam deuores? Quo fieri poſſe negante, Tam, in
qu

uit ille, difficile eſt factu ut deinceps nos Aegypto
cedamus. Ita ſæpe noſtris obfuit temeritas. Con-
tà uero fides ſeruata hoſti, &, quæ eximium Chri-
ianiſmi ornamentum eſt, manſuetudo, ſæpiſſime
rofuere. Eſt & ſub Ioachimo rege ſpoliatum tem
lum, & mox paulò Sedechia capto, incēſum & di
utum, annis quadringentis quadragintaduobus
oſtquã à Salomone eſſet conditum, eo fermè tem
ore quo Tarquinius Priſcus Romæ regnauit, an
is ante natum Saluatorem paulò minus ſexcẽtis.
nde reſtauratũ, Vagoſes Artaxerſis illius cui Ocho
ognomẽ fuit Præfectus, uiolauit, teſtibus Ioſepho
& Euſebio. Mirũ autem ab Alexandri poſteris, Pto
emæis uidelicet & Antigonis, adeo indignis mo-
is tractari Iudæorum religionem potuiſſe, quum
pſe tamen Alexander Syriam cum exercitu ingreſ-
us, non urbi ſolum Hieroſolymæ, ſed & Templo
onorẽ habuerit, neq; ab immolando pro legis ri-
u abhorruerit, & Andromachũ in Aegyptum mo
urus tutorem dederit. Contrà, illo mortuo, Ptole-
nęus Lagi filius, qui primus inter eius duces Aegy
to præfuit, fœde prophanaſſe Templũ legitur. Sed
mniũ inſolentiam Antiochus uicit Aſiæ rex, qui
Epiphanes, id eſt illuſtris, cognominatus, quũ Se-
natus authoritate Aegypto cedere iuſſus eſſet, Iudę-
am ingreſſus, Templũ ſpoliat, uaſa conflat, Iudæos
ad idolorum cultum adigit, qui parere nollent, occi
dit. Samaritis, ut Iouis ædẽ in monte conderent, au
thor fuit, deniq; à ſacris ſuis in totũ coërcitis Iudęis,
aram extruxit, & ſuper ea porcos immolauit. Adeo

Alexandri in Iudæos fauor.

Antiochus Epiphanes.

nullum ſuperfuit contumeliæ genus, quod deus lorum idololatriæ uelut talionem redditurus, no immiſerit. Haud obſcure enim diuus Auguſtin libro 18. de Ciuitate Dei indicat, Iudæorũ cultu ab eo tempore quo prophetæ apud illos eſſe deſi ſent, quotidie in deterius collapſum elanguiſſe Quanquam autem eſſent ex omni numero magi quidam heroës, qui Templi populiq́ religionẽ ſ uam cuperent, & eximie de uindicanda Iudæoru libertate mererẽtur, neq maligne conatibus inte dum ſuccederet, tamen ut in rebus ad ruinam inte tumq́ pronis, nihil ſolidum, nihil diuturnum e ſubinde proſpera aduerſis turbabantur. Poſtrem Romani, qui poſt Africam & Aſiam debellatã, Pa læſtinæ pepercerãt, inteſtinis Iudæorum diſcordi adducti, uicto Antiocho, etiam Iudæam ſubiuga runt. Primus Pompeius inuiolatũ antea Roman militeq́ Templum cepit, & iure uictoriæ ingreſſu cæteris abſtinuit. Dein M. Craſſus homo auariſſi mus, expeditione contra Parthos ſuſcepta, famaq diuitiarum Templi commotus, ex itinere Hieroſ lyma diuertit, aurumq́ quod ille intactum reliqu rat, Templo abſtulit. Caſſio quoq tyrannicidæ S riam uexãti, ſacrum illud patuiſſe conſtat, quod a te quidem & Gabinius & Scaurus & Varus afflix rant. Titus uero Veſpaſiani filius, ſtructuræ, arbi tror, admiratione captus, cum poſt direptã urbem tantum opus in imperij ornamẽtum manere cup ret, onuſtum præda militem ab incendio fruſtra ar cere conatus eſt. Arſit igitur inuito eo Templum, quod

ıod (ut Ioſephus ait) ſentētia dei dudum damna
rat, aderatq́ʒ euolutis temporibus fatalis dies. Mi
m autem quod idem Ioſephus aſſerit, eodem die
b Tito incenſum, quo ante Babylonij incendiſ-
ıt: hoc eſt decimo Auguſti die. Verum Titus, qui
uare Templum non potuit, hoc impetrauit à mi
e, ut ſaltem turres aliquot ſupereſſe fineret, quę in
cio eſſe poſteritati poſſent quantam urbem popu
s Romanus deleuiſſet. Cōſtat autem Templum
Babylonijs incenſum, primum reſtaurari ab his
ptum, quos Cyrus exilio adhuc durante dimiſe
, quem numerum quinquaginta millium fuiſſe
ıſebius ſcribit: poſtea uero captiuitate in totū la-
ta, ſecundo anno regni Darij, ceu tradit Aggęus,
Zorobabel & Ieſu filio Zoſedech utcunq́ʒ quadra
ſimo demum anno abſolutum eſt, annis ducētis
te Alexandrum. De hac ædificatione locus ille
an. 11. cap. accipitur, Quadraginta & ſex annis
tructū eſt Templum hoc, & tu in tribus diebus
ges illud? Non plus enim ſeptē annis in eo con
ndo Salomoni, quanquam ingenti hominū nu-
ero laboratum eſt. Herodes cœptum opus octen
o abſoluerat. Fractæ erant exilio opes, & remorā
maritani iniecerant toties reſtaurationis impedi
conſilio, qua re factum, ut ne conferri quidē pri
æ illi ſtructuræ ſecunda potuerit. Memorandum
tē quod libro 23. de Iuliano imperatore Marcelli
ıs ſcribit, Fauentē eum Iudæis de Hieroſolymis
ndendis & reficiendo Templo, poſt fatalē illam
buerſionem decreuiſſe, negotiumq́ʒ Alippio cui-

Locus Ioannis.

dam Antiochenſi, qui Brittannias ante rexerat, m
turandum dediſſe. Qui poſt cœptum opus re ho
renda ceu prodigio admonitus, ob crebras flamm
rum eruptiones, quæ inter fundamentorũ ueſtig
eructaſſent, intermittere laborẽ fuerit coactus. C
tiſſimo argumẽto, non placere domino, ut poſt a
rogatam legis iuſtitiam, & conſummationẽ à Ch
ſto præſtitam, Templũ denuo, uidelicet umbra pc
lùcem, reſtauraretur. Neq; eſt ut quiſquam de Am
miani bona fide dubitandum exiſtimet, quum
Oriente ſub Iuliano militaſſe eum conſtet.

IVDAEORVM DISPERSIO.

QVoniam in hanc rem incidimus, uiſa m
hi & Iudæorum diſperſio ad locorum n
moriam capiendam digna quę referretu
maxime quod uarie magis q̃ uere quidam de il
tradiderunt, Sparſos Iudęos primum intelligimu
non ſponte Palæſtinam egreſſos, ſed aut ui abd
ctos quum eſſent captiui, aut iure belli uẽditos, a
qui cõpulſi rebus aduerſis, fuga ſibi conſuluiſſer
Primus omnium Teglatphalaſſar Iudæos in Cy
nem ſparſit: nec multo poſt magnum eorum nun
rum è Galilæa & iuxta iacẽtibus terris, in Media
& Perſidem tranſtulit: quod ante Romã condita
factũ eſſe Euſebius affirmat, alio item tempore
illo, quo Syria inuaſa Raſin regem occidit. Sæpe
nim Syriam cum exercitu ingreſſum eum, ex 4. l
bro Regum intelligimus. Poſt hũc Salmanazar,
ip

e potens Aſſyriorum princeps, Samaria occupa
regem Oſiam deuictum cum reliquo Iſraele, qui
tem tribubus cenſebatur trans Euphratem & Ti
m, multo anteq̃ tribus Iuda caperetur, abduxit.
eq; enim hęc propinquo aliquo tẽpore, ſed iuſto
n annorũ interuallo geſta ſunt, nec à nobis de q
suis, ſed de memorabilibus tantũ diſperſionibus
mentio. Porrò Nechaonẽ Aegypti regem quum
uerſum Aſſyrios in Iudæam exercitum duxiſſet,
acham regem captiuum in Aegyptum deduxiſſe
tio itidẽ libro Regum traditur. Miſerabilis tum
tus Palæſtinæ fuit, quum inter Aſſyrios Aegy-
ios'q; de ea, uelut de regno eſt certatum, in medio
im poſita nullam unquam lætam uictoriam ha
it, ſed perpetuis ictibus partium, & ceu rupes alĩ
a marinis expoſita fluctibus, aut hinc aut illinc
ortæ tempeſtatis procellis obruta eſt. Diſperſio-
m autem longe maxima, fuit in Babylonica il-
captiuitate, cuius tamen, ut poſtremæ ſcriptura
uod ſciam) meminit, quãdo Ioachimo rege cum
nni familia abducto, mox paulò Nabuchodono
euerſa urbe Sedechiã filijs & luminibus orba-
m, cum maxima captiuorũ multitudine trãſtulit:
ã Matthæus μετοικεσίαν βαβυλῶνος uocauit, & uul- Trãſmigratio Babylonis.
transmigratio Babylonica dicitur, ſeptuaginta
norũ ſpatio determinata, quo tempore Aſſyrij et
rſæ rerũ in Aſia ſunt potiti. Erat tum in Aegypto
arao, Vaphres uocatus, ad quem ſub Babylonio
m aduentũ magna Iudæorũ pars, conſciẽtia nup
miſſæ rebellionis territa, ne in regis, ultionẽ quę

rentis manus incideret, confugit. Vt eo tēpore e
Aegyptum Iudæos incolere ex diſperſione cœpi
intelligamus. Veroſimile autem nec Suſſachum
capiendis Hieroſolymis prorſus hominum libe
ti peperciſſe, cum & Ptolemæum illum Lagi, cui
ſupra meminimus, poſt captā urbem plurimos I
dæorum captiuos in Aegyptum traduxiſſe conſt
qui multis poſt annis à Philadelpho illo de quo
in Alexandria dictum, manumiſſi ſunt. Ex Titi
tem Veſpaſianiq; uictoria multa millia Iudæoru
uendita ſunt, quorū haud dubie miſerrima diſpe
ſio fuit, cum non abducerentur, ſed uænirent: lo
ge autem deterior emptitij q̃ captiui conditio eſſ
Quanquam autem gens illa pro legis ſuæ & inſ
tutorum ratione, proq; reliquarum nationum co
temptu quodam antea nunquam niſi grauibus,
dixi, cauſſis exagitata in alienas ſe terras contuler
ſed in Palęſtina ceu auita & à patribus recepta ſed
continuerit: tamen poſtquam Iudæa populi Ron
ni prouincia facta est, & domeſticarum diſſenti
num, factionum, tumultuum nullus finis eſſet, p
terea uarie ſe duces legionum & militiæ Roman
in adminiſtranda illa regione gererēt, exire in ali
prouincias, & pro iure quo imperij iam pars eſſe
debantur, cæteris itidem terris, urbibus, agris, q
ditionis Romanæ eſſent, immigrare cœperunt. A
quem modum Giſcalis, Galilææ oppido, relict
Tarſum migraſſe Pauli apoſtoli parentes diuus a
cubi Hieronymus innuit. Quanquam, ut à nob
eſt in Peloponneſo dictum, odioſiſſimo ſemper
dæoru

ꝛorum cum Gentibus commertio, quippe qui ſy gogas ſuas frequentarent, & prouincialium ſa s ritibusq́ꝫ detraherent, ut non raro principes, Iu ꝛorum incolumitatem & ut eis in prouincijs lo s eſſet, contra Gentium inſultationem diploma atqꝫ etiam edictis tueri fuerint coacti. Porrò, qui hunc modum ſparſi eſſent, auitæ ſedis & religio s memores, ſingulis annis Hieroſolymam ceu ad etropolim & ſacrorum matrem dona mittere, & feſtos dies uel remotiſſimis à locis aduolare, tem oq́ꝫ & ſacerdotio prçcipuum honorem impende conſueuerunt. Neqꝫ id à Iudæis modo, ſed & à entibus templi fama excitatis, factū eſt: quod uel ia Eunuchi Candaces profectione intelligitur. Auguſtum Cæſarem templum uel abſentem co iſſe, & eximijs donarijs ornaſſe, Ioſephus author . Hinc illa apud Lucam Act. cap. 2. à tot regioni is profectæ multitudinis frequentia enumerata: inc & Pauli ſingulare ſtudium feſtis diebus Hie ſolymam proficiſcendi, qui non alio aut tempo aut loco maiorem occaſionem doctrinæ Chriſti fratres propagandæ, captare poterat. Hactenus Iudæorum diſperſione quam Gentes fecere, cu s mentio & apud Ioannem fit cap. ſeptimo. Nūc illa dicendum, quam noſtri qui ex circunſione edidiſſent, non à Gentibus, ſed ab ipſis Iudæis, ant ꝑpeſſi. Quādo mortuo Chriſto et rediuiuo in ꝛlos aſſumpto, doctrina eius nihilo minore odio diſcipulis eſt horū malignitate delata accuſataq́ꝫ ſummi criminis loco habita, q̄ antea in magiſtro

& domino fuiſſet. Sũt exẽpla eius rei pluſcula apu
Lucam in Actis: ſed & literæ Paulo tum perſecuto
traditæ, qua uæſania & rabie in dominicã doctri
nã accenſi ſæuierint, documẽto ſunt. Non ſatis era
illis urbe ſummouiſſe noſtros, niſi & in reliquã S
riam ad pœnam qui conquirerent, mitterentur. D
uus Hieronymus lib. 5. Commentariorum in Eſa
iam, tradit Iudæos non in Syriam ſolum, ſed & i
omnes gentes literas dediſſe, ne paſſio Chriſti rec
peretur, totumq; orbem huiuſmodi blaſphemię d
ſeminatione impleuiſſe. Vnde illud quoq; accidiſ
ſe arbitror, ut Iudæi etiam Romæ ſub Claudio ad
uerſum noſtros qui tum primum illò ueniſſent, tu
multuari propter Chriſtum (teſte etiam Suetonio
cœperint, atq; ea re Claudiũ ſeditiones indigne fe
rentẽ, ad hoc ipſum impuliſſe, ut Iudæos in totun
urbe pelleret. Nec alia magis cauſſa, rebus poſte
mitigatis, ſuam illam ad fratres qui Romæ erant
epiſtolam ſcripſiſſe Paulum, quàm ut diſſidiorũ mo
leſtia de medio ſublata, conceptum Gentibus in Iu
dæos odium tolleret, rurſum & circuncifioni ſupe
cilium detraheret, doceretq; nec præputium nec ci
cuncifionem quicquam eſſe, ſed iuſtitiã, hoc eſt, In
nocentiam & meritum crucis Chriſti, quæ Fide no
bis communicata propitium efficiunt patrẽ, ut ipſe
Paulus diffuſe expoſuit. In Iudęa uerò tametſi nom
Chriſtianum ſumma inuidia premeretur, neq; eſ
ſet ulla noſtris à pœnis quies, tamẽ in ſummis illi
procellis eccleſiam tutatus eſt dominus, ſed paupe
rem, & cuius alimonię de aliarum eccleſiarum lib

r aliai

alitate Paulus apoſtolus prouiderit, Iudæi ſuo in
emplo ſtipẽ iaciebant, quo uentres ocioſorum ale
entur, mactabant animalcula, quæ ſacerdotia ſagi
arent: deniq; in uaſa & luxum abrogandi ſplen-
oris pars opum profundebatur, quo externa nite
ent, cum ipſi intus puteſcerent. At Paulus fraternæ
haritatis præſcripto, uel ab Europæ Eccleſijs colli
it quod pauperibus ſanctis in alimoniam ſugge-
at. Ii templa erant Dei uiui, in ſpeciem ſqualidi &
eglecti, intus puri hoc eſt ſancti. Petrus autem ad
atres per Aſiam diſperſos ſcribẽs, ſanè neq; hos ſo
um qui ob fidem in Chriſtum Hieroſolymis eſ- Fratres di-
ent pulſi, neq; illos qui ante in ea loca ueniſſent, ſperſionis.
eorſim uidetur accipere, ſed generaliter complecti
parſos, quos Iacobus in ſua epiſtola duodecim Tri
uum nomine, ni fallor, cenſuit. Ipſe autem Pau-
us Chriſto per ſynagogas Aſiæ prædicato, per-
uàm multos Iudæorum ad fidem conuertit, teſte
n Actis Luca. Porrò doctrinæ Pauli etiam Petrus
neminit, uelut innuẽs haud latere ſeſe, quod ea ipſa
rofeciſſent. Non prætereundum autem, eccleſiam
Iieroſolymitanam, Claudij temporibus haud in-
elebrem fuiſſe, quoniã illi legaliũ ceremoniarum
bſeruatio fauoris aliquid apud Iudæos conciliaſ-
et. Et Hieroſolyma ipſa Gentis caput haberentur.
Poſt ſubuerſionem autem, quæ annis decem & ſe-
tem poſt Claudij imperatoris mortem facta eſt, &
rbis & eccleſiæ dignitas ad Cæſaream tranſijt.
Nam & Tacitus qui poſt excidium Hieroſolymita
um ſcripſit libro XXI. Cæſareã caput Iudæę facit,

et Hieronymus in epiſtola quadam ad Ioannẽ H
roſolymitanum Epiſcopum, indicat, etiam ſua æ
te Cæſareã metropolim Hieroſolymę fuiſſe. Qua
quam huic urbi uel afflictæ & dirutæ, ſemper h
nos habitus apoſtolicæ ſedis, ob tot tantarumq; r
rum & in primis Apoſtolorum memoriam, hon
ris prærogatiua iam olim ſeruata, & Nicenæ etia
Synodi decreto conſtabilita. Tanta autẽ legis cu
primis illis fratribus Chriſtũ confeſſis adfuit, ut E
ſebius tradat, non niſi ex circuncifione illis lect
epiſcopos fuiſſe, & ex gentibus tum primũ admi
ſos, cum fractis Iudæorum rebus, & urbe ſubuerſ
diuina etiam ultione in templum eſſet ſæuitũ. Ce
tè Iudaizaſſe etiam Iacobum apoſtolum, primũ e
cleſię illius Epiſcopum, illa palàm teſtantur quę L
cas Acto. 21. tradidit, quod quidẽ haud ita factur
intelligimus, uelut incognita illi iuſtitia fidei fueri
qui Gentes tamen legis onere nòn grauandas ce
fuiſſet: ſed quod externo illo & per ſe innocuo cu
tu, parcendũ Iudæis exiſtimauit, quo maior ei occ
ſio de illis perſuadendis et Chriſto lucrificandis, a
manum eſſe poſſet. Ob quam rem & Paulo conſ
tam inuidiã hoc prætextus genere declinare, & m
nus miniſterij illius fauorabile efficere fuerat con
tus. Nihil enim in religione controuerſa intemp
ſtiua libertate nocentius eſt. Iam et catalogis cenſo
Hieroſolymitanos (ſicut hodie epiſcopos Roma
nos) paſtores, & πιττάκιοις inſcriptos fuiſſe conſtat, u
alios quoq; maiorum Eccleſiarũ in primis aũt Ap
ſtolicarũ pręſides, ceu à nobis in Alexãdria dictũ eſt

SAMA-

Iudæorum regno.

Amariam pulcherrimo Palæſtinæ & uberrimo
loco ſitam eſſe, Hieronymus tradit, quanquam
ec Iudææ magnitudine nec Galilææ conferendã.
abet ab æſtiuo Occaſu mare noſtrum, & in littus
i Cæſarea urbs clariſſima impoſita eſt, prominet.
d Boream & latus Orientis Galilęa excipitur, pro
me lacum Tiberiadis, & Iordanem etiam tranſ-
eſſa, ad Arabica uſq; deſerta immittit. Ioſephus li
o belli Iudaici 3. à uico Genaniæ incipere eam,
uſq; ad Atrabitenam Toparchiam contingere,
odidit. Primùm quidem illa à duabus tribubus,
phraim & Manaſſe, poſſeſſa, mox & regno Iſrae- Samaria.
attributa. Quandoquidem Solomone rege mor
o, cum maior tribuum pars filij eius Roboam fa
um plus q̃ tyrannicum ferre nollet, & defectione
cta, Hieroboam præclarum illum uirum ſed hu-
ili ortum genere, regem creatum ſequuta eſſet, Sa
aria ſedi delecta eſt, in'q; ea Sichem uetus & pa-
iarcharum memoria celebrata ciuitas, quam Abi-
elech iam antea euerterat, ab Hieroboam extru-
a & pro regia habita eſt. Durauit autẽ id regnum
ucentis quinquaginta annis ad uſq; Salmanaſſa-
m Aſſyriorum regem, à quo Iſrael, ut ante dixi-
us, captus & in Perſas & Medos abductus eſt, an
is haud multo minus ducẽtis ante id tempus quo
gnum Iudæ ad extremũ Nabuchodonoſor ſuſtu
t. Porrò Iſraele ſublato Salmanazar memor quan
difficultate Sichimam & reliquas Samarię urbes
epiſſet, præſidio ab Aſſyria miſſo totã illam regio-

nem cõmuniuit. Euſebius milites illos Samarita
id eſt cuſtodes dictos autumat, uelut inde Samari
nomen exortum eſſe putandum ſit, cum longe u
tuſtius & alijs quoq; de cauſſis natum eſſe, uel e
ipſa ſcripturæ authoritate conſtet. Mixtũ autem &
Samaritani. militare hominum genus, quanquam Moſi leger
recepiſſet, & iactata religione Deum ſe Iudæorui
colere profiteretur, tamen interim dijs itidẽ ſuis ſ
uiebat, iuxta cõſuetudinem Gentium de quibus i
Samariam fuerant translati, qua de cauſſa Iudæi
quanquã & ipſis haud admodũ ſui iuris obſeruan
tibus, inuiſi ſemper Samaritani fuerunt, & contr
Samaritanis Iudæi, religione diuerſi. Vtroq; enin
populo legis poſſeſſionem ſibi uindicante, grauiſ
mis ſæpe diſſenſionibus eſt laboratũ. Neq; alia m
gis cauſſa templi reſtaurãdi conſilium tam diu pr
tractum fuit, quum iam Babylone Iudæi reuer
eſſent, q̃ quod Samaritani æmuli iam, non religio
nis modo, uerumetiam gloriæ, populum captiuit
te fractum, & uelut nouum qui tot annis abfuiſſe
apud Syriæ Prçſides & Satrapas Perſarũ, calumni
ſis delationibus criminari, & quibuſuis de cauſſi
arceſſere, tantumq; negotij concitare perrexiſſen
ut alienatis principum animis, ægre illi tandem, r
bus propius cognitis detectaq; Samaritanorũ inu
dia ad templum reædificandum admiſſi fuerint
Suum iam templum Samaritæ meditabãtur, & in
que ferebant populi poſtliminio reuerſi incremen
tum, à cuius iam olim potẽtia ſibi timuiſſent. Neq;
paulò minus crudeles in ſe Iſrael & Iuda fuerun

qu

qui regum tamen externorũ arma in mutua exci-
ia euocarant) q̃ poſtea Samaritani & Iudæi fuiſ-
ent. Hinc illud eſt quod & Chriſto domino inter
lia probra, ceu prȩuaricanti & legem contemnẽti,
biectum eſt à Iudæis, quod Samaritanus eſſet, &
æmonium haberet, Ioannis 8. Ioſephus tradit hoc
ngenio Samaritanos fuiſſe, ut quoties aduerſis re-
us Iudæa premeretur, Iudæos ſe eſſe pernegarent,
ontrà, proſperis in rebus Iudaiſmum maxime pro
iterentur. Verſuti homines, & qui poſthabita hone
tate, ex uno ore (quod dicitur) calidũ & frigidum
ffiare cõſueuiſſent. Notandum aũt à Samaritis eo Templũ in monte.
rimũ tempore ſuum illud in monte templum eſſe
onditũ, quo Dario iam ab Alexandro deuicto, Sy
ia Macedonum armis petita eſt. Tum Sanabalath,
ntea Darij per Syriam præfectus, mutatis rebus
ut fit ſæpe) magno militũ numero ad Alexandrũ
lefecit, filiamq́ Iſachã nomine, Manaſſȩ, Iaddi Hie
oſolymorũ pontificis fratri, quo cum illi familiari
as interceſſerat, matrimonio elocauit. Ea re cogni-
a Iaddus fratrem, ut qui contra legem alieno ſe ma
rimonio prophanaſſet, accuſatũ urbe ſummouit.
Sanabalath Iaddi faſtũ indigne ferẽs, ſimulq́ gene
ri fortunis & honori conſultũ cupiens, fauore Ale-
xandri impetrato templũ ingens ſuper montẽ Ga-
rizim proximũ Samariæ cõdidit, generumq́ ei præ
fecit. Qui locus poſteris annis ſanè celeberrimus fa
ctus eſt, cæterum cultu ob Gentium & Iudæorum
confuſa ſacra, prophano fœdoq́. Verum & unum
Deum ore fatebantur, & re ipſa plures colebant.

Creatorem adorabant, & rebus interim creatis p
honos habebatur. Specie tamen cultus et fama te
pli elati, adeo ſibi fiducia quadã ſuperſtitionis pl
cebant, ut Alexandro mortuo corã Ptolemæo Ph
lometore, ad quem tum Palæſtinæ iuriſditio pert
nebat, de religione cum Iuda contẽderint, rege tu
quidem pro Iudæis pronunciante. Eius delubri S
maritana illa meminit Iohannis 4. Patres noſtri i
monte hoc adorauerunt, & uos dicitis ꝙ Hieroſo
lymis eſt locus ubi oporteat adorare. Et Ieſus con
tra, Mulier crede mihi, uenit hora quando neq; i
monte hoc, neq; Hieroſolymis adorabitis patrem
&c. Magnũ autem & odij in Iudæos & cõtemptu
argumentũ fuit, quod Iudæis quacunq; cauſſa Hi
roſolyma digreſſis ad inſtar Romulei aſyli perfu
gij locus apud Samaritas fuit, ſi Ioſepho credimus
Ne uidelicet deeſſent qui odiſſe pergerent. Neq; il
lud fortaſſe prætereundũ, quanquã haud ignotum
uulgo, Iudęis ab exilio reuerſis, longo tempore nu
los reges ſed ſacerdotes & principes uiros loco re-
gum fuiſſe, quemadmodũ primis illis poſt trigeſi-
mum captiuitatis annũ Cyri fauore regreſſis, Zo-
robabel & Ieſus præfuiſſe legũtur. Regni uero ſub
lati euidentem cauſſam fuiſſe idolorum cultum ex
quarto Regum cap. 17. deprehenditur. Sed iterum
locus regno factus eſt, nimirũ ut compleri prophe-
tia poſſet, de regno Iudaico tum demum in totum
auferendo, quũ qui mittendus foret, adpeteret. Pau
cis igitur annis antequã Syria Romanorum facta
eſſet, circa belli tempus quod aduerſum Iugurthã

geſtum

ſtum eſt, Ariſtobulus Ionathæ filius primus poſt abylonicam tranſmigratione rex pariter & pon-ſex diadema ſibi ſumpſit. Ariſtobulo Iamneus ſuc ſſit, qui & Alexander dictus eſt, impotentia ani-i & tyrannidis ſæuitia infamis. Quo defuncto, xor eiuſdem Alexandri laudatiſſima matrona ha enas regni tenuit, relictis ex Alexandro filijs duo us Ariſtobulo & Hircano, quorum alterum Pom eius rebus Iudaicis præfecit, alterũ, ut ante dictum t, Romam uinctũ duxit. Primus qui præſidia & giones Syriæ & Palæſtinæ impoſuit, quiꝗ Iudæ-s prius uectigales, mox & tributarios fecit. Dein uentibus Romanis armos Antipater extulit, poſt uem Herodes filius, cuius regno ſceptrum Iudæis blatum eſt. Satis autem ſuperꝗ ex Ioſephi & Euſe ij hiſtoria conſtat, nunquã deteriorem Iudæorum itam in totum fuiſſe, ꝙ ſub aduentum domini no ri Ieſu Chriſti, neꝗ deinceps ad excidium uſꝗ ul um malitiæ finem fuiſſe. Vt ea cauſſa Ioſephus ho no Iudæus, & myſterij incarnati ſaluatoris igna-us, ingenue faſſus ſit corruptiſſimum ſui ſæculi ui æ genus, merito diuina ultione punitũ, & fatalem udæorum interitum fuiſſe. Primum pontifices ad ſumma rerũ gubernacula euecti, ambitione, faſtu, uxuꝗ tumebant: nulla eis legis cura, nulla pietatis erat, primas ſibi partes ceremoniæ uendicauerant, atꝗ hæ quidem non tam ex legis decreto, quàm de proprijs ſanctionibus introductæ, magna parte di uinis decretis repugnabant. Proba ſpecies habitus, facies compoſita, & in ſacris nõ inconcinni mores

Natio praua & adultera.

erant. Cæterum peractis illis & arbitris remotis, dolos, fraudẽ, calumnias, æſtuans inuidia anim redibat. Neq; quicquam phariſaico ſupercilio a iniquum aut impium erat quod modo ad quęſtu faceret, in quo (teſte etiam Paulo) ſummam illi p tatis ſtatuebant. Alij autem illorum exemplo ad ria contendere, inſidias parare, percuſſores ſumm tere, ueneno tollere, conſueti: ne ipſi quidẽ templ parcebant tot nominibus illis ſacro, quin ſanguir interdum percuſſorũ madeſceret. Ioſephus authc eſt, in templo fratrẽ à fratre ambitione debacchan te, ſtricto gladio interemptum eſſe. Sed & noxi conſpirationes urbem replebant ſanguine. Vt no iniuria Chriſtus Matthæi 23. illorum hypocriſi pe ſtricta, dealbatis eos ſepulchris ſimiles eſſe dixeri quæ foris quidem ſpecioſa uiderentur, intus auten plena omni ſpurcitia eſſent. Sed & Iſaiæ oraculun notare illos innuit: Populus hic labijs me honorat cor autem eorum procul abeſt à me, fruſtra me co lunt docentes præcepta, doctrinas hominum. Pra terea culicem colare, & camelum glutire illos dixit, præteribant enim (ut Hieronymi uerbis utar) qua non licebant, obijciebant quod conceſſum erat. Ini quius ferebant iuramentum per aurum templi, & per donum altaris factum, quàm quod per ipſum templum, ipſamq; aram factũ eſſet: hoc eſt, ſua plu ris faciebant q̃ quę eſſent iuris diuini. Re ipſa natio praua & adultera erant. Quos uerißime Chriſtus progeniem uiperarum, Ioannes genimina uipera-rum dixerit, Stephanus autem Acto: 7. proditores

&

ę occiſores Chriſti. Quorum hoc præcipuum ſtu-
ium erat, ut quàm plurimos ex gentibus in ſuam
ictionem traherent, & quo plus apud eos ſibi fa-
oris eſſet, in ſuum gregem conſecratos, proſelytos
icerent, quod ipſum non legis modo commẽdan
æ ſed priuati etiam commodi ſtudio fiebat. Super
mnia autem, contra legem, gentium ſibi potẽtiam
ꝛderibus conciliabant. Romam etiam iam olim
egatis miſſis, qui id agerent, quo illis per fœderum
incula ſedem auitã & regni dignitatem tueri, præ
erea ſynagogæ immunitatem retinere liceret. Præ
idibus poſtea prouinciæ haud raro ingenti largi-
ione corruptis impetratisꝗ quo ſuis ſtudijs uellẽt
atrocinari, neꝗ inuaſis ſemel honoribus deeſſe.
Notæ ſunt largitiones Hircani in Gabinium, no-
iores Herodis in Soſiũ, aliorumꝗ in alios: de qui-
bus qui uelit noſſe, Ioſephum & Euſebium legat.
Mirum autem, unde illis animus largiẽdi, quorum
auaritia præ cæteris mortalibus inſignis eſſet. Intel
igebant arbitror ne opes quidem illis conſiſtere
poſſe, qui regno ſemel eſſent exuti. Et liberalis eſſe
etiam auaritia aſſolet ubi lucri ſpes refulſerit. Præ-
clarum autem iſtud Oniæ iuſti facinus, qui ut libro
14. Antiquitatũ Ioſephus tradit, Ariſtobulo & Hir-
cano fratribus belligerantibus, quum Aretas Ara-
bum rex Hircani partium, Ariſtobulum in templo
diutius obſediſſet, nec caperet, protractus à milite
inmedium, & (quoniam haud multo ante orãdo
pluuiam impetraſſe crederetur) orare iuſſus eſſet,
ut Ariſtobuli milites diſſiparentur: ſtetit in medio,

atq; in hæc uerba orauit: Deus omnium rex, qu niam & hi qui mecum conſiſtunt tuus exiſtit po lus, & qui obſidentur, tui ſacerdotes ſunt, peto neq; iſtos exaudias contra illos petentes, neq; ill contra hos orantes, &c. Indignum ratus eſt uir o mus, in ciuilibus diſſenſionibus aut illi aut iſti pa uictoriam precari, cum neutra agat ex officio. Ne dubium eſt, quin deus populum illum perdituru iuxta prophetarum teſtimonia, uertiginem erro & ciuilium armorũ furorem eorum animis imm ſerit, qui merita demum ultione exciperetur. Qua quam autem uehementi illa & atroci Veſpaſian rum expugnatione, ita profligatæ Iudæorũ res fu runt, ut ne ſuſpicio quidem rebellionis aut ſtudij rum nouarum reliqua eſſe uideretur, tamen ita ſe per odioſum moleſtumq; illi genti utcũq; afflicta alienæ dominationis iugum fuit, ut præter etia ſpem & opinionẽ omniũ, contemnere periculu & in rebus uel deploratis tumultuari auſa fueri Adeo non ſatis erat tot ſemel capitibus truncata Hydram illam, niſi alia ſuccreuiſſent quæ cædere tur. Sub Adriano rebellarunt Iudæi infeliciſſim ſucceſſu, de quo ante dictum eſt. Iuſtiniani ætate a nis poſt Chriſtum fermè quingentis in Palæſtin Iulianum quendam legerunt & coronarunt, arma recta in Chriſtianos moturi, ſed inſolentiam Impe rator, capto & decollato Iuliano, repreſſit. Iidẽ Pho cate imperante ſeditione mota Anaſtaſium Antio- chenum epiſcopum unco tractum & ore obſcœnis oblitum, interfecerunt, magno ſimul ciuiũ numero

interempto

terempto, & parte urbis incenſa. Perſarũ irruptio
s tum animauerat, nec ſatis illis fuerat Antiochię
multuatum, niſi ſua cum Perſis manu coniuncta
el Hieroſolymæ diripiendæ authores extiterint.
ecerũt & Septimio Seuero negotium, ſed coerciti
nt. Deinde Gallo Cæſari imminuerũt, nocte qua
am pluſculis militibus dolo interẽptis: ob quam
iiuriam Gallus, ut erat crudelis & ultorij animi,
Cæſaream, Tiberiadem & Dioſpolim, clariſſimas
alæſtinę urbes, in quas illi ſe patrato facinore ſpar
rant, celeri impetu concremarit, authore Euſebio.
Memorabile autem quod tradit Hieronymus, no-
ilem Cypri urbẽ Salaminem, Traiano imperãte,
b illis deletam fuiſſe, accolis omnibus interfectis:
uod facinus ſola illis, ut arbitror, doloris impati-
ntia, & quod nulla amplius ſpes ſalutis eluceret,
xtorſerat.

GALILAEA.

SAmariam Galilæa ſequitur, fertiliſſima regio-
num & uirorum quondã fortium altrix, ſituq́;
ideo felici, ut cum Samaria reliquisq́; adiacentibus
egionibus ob ſoli ubertatem de palma certet. Ior-
danis illam clarus amnis è Libani radicibus dela-
pſus, fermè mediam findit, uicis iuxta clarisq́; oppi
dis frequens, ambitioſus enim eſt, & ſubinde ſeſe
præbet accolis, Plinio. A Septentrione eam Libani Galilæa.
& Antilibani altiſſimorũ montium iuga cla udunt,
partẽ occiduam Phœnicia excipit, cum qua illi tan
ta uicinitas eſt, ut uel Hieronymus Samariã & Ga-

lilæam eius partes fecerit, Libanum regioni Phœ
ciæ attribuerit. Terminatur ab Ortu Syria illa, q
ob demiſſam à decliuitate montium planitiem C
len appellari ante dictum eſt. Qua parte ad Me
diem ſpectat, Samaria & Arabiæ arenoſis termin
tur. Vniuerſam ueteres in ſuperiorē & inferiore
diuiſerunt. Superior Libanum, ſeu Antilibanū d
Galilæa gentium. re malumus, & Iordani fontes habet, Galilæa G
tium dicta, quoniā extima ſit Palæſtinæ, etiam ip
Syris contermina. Inferior lacum Tiberiadis am
bit, trans Iordanem autem pleriſq; locis monta
exaſperant, inter quæ etiam deſertis ſqualet. Mo
tium ea parte præcipui Trachoni dicti, inter qu
Gaulon ciuitas celebris quondā in tribu Manaſſ
prę terea regio Bathanæa, à quibus locis Tetrarch
Trachonitis. Gaulonitidi, Trachonitidiq; & Bathanæę nomi
data. Cōſtat autem à quarta regni portione Tetr
chiam dictā, & Tetrarcham Præſidem eius ſiue r
gem. Nam & Lucas Acto. 12. Herodem iuniore
Tetrarcha. regem uocat, qui Tetrarcha fuit, & paterni tantu
regni partē tenuit. Sicut & Agrippa minor itide
Tetrarcha, rex à Cæſare Claudio dictus eſt. Ce
Plinius lib. 5. Tetrarchias in regna deſcriptas fuiſ
commonſtrat. Apud Euſebium in Chronicis Te
trarchæ quatuor numerantur, Herodis filij, quo
parte regni paterni Auguſtus donauerit: uelut ind
ueriſimile ſit nominis originē deductam eſſe. Cu
ante hos tamen Herodes pater, uiuente etiamnu
Antipatro, Tetrarcha Galilææ factus fuerit, & C
Plinius libro 5. decem & ſeptem Tetrarchias in S

ri

a eſſe tradat, ſicut & Toparchias in Iudæa decem, uas ordine enumerat, à quibus Toparchæ uocati ocorum Præfecti, quos paulò longius à regni ſpe e abfuiſſe ſatis conſtat. Intelligimus igitur Syriæ dminiſtrationē initio Græcis quadripartitā fuiſſe, ꝗ inde Tetrarchias ipſas regiones ſuis limitibus eterminatas, & Præſides earum Tetrarchas appel atos fuiſſe. Deinde illis amplius diuiſis, & aucto ortionū numero, uetus interim & primo datum omen manſiſſe. Porrò & in Galatia & Licaonia ræfecturæ fuerunt non paucæ Tetrarchiarum no nine, quarum capite 27. & cap. ultimo libri quin , C. Plinius meminit. Lyſaniam autem non Hero is (ut apud Euſebium legitur) ſed Ptolemæi Mi æi, Chalcidis iuxta Libanum montem tyranni fi ium fuiſſe Ioſephus docet. Cuius regni pars etiam bila fuit celebre & populoſum Syriæ oppidum, uod apud Ptolemæum Lyſaniū dictum eſt, à quo Tetrarchia Abilene cognominata, quam Lyſanias poſt patris Ptolemæi mortem uiuēte adhuc Augu to accepit, & multis poſt annis Tiberio imperante enuit. Proinde ſciētiſſime Lucas 2. cap. prioris libri le hiſce partibus ad hūc modum locutus eſt: Anno decimoquinto imperiĳ Tiberiĳ Cæſaris, Pontio Pi ato præſidæ Iudææ, tetrarcha uero Galilææ Hero de, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Itureæ & Trachonitidis regiōis, & Lyſania Abilenes Tetrar cha, &c. Iturea aūt finitima fuit Galilææ Gentium, quā Philippo Auguſti liberalitate contributā ſupra diximus. Dicta autem illa eſt ab Itureis bellicoſa

Lyſanias.

Abilene Tetrarchia.

Iturea.

gente, haud longe Damaſco montana inhabit
te: unde etiam Vergilius,

Itureos Taxi torquentur in arcus.

LOCA IVDÆÆ, SAMA- riæ, Galilææ.

NE toties repetendo locorum ſitu, hiſtoriæ ſ
riem ſatis alioqui, uel ipſa breuitate impe
tam turbare cogeremur, placuit ſimul Iudæę, Sar
riæ & Galilææ loca duntaxat inſignia ordine e
merare. Multis hoc ipſum egit Hieronymus in q
ſtionibus & locis Hebraicis, & extat libellus illi
titulo, qui de locis quorum in Actis Lucas mem
nit, conſcriptus eſt. Nuper & Zieglerus noſter P
læſtinam ſingulari diligentia non deſcripſit mod
ſed & Tabulis exaratã propoſuit, ut equidem h
labore ſuperſedere potuerim, niſi ante recepiſſe
ea me ſemel loca redditurum, quorũ ſcriptura N
ui (ut uocant) teſtamẽti meminiſſet. Expediam i
Mons Oliuarum. tur paucis Oliuarum montem, cuius in Hieroſol
ma meminimus, Lucas Act. 1. iter ſabbathi ab il
abfuiſſe ait, hoc eſt, quantum abeſſe Iudęo ſabbat
die licuiſſet, id ſpatium duorum millium paſſuu
erat. Ab hoc monte (ut pie & eleganter ab Eraſm
dictum) Chriſto itum eſt ad crucis ignominiã: a
eodẽ itum eſt & ad gloriam. Ad eius enim radic
Gethſemani. uillula erat Gethſemani, & iuxta eam locus, quo a
petente iam captiuitate, cum diſcipulis ſuis perac
cœna dominus oratum abijt, Matth. 26. Nec proc

aliu

ius uiculus Bethphage, in quo, domino per mon m Olueti intraturo, iumentum apoſtolorum ue- bus inſtratum eſt, Matth. XXI. Lucæ XIX. Ver- x montis uel Hieronymi ætate dominicæ aſcen- onis ueſtigia tenuit, ceu liber ille de locis Acto- m Lucæ ſcriptus innuit. Nec procul Hieroſoly is Bethania uilla quindecim plurimũ ſtadiorum acio abfuit, Ioannis XI. uicina autem Oliuarum onti, Marci XI. Simonis leproſi, præterea Mar- æ & Mariæ hoſpitijs, & ex mortuis ſuſcitati Laza memoria nobilis. Locus autem ille, ubi Saluator o omnium ſalute crucifixus eſt, proximus urbi it, ad Septeatrionalem plagam montis Sion, Hie nymo. Golgotha uulgo dictus ab Caluarijs ho inum, de quibus ſumptum eſſet ſuppliciũ. Quo co Chriſtum tribus horis uiuum inter latrones pẽdiſſe, & nona primum hora mortuum, quum xta eſſet in crucem actus, Matthæus indicat. Ho- s autem non noſtro, ſed Babyloniorum more em ab ortu auſpicantium, ſumpſiſſe Iudæi uiden r, ut prima hora ſole oriente, ſexta meridie, nona clinante iam ad ueſperum ſole obſeruata nume- taq́ fit. Id quod & Euangelij hiſtoria confirmat, æ Chriſtum captiuum initio in Caiphæ atrium ctum, excuſſumq́ ea nocte à Sacerdotio tradit. d & Petrum (ne quis primam noctis horam in- lligat) ipſo gallicinio Chriſtum abiuraſſe con- at. Matthæus XXVI. capite ordinem rei geſtæ oſecutus, Mane autem, inquit, facto &c. uin- um eum adduxerunt & tradiderunt Pilato præſi

Bethphage

Bethania.

Golgotha.

Horæ, Pri- ma, Sexta, Nona.

di. Porrò & Lucas XXIII. capite audita eius cauſ
& cognito quod Galilæus eſſet, ad Herodem Te
trarcham, qui tum fortè Hieroſolymis agebat, à P
lato miſſum fuiſſe Chriſtum ceu ditionis eius ho
minem, palàm indicat. Deinde ſpretum ab hoc, &
remiſſum, poſt Iudæorum ad rauim uſque clama
tium querelas auditas, demum traditum ad cruci
gendum fuiſſe. Vt eiuſmodi actione haud dubi
bonam diei partem inſumptam, & ſexta primum
hora, hoc eſt, ipſo meridie Chriſtum affixum cruc
fuiſſe intelligamus. Enimuero eo tempore quo pa
ſus eſt Chriſtus, id eſt, VIII. Calendas Apriles, Se
ta hora ad ſolis ortum propter æquinoctij uern
æqualitatem eximie quadrabat. Neque alieno ſen
Duodecim horæ diei. ſu à Chriſto Ioannis XI. dictum eſt: Nónne duod
cim ſunt horæ diei? Quanto enim minor eſt latitu
do paralleli cuiuſcunque ab æquatore, tanto maio
eſt dierum noctiumq; in uniuerſum æqualitas. Po
rò ſi hora tertia Petro Apoſtolo Actorum II. matu
tina eſt (hanc enim uel hac ſola cauſſa ab ebrietati
ſuſpicione uindicat) conſequens eſt Sextam in Me
ridiem inclinaſſe (cum & prima hora matutina eſ
ſet ut ſupra) ac Nonam in ueſperem. Nam ſi non
hora, ut à nobis annumeratur, mortuus Chriſtu
fuiſſet, umbra exorta naturalis, & extra miracu
lum fuiſſet. Aequinoctij enim tempore in Iudæ
Sol nona poſt meridiem hora profunde occiduu
eſt: quod ex parallelo latitudinis, uel ab his q Coſ
Tenebræ ortæ ſuper terram. mographiam à limine ſalutarunt intelligitur. At
qui tenebræ illæ ſuper terra Iudæa factæ Chriſt

patiente,

tiente, ſummæ admirationi fuerunt contuenti-
ıs,cum, quod tribus horis,id eſt, quoad in cruce
xiſſet Chriſtus duraſſent,tum etiam quod tempo
inſueto,ſole ſcilicet cœli umbilicum tenente,acci
ſent, nec deliquium pro naturali ſyderum curſu
ntigiſſet. Tum enim luna decimaquinta, hoc eſt
ena erat, & ex diametro aduerſa ſoli, nec umbra
ræ officiebat, quæ diuerſum ſemper & oppoſi-
n uiæ ſolis ſemicirculum occupat. Verumq́ ſit,
od ſuper illo Matthæi loco Hieronymus tradit,
ſchę tempore lunam ſemper fuiſſe pleniſſimam,
ſolis defectum nunquam niſi ortu lunæ fieri ſo
e. (Quo in loco non κοσμικὸν Hieronymus, ſed
ακόν,id eſt,ſolarem,ut aſtronomi eum uocant, or
n intelligit, luna uidelicet ſuo motu corpus ſo-
tranſeunte, & ueſpertino iterum emergente, id
od proximis à nouilunio diebus fieri aſſolet.)
ec audiendi ſunt qui Dionyſij ſententiam de e-
pſi afferunt, in quorum numero eſt Lyranus,
i eodem tamen in loco hoc ipſum quod probat
larguit,& errore uix digno eius nomine, ab or-
lunam approximare Soli uelut motu primi (ut
cant) mobilis,ac nõ magis proprio motu ab oc-
u ortum uerſus,Dionyſij authoritate,puto,dece
ıs credidit. Vt interim non dicamus quàm ridicu
n ſit Paſchæ tempore,id eſt,plena luna eclypſim
lis quærere. Ne Chorebo quidem tot modis ſtul
iſtud ſomniare liceat,ne dum philoſopho, quan
am quid huic Epiſtolæ Dionyſij tribuendum
quam uulgus iactitat,& quid de authoris nomi

rie æſtimandum,abunde duo eruditionis lumin
Laurentius Valla et Eraſmus Roterodamus,ſuis i
nouum Teſtamentū annotationibus prodiderun
Iam ut ad horas reuertamur,ipſe Hieronymus p
Hora ſexta pheticos ſermones in hoc adducit, ut Sexta hor
hoc eſt, meridie tenebras illas obortas eſſe docea
Amos VIII. Occumbet ſol meridie,& contenebı
bitur ſuper terram in die lux. Et Ieremiæ decimc
quinto, Occubuit ſol cum adhuc media eſſet die
Clariſſime autem Matthæus in XXVIII. capit
Veſpere facto Ioſephum de Arimathia corpus Ieſ
iam mortui à Pilato impetratum condidiſſe tradi
ut uel eo ſolo loco ante ueſperam mortuum eu
conſtet. Nec adnotaſſemus tam leuicula,& quę m
rito faſtidio eſſe uel parum peritis poſſint, niſi ea
nouerimus quorundam inſcitiam eſſe,quę uel hc
in ſcirpo nodum quærat,& coram Eccleſijs in du
bium uocet,quæ oſtiarij tamen & æditui ipſorur
pro comperto habent. Vnicum enim caput uiceſ
mum Matthæi de operarijs clariſſime eam hora
rum quam dixi, obſeruationem uulgatam Iudæi
fuiſſe indicat. Præterea & breuiores dies eſſe in ill
climate innuit,quàm in noſtro cœlo, quod unde
ma illic hora ueſperaſcit,cum ęſtiui dies noſtri ea
partem diei tardius habeant. Quæ iam nunc exp
Ager ſanguinis. care non attinet. Proinde reliqua proſequemur. A
grum illum ſanguinis Iudę proditoris pecunia en
ptum,Hieronymus ꝓxime Golgotha fuiſſe tradit
Arimathea E remotioribus autē ab urbe locis Arimathea fui
haud procul Lydda,uicus Ioſephi decurionis illiu

qu

qui Chriſti corpus ſepulturæ tradidit, Lucæ 23. Lyd Lydda.
da ipſa, quæ poſtea Dioſpolis dicta, præcipuū inter
Iudææ oppida fuit, in quo Petrus Aeneam paralyſi
decem & octo annis laborantem, nō ſua ſed Chri-
ſti uirtute liberauit, Actorum 9. Proximus ei locus
Aſſaron, cuius itidem apud Lucā fit mentio. Quan Aſſaron.
quam Hieronymus Commētarijs in Abdiam non
Aſſaron, ſed Saronas apud Lucam legit, plagam in Saronas.
telligens campeſtrem iuxta Lyddam. Et in libro de
locis Actorum Lucæ, Saronas, inquit, quod inter-
pretatur Campeſtris regio, eſt Cæſareæ Palæſtinæ
uſq; ad oppidum Ioppe pertingens. Et mox paulò,
ſed & inter montem Thabor & ſtagnum Tiberia
dis, regio Saronas appellatur. Porrò Saron idem au Saron.
tor in 35. caput Iſaiæ ſcribens, campū uel loca cam
peſtria interpretatus eſt. Emaus authore Luca prio Emaus.
ris libri 24. cap. ſexaginta ſtadijs ab Hieroſolymis
abfuit: uetus oppidū, & cui Romani poſt deuictam
Iudæam nomen mutarint, à uictoria Nicopolim
appellantes. Plinius 5. lib. Emaum inter Iudææ To
parchias cenſet. Noſtris memorabile Emauntis no
men eſt, ob Chriſtū, quum à reſurrectione cum di-
ſcipulis heſitantibus profectus, cœnatusq; ex panis
fractione cognitus eſt. Ioppe uicus, quondam op Ioppe.
pidum uicinum Dioſpoli, & antiquius terrarū in-
undatione creditum Pomponio, à quo & Ioppica
Toparchia cognominata, aſpero & importuoſo lit
tori noſtri maris impoſita, bellis Iudaicis quod Ne
ronis auſpicijs, ductu autem Veſpaſianorū actum
eſt, ſæpe direpta, poſtremo euerſa eſt. Vulgo hodie

Iaphet dicitur, primaq́ꝫ in Palæſtinam peregrina
tes excipit. Extant adhuc ueterum ædificiorum u
ſtigia quædam in ædito littore, iuxta quæ dom
aliquot raræ & paucæ habitãtur. Ioppe Petrus pr
ceps apoſtolorum apud Simonem Coriariũ diue
ſatus, diſcipulam Domini, cui Dorcas nomen er
à mortuis ſuſcitauit, Acto. 9. Clariſſima autem u
Cæſarea. bium Palæſtinæ Cæſarea, ante turris Stratonis u
cata, quam bellis fractam Herodes Antipatri fili
continuo decennio non æſtimandis ſumptibus
tructam Cæſaream in gratiam Augusti Cęſaris
çauit, cui & templum erexit, & ludos quinquen
les ſiue Olympicos dicauit. Caput eam Iudæę fu
ſe ante diximus, quare & noſtris metropolis fac
eſt. Sed clara ante omnia celeberrima eccleſia, qu
à Cornelij Italicæ cohortis Centurionis primũ c
mo Petri miniſterio cõuerſa baptizataq́ꝫ exordiu
ſumpſit, cuius Lucas Actorum 10. capite memini
Certe Paulus alicubi eccleſiam, quæ in domo C
Philippi domus. nelij Cæſareæ eſſet, ſalutari iubet. Habuit & Phil
pus euangeliſta in ea urbe domum uel Pauli hoſ
tio nobilẽ. Hieronymus in uita Paulæ indicat, ſu
ætate cellulas quaſdã eo loco monſtrari ſolitas,
quibus Philippi filiæ prophetiſſæ manſitaſſent: m
minit harũ Lucas Act. 21. Huius Cæſareæ Epiſc
pus fuit Euſebius ille Pamphili cognominatus, u
doctiſſimus & diligẽtiſſimus, ſub Conſtantino I
peratore, cuius & uitam ſcripſerat. Eius Eccleſiaſti
ca hiſtoria, & opus Chronicum, pręterea & de Pr
paratione euangelica libri extant. Tanta amiciti
Pam

amphilum coluit,ut ab eo cognomen ſit mutua-
is.Aluit & Origenem hæc urbs, & bibliothecam
abuit Pamphili & Euſebij diligentia inſtructiſſi-
nam. Pamphilo autem (Maximino in noſtros in
aniente) in ea ipſa urbe martyrio coronato, Euſe-
ius ſub Conſtantio demũ, Conſtantini filio, mor
uus eſt. Eſt & Stratonis turris dictus locus alius à
Cæſarea Ioſepho, haud procul Hieroſolymis, ubi
Ariſtobulus Hircani Iudęi filius Antigonũ fratrem
nſidijs petitum interemit. Gazam urbem plerique Gaza.
udææ tribuunt: nam ad tribũ Iuda pertinuiſſe eam
onſtat, uetuſtiſſimam autem fuiſſe ſacra hiſtoria te
tatur. Quanquam ſuſpicari uideo Hieronymũ, ſit
ne hæc uetus illa Gaza,an alio in loco ſita,quã tem
orum iniuria extinxerit,alio mox in loco eius no
nine Gaza enata, quæ hodieq; extet. Pomponius
ibro Geographiæ primo,à Cambyſe Perſarũ rege
ocatam autumat,quoniã bello contra Aegyptum
uſcepto,illò regias opes cõtuliſſet. Curtius ait Ga
zam uocari eas Perſis,Pomponius Aerariũ maluit.
Vtcunq; ea habeant, conſtat Gazam expugnata e-
iam Iudæa celebrem fuiſſe, ſabuloſo quidem nec
admodũ fertili agro ſeptã, fertilem tamen Chriſto,
& apoſtolicæ doctrinæ munere felicem. Habuit in
er alios eximium doctrina & pietate uirum Sylua
num Epiſcopum illum,qui Diocletiani iuſſu inter
fectus & martyrio coronatus eſt. Portus Gazæ cla
riſſimus in ipſo littore uiginti ſtadijs ab urbe abeſt,
quem Conſtãtinus Imperator de ſuo aliquãdo no
mine Conſtantiã, deinde Iulianus iterum Gazam,

ſed maritimam uocari uoluit. Et ex mediterran
Bethleem. quidem Iudææ præcipua fuit Bethleem ciuitas, I
uidis patria, memoria autem nati Seruatoris ſac
tiſſima, eademq́ꝫ & Euphrata dicta in ſcripturis,
Euphratæi dicti qui inde orti eſſent, authore Hie
nymo. Ioſephus neſcio quid ſecutus libro Antiq
tatum 8. hãc & Hebron pariter uetuſtã, à Roboa
Salomonis filio conditas exiſtimat: magno erro
quum longe illo antiquior utraq́ꝫ fuerit, niſi reſta
ratam ab illo fuiſſe intelligimus. Abeſt à Hieroſ
lymis ſexto miliario in partẽ Meridiei. Locus ip
ubi natus eſt dominus IESVS, ab eius region
Chriſtianis ſemper magno in honore habitus, ſe
ſimpliciter ut erat, relictus, oſtenſusq́ꝫ aduenis. Pc
ſtea Helena Conſtantini coniunx magnifica tem
pli ſtructura complexa eſt. Sanè magnus ac neſci
an ſuperfluus etiam uſus templorũ huius ætate in
crebuit. Nam & Oliuarum monti templum imp
ſitum, & in eo loco ubi Chriſtus orauit, pariter ec
cleſiam extructã fuiſſe ex Hieronymo conſtat. Eg
natiuum locorum ſitum, ut erãt quum Chriſtus i
terris ageret, uiſere maluiſſem, q̃ recentiũ ædificio
rum ornatum intueri. Sed perijt tamen maior par
tantorum ſumptuum, Perſarum & Saracenorũ in
curſionibus. D. Hieronymus ætate iam ingraue
ſcente, quum ſui ſæculi mores, & quorundã etian
epiſcoporũ inſolentiam faſtidiret, in rus illud Bet
leemiticum ſeſe contulit, nec procul oppido cellu
lam, hoc eſt, domum uitæ à turba remotæ paratam
Monaſterium. quam Græci μοναστήριον ea cauſſa uocarunt, cum pau
cis

amiculis incoluit. Id nominis ad ea quoq; loca
slatum eſt, in quibus plurimi ſimul habitant. Et
onaſterion dictum, quod alio nomine Cœno-
um, hodie ut in mutata religione, mutato etiam
c ſatis probato uocabulo, Clauſtrum dicitur. Hic
nymus Cellulam ſuam uocat, haud longe ab Ar
elai ſepulchro, quod in publica uia ſpectabatur,
qua nonageſimoprimo ætatis anno imperante
heodoſio exceſſit. Anno poſt Chriſtum natũ 422.
ir eruditionis & diligẽtiæ incomparabilis, & qui
um linguarum, Hebrææ, Græcæ & Latinæ peri-
ſimus fuerit. Falſum autem Monachũ fuiſſe eum,
hodie ſunt Monachi, aliiúe regulæ q̃ doctrinæ
hriſti, mancipatum fuiſſe. Hoc enim Monacho-
m genus, quod uotis illis hominũ lege inuectis
ſe obſtringit, & nihil ſibi non tribuit, Hieronymi
tas in totũ ignorauit, & longe alii erant qui tum
Ionachi dicebantur. Qua de re qui noſſe uelit, De
derium Eraſmũ in uita Hieronymi legat. Erat in
odem tractu Chebron oppidũ uetuſtiſſimum, Phi Chebron.
ſtinorũ metropolis, cuius Ioſue 15. fit mentio, ante
ariatharbe dictũ, quoniam quatuor uirorum, A-
m, Abraham, Iſaac & Iacob uicus eſſet, in quo ſe-
ltos illos Hebræi affirmant. Fuerunt inter hęc ab
erode condita oppida, Alexandriũ, munitiſſimo
co in memoriam Alexandri filii: Herodium pa-
ter munitum, à quo poſtea circumiacens regio no
en traxit, ut lib. 5. cap. 14. Plinius ſcribit. Fontes
xta fuerunt aquarum ſalubrium, quorũ alter fri-
dus, alter calidus, non procul remotis ſcaturigini

bus,medico balnearum uſu, quorum Ioſephus
minit.Sed & patris memoriæ cõſulturus Herod
Antipatris. urbem condidit,& Antipatrida uocauit,fertili in
co & amne præterfluo,ad quam milites iuſſu Cl
dij Lyſiæ tribuni,ſecunda uigilia Paulum à Hie
ſolymis iumento impoſitum deduxerũt, Actor
uigeſimotertio.Bellis mox pauló attrita eſt, & H
ronymi ætate ſemidiruta iacuit. Eſt & Cypris c
tas ab Herode in Iudæa in Cypridis matris me
riam extructa. Trans Iordanem autem inter ce
briora,Macherus,ſecunda quondam arx Iudæę
Hieroſolymis,Plinio, ubi Ioannem Baptiſtam
rodis iuſſu decollatum fuiſſe creditur.Iuxta fons
lidus medicæ ſalubritatis Callirrhoë,aquarum g
riam ipſo nomine præferens,Plinio. Hoc ipſo f
te Herodes rex diu lauit æger,ſed nullo fructu,q
Bethabara. fatalis eſſet morbi cruditas. Nonnulli & Beth
baram Iudæę tribuunt trans Iordanem, Ioannis
ptiſmo notam,Ioannis primo capite.Quo loco
ueteris baptiſmi memoriam multos fratres bap
zatos fuiſſe ætate ſua Hieronymus tradit. Et Co
ſtantinũ imperatorem expeditionem in Perſas m
ditantem, hac cauſſa baptiſmum diſtuliſſe tradit
quod cupijſſet in Iordane baptizari.Sed morbo i
terceptus haud multis ante mortem diebus ab ep
ſcopo Nicomedienſi admodum grandis natu ti
Ramah. ctus eſt,Læto.Certe Ramah Iudææ uetuſtum op
dum,cuius Ieremias 31.cap.meminit. Locum cit
uit Matthæus capite 2. Ante omnes autem nob
Hierichus. lis Hierichus,non tam diues & felix Balſami uin

ti

s,quàm beata quondam fragrantia prædicationis
HRISTI, quem frequenter his in locis uerſa-
m Euangeliſtæ indicant. Sed & Zacheum in eo
actu de arbore uocatum conſtat. Vrbs ipſa in pla
itie ſita, ad latus montem habet ſuperne ſterilem,
ius decliuio Balſamus ſeritur, humilis arbuſcula,
ec abſimilis uiti, quæ æſtate aliquoties inciſa gra-
ſſimi odoris lachrymam fundit, quam Opobalſa
um dicunt: ſurculi item & ſarmenta de ea reſecan
ır, quæ & ipſa magno uæneunt. In ſola autē Hie
chunte liquor ille manat, Plinio. Quanquā Dio-
corides primo libro & in Aegypto naſci Balſamū,
in Cœleſyria quæ inter Libanū & Antilibanum
cet, Strabo: præterea in Arabia Sabeorum tractu
aritimo Hermolaus, prouenire exiſtimēt. In una
erte Hierichunte naſci Balſamū etiam Iuſtinus tri-
eſimoſexto libro uidetur innuere, ut ſit ueriſimile
mulatione factum, ut nomen celebre & famige-
atum etiam aliꝭs pariter odoriferis humoribus ſit
ttributū, quo pretium adcreſceret. Fontem autem
ierichuntis magnum & riguum, quem miris lau
ibus ab accolis celebrari Ioſephus ſcribit: peſtilen-
em antea Heliſeus purgauit, ſicut quarto Regum
ecundo capite traditur. Proxime Aſphaltiten oppi
um eſt Maſſada excelſo loco & aſpero ſitum, & Io
athæ pontificis quondā opus, quod Herodes na-
ura loci adductus munitiſſimū fecit, addito etiam
cōmeatu cæteriſq; ad ferendam obſidionē neceſſa
ꝭs, ut ſi ita libuiſſet, in illud ſe tuto pfugio recipere
oſſet. Inſignes q̄ndā fuerūt Sodoma & Gomorra, Sodoma. Gomorrha.

quippe quæ reges ſuos,ſcriptura teſte,habuerint
in omnium fertiliſſima ualle conditę fuerint, qu
palàm Moſes Geneſis 13.indicat. Hieronymus
lem Salinarum dictam fuiſſe tradit. Quanquã M
ſes Siddim dicere eam uidetur Geneſeos 14. Oñ
hi,inquit,conuenerunt in uallem Siddim, ubi n
eſt mare ſalis.Porrò mare Hebræi etiam lacum n
minant:ut hoc loco Aſphaltiten, quem hodie m
tuum mare uulgus appellat. Tacitus de eo loco
bro 21.in hæc uerba prodidit,Haud ꝓcul inde ca
pi,quos ferunt olim uberes, magniſq; urbibus h
bitatos, fulminis iactu arſiſſe, & manere ueſtigi
terramq́; ſpecie torridam uim frugiferã perdidiſ
nam cũcta ſponte ædita aut manu ſata, ſiue herb
tenus aut flores, ſeu ſolitam in ſpeciem adoleuer
atra & inania uelut in cinerem euaneſcunt. Ego
cut Idumęas urbes igne cœleſti flagraſſe quonda
conceſſerim,ita halitu lacus infici terram,corrũpi
ſuperfuſum ſpiritum, eoq́; fœtus ſegetum & autu
mni putreſcere reor,ſolo cœloq́; iuxta graui. Hæ
Samaria. Tacitus. Vrbs Samaria diei itinere ab Hieroſol
mis diſtans,clariſſima etiam regũ tempore ciuita
uiginti ſtadiorum ambitu complexa, primum om
nium ab Amri Iſraelis rege in monte cõdita, quer
à Somer domino eius agri duobus talentis empt
urbi extruendæ deſtinauit,conditamq́; Somer à d
mini nomine dixit, quemadmodũ in hiſtoria Re
gum lib.4.cap.16.legimus. Eam & Iſaias,qui ſu
Achab rege prophetauit, ſeptimo capite Schome
ron, ut celebrem iam & notam uocat:ut errare co

ſte

eos, qui eam poſt translatum Iſraelem, hoc pri-
um nomen accepiſſe ab Aſſyriorum præſidijs pu
unt. Eam urbẽ ab Hircano, inteſtinis Iudæorum
lis, haud multo ante attritã, Herodes rex, in gra-
m Auguſti reſtauratam Sebaſten, hoc eſt Augu-
m nominauit. Hodie ueſtigia tantũ ueteris ſtru-
uræ cernuntur, neq; quicquam ferè eſt eius reli-
um (ea eſt bellorum rabies) præter ſolũ nomen.
nè & Philippi prædicatione clara fuit Acto. 8.
cina autem ei Sichima, quę poſt Neapolis dicta, Sichem.
ntem illum Iacob iuxta habuit, Chriſto cum Sa-
aritana colloquente memorabilem. Sed & oppi
m eius hoſpitio clariſſimum factum eſt, Ioan. 4.
Neapoli illa Iuſtinus fuit, ex philoſopho Chri-
anus factus, deinde delatione Creſcentis Cynici
omæ ob Chriſti nomen interemptus. Cuius in
atalogo Hieronymus meminit. Contra Gitto
cus ignobilis Samariæ, Simonis illius Magi pa- Simon Magus.
a, quem ſub Claudio Cæſare Romę plurimis ad
rationi fuiſſe Euſebius tradit lib. Eccleſiaſt. hiſt. 2.
æterea Caparathea itidem uiculus, qui Menan-
um genuit Simonis diſcipulum, & ipſum magi-
uanitate celebrem, quorum fit ab Irenæo lib. de
greſibus primo, mentio. Meminit Simonis Lucas
ct. 8. Contra urbem Samariã Meridiem uerſus,
o oppida uiſebantur, Ioannis Baptiſtæ munere
riſſima, quorũ alterum Salem, Iordanis ripæ im Salem.
oſitum, haud longe à Scythopoli, quod & Salim
ctũ eſt, Melkizedek ſacerdotis memoria nobile,
us enim palatium etiam Hieronymi ætate in hac

urbe oſtenſum eſt inter rudera & ruinas, uelut i
Aennon. in epiſtola ad Euagrium prodidit. Alterū Aenn
ad eundem amnem ſitum, quo loco plurimi ſu
Ioanne baptizati, Ioannis 3. Prædicare ille in de
to trans Iordanem pœnitētiam cœperat, mox &
Bethabara aqua tinxit, ubi & Chriſtū baptizatu
ex his quæ Matthæi 3. & Ioannis 1. capite tradūt
Iordanis. apparet. IORDANEM amnē Libani iugu
quod Antilibanum uocāt, duobus fontibus effu
dit. Porrò Libanus adeo altus eſt, ut media etiā æ
te niuibus tegatur. Tacitus enim libro Auguſta
hiſtoriæ 21. de Iudæa loquutus, Præcipuum, inqu
montium Libanum erigit, mirum dictu, tantos i
ter ardores opacum fidumq́ niuibus, &c. Fontiu
alter Ior, alter Dan, dictus Ioſepho, qui ut undis,
& nomine coëunt, & Iordanem faciūt. Amœnu
eum eſſe, & nauigiorum patientem Strabo auth
eſt. Plinius libro quinto ipſum fontem fluminis P
neada uocat. Ioſephus montem ex quo labitur, P
nium. Sed & oppidum præclarum inter riuos fo
tium ſitum, Paneas dictum eſt, quod ipſum Phili
pus Herodis Tetrarchæ frater, in Auguſti honor
Cæſarea Philippi. à quo eas terras acceperat, ornatiſſime extructū C
ſaream, uocauit, & Philippi poſtea cognomina
eſt, ad differentiā eius quam in Iudæa rex Herod
extruxerat. Cæſareæ Philippi Matthæus 16. capi
meminit. Euſebius autem Cæſarienſem mulier
lam illam fuiſſe ait, quam profluuio menſtrui lab
rantem, Capernai Dominus liberauit. In cuius r
memoriā ſtatua in eo oppido, Gentium more, po
ſit

fuerit,quam uidiſſe ſe Euſebius libro 7. Eccle-
ſticæ hiſtoriæ teſtatur. Iordanis ipſe haud procul
ontibus lacum fundit,quem Samachonitin uo-
it, à quo centum uiginti ſtadijs delapſus, alium
cit priori maiorem Tiberiadis cognominatum, Lacus Tiberiadis.
Tiberiade ſcilicet oppido,quod Herodes Tetrar-
a paternum morem ſecutus, ne immemor Tibe-
beneficiorum uideretur,extructum eius princi-
nomine donauit, à quo & Tetrarchiam accepe
.(Iudæi enim iam tum & multo antea,ambitio-
& auaritiæ malis obcæcati, id genus blādimen
& officijs picturatis principum fauori ſeſe inſi-
are didicerant, ingenti & religionis & morum
ſtura.) Scriptura lacum ipſum Geneſar & Gene Geneſar.
eth nominat,quo dimiſſo, Iordanis multa ſolitu Geneſareth
ne peragrata demum ſe Aſphaltiti lacui miſcet,
uasq́ laudatas,ut ait Plinius,perdit peſtilentibus
xtas. Neq́ dubitandum uidetur illis in locis ali-
em meatū iam olim fuiſſe, qui amnis decurſum
ceperit & ebiberit, cum nulla exitus ueſtigia ap-
reant, & lacum illum præſertim ea magnitudine
a nunc eſt, non ſemper fuiſſe, non modo ſacræ
d & prophanæ literæ indicēt. Et Ioſephus primo
ro Antiquitatum puteos ibi fuiſſe olim, nec pa-
dem illam fuiſſe antequam Sodomorum ciui-
s euerteretur, affirmet. Ipſe Geneſar amœniſſi-
o ſitu clauditur, cumq́ latitudine quadraginta,
ngitudine autem centum ſtadia habeat, nihil cir
illum effœtum, nihil ſterile eſſe cernitur. Vites,
lmas,nuces,oleas habet, & aquæ eius nō ſuaues

modo potu,ſed etiam æſtate recentes & gelidæ
ſtũt. Obiter tamen notandũ eſt, Hebræos omni
aquarũ congregationem quæ lacus modo ſpeci
præferunt, ſeu dulces ſeu ſalſæ ſint, Maris nom
uocari. Piſcium uero lacus Tiberiadis ſupra al
eximius ſapor eſt. Oppida in littore multa, ſed n
Capernaũ. moratiſſimum Capernaum, Iordanis oſtio lacũ
troeuntis proximum, frequentiſſimo Chriſti n
hoſpitio ſolum, ſed & opere mirabilium rerum
lebre. Secundum ab hoc eodem littoris tractu T
rias, de quo dictum eſt. Hinc Tarichεæ ſunt ſeu
richea (utroq; enim modo profertur) munita ci
tas, à qua & lacus aliquãdo Taricheus dictus. Q
à Veſpaſianis patre & filio in bello Iudaico ob
ſæ, & prælio nauali captæ ſunt, multis millibus
minum interemptis & lacu ſubmerſis, uelut Io
phus libro 3. belli Iudaici ſcribit. Supra Caper
Bethſaida. Bethſaida ad ipſam Iordanis ripam ſita eſt, qu
Philippus multis magnisq; ædificijs ornatam, r
tato nomine Iuliadem, ob Iuliam Auguſti fili
nominauit, cuius in hoc tractu etiam Plinius m
minit. Adeo alte Antipatri familię regnandi libi
inſedit, ut non deſtiterint, uelut gratitudinem te
ri, dicatis urbium nominibus, ne nõ memores e
liberalitatis uiderẽtur, qua Romani in ipſam eſſe
uſi. Pari enim ſtudio antedictæ ambitionis & a
ritiæ, & Herodes illius frater præter Tiberiadẽ ali
quoq; urbes, aut nouas condidiſſe, aut dirutas i
ſtauraſſe, dicatis nominibus, legitur. Hæc eſt Bet
ſaida, quæ Petrum, Andream & Philippum apo

l

Domini genuit, quanquam ingrata alioqui in
riſtum cuius doctrinam non recepit: unde illa
mminatio Lucæ decimo: Væ tibi Corazim, uæ ti
Bethſaida. Haud longe enim à Bethſaida Cora-
n oppidũ abfuit, Chriſti miraculis celebre, Mat-
ei undecimo. Fuit & Magdalum à quo peccatrix
a fœmina quæ Chriſti pedes lachrymis lauit, co-
nominata creditur, in eodem ſitum tractu, inter la
m & montem Thabor, qui aliâs Ithabirius dici-
r, transformatione Chriſti clarus. Iuxta Magda-
m Dalmanutha erat, haud ita longe à Bethſaida,
ius loci Marcus 8. capite meminit. Præterea ciui-
s Nain non minimi nominis inter Galilææ oppi
, in cuius portis uiduæ filiũ Chriſtus ex mortuis
ſcitauit. Cana notum oppidum, & primo Domi
miraculo memoratum. Oppidum autem NA-
ARETH ædito in loco ſitum, angelicæ ſaluta
onis, ſed & incarnationis uerbi cœleſtis, et nutritij
ſephi memoria ſacroſanctũ, à quo Chriſtus Na-
renus cognominatus. Et Chriſtiani Nazareni,
uanquam per contumeliam etiam dicti, ut Iulia-
us Imperator eos Galilæorum filios & Chriſtum
alilæũ uocitabat. Alioqui ex Nathanaelis uerbis
annis 1. capite colligitur non admodum integris
oribus Nazarenos fuiſſe. Sed ne Iudææ quidem
lo ſæculo quicquã integrũ erat, ut merito Ioannes
initio ſui Euangelij, in propria ueniſſe Chriſtũ,
à ſuis non receptum fuiſſe conteſtetur. Et Chri-
us neminẽ prophetam in patria acceptum eſſe pa
m monuerit. Proinde in totum nihilo eſt deterior

Corazim.
Magdalum
Thabor.
Dalmanutha.
Nain.
Cana.
Nazareth.

electorum hominum conditio, quęcunq; demũ i
ta de communi mortaliũ culpa illis aſpergitur, n
do ipſi ſeſe malorum conſortio nõ inuoluerint,
Zabulon. proba durent conſcientia. Zabulon non tribus n
do, ſed et oppidi nomẽ, Neronis ętate munitiſſin
de quo eſt apud Ioſephum. Memoratur & Sion
ter Galilææ loca, & Sephoris minime obſcura ci
Genezareth. tas. Trans lacum autẽ, primæ laudis ager eſt Gen
ſareth dictus, qui lacui dedit nomen, aliquot ſtad
iuxta ripã expanſus eximia fertilitate. Cuius op
Gadara. da, Gamala aſpero & munitiſſimo ſitu, & Gada
Gadareni. à qua Gadareni dicti. Marci 5. Venerũt traiecto n
ri in regionem Gadarenorum &c. Lucæ 8. Nec l
Geraſeni. ge diſtãs Gergeſa, quæ & Geraſa dicta, unde & (
Gergeſeni. raſeni & Gergeſeni nominantur. Matth. 8. de Cl
ſto qui à Capernao in diuerſam ripã nauigauer
Et cum ueniſſet, inquit, ad ulteriorem ripam in r
gionem Gergeſenorum &c. Iuxta Gadaram lac
eſt Straboni aquæ adeò noxiæ, ut potũ in eo pec
& ungues & pilos amittat. Zieglerus minime l
coniectura, ſues illas quas legio dæmoniorum i
uaſerat, eũ in lacum præcipitatas fuiſſe annotau
Eſt eodem in tractu Amathus thermarũ ſalubrit
te famigerata, cui ab aquis nomen eſſe Ioſephus
dit. Sed abũdat præ cæteris Syriæ locis, calidæ aq
fontibus Palæſtina. Remotior autem à lacu, & ia
in Arabię deſerta inclinãs Ephron, quã et Ephrai
dictam eſſe Hieronymus tradit. Et Pella, & clariſ
ma urbium Philadelphia & Scythopolis, à Scyt
Syriam aliquando ingreſſis dicta. Nec tacendu
oppidu

ppidum Abila, Eliſæi prophetæ patria, & Thesba
quo Thesbiten Eliam dictum conſtat. Sunt & Gi
ala Galilææ municipium, quo à Romanis capto,
arentes Pauli Tarſum migraſſe in Catalogo Hie-
onymus aſſerit. Idem author & Paulum Giſcalis
atum & Tarſum cum parentibus ueniſſe, neſcio
uid ſecutus, prodit, cum ipſe tamen Paulus toties
dmoneat non Giſcalis ſe ſed Tarſi natum. Et de
alæſtinæ quidem celebrioribus locis hactenus.

PHOENICIA.

A Cæſarea uenientem Iudææ oram, urbs Dora excipit. Inde littoribus magno flexu ad Bo-eam uerſis Carmelus imminet mons celſus & ſcri türę etiam celebris, à cuius uertice ampliſſimus in nare proſpectus eſt. Tacitus libro 17. inter Syriam Iudæam Carmelũ poſuit, puto quia Phœniciam yriæ annumerat. Maritima autem ferme regio eſt hœnicia, contigua Galilææ quoad uſque Libano Phœnicia. nonti approximat. Quin Libanus Syriam à Cœle Galilæa gentium æditiſſimis iugis diſterminãs, Phœniciam & oram eam quæ Tyrijs adiacet, de-niſſior iam & minus arduus ingreditur. Trans ibanum quicquid Phœniciæ eſt, Syria circum-undit, eoque terrarum confinio factum, ut qui iux a habitant uoce compoſita Syrophœnices dicti int, perinde ut alijs in locis ſæpe, ut Celtiberi n Hiſpania, in Aſia Gallogræci, in Africa Libyæ hiopes, in Ponto Armenochalybes: in Phrygia

Syrophœniſſa. Myſomacedones,&c.Sed & Syrophœniſſæ, ut a
bitror,ab hoc loco nomen fuit,cuius meminit M
cus 7.capite.Prima urbium celebriorum, & Iuda
Ptolemais. proxima Ptolemais colonia,maritima,amœno m
tium iugo clauſa, cum amne Belo lente meante
moſoq́ꝫ, & inſalubrium aquarũ, ſed celebri tam
ob arenas quas tot retro ſæculis uitrarijs officir
exhibuit: quarum fine trigeſimiſexti libri C. P
nius meminit. Hæc ciuitas Paulum ex Aſia regre
ſum cum ſuis excepit,die uno apud fratres mora
Acto.21. Deinde promontorium Album dictu
& mox ſplendidiſſima quondam Populo Rom
Tyrus. no colonia Tyrus, ſeptingentorum aliquando p
ſuum interuallo remota à littore,et plane inſula,a
tequam eam Alexander aggere immiſſo contin
ti adnecteret. Ioſephus 240.annis ante templũ H
roſolymitanum conditam putat. Certe mẽtione
eius in libro Ioſue ſcriptura facit,ut facile inde ue
ſtatem æſtimare liceat. Huius rex olim Hiram il
ſiue (ut Ioſephus uocat) Iromus,qui Salomoni C
dros & Abietes in Libano cæſas,pro templo ædi
cando ſummiſit. Vetus hiſtoria Tyrum ut mult
rum urbium parentem celebrat: in primis aute
Leptis, Vticæ, Carthaginis, Gadium, ut docet Pl
nius.In illa urbe Paulus ſeptem diebus cum fratr
bus commoratus, ſed et commonefactus ne Hie
ſolyma peteret,nihil minus profectus eſt. Hieror
mi uero ætas in Syriam profectis locum monſtr
uit in littore,ubi ipſe cum fratribus ad nauim de
ctꝰ orauit.Hodie nec obſcura eſt nec infrequẽs,ſ
an

e omnia clara quondam Origenis morte & ſe-
ɩura,teſte Hieronymo. Sed & ſepulchro Fride-
hi Sueuorũ ducis & Imperatoris Romanorum,
em Itali Barbaroſſam cognominant.Princeps il
naximus & ſplendidiſſimus, & tum animi tum
rporis ſummis dotibus clarus:dubium,ne conſi-
,an aduerſariorũ magis inuidia ad opem Syriæ,
am nuper ceperamus, ferendam adactus,ingen
xercitu Germanicæ maxime militię comparato,
mum Conſtantinopolim,dein Boſphoro traie-
Aſiam ingreſſus,tanto Saracenis & Turcis ter-
i fuit,ut totis horum caſtris trepidaretur. Nec du
m quin eius auſpicijs & ductu partis uictorijs
nſtabiliri per Aſiam res Chriſtianæ potuiſſent,ni
liter diuinæ prouidentiæ fuiſſet uiſum. Iam ille
norem Armeniam ceperat,& uictor imminebat
riæ,exercitu & impedimentis per Taurum in Ci
iam traductis,quo in loco dum à uenatione æ-
ans,cum paucis in amne quodam,Serra ab acco
dicto,more Germanis uſitato,lauat & natat, un
arreptus mergitur, tanto omnium mœrore, ob
um cum rarum tum inopinatũ,ut uix fidem ca-
t ulli unquam principũ tantum lachrymarum
tum fuiſſe.Ibi Friderychus filius chariſſimi parẽ
corpus undis extractum & loculo inditum, Ty
m pertulit, qua in urbe eximio funere & publico
nnium luctu demũ ſepulturæ traditum eſt, anno
perij eius 37. Anno à nato Chriſto 1190. Tantũ
fuit,ut noſtram eſſe Syriam cœleſtis illa Pronœa
luerit.Id qua cauſſa factum ſit,ipſa nouit quę ni

hil non nouit. Suſpicamur autem auaritiam epiſ
porum quorūdam obfuiſſe conatibus, quam ind
gnam iudicarit diuina iuſtitia cui proſpere ſucce
ret. Succeſſit quidē aliâs, ſed extrema dies hāc quo
haud dubie ſagenam diſcutiet. Nunc ad inſtitutu
Sidon. reuertendum. Trans Libanū in littore Sidon iac
Metropolis quondam celeberrima, & ducentis ſ
dijs à Tyro remota, in qua uitrariæ officinæ qu
dam plurimę fuerunt, arenis Beli amnis eò tranſ
ctis, quibus fuſis terſiſſimum uitrum cōflabatur:
qua re eſt apud Plinium, libro ſupra memorato:
apud Strabonem libro decimo ſexto. Ab hoc litt
re & amne, Belo ferunt hodie naues Venetas ſab
ram aduehere officinæ uitrarię (quæ Venetijs ap
Murranum eſt) materia adeo ad eum uſum acco
moda nobiliq́, ut inde conflata pocula plane cr
ſtallina uideantur. Porrò & ſcriptura teſtis eſt Cl
ſtum in harū urbiū fines ueniſſe Matthæi cap. de
moquinto, Marci ſeptimo. Et Paulus iam catena
Sidoni applicuit, Actorū uigeſimoſeptimo. Iiſde
Sarepta. locis Sarepta fuit ciuitas inter Tyrum & Sidone
ſita, cuius illa uidua memoratur, ad quam Helia
ueniſſe Chriſtus Lucæ 4. meminit. Notandum a
Decapolis. tem Decapolim proximam Galilææ gentium f
ſe, uocabulo à decē urbibus impoſito, cuius in h
tractu Plinius quinto libro meminit. Clariſſi
autem Marcus ſeptimo capite, quum inquit: Et
ſum egreſſus de finibus Tyri & Sidonis, uenit
mare Galilææ per medios fines Decapolis &c.
to autem & illum Decapolitanum fuiſſe, qu
Chriſ

Chriſtus legione liberatum,ad ſuos ire iuſſit,Mar-
quinto. Poſt Sidonem Berytos eſt, haud procul
Lyci amnis oſtijs,quam hodie Barutum uocant
mnium eius littoris nundinario mercimonio cla
iſſimam.Deinde Byblos pariter clara, & Tripolis,
trium urbium obtentu,Tyriorum ſcilicet,Aradio
um & Sidoniorum: quanquam Pomponius tri-
ium locum ſingulis ſtadijs interuenientibus Tri-
olim fuiſſe tradidit, ſed Plinio magis acceditur,
qui et hoc ipſo loco Dioſpolim cenſet,alijs diuerſo
oco ſitam.Sed meminiſſe oportet quod Hermola-
us admonet,frequenter accidere ut eadem à diuer-
ſis,modo in Phœnice,modo in Cœle, modo in Pa
eſtina referantur. Fluuiorum huius littoris clariſſi
mi ſunt,Adonis proxime Byblum mare ingreſſus:
& iuxta Aradũ Eleutherus,toto illo tractu Conchy
lio & purpura tingendis uelleribus laudatiſſimo.

SYRIA RELIQVA.

HInc iã proprie Syria eſt, & à Gabale promon- Syria.
torio Laodicea uinetis clara, libera quondam
quum res Romanorum incolumes eſſent, ex qua
Pamphylus ille presbyter fuit uir magna doctrina
& pietate,quem ſupra Ceſareæ coronatum marty-
rio diximus. Scripſit eius uitam Euſebius. Huius
Laodiceæ epiſcopus fuit Apollinarius ille doctus
homo,patre presbytero genitus,cuius Hierony.me
minit.Interiora ad Arabes Scenitas & Palmyrenũ
tractum abeunt.Proxime aũt Galilæã & Libanum

Damaſcus. illũ ex quo Iordanis naſcitur, Damaſcus iacet, ur
præter uetuſtatem Pauli etiam ad Chriſtũ conue
memoria nobilis, Acto.9. Hieronymus innuit æ
te ſua metropolim eam Saracenorũ fuiſſe, adeo ia
tum imperij perrupto limite, ut externarũ nation
bus tantæ urbes patuerint. Damaſci lapis Alabaſt
tes naſcitur, adeo tractabilis, ut ad uaſa etiam ur
Alabaſtra. guentaria excauetur, Alabaſtra dicta, ut Plinio 13.
bro, cap.2. unguenta optime ſeruantur in Alaba
ſtris. Eſt & alia Laodicea haud longe Damaſc
quam Seuerus imperator Coloniæ iure donauit:
Vlpianus Tyrius in titulo de cenſibus tradit: qua
quam corrupte in eo titulo, ut alia quoq; locoru
uocabula, eius urbis nomen in uulgatis exempla
bus legitur. Plinius eam ad Libanũ cognomina
ad maritimæ uidelicet differẽtiam. Eodem loco
Chalcis eſt in fertiliſſima Syriæ parte cõdita, & pr
xime eam Abila, quæ & Lyſanium dicta eſt, Ptole
Abilene Tetrarchia. mæo: unde Abilatæ dicti & Abilene Tetrarchia
quã Ptolemæum Minæi tenuiſſe dum uiueret Au
guſtus, deinde Lyſaniæ filio relictã ante diximus
Sunt & aliæ clariſſimæ, ſed præcipua Palmyra, ſit
diuitis ſoli, & aquarũ amœnitate ſpectabili, quan
quam uaſto undiq; ambitu arenis includitur. Co
ditam eſſe à Salomone ſcriptura memorat, à Dam
ſco 27. millibus paſſuum, à Babylone uero ſex die
rum itinere remotam, hodie uulgari eius gentis li
gua Thadamũ uocari aiunt. Citra quam Apamia
fluuio quem Plinius Marſiam uocat, appoſita, age
eius eximia fertilitate laudatur, & ferunt quidã a

Alexandı

lexan dri ſucceſſoribus prius Pellam, ſequuta æta-
Apamiam nuncupatam. Emiſa ciuitas nota eſt, à
ua Emiſeni & Emeſeni dicti. Eius epiſcopus Eu
bius ille fuit Emeſenus, cuius lucubratiões aduer
ıs Iudæos & Gentes, etiam Hieronymus laudat.
Ieliopolis præterea & Berœa, à qua Berœenſes Pli
io, maxime autem mediterranea Hierapolis, quæ
lio nomine Bambice, alia ab Aſiatica illa, de qua
uo loco dicetur. Ab Ortu uero & Septentrione ri-
ariorum Euphratis celeberrimũ eſt Zeugma, cum
onte memorabili, & tranſitu in Meſopotamiam
ito, diſtare eam ab intimo ſinu Iſſico 400. ſtadijs
trabo tradit. Sunt & Samoſata non incelebria, un
e Samoſateni dicti, quo nomine Paulus ille fuit
Antiochiæ epiſcopus, uaniſſimæ ſuperbiæ homo,
qui Chriſtum purũ hominem eſſe nugabatur. Lon
ge diuerſus ab horũ ſententia, quos audio alicubi
n hoc eſſe, ut credamus uidelicet cœleſtem quan-
dam carnem Chriſtum aſſumpſiſſe: nec tam uere
hominem fuiſſe q̃ creditur: quorum peſſime loca-
um otium curioſa illa uanitate non aliud magis
aſſequitur, q̃ ut offenſis perculſisq́ optimorum ani
mis, nõ ſe ſolum ipſos, qui uiri boni habiti ſint, ſed
etiam doctrinam pietatis ſobriam nuper tanto ſuc
ceſſu poſtliminio reſtitutã, & ab illis tanta cum aſſe
ueratione defenſam, uel hoc nomine ſuſpectã red-
dant, quod in iſtam uertiginẽ tam fœdam, demum
ſtudijs illis ſuis, uelut ad errorem natis, adigantur.
Quæ certe non fierent, ſi tam uenerabundi ex ipſis
adytis ſcripturarum, oracula ſenſuum auferremus,

quàm arroganter & curioſe noſtros illis plerun
ingerimus. Porrò Samoſatenum & Lucianum
lum fuiſſe conſtat, qui ob contemptum religion
ἄθεος dictus eſt, cuius decātatiſsimi dialogi ſub T
iano ſcripti circumferuntur. Comagene ad Am
nũm & Taurum immittit, non magna regio, et A
guſti primum ætate prouincia facta, in qua cap
Samoſata, de quibus iam dictum, & Germani
clara ciuitas à Germanicianis, id eſt, his qui ante
Germania militaſſent, ut uidetur, dicta, non aute
à Germanis: quanquam Germanos, ut antea qu
que in Macedonia ſub Dictatore, ita & in Syria ſ
pendia meruiſſe ſub regibus etiam Iudæorum, A
quilasq́ populi Romani in Meſopotamiã & Pe
ſidem ſequutos eſſe conſtat. Fuit olim Germanici
præclare inſtituta eccleſia, ſicut et in reliquis per n
hactenus memoratis Syriæ urbibus. Germanici
Neſtorius ille fuit natus, qui poſtea Byzantij epiſc
pus factus, fœdam in hęreſim duarum perſonaru
in Chriſto, lapſus eſt. Sed ad maritima reuertend
Et à Laodicea quidem digreſsis mons Caſius fit o
uiam, fama notior quàm ut multis referre ſit opu
Iulianus Antiochię hyemans eum aſcendit quo S
lem ſecundis gallicinijs per tenebras orientem co
tueretur. Aſcenderat ante eum & Adrianus: am
bitus ad cacumen 19. millium paſſuum eſt, Pli
nio. Hinc Orontis oſtium eſt amnis ab Antiochi
uenientis, quem inter Libanum & Antilibanum
in Cœle oriri Plinius & Strabo authores ſunt. Ipſ
Antiochia. Antiochia rerum aduectitiarum copia celebri

o. ſtadijs abeſt à mari, à quo & nauigia aduer-
amne intrant. Vrbem Orontes mediam diuidit,
onte ampliſsimo impoſito, & utraque in ripa ur-
es uelut geminæ ſuis diſcretæ mœnibus, quas de-
um ſolidus murus longo ambitu claudit. Condi
exiſtimatur à Seleuco illo primo Syrorum rege,
ein ampliatam ab Antiocho, nomen eius retinuiſ
.Ioſephus Seleuciam, Pellam, Laodiceam, Apami
m, Emeſam et Berœam, Seleuco conditori tribuit.
uxta Antiochiam Daphne eſt, amœnum & ambi-
ioſum ſuburbanum, ut uocat Ammianus. Oron-
es ipſe aliquando Ophites dictus, & etiam Typhõ
traboni. Nomen datum ei ab Oronte Cambyſe fi
io in eo merſo quidam tradunt: alij ab eo qui am-
nem ponte primum obduxerit, certe & urbem O-
ontin aliquando dictam fuiſſe conſtare uideo, Sed
hæc grammaticis relinquenda. Noſtris ſemper hæc
urbs magno in honore fuit ob ueterem apoſtolorũ
memoriã, & Sauli ac Barnabæ uocationẽ, & quod
prima fuit Syriacarũ urbiũ à Damaſco, quæ poſt di
greſſos Hieroſolyma diſcipulos, Chriſtianã religio
nẽ tanta cũ ueneratione exceperit. Sed & diſcipuli
Chriſti hac primũ urbe Chriſtiani dicti, Luca teſte Chriſtiani.
Act. 11. Et doctrinã Euangelij primũ Antiochię à le
gis ceremonijs & Phariſaicæ iuſtitiæ ſuperſtitione
uindicatã cõſtat. Diſſenſione enim exorta, & cõuen
tu Hieroſolymis habito, traditio Pauli & ꝓphetarũ
qui Antiochiæ docuiſſẽt, nõ recepta modo, ſed et de
fenſa, & cõtra iactatã operũ iuſtitiã, magno apoſto
lorũ cõſenſu uindicata eſt. Antiochię aũt et Petrus, ſi

Euſebio credimus, multis annis epiſcopus præfu
Et Lucas medicus Euãgeliſta, diſcipulus & com
Pauli patria Antiochenus fuit, cuius Euãgelioru
duo libri extant. Vt non ſit dubiũ principem quo
dam illam Apoſtolicarum eccleſiarum, & inter o
mnes Orientis ſummã fuiſſe. Habuit & Ignatiu
epiſcopum, apoſtolici pectoris uirum, qui non du
bitauit omne ſibi ſuppliciorũ genus imprecari, ta
tum ut Chriſto demũ frui liceret, cuius magna cu
laude Hieronymus in libro illuſtrium eccleſiæ ui
rorum meminit. Mirũ autem urbem à mari remo
tam adeo obnoxiã terræmotibus fuiſſe, ut nec bel
la, nec incendia frequentius nocuerint. Iuſtinianu
imperator ætate ſua concuſſam, quum reſtauraſſe
θεόπολιν uelut auſpicatiore nomine uocauit. Eſt &
principum inſidijs petita, Iuliano autem adeo exo
ſa, ut ſumma arte in illã calamũ ſtrinxerit, hodieq;
extet aduerſum Antiochẽſes elucubrata oratio. Qu
de moribus eius urbis meminerũt, aiunt pauló pro
fuſiores in luxum & uoluptatem fuiſſe, præterea d
cacitate quadam intempeſtiuiore principibus detra
here ſolitos, qua una re Iulianus offenſus, hoſtis fa
ctus fuerit, qui antè amicus fuiſſet. Noſtri quoque
quatuor retro ſæculis cum reliquis quibuſdam Sy
riæ locis, etiam Antiochia potiti erant, ſed & hanc
(ut omnia) breui poſt tempore, maiori cum clade
amiſere, ꝗ cepiſſent. Haud longe uero ab ornatiſſi-
Seleucia. ma illa ciuitate, in prominente littore Seleucia ſita
eſt, Pieria aliquando cognominata, ex qua in Cy-
prum commodiſſimus traiectus erat, Lucæ 13. Et
ipſi

ſi quidem emiſſi à ſpiritu ſancto abierunt Seleu=
am, & inde nauigauerunt in Cyprum. Hæc eſt
yria, celeberrima terrarum, quam totam olim Da
di Hieroſolymorum regi paruiſſe conſtat. Diuiſo
utem Iudæorum regno, in manus Aſſyriorum ue
t, & à Parthis, Medis, Perſis, Macedonibus, poſtre
o uero & à Romanis gubernata, ad extremũ in
aracenorũ poteſtatem peruenit. Proximis autem
nnis Selinus Turcarum imperator ingenti expe=
tione in eam ſuſcepta, pulſo Saraceno, aut in de=
itionem accepto pleraq; omnia eius loca ſuæ di=
ionis fecit. Vrbi etiã Hieroſolymæ fœdus ille Ma=
ometi ſectator præſidet.

MESOPOTAMIA.

VLtra Syriam Meſopotamia iacet, latiſſime pa
tens regio, neq; ſolis amnibus Euphrate & Ti
ri clauſa (quanquam ea parte proprie Meſopota Meſopota mia.
nia eſt) ſed in Aſſyriam quoq; & Chaldęam exten
, translato nominis uſu, ob amnes quibus itidem
æ terræ alluuntur. In Transtigritana enim regio=
e ex Armeniorũ & Medorũ iugis, clari amnes in
Tigrim ueniunt, Licus, Caper, Zerbis. Sed & Chal
æę magna pars non circunfluos modo maximos
llos amnes Euphratem Tigrimq;, uerumetiam irri
guos habet, & altero Euphratis alueo media findi
ur. Inde à Plinio dictum lib. 6. cap. 26. Meſopota=
nia tota Aſſyriorum fuit, uicatim diſperſa, præter
Babylona & Ninum, &c. Quo loco has urbes in

Meſopotamia cenſet, quarum tamen illa, cis co
fluentem Euphratis, hæc trãs Tigrim, in parte A
riæ poſita eſt. Vnde & à Stephano Diacono ea p
Vr Chaldæorum. Chaldææ, in qua Vr oppidum erat, Meſopotar
dici potuit, Actorum 7, de Abraham: Cum eſſet,
quit, in Meſopotamia, priuſquã moraretur in C
ran. Inquit enim paulò infra: Tũc exijt è terra Cl
dæorum, & habitauit in Charran, uelut innuen
lis locis cõmune Meſopotamiæ nomen fuiſſe. I
rò uocatum eſſe in Chaldęa à domino Abrahan
palàm illa conuincunt, quæ Geneſis 9. capite ad
nem ſcribuntur, ea enim cauſſa Thare cum filio,
pote, & uxoribus de Vr profectus in Haran uer
ut iret in terram Chanaan. Id ſi ſuopte conſilio,
non uocatus Thare inſtituiſſet, profecto euileſce
uocationis myſterium. Ergo in Meſopotamia,
eſt in Chaldæa uocatum, Stephanus indicat. Me
potamia autem tota illa laxitas terrarum dicta, h
eſt, Interamna. Ita enim μεσοποταμίας uocabulũ re
didit Seuerus imperator corã Senatu, ſi Lamprid
credimus, his uerbis: Terras Interamnas Meſopo
miæ neglectas ſcilicet, ab impura illa bellua rec
mus. Strabo author eſt, ab Euphrate illi latitudi
eſſe per Tigrim duorũ millium quadringentoru
ſtadiorum, hoc eſt, trecentorum millium paſſuu
Vbere quidem in totum ſolo, ſed qua parte amn
irrigant, longe omnium Orientis terrarum fertil
ſimæ. Taurus eam ab Armenijs ſummouet, h
quidem à parte Niphates dictus, cætera amnes,
dixi, determinant, Ipſe Euphrates ex Armenia m

io

ori ueniens, per aſperrimas Tauri anguſtias duo-
ecim millium interuallo eluctatus campeſtria Sy
allluit, diuq; recta in Auſtrum fertur aduſq; mon
ina Babyloniæ, à quibus retro in Boream flexus
ago procurſu, uelut Tigris alueum ueſtigaturus,
ncedit. Demum iuxta uicum quem Maſsicen Pli-
ius uocat, duobus alueis non amplius coituris fin
itur. Et læuo quidem Seleucia prætérita multis
aſſuum millibus emenſis, in Tigrim influit: dex-
ro uerò in meridiem & Babylonem uerſus delabi
ur media quondam urbe diuiſa, ubi nunc ſolitudo
ſt, quam perfluit, nec multo poſt foſsis in riuos de
uctus, paludibus abſorbetur. Plinius ſcribit fuiſſe,
ui Cobarim præfectum Meſopotamiæ, alueo ma
ufacto, Euphraten in Tigrim abduxiſſe tradide-
int, ne præcipiti curſu Babyloniam infeſtaret. Sæ-
e id in magnorum amniũ coercendo impetu fie-
i aſſolet. Diuerſo à latere Tigris in eadem Arme-
ia conſpicuo fonte ortus, non findit Taurum ut
Euphrates, ſed ſubterlapſus, ac uelut cuniculis ſeſe
occultans, eo rurſum latere ubi Aſſyria eſt, emergit.
Eundem autem eſſe illud argumento eſt, quod il-
ic demerſa, hic egerit, ſummaq; aquarum celerita-
e uectus, & alicubi etiã uadoſus, mox receptis am-
nibus auctus, diſpaleſcit ſæpè, grandes inſulas am-
plexus, poſtremo in meridiem recto curſu conuer-
ſus haud procul Cteſiphonte Euphratem recipit,
atq; inde ingẽs inter Chaldæã & Perſidis partẽ quę
Suſiana dicitur, in ſinum Perſicũ duobus grãdibus
alueis euoluiť. Tigris ob uelocitatẽ dictus, Medis et

Perſis hoc nomine ſagittam appellantibus. Cu
rei Plinius & Curtius teſtes ſunt. Conſtat uero
trunq; amnem poſt æſtiuum ſolſtitium increſc
& rigare proxima, ut in Aegypto Nilũ, niſi qu
neuter limum deuehit, aut aruis inducit, ſed un
tantum uterq; fœcundus eſt. Strabo libro 16. id fi
ob niues in Armeniç montanis eo maxime tem
re liquefactas aſſerit, Euphrate plerunq; ob nim
undas damnoſo. Proinde id ſtudium accolis eſt,
præaltis aggeribus alueum communiant, foſſa
quàm longiſſime ab amne in plana diducant, i
dem uallatas, ut cum libuerit, aut contineant me
bus obſtructis (quos Cataractas Marcellinus u
cat) aut iiſdẽ laxatis undas in plana emittant. Id
& ad Tigris alueum fieri aſſolet, qui & ipſe adi
ſtar Nili ad Canis exortum tumet, de qua re lib
25. Marcellinus. Tanta igitur in illis locis fertili
eſt, ut exiles agri quinquageſimum, cultiores etia
centeſimum fœnus reddant, Plinio. Summa aute
fœcunditas iuxta Seleuciã, terris ipſos inter amn
iam anguſtis & uelut in mucronem faſtigiatis. I
teriora alicubi & deſertis ſqualent, multiſq; in lo
ingens aquarũ penuria eſt, quod mirari ſubeat
tanta amnium frequentia. Sed & fontes rari; qu
condere accolç, exterarum gentium incurſionibu
aſſolẽt, quo longius hoſtem penuria fatigatum, a
ceant. Sed & æſtus interdum tantus in Meſopot
mia eſt, Curtio teſte, ut pleraq; animalia nudo ſo
deprehenſa interimat. Alit & leones, quemadm
dum & Syria, qui cum brumæ tempore mites ſi
æſta

ate ferociunt, Ammianus id muſcis & œſtris tri
it, à quibus in calore incitati ſęuiant. Oppida Me
potamiæ plurima, ſed omnium, quæ meminiſſe
erat, Charræ præcipuum, iuxta quas M. Craſſus, Charran.
rges ille auaritię interijt. Nobis Abrahamo om-
um credentium patre celebris eſt, qui uocãte Deo
haldęa digreſſus Charris cum ſuis habitauit. Scri
ura Geneſis XII. Haran uocat id oppidum, Ste- Haran.
anus Charran Actorum VII. ſicut & quinto ca-
e Iudith Charran legimus. Haud procul ea Niſi
eſt clariſſima quondam urbs, quæ & Antiochia
ſta, & Mygdonia cognominata quibuſdam, ab
erfluo amne Mygdone. Sed Plinius eam Meſo-
tamiæ partem à Macedonibus Mygdoniam di-
am ob ſuæ Mygdoniæ ſimilitudinem, tradit, un-
etiam Niſibi cognomentum ſit datum. Habuit
c Conſtantino imperante Iacobum Epiſcopum
um doctiſſimum, qui Nicenę Synodo interfuit.
d æque clara Edeſſa fuit, frequente quondam Ec
ſia et Effremo Diacono, qui Syra lingua ſcripſit,
bili. Meminit eius Hieronymus, qui & uolumẽ
s de Spiritu ſancto in Græcam linguam transla
n, legiſſe ſe ait. Vicus Arbela trans Tigrim eſt, in
famigeratus quod Darium ſupremo Alexander
c uicerit. Etiam ſi non iuxta Arbela, ſed ad Gau-
mela obſcurũ antea locum, Darium debellatum
e Strabo tradit. Fuit & Cercuſium iuxta Xabore
ram clara ciuitas, quam Diocletianus mœnibus
ribusq; fortiſsimam fecerat, ut perfugio eſſe Ro
anis poſſet. Nicephorium uicum iam olim Ale-

xander in memoriam uictoriæ munierat, poſt
Conſtante Cæſare Conſtantia appellata eſt. Z
item locus celebris, in quo Gordiani tumulus
fuit, tot inſcriptus linguis, quem Licinius po
bonorum omnium hoſtis, confregit, cuius an
in Idumæa meminimus. Fuit & Singara proxi
Tigrim Romanæ militiæ nota urbs, infra qu
diuerſa in ripa Ninus quondam ſtetit, infra à no
dicenda. Sed & Amidæ & Miſabdæ rerum Perſi
rum ſcriptores ſæpe illo tractu meminere. Not
dum uerò Aſſyriæ & Babyloniæ nomina haud
ro confundi ſcriptoribus, propter uices regnoru
& alternata dominia, fuit enim tota Meſopotar
aliquando Aſſyriorũ. Contra & Babyloniæ ta
claritas fuit, ut & Aſſyria & reliqua Meſopotar
inde Babyloniæ nomen acceperit. Neq; iſtud tr
mittendum, præter Arabias ſuperius à nobis n
moratas aliã in hac regione ſtatui, Plinio, Curt
Herodiano, Solino, cæteris Merorum cognomir
tam, quanquam alijs quoque locis Meſopotam
alijsq; nominibus interim cognominati Aral
coluerunt. Sed illa memoratur præcipue ob fert
tatem (triceſimum enim fœnus reddit) in qua C
ras & Edeſſan Plinius ſtatuit, & odoriferam eti
iam citati authores prodũt. Curtij hæc uerba ſu
Euntibus à parte læua Arabia odorum fertilitate
bilis regio campeſtris intereſt, inter Tigrim & E
phratem iacens, tam ubere & pingui ſolo, ut à pa
repelli pecora dicantur, ne ſatietas perimat. Ca
fertilitatis eſt humor, qui ex utroque amne mar

tc

to ferè ſolo per uenas aquarum redundãte. Hæc urtius. Neſcio autem an indiligentia lapſus, an ꝛro quenquam ſecutus, C. Solinus in beatæ Araæ relatione, inter flumen Tigrim & Euleum, illã atuit, quanquam ſuſpicer eum locũ inſigni mena non carere, qui tamen ex 26. capite 6. libri Pliij, ubi Characis fit mentio reſtitui poſſit. Hieroymus author eſt Chriſtianorum ſolitariorum ma nam olim frequentiam in Meſopotamia fuiſſe, uod haud dubie ſoli fertilitas, ut & in Aegypto fecit, & quod in Meſopotamia maxime mediterinea, ſeceſſus ſunt nõ pauci ſabuloſa ariditate clau, ſicut in Libyægypti ora Abaſes illę, quarum libro ltimo meminit Strabo.

CHALDAEA.

HAnc ſequitur Chaldæa ab occaſu & ſeptentrione, præterea & ab ortu Euphratis ambitu rminata. Oram reliquam orientis Tigris à Suſiaa diſterminat. Meridianam partem ſinus Perſicus xcipit. Plagam occidentalem montana illa à deſer s Arabiæ ſummouent, quæ à Ptolemæo Babyloica cognominantur. In ea, præter ſummam fertitatem, Chaldæi, quondam ſyderalis ſcientiæ præantia laudati, quorum oppidum Hipparenum uit. Sed ante omnia celebris urbs Babylon Chal- Babylon. aicarum gentium quondam caput, & quam ſumiam in toto orbe claritatem obtinuiſſe aliquano, etiam Plinius affirmat. Porrò ueteres trium cla-

riſſimarum urbium hoc tractu meminere, uid‹
cet Babylonis infra Euphratis in Tigrim perd
cti foſſam ſitæ, & Seleuciæ quæ interamnis fuit,
Nini, quæ in ora Aſſyriæ Tigridis ripæ impo
ta fuit, Plinio, ita tamen ut Seleucia inter ha
& illam propemodum medio ſitu fuerit. Mem
ratur & Cteſiphon recentior quidem, ſed par
magnitudine & munitionibus Seleuciæ. Nin
Ninus. ſanè uetuſtiſſima regum Aſſyriorum regia fu
Niniue. quam ſcriptura Niniuen nominat Ionæ proph
tæ claram uaticinio, unde Niniuitæ dicti, de qu
bus Chriſtus Matthæi 12. Condiderat eam p
mus Aſſur, à quo Aſſuria, ſeu quod idem eſt Aſſy
circumiacens regio uocata eſt: deinde Beli filius
nus maritus Semiramidis ampliauit, clariſſimis
ficijs auctam, primus quidem ipſe, omnium qui
Aſia imperarunt. Enimuero haud aliud à diluui
aut uetuſtius aut celebrius regnum memoratur ſ
ptoribus quàm Aſſyriorum. Conſtat autem & ſ
Nino, uel Euſebio ſuffragante, natum eſſe Abrah
tanta illius urbis uetuſtas eſt. Sed & poſteriores r
ges Aſſyriorum ſeu Medorum, Iudęorum maxi
cladibus notos, Ninum tenuiſſe Hieronymus tr
dit, ut Phul, Teglatphalaſſar, Salmanazar, Senn
cherib, quorum armis Samariam exhauſtam, &
cem tribus Iſrael in Aſſyriam & Medos translat
fuiſſe diximus. Nino mortuo Babylon à Semira
de condita, et ampliſſimis operibus ornata comn
nitaq́ eſt, tantumq́ potentiæ & dignitatis acce
urbi, ut poſteris ſæculis etiam regno fuerit exalta

Ninum urbem,resq́ Aſſyriorum afflixerit, neq
iis cauſſa fuerit translati Imperij Aſſyriorum ad
edos,id quod annis nonaginta plus minus ante
ptum Iſraelem factum legimus.Florentiſſimum Tranſmi-
tem fuit Babyloniorum regnum ſub Nabucho- gratio in
noſore illo qui Syriam maximo exercitu ingreſ Babylonē.
s,Iudæam ſæuiſſima captiuitate exhauſit.Plinius
xto libro,Vrbem ſexaginta millia paſſuū ample-
m fuiſſe tradit, muris ducenos pedes altis,quin-
aginta latis in ſingulos pedes ternis digitis men
ra ampliore quàm noſtra,interfluo Euphrate,mi
bili opere utroq.Hæc eſt Babylon illa decantatiſ
na prophetis, & Danielis in primis uaticinio me
orabilis.Quam ad ſummum dignitatis, potētiæ,
lendoris & diuitiarum prouectam,ubi luxu & li
dine diffluere,& uoluptate perditis regibus pare
&obſequi cœpiſſet,diuinæ iuſtitiæ ultio in ma-
us Medorum & Perſarum contradidit. Capta eſt
im à Cyro Perſa & Medo Dario,Balthaſſare Na
ichadnezaris nepote interfecto, regnoq́ ad Me-
os prius,mox & ad Perſas translato: de qua re eſt
ud Danielem. Si cui uacat legat Herodotum li-
o primo,qui & urbis ſitum & hiſtoriam captiui-
tis abunde eſt proſecutus. Mirum autem,urbem
leò potentē,ut uel orbi admirationi fuerit, ita ſub
erti diruiq́ potuiſſe, ut Hieronymus alicubi tra-
it,ſua ætate,id eſt, Honorio imperante uix è rude
bus loci deſerti incultiq́,ueſtigia extitiſſe quæ ur-
is ſitum indicarent.Notū inſuper & Alexandrum
lacedonem poſt uictum Darium et regnum Per-

ſarum in ſe translatum, Babyloniæ mortuum e
anno ætatis trigeſimoſecundo, à cuius obitu diui
inter duces regno, cum Ptolemæo Lagi Aegypti
Macedonia Philippo, Aſia Antigono ceſſiſſet, S
leuco qui & Nicanor cognominatus eſt, Syria
Babylon & reliqua Orientis pars obuenit. Q
haud multis annis à morte Alexandri Seleuciam
lam à ſe nominatam, hac maxime cauſſa condidi
fertur, ut uicinitate Babylonem exhauriret, & ſ
potius nominis memoriæ conſuleret, breuiq; ob
nuit, ut non ſolum frequentia uicerit mox pau
Seleucia, ſed & nominis partẽ in ſe Babylonis tra
ſtulerit, Babyloniam enim uocatam eſſe eam, etia
Plinius prodit. Adeò nec regnis, nec urbibus qui
quam uſpiam aut ſtabile aut diuturnum eſt, ſi laxa
tas ambitioni habenas permittas. Enimuero reb
Macedonũ in Oriente collapſis, quum Arſacæ reg
uirtute Parthi rerum eſſent potiti, Cteſiphon ad ex
hauriendam itidem Seleuciam (Parthi enim amb
tioni etiam inuidiam coniunxerant) exſtructa,
regia Parthorum facta eſt. Hæc contra Babylone
in orientali Tigridis ripa uiſebatur, extima fe
(quod ſciam) urbium Orientis quæ ditionis Ro
manorum fuerint. Cæterum ut Babylonis memo
ria Chaldæam finiamus, uideo dubitari, ex urbe n
Babylon apud Petrũ. prior Petri epiſtola, an uerò ex hac Babylone ad f
tres per Aſiam diſperſos ſcripta ſit. Profectò Baby
lone ſcriptã uideri, ea uerba conuincunt quæ quin
to capite leguntur: Salutat uos ea quæ eſt in Baby
lone ueſtræ conſors electionis Eccleſia. Hierony
mi

s quidem in Catalogo uirorũ illuſt. ubi Marci
minit,Romam, illius nomine figuraliter à Pe-
intellectam aſſerit. Sed & hanc noſtram Baby-
iem intelligi, nec à Petri ad circumciſionem uo-
i,miniſterio, neq; ab hiſtoriæ fide quæ tot annis
Syria eum egiſſe comprobat, neq; planè à literæ
ſu alienum eſt. Neq; ambigo illic congregatio-
m aliquã credentiũ fuiſſe, cum in uicina Arabia,
ipſa Meſopotamia in qua & Babylon Plinio
ſetur, præterea ultra Babylonem in ipſa Perſide
eberrimæ Eccleſiæ fuerint. Neq; ignoro & in
gypto Babylonẽ fuiſſe, ſed ad illã ueniſſe Petrũ
uidẽ libenter crediderim. Liberũ aũt eſt Lectori, ut
re cõtrauerſa, ſequi quod ſimilimũ uero iudicauerit.

CARMANIA.

A Babylone læuorſum ad oram Perſici ſinus ia-
centium terrarũ prima Suſiane eſt, dein Per-
,inde Carmania. Nos uerſo ordine propter Per-
um ſinum,de Carmania primum,hinc & de alijs
rdine dicemus. Habet hæc ab Ortu Gedroſiorum
actum ad Indos uſq; immitentem. Meridianum
tus Indicum pelagus alluit. Perſis ab Occaſu, à
eptentrione Parthis coniungitur,à quibus eam &
edroſijs altiſſima Caucaſi montis iuga alijs atque
ijs nominibus uocata dirimunt,neq; uſquam de-
rtior eſt quàm ubi illis approximat. Maritimam
ontem Oceani,celſum promontorium finit, inde
nſim cedentia littora amplum ſinum recipiunt,

inſulis aliquot diſtinctum, inde peninſulæ forr
procurrens uenientibus ex aduerſo Arabiæ mon
nis ita adproximat, ut fretum intermedium quo
nus Perſicus funditur, non amplius quinq; mill
bus paſſuum latũ ſit, authore Plinio. Gentium ex
mam orã habitantiũ, præcipuæ Chelonophagi
Ichthyophagi dictę Macedonibus, quod teſtudi
piſciumq; Oceano captorum carne uictitent, &
tiam pecori paſtum ex piſcibus parent Strabone a
thore libro 15. Teſtudinum tantam in Indico ma
magnitudinem eſſe, Strabo & Plinius tradunt,
ſingularum ſuperficies habitabiles caſas integan
atq; inter inſulas Rubri præcipue maris his nau
gent cymbis. Pomponius libro tertio Carmanos
ne ueſte ac fruge, ſine pecore ac ſedibus eſſe, & p
ſcium cute ſe uelare tradit. Quarum gẽtium & H
ronymus libro contra Iouinianum ſecundo men
nit. Interiora & iam Perſici ſinus littora pauló cul
tiora ſunt, nec marinis tantum opibus, ſed & ære
ferro illis locis abundant. Oppida eorũ plura, quo
rum prçcipuum Alexandria, ab Alexandro condi
tum, quem & cultiores reddidiſſe illos & á pertin
ci piſcium eſu coërcuiſſe, hiſtoriæ memorant. Ptol
mæus & Carmanam metropolim mediterranean
facit. Inter amnes primæ claritatis eſt Hytanis aur
trahens, Andanis item & Corius in eundem Perſi
cum ſinum elapſi. Sophronius author eſt, etiam ill
genti Thomæ prædicatione Chriſtum innotuiſſe
apud quem tamen niſi fallor mendoſe γερμανοῖς pr
καρμανοῖς legitur. De Germanis enim inter Perſas
Parthos

ırthos,Medos et Hircanos,nulla,quod ſciam,ſcri
oribus mentio,ſed de Carmanis tantũ,quos Per-
; & Parthis proximos,notius eſt omnium conſen
,quàm ut aſſertione ſit opus.

PERSIS ET SVSIANE.

Nde Occaſum uerſus Perſis eſt,fertilis iam & cul
ta,& regno quondam omnium Aſiæ maximo et
otentiſſimo,nobilitata. Quippe non contenta in
yriam,Aegyptum,Aethiopiam, Aſiam, Pontum,
rmenias, & regna Parthorum uſque in Indiam
itionem propagaſſe:Europã etiam perculit, pon-
bus per maria ductis. Nec enim petituri Macedo
es Perſidem uidebãtur,ni priores Perſæ Græciam
rouocaſſent. Hæc gens, ut tradit Plinius,ſemper
ubrum mare accoluit, propter quod & ſinus Per
cus ab eis dictus,quem perpetuo tractu à Bagra-
a fluuio uſq; ad amnem Oroatin tenuere, Ptole-
ıæo.Inde uero ad Tigrim,Suſiana eſt, utranq; ab
uſtro Rubrum pelagus finit, à Chaldæis Tigris,
Medis Caucaſia iuga diſterminant. Regni caput
lim Perſepolis iuxta Araxem fluuiũ procul à mari
ondita,quam Alexander orbis terrarum ſpolijs re
ertam cepit & diruit,multis auri talentorum mili-
us receptis. Ex maritimis urbibus Cyrus à Cyro
ondita,frequens quondam, quam Plinius Cyro-
olim,Stephanus à Perſis Cyrechatam uocatã ait,
n qua circiter annum domini 450. Epiſcopus fuit
Theodoretus ille uir doctiſſimus,cuius Eccleſiaſti-

cæ hiſtoriæ lucubrationes extant,præterea pro fi
noſtra contra Gentes libri duodecim,quos ipſe S
mones appellat,nuper à Zenobio Acciaolo Fl
rentino in gratiam Leonis Pōtificis Latinè uerſo
Scripſit & de Chriſti incarnatione: & contra Eut
chen unam naturã in Chriſto aſſerentẽ, libros:pr
terea de Prouidentia ſermones 10.quos nuper N
colaus Maioranus è bibliotheca Vaticana Græc
Rudolphus deinde Gualtherus Tigurinus, uir d
ctus & pius,Latine uerſos in lucẽ dedit.Fuit & L
odicea in Perſide ab Antiocho cōdita & Paſſaga
da Magorũ caſtellũ,in quo Cyri ſepulchrũ fuit, P
Magi. nio.Magi Perſis adeo magno in honore & uene
tione fuere,ut nec publica ſine eorum cõſilio adn
niſtrarentur,nec legitime factũ uideretur quod h
rum ſententia non approbaſſet.Porrò Magi apu
ueteres non malefici modo,ut uulgus hodie non
nat,ſed artiũ etiã rerumq; in naturę uarietate exim
rum cognitione præſtantes dicebãtur,quales Gr
honeſta prorſus appellatione Philoſophos, Latir
Sapientes uocabãt.Ad quẽ modum de Magis loc
tus Plinius lib.25.ca.2.Pythagorã & Democritur
de naturis herbarum ſcripſiſſe tradit, peragratis p
us Perſidis,Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptiq; Magi
Præcipue autem Perſici,diſciplinam futura præſe
tiendi ſibi uendicabant, translatã aliquando ab H
ſtaſpe Darij ſuperioris patre à Brachmanis Indię
pientibus,quos et Apollonium adijſſe Philoſtratu
ſcripſit, quam poſteris deinceps illi ceu per manu
tradiderint.Hi ſunt illi Magi qui ſtella ducẽte Ch

ſtun

m recens natum adierunt, & muneribus oblatis
orauerũt. Ab Oriẽte enim ueniſſe eos Matthæus
tatur, nominatim autem è Perſia Chryſoſtomus.
iuus Hieronymus Commẽtario in Iſaiam ſepti-
o tradit illos admonitos à dæmonibus, uel inui-
Chriſtum confitentibus, qui regnum eorum eſ-
extincturus. Quædam & Auguſtinus libro de
æmonibus ad eum modũ retulit. Profecto tantæ
i ſacramentum tam diſerte à prophetis prædictũ,
ipſo natiuitatis filij ſui articulo, ne ſapientiã qui-
m & potentiam mundi huius cælandum Deus
ſter duxit, æditis etiam prodigijs, quibus intelli-
rent ſupra naturæ uires eſſe quod ageretur: ſicut
paſtoribus miraculo, Chriſti natiuitas angelis an
nciantibus reuelata, Lucæ 2. capite traditur. Veri
nilius aũt mihi uidetur Magos à domino ſancto
o ſpiritu ꝓ gentiũ uocatione corã Iudæis conte-
nda, ad Chriſtũ quęrendũ excitatos, q̃ admonitos
dæmonibus. Quanq̃ palã eſt, ne hos quidẽ illius
duentũ latuiſſe, ꝗ ſcriptura teſte toties eũ filiũ Dei
nt cõfeſſi. Sed diuerſa de illis ut ſentiamus, niſi fal
r, cum ſtella admonet noua & miraculo ædita, tũ
iam oblatio munerũ et prona adoratio quã Chri
o exhibuerũt. Quanquã aũt conſtat translatitium
ſſe Perſis hoc modo reges ſuos adorare, tamen
oc nouum fuit, quod nato puero, non ſuo in re-
no, ſed & paucis cognito, & lõge diſtante regio-
e, præterea nõ in arce aut aula, ſed humili hoſpi-
iolo hoc honoris tribuendum duxerunt. Certe &
raculũ, quo per ſomnium ſunt admoniti, palam

conuincit,Deo noſtro illos curæ fuiſſe.Plauſibili
uero quàm uerius, quod hodie uulgo creditur, r
ges eos fuiſſe,non philoſophos, cum diuerſum u
ipſa Euangelij hiſtoria innuat.In urbe etiam uic
ce gentium Roma prodigia extiterunt, quæ de r
ge illo Gẽtium admonuere.Suetonius in Augu
ex Iulij Marathi authoritate tradit, ante pauc
quàm Auguſtus naſceretur mẽſes,prodigium R
mæ factum publice,quo denuntiabatur regem p
puli Romani naturam parturire,Senatum exter
num cenſuiſſe, ne quis illo anno genitus educar
tur.Eos uero qui grauidas uxores haberent (quo
ad ſe quiſq; ſpem traheret) curaſſe ne Senatus co
ſultum ad ærariũ deferretur &c. Quod prodigiu
Marathus & Suetonius ad Auguſtum retulere, u
lut nouum foret,regẽ naſci populo Romano, q
Syllas iam & Marios pertuliſſet, & quorũ regnu
non Auguſtum, ſed Cæſarem dictatorem cum in
genti Reipub.clade exorſum eſſe conſtat. Sed &
uium uana ſpes erat,liberis ſuis ea cauſſa præ Sen
tuſconſulto timẽtium. CHRISTVS erat que
parturiebat naturæ prouidentia, qui ſub Auguſ
natus eſt,cuiq; Romani Imperij magnitudo ceſſ
Imperatoribus etiam regem illum agnoſcentibu
qui antea τοῖς ἰδιώτοις ſeruijſſent.

NVNC ad Suſianen ueniendũ, quæ ab Oro
ti fluuio ad Tigrim trium millium ſtadiorum lon
gitudine in ora ipſa pãditur. Habet autem nome
à Suſis metropoli,et ueteri regum domicilio,qua
Memnonem cõdidiſſe iuxta Coaſpẽ fluuium cu
pont

›nte, Strabo tradit. Plinius ab Dario Hiſtaſpis fi-
›,cuius arcem Euleus fluuius circumeat 250.milli
ıs paſſibus à mari. Mediterranea Suſarum aſperri
is & difficilimis aditu mõtibus, præterea et latro-
nijs infeſtis à Perſide ſummouentur. Per quæ loca
lexander non ſine periculo poſt Suſa capta dire-
aćq; ſuorum copias traduxit. Curtius in Suſiana
ıtrapenam ſtatuit nobilem regionem proxime Su
.Amnium autem Suſianę, clariſſimus Euleus eſt,
el hoc nomine celebratus ſcriptoribus, quod Per-
rum reges quibus rarus alioqui uſus uini eſt, eius
ndas propemodum ſolas bibere conſuerint, quia
eteris leuior puriorćq; exiſteret. Notandum autem
limaidem in Suſiane eſſe, μεγάλην, id eſt, Magnam
ognominatã regionem, ad eius differentiã quæ in
ledia eſt, à quib. Elimaitæ et Elamitæ dicti, à Luca Elamitæ.
iam inter peregre profectos cenſi, Actorum 2. Pli
ius Suſianã ab Elymaide Euleo diſterminat. Pro-
imi autem Tigri, ſunt Characeni itidem in Suſia-
a, Ptolęmæo, quorum oppidum Charax clariſſi-
ıum, in intimo ſinu Perſico & etiam Italię notum
uondam, Arabicarum mercium Emporium, Pli-
io. Vt ridiculi ſint, qui ex Arabia hac cauſſa reges
d CHRISTVM profectos putant, quoniam Aurum.
uri, Thuris & Myrrhæ Euangeliſta meminerit. Thus. Myrrha.
Quaſi uero ditiſſima Perſis hiſce rebus tanta copia
uicinis Arabibus importatis caruerit, cum Plinius
amen libro 6. tradat Arabes Parthis uendere ſoli-
os, quę è mari aut ſyluis caperent, nihil autem con
ra redimere. Ex quibus uerbis intelligimus eã Per

ſarum (quos & Parthorum nomine Plinius co
prehendit) fuiſſe opulentiam, ut pretioſas illas A
bum merces non ullius rei permutatione, (null
nim egebant Arabes) ſed numerata tantum pe
nia cõparauerint. Et idem author 18. cap. libri d
decimi, palam iudicat Arabes Perſarum regibus
nuũ tributum ex aromatibus penſitare cõſueui
Locus autẽ Dauidis Pſalmo 70. de regibus Orie
tis, quo abutuntur, nõ ad Magos iuxta literam,
ad Reges attinet, qui in Salomonẽ liberales eſſ
futuri. Tropologia autem ad Chriſtum, quem
gentiũ principes honore eſſent proſecuturi. Su
Characen Coſſei memorãtur latrociniis infam
& quoniam aſperis locis habitant, terræ cultura
glecta, rei militari et merẽdo æri magis dediti ſu
Prodiga gens animæ, ut Silij uerbis utar. Nec El
mitæ huius ſceleris ſuſpicione uacui quondam,
quibus Strabo meminit. Fuerunt & Lazi, & ſu
Perſidem Vxij beilicoſi & Mardi, proximi iam a
ptentrione Medorũ tractui, de quo infra. Dignu
aũt memoria quod lib. 4. Q. Curtius ſcriptum re
quit, Perſas regũ arcana incredibili fide cælare, n
metum, non ſpem elicere uocẽ qua occulta prod
tur, ueteres reges diſciplinam ſilentij uitæ pericu
ſanxiſſe, & linguam grauius fuiſſe caſtigatã quà
ullum probrum. Qua cauſſa Alexandri conſilia
pe perplexa impeditaq; fuiſſent, quod eorum om
nium quæ apud hoſtem gererentur eſſet ignaru
Inter ſuppliciorum autem genera excoriatione
Perſas habuiſſe Marcellinus lib. 23. tradit, pœnam
r

dubio uicinis etiam gentibus cognitam, ut ueri
nile ſit, quod de Barptolemæo Orientis apoſtolo
coriato, proditum eſt. Nec tacendum Xerxis faci
us plenum humanitatis, qui cum exercitum ſuum
numera hominum Aſiaticorũ multitudine con-
regatum ex ædito quodam loco conſpicatus eſſet,
emor mortalitatis, illachrymari cœpit, quod poſt
ntũ annos nemo ex illo ſuperuicturus eſſet. Hoc
ctum lib. 9. Valerius illi uitio uertit, uelut uitæ im
odicæ cupido, ego contra laude dignum puto, ac
irandũ etiã quod regi & potentia & felicitate ma
imo hoc in animũ incidere inter uictorias potuit,
t ſe ſuosq; mortales eſſe fateret. Frequẽter enim in
roſperis rebus fragilitatis humanæ obliuiſcimur.

ASSYRIA, SITTACENA, Adiabena.

ASſyria Transtigritana eſt, & Armenia maiori à Septentrione, ab Ortu Media, à Meridie Su-
ana (immanibus montium iugis interuenienti-
us) clauditur. De hac et in Meſopotamia dictũ eſt.
ius regio, qua Suſianæ imminet, Sittacena dicta,
iam extra ambages amnium poſita, cui nomen
ittaca urbs dedit à Græcis condita, proxime mon-
em Zagrum ex Medis uenientem. In quo & Cte-
phon illa cuius ſupra quoque meminimus. Pto-
emæus ſupra Sittacenen Apolloniatem regio-
em ſtatuit, dehinc & interamnem Arbelitin, de
uã ante dictum eſt. At Plinius ſexto libro cõfuſis

nominibus eandem Arbeliten,Paleſtinen & Sitt
cenen uocat.Strabo eandem Sittacenen & Apoll
niatem ab Apollonia dictã.Ita fit ſæpe,ut locoru
uicinitas ipſa etiam nomina communia habeat.S
tacenã ab Occaſu finit Tigris, tot iam fluminib
auctus,quem accolæ à Borea reflexum Paſſitigri
nominant, teſte etiam Curtio, apud quem tame
Phaſim Tigrim pro Paſsitigrim mendoſe legitu
Inter flumina autem ſita Adiabene, nomen à tran
tus difficultate ſortita eſt,ferè enim tot amnibus di
uiduę terrę pro incerto uarioq́ auctu curſuq́ fluui
rum difficulter permeantur. Διαβαίνειν Græcis tranſi
re ſignificat,unde ἀδιαβήνη cum α priuatiua, ipſa re
gio dicta. Quanquam Ammianus qui his locis ſt
pendia meruit à fluminum nominibus,prouinci
datũ nomen fuiſſe autumat,confeſſus interim hã
quam diximus, ueteribus uiſam nominis cauſam
Idem author Oſrohenos illi aſſignat,et horum m
nicipium Ecbatanam facit,aliam haud dubie à M
dicis Ecbatanis,de quibus ſuo loco dicetur. Con
ſtat Oſrohenos bellicoſos homines eſſe, & ſagitta
di peritiſſimos, quorum magnum numerum Ale
xander Seuerus poſt deuictos illis in locis Partho
Romanæ militiæ adſcripſit, & poſt eum Galeriu
Maximinus contra Germanos eduxit, utiliſſiman
eam militiam ratus aduerſus nuda & procera Ger
manorum corpora. Tantæ molis erat Germano
uincere. Sed & illud non indignum relatione eſ
Romanos haud unquam longe ultra Cteſiphon
tem in Ortum progredi auſos, nec impune feciſſe

ni tentaſſent,neq; unquam,quod ſciam, aut Me
um aut Perſarum ſedibus horum ſigna ſucceſſu
illata fuiſſe. Traianus quidem feliciſſima in
thos uictoria potius hoſte repreſſo limitem re-
iit, Cteſiphonte, Babylone, Seleucia, & Edeſſa,
is urbibus ab hoſte receptis, prẹterea maiori Ar-
nia, Aſſyria & Meſopotamia in prouinciæ for-
m redactis. Poſt eum & Galerius Maximinus
ſperrime geſtis rebus, quinque Transtigritanas
uincias ſtatuit, quarũ eius ſæculi nomina erant
rzamena, Mozena, Zabdiena, Rheumena, Car-
ena, quas Iouinianus Imperator poſt Iuliani ca-
turpi ignominioſoq; fœdere cum hoſte icto,
nes reddidit. Incertus igitur Imperij limes Ti-
s fuit, nec diu retenta ſunt, quæ ultra eius ripam
mani cepiſſent, ſæpe ita amiſſa, ut præſtiterit ca-
non fuiſſe. Proinde prudenter Adrianus pro-
tum à Traiano limitem ipſe coërcuit, Euphrate
ntentus, quo dubiam fortunæ aleam declinaret.
unquam enim inulta ceſſit Romanis uictoribus
rthorum tentata libertas, neq; ulla alia gens, ex-
tis Germanis, illata damna ſeuerius uindicauit.
uippe qui à Lucullianis Pompeianisq; expeditio
ous poſt Armenias & Syrias occupatas, ad uſque
ſum & interitum Imperij, Conſularibus & Pa-
tijs ducibus cæſis nõ ſeſe modo ipſos, ſed & pro-
ncias quas eis Romanæ uictoriæ abſtuliſſent
ſeruerint. Nunc ad propoſitum reuertendum,
ec tacenda naturæ in Syria opulentia, multis in
cis liquore, quem Naphtam uocant, extante, quo

Naturæ in Syria opulentia.

non alius citius pertinaciúsue conceptum ſemel nem fouet aut retinet. Ammianus picea eum ſpe & glutinoſa, & bitumini perſimilem eſſe tradit, que alia re ulla extingui flagrantem, quàm iniec puluere. Similis naturæ limus eſt Comagenes gno quodã effuſus, Maltham uocãt accolæ, quẽ cenſum terra tantum extingui tradit lib. 2. Plini Bitumen quoq; & Aſſyria & Chaldæa tanta co reddit, ut in Babyloniæ muris cõdendis pro cem to ipſum fuiſſe conſtet. Limus eſt (quod mirem aquis extractus in Aſſyria iuxta lacum qui Amn no Soſingites dicitur, in Iudæa uero è lacu, qui cauſſa Aſphaltites dictus eſt, quod cętera ſterilis h unum lentorem ædat, qui mortalibus in uſu ſit. phalton enim Græci bitumen uocant, & Piſſaſpl ton, quod liquidius eſt, authore Plinio, quoniã picis naturam accedat. Curtius quoque iuxta M nium oppidum Chaldææ fontem eſſe tradit, q ingentem bituminis uim effundat. Mirum aut in undis, tam aduerſo incẽdijs elemento, materia inueniri adeo amantem ignis, ut ardore eum co plexa undas ita reſpuat, ut affuſis ardeat magis. & in hominum ingenijs mirandum, quod Plini prodidit iuxta alueum Tigris oppidum eſſe Bab tacen 130. millium paſſuum à Suſis, cuius incolæ rum odio habeant, et cõquiſitum defodiant, ne c quã ſit in uſu. Quàm diuerſis illi à noſtris morib diſſentiunt? Noſtrũ enim illud Ouidianũ eſt 1. Fa

Aurea nunc uere ſunt ſæcula, plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor.

S

Sed & in Sittacena eccleſias Chriſtianorū fuiſſe, ɔtum eſt,ac ne nunc quidē liquet an deſierint,quū certum hodieq; apud Indos frequentes eſſe Chri anos.Legimus tamen ſub Conſtantino in Sime- nem Cteſiphontis Epiſcopum clarum uirum, & ultos ſuarum eccleſiarum fratres à Sapore Perſa- ım rege ſæuitum olim eſſe. Et extat epiſtola apud heodoretum Conſtantini ad Saporem, pro fide hriſtiana tuenda,quam ille antea eſſet perſecutus. Eccleſia ad Cteſiphontem.

MEDIA, PARTHIA, HIRCANIA.

MEdia,inquit Plinius,ab Occaſu tranſuerſa,obliqueParthiæ occurrens utraq; regna inclu- it. Hinc quidem Aſſyriȩ & Armeniȩ, illinc Parthiȩ Hircaniȩ contermina. Habet enim ab Ortu Ca- ɔios ſeu Hircanos et Parthos,à meridie Sittacenen Suſianen,& Perſida,ab Occaſu Adiabenen,à Se- tentrione Armeniam,&c.Includere dixit utraq; re na,quod à Caſpio pelago longo introitu ad uſq; armaniæ deſerta immittit, & ceu cuneo quodam arthiā à Perſia diuidit.Sed in Occidua quoq; par- Caſpios,Pomponius & Ptolemȩus locant, amni us claris Cambyſe & Cyro proximos, ut ſit uериſi nile toto eo littore hoc nomine authoribus uo- atas fuiſſe gentes quæ accolunt. Porrò Caſpium inum & portas Caſpias Plinius ab illis Caſpijs qui ad Ortum habitant, dictas tradit. Iuga uero nontium illic interrupta opere manufacto,ut uix ingula plauſtra meare poſsint, Portæ dicuntur,

nomine Tauri montis anguſtijs admodũ uulg
Medorũ caput, Ecbatana ſunt, urbs maxima, qu
Seleucus condidit amœniſſimo in loco, aërecꝙ æ
uo in primis ſalubri. Aeſtatem enim Ecbatanis M
dorum principes, hyemem Seleuciæ Meſopotan
tranſigere ſolebant. Eſt & Apamea Medorum
ter inſignia oppida præcipuum. Hæc eſt Media
tiſſimarum gentium, in quam Iudæos poſt capt
Samariã trãslatos fuiſſe ante ex Euſebij authorit
diximus. Multis iſta annis Aſſyriorum regibus
ruit, ac deinde à Sardanapalo effœminatiſſimo p
cipe defecit, Arbacto præſide eius, ad regni culm
euecto, à quo uſque ad Aſtyagen illum, qui C
Babyloniç domitoris maternus auus fuit, florent
ſime regnatum eſt annis plus minus 350. Hinc
Perſas ſumma imperij Orientis peruenit, Aſtyag
nepote ſuo Cyro capto & Hircanis impoſito, ue
lib. primo tradit Iuſtinus. PARTHORVM
ctum Caucaſus ramis ſuis ut brachijs complecti
tur, cætera planum & deſertis etiam alicubi ſqual
tem: plana eius æſtiuus maxime calor, montana
ciſſim brumæ frigus infeſtat. Proinde per uices
æſtate ſub montanis locis potiſſima amœnitas,
hyeme clementius per plana cœlum eſt. Parthis u
cinæ gentes ſunt, à Meridie Carmani per deſe
ſparſi, à Septentrione Hircani, ab Ortu Arij, ab O
caſu, de quibus iam dictum eſt, Medi. Plinius 6.
bro ſemper fuiſſe Parthiam in illis montium rad
cibus tradit. Primi autẽ hoc nomine dicti quonia
exules eſſent, quos Parthos ſua lingua Scythæ u

can

it. Caput horũ Hecatompylos urbs regia, quam
. millibus paſſuum à Caſpijs portis abeſſe tradit
inius, alicubi teſtatus in media eam Parthia ſitam
e. Memoratur & Choara locus amœniſſimus
rthiæ, Choana à Ptolemæo dicta, diuerſus ab il-
quem libro 42. Iuſtinus Daran ſiue Daſan no-
inat, authore Hermolao: ab rege Arſace in præru
is montium conditum, circumq́ꝫ affluentiſſimæ
rtilitatis. Sed non eſt inſtituti noſtri, Parthorum
ca, quæ plurima feruntur, referre, ſicut nec aliarũ
gionum. Quid enim hoc aliud eſſet, quàm actum
quod dicitur) agere? monendus tantum, ut in feſti
ato opere & in tranſcurſu Lector, quo locorum
ommemoratione iuuet memoriam, & quod no-
is duntaxat adumbrantibus intelligit, hoc ipſum
pud ueteres ſcriptores diligentius perquirat. Pli-
ius Arſaciam inter potiſſimas Parthiæ urbes enu-
nerat, & iuxta, Niſæos equis nobiles campos, præ-
erea Parthiænen regionem & Alexandropolim
õditore Alexandro, qui hæc loca cultiora frequen-
ioraq́ꝫ reddidit: quanquam ne ſic quidem admo-
lum per initia profecit. Tradit enim Iuſtinus, Ale-
xandri ſucceſſoribus quum Orientis regna diuide-
rentur, adeo cõtemptui Parthiam fuiſſe, ut externo
etiam ſocio Stenagori gubernandã tradiderint. Poſt,
rebus felicius auctis ita creuit præter omnium expe
ctationem genus illud hominum ad bella haud du
bie natum, ut cum Romanis ceu diuiſo terrarum
orbe, de imperio magna gloria certarit. Paruerunt
illi ab initio regni, Medis & Aſſyrijs, dein & Perſis.

Macedonibus etiam ſeruierunt, quorum uexa
& per Aſiam imminutis rebus, occaſione diſc
diæ inteſtinæ, fratrum Antiochi & Seleuci,
perioris Antiochi nepotum, primo bello Pu
co, L. Manlio & Attilio regulo COSS.
fecerunt. Mox ab Arſace, obſcuro quidem, ſed m
gnanimo induſtrioq; homine, regni fundame
tis iactis, in tantum creuere, ut Trogo teſte, n
minus Arſaces eis memorabilis factus ſit, qu
ante Perſis Cyrus, Macedonibus Alexander, R
manis Romulus fuerit. Sed & memoriæ bene
centiæ eius hic honor tributus, ut omnes ex in
reges ſuos Arſaces nuncuparint. Inde res illor
indies magis ac magis creuere, ſed florentiſſi
poſt Auguſti exceſſum uiſæ ſunt, quo tempore i
ter eos & Romanos, ceu æmulos gloriæ, uince
di ardor palam erupit, neque ulla partibus qu
fuit, ſubinde alternantibus uictorijs, donec R
ma Imperio prorſus exuta eſt. Potentiæ hoc
unum magnum argumentum eſt, quod Marc
Antonium triumuirum ſedecim ualidiſſimis leg
nibus Syriam ingreſſum, multis prælijs attritu
demum fuga ſibi conſulere coegerunt. Bello ca
ſam præbuere auxilia Caſſio & Bruto in Thra
am contra Auguſtum & Antonium miſſa, præ
rea & dolor de Craſſo, quem haud multo an
Horodes rex deprehenſum interfecerat. Mirum
ad eum modum illis gentibus regnum conſtiti
ut toties uelut per uices mutatum, nunquam tam
interierit. Eripuerant Macedones, ſed Parthi ue

dicaru

carunt. Hodieq́ Perſæ retinent auitam dignita-
m regni. Porrò ipſa ſucceſſio ad hunc modum
abet. Primi Aſſyrij rerum potiti à Nino, ut an-
: dictum, Medis ceſſerunt Arbacto transferen-
:, inde Cyrus ad Perſas tranſtulit, Alexander Per-
is domitis Macedonibus ſuis reliquit. His Arſa-
es ereptum Parthis ſuis tradidit, multis ſæculis
deinde ab his regnatum ad uſque Alexandrum
Seuerum, annis poſt natum Seruatorem noſtrum
plus minus ducentis, quo tempore Artabano re-
ge ab Artaxerſe Perſa uicto, ad Perſas rurſum re-
gni apex translatus eſt. Inde ad Saracenos, Tur-
carum mercenario milite, qui ex Scythia ſe rece-
perat, adiutos, Perſicum regnum peruenit, haud
multo ante Heraclium Imperatorem Orientis, ma-
ximo quidem Chriſtianæ pietatis caſu. Ex eo e-
nim tempore Turcæ per Aſiam celebres eſſe, & ui-
ctoriarum ſucceſſionibus elati, aſpirare ad regnum
cœperunt, breuiq́ poſt tempore omni Aſia ſunt po
titi. Sed aſſeruerat tamen non ita pridem Perſis re-
gnum ſuum Tamberlanes ille, qui captum Turca-
rum principem Pazaiten in cauea aureis catenis li-
gatum, ad mortem uſque ceu uiſendam beſtiam cir
cumduxit, exercitu eius ad internetionem cæſo, in
quo ducenta millia hominum periſſe recentior hi-
ſtoria prodidit. Id uero contigit Anno Domini,
1397. Bonifacio nono, Romano pontifice. Ho-
die in hoc totus eſt Pſophis Perſarum rex, ut auitam
gloriam ſuis aſſerat. Nunc ad Parthos reuerten-
dum, ac de moribus quidem eius gentis, ſi quis

noſſe pluſcula uelit, legat librum quadrageſim
ſecundum Iuſtini. Vino ferè factitio ex palmis u
tur in potu, quemadmodum Sarmaticæ gentes
mellis fauos tranfuſo liquore & decocto, adeo f
ti, dum uituſaſcit, ut bibentes perpotantesq́ uini
modum inebriet. Sed tanta Parthis ſicut et Sarm
bibendi auiditas, ut certent etiam, & gloriæ loco
cant, ſi quis potando quàmplurimos uicerit. Qu
morem iam olim à Carolo aliijsq́ Franciæ regib
ſublatum, nuper iterũ Germaniæ noſtræ luxus n
litaris inuexit, peſtem bonorum morum, & q
non aliud ullum uitium diſciplinæ etiam milit
magis noxium aduerſumq́ exiſtat. HIRCAN
inter Parthyænen & Caſpiũ pelagus ſiti ſunt, ge
ad arma nata, & quæ laboribus periculisq́ milit
indurata, alacritate quadã incredibili prælia ine
Clauditur ab ortu Occaſuq́ & Meridie Caucaſi i
gis, reliquo latere, ad mare Caſpiũ littoribus tran
uerſis inter ortum Solſtitialem & Boream uſq
Margianam procurrit. Metropolis Hircanorũ Hi
cania dicitur, amnis clarus Sibaris, quem Q. Cu
tius libro quinto Sioberim, Diodorus libro 17. St
berim, paucis, ut ſæpe fit, literis mutatis, nominan
Multus eſt in eius deſcriptione Curtius. Ab his C
ſpium mare Hircanum quoque appellatum, atro
ſæuum & importuoſum, raris inſulis, quarum po
tiſsima Talca contra Hircanorũ littus poſita. Illiu
aqua lõge dulcior quàm reliqua marina, quod pr
pter magnitudinẽ amnium, circumquaq́ magn
numero Caſpium ingredientium, accidere non d
bita

itat Plinius. Veteres regnum Hircanorum dixe=
int, neq; aliter quàm uice regni ab Alexandri ſuc=
eſſoribus eſt Hircania adminiſtrata; quod ideo an
otandum duxi, ne quis anguſtam eſſe eam regio=
em ſuſpicaretur. Hircanis & Parthis Thomã apo
olum Chriſtum prędicaſſe Sophronius tradit. Ne
ue ambigendum eſt, quin & Scythæ quaquauer
um expanſi non famam modo Seruatoris noſtri,
ed ſermonem etiam acceperint, ut & iuxta literam
ccepta ſcriptura uerum dixerit: In omnes terras exi
uit ſonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eo=
um. Pſalm. 18.

SATRAPIAE CITRA INDVM.

INter Parthos Carmanosq; & Indiam terræ iacēt altiſsimis montibus incluſæ, quas Satrapias, hoc eſt, Prçfecturas Plinius uocat. Perſę enim Satrapam Præfectum nominant, ut inde intelligatur, Perſa=rum Parthorumq; ditioni eas attinuiſſe: quanquã idem author alicubi Indię partem eas à quibuſdam creditas eſſe innuit. Strabo eſt author, Satrapias il=las, nec Parthorum ſemper nec Indorum fuiſſe, ſed uiciſſim rebus, ut fit, uariantibus iam his, iam uero illis paruiſſe. Probabilis igitur M. Agrippæ ſenten=tia eſt, capite 27. ſexti libri relata, Plinio. Quæ Me=diam & Parthiam & Perſidem ab Oriente Indo, ab Occidente Tigri, à Septentrione Tauro Caucaſo dicto, à Meridie Rubro mari, hoc eſt, Perſico ſinu terminat, &c. Quo loco Agrippa non ſedes ipſas gentium, ſed regni limites deſignauit, ad quos Par

thorum Perſarūq; nomen pertigerit. Satrapiarū n
mina ſunt, Aria, Paropamiſſus, Arachoſia, Gedr
ſia. Gentes uerò inde dictæ, Arij, Paropamiſſad
Arachoſij, Gedroſij. Ptolemæus Drangianā Aracl
ſiæ adijcit ab occaſu Parthis, & Carmanis finitim
Plinius certè his locis Drangas cenſet, ſicut & Str
bo lib. 15. Dignum autem relatione, quod Plini
annotat, Parthorū duodeuiginti regna (ſic enim d
uidūt prouincias) inter duo maria uidelicet Rub
à meridie et Hircanū à Septentrione fuiſſe, quoru
undecim ſuperiora à cōfinio Armeniæ Caſpijsq; l
toribus aduſq; Iaxartē et Scythas numerata, reliqu
ſeptem meridiē uerſus inferiora appellata fuerin
Equidem arbitror, Margianam, Bactrianam & S
gdianam ex ſuperioribus regnis ad Parthos att
nuiſſe. Et æſtimari haud dubie Parthici ſiue Perſi
imperij magnitudo inde poteſt, ut non ſine cauſ
Romanum imperiū omnium potentiſsimū ind
gnum duxerint cui parerēt. Enimuero illis ceu d
meſticis uiribus Scytharū auxilia, cum quibus ex
quo (ut ait Plinius) uiuebant, acceſſerant, neque h
rum ſolum, ſed & Sarmatarū Aſiæ. Perſis enim n
Albani quidem euocati opem denegarunt, & à T
nai profectum militē affuiſſe illis ſatis horum ſcri
ptorum fide conſtat qui res Perſarum in literas re
tulerunt. Singularis autē Parthorum in deuincien
dis Scythis prudentia extitit, nam cum terrā fertil
poſsiderent, & immenſi reditus regnorum eſſen
ſuſpectum autem haberent Scytharum robur ſtu
diumq; militiæ promptum & exercitum, prætere

ardo

rdore merendi ſolicitari ſe abs quouis domino, & iercede conduci paterentur, priores ipſi Scythas iulta amicitiæ ſpecie, ſed & donis et pollicitationi us ſuos fecere, ut quoties res poſtulaſſet, numeroſa li auxilia ſummitteret. Inde geminus fructus Par-ıis erat, & quod tuendo limite et hoſte arcẽdo, ob-ectare Scythã periculis licebat, utpote conductũ et nagnis ſtipendijs excitatum, quæ alea Scythis nõ ine multo ſuorum caſu ludebatur. Et quod iugis nilitiæ moleſtia, fracto cõſumptoq; eius gentis ro-ɔore, hoc minus rebus nouis ſtuderent, aut Partho-um regno quacunq; cauſſa prouocati, damnoſi eſ e pergerẽt. Nec male locata ea pecunia uidebatur, quæ tanto cum fœnore ad creditorem rediſſet. Tra-dit Iuſtinus Scythas à Parthis contra Antiochũ ali-quando ſolicitatos, quũ confecto iam bello ſuper-ueniſſent, calumnia tardius lati auxilij cõſueta mer cede fraudatos fuiſſe. Contra uero Scythas tantũ ſi-bi itineris fruſtra emenſum, queſtos, ſtipendiũ pro uexatione, uel aliũ hoſtẽ popoſciſſe. Demum ſuper bo reſponſo offenſos Parthorũ fines uaſtare cœpiſ-ſe. Ea re Phraharten regẽ expeditione in eos ſuſce-pta, prælio uictũ & occiſum fuiſſe: quod exemplum haud dubie Parthos admonuit, ne quid ſimile dein ceps in Scythas committerent, ſed induſtria illa, quam diximus, obſeruarent. Nunc reliqua adijcie-mus. Paropamiſſus oppida habet Cartanam & A-lexandriã præcipua. Amnes claros Ochũ in Caſpiũ exeuntẽ, et Choem in Indũ. Infra eum Arachoſia, in qua alia Alexandria amnis Arachotus ingens in

Indum egreſſus ingenti prius lacu fuſo. Eſt inibi
Arachoſia oppidum Plinio, quod Ptolemæus (n
ſi ſit corruptus codex) Arachotum nominat à Sen
ramide illa Babylonica uiragine, quæ & ipſa In
dos petijt, conditum. Supra eam in Occaſum æſt
uum Ariana regio ſparſis ſedibus incolitur, ob in
teruenientia deſerta, & pleraq; loca feruoribus am
buſta. Habet amnem clariſsimum Arium, & iux
ab Alexandro itidem conditam Alexandriam. In
fra quam ad Auſtrum ſiti Drangæ, dein Gedroſ
quorum pars Pandi, & Arbi, frequētes populi. Str
bo in Gedroſia & Nardum & Myrrham naſci tra
dit, ſed & Alexandrum cum exercitu illic periclita
tum, ob æſtum & arenas, & ſerpentes paſsim lati
tantes, à quibus morſus Miles magno numero int
rierit. Amnis ibi maximus, & ſuo alueo Oceanu
ingreſſus, Arbis Plinio & Ptolemæo authoribus
ctus, cum oppido eiuſdem nominis. Sunt alij quo
que Gedroſorum amnes, qui in Indum ſeſe exone
rant. Plinius nono libro, de Indici maris beluis l
cutus tradit Gedroſos Alexandri claſsium præfe
cto prodidiſſe in domibus ſe fores maxillis belua
rum facere, oſſibus autem tecta contiguare. Quo
ſanè minime fabuloſum exiſtimandum eſt, ea oſſ
contemplantibus, quæ uel à Mediterranei maris b
luis allata, templis etiã noſtris dicata cõſpiciuntu

SATRAPIAE AD CASPIVM.

SVnt iuxta Caſpium ſinum regiones trans Ca
caſum Parthorum imperij, quas & ipſas Satra

pia

as uocare libuit, quod horum præfectis paruiſſe
s conſtet. Hę ſunt Margiana, Bactriana, quibus fi
timæ, ſed magis orientales Sogdiana & Sacarum
gio, ſui quidem iuris quondam ut tradit Curtius,
d Perſis haud incognitæ. De Margiana ſic Pli-
ius libro 6. Sequitur regio Margiane, appricitatis
nclytæ, ſola in eo tractu uitifera, undique incluſa
montibus amœnis, ambitu ſtadiorum mille quin-
gentorum, difficilis aditu propter arenoſas ſolitu-
dines per centũ uiginti millia paſſuum, & ipſa con-
tra Parthicum tractũ ſita, in qua Alexander Alexan
driam condiderat, qua diruta à Barbaris Antiochus
Seleuci filius eodem loco reſtituit Seleuciam inter-
fluente eam Margo. Hactenus Plinij uerba receſui-
mus, qui eandem urbem ſeptuaginta ſtadiorũ am-
bitum, & Margo claro amne qui in Oxum influit,
perfluam, primum Alexandriam, dein à Seleuco Se
leuciam, poſtremo & Antiochiam ab Antiocho Se
leuci filio appellatam ſcribit. Id ſanè Regum anti-
quorum ambitioni debemus, qui ſua uel captis, uel
recens conditis urbibus nomina impoſuerunt, hac
itidem uia uictoriarum ſuarum æternitati conſultu
ri. Plinius tradit Orodem regem Romanos Craſſa
na clade interceptos in hãc urbem deduxiſſe, remo-
tam nimirum ab Imperij finibus & unde reuerti fa
cile non daretur. BACTRIANA iuxta iacet,
meridie Caucaſijs montibus ab India & Paropa-
miſſo ſeiungitur, ab Occaſu eam Ochus amnis, ab
Ortu Oxus includit. Media ipſa Bactro ſecatur præ
cipue claro, unde Bactrum dictũ conſtat, oppidum

corũ quod ante Zariaſpe uocatum eſt. Bactri hor
dis ingenijs ſunt, multum à cultu Perſarum alien
rapto uiuere et in armis eſſe aſſueti. Magna illis fr
menti ubertas, cuius grana tantæ magnitudinis fe
rũt, ut ſingula (inquit Plinius) noſtras ſpicas æquẽ
condere illud aſſolent foſsis in terrã ductis, Syrc
uocant Barbari, quas ita ſolerter abſcondunt, ut ni
ſi qui defoderunt inuenire non poſsint. Similer
uſum aſſeruandi frumenti Pannoniæ habent. Cu
tius lib. 6. Bactrianæ, inquit, terræ multiplex & ua
ria natura eſt, alibi arbor & uitis largos mitesq́ fr
ctus alit, ſolum pingue, crebri fontes rigãt, quæ m
tiora ſunt frumento conſeruntur, cætera armentor
pabulo cedunt. Magnam deinde partem eiuſdẽ te
ræ ſteriles arenæ tenent, &c. Et paulò infra: Qua m
tior, inquit, terra eſt, ingens hominum, equorumq́
multitudo gignitur. Itaque Bactriani equites tri
ginta millia expleuerant. Ipſa Bactra regionis ca
put ſita ſunt ſub monte Paropamiſſo. Bactrus am
nis præterit mœnia, is urbi & regioni dedit nomẽ
Hactenus Curtius. Non tacendum autem Bactri
nos camelis præſtare, melioribus quàm Syria gi
gnat, de quibus eſt apud Plinium. Cæterum & re
gni & rerum geſtarũ gloria hæc regio à ſcriptorib
memoratur. Nec obſcurus eſt Eucratides rex, qui
Demetrio aliquando Indorũ rege obſeſſus trecen
tis militibus ſexaginta millia hominum aſſiduis e
ruptionibus uicit. Paruerũt poſt Alexandrũ, & Ma
cedonibus Bactriani, deinde uarijs bellorũ caſibu
agitati, non regno ſolum ſed & libertate amiſſa ir
Partho-

rthorum poteſtatem uenerunt, authore Iuſtino.
rans Oxum fluuium SOGDIANA eſt, in
iorum ultimis finibus Alexander oppidum de
o nomine Alexandriam uocatam condidit: quan
ıam Ptolemæus alia quoque parte contermina
ıcis Alexandriam diuerſam ab illa ſtatuit libro ſe
to. Oxus ipſe proxime Caucaſum è lacu defluens
actrianam longo tramite aluit, deinde flexus in
)ccaſum tendit, tanto auctu confluentium amni-
m, ut alicubi ſeptem ſtadiorum latitudinem habe-
t, Straboni. Recipit autē ferè inter poſtremos Mar-
um ex Margiane uenientem, inde magna ui un-
arum in Caſpium ſinum euoluitur. Turbidus au
em Oxus & potu inſalubris eſt. Proditur & Sogdi
nam multis in locis harenis ſterilem & ſqualidā,
quarū penuria cultorem non admittere, quod ſa-
ıè multis locis, Orientis præſertim & Auſtri, alio-
uin fertiliſſimis accidit, neq; ſolis duntaxat ardor
ius rei cauſſa eſt, de qua fortaſſe in India dicemus.
Finis Sogdianæ à Septentrione illa Scythia exiſtit,
quæ Iaxarte amni prætexitur. Iaxartes omniū Ca-
ſpium intrantium fluuiorū haud dubie maximus,
Sacharum primū finibus naſcitur, multisq; in ſe re-
ceptis amnibus decurſu ambitioſo utrinq; habitan
tibus colonis ſeſe præbens, procul oſtijs Oxi Hirca
nū ingredit. Strabo author eſt ex India ſeptimo die
merces ad Oxi alueū prouehi poſſe, quę inde in Ca
ſpium, inde aduerſo Cyro amne in Armeniam &
Pontū expedito itinere importari queant, quod ip
ſum & Plinius ex Varronis authoritate capite 17.

libri ſexti confirmat. Si cui uacat legat Strabone
libro undecimo. Hæc eſt Sogdiana quæ aris Her
lis, Bacchi, Cyri, Semiramidis, Alexandxi, onuſ
eſt, ambitioſo nimirum & ipſo uictoriarum con
mento, ut quantum gloriæ uincendo illi eſſent aſ
cuti, poſteritas cerneret. Cæca mortalitas his mod
affectat æternitatem, nec intelligit quàm ſint cad
ca iſthęc mortalium monimenta, cum ſolam anin
bonitatē æternam eſſe conſtet. SACHARVI
regio extrema proximaq; in Scythiam conuerſ
Caucaſo, nemoroſa, & paſtu quàm frugibus ub
rior, à Maſſagetis, Comarisq;, & iuxta agentibu
Eſſedonibus incolitur, paruiſſe illos Perſis Curtiu
tradit. Sed & Solinus Collimitium Perſici regni
Scytharum iuxta Iaxartem ſtatuit. Memorabiles a
Plinio Dahæ, & ab eo dicti Sacę, etiamſi Perſæ Sc
thas in totum Sacas uocant, authore Herodoto, t
men priuatim Ptolemæus Sachis eam partem tr
buit, à quibus montana Caucaſi tranſgreſsis diu
illa India conſpicitur, de qua iam nunc dicemus. S
chis autem & uicinis populis Chriſtum dominu
Thomæ miniſterio prædicatum fuiſſe, Sophroniu
& ante eum Euſebius ſcriptum reliquerunt.

INDIA, SCYTHIA, TAVRVS.

HInc iam procul à finibus Caſpio & Perſico, c
greſſa Aſia, in Ortum abit, Tauriq; altiſsim
montis iugis diſtincta in duo latera, lōge lateq; ex
pāditur. Tribus eam à partibus Oceanus finit: qu
Septen

ptentrio eſt, Scythicus: qua Ortus, Eous, & Seri-
:à meridie Indicus uocatus, immenſo littorum
ocurſu, ut non dubium ſit, longitudine ex fide ta
larum et Coſmographica ſupputatione ſumpta,
quæ Aſiæ parem eam, magnitudine autem ſeu
itudine longe ampliorem, totamq́; ferè ſolidam
:, & æquali littorum margine, niſi ubi Indicus
n Oceanus uno alteróue ſinu ab Auſtro lanci-
t. Sed neque his, utcunq; alte ingredientibus, ita
ngitur, quin occiduam Aſiam latitudine exupe-
. Pars huius Auſtralis, ab Occaſu Indo amne in
orum mare, teſte Curtio, influente, Borealis fre-
quo Caſpius ſinus funditur, terminum habet.
nt item partibus ſua nomina innumeras gentes
mplexa, quod enim à Tauro in Boreã iacet Scy-
a, quod in Auſtrum, India dicitur, præterea me-
im hanc Ganges fluuius interſecat, mons illam
aus diuidit, proinde intra Imaũ & extra Imaum
ythia dicta, ſicut diuerſo à latere intra Gãgem &
ra Gangẽ, India. Nos quo diſtinctius accipi ſin
la & intelligi queant, primum de Tauro tot gen
m arbitro, ſecundo loco de India, poſtremo de
ythia dicemus. Breuiter quidem de omnibus ut
opere conciſo, & præcipuis tantũ locis indican-
ſuſcepto, quo ad reliqua perquirẽda lectoris ani
is adduci uia compendiaria poſſet. Montes Aſia
os cohærentes ſibi, qua ad Tanaim & Aſiam Sy-
mq́; pertingunt, in totum Tauro ſcriptores terra
n attribuunt, quem Macedones Alexandrum ſe-
i, Strabone authore, Caucaſum dixerunt. Gentes

quę accolunt aliȷs ipſum atq; aliȷs ac ſubinde nc
nominibus uocãt. Proprie tamen Taurus eſt ul
Medis Aſſyriȷsq; ueniens Armeniã atq; Aſiam ir
maria iacentem ingreditur. Huius initiũ ab Eo
tore Plinius auſpicatur, finem aũt in Pamphilię
montorio Chelidonio etiam Strabo determina
linc ſenſim molliterq; exurgens, repente fit cel
atque ingens, perq; mediam illam incedit Aſi
& donec Gangem fundit, fermè integer & ſ
dus eſt, fit quidem uno alteróue cornu merid
nus, uelut Indiam prætentans, tamen nuſqu
ample ingreditur, ſed cœptum ſeruat limitem,
à fontibus primum Gangis ad Septentriones
Oceanum Scythicum diſpaleſcit, nihil minori a
tudine quàm in Indiam erat ingreſſus. Sed & iu
porrectus ceu brachiȷs in Scythiam immittẽs ſu
Caſpium grãdibus ſyluis opacat terras & amni
rigat, uelut ſenſu quodã captandæ gloriæ, quan
men haud alia ex re ambit, quàm ut quàm plurir
ſeſe impertiat. Nã et ad Auſtrũ digreſſus primũ A
nen & Paropamiſſum antea à nobis memoratas
trapias cingit, inde ne à deſertis quidẽ & calori
abhorrens, ad rubrum uſque Oceanum ingreſ
Carmanos à Gedroſiȷs ſummouet. Cęterum ubi
dum fluuiũ ædit, præ altitudine etiam æſtiuis me
bus riget, nec alio in tranſitu eius grauius pericl
tum fuiſſe Alexandri exercitũ legimus. Inde Per
Parthis, Medis, Aſſyriȷs multipartitus imminet, l
giſſima ſui copia facta, & quanquã altrinſecus a
in latera, tamen medium interim curſum pertin
iu

ıgo dirigit, adeò ut Tigrim et Euphraten in Arme
ia ortos amnes, uelut inuitus tranſmittat. Poſtre-
ıo quaſi feſſus demittit ſeſe humiliori iã inceſſu ua
us, pelagoq́ demum quod Aſiæ minori præiacet,
ccipitur. Plura eius nomina memorantur, nec mi-
ım in tantis terrarũ ſpacijs, & gẽtium, quas luſtrat
umeroſitate, cum unius frequẽter loci plura nomi
a audiamus. Vbi incipit, Imaus eſt, ea uoce, uelut
ndicat Plinius, niuoſum accolis ſignificante. Inde
Iemodus & Paropamiſus, inde magis in occaſum
rogreſſus Oroates, & illa rurſum parte, qua imma
i ſua altitudine in Boream & Scythicũ Oceanũ ex
ırrit, Imaus dictus Ptolemæo. Inter Parthos uero
Perſas, Choatras, Aſſyrijsq́ imminens Zagrus, ci
a aũt etiam Parachoatras. Ad initia Meſopotamię
Iiphates, ἀπὸ τ̃ νιφάδων, ut Hermolaus Venetus teſtat̃.
Qua Mediã ingreditur, Caſpius: Antitaurus autem
ı Armenijs iam mediterraneus et regionẽ Sophe-
en dictam, ab Auſtrinis partibus ſummouens.
Haud procul inde Maſius dictus, enimuero & Gor
yus Armenię, unde in Tigrim amnes defluunt, &
bus qui Euphraten & Araxem fundit, Tauri eſſe
ımenta uidentur. Moſchicus eſt à Septentrione. Pa
edrus autem ab occaſu, Armeniam finiens. Supra
olchos Coraxicus & Heniochius, ab iuxta colen
bus Heniochis, dicitur. Sed & Gordiſci nomen in
ninori Armenia perfert. Supra Albanos autem ubi
ortæ ſunt Gordyæus, & haud procul diſſitis iugis
oliartes. Proxime autẽ Cilicum mare, Amanus. In
e Ciliciã Pamphiliãq́ à Cappadocicis Galaticisq́

populis diſterminans, qua Aſiæ iam proprie dić
incumbit iterũ Taurus, Celenius, Cragus. Atq; h
quidem cohærentium ferè iugorum nomina. Ex
ſparſim per Ioniam, Lydiam, Phrygiã, & Troad
inclyti mõtes, Tauri ut uidentur pars, quorũ nom
na ſuis locis reddentur. Plinius author eſt Scyth
ſuas terras ingreſſum, Graucaſum uocare, quor
niue cãdeat. Simul aũt atq; frangi cœpit & innu
ras obire gentes, Ceraunius in uniuerſum uocat
etiã ſi nominibus populorũ per quos meãt lacini
diſtinguũtur. Quod ipſum ſuis in Pliniũ caſtiga
nibus uir diſertiſsimus Hermolaus Barbarus ad
tauit. Quantus aũt incedit, clariſsimorũ animũ ſœ
dus & genitor et altor eſt, admirabili etiã hac in p
te prouidentiæ artificio, quæ montes planiciei
hac ſolum cauſſa impoſuit quo mortalibus don
amnium perennitas poſſet, uerumetiã ceu de ind
ſtria ſublimes, ad ſolem & æſtus expoſitis partib
hoc eſt, Indiæ & Aethiopiæ prætexuit, ut niuium
pax altitudo magna illas copia reciperet, nec fac
dimitteret, ſed aſſeruaret ęſtibus, ut gelidus & in
limi retentus humor, appetente primũ ſole, in ta
imbriũ penuria, ſqualoreq; arenarũ & ſiccitate c
quatus, alimẽta præberet amnibus, ſitimq; ceſſan
terrarũ riguis incrementis dilueret. Creſcere en
etiam Indiæ flumina æſtate, & proxima rigare i
ſtar Nili, Euphratis & Tigris, certũ eſt, C. Plinio
cauſſam inter alias fertilitatis Indicæ in primis re
dente. Quod ad Indiã attinet, primus eam Alexa
der Macedo cum exercitu ingreſſus mortalibus a

Montium utilitas.

ri

uit pleniore notitia. De Herculis enim & Bacchi geſtis rebus non modo incerta fuere à Græciæ ſcriptoribus, ſed fabuloſa etiam pro ſua illa ad nugandum procacitate prodita, nullum apud eos tam impudens mendacium eſſe Plinius dixit, quod teſte careat. Iidem incompertam Septentrionis oram, quæ ſupra Mœotim eſt, Griphium & Arimaſporum, ſed & Hiperboreorum, commentis aſperſerunt, æditis etiam uoluminibus. A quo uanitatis genere ne hos quidem qui Alexandrũ comitati ſunt & Indię res literis mandarũt, in totum abſtinuiſſe, Strabo grauis in primis author indicat. Conſtat tamen propè omniũ conſenſu, & recentiſsima etiam experientia, plurimis illam gentibus pro magnitudine habitatam, inter quas tamẽ deſerta exuſtaq́ꝫ ſolibus loca, ſed & beſtijs alicubi infeſta, & ſyluarum uaſtitate inculta iaceant. Latitudo eius à Caucaſo ad Oceanum, hoc eſt, à Septentrione ad Meridiem inæqualis eſt. Nam quę citra Gangẽ terra iacet, minus abit in Auſtrum, atq́ꝫ ea re ubertate ſoli tẽperieq́ꝫ cœli maiore eſſe creditur, certe plures eam amnes rigãt, q̃ illam Eoam, quæ ultra Gangem cognominatur, tranſit tamen parallelum Tropicum æſtiuum, ferè undecim graduum diſtantia, & ad duodecimũ gradum latitudinis ora littoris penè media attingit, Ptolemęo. Quę ultra Gangem eſt, quanq̃ inter Taurum & Oceanũ anguſtis lateribus extat, maxime ubi finibus inuaditur, tamen ultra æquatorem circulũ etiã Ptolemæo nouẽ minimũ gradibus procurrit. Et ſi nuperrime cõperta ſequimur, ad Brumalẽ capricorni Parallelũ

extima immittit. Ganges fluuius omnium toto o
be maximus creditus, ab Imao delapſus decem
nouem fluminibus, hisq́ magna parte nauigabil
bus receptis, uaſtus incedit, & alicubi lacus ueri
quàm fluuius, latitudine centum ſtadiorũ pateſc
nuſquã anguſtior 8. mille paſſuũ, nec minore uſq
altitudine quàm 20. paſſuum, authore Plinio, qui
Indum 19. amnes recipere prodidit, cęterũ aquaru
modeſtia quadam nuſquã latiorem quinquagin
ſtadijs, aut altiorẽ quindecim paſſibus. Igitur Ind
quæ inter hos amnes iacet mercium diues, omniũ
illius oræ partium fertiliſsima eſt, quippe illi etia
hyems fructus ædit, omniaq́ in totum in ea regi
ne grãdiora proceriora q́ proueniũt, quàm alijs te
ris. Plinius tradit Indos prope gentium ſolos nu
quam emigraſſe finibus ſuis, quod haud dubie ſo
ubertatem arguit. Migrationes enim ſpõte ſuſcep
haud alia magis cauſſa fiunt, quàm ut mutatis ſed
bus meliora cultiora q́ occuparentur. Animaliũ n
ximũ apud illos elephas, uſu eius adeò ei genti u
gato, ut iunctis illis etiã arent & inuehant. Arbor
multis locis liniferæ: Gemmarũ & margaritarũ m
gna copia. Piper ſola mittit, reliqua magna parte
Arabicis & Aethiopicis littoribus cõmunia hab
Mirum autem in tanta laxitate terrarum & monti
quæ aurum tamen & argentum ferat, neque æs il
neque plumbum gigni, quod ueteres modo prod
derunt, ſed margaritis illa permutari. Deſerta ei
dracones habent, tantæ magnitudinis ſerpentes,
elephantes, cum quibus eis perpetua diſcordia e

circun

ircumflexu facili ambiant, nexúque nodi perſtrin
ant, ut libro octauo ſcribit Plinius. Megaſthe-
es prodidit ſexaginta amnes Indiæ numerari,
Gentes centum uigintinouem, quarum multa re-
na exiſtant. Ciuilioribus autem populis multi-
artitam uitæ rationem degi, aliis tellurem ex-
rcentibus, militiam aliis capeſcentibus, multi mer-
es ſuas euehunt, res externas inuehunt. Reſpu-
licas optimi & ditiſſimi temperant, iudicia red-
lunt, regibus aſſident, quintum genus horum, cele
ratæ illic, & propè in religionem uerſæ ſapientiæ
leditum, ut ait Plinius, uoluntaria ſemper morte ui
am accenſo prius rogo finit. Duplex eorum genus
ſſe, quorum alterum intra nemora & ſyluas dege-
e traditur, non diſſimili ritu Eſſænorũ Syriæ, Bra-
manes & Gymnoſophiſtę uocantur ſcriptoribus,
præcipue autem Straboni & Philoſtrato. Dicuntur
& Samanæi qui carnibus ueſci nephas habent, pa-
nis tantum & publico Orizę farinęq; cibo aliti, ceu
ibro ſecundo contra Iouinianum ex Bardeſane tra
dit Hieronymus. Ante autem dictum à nobis colo
atos eſſe Indos, uerum nõ tam exuſtos, quàm ſunt
Aethiopes. Plinius decimonono capite ſexti libri
ſcribit à Gange uerſa in Meridiem plaga tingi ſole
populos, quantumq; ad Indum accedant, tantum
colore præferre ſydus. Quod ſanè admiratione di-
gnum eſt, cum Indus amnis exitu ſuo in Rubrũ ma
re, haud ita multũ trans Parallelum æſtiuũ abeat, &
Orientis pars quæ ultra Gangem iacet, ad æqua-
torem etiam attingat: præterea Claud. Ptolemæus

in extima Sinarum regione in qua Cattigara opp
dum eſt, Aethiopes Indię ſtatuat, coloris, ut uideb
tur, imitatione ita dictos. Sed fortaſſe de Indis qui
tra Gangem ſunt Plinius eſt locutus. Quanq̃ ma
feſtũ eſt nigroris cauſſam ex toto ſolẽ non eſſe, ali
qui candidi naſcerentur Indorũ infantes, quod St
bo negat, ſed calorem corporũ & ſiccitatẽ, præter
& ſanguinis aduſtionem, ingeniumq́ꝫ ſeminis u
de fœtus concipitur, pariter ad hoc facere, ut hę ge
tes attrore ſint infectæ. Qua de re Albertus Germa
nus in libro de natura locorũ tradit. Sed & ſolis a
dor quamuis uehemẽs, æqualitate tamen noctiu
cum diebus illis in locis tẽperatur, et Luſitana ma
me nauigatio prodit quantũ ueterũ quidã errarin
qui intra tropicos habitari terras negarũt. Sub ęqu
tore enim dies perpetuo nõ longior duodecim ho
ris eſt, breuiaq́ꝫ illic dilucula & crepuſcula ſunt, pr
pter ſectionẽ horizontis cum æquatore angulis m
gis rectis, nec uariat uſq; adeò declinatio Tropici
iuxta quem dies plurimũ ſeſqui hora noctem ſup
rat, quin ſi aliæ caloris aucti cauſſæ non acceſſerin
temperata etiã & cõmoda illis in locis habitatio e
ſe mortalibus queat. Ad hunc modum Architectu
cœleſtis, in ſuo illo creationis opere, duabus potiſ
mum rebus, & uices temporũ digeſsit, & tenebra
noctium ardoribus oppoſuit, longiusq́ꝫ ad later
ſummotis, longiorem lucis præſentiam impartitu
eſt, uidelicet rotunditate terræ, & obliquo illo mea-
tu ſolis à Tropico in Tropicũ, æquinoctij circulo
obliquis angulis interſecto, quem nos ex circuli
imagi

naginarij obſeruatione, in ſtelligero cœlo, diſtri-
uto deſignatoq́ ſyderum habitu, deprehẽdimus.
ıde omnis dierum noctiumq́ & partium anni ua
atio manat, fitq́ diuino munere, ut æſtatis tempo
hoc longior dies ſit incolis regionum, quo lon-
ius ab æquatore illi abſceſſerint, atque hoc modo
lis diſtantia lucis diuturnitate compenſetur. Ne-
ue nobis tantopere diſsitis ab æquatore, hyberna
m noctium moleſtia inique ferenda, qui ſciamus
ijs quoque diuerſo in latere poſitis tunc luminis
loriſq́ beneficentiam impartiri, qui & ipſi ſole
d nos redeunte, ſuam hyemem tanta tenebrarum
ngitudine, ex æquo ferunt, quo æſtatis munere
os perfrui queamus. Sanè nec hyems extra natu-
m eſt, & ex niuibus magna cõmoditas deprehen
itur, obtectis uidelicet uehemẽti in frigore aruis,
dicibuſq́ & ſeminibus à gelu, ne prorſus enecet
ntiſper defenſis, donec ſerenitas adueniat, quæ &
iuem diluat deriuetq́, & luce terras foueat. Sed ut
deã unde cœperã, adeò nota tritaq́ nobis hodie
dia facta eſt, ut eã nullo non anno ingrediamur,
homines Indos etiã Germania uideat, nec mire-
r amplius. Proinde in ſpem adducor fore ut pro-
ediem eius quantumuis remotæ, pleniorẽ notitiã
abituri ſimus, modo ſint, qui regũ animos ad ho-
eſtiſsima illa gentium perquirendarum ſtudia ex-
itare nõ deſinant. Illud interim gaudio eſſe pijs de
et, quod in his remotiſsimis regnis ſunt, qui Chri
um IESVM nobiſcum confitentur, & quibus
nagnus quoq́ honos habetur. Sophronius tradit

Barptolemæum Indos primum erudiſſe. Sed
Thomam in Indiam ueniſſe idem hoc ipſo innu
quod Calaminæ illius ciuitate obdormiuiſſe eu
tradit. Quod ipſum & Hieronymus confirmat
Panteno ſcribens in catalogo, qui ſub Caracal
Imperatore, & Demetrio Alexandriæ epiſcopo, l
gatis Indiæ poſtulantibus, miſſus fuerit. Memi
et Rufinus Meropij cuiuſdam philoſophi, qui C
ſtantino imperante Indiam ingreſſus, occaſione
augendæ illic religionis noſtræ haud paruam p
buerit. Poſtrema terrarum & ſub axem iam uerg
tia, diuerſo à latere Caucaſi SCYTHAE tene
per gentes innumeras ſparſi, quarum nulla tam
exiguo ſuorum numero clauditur. Mons Ima
Caucaſi ramentum, quem & Graucaſum accol
id eſt, niue candidum uocant, duplices facit, ut a
te dictum eſt. Atque horum quidem qui extra Im
um in ortum iacent, præcipui memorantur Sere
Plinio, Solino, Marcellino, maximis amnibus
Hemodis, ſed & internis domeſticisq; montib
exortis, longe lateq; diuidui. Horum ſyluæ lana
ædunt, quam aqua perfuſam ex arborum frond
bus depecti & colligi ueteres prodidere. Proinde
Sericam dictam à gente, neque alia precioſiora ce
ſeri ueſtimenta ſolita, quàm quæ de huius lanug
nis filis texta ſunt. Porrò conſtat eam telam differ
à Bombycina, quæ multis iam à ſæculis uulgati
ma eſt, uermiculis eam ædentibus, qui Mori foli
paſsim, & iam nunc etiam in Germaniæ locis ali
quot ad eum uſum nutriuntur. Dubium uero a
cœ

eli & loci ingenio lanam illam à Seribus miſſam
onte arbores ædant,an animalcula ſint, quæ mo
aranearum eam texant. Iulius Pollux à uerme
rocreari ait,qui σὴρ dicatur. Vnde et Seribus nomẽ
ſe uideri poſsit. Certe Apollinari Ser dicitur ſingu
ri numero illius loci accola, ut pluratiuo Seres, de
uib. iam diximus. Nec ſat ſcio an probe Seruius,
ui cõfuſis lanæ generibus, Apud Indos, inqt, ſunt
uidam in arboribus uermes qui Bombyces ap-
ellantur, qui aranearum more tenuiſſima fila de-
ucunt, unde eſt ſericum, nam lanam arboream nõ
oſſum accipere quæ ubiq; procreatur. Hactenus
eruius. Ipſe Plinius receptus in primis author ſe-
rſim & lanæ meminit Bombycinæ, & lanuginis
ricæ, quã & caniciem uocat libro ſexto, neq; uer-
nium in eius relatione ulla mentio eſt, cum Bom-
ycinã tamen uermibus tribuat, lib. 11. Et Marcelli
us non uermiũ ſed arborum fœtum uocat lanam
ricam. Sed & Plinius cap. 10. & item 11. libri duo-
ecimi laniferarum arborum meminit quas nulli
ermes ueſtiunt: ſed alia naturæ munificentia lon-
e diuerſa, hoc ferunt ipſæ, quod Seres de ſuis arbo
bus decerpunt. Vetus autem fama eſt has gentes à
eliquorum mortaliũ conſuetudine abhorrere, ſua
ntum uendere nõ emere peregrina, ac ne linguæ
uidem illis cum aduenis cõmercium eſſe, ſed rerũ
recia oculis æſtimari. Pomponius libro 3. tradit e-
s rebus in ſolitudine relictis, abſentes peragere.
Vnde à Marone ante dictum uideri queat,

Ignoti facie, ſed noti uellere Seres.

Ex quibus omnibus intelligimus haud infelices
los eſſe, quippe qui paucorum indigent, commer
dantur enim à frugalitate, & apud ſe natis conter
uiuere dicuntur. Felicisſimi autem quod propè ſ
li Scytharum, armorum uſum ignorant. Parcis e
rum opibus nemo inuidet, & quoniam proxim
iniurij non ſunt, raro etiam iniuriam patiũtur. S
nec terra horum maligne cultoribus reſpondet,
eſt cauſſa cur ſoli agere, & ſuis rebus perfrui uelin
Gentium ſecundum Seras præcipuæ Eſſedonun
Tocharorum, Phrynorumq́;, quarum Plinius, D
nyſiusq́; meminere. Sed & Atacori finitimi Ser
bus memorantur, ab omni noxio flatu collibus ſ
cluſi, eademq́; qua Hyperborei aëris temperie, ce
Plinius libro ſexto tradit. Qui & Eoum Oceanũ
Sericum circumnauigari aſſerit. Preterea etiam Sc
thico emenſo, Seleucum & Antiochum reges p
fretum ſupra memoratum in Hircanũ mare & C
ſpium ueniſſe ait, præfecto claſsis eorum Patrocl
Vt non dubium ſit fabuloſa eſſe, quæ de imperui
illo ſupremi ſyderis gelu & glacie antiquitas null
fide prodidit. Citra Imaum feræ gentes & bellico
ſæ reliquam Scythiam amne Iaxarte Oceanoq́;
freto Caſpij maris clauſam, diſsipatæ & per ſolitu
dines habitant, de quibus quum Parthorum facer
mus mentionem, ex parte meminimus. Poſt arm
potiſsimum illis uenationis ſtudiũ eſt, nam & ſyl
uis immanibus clauduntur, quarum tam uaſtam a
licubi ſolitudinem eſſe ferunt, ut in prouerbiun
Scythica ſolitudo. etiam abierit & Scythica dici cœpta ſit quæuis ſoli
tud

do pauló aſperior ampliorq́ꝫ. Sed & ferarum nul
gentibus maior aut numerus, aut uarietas, ut de
agnitudine taceam. Habet quidem Africa præter
rocia, uenenataq́ꝫ, etiam uaria, ſed quæ in totum
agis ad admirationem ædidiſſe uideatur natura,
uàm ad uſum. Scythia illa ferè noxijs uacat, nec
ſi ab irritatis læditur, & magnum ex omni uena-
one emolumentum eſt. Et ſi Rutenis & Moſcoui
s, quibus plurimum cum noſtris cõmercij eſt, cre-
mus, exuuiæ murium & in totum pellificium il-
d nobile Mardrorum & Zobellorum (ut uulgo
ocant) magna parte Scythiæ illi, cuius in præſen-
a mentionem fécimus, debemus. Nihil enim di-
erſa eſt hæc regio Scytharum, ab illa quã uulgus
ercatorum hodie magnam Tartariã uocat. Quod
d mores attinet, raro illis ad luxum quicquam, ra-
us ad molliciem admittitur. Aduentitiarũ rerum
ulla admiratio, ac ne uſus quidem eorum, quæ lu-
are uires aut ſubuertere animum, & mentem illa-
ueare noxiarum rerum deſiderio poſsint. Proceris
unt corporibus, uigore artuum eximio, & pro cœ-
aëriſq́ꝫ natura fortitudine ſingulari. Quo dono,
uanquam haud comparabili cum animi bonis, ta
en per ſe etiam laudabili & eximio, gentes ab æ-
u & ſolibus ad Septentrionem remotæ præcipue
xcellũt. Quanquam citimis, nec ad eum modum
Phœbi ſemita remotis locis, hoc idem montana
ædita accolis præſtant, ob altitudinem uidelicet
oci habitati, quod Septentrionalia propter latitudi
em habent peculiare. Cuius rei cauſſas euidentes

afferunt authores, qui de rebus in natura inſign
bus ſcripſerunt: præcipui autem ex Græcis Ariſt
les et Alexander, ex noſtris Albertus Germanus,
modis omnibus magnus, ſi in meliora tempora
cidiſſet. Porrò Scythæ ferendis laboribus, iniu
cœli toleranda, perferenda fame, non ipſi modo
aſſuefaciunt, ſed & iumenta ad eum modum in
rant, ut inſueta etiam aliijs pabula petant, nec ra
arborum folijs et fruticum ſurculis ſaturentur. In
fit, ut militiæ tempus minimo illis ſumptu, pluſc
lo autem compendio peragatur. Neq; alia gens
piam, quæ breuiori tempore longiora itinera pe
ciat, aut militet tam peregre. A Tanai & Riphæ
iugis Perſarũ opes militiam conſcribere ſolitam,
te monuimus. Par illis & in caſtris uelocitas, quu
procul abeſſe creduntur, proximi ſunt, & improu
ſi obruunt: quum paratum accinctumq; hoſtem i
telligunt, eadem qua uenerant ſeſe uelocitate ſu
ducunt. Interim in aquatione & frumentatione
ërcenda, & intercipiendo commeatu ſolertiſſim
Sanè nec pugnant cominus, niſi multis à cauſſis
uictoria perſuaſi, atq; hoc conſilij ſemper primo l
co habent, ut uexatũ incurſionibus hoſtem, præt
rea fame, uigilijs, ſtationum moleſtia premant, ta
dioq; militiæ afficiant, & ad copias transferenda
& caſtra mouenda impellant, ut ponè ſequendo
doriri ſparſos, & conficere imparatos queant. Qu
bus artibus graues illas populi Romani legione
haud raro in Oriente magnis cladibus affecerun
Nunquam uero plus damni ab illis eſt, quàm cu
i

planis locis bellũ trahitur, & omnia uagis excur
ous patent. Memorabile autem, quod lib. 11. Stra-
o ſcribit. Haud ſcire ſe à quoquam in literas rela-
m, quod in horũ fines unquam quiſquã cum ex-
citu ſit ingreſſus. Quod ipſum ſeu metu, ſiue ſoli-
dinũ & aſperi cœli horrore, ſiue difficultate anno
e factũ eſt, profectò cauſſa fuit, ut Scythię tractus
u incognitus, ne nunc quidem aliter quàm finiti
arum gentiũ commercijs, aut horũ relatione qui
de in alias terras ſunt egreſſi, patuerit. Sed & Se-
ici & Antiochi regum diligentiæ aliquid gratiæ
beri ex his quæ Strabo & Plinius prodidere col-
gitur. Scythæ porrò perinde atque Parthi & Per- Scythæ ta-
inter maſculas uirtutes taciturnitatem habent, et citurni.
faciendum quàm dicendum promptiores ſunt.
irum autem hanc illos conſtantiam retinere poſ
quos conſtat interim ebrietate uinci, cuius pro-
indiuiduus comes eſſe loquacitas aſſolet, ut ue-
ſit ab Horatio dictum:

Fœcundi calices quem non fecere diſertum?

d hoc maiori laude digni habẽtur, quod ne ebrij
idem effutiunt ſecreta, & malefido arcanorum
ſtodi uino, frena inijciunt. Iuſtinus ſecundo li-
o & de uetuſtate illos gloriari ſolitos, cumq́ Ae-
ptijs antiquitatis præcipuis iactatoribus cõten-
ſe, & uiciſſe tradit. Sanè & Hieronymus Quæſt.
Geneſim originẽ eorum ad Magog Iaphet fili-
n retulit, cuius Geneſeos 10. cap. fit mentio. Gen
referre haud attinet, cũ quia plurimæ, tum etiam
uagæ, neq; uno tantũ loco celebres. Vnnos libet

memorare, quorum inter Scythicas gentes eti
Plinius meminit libro 6. quanquam Thunnos
nominat, ſed rectius Vnni ſine th, quemadmod
ex Euſtachio Hermolaus docet. Vnnos etiam D
nyſius poëta uocat. Extimos aliquando eorũ
ad Cronium oceanum & Caſpium fretum hab
runt, quorum originis eos Vnnos eſſe creditur,
poſtea circa Mœotim coluere, demum Longob
dis in Italiam ingreſsis, Pannonias occupauer
hodieq́ꝫ uoce uetuſta Vngari dicti, bellicoſa ge
& quæ ſub Lhudouuico Arnulfi Francorum re
filio imperatore, annis à nato Chriſto 909. To
ne patre & Geyca filio ducibus, uniuerſam
Germaniam atrociſsima uaſtatione perculit, Rh
co agro, & patria noſtra Sangallo, urbeq́ꝫ inſig
Baſilea, direptis, & magnaparte incenſis. Eod
tempore & in Gallias irruperunt. Poſtremo &
Italiam, neque hanc ſolum, ſed & in Germania
quam, ut in terrore & trepidatione, tributariam
fecerunt, quanquam haud diu ea gloria freti. Po
neque ingenia literis & artibus capiendis nata S
thiæ defuere. Anacharſis philoſophus notus
quem Athenæ inſtituerant, uir non eruditione
lum, ſed & continentia quadã ſingulari, qui ap
Ciceronem in quinta Tuſculana: Mihi amictui
inquit, Scythicum tegmen, calciamentum ſolor
callum, cubile terra, pulpamentum fames, lacte,
ſeo, carne ueſcor. Hic eſt Anacharſis, qui à quoda
interrogatus, an in Scythia eſſent tibiæ? Ne ui
quidem, inquit: ſubindicans tibijs & ſaltationib

fac

cile carere,qui uino nõ madent.Iterum rogatus,
uo pacto quis abſtemius fieret?Si turpes tibi ebrio
rũ,inquit,motus ob oculos ponas. Idẽ, ut prodit
iogenes,tres uuas uitẽ ferre dixit,primã uolupta-
,ſecundã ebrietatis, tertiã mœroris. Innuẽs modi
m uſum uini ſalutarẽ eſſe, & ad hilaritatẽ etiam
inere,immodicũ morbos & dolores parere. So-
ronius & ad Scythas Chriſti Euangeliũ per Bar
olemæũ et Andream prædicatũ fuiſſe,indicat:nec
hoc dubitandũ,cum prophetia teſtante,in omnẽ
rrã ſonus Dominici uerbi exierit. Quod ipſum et
te diximus,& mox paulò clarius oſtendemus.

SARMATIA ASIATICA.

Reliqua terrarum laxitas qua citra fretũ ad Rhi
pæos montes Tanaimq́ & paludem Mæoti-
m excurrit, Sarmatiæ Aſiaticæ tribuitur, Scythiæ
delicet pars,eiusq́ incolæ Scythæ Sauromatæ di
i:ab occaſu quidem Tanai claro amne,quem ab
colis Silin uocari Plinius prodidit, Europea Sar-
atia diſcreti:à parte autem Meridiei à Cholchide,
iberia & Albania,Caucaſijs montibus ſummoti:
i hoc à latere etiam ſeipſos altitudine uincere di
ntur. Illis propemodum ex æquo uita degitur.
eſerta tamen & neglecte culta ferè magis quàm
bes aut opulentos agros ſequuntur. Pars eorum
ſtis ſolitudinibus inſident,neq́ certis ſedibus ple
manent. Gentiũ eius tractus ipſe Plinius lib. 6.
& Pomponius primi libri fine, & in lib. 3. ubi

de Scythia, diſerte meminere. Nõ tacendũ Rhipæo
montes etiã alpiũ nomine cenſeri quibuſdã, & Ina
pinos accolas eius dictos eſſe, quorum & Tibullu
meminerit. Quod Ianus Parrhaſius haud incele
bris ætate noſtra Grãmaticus adnotauit. Secund
Tanaim maximus amniũ Sarmaticorũ memoratu
Rha, qui multis alijs receptis magna ui undarũ i
Caſpiũ pelagus profluit. Iuxta eum radix illa med
ca memoratiſsimæ ſalubritatis, quã Rha ſeu Rhe
on Barbarũ uocãt, naſcitur. Porrò Ponticũ Rha, ali
us generis radix, quàm Rheõ Galenus & Paulus
Cornelius Celſus, ſi Hermolao credimus, radicen
Pontica uocauit, ſupra Boſphorũ Cimmeriũ, uelu
lib. 3. Dioſcorides author eſt, prouenit. Dubitat aũ
Marcellus interpres eius, eadem ne ſit quam Barb
ram & quã Ponticam hodie medici dicunt, an di
uerſa? Hermolaus Corollarij tertio libro palàm ſe
perat, longè precioſiorẽ faciens Barbarã illam, qua
Reu uulgò dicitur, quàm Ponticã, cuius ſolius m
miniſſe Dioſcorides uideatur. Marcellinus lib. 22
quanquam non indicato diſcrimine de Mæotici
gentibus & Tanai locutus, Huic, inquit, Rha uici
nus eſt amnis, in cuius ſupercilijs quædã uegetabi
lis eiuſdẽ nominis gignitur radix, proficiẽs ad uſu
multiplices medelarũ. Hucuſq; Ammianus. Sun
alij quoq; haud ignobiles Sarmatiæ fluuij in Mæ
tin exeuntes, quorũ præcipui Lagous & Antacites
haud longe Tyramba oppido, à quo Antacæi pi
Antacæi piſces. ſces, quos & in Boryſthene capi Herodotus tradi
dit. Hij pro oſſibus cartilaginẽ habent. Et Antacæ
rum

rum præſtantiſsima ſalſamenta quotannis à Mæo-
tica palude in Adriam uſq; inuehi ſolitum, Hermo
laus aſſerit. Sunt igitur Antacæi, qui & Iſtrũ aduer-
ſum è Ponto ingreſſi, Pannonia inferiori menſibus
maxime Octobri & Nouembri capti, clariſſimę ur
bi Viennenſi magna copia inuehuntur. Ipſi uidi-
mus pleroſq; magnitudinis pondo 400. minimos
quinquaginta, frequentẽ numerum circiter pondo
centũ, ducenta, trecenta, plus minus, quorum ma-
gna pars ſalſamentarijs cedit. Sed et recenter coctis
eximia ſuauitas, & negant horũ lactibus quicquã
in cibo aut dulcius aut delicatius reperiri. Miror au
tem hac quoq; in parte naturæ uim, ut nõ minus in
undis piſces quã in terris uolucres aut feræ migrẽt,
centum quinquaginta minimũ milliaribus Germa
nicis ex Euxino mari in eum uſq; locum Pannonię
ubi illorum captura eſt, aduerſis, ſuauibusq; undis
innatantibus. Et memoria teneo Antacæum duo-
bus milliaribus ſupra urbẽ inclytam Viennam ca-
ptum piſcatorib. magno miraculo, paucos annos
antequã illuſtris princeps Cæſar Maximilianus ex
humanis excederet. Porrò peculiare iſthoc habent
amnes Scythici, ut præ cæteris piſcoſi exiſtãt. Sed et
ferarũ ingens, ut alijs itidẽ Scythis, copia eſt Sauro-
matis: canesq; nõ robore ſolũ & magnitudine, ſed
& ferocia admirandi, quorũ uſum nõ in uenatu ſo
lum aduerſum quantumuis immanes feras, uerum
etiam in bello contra hoſtẽ præcipuum eſſe, memo
ratur. In huius Scythiæ parte Turcæ Pomponio et
Plinio poſiti ſunt, quorum originis exiſtimantur,

qui hodie in Aſia & Europa latiſsime dominãtu
poſt Macedonas & Romanos haud dubie poten
tiſſimi, ut Patriarcha ille Aquilegienſis, ſuis in Pli
nio caſtigationibus tradidit, quod ſanè hoc certiu
eſt quo maior illis ab huius morte, gentiũ, urbium
terrarumq́ʒ acceſſio facta eſt. Annus enim iam qui
quageſimus quartus agitur ex quo Barbarus im
matura morte, & ætate etiamnũ florida, nec leui lit
rarũ iactura Romæ deceſſit. Sed redeo ad Scythas
qui licet ſæuas fermè frigore & niuibus hyemes h
beant, tamen haud eſt illis adeò aſſidua cœli tamq́
inimica ſemper inclemẽtia, quin cõtra, æſtiuos me
ſes & temperie aëris eximia & ubere rerũ prouent
peragant, ut parum æque quidam ueterum ſcript
rum eam partẽ orbis ceu damnatam, & frigoribu
quaſi perpetuis infamẽ traduxerint, ut ſinamus in
terim modeſtiæ gratia inexcuſſum, quod tantoper
diſſentiunt, quæ prodidere. Enimuero ſi ſereno c
lo ſoloq́ʒ fertili Hyperborei ad extimũ Septentrio
nem, illorũ teſtimonio, remoti fruuntur, ſi tam cle
mens Arimphæis & ipſis in penitiſſima Scythia l
catis, aër eſt, ſi tanta rerũ ubertas quantã illi prædi
cant ſponte etiã enaſcentiũ: quid oro cauſſæ ſit, cu
minus fertilibus alicubi locis agere Sauromatas &
Scythas uideri debeat? qui tot tamen parallelorum
interuentu ſoli magis adproximent? Præterea exp
rientia conſtet, Prutenorum & Liuonorum (ut h
die uocant) maritimam oram, quorum paralleli a
ſexageſimam tertiam partem latitudinis abeunt
uel negligentiori culturæ benigniſsime frumen
tum

um reddere ſolere, et intimus interim angulus Mæ
otidis ubi Alopetia inſula prætēditur, quinquageſi
mumquintū gradū latitudinis ab æquatore circulo
non excedat: citra quem tamē maior frequentiorq́;
Sarmatiæ, cuius modo facimus mentionem, pars
iacet, ut dubitari nequeat nihil obeſſe, quin illi ut
auſtro ſunt & ſolis uiæ propiores, ita quoque tem-
periem cœli haud minus commodam habeant, at-
que illi habent, qui propius Axem habitant. Sed o-
mnem ambiguitatem Maximiliani Imperatoris ad
Moſcos nuperrima legatio ſuſtulit, nihil horum a-
gris, quæ modo ad commodam uitæ alimoniā atti
nent, deeſſe confeſſa. At uerò indubium eſt illorum
ditionē ultra Hyperboreos patere. Nec hoc quidē
prætereundum Sarmatas cum Europæos tum Aſia
ticos, & confuſas illis Mæoticas gentes, incantandi
præſtigio, aliiſq́; id genus magicis artibus fuiſſe no-
tatos, quod manifeſte docent ex Græcis Dionyſius
poëta & interpres eius Euſtathius, Latinorū autem
Pomponius Mela et noſter Auguſtinus. Sed et Flac
cus in Scythicarum gentiū Catalogo libro quinto,
Centoras, inquit, & diros Magico terrore Cho-
atras. Fuiſſe & Amazonum turbā illis in locis ma-
gno conſenſu traditur, Sauromatidas dictas ueteri
bus, propter Sauromatarū uidelicet & Geloſcytha-
rum cōnubia, quos ideo Γυναικοκρατουμένους dictos uo-
lunt, quoniā uictricibus illis paruerint, & ad ſobo-
lem procreandā fuerint obſecuti. Profecto non in
Scythia ſolū, ſed & in Aſia, & Aethiopide & India
Gynæcocratias fuiſſe ſcriptoribus memoratas, alio

loco monuimus:ſed ciuilius his honeſtiusq́ impe=ritandi genus in ſuos, quàm Scythicis illis Viragi=nibus in Scythas fuit. Etenim & noſtra ætas habuit principes alicubi fœminas, tantæ prudentiæ (quan quam id rarum in hoc ſexu eſt) ut uiris etiam admi rationi fuerint, inter quas præcipue laudatur Eliſa-betha, Ferdinandi Hiſpanorum regis, qui ob pul-ſos Saracenos Catholicus uocatus eſt, coniunx, a-uia materna Caroli & Ferdinandi principum, qui hodie rerum potiuntur.

PARADISVS.

POſt Indiam & Scythias commemoratas libuit pauculis et de Paradiſo dicere: ſuſpicatus enim ſum parum æque laturum lectorē, ſi tot terris, gen-tibusq́ peragrandis, nuſquã eius loci qui maxime quæritur, meminiſſem. Scripſi quidem iam olim ea de re compluſcula in Apologia qua doctiſſimo ui ro D. Ioanni Camerti Theologo reſpondi, ſed ad paucorum fortaſſis manus illa peruenerunt, proin de quando me prioris ſententiæ non pœnitet, repe tam breuiter, præfor'q́, quod antea quoque teſtatus ſum, nihil me præfractius aſſerturum, neq́ præiudi caturum ullis, ſeu ueteres aut mediæ ætatis Com-mentatores ſequi lubet, ſeu recēter prodita quæ me liora certiorá'ue duxerint, recipere. Neque neſcius ſum hoc nos honoris ac uenerationis diuinæ ſcri-pturæ debere, ut quæ parum in ea perſpicua eſſe ui dentur, ita ceu ſuſpenſo gradu tractentur, ut ne-

que

ae nobis arrogantius tribuiſſe, neque aliorum iu
ciis,ſeu,ut Paulus ea uocat, propheriis fidentius,
uàm Chriſtiana modeſtia ferat, detraxiſſe uideri
ueamus. Igitur Geneſeos ſecundo capite ad hunc
odum habet Moſes: Plantauerat autem dominus
Deus paradiſum in Eden à principio in quo po-
uit hominem quem formauerat. Et paulò inferi-
s: Tulit ergo dominus Deus hominem & poſuit
um in paradiſum uoluptatis,ut operaretur & cu-
odiret illum. Et in fine tertii capitis de Adamo
am in peccatum lapſo,locutus: Et emiſit,inquit, e-
m dominus Deus de paradiſo uoluptatis, ut ope-
aretur terram de qua ſumptus eſt, eiiecitq́; Adam,
t collocauit ante paradiſum uoluptatis Cherubim
& flammeum gladium uerſatilem ad cuſtodiendũ
iam ligni uitæ,&c. Ex quibus locis apparet παρά-
δεισον,id eſt hortum illum in quo primi homines e-
gerunt certò loco & priuato fuiſſe, qui Eden co-
gnominatus ſit ob delitiàs loci, ſiue in Eden, id eſt
n deliciis plantatus fuiſſe intelligatur, ut paſſim ex
ponit Hieronymus. Etenim probabile fit hoc ip-
ſum,hac quoq; cauſſa, quod à Moſe dicitur arborē
uitæ in medio paradiſi, lignumq́; ſcientiæ boni &
mali Deum produxiſſe,prætereа ſcaturiginem flu-
uii in quatuor capita diuiſi, paradiſon irrigaſſe,ſed
in totum clariſſima uideri poſtrema tertii capitis
uerba,quæ Adamum emiſſum è paradiſo in terrã,
ut operaretur eam, indicant: ſed & clauſum eum
locum innuunt & præmunitum cuſtodia, ne cui
mortalium aditus pateret. Aliò quoque in loco

Sodomæ & Gomorrhæ tractus paradiſo domin
comparatur, ob fertilitatem, Geneſeos 13. ceu ind
intelligi debeat, eum hortum alicubi gentium eti
amnum exiſtere. Quibus præcipue Geneſeos loci
commota, ut arbitror, uetuſtas uarie de paradiſo tr
didit: alijs (uelut docet libro 8. ſuper Geneſim Au
guſtinus,) paradiſum ſola allegoria explicantibus
alijs nudam hiſtoriam ſequentibus, nec admitten
bus allegorica: tertijs, ita hiſtoriam tractantibus d
paradiſo corporali ut interim myſticos & rerũ ſpi
tualium ſenſus non excludant. Quorũ ſententian
idem author ſecutus palàm aſſerit, Deum ſine my
ſterijs rerum ſpiritualium corporaliter præſentatis
hominem in paradiſo agere noluiſſe, & in arbor
uitæ, præterea in illa dinoſcentia boni & mali, no
uitam ipſam nec dinoſcentiam, ſed ſacramentũ ui
tæ & dinoſcentiæ fuiſſe, quanquam re ipſa arbore
illæ extiterint in horto quē ab initio Adam cũ Heua
tenuit. Recte enim Hieronymus in Danielem ſcr
bens eorum deliramenta damnat, qui umbras & i
magines rerũ pro ipſis rebus ſequuntur, & flumina
paradiſi arboresq́, allegoriæ legibus ſubuertunt
Nec uideo ab horum ſententia diſſentire Ambroſi
um, quanquam ſtudioſum allegoriæ, ſed hiſtoriæ
tamen fidem agnoſcentem. Cæterum, ubi ſit Para-
diſus aut fuerit, magna quæſtio eſt. Lactantius Fir-
mianus proxime à me nominatis antiquior, deci-
motertio capite libri ſecundi tradit Deum hortum
illum fœcundiſſimum & amœniſſimum in parti-
tibus Orientis omni genere ligni arborumqúe
conſe-

onſeruiſſe, ſcriptura, ut arbitror, adductus Gene-
ſeos 2. Plantauerat autem dominus Deus paradi-
ſum uoluptatis in Oriente, &c. Ad quem modum
uulgatam lectionem uel ſua ætate habuiſſe palàm
annuit, ſuis in Geneſim expoſitionibus Hierony-
mus. Citatur & Auguſtinus ad Oroſium ſcribens
in eandem ſententiam, niſi quod ſeiunctum à terris
Oceano, & ad Lunarē uſq; circulum pertingentem
paradiſum facit, dubiū an Platonis, an ullius alius
opinionem ſecutus. Ille enim in dialogo qui Phe-
don inſcribitur, Socratem in carcere, quum iam ue-
nenum ſibi hauriendum eſſet, de animarū immor-
talitate diſputantem inducit, ubi terræ cuiuſdã ſub-
limis, & ſupra elementorum fines poſitæ meminit
amœniſſimæ ſanè & iucundiſſimæ, ad quam iuſto
rum animæ, uitæ longè prꝙſtantiſſima commutati-
one facta, commigrent, & felix æuum degant, &c.
Etenim Auguſtinum Platonicæ philoſophiæ fau-
torem ne dicam admiratorem fuiſſe, ſatis multis è li
bris ſuis conſtat. Certe eum cæteris omnibus cum
Cicerone prætulit, alicubi teſtatus haud aliena à
Chriſtianiſmo interdum tradidiſſe, ut inde fortaſſe
uериſimile fuerit, hoc magis Socraticam diſputatio-
nem arriſiſſe uiro tanto, quod & Moſis hiſtoriam et
Hebrꝙorum libros legiſſe Platonem, creditur. Nam
hoc ipſum Euſebius Cæſarienſis libro præparatio
nis Euangelicæ undecimo & duodecimo multis
confirmat. Profecto & Tertullianus uetus author,
in Apologetico aduerſus gentes, ſcriptores Ethni-
cos pleraq; omnia à prophetis accepiſſe, ſi quid re-

ĉte tradidiſſent, quędam autem & tradendo uiciaſ
ſe innuit, Paradiſi nominatim mentione facta, e
cuius amœnitate illi Elyſios campos, beatorum ſp
rituũ ſedem deſcripſerint. Sed ipſa Tertulliani ue
ba adſcribemus: Omnia, inquit, aduerſus ueritat
de ipſa ueritate conſtructa ſunt, operantibus æmu
lationẽ iſtam ſpiritibus erroris: ab his adulteria hu
iuſmodi ſalutaris diſciplinæ ſuborta, ab his quæ
dã etiam fabulæ immiſſæ, quæ diſſimilitudine fi
dem infirmarent ueritatis, uel etiam ſi poſſent, eui
cerent: ut quis ita non putet Chriſtianis credẽdum
quia nec Poetis nec Philoſophis: uel ideo mag
Poetis et Philoſophis exiſtImet credendũ, quia no
Chriſtianis. Itaq; & ridemur Deum prædicantes i
dicaturũ, ſic enim poëtæ & philoſophi tribunal a
pud inferos ponũt. Si gehennam cõminemur, qu
eſt ignis arcani ſubterraneus ad pœnam theſaurus
proinde decachinnamur, ſic enim illis & Pyriphle
geton apud mortuos amnis eſt. Et ſi paradiſum n
minemus, locũ diuinæ amœnitatis, recipiendis ſa
ctorũ ſpiritibus deſtinatum, materia quadã igneæ
lius zonæ à notitia orbis communis ſegregatũ, El
ſij campi fidem occuparunt. Vnde hęc, oro uos, ph
loſophis aut poëtis tam conſimilia? Non niſi de n
ſtris ſacramẽtis, ut de prioribus. Ergo fideliora ſun
noſtra, magisq́; credenda, quorum imagines quoq
fidem inueniunt de ſuis ſenſibus. Hactenus Tertu
lianus. Idem ſentiens cũ Euſebio Græco authore e
ſe iuniore, ſcilicet, Ethnicos mutuatos ex ſacris no-
ſtris libris pluſcula, ſed uicioſe detorta, quib. noſtr

ut fi-

fideliora merito præiudicare debeant, atque hoc
agis decere ut ueritatem retineamus de ſuo fonte
uſtam, quo leuius Ethnici deliris ſenſibus ſuis ad
bellas ad imponendũ natas accedunt. Igitur cum
author tam eruditus (quo neminem alium prȩter
enȩum antiquiorem Latinorũ eccleſiæ habent) ni
il diſſimulet Socratem ex ſacris libris mutuatum,
uæ de terra illa cœleſti diſputauit, non alienum à
ero fuerit, uel Auguſtinum uel alium quempiã ue
rum, ad eundem modum quo ille de paradiſo, ut
ote intercluſo iam & communito à mortalium a-
itu loco, obiter ſentire uoluiſſe, quæ boni conſule
nemo nequeat. Quanq̃ Tertullianum liquet, nõ
e ullo horto terrarũ, qui primos noſtros parentes
luerit, ſed de cœleſti beatorũ ſede locutum eſſe. Lo-
um enim definit ſanctorum ſpiritibus deſtinatũ, ſe
regatum aũt à cõmuni orbe, zona ignea, hoc eſt,
iſi fallor, ignis ambitu & regione, ut noſtri uocãt,
uam infra ſphærã lunæ philoſophi collocarunt.
d quem ſenſum ſi Auguſtinus expoſuerit, nec de
orporali terrȩ parentum primorum domicilio, ſed
e cœleſti Paradiſo ſenſerit, haud dubie uel Socratẽ
ommode, uel Tertullianum imitatus uideretur.
it enim Euſebius etiam Socratem de cœleſti terra
ocutum fuiſſe. In carcere enim & in extremo ſpiri-
u de animarum migratione diſſerens, amicos ne il
achrimentur admonet, lætandum eſſe non dolen-
um innuens, quoties conditio melior à deteriore
ecernitur. Nemo autẽ tam hebes animi puto, aut
neſcius rerum eſt, qui animas corporis ergaſtulo

liberatas ulla corporali uiſibilium rerũ amœnit
capi,aut oblectari poſſe,ſibi perſuadeat:ſed norit
portere ſpiritale eſſe et extramundanum quo fru
tur,Proinde fateor admiratũ me eſſe,quid nam C
lium Rhodiginum recentiſſimum ſcriptorem, m
nimeq́ꝫ indoctum hominem ad hoc impulerit,
in uolumine illo ſexdecim librorũ, quos Antiqu
rum lectionum inſcripſit,Socraticam ſentẽtiam,
terreſtrem paradiſum primorum hominum, ac r
potius cum Tertulliano & Euſebio ſed & cum ip
Socrate,ad beatorum ultramundanam mãſioner
referendam eſſe duxerit?At eſt in nobis natura cõ
paratum,ut præiudicio caliginem oculis noſtris c
turbante, plerunque in rebus haud ita obſcuris h
lucinemur,et magnos errores magnorum uiroru
authoritate perſuaſi, tranſmittamus. Beda presb
ter Auguſtinum,ut arbitror,ſecutus,haud diuerſu
quâm ille tradiderat,prodidit,ad lunarem uſq; glo
bum altitudine paradiſum pertingere aſſerẽs: quo
cum Thomæ Aquinati abſurdũ uiſum eſſet,ita mi
gat dictum à Beda, ut ſimilitudinem quandã tem
periei aëris paradiſi,& eius quietis ſerenitatisq́ꝫ,qu
ſupra elementa eſt, ſecutus uideri debeat, nõ auten
ſic accipi,quaſi re ipſa ullus terræ locus eò uſq; per
tingat.Mire autem opinionibus uariatum eſt à re
centiſſimis gloſſatoribus Petri Lombardi Parrhiſi
rum epiſcopi, quem ſub Friderícho primo, anno
circiter quadringentos ſeptuaginta poſt Bedæ ten
pora,ueterum aliquot ſcriptorum ſententias cõcir
naſſe & in quatuor libros diſtribuiſſe, ſatis conſta
anni

nis quinquaginta ferè ante Mendicãtium (quos
ocant) natos Ordines. Enata mox tanta Scriptorũ
ultitudine, collectitiam eius farraginem, dubium
ponentium ne, an implicantium, ut fidem uix ca
at, ullum ab hominum memoria ſcriptorem, tot
terpretes nactum, qui ipſe tamẽ nihil aliud quàm
terpres, et humanarum opinionum magis quàm
uinarum rerum ſarctor fuerit: etiam ſi fatendum
t, nec indoctum eum nec indiligentem uirum fu
e, ſed talem tamen, qui præter expectationem uel
am, uel aliorum ſui temporis, nouo & inaudito
heologię generi, à Catholica Eccleſia mille & du
ntis annis haud magno diſpendio morum aut pi
atis ignorato, feneſtram aperuit. Quam fortẽ Gra
ano quoq; obtigiſſe uidemus, & ipſi non indili
enti homini, ſed cui longe aliter ceciderit inſtitu
m, quàm ſperauit. Voluit enim, niſi fallor, prodeſſ
compẽdio, in eo maxime ſęculo, quod librorum
mma & penuria & raritate laborabat. At uero dũ
oc agit, tantum pelagus induxit interpretũ et com
entariorum, ut ſatius fuerit, librarijs conductis,
ontificum reſcripta, Synodorum decreta, ipſaq; in
rimis ueterum authorum uolumina integra ædे-
, quo in multorũ ueniſſent manus, quàm ad hunc
odum à ueterum lectione, in tot quæſtionum, du
iorum, & nodorum deuteroſes, & prægnantium
ut uocant) difficultatum, anguſtias, amphractus &
ræcipitia lectorem præter etiam expectationẽ ab-
ucere, ut de ſcriptura interim ſileamus, quam con-
at, præ illorum tractatione, multis ſæculis ſi non

contemptam, certe intermiſſam, & à multis neg
ctamq́ fuiſſe. Sed ad Lombardum, ſimilia paſſu
redeo. Qui libro ſententiarum ſecundo, diſtin
17. & 29. citatis antiquorum, in primis autem A
guſtini ſentẽtijs, quum campũ illum paradiſi ha
longe & leui paſſu ingreſſus eſſet, interpretes lo
giſſime digreſſi magna diſſentione cõflictati ſu
alijs in ortu paradiſum, in occaſu alijs, multis in
torridam Zonam, nõnullis ſupra mediam aëris
gionem eam ſtatuentibus. Porrò & torqueri qu
dam obſeruatum, propter amnium tãto interua
diſtantium, ortus, qui tamen è paradiſo ſcriptura
ſte fluant. Plerosq́ ſuſpenſos tenet uitæ lignũ &
noſcentiæ fructus, non paucos Cherub remora
& Romphæa. In ſumma aũt ambiguitate haud
ud frequentius perfugiũ doctioribus, quàm ut ſ
aliosq́ à decernendi temeritate coërceant, certi i
rim pro Auguſtini ſententia, Deum hęc & alia po
ſe, etiã ſi animus humanus non aſſequitur. Hoc ſ
lo conueniunt fermè, quos equidem uiderim, qu
priuatũ locũ, ſecluſumq́, & à mortalium notitia r
motũ eſſe paradiſum definiunt. Quoniã hoc ipſu
et Moſes ſenſiſſe uideatur, ceu ante diximus. Nec
ud ab illis docetur, qui & ipſi poſt Lombardũ exti
re Bibliorum interpretes, præcipuo autem Lyran
quem ipſa tamen hiſtoriæ ſeries diuerſæ ſententi
admonere potuiſſet. Enimuero ut mundum ipſu
ad conteſtationem potentiæ, maieſtatis, iuſtitiæ,
gloriæ Dei creatum & productum eſſe recipimu
ita eius cauſſę finem quendam, in homine ad ſim

litudine

tudinē Dei creato, ſitum eſſe, & exinde omnia po-
ſſime propter hominē comparata fabrefactaq́ꝫ, ex
oc maxime intelligimus, quod Moſes poſt deſcri-
tã terrę aridę ab undis ſeparationē, ſtellarumq́ꝫ cre
tionē à quibus terra illuminaretur, præterea poſt
mne genus animaliū productionem, dominum
)eum ad hūc modum locutum tradit Geneſeos 1.
'aciamus hominem ad imaginem noſtram ſecun-
ūm ſimilitudinē noſtram, VT PRAESIT pi-
cibus maris & uolatilibus cœli & iumentis, uniuer
æq́ꝫ terræ, omniq́ꝫ reptili quod mouetur ſuper ter-
ā. Et creauit Deus hominem ad imaginē ſuam, ad
naginē Dei creauit illū, maſculū et fœminā creauit
os. Benedixitq́ꝫ eis Deus, & ait eis Deus: Creſcite
& multiplicamini, ET REPLETE terram, &
ubijcite eam, & dominamini piſcibus maris, & uo
atilibus cœli, & uniuerſis animātibus quæ mouen
ur ſuper terrā. Dixitq́ꝫ Deus: Ecce dedi uobis omnē
erbam afferentē ſemen quę eſt ſuper faciem OM
NIS TERRAE, & omnis arbor in qua eſt fru
tus arboris ſeminans ſemen, uobis erit in eſcam &
unctis animantibus terræ, omniq́ꝫ uolucri cœli, &
niuerſis quæ mouētur in terra, &c. Quibus uerbis
eſtatur propheta, in uſum hominis creata omnia,
umq́ꝫ ſolum ad imaginē Dei et ſimilitudinē condi
um: iam tum ſignificans longe aliam conditionē
ſſe hominis, poſtremo creati, & ad imaginē cōdito
is, q̄ reliquorum uiuentiū quæ illius gratia condi-
a uiderentur: quippe principem eum & dominato
em cæterorum in terris ſtatuit. Factum enim eſſe

ait ut præſit, etiam piſcibus maris & uolatilibus c
li. Item, ut terram non repleret ſolum propagatio
ne cui benedictum eſt, uerumetiam ſibi eam ſubij
ret, & omnium animantium generi dominaretu
Hoc ipſo enim quod dixit, Replete terram, domin
mini uniuerſis animantibus, ſubijcite terram: cla
riſſime docet, totam terram extantem et omnigen
(ut tum erat) cõſertum fructibus, ſedem & hortu
illum Adæ & poſteritatis futuram fuiſſe. Nam &
Apoſtolus apud Lucam Act. 17. ex uno ſanguin
omne genus hominum à deo factum docet, ut i
habitaret ſuper uniuerſam faciem terræ. Tota igi
tur terra paradiſus ille erat, ubertate, amœnitate, fe
citate, circumquaq; illuſtris, in quo nihil dum ſteri
le damnatũ aut noxium erat: nam ne mortem qu
dem guſtaſſet innocens iuſtaq; hominis conditio,
ſerpens ille qui ab initio malus & mẽdax fuit ſimu
homini non fuiſſet noxius. Accedit ad hæc quo
Adamo in paradiſo poſito, omnis generis animali
Deum obtuliſſe, Geneſeos ſecundo capite ſcribitur
uidelicet ut nomina illis imponeret. Omne igitu
animalium genus paradiſus, imò uero omnia ani-
malia, continebat. Non conſequitur autem, ut, ſi d
mus locum illum in quem creatus Adam transla-
tus eſt, eximie ac præ cæteris terræ tractibus amœ-
num, præterea arboribus illis, uitæ & dinoſcentiæ,
conſitum fuiſſe, ideo diuerſum eum, aut exemptum
reliquis terris eſſe. Etiam ſi incertum arbitror quo
in loco primus parens nondum patrata præuarica
tione, aut ſolus ipſe, aut poſtea cum coniuge dege-
rit,

it: quis enim hoc in tanta regionum tractuũq; im-
menſitate indicet? præſertim quod hiſtoria Geneſe-
os adusq; Noam & diluuiũ, non niſi duorum loco-
rum priuatim, quod ſciam, meminit. Enos ſcilicet
urbis à Cain cõditæ, & Eden, ubi paradiſus fuit, id
eſt locus ille deſtinatus, quem primum duo homi-
nes, Adam & Heua incoluerunt. Cæterum ubi E-
nos fuerit, uideo quidẽ quoſdã indicare auſos, ſed
ſine teſtimonio, authores enim qui ab illis citantur
dubiæ maxime fidei ſunt. Nec me præterit quid de
oppido Paradiſo, cuius haud longe Damaſco, Me-
a, Plinius & Strabo meminere, multi ſentiãt. Quid
Iudæi de Chebron quæ Cariatarbe, id eſt quatuor
uirorum urbs dicta ſit, referẽte etiam Hieronymo,
quoniam Adam, Heua, Iſaac & Iacob illic ſepultos
eſſe ſit creditum. Quod ſi maxime eſſet, ut aſſeritur,
tamen ne ſic quidem notus nobis locus ille primæ
uoluptatis fieret, partim quod egreſſus illum Adã,
poſt irrogatam terris maledictionem, alio in loco
habitauiſſe ſcriptura teſte memoratur, partim etiam
quod tot ſæculorum, quibus ille uixit, excurſu &
in tanta prolis ſuæ ſuorumq; multitudine, uariari
subinde & transferri ſedes potuerunt. In totum au-
tem ſpacioſam & amplam regionem comple-
xum fuiſſe locum illum uel primis parentibus at-
tributum in Eden, cuius Moſes meminit, cum ani-
malium mentio ſupra memoratorum, tum amniũ
paradiſum rigantium ſitus, hodieq; notus, con-
uincit. Quis enim, uel à limine ſalutatis Geogra-
phiæ ſtudijs ignorat, Aethiopiam & Aegyptum,

per quas Nilus ingreditur? quis Armeniam, Meſo-
potamiam, Syriã, Arabias, Perſidẽ, Aſſyriã, per qua
Tigris & Euphrates meant? Denique quis patenti
ſſimum Indiarum tractum neſcit, quem medium r
gat Ganges? Quod ſi maxime dubitetur de quibu
dam amnibus, ut uideo de Gange & Nilo dubita
ri, illi ne ſint quorum meminit Moſes, an alij, ta
men ex origine duorum fluuiorum Tigris & Eu
phratis, de quibus ut à Moſe nominatis, nemo un
quam dubitauit, latum amplumq́ fuiſſe locum E-
den conuincitur. In Armenia enim quæ maior co
gnominatur, non Euphrates modo & Tigris, ſe
etiam Araxes & Cyrus clariſſimi amnes, haud it
procul diſſitis fontibus meant, quod ſi & hos ipſo
Propheta intellexiſſet, tamen nihil minus conſe
quens foret, ampliſſimo in tractu locum delitia
rum expanſum fuiſſe. Siue illorum ante diluuiun
certus aliquis fons fuerit unde laberentur, ſicut ue
teres Caſpium ex Oceano defluentẽ, occultis mea
tibus diffluere crediderunt, ſiue fontem eum Ocea
num ipſum intelligimus, qui liquorem his amni
bus impertiat, ut Damaſcenus exiſtimauit. Paradi
ſus igitur, ut ſummatim dicamus, nec diuiſus aut ſ
gregatus ab aliarum terrarum continente, nec in
ſueta eleuatus altitudine locus, ſed ipſa continen
fuit terrarum, quatenus ab undis extitit, nec conti
nens ſolum, ſed & inſulæ & quicquid ex decret
creatoris exemptum undis fuit, ad ſedem & cultu
ram humanæ propagationi paratum. Cuius par
tem fuiſſe intelligimus, hortum illum aut Orienti
au

aut delitiarũ, ſine dubio eximie ornatum & conſitum, in quem Deus factum de limo terræ primum hominem tranſtulit, dubium quidem quo loco, ſed in Oriente tamen haud dubie poſitũ Moſi, quod palàm ex amnium paradiſi nomenclatura deprehenditur. In illo arbor uitæ fuit, æſu ſaluberrimo, præterea arbor uetiti fructus ſcientiæ boni & mali, quibus id nominis non hac quidem cauſſa datum eſt, uelut in arbore aut ex arbore, uita ulla interior, aut ſcientia eſſet, ſed quod hiſce externis ceu ſignis poſitis, & (ut Auguſtinus ea uocat) ſacramentis, primi homines de internis etiam & ſpiritualibus admonerentur. Etenim homo tueri ſeſe obedientia & uiuere potuiſſet, nec ueſci uetitis, ſed libertate in qua conſtitutus fuit abuſus, præbere aurem ſerpenti maluit, & legẽ creatoris uelut inuidentem & arcentem à melioribus non contemnere modo, uerumetiam prodere, ſublimia neſcio quæ & dijs paria ambiens, ſed & aduerſus Deum (ô facinus indignum) quaſi parcum remuneratorem, qui nihil tamen meritis ſuapte bonitate & uitam & felicitatem donauerat, intumeſcere, Socius conſiliorum diaboli factus, & ob culpæ mox agnitæ reatum, in eadem mortis & damnationis uincula coniectus, in quæ ille antea ſuis itidem bonis abuſus inciderat. Hinc illa uiro & mulieri nuditas deprehenſa, quæ ante caſum, innocentia induta latebat. Hinc mali ſcientia, quum Adam fugeret, cum puderet facti. Tergiuerſando enim hoc magis prodidit cõſcientiam quo fucatius criminis cauſſam amolitur,

reamq́ agit coniugem, cui quidem legem uiolan-
ti, non obſequi ſed imperare debuerat. Miſer au-
tem & mœſtus tandem uidit & cognouit, quod
minime cognitum fuiſſe præſtitiſſet: nempe quàm
bonum & exoptabile fuerit frui innocentia, pare-
re Deo, diligere ipſum, eius uoluntati obſecunda-
re, ab eo ſolo hærere, quod ipſum tamen de gradu
iuſtitiæ detruſus, præſtare amplius non poterat.
Quid inquis? Neſcirene præſtat quàm bonum ſi
Deo credere & parere eius legi? Bonũ eſſe non po
ſe putabam, qui hæc ignoraret. Certe bonũ eſt pec-
catori agnoſcere culpã, & dolere de peccato. Ne
ſpiritu domini caret animus, qui talia non ſimulat
præſtat. Neq́ aliud hodie nobis per miſerã illã car-
nis ſeruitutem, maius aut tutius refugium, quàm
quod à nobiſipſis ut reis mortis, dolore & deteſtat
one mali, ad eum tendimus manus, cuius ſolius m
ſericordia ſeruari nos ſcimus. At quanto ſatius fuiſ-
ſet tueri innocentiã, & à uetito cibo abſtinere, quà
crimẽ tanto poſteritatis malo cõmiſſum deprecari
contraq́ dominum & creatorẽ impia præuaricatio
ne peſſum abitum eſſe fateri? Quotus autem quiſq
eſt ex omni mortalium numero, qui hoc ſenſu ca-
piatur, ut errata ſua ſaltem intelligat, nedũ doleat
Quænam caro tam agilis & promptæ intelligen-
tiæ eſt, ut ſeipſam è cœno et luto (in quo ab horun
primo caſu hæret & uoluitur) ſubleuare & eriper
queat? Sed legẽ obijcis naturæ. At ea percellit cõſci-
entiã, non tranquillat, & gratia animari nos ad pœ
nitentiã, nõ natura, theologi paulò ſaniores confi
mant

ıant. Siquidem dura eſt doloris etiam iuſti condi-
o, quoq; magis æſtuat & animum affligit, hoc ſe
:iorem eſſe illum teſtatur, qui, quod doleat, non
ommiſit. Quanquam noſmetipſos plerunque re-
icimus dolentes, nec æſtimamus quàm indigne
gerimus, ſed quàm ægre illo quod amiſimus care
nus. Ita dolent in ſeruitutem redacti, dum memi
erunt libertatis, quam inſigni aliqua culpa amiſe
. Sic mœrere decoctores uidemus dum diuitiarũ
uas poſſederunt, recordantur, & iam miſeri diſcũt
uanto ſatius fuiſſet recte illis uti, quàm indulge-
uoluptati. Multos crapula grauioribus morbis
nplicat, pleroſque ob crimen paternis ſedibus exi
a ſummouent. Dolent igitur, anguntur & mœ-
nt, qui in has moleſtias incidêre. Sed quãto præſta
ilius fuiſſet, illos uitæ parſimonia ſanitatem tueri,
uàm ad eam ſic reſpicere, ut de recuperanda deſpe
ent, hos autem, uirtute & probe geſtis rebus pa-
iæ frui dulcedine, quàm amiſſæ tanta animi per-
irbatione recordari? Breuiter infelicitas eſt nouiſ
malũ in quod incideris. Miſeria aũt, ne dicã ſtul-
tia, deteſtari caſum cuius tute tibimet ipſe author
iſti. Vehementiſſimi enim ſunt arietes illi, qui ad
unc modũ patrati ſceleris ream conſcientiã quati-
nt: & hoc acriores eſſe tædiorũ ſtimuli aſſolent,
uo excellentius & præſtantius iudicamus quod
miſimus, ſed ſeruile quiddam ſecum trahunt & de
elle magis præſentium malorum quàm de æqui
ut iuſti amore manant. Antea boni maliq; &
ıortis nomina tantum norat Adam, dum inno-

cens degeret, mox lapſus (ut in omni caſu) quid bonum fuiſſet, quid malum & mors eſſent, magno ſuo ſuorumq; malo didicit. Ita enim diminutꝰ ca pite eſt, ut nec ſe aſſerere in priſtinam libertatem, nec aſſequi ipſe quocunque conatu dominicam legem potuerit. Hærebat iam uenis & medullis concupiſcentia, ſatanæ perſuaſio alte radices egerat, originalem conditionem mortalis fragilitas extruſerat, atque inde Caro eſſe humanum genus cœpit, ſui amans, obtenebratum deſiderijs, nec ulla rum minus quàm diuinarum rerum obſeruans. Ita enim malo præuaricationis uitiata eſt natura primorum hominum, ut cum antea pro uoluntatis & arbitrij libertate accedere ad Deum licuiſſet poſt lapſum, ne uelle quidem carni remanſerit, dixit enim DEVS: Non diſceptabit ſpiritus meus cum homine perpetuo, quia caro eſt: Geneſeos ſexto. A talibus igitur initijs, quum Adam ſeruus eſſe peccati cœpiſſet, non niſi ſeruos genuit: qua ſanè conditio ex primis illis parentibus in omnem poſteritatem traducta eſt. Vt omnino DOMINO opus haberemus, qui pro beneplacito uocationis ſuæ ſeruitute eximeret & donaret libertate in ſe confiſos & credentes, quando primi parentes hoc ipſo maximè deliquerant, quod ſeruatori non credidiſſent. Is demum fuit DOMINVS ille cœlorum et terræ, Ieſus Chriſtus, iam tum quidem hoc ipſo adumbratus fidelibus, quod uenturum è mulieris ſemine, Deus prædixit, qui ſerpentis caput eſſet calcaturus. Cæterum teſtante Eſaia

aliunde

aliunde ille quàm de contagione incarnatus genitusq́ in mundum uenit, cuius quidem incomparabili uindicatione, ſic ſumus manumiſſi, imò uero nec manumiſſi, ſed redempti, ut non libertini (quod omnium tamen manumiſſorum eſt) ſed uere liberi facti in filios & cohæredes cœleſtium rerum, inenarrabili illa miſericordia interueniente ſimus cooptati. Inenarrabilem dico, quia nec bonitas & magnitudo illius qui neglectus & contemptus eſt, enarrari, nec eius qui neglexit & contempſit, ingratitudo digne unquam referri poterit. Vt ſileam interim quod leges raro benignę ſunt admonitis, ſæpius parcunt his qui ignorantes peccant. Haud enim indignum eſt commiſeratione, quod à neſcijs committitur. At quum admoniti peccant, non animi ſolum inſolentiam leges, ſed & faſtum & perfidiam æſtimant. Vt nimirum in primorum parentum delictum, hoc maior miſericordia fuerit, quo indignior erat præuaricatio cui parceretur. Certe uim & magnitudinem eius hoc ipſo deprehendimus, quod non nos ſolum quos præceſſit Chriſtus & qui ſecundarium duntaxat eius aduentum è cœlis expectamus, ſed patres etiam noſtros, qui multis annorum millibus priorem illum aduentum prçceſſerant, ex anticipata ſpe & fide in eum qui uenturus erat, liberarit & ſaluauerit. Et hæc fuit illa CRVCIS potentia, quam ſcitiſſimis numeris Fortunatus Epiſcopus, ſiue is (ut Eraſmo placere uideo) Diuus Hilarius fuit, ad hunc modum complexus eſt:

De parentis protoplaſti
Fronde, factor condolens:
Quando pomi noxialis
Morſu in mortem corruit:
Ipſe lignum tunc notauit
Damna ligni ut ſolueret.
Hoc opus noſtræ ſalutis
Ordo depopoſcerat
Multiformis proditoris
Ars ut artem falleret
Et medelam ferret inde
Hoſtis unde læſerat, &c.

Enimuero ut aliæ cauſſæ ſint, quibus ad eum mo dum cœleſte illud arcanũ diuinæ maieſtatis omni diſpenſarit, tamẽ (quantũ intueri in illa calligãs h minis animus poteſt) iuſtitiæ eius fuiſſe uidetur, u rationalem creaturã, prius quidem angelicã, mo & humanam ad imaginem ſuam conditam, liber tati arbitrij relinqueret: ut, quoniam illæ uolente tantis rebus abuſæ eſſent, nõ haberet ulla creatur quod reſponſaret, ſed ſemel mundo teſtatum fiere ſolum Deum uere & ex ſe bonum eſſe, & ætern ſua libertate non niſi bonum conſtituentem extr omnem lapſus & erroris aleam conſiſtere, reliqu omnia ita infirma caducaq́; eſſe, ut niſi ille uegete & cõſeruet peſſum abeant, ut hoc modo omnis gl ria in Deum redundet, per quẽ & in quo (ut inqu Paulus) omnia. Porrò & ſub peccatum omnia co cluſa, idẽ tradit, ut miſericordia in omnes agnoſce retur; Peccatum aũt acceptum arbitrij libertati, qu

prim

imi homines abuſi ſunt,referimus. Homo non
actus, ſed uolens, quin & de lege ſeruanda cum
ENę notificatione admonitus. Vt palàm iam iuſti
e diuinæ ſit,quicquid peccato irrogatur à Deo:cõ
uero miſericordiæ,quicquid uitæ aut ſalutis his
orum damnatio eſt,impertierit.Bonos condide-
primos homines Deus, bonos eſſe iuſſerat, do-
rat libertatem quo commendabilius obedientiæ
dium eſſet,& ut mandato fieret locus. Fruſtra e-
m illi mandatur,ut obediat qui nõ poteſt nõ obe-
re.Potuit igitur obedire Deo, & auſcultare ſatanę
uit. Hoc ipſo uero quod elegit, ſui mali fuit au-
or, nec latuit dominũ futurus caſus, nihil minus
men cadere & præuaricari libertatis fuit. Sed præ
ientiam diuinam obijcis quæ non fallitur,ut exin
e labi primos homines oportuerit. Profecto lapſi
int,præſciente domino. Cæterum ut nec manda-
im de non ueſcendo illos priuauit libertate,aut ad
ruandum impulit,ita nec præſcientia. Impium e-
im eſt & ignorantiæ plenum putare, aut inducere
animum,quod incolumi præſcientia non potue
t primos homines iſthac libertate donare domi-
us, cum idipſum palàm ſcriptura prodat. Et pla-
e ridiculum eſſe uideatur à noſtra intelligentia æ-
ernam illam præſcientiam limitare,nec æſtimare il
us perſpicacitatem ſic excelſam & omniſciam eſ-
e,quia Diuina & infinita eſt,ut quę nobis uere cõ-
ingẽtia & utramq; in partem libera ſunt, illi & per
pecta omnino,& quam in partem caſura ſint cer-
a eſſe poſſint.Quanquam diſpenſationem cõſilio-

rum Dei ab æterno decretã, uel uno Chriſto do
no teſte uideã. Video tamen certo ſua culpa prin
homines peccaſſe, & abuſos libertate, qua bene
potuiſſent. De hac enim, niſi fallor, ſcaturigine
tes illi incomprehenſibilis gloriæ, bonitatis, iuſ
& miſericordiæ Dei, manant, quocunq; animus
gitantis ſeſe uerterit. Arbor ergo ligni uitæ in ho
illo ſtetit, pariterq́; arbor ſciẽtiæ boni & mali. Sa
mentis iam tum egit Deus cum homine, & per
terna internorum admonuit, ſpiritaliaq́; corp
ralibus adumbrauit, & nomina dedit rerum q
rum admonerent, ut ferè ubique eum morem ſ
ptura ſeruauit, & hodie regnum fidei; quod eſt
gnum ſpiritus ſancti, in omnium credentium
dibus, per ſacramenta & ſigna uiſibilia, Bap
mum maxime & Euchariſtiam, in Catholica E
cleſia exercetur, quibus itidem rerum quas exp
munt quasq́; offerunt animo & adumbrant, n
mina impoſita ſunt: recte enim uereq́;, id eſt ſecu
dũ ſcripturã, aqua qua tingitur lauacrum regene
tionis, & panis euchariſtiæ recte & uere corp
Chriſti, uinumq́; recte & ſecundũ ſcripturã ſang
Chriſti dicitur. Horum enim conſecratione & u
certo ueſcuntur credẽtes & corpore uero & ſang
ne uero Domini. Aliud tamen eſt quod ſenſus a
pit oblatum, aliud quod mens & animus conte
platur & amplectitur, & ut Auguſtinus tradit, al
cibus denti & uentri, alius menti paratur. Hic en
faucibus receptus uentriculo & aluo conditur,
cordi animoq́;, teſte Apoſtolo, per fidem inſidet:
dubiu

ium quin ut uerus panis & uerum uinum eſt,
d conſecratur, ita uerum etiã corpus Ieſu, & ue-
ſanguis in cruce fuſus fideli animo ad fruendũ,
ueſcendum, obueniat. Sic lõge aliud erat arbor
: quàm uita illa cuius admonebat, & lõge aliud
ntiæ arbor quàm ipſa ſcientia, ut ſupra eſt ex Au
tino dictum: & longe aliud ſunt ſigna Euchari
uiſibilia ab his quę nulli ſenſui obuia ſolus ani
s ſentit & aprendit, & quibus cor per fidem ue-
ur. Arbitror autem & hæc myſteria paradiſi ex-
ıis ſignis indicata, ut alia multa ueteris teſtamen
rum mutatione inducta ceſſaſſe, nec requiſita in
terum fuiſſe à mortalibus. Sicut nec rubus ille, è
o Moſi dominus locutus eſt. Nec lapis in quem
ob reclinans caput, mente in cœlis uerſatus eſt.
ſſaſſe autem credimus, quum uidelicet primi ho
nes lapſi eſſent, & non modo ſerpenti quæ cri-
n conflauerat, uerumetiam terræ toti, quam
oleret poſteritas, maledixiſſet dominus, no-
ſq; & damnoſis rebus orbem aſperſiſſet, ut mox
ulò non mors tantum in noſtra corpora pro
iure ſæuiret, ſed beſtiæ quoque & morbi diu-
i, inſuper & cœli & elementorum iniuriæ af-
gerent. Nec aliud maledictionis uoce intelligo.
àm mutationem primæuæ amœnitatis & uber-
is, in eum ſtatum quem hodiéque orbis reti-
t, hoc eſt laborioſum, mortalem, uarium, ærum-
s plenum. Qui quidem diuinæ beneficentiæ mo
ratione, quanquam à primis illis delicijs & be-
a fertilitate degener factus eſt, tamen ſudori & la-

boribus ita ſufficit etiam ubertatem, ut terræ te
& populi populis ex abundanti ſubmittere alin
niam poſſint, unde & prima ueterum commerc
rum et commigrationis gentium initia manaru
Porrò quod fame, quod muſca, quod peſte, qu
beſtijs affligimur, merito ueteris tranſgreſſionis
lut nota quadam cenſoria admonemur, ne ſupi
nos efferamus, ſed extimulemur potius ad eum
ſpiciendũ qui noſtri eſt miſertus, cum damnare p
tuiſſet. Longe uero grauiſſimum eſt & plenum p
riculorum ſatanæ regnum, in totum pariter orb
ex prima illa ſerpentis impoſtura, cum humano
nere propagatum, plenum inquam iniquitatis c
cupiſcentiæ & deſideriorum, quod ſoli inobedie
tiæ acceptum referimus. Etenim hoc magis no
infeſtumq́; intelligitur, quo præſtantior externis
lis caducisq́; rebus animus eſt, quem prope ſolu
appetit. Porrò ut alia quoq; huius immanitate c
uinci uaſtariq́; demus, liquet tamen nullam qua
tumuis precioſarum rerum cladem tãtam eſſe p
ſe, quanta eſt animarum iactura, quæ cum orbis
am interitu conferri nequeat. Enimuero Chriſ
unius animæ lucrum pluris quàm orbis fecit: ut
quida cauſſa ſit cur orare nos ne tentatione ſucc
beremus, iuſſerit. Et Paulus apoſtolus, ad extern
la incommoda patienter ferenda, & ceu irrogat
domino quæ feramus, hortatus, contra ſpirituũ f
laciam, id eſt, illud ipſum ſatanæ regnum, Panop
etiam fidei obarmat credentem, ne quod uulnus
hoſte accipiat. Nouit enim quàm ſæuus ille inf

n

immineat, qui fortem callidus præcipitaſſet. Igi
ſacramentis illis paradiſi poſt uiolatam legem
ermiſſis, & alia facie terris per maledictionẽ in-
ꝭta, ipſum pariter decorem paradiſi terreſtris de
dio ſublatum eſſe, hoc ipſo, ut arbitror, intelligi-
quod paulò ſupra ex ſcripturis terrã totam pri-
uis illis delicijs ueſtitam fuiſſe demõſtrauimus.
c nos remoratur quod ait Moſes, dominũ Deũ
amũ de paradiſo uoluptatis emiſiſſe ut terrã ope
etur. Intelligimus enim eũ de conditione in con
ionẽ, neq; hoc fortaſſe ſolũ, ſed & de loco in aliũ
ũ, ut exulantẽ, ne ubi præuaricatus eſſet, habita-
emiſſum, atq; hoc modo etiam eiectum fuiſſe et
e paradiſum uoluptatis Cherubim locatum &
nmeum gladium uerſatilem ad cuſtodiendum
m ligni uitæ circunductum, &c. Hoc eſt, immor
tatis donum ad cœlos receptum, uitam perpetu
mundo ereptam interpoſita Machęra illa igneę
ię quam ueteres quoq; ceu limitem quendam ſe
unt rerum caducarum & cœleſtium, ut locus im
rtalitatis nõ amplius terrenus, ſed cœleſtis, à no-
orbe latiſſime ſeparatus exiſtat. Ad quem mo-
m uir doctiſſimus Sept. Florens Tertullianus,
mq; author uetuſtiſſimus, interpretatus eſt. Vti-
plerunq; ſcriptura ſimplici rerum narratione, &
ſublimium arcanorum deſcriptione, ad noſtrum
xime captum ſeſe dimittit, ut à figuratis etiam in
lucris uerborum & noſtræ imbecillitati utcunq;
poſitis, non abhorreat. Nec ſtatim eſt à literæ ſen
remotum, quod de ſpiritualibus & inuiſibilibus

traditur. Horum enim nõ minus eſt hiſtoria, qu
rerum corporalium, alioqui nõ niſi allegoria er
rari inuiſibilia poſſent. Quod non eſſe palàm
mum caput Ioannis Euãgeliſtæ, de uerbo per q
omnia ſunt creata conuincit, præterea & ſerpẽs
ipſo loco Moſis, in quo non allegorice modo,
ex literæ hiſtoria ſatan intelligitur, eodem mod
cœli nomine creati (ut in Geneſi ſcriptum eſt) a
licæ naturæ creationem uideo à doctiſſimis in
pretibus intelligi, ut ad hunc modum Moſes n
aliud indicare quàm cœleſtem paradiſum uolue
Quanquã nec allegoriam admodum remoror,
do hoc mihi detur, ut in eo loco neceſſariam e
nõ aſcititiam, ad literæ ſenſum capiendum dice
ceat: & ideo his uerbis uſum Moſen, ut ex illis al
intelligamus, quod proprium allegoriæ eſſe li
15. de Trinitate docuit Auguſtinus. Proinde
Chuonradus Pellicanus, homo citra controue
& pius & eruditus, & cui in Bibliorum tractat
ne, ut peritiſſimo Hebraicæ linguæ interpreti, fi
re poſſis, ſuis in Geneſim nuper æditis commen
rijs de illo loco Moſi locutus, Picturatus, inquit,
detur eſſe ſermo, ſignificans idem quod, Firmiſſi
muniuit paradiſum contra homines, hoc eſt, fac
tatem ac ſpem omnem ademit feliciter ac perpe
uiuendi & mortẽ euadendi in hoc ſæculo, &c. C
te ſcriptura Noui Teſtamenti nõ alius uſquã qu
cœleſtis ac ultramundani paradiſi meminit. Ch
ſtus Lucæ 22, ad latronẽ, Hodie, inquit, mecũ eris
paradiſo. Spiritus huius cũ ſpiritu ſeu anima Ch

iturus erat in gaudio, loco haud dubie ingen=
n deliciarum, ſed quas terreſtris paradiſus ſpiri=
ut ſupra eſt dictum, non exhiberet. Paulus item
cũda ad Corinthios 12. in tertium ſe cœlum ra-
innuens, & in paradiſum raptũ ſe tradit: licet ue
ubitet in corpore ne an extra corpus raptus fue
tamen non dubitat Ambroſius Apoſtolum ex-
ens, in cœleſtem eum paradiſum eſſe raptum,
npe illum de quo Chriſtus latroni ſit locutus, &
Hieruſalem, mater noſtra, exiſtat. In eum locum
nt rapti Enoch & Helias, non refragatur Am=
ſius. At in terreſtrem aliquem locum translatos,
m Auguſtinus abnuit. In Geneſi quidem &
tola ad Hebræos Enoch raptus traditur, neq; ul
t loci mentio ullius: nec aliud in Regum hiſto-
le Helia legimus. Ieſus quidem Naue in paradi
raptũ aſſerit, ſed cœleſtem illũ intelligi debere,
illa conuincunt, quę 2. capite quarti libri Regũ
Helia in cœlum rapto referuntur. Sunt planè pręę
am memoratas, cauſſæ aliæ quoque quæ æquo
tori facile ſuadent, ut re propius inſpecta, colli-
animo poſſit, terreſtres delitias quę innocentię
atæ erant, hoc eſt, conſitum illum paradiſum pri
rum parentum deſiiſſe. Quarum præcipua eſt,
od Moſes Geneſis 7. tradit terram totam & om-
montes ſub uniuerſo cœlo, aquis diluuii obru=
& merſos, ipſamq; continentem centum quin-
ginta dierum ſpacio, durante diluuio, uaſtatam
ſe: quam ſententiã ut indubitatam Auguſtinus
de ciuitate Dei 15. cõtra ueterũ quorundã deliria,

aquis montes eximentium, magna aſſeuerati
tuetur. Si igitur illuuie tam uehemẽti tam'q; imn
ſa terrarũ facies occupata eſt, orbe habitabili in u
uerſum merſo, quis credat hortum illum primis
minibus ad colendum datum, non merſum ex
ſe? Aut enim tota terra ſub undis nõ fuit, aut loc
paradiſi undis obruit diluuium. Prӕterea Geneſ
capite ita ad Adam dominus locutus eſt: Maled
terra propter te, in laboribus comedes ex ea cun
diebus uitæ tuæ, ſpinas & tribulos germinabit
& comedes herbas terræ. Quo loco ſimpliciter
fallor, terram uniuerſam intelligit. Indefinitæ er
locutiones (ut quorundam more loquar) pleru
in ſcripturis uniuerſalibus ſeu in genere enunci
æquipollent: nec exemplis eſt opus cum id ne
neſciat. Quod ſi propter uiolatam ab inobedie
bus legem ſplendor uetus terrarum interijt, pri
gena illa uenuſtate ablata, certe ueroſimile non
detur, eum locum in quo patratum eſt crimen
unde maledictio telluri irrogata eſt, præterea la
& interitus reliquæ hominum propagationi i
miſſus, ſuum decorem retinuiſſe. Quin cõtra in
pturis uidemus pleraq; loca flagitiorum, parum
neſtis nominibus ceu inuſtis notata eſſe, uidel
ne memoria commiſſæ impietatis aut criminis
terciderer, quanquam non loci, ſed hominum c
pa fuiſſet. Vt iſthæc ſubinde cogitanti ueroſimil
uideatur, aut exuſtum ſolibus locũ illum, aut a
cauſſis deſertũ factum eſſe, ubi ſcelus tantum p
mi homines perpetrarunt, quàm aut habitari
quen

ienter,aut ſua etiamnũ florulentia durare. Quod
quis eſt, qui terreſtris illius adhuc amœnitatis ul
m uſum reliquum indicare queat propter quem
lhuc durare credi debeat, equidem lubens muta
ero ſententiã. Etiam ſi fatear hoc me non uidere,
d certus ſim ſpiritus bonorum hominum,qui hac
ce defunguntur nulla amœnitate corporali capi
oſſe. Corpora aũt reſurrectionis itidẽ ſpiritualia,
ec terreſtris ſed cœleſtis cõditionis, Chriſto,& Pau
teſtibus,futura eſſe,& ſi quę iam ſint in gloria, ter
ſtri amœnitate non capi. Ad quid igitur, oro, ter
ſtris amplius aut quæritur paradiſus aut intelligi
r? Finge aũt ut ſit, ſicut eſſe contenditur, primũ no
s mortalibus uia ad illũ præcluſa eſt, dein immor
les facti ante diem reſurrectionis frui eo nõ poſſ
mus,ut antè eſt dictum. Vbi uero aduenerit dies
e qui animas corporibus & corpora animabus
ddet, nihil terreſtre ſequemur,ſed erimus ut ange
Dei: & uictores per Chriſtũ, de ligno illo uitæ cu
s Apocalypſeos ſecundo Ioannes meminit, æde
us,& ſpiritalis ille cibus non corporalis erit. Nõ
m autem neſcius, præclarum authorem Lactan
um Firmianũ paradiſi delitias in hoc aſſeruari tra
diſſe,ut iudicio in terris facto, Deus iuſtos uiros
cultores ſuos in eundem locum morte ſublata re
ocet: ſic enim ſcripſit libro diuinarũ inſtitutionum
cundo. Sed meminiſſe oportet, illorum errori in
olutum fuiſſe,qui putarunt credentes poſt aduen
m Chriſti in terris mille continuis annis ſuauiter
cturos, antequam poſtrema ſatanę ex catenis di

miſſi rabies mundum quateret, ac demũ regnu
illud cœleſte inciperet. De qua re compluſcula,
Millenariorum hæreſi (ita enim à mille annis hi
cati ſunt) prolata libro ultimo conſcripſit, ad qu
Lectorem remittimus. Vt nihil agant, qui Lacta
tium tueri pergũt. Porrò ſi ulla de terreno regno
ſtaurando ſcripturarũ argumẽta ſuppeterẽt, lõgè
milius uero eſſet, terrã uniuerſam priſtina dignit
& amœnitate donatũ iri à domino, ut hac quoq
parte auferretur maledictionis calamitas, quà
quod tractus ille duobus hominibus per initia
tributus, tantam electorum frequentiam mane
uideri debeat. Et eſſent loci ſcripturæ ad hoc ipſu
accommodi, ut ille Petri de nouis cœlis, & terra n
ua, ſecunda Petri ultimo, niſi conſtaret Milliari
rum uanitatem iam olim, nec ſtrepitu partium n
inuidia hominum, ſed aptiſſimis ſcripturarum t
lis confoſſam, ut plura de ea referre opus non ha
am. Et de paradiſo quidem hactenus.

ALBANIA, HIBERIA, COL- chis, Boſphorus.

SVpra dictum eſt à nobis, Sarmaticas gentes in
tra Mæotin & Rha fluuium diffuſas ab Auſtr
Caucaſijs iugis finiri, citra autẽ in Caſpium, & Po
tum inclinãtes, hinc Albanos, illinc Colchos, int
utranq; autem gentem Hiberos iacere, à quibus in
ter ſe perpetuo montium tractu diſcretis, ſua nom
na etiam terris impoſita ſunt: & Albania inde, et H

beria

ria, & Colchis dicta eſt. Præcludit illas atq; exci
t à meridie Armenia, maior cognominata, & Mo
hicis immiſſa mõtibus, de qua mox dicemus. Ori
tale latus quod Albaniæ eſt, ſinus ille Borealis
ceani, quem Hircanum & Caſpium adpellari di
mus, terminat. Occidentale, qua parte Colchis ia
t, Põtus alluit Euxinus. Media ipſa Hiberia Cau
ſijs & Moſchicis montibus, quæ Tauri pars ſunt,
lut ſeptis quibuſdam includitur. Terrarum illic
guſtia ſiue Iſthmus, qui duos illos ſinus Caſpiũ
delicet & Euxinũ intercipit, nõ amplior CL. M.
ſſuum eſt, tam arcte rurſum Aſia, duorum occur
marium premitur. Perfodere eam Seleucum Ni
norem cogitaſſe Plinius ex Nepotis authoritate
odidit. Nec defuere ueterum quidam qui occul
meatibus & cuniculis, propter undarum uim &
piam in Pontum influere Caſpiũ putarunt. Con
t enim, teſte etiam Plinio, Euxinũ mare per Thra
m Boſphorum ferè meridiem uerſus fluere, un
rum ui omni ac multitudine ſeſe in Propontida
onerante, quod ipſum ex iam dicta occultarũ me
um ſcaturigine, præterea & ex amnium Mœotin
Euxinũ ingredientium cum numero tum etiam
morata ſcriptorib. magnitudine accidere poſſe
de ueroſimile eſt. Quanquam quę de Caſpio ab
s ſunt prodita, Strabo lib. 11. ut indigna fide re
it, Plinius tamen cap. 13. libri quarti, illa de cauſa
à quibuſdam creditum tradit Pontum & fontem
qui maris eſſe quod terris interiacet, & etiam ca
t eſſe, quoniam æſtus inde ſemper in Propon

tidem,haud unquam reciprocantibus undis inf
ant.Ipſa ALBANIA ſuperfuſa montibus C
caſijs aduſq; Cyrum amnem ubi Armeniȩ & Hi
riȩ confinium eſt, deſcendit,clarisq; amnibus è C
caſo uenientibus perfunditur. Primæ gloriȩ Ca
byſes eſt, quem magnis aliquot fluminibus, in
quos & Hiberus eſt,auctiorem factum,ſed & na
um patientem Cyrus excipit: à quo Cambyſena
gio dicta. Amnes poſt Cãbyſen maxime clari C
ſius et Albanus memorantur Plinio. Terra nõ aē
ſolum ſalubris & ſereni,ſed eximiæ etiam fertili
tis eſt. Multis in locis ſemel ſata bis térue fructũ r
dunt, nouellȩ uites in bimatu feraces cernũtur, ad
tæ ferè tantũ reddunt,ut pars uuarũ maxima in pa
mitibus relinquatur,ſicut libro 11.ſcribit Strabo.
ralleli latitudinis,ijdem Albaniæ,Hiberiæ, & Co
chidi ſunt,qui Pannonijs,Datiæ,Mœſiȩ,ut indig
eius terrȩ fertilitatem Siluius Aeneas uideatur ad
ratus,uelut remotioris à ſole & temperie, cum n
Pannonijs nec Datijs,nec Mœſijs prædicata fertil
tas deſit. Et ſatis conſtet,ſuum quibuſq; locis Gen
eſſe,tractumq; Albanorum non in Ortum ſolu
uerumetiam ad Oceanum deuexa planicie conu
ſum,præterea & à tergo altiſſimis montibus ſep
& multis magnisq; amnibus irriguum, breuiter
tali ſitu eſſe qualis fertilium locorũ aſſolet. Oppi
eius regionis plura, ſed ex ueteribus memoratur
Chabala. HIBERIA quo anguſtior eſt, hoc f
quentius habitatur, ſed minus tamen memorab
rerum prouentu. Vrbium eius, celeberrima Harn

ſt

,Plinio,quę & Harmoſice dicitur Straboni. Dif-
iles autem ſunt aditu Hiberi, propter montium
as diximus anguſtias, et itinera alicubi etiam ma
excíſa. Quanquã in totum uix alijs in locis diffi
ior eſt trãſitu Caucaſus, quàm ubi Hiberos & Al
nos à Scythis Sauromatis diſterminat. Pilæ illic
it ſeu portæ Sarmaticæ & Albaniæ Ptolemæo,
nio Caucaſiæ dictæ, & inter ingentia naturæ o=
ra relatæ, mõtibus repente interruptis, adeoq́ ad
nſitum permittendum inuitis, ut qua iter eſt, fo-
etiam ferratis trabibus obdantur, & orbis terra-
m eo loco portis (mirũ dictu) diſcludatur. Haud
gè & Armenicæ pilæ abſunt, nihil æquiores tran
ntibus, ut magnæ Pompeio gloriæ fuerit ingre
cum exercitu ad Hiberos auſo, licet poſt deuictũ
granen nihil illi imperuiũ uidebatur propter fa
m uictoriarum, quæ fortibus etiam & inacceſ-
terrori eſſe conſueuit. COLCHIS extima eſt
aſum uerſus, & nobis proxima, regio non hiſto
modo antiquitatis celebrata, ſed & fabula, Me-
æ ſcilicet & Iaſonis, & aurei illius uelleris fama,
æ unde locũ habuerit, & unde Poetis nugãdi oc
io data ſit, abũde explicuit libro undecimo Stra-
. Conſtat hodieq́ eum tractũ auri & metallorũ
e diuitem, ſed gentium haud dubie mutatione fa
. Veteres enim Colchos origine Aegyptios fuiſ-
atq́ his demum locis conſediſſe tradunt, quũ Se-
ſtres potentiſſimus Aegyptiorũ rex, poſt Europã
uaſam & tentatã Scythiã, partem exercitus apud
aſim fluuiũ, dubiũ an data opera, an itinerum &

militiæ pertęſam, reliquiſſet. Vnde & illud Vale
Flacci libro Argonauticῶν quinto, ubi Iaſonem i
ducit Templi picturam conſiderantem,

Cunabula gentis
Colchidos hic, ortusq́; tuens, ut prima Seſoſtres
Intulerit rex bella Gethis, ut clade ſuorum
Territus, hos Thebas, patriumq́; reducat ad amn
Phaſidos hos imponat agris, Colchosq́; uocari
Imperet, &c. Et mox paulò:
Et iam Sarmaticis permutant carbaſa braccis.

Quod ideo dictum uidetur, quia Colchi, ſicut l
bro ſecundo tradit Herodotus, linificio haud ab
mili Aegyptiaco celebrãtur, ut intelligamus linu
Sarmatis pro pellibus è quibus Braccæ & Rhen
nes fierẽt in mercatu aut negociatione cum Sarn
tis permutare conſueuiſſe, ſed & è lino Carbaſa e
ſe notum eſt. Herodotus Sardonicũ Græcis dictu
fuiſſe, Colchicum illud linũ teſtatur, nec magis i
ter indicia ueteris originis refert linificiũ Colcho
ceu ab Aegyptijs inductum, q̃ circuncifionem, q
& ipſa uſos ſua ætate Colchos fuiſſe tradit, peru
terem eum morem Aegyptijs fuiſſe affirmãs, etia
ſi authorem utpote ignarus propheticę ſcripturę r
indicat. Amnium eius tractus maximus & clariſ
mus eſt, Colchorum qui rura ſecat ditiſſima Phaſi
ut inquit Lucanus. Eius oſtia Danubij oſtijs adu
ſa eſſe & in mare emittere, notum eſt. Plinius iux
etiam urbem hoc nomine fuiſſe, ait. Strabo centu
& uiginti pontibus iungi fluuium antequã in Po
tum ueniat author eſt. Nec mirũ id eſto cogitãtibu

primu

imum quàm uagus, dein quantum fluuiorum
nc & inde recipiat, quorum præcipui & per ſe eo
m nauigabiles, Glaucus, Hippus et Cyaneus me
orantur. Ptolemæus Hippum & Cyaneum ſeor-
n Pontum ingredientes facit. Vndoſum eſſe et ue
mentem, ſatis Flaccus indicat, quum ait:
agnus ubi aduerſum ſpumanti Phaſis in æquor
re ruit, &c.

x oppidis inter mediterranea, Surium, maxime
arum eſt: è maritimis autem Dioſcurias Emporiũ
leò celebre quõdam, ut Plinius tradat Romanos
o. interpretibus negotia Dioſcuriade geſſiſſe, ob
entium quæ illò confluxiſſent linguas tam diſſo-
as. Vt iuſta cauſſa hoc quoq; inter memoranda po
erit idẽ author, quod Mithridates potentiſſimus
onti quondam princeps, & à Romanis trium cla
ſſimorum ducum ſucceſſione quadrageſimo de-
um belli anno ſuperatus, uiginti duabus linguis
tidem gentibus quibus imperauit, quosq; inter
olchi fuêre, locutus, neque ab ullo ſuorũ unquã
er interpretem appellatus, traditur. Supra Dioſcu-
adem in Boſphorum qui Cimmerius dicitur, ter-
ſeſe faſtigiant, & Mæotica palude atq; Euxino ita
ogũtur in arctũ, ut latitudo alicubi haud amplior
uorum iugerũ exiſtat. At qua Tauriacæ Cherſon-
eſo ab Europę littoribus ueniẽti ſeſe opponit, pau
ò eſt latior, & penè inſulę forma pateſcit, claris quõ
am oppidis, quorum maxime uetuſtum Cimme-
um memoratur, habitata. Fauces Boſphori 20. ſta
iorũ latitudinẽ habẽt, Cimmeriũ aũt à Cimmerio

oppido dictũ,ipſe etiam Strabo innuit. Gens in e
tractu uetuſtiſſima Heniochorũ multis olim nom
nibus diducta, nam & Cercetæ & Achei atq; Sid
nes,celeberrimi uero,& qui late aliquando circu
imperitarunt, Cimmerij.Memorabile aũt in hoc t
ctu tam remoto,clariſſimarum urbium Græciꝑ, C
lonias ſtetiſſe, nec in Aſiatico ſolũ ſed,& Europe
littore,id quod maris beneficio tribuitur, & quo
è re Græcorum futurũ uideretur ferarum gentiu
frequentiæ uiciniæ cultiores mores & uitæ genu
ſapientiæ ſtudioſum intermiſcere. Quanquam &
Romanos armis, illò uſq; & amplius, Pompeio &
ante eum Lucullo duce,pꝑnetraſſe conſtat. Adeò i
nara ſui mortalitas eſt, ut immenſum etiam ambi
at,& quod ille de Alexandro dixit:

Vnus Pellæo iuueni non ſufficit orbis.

Hoc ipſum profecto in totum queas de cupidita
te dicere.Perinde enim atq; in hydrope ſitim aug
quicquid bibitur:ita in ambitione nulla eſt ſatieta
ſed hoc magis creſcit amor habendi quo plus oc
cuparis. Antea Macedones ad fontes uſq; Tanai
penetrarunt. Neq; Aegypti reges ſanè, neq; Perſæ
Scythia abſtinuerunt.Romani autem ut ꝑmuli M
cedonum paria ſunt auſi.At uero præter nomen &
memoriam nil habet hodie inanis gloria,quod h
rum impenſis ferat acceptum. Diuerſa nunc rerun
facies eſt, conuerſa ſunt imperia.Macedones & R
mani olim Sarmatis & inter eos Turcis metuend
imminebant,nunc Turca Macedonibus nõ immi-
net ſolum,ſed imperat. Partem autem ſi non maxi-

mam

am, certò tamen optimam & cultiſſimam ter‐
rum tenet, quæ Romano quondam imperio
aruere. Vnum hoc ſolatio eſſe debet, quod eſſe au‑
io plurimas harum gentium, quæ Chriſtum
ſeruatorem agnoſcunt & colunt. Hamaxo‐
itas enim, ſeu (ut uulgus uocat) Moſchouitas pro
emodum intimos Sarmatarum, Chriſtianos eſ‑
conſtat, nec dubitatur de Hiberis quos Georgia‐
os uulgò dici Aeneas prodidit. Notantur autẽ à
uibuſdam ob cerimonias, ſed tales ex parte, ut illis
el apoſtoli uſi uideantur: & occiduæ, id eſt, Latinę
cclesiæ uti poſſint. Non enim cerimonijs, ſed ſcri‐
turis eccleſia nititur. Illas mutare aut cauſſa po‑
eſt, aut conſenſus, has ne angelus quidẽ è cœlo ue‑
iens nedum homo ullus, mutauerit.

ARMENIA MAIOR.

Receptiſsimi ſcriptores duas Armenias faciũt, maiorẽ ſcilicet & minorẽ. Maior ab intimis aucibus duorũ ſinuum, Euxini & Caſpij Auſtrum erſus progreſſa, habet à Septentrione ante à me di ctos Moſchicos montes, & Cyrũ amnẽ ex Hiberia uenientem: ab ortu Caſpio ipſo & montibus Ca‐ ſpijs è Media uenientibus excipitur: latus occiduũ laudit Euphrates, ab eo maxime loco, quo Pontũ ngreſſurus à Tauro in meridiem repellitur. Plini‐ us Pariedros eos montes, Ptolemæus Moſchicos uocat. Inde enim recta ad Auſtrũ et Amanum mon em progreſſus amnis, limitẽ ſe Armeniarũ conſti‑

tuit. Ab illo autẽ flexu in Boream & Hiberos quo
Armeniæ reliquũ eſt Pariedrus à Cappadociæ &
Ponti populis ſummouet. Niphates mons, celſu
& niuoſus, meridianam eius oram ab Aſſyrijs &
Meſopotamia diſterminat. Regio intus ferè mon
tibus & collibus exaſperatur, & innumeris conua
libus ceu lacinijs quibuſdam diuiditur: quarũ qui-
dem eximia eſt fertilitas, niſi quod uitem loca qua
dam reſpuunt. Strabo libro 11. tradit Tigranem il-
lum, quem in bello Mithridatico Pompeius domu
it, captiuum aliquando apud Perſas, ſeptuaginta
conuallibus in preciũ de regno ſuo datis, ſeſe rede-
miſſe. Harũ paſcuis equos tradunt tam præſtantes
gigni, ut cum Parthicis Medicisq; & Albanis nobi-
litate certent. Sed & reliquo pecore propter agri bo
nitatẽ abundãt. Montiũ præter limitaneos quos di-
ximus, præcipui ſunt Antitaurus mediã eam tranſ-
uerſo inceſſu permeãs donec reflexus ad Boreã So
phenẽ celeberrimã Armeniæ partẽ includat: et quo
niam Tauri iugis hinc & inde uenientib. ſublimis
ipſe, obuertitur, inde nomẽ eſt ſortitus. Eſt & Abus
celebris Periardes à Ptolemæo uocatus, & Gordy-
us, ſeu quod idẽ eſt Gorduus, Straboni etiã Gordyæ
us dictus, in quo arcã Noë à diluuio cõſediſſe, mul
ti ex noſtris Beroſum quendã ſecuti aſſerunt, & no
men Ararath, quod Geneſ. 8. legitur, Armeniæ tri-
buunt. Diuus Hieronymus undecimo cõmentario
rum in Eſaiã, ubi de fuga filiorũ Sennacherib pro-
pheta meminit, Ararat regionẽ in Armenia campe
ſtrem, per quã Araxes fluit, incredibilis ubertatis, &
ad

dradices montis Tauri iacentē facit, quā haud du
ie Strabo Araxeā planiciē ſeu campum ab amne
ognominat. Sed & Arcā illis ipſis Tauri altiſsimis
ugis poſt diluuiū hæſiſſe idē Hieronymus tradit.
Plinius aūt (ut & hoc obiter moneam) Gordyæos
nontes alio itidē loco haud procul Caucaſi portis
ib.6.cenſuit. Inter amnes Euphrates maxime cla-
us, poſt quē Tigris, inde Araxes: alij et Cyrū, quan
quam terminalē, Armenię annumerāt. Longiſſime
fontibus abit Euphrates. Tigris uelocitate, ut ſu-
pra eſt dictū, eminet. Araxē cōmendat fertilitas, ſed
hæc laus ei cū alijs cōmunis eſt. Cyrus magnitudi-
ne prædicatur. Mons Abus, ſex milliū paſſuū inter-
uallo, Euphratē & Araxē, hunc in ortū illum in oc-
caſum abeuntes fundit: nec longior illius curſus in
Pontū futurus erat, quàm huius in Caſpiū, ni Tau-
ri immanitas noſtrū ei mare abnegaſſet, effeciſſetq́;,
ut qui proximo littore erat quieturus lōgiſſimo iti-
nere rubro, et Armeniæ ſuæ quantūuis ſpatioſę pro
pè incognito mari, feſſus incūbat. Nec ſum neſcius
& Phaſin Armeniæ annumerari Straboni, quē con
ſtat tamē Colchidis eſſe, ſed fit ſæpe uicinitate parū
diſtantiū locorū, maxime aūt fontiū unde amnes de
fluūt, ut et hi alijs atq; alijs partib. annumerent. Eſt
& lacubus inſignis Armenia, quorū pręcipuus Ma
tianus, poſt Mæotin maximus Straboni creditus.
Deinde Arſinus, in quē Tigris labitur, à Plinio (niſi
is alius eſt) Arethuſa dictus. Mores incolarū ijdem
quondā qui & Medorū, quibus ab ortu cōiungun-
tur. Ad Armenium autem quendam Theſſalum,

qui illis in locis cum Iaſone militarit, originem n
minis referri uideo, etiã Straboni. Nec enim in tot
fabuloſum eſt quod de Iaſone & ſocijs antiquita
tradidit. Trãslatitius ille ueteribus uatib. mos fui
remotas hiſtorias tectorijs quibuſdã, ac uelut orn
mentis de fabula petitis inuoluere, ne non interim
oblectarent, quũ prodeſſe pergerent. Vrbiũ Arme
niæ, duntaxat uetuſtarũ, quarum recepti ſcriptore
meminerint, pręcipuæ ſunt iuxta Tigrim, Tigran
certa ædito & munito loco, iuxta Araxẽ aũt Artax
ta, ab Hanibale quũ ab Antiocho in has terras diſce
ſiſſet condita. Sunt & Arſamoſata Plinio & Car
cathiocerta. Quę quidẽ nomina ferè plurali neutr
proferuntur, quemadmodũ in Medis Ecbatana, ir
Syria Gyſcala (ut exempli gratia dicã) in Perſide Su
ſa, in Bactris Bactra, in Armenia minori Cumana,
Iſaura in Cilicia, Mazaca in Cappadocia, in Gala-
tia Gangra, Paphlagonia Ptera. Nec id rarũ Lecto-
ribus, in locis præſertim eius Aſiæ quæ inter Euxi-
num & Cilicũ mare protenditur. Eſt & Nicopolis
extructa à Pompeio inter Euphratis & Araxis ini-
tia, cum contra Mithridatẽ Lucullo ſucceſſiſſet. Me-
moratur & Albanopolis Sophronio, Bartholomęi
apoſtoli tumulo clara. Iam olim Armenij Chriſtia-
nę religioni deuotiſsimi fuere, ut libro nono Ecleſ.
hiſtoriæ teſtatur Euſebius, feruntur hodieq́ hærere
à Chriſto, ſed hoc ipſo odioſi quibuſdã quod in ſa-
cra Cœna aquã Calici non miſcent, ideoq́ & hære
ſeos inſimulantur. Sed diu hæc ſupinitas in ſcripto
ribus quibuſdã haud bono more durauit, ut quoſ-
uis

is à ſuis ritibus diſcedentes,ceu hæreticos perſtrin
erint, cum conſtet ne impiũ quidem uideri poſſe
uod ſcriptura recipit,nedum hæreticũ. Id ferè ge-
us digladiationibus factũ eſt,ut Græci à noſtris di
ceſſerint. Noſtri contra,multis quidẽ prętextis cauſ
s,ſed neſcio an iure an iniuria inter Schiſmaticos
enſuerunt.

ARMENIA MINOR.

AB Euphrate occaſum uerſus minor Armenia panditur,ea parte, Cappadociæ confinio ter
ninata,quam & à Septentrione Ponticæ gentes co
rcent, à Meridie autẽ finit Cilicia & mons Ama-
us. Regio ipſa non infrequens eſt,et Aſiaticis iam
pibus atꝙ cõmercijs ſplendeſcit. Pariedrus et Scor
iſcus fermè occiduũ eius latus ſtringunt, & Tauri
ugum à Cilicia abeuntis, ſuperiora eius à brumali
ccaſu terminat. Patentiſsima ubi Ciliciæ & Co-
nagenæ imminet,ubi Ponto approximat, anguſti
r. Inſuper & Septentrionibus ſe ſubducit, & paulò
ſt Auſtralior quàm maior Armenia. Oppida eius,
Nicopolis,Leonto polis,Theodoſia,Sebaſtia, Co-
nana,Chryſe. Nicopoleos conditor Põpeius fuit,
lariſsimis quondam illis in locis contra Mithrida
em & Tigranẽ uictorijs potitus,unde & urbi no-
men datum. Porrò eadẽ ne ſit quã in maiori Arme
nia indicauimus an diuerſa haud ſatis liquet, quan
quã coniectura ducor, tantũ in re militari uirũ,non
uno in loco teſtari de ſuis uictorijs uoluiſſe,Alexã-

dri fortaſſe imitatione, quem in Perſis, Carmani
Sogdianis, Arijs, Paropamiſadis, extimis uidelic
terrarum à ſe ſubactarũ, ut ſic dicam, marginibu
oppida frequentia de ſuo nomine appellata extru
xiſſe conſtat. Cæterum Sebaſtiæ epiſcopus fuit, M
litius ille, uir cum doctrina tum pietate clarus, q
Conſtantino imperante euocatus, Antiochię in S
ria præſul cõſtitutus eſt, nec multò poſt, ut libro n
no tradit Euſebius, ab Arrianis exilio uexatus, o
doctrinæ puritatem uaria fortuna iactatus eſt. Str
bo amnem Melam minori Armenię tribuit, in Ca
padociæ monte Argæo haud procul Mazacis orti
& in paludes fuſum, è quibus demũ eluctatus, me
diamq́ ingreſſus Armeniã, iuxta oppidũ Melitan
à Semiramide conditum, Euphrati ſeſe miſceat. Iu
xta eum Melitenus ager eximie fertilis, & proxim
Ciliciam Cataonius, in quo Claudiopolis antea I
ſaura dicta, præterea Mopſocrene, & Comana. M
litenæ eccleſiæ pręfuit multa laude doctrinæ & ſa
ctitatis Letoius orthodoxus Epiſcopus, Valente &
Valentiniano imperantibus. Non prætereundum
autem, in huius Armeniæ finitione Strabonem &
Pliniũ longè uariare à Ptolemęo. Illi enim et Catac
niam & Melitenen et in totum quicquid ſupra M
lam auſtrum uerſus ad Comagenem pertingit, c
Tracheæ Ciliciæ parte, Cappadociæ tribuunt, quẽ
admodum & Martianus & Solinus. Contra, Pto-
lemæus his eam finibus includit, quos ſupra indi-
cauimus, quanquam & Sebaſtiam in Cappadocia
numerat, ſed fieri poteſt, ut cum plures ferantur,

haud

aud diſtantibus locis Sebaſtiæ, hæc ab illa Cappa
ocia diuerſa fuerit. Quod obiter admonendum
uxi, ne illi cum Ptolemæo collati Lectorem per-
lexum redderent. Lubens autem hunc ſum ſecu-
s, quoniam deſcriptionem eius etiam tabulis ex-
reſſam uiderem, quibus uel ſolis memoriæ legen
um ſuccurritur. Nulla autem diuerſitas eſt, Arme-
iæ ne Cataoniam & Melitenen & reliquas id ge-
us præfecturas, an Cappadociæ annumeres. Eadẽ
im (exempli gratia) eſt agri Tranſpadani ſitus ra
o: ſeu Italiæ illum ſeu Galliæ tribuimus. Sed præ-
t tamen admoneri de his Geographiæ candida-
s, quibus hic labor noſter deſudabat. Enimuero
Strabo ſæpe mutatos Cappadociæ fines author
, quem Plinius, niſi fallor, non hoc tantũ loco eſt
itatus, etiamſi nuſquã eius, quod ſciam, in Indice
thorum quos eſt ſecutus, meminit, cum Pompo-
um tamen citet, proximum ætati ſuæ authorem,
quem haud dubie Strabo anteceſſerit. Iſtud obi-
monendum ab Euphrate & iam dicta Armenia
itium eius peninſulæ fieri, quæ minor Aſia no-
inatur, inter Euxinum & Cilicum protenſa. V-
nque autem intimo receſſu ſinuum, ab Iſſico & A-
ani portis, ad uſque Trapezuntem quæ in ora Pon
eſt, latitudinem circiter ducentorum millium paſ
um eſſe per continentem ex Plinij traditione de-
ehenditur. Iuſtinus libro 42. ab ijs locis ad Ca-
ium, undecies centenis millibus paſſuum Arme-
am patere tradit.

CHERSONNESVS.

PRoinde & Cherſonneſus dicta ſcriptoribu
peninſula illa ingens inter Euxinum, ut di
& Cilicum Pamphiliumq́ mare protenſa, & ab
caſu, Boſphoro, Propontide, Helleſponto, Aege
Creticoq́ mari excepta, clariſsimarũ & ipſa gent
& quarũ magna laus non modo in ueteri illo &
thnico diſciplinarum artiũq́ genere, uerumetiã
Chriſti religione præcipua gloria fuit. Partes ei
peninſulæ ſunt, Pontus, Cappadocia, Lycaonia,
phlagonia, Galatia, Piſidia, Cilicia, Pamphilia, L
cia, Caria, Ionia, Aeolis, Lydia quæ & Mœoni
Phrygia, Bithynia. Qui ſubtilius diuiſere, Phrygi
à Myſorũ tractu ſeiungunt, & Lycaonũ qui ſup
Cariã Lycijs finitimi ſunt ſeorſim etiã meminer
Nos ut in tranſcurſu, ſummatim ſingulas compl
ctemur. Fateor autẽ me hucuſq; tantis itineribus
fectis, & abſolutis penè immenſi orbis partibus,
pe quidem haud parũ indoluiſſe, quod uiderẽ no
urbes modo, ſed gentes etiam & regna, ab imp
tyrannis deſidia quadam maiorũ noſtrorum ami
ſa teneri, in quibus magnæ & celebres fidei noſt
Eccleſiæ, aut in totum aut magna ex parte interi
ſent. Nunc uero cũ in hanc Aſiæ partem ingredio
non diuitẽ modo & fertilem ſingulari quadã c
clementia, ſed & celeberrimarum Eccleſiarũ alun
nam quondam, & quæ florem illum Græcę ling
quę totum nobis Nouum Teſtamentum conſign
uit, præterea uiros doctiſſimos, pientiſſimos, uig
lantiſſim

ntiſſimos ædidit, & ſummam quandam doctri-
rum ſtudiorumq́ ad pietatem attinentium ratio-
m complexa fuit, non poſſum non uehementer
lere, tantum dignitatis & pietatis ab hac itidem
rte longe maxima clade noſtra de orbe Chriſtia-
detractum. Quis enim uir bonus & amans pie
is uel à lachrymis abſtineat, dum cogitat quantũ
mni Reipublicę Chriſtianæ in illis cultiſſimis re
onibus Orientis propemodum ſola maiorũ ig-
uia datum ſit? Et ut demus ex illis fuiſſe, qui pro-
nis ſæculis haud admodum aut uitę moderatio-
aut doctrinæ ſynceritate Chriſtianæ diſciplinæ
ponderint, & offecerit interim Græcanica uel le
itas uel inconſtantia, tamen remedia adhiberi ui
, et doctrina, ſi qua parte corruptior facta fuiſſet,
endari ſenſim bonorum conſenſu & authorita-
& à diuerticulo errorum in ſemitam reduci ſanæ
ctrinæ, potuiſſet. Video enim hiſce fermè cauſſis
tum ut noſtrorum ab illis animi defecerint. Con
uero illorum prudentia noſtrorum inſolentiam
erſata ſit. Acceſſit enim inter multa alia hoc nõ le
incommodum quod Græci, Conſtantinopolita
ſedis fauore, Romanæ urbis Monarchiam ferre
luerunt, nimirum memores quantum & alijs a-
ſtolicis ſedibus ſuis, olim & dignitatis & autho-
tis coram omni Eccleſia fuiſſet, & quod Regni
uſdam ſpeciem adumbrabat ſummi iuris uendi
o tam ambitioſa. Vtcunq́ autem his de rebus ę-
& iniquè controuerſum eſt, conſtat hinc uelut
intillis incendium iſtud tantarum diſſenſionum

exortum fuiſſe, quod Chriſtianiſſimam illam, et ſæculorum cura, ſtudio, opera retentam commu onem Eccleſiarum Orientis & Occidentis peni diſtraxit & abſumpſit. Suffudiſſe quidem calidã aiunt) auaritia traditur, ſæuum & peſtilens malu quo exorto, ceu Platina ſcribit, nunquam conſiſt pietas eo loco potuit, quo ante cõſtiterat. Profe digna fuiſſet publica defenſione Aſia, quæ tot n bis Martyrum, tot Confeſſorũ Chriſti, tot fideliu id eſt, ſanctorũ hominũ myriades peperit, & qua principes apoſtoli, Petrus, Paulus, & Ioannes, & Sophronio credimus) etiã Andreas, innumeris E cleſijs fundatis erudierũt, idq́; mox à Chriſto in los recepto, & antequam ulla in Europa eccleſia lebris eſſet. Vt tranſmittamus interim, Barnabã, T motheum, Epaphram, Tichicum, Apollon, Arch pum, aliosq́; nihil minus apoſtolicos uiros, uel i ſius Pauli pręconio celebres & quorũ miniſteriu cum ſuo conferre adæquareq́; non dubitauit. Q rum quidem omnium indefeſſæ diligentiæ Aſia ſtar uineæ cuiuſdam fuit, quæ ab inueterata pag niſmi ſuperſtitione repurgata, recenti uitæ ſal tisq́; doctrina exculta eſt. Tametſi uero non ſum ſcius, parum probari uel ipſi Paulo æmulatione & haud ſatis dignã eſſe homine Chriſtiano, ſed carnalem rem eſſe, affectatam nominũ uel apoſt licorum iactationẽ (cum miniſtri fuerint apoſto nec poteſtatem habuerint ullam incrementi, ſed niſterij tantum: & uere apoſtolicã Eccleſiã eſſe c ſtet, nõ eam quæ audiuit Apoſtolum, aut fundato

eu

m habuit, nec monitis tamen nec iuſſis eius obtẽ
rat, ſed quæ doctrinam apoſtolicã tuetur, & mo-
us apoſtolicis uiuit) tamen non indignum, ut ar-
ror, nec alienum à pijs conſilijs fuiſſet, quando ſe
el ad gloriationem apoſtolatus aut Petri aut Pau
contendendo deuentum fuit, memoria repetere
præclaras Aſiæ matrices, tot populos ueteres, tot
ntes, prærogatiua quadam apoſtolicæ doctrinæ
imias, & recordari Chriſtianam eas fidem edo-
is fuiſſe antequam eccleſię Romanæ uel nomen
uerit. Aetate enim haud dubie Romam uincit
ia, tot modis de primis illis & recentibus Euan-
lij fontibus pota, & tanto maiori credentium nu
ero. Neq; horum ſolum, ſed etiam Doctorum fi-
& ſanctitate celebriore. Habuit enim & Ioan-
m euangeliſtam, qui ſupra pectus domini recu-
it, & radiantiſſimo ſuo Euangelio reliquis apo-
lis, rerum à Chriſto geſtarum teſtibus, ceu colo-
onem quẽdam adiecit: ut illud interim tranſmit-
nus, quod de Gręco ſermone omnẽ noui Teſta-
enti ſcripturã hauſimus, quod Græcorũ interpre-
n authoritatem Latini ſcriptores ſunt ſequuti, &
eorũ cultiſſimis uineis, ceu racematione quadã
ta, quicqd aut dignũ memoratu aut utile cogni
uitum fuiſſet, in ſua, magno fœnore doctrinę trã
lerunt. Sed auget dolorẽ caſus rerũ tã recens, et ꝙ
dire cogimur nuper amiſſas nõ Aſiæ ſolũ eccleſi-
ſed & Europæ. A tẽpore enim quo res Saraceno
inualuerunt, hoc eſt ab Heraclij imperio, afflictæ
idem & armis occupatæ Africanæ, Aegyptiæ &

Syriacæ eccleſiæ fuerunt,ſed principum tamen ui
tute & induſtria ſæpe de hoſtium manibus uendi
tæ, & utcunq; reſtitutæ ſunt,quanquam ſubinde a
uerſis caſibus obruentibus, hoſtis non iniuria ſo
in noſtros,uerumetiam uictoria grauis eſſet. Mo
Turcarū uires tenuibus initijs, ut fit plerūq;,per A
am ſeſe ſparſerūt,annis retro plus minus ſeptinge
tis,paululū ante CAROLI magni imperium
quo deterius habere Africæ & Aſiæ res cœperūt,n
lūq; haud ſatis præuiſum ſerpſit,ut ſupra quoq; ac
monuimus:ſed non ita magna tum iactura fuit r
ligionis,quin per Aſiam frequentiſſimæ eccleſię c
rarent,licet ſubinde magis ac magis permerentu
Cuius rei fateor,Gręcorū inter ſe diſſidia, dum pa
tibus ſtuderēt reguli quidam, & Turcica auxilia i
plorarēt,atq; in gremio hoſtē alerent, magna cau
ſa fuere. Sed durauit tamen cōmunio & patuit Aſ
multis annis Imperatoribus noſtris, quibus cū O
entis principibus etiamdum familiaritatis & ami
tiæ plurimum erat,nec alio magis quàm religion
nomine,non Francis ſolum, ſed & Germanis rel
quis,nempe Ottonibus, Chuonradis, Friderich
& Henrichis. Aſiā enim Chuonradus ſecundus
exercitu ingreſſus, ad Ciliciā uſq; peruenit, magn
Aſiaticarum eccleſiarum ſpe,tametſi paruo ſucceſſ
Propter enim uariantem Byzantini imperatoris f
dem,rebus noſtris tū cōſuli nō potuit. Quod ipſu
& tertio illi Fidericho accidiſſe ſupra in Syriæ me
tione docuimus. Quæ uero cauſſa potiſſimū obſti
rit,quo minus noſtra manſerit Aſia,non attinet m

morar

orare,longum enim foret,& præter ſuſcepti labo
; inſtitutum. Illud ſatis conſtat, à proximis tribus
culis,res Orientis ita Turcarum creſcente impe-
o labefactatas,ut hoc ipſo maxime tempore maio
m eccleſiarum partem amiſerimus. Habebantur
ræci inter ſchiſmaticos, & hæreſum inſimulaban
r,& hoc nomine odioſi fiebãt principibus & uul
o,uidelicet quod contra uſum Romanæ eccleſiæ
pane fermentato conſecrarent, quod Purgatoriũ
egarent, quod pontificem Romanum ut uerum
hriſti uicarium & ſolum ipſum legitimum Petri
cceſſorem nõ agnoſcerent. In hiſce enim dogma
ous Græcos à Romanis uariaſſe, Platina in libro
: Pontificũ uitis indicat. Augebat miſeriam tem-
orum & publicã pacem interturbabat fatalis quæ
am & inteſtina Pontificum urbis Romæ cũ Ger-
aniç regibus diſcordia,quæ in immenſum aucta,
allos interdũ atq; etiam Anglos inuoluebat. Ac
eſcio an quicquam fidum ſatis & pacatum clariſ-
nis illis populis fuerit, à Friderícho primo uſque
l tertium, Guelforum & Gybelinorum efferatiſſi
a factione per Italiam ſupra quàm capi fide poſ-
;,ſæuiente,cuius ne hodie quidem reliquiæ in to-
m extinctæ iacent. Noſtri querebantur imperij
gnitatem Papæ ſtudijs afflictam in Italia labaſce-
,& quæ huius eſſent,illius præſumptione uendi-
ri. Cõtra, Pontifices Petri apoſtoli patrimonium
nere mordicus,& res eccleſiæ ab Conſtantino do
atas,præterea ius regnorum & imperij cõferendi,
eri omni conatu pergebãt.Ea re factum, ut dum

Cæſar & Papa domeſtica bellorũ uęſania cõflict
tur lente feſtinantibus auxilijs noſtris, Turca ſe
ſim Aſiam occuparit,dein & in Europã mouerit
ercitum,& noſtro primũ ſæculo caput Orientis C
ſtantinopolim ſuæ ditionis fecerit. Etenim auxi
Friderichũ tertium Maximiliani patrem,aliquan
Bizantio ſummiſiſſe cõſtat,ſi forte retineri & defe
di à Turcarũ incurſione poſſet. Nauarant eximia
operã & Veneti & Galli,ſed diſtracta principũ u
luntate,nemo unus tanto hoſti ſufficiebat,ut Eu
pæ hoc modo uel cultiſſimã partem intra ſpaciu
120. annorum amiſerimus, & in ea apoſtolicas e
cleſias,Philippenſem,Theſſalonicenſem, Corin
acam,Athenienſem,Nicopolitanam Epiri Cõſt
tinopolim enim inter has non numeramus, qu
neminem Apoſtolum audierit,licet inter pręcipu
ſedes habita,non ſolum ob urbis gloriam,quæ S
cunda Roma dicebatur, dignitatemq́ imperij O
entis per initia florentiſſimi,ſed etiam ob famam
ligionis,& quod inter Græcorum Aſiæ & Euro
eccleſias,quandiu incolumis ſtetit,primatum ten
it: & Apoſtolicis eccleſis primis,Romanę, Alexã
næ, Hieroſolymitanæ, & Antiochenæ annum
ta eſt. Reſtat iam ſola,& omnium Europę eccleſ
rum ceu uidua quædam ſupereſt Roma, quæ q
dem apoſtolos Doctores habuerit. Nec finis ma
rum eſt,cum quotidie nobis de ſorte decedat. N
per enim aliquot eccleſias in Pannonię confinib
Turca cepit,neq́ porrò deſiſtit incepto. Adeò in a
ctum paucorum ſæculorum decurſu redigimur
tam

men ſunt qui putant ſtatum Eccleſiæ nunquam
elius habuiſſe, cum equidem (niſi fallor) non ui-
am ullum ſæculum, quo habuerit deterius. Fe-
nt tamen qui proximis diebus Conſtantinopoli
nerunt, in Aſia adhuc durare eccleſias, ſed preſſas
rãnide & expoſitas perſecutionibus. Quod ſi eſt,
ecor Ieſum, ut quemadmodum primæ illæ in ſan
uine et mortibus creuere, & lucrum auxit ipſa per
cutio, ita & illæ conualeſcant multo credentium
uctu. Sed iam terræ intrandæ & loca regionum
uarum meminimus, ſingillatim indicanda ſunt.

PONTVS.

POnticam oram uideo eam uocari quæ extra
Boſphorum Thracium conuerſis ad Aquilo-
em littoribus, uſque in Colchidem flectitur. Pro-
rie tamen ab Haly amne uſque ad Phaſim & inti
nas fauces Euxini, Pontus eſt, & Ponticę gentes in
otum ab eo tractu Euxini uidelicet maris uocatæ,
egnum quõdam Mithridatis regis maximi, quem
opulus Romanus ægre multis demum annis ſu-
erauit. Ptolemæus Pontum alicubi Cappadoci-
um cognominat & Palemoniacum, & proxime
alatas, Galaticum, à gentibus (ut fit) illi uicinis de
iuata. Oppidum in eo Palemonium fuit, Plinio, à
alemone rege Zenonis Laodicæi oratoris filio ap
ellatũ, quem ob eximiã probitatẽ prius quidẽ M.
ntonius, dein Cæſ. Auguſtus dignũ regno iudica
ũt, Põtoq; prę̃fecerũt, Palemoniaco cognominato,

authore Strabone. Hic uxorem habuit Pithodo
clariſſimam fœminam, Pithodori Tralliani ciu
qui Pompeio ſingulari amicitia iunctus fuit, fi
am: quæ Strabonis ætate, hoc eſt tēpore Chriſti d
mini, uidua marito in regno ſucceſſit, & Trapez
tem Ponti metropolim cum alijs locis circumiac
tibus magna dexteritate gubernauit. Poſtremo P
lemone filio concedente, in Prouinciæ formam t
ta illa ora redacta eſt. Quod à Nerone factum e
Suetonius in eius uita prodidit. Ex oppidis Po
maritimis inſigne quondã Amyſum fuit, dein ia
dictum Polemoniũ, Pharnacia, Ceraſus, & ua
monte obducta Trapezus, Græca urbs, hodieq; c
leberrima: & quæ imperio Trapezuntino ſedem
nomen dare meruit, erepta haud ita pridem Chri
anis, & Turcarum imperio cum magna Aſiæ iact
ra, ſubiecta. Ponti alumni inter multos ſæculo n
ſtro clari, fuerunt Georgius Peripateticus à patr
Trapezuntius cognominatus, & Beſſarion ille m
nachus Baſilianus, qui ob ingenij doctrinæq; pra
ſtantiam adeo etiam Romæ celebris habitus e
ut ipſum Galero cardinalitio Eugenius quart
mature donarit & patriarchæ Conſtantinopo
litani Titulo redimiri iuſſerit. Fuit illis in locis
Pithyus oppidum, ubi Ioannes Chryſoſtomus
iam antea in exilium actus aliquandiu ſe cont
nuit. Illud monendum Trapezus, Trapezunti
tertia inflexione dici, ut Ceraſus, untis, Pithyus, un
tis, quo nomine & in Colchide oppida minim
obſcura fuiſſe conſtat. Simili declinatione & i

Syri

ria Emaus, Hierichus, Amathus, &c. proferun-
:. Gentem Chalybũ, alij Ponto, alij Paplagoniæ
ɔuerunt, apud quos, ut ait Flaccus, tonat afflicta
nper domus ignea maſſa. Reliquæ gentes feræ
bellicoſæ iuxta habitant, quorũ pars Moſſynœ-
Buxeri, Disheri, Macrocephali, ſupra quos por-
: Hiſſi in extimo cornu eius ſinus qui Trapezun
claudit. Intimo autẽ in receſſu proxima Colchi-
Sebaſtopolis iacet, ante Cabira dicta, clara ciui-
, quam Sophronius μεγάλην, hoc eſt magnam co
ominat, & eò uſq; Andreã perueniſſe, & Euan-
lium docuiſſe tradit. Situs urbis intra amnes Pha
& Abſarũ interiacet. Phaſis ex his quæ in Chol
ide memorauimus, notus eſt. Abſarũ montes Pa-
dri qui Tauri pars ſunt, fundunt, ubi Ponticos
pulos ab Armenis ſummouet; augetur autẽ Ly-
amne, cuius Plinius & Ptolemæus meminere.
biter notandũ duximus Syrorũ nomen ad Chol
os uſq; pertigiſſe, & differentiæ cauſſa Leucoſy-
s dictos Cappadoces, et Ponti accolas, quoniam
i extra Taurũ iacent Syri, ob æſtum auſtrinũ adu
& nigricante colore eſſent, hi autẽ ſub axem uer
magis candidi & tamen Syri. Qua re Sophroni-
(ſeu quis alius apoſtolos, quorũ ſcripta nulla ex-
nt, Sophronij metaphraſi intexuit) Leucoſyros
ίοπας ἐσωτέρους, hoc eſt interiores Aethiopas iuxta
aſidis & Abſari eruptiões ſiue oſtia ſitos, appella
uoluit, quoniã & ipſi eſſent Syri, qui ab Auſtrina
ntum parte Aethiopibus ſimilimi eſſent. Neſcio
tẽ an errore cõmiſſum ſit, ut in Mathię uita apud

eundem Sophronium propè eadem uerba repe-
tur, ἐν τῇ δευτέρᾳ αἰθιοπίᾳ ὅπου ἡ παρεμβολὴ ἀπσάρου καὶ ὕστε-
μὴν, &c. Niſi cui uero ſimile ſit etiam Mathiam
illa loca perueniſſe, quod expēdendū relinquim
Non ignoro alibi quoque Sebaſtopolim ſeu u
Auguſtam in Cappadocia locari Ptolemæo, ſe
giſsime ab Abſaro, præterea & Sebaſtiam aliam
qua mox referemus. Pontici fuere duo Aquilæ
bres, quorum alter uetus inſtrumentum ex Heb
orum libris Græcè tranſtulit, alter Priſcillæ mari
& familiaris Pauli fuit: cuius Lucas Actorum
meminit.

CAPPADOCIA.

RELiquam Cappadociam, ab ortu Scordiſ
minori Armeniæ adimit, ſuperiora Antita
rus finit, quæ dehinc trans Melam amnem ad E
phraten, Comagenen, & Ciliciæ montana pan
tur, annumerata quidē Cappadociæ Plinio & S
boni ut ſupra diximus. Ptolemæo tamen in min
re Armenia relata Tauri iugo à Cilicibus digreſ
Lycaonia & occidua Cappadocia dirimuntur.
ciduum latus Paphlagonia & Galatia terminat
Terra ipſa late pateſcit & claris amnibus perfun
tur, quorum memoratiſſimus Halys, Croeſi aliq
do regnorum ab ortu terminus, ut teſtis eſt Her
dotus. Sed & Iris fluit, & Thermodon, & ille que
Plinius Cappadocē uocat, unde Cappadoces n
men habent, antea generatim dicti Syri & Leuc
ſy

i. Perſæ Aſia potiti hanc partem in Satrapias, c eſt Præfecturas diuiſerunt. Deinde Macedones lſis Perſis, reges pro ſuo more inſtituerunt, qui m populo Romano poſt deuictum Antiochum nicitiam contraxere, & contra Mithridatem defen unt. Stirpe deinde regia deficiente, cum S. P. Q. (ceu duodecimo libro prodidit Strabo) ob exi- am fidem Cappadoces liberos eſſe iuſsiſſent, ne uerunt ſe libertatem poſſe ferre (Tyrannis enim , non libertas, ubi omnes imperant) & ut regem ciperent, orauerunt. Romani admirati quod eſ- nt qui libertatem recuſarent, permiſerunt ut quē gem uellent, eligerent. Itaque lectus eſt Ariobar nes, uir pacis & militiæ artium peritus, quo de- ncto ad Archelaum habenæ regni peruenerunt, b quo in Præturas diuiſa Cappadocia eſt, atque c Archelaus eſt quem Tiberius doloſe euoca- m, apud ſe retinuit, quo auarum ſuum et in ſcele- profuſum animum ſatiaret, Cappadocia confe- m in Prouinciæ formam redacta, cuius facti in iberio Suetonius meminit. Vrbium dignarum emoratu, maxime clarum Mazaca, poſtea à Clau o Tiberio imperatore Cæſarea dicta, ut tradit uſebius, Hieronymus alicubi ab Octauio Au- uſto ita dictam putat: ueroſimilius quod Ruffus ribit, in honorem uidelicet Auguſti Cæſaream ocatam. Incolæ eius Mazacini & Mazaces dicti. lianus, odio urbis quod Chriſtiana eſſet, Cæ- reæ recens nomen obliterare & reducere uete- s uſum contendebat. Non omittendum uero

quod Hermolaus accuratæ diligentiæ uir,adr
nuit, Mazaca frequentius neutro plurali uſur
ſcriptoribus,etiã ſi ſint qui fœminino proferant
quem modũ Comana Cappadociæ & Ponti c
da dicuntur,ſicut & Myra, & Patara in Pampl
Lyciaq́, & rurſum in Cappadocia, Tyana, à c
bus Tyanæi & Tyanenſes, ut Tyanæus ille r
gus Apollonius Cappadox, de quo Philoſtrati
bri extant, & eccleſia Tyanæa, clara præſtãtibus
ris Epiſcopis, ubi & Tyanenſis quondam Syr
dus habita, cuius Sozomenus meminit. Mazaci
eccleſiæ ſeu Cæſarienſis epiſcopus fuit Baſilius
Gregorij Niſſeni frater, uir nõ doctrina ſolum
pietate etiã conſpicuus, qui Gregorio Nazianze
ſocio, Athenis aliquandiu bonis artibus & eloq
tiæ operã dedit, inde in ſolitudinẽ pertractus m
tis annis eodẽ Nazianzeno annitente, diuinis
bris animũ impendit, poſtremo regreſſus Ponti
bes & rura circuiuit, & eccleſias non modo conſ
mauit Euangelij prædicatione uerumetiã con
tuit. Monaſteria itidẽ ordinaſſe dicitur, hoc eſt Sc
las in quibus reiecta ſæculi cura, doctrinæ, mo
bus, pudicitiæ & continentiæ uacaretur, quo pu
or eſſe cultus & Dei & proximi poſſet, apud ill
qui inde ad curã Eccleſiarũ Chriſti adminiſtrãd
euocati & in epiſcopos uel paſtores fuiſſent elec
id enim erant illa ætate monaſteria: ſi cui uacat
gat Ruffinum libro 11. Mirum autẽ, Regulã qua
dam Baſilij iactari à Monachis quibuſdam noſ
temporis, ceu tales eſſe iuſſerit uir pientiſsimus, q

pſi ſunt, qui præter nomē neſcio an quicquam
ıd ueteris monachiſmi retineant. Nihil ille alie-
n à Chriſto, à doctrina apoſtolica, à ſolida pu-
pietate inſtituerat, qui ſolitudinem hoc fine ad
pus amplexus fuit, ut rerum curis exemptus lu-
ꝗ & rerum ſatietate alienus, diuinarū literarum
ına hoc expeditius aſſequi poſſet, quo prompti
n hoc ſe parabat & effingebat, ut doctrina ex-
ploq́ꝫ prodeſſe quàm plurimis liceret. Nuſquā
ē plus fuit ſanctis uiris negotij, quàm in illo ſuo
(ut obiter Scipionis uocē depromamus) neque
quā minus ſoli fuerunt, quàm quando hoc mo-
ſoli erant. Noſtris monachis magna parte exper
ıs doctrinarū & ſcripturæ, hoc muneris uideli-
incumbit, ut uotis, ueſtibusq́ꝫ & ieiunijs ſuis, uæ
i nimirum mercimonio, pro nobis ſatagant, ca-
ıt, & mereantur, ſuāq́ꝫ iuſtitiā dum conſtituunt,
itia Dei deſtituantur. Exſtat epiſtola Baſilij ad
egorium Nazianzenū de uita ſolitaria, hoc eſt
nachiſmo ſcripta, quam Latinā uir doctiſsimus
nciſcus Philelfus fecit, palàm innuens quibus ſi
us uetus monachiſmus cōtentus fuerit, quid ſpe
rit, & quo uſu receptus ſit. Quod ipſum multis
ocis & Hieronymus fautor alioqui Monacho-
n, contra ſuorū temporū hypocriſim, ediſſeruit.
nſtat autē ſub Gratiano Baſiliū deceſsiſſe, haud
ltis annis ante Hieronymi obitū. Sed ad oppida
ertendū. Cucuſum Cappadociæ Chryſoſtomi
ge doctiſsimi & ſanctiſsimi Epiſcopi exilio ce-
ratur, in quo & Paulus Bizantius epiſcopus exu

lans,& iiſdē de cauſsis eademq́; de ſede Arrian
inſidijs pulſus,demū percuſſoribus ſubornatis
ſtantij tempore occiſus eſt, cū adhuc in humanis
geret Hilarius. Hermolaus Cucuſium legit,s li
geminata. Euxinum uerſus Amaſia iacet,ante E
patoria, dehinc à Pōpeio Magnopolis uocata,S
bonis,cuius de Geographia libri extant,patria.
& Nazianzum oppidū Cappadociæ, quanquā
quibus in ſecunda Armenia locatū, cuius ciuis
præſul Gregorius ille fuit Nazianzenus cogno
natus,uir eloquētiſsimus et Hieronymi præcept
Illo enim ſcripturas explanāte,profeciſſe ſe & di
ciſſe ait. Fuit epiſcopi filius & ſucceſſor, adoleſc
apud Cæſareā Paleſtinæ à Theſpeſio rhetore e
quentiæ rudimentis imbutus,mox et Athenis ut
te dixi eruditus, qui cū Conſtantinopolitanæ ſ
aliquandiu,uocatus præfuiſſet,& inuidia quoru
dam premi ſe animaduerteret,reuerſus in patria
ſuis affuit, poſtremo alio epiſcopo ſubleƈto, in
ſe contulit,& ſolus habitans, ſub eodē Theodo
mortuus eſt. Hieronymus ſcribit eū inter cætera
mia ingenij eius monumenta, librū reliquiſſe q
cōtra Iulianū Cappadocibus infeſtū,ſcripſerat. N
cęſarea haud longe à Cumanis & Sebaſtia oppi
abeſt, & ipſa clara & ſynodo memorata in lib
Pontificijs. Eam Ponto quidā tribuūt,ut inde P
ti Epiſcopus diƈtus uideatur Gregorius Næocæ
rienſis præſul,qui Origenē perpetuo quinquenn
audiuit,uir Græca, Latinaq́; facundia præſtans,
ab æqualibus ſuis ob uitæ & doƈtrinæ excellen

...γις@ appellatus, cuius Hieronymus magna
...de meminit. Ab hoc alius fuit itidē eius urbis E-
...opus Theodorus, qui parū perſpecta naturarū
...riſti in ſcripturis Allœſi, Mariā negabat θεότοκον,
...uo eſt apud Gratianū. Niſſam nemo ignorat,
...nominē illi quæ in Caria iacet. Sed à Cappado
... Gregorius epiſcopus Niſſenus dictus, quē di-
...us Baſilij fuiſſe fratrē. Sanè & Hieronymo ante
...s familiaris fuit. Nec Sebaſtia prætereunda, à
... Sebaſteni dicti, & notus errore Euſtathius Se-
...enus epiſcopus, qui cum Ancyrano Baſilio par
...Macedonianæ fuiſſe legitur. Negabat hic Spiri-
...quicquā cum patre & filio eſſe cōmune. Diuus
...ronymus è Cappadocia fuiſſe Alexandrū illū
...norat, qui ætate Origenis, Narciſſo præſuli Pa-
...ino iam ſenio confecto ſucceſsit, haud multo
... martyrio coronatus. Tam diues clarorū præſu
... Cappadocia fuit, ſed quæ ne ſic quidē tot me-
...rijs honorata reliquæ Aſiæ conferri queat.

LYCAONIA.

Meridie & occaſu Brumali, Cappadociā ab
A Euxino uenientem & longiſsime terras in-
...ſiam Lycaonia excipit, ei quidem à Ptolemæo
...numerata, ſed ſeorſum reddita Plinio & Strabo.
Regio tribus à partibus reliquis Tauro incluſa,
...ortū ſolis Cataoniæ, ab occaſu Pamphiliæ & Pi
...æ, qua meridies eſt, Ciliciæ Tracheæ, id eſt, aſpe
...dictę imminet Oppida eius plura, ſed celeberri-
..., Plinio teſte, Iconiū, in quo Paulus & Barnabas Iconium.

multo tempore Chriſtum docuerunt, fortiter a
tes præſidio domini, Actorum 14. quanquã ita
ſiſtere non potuerunt, quin factione & tumulti
partium agitati, &, quo amplius miniſterij ad q
uocati erant fructus pateſceret, fuga ſibi conſu
adacti fuerunt. Magno argumento, fugæ con
haud ignobile ſemper nec ignauũ (uelut fugac
mi Anabaptiſtæ noſtri calumniantur) ſed ex ſpi
etiam & præcepto eſſe. Chriſtianæ enim prude
eſt, nec caret exemplis, cedere interdũ ferociæ, &
rum cõmodius agendarũ captare occaſionem.
apoſtolus Damaſci per ſportam è muro demi
eſt, quo Aretæ furorẽ declinaret, eo conſilio & à
tribus Berrhœæ emiſſus, ut inſaniæ Iudæorum
tempus cederetur. Sic Chriſtus ſuos de una ciui
iubet in aliam fugere. Ipſe Chriſtus abſcondit ſe
occaſionem redimens, tumultum præuertit. Di
ſum eſt fugæ genus, quod aut immodico uitę a
re, aut eius comite turpi metu, aut graui animi c
ſternatione ſuſcipitur. Porrò Iconiẽſium epiſco
Amphilochius ille fuit, Hieronymi contempora
Derba. us, qui de ſpiritu ſancto ſcripſit. Eſt præterea De
paris cum Iconio propter Apoſtolum claritatis,
Lyſtra, dehinc Laranda, & iuxta ſita Iſaura, qu
Lyſtra. mox Claudiopolim nominatam fuiſſe ſupra m
nuimus: nonnulli eam Lycaoniæ tribuere, ut m
hoc loco repetenda fuerit. Proferuntur autem pl
li neutro hæc nomina, & ſingulari fœminino, n
que infrequens iſtud quidem, præſertim in locis
ſiæ. Lycaoniam prope totam Antipater pyrata i
gn

nis,haud ita longe ante Apoſtoli tempora tenuit,
nē deinde Amyntas Iconij tyrannus Archelai ſuc
ſſor,bello captum occidit,authore Strabone. Ly-
is lapidatum Apoſtolū & tanquā mortuum extra
ū urbe,ſcribit Lucas.Adeo malignū ſemper et ſę-
um in ſeruos Chriſti ſatanæ regnum fuit, ſed hoc
ure eſt belli ut triumphus non decernatur niſi ho
um uictoribus atq; his quidem ſanguinis cōſcijs.
de Martyrum nobis & confeſſorum præmia pe-
a,inde coronæ reportatæ ſunt. Proinde denuo re
rſi Iconium & Lyſtram apoſtoli, docuerūt, quod
r multas afflictiones oporteat nos intrare in re-
num Dei.Intelligimus aūt ex Luca apoſtolos non
ebræa ſolū & Gręca, ſed & Barbara uulgari Lyca
nū lingua inſtructos Chriſtū docuiſſe.Quippe Ly
onice locutam plebem, & à Paulo & Barnaba in
lectā, ſignificat.Quod ipſum ueroſimile & uici-
tas facit,cum Paulus Cilix, Barnabas Cyprius fu
t.Sed hoc rectius dono illi tribuimus,quod cum
icacia ſingulari,ſpiritus domini per manus ſan-
rū eſt operatus. Etiam ſi Paulus ad Corinthios
ibēs gratias agit domino quod plus alijs linguis
quatur.Varium igitur hoc donum fuit,nec omni
s æqua menſura datum, neceſſarium tamen ad
niſterium,ſiquidem Strabo qui & ipſe eo tempo
ferè quo Apoſtolus,Aſię loca peragrauit, & in ea
am natus fuit, plurimis linguis intermarinam il
n Aſiam diſtinctā fuiſſe prodidit, quod minime
rum eſt cogitantibus, quot quantiſq; ea genti-
s patuerit. Aſia enim potiti ſunt, Aſſyrij, Baby-

D

lonij, Aegyptij, Macedones, Romani. Quin &
Gallis inuaſa inhabitataq́ eſt, nec abſtinuerunt
ea in totum Scythæ. Quarum unamquanque cu
imperio linguam ſuam propagaſſe indubium
Nam & Græcis iſtud curę & Latinis moris fuiſſ
gimus, ut aut colonijs deducendis, aut occupan
terris, cultum ſimul morũ & linguæ proferrent.
cedit ad hæc quod Plinius lib. σ. tradit proditũ e
in omni tractu huius peninſulę tres tantũ gẽtes G
cas iure dictas, Doricam, Ionicam, Aeolicam, cæ
ras Barbarorum eſſe. Porrò & Græcos in Aſia c
nos fuiſſe, notum eſt, ut obuium & facile ſit con
ctare frequens illud linguarum Aſiæ diſcrimen
Lycaonia Timotheus fuit, patria ut uidei Lyſtri
quem & circuncidit Apoſtolus & Epheſinæ de
eccleſiæ pręfecit. Sic è Berrhœa Soſipatrum, è Th
ſalonica Ariſtarchum, è Derbis Gaium, è Corint
Eraſtum, ex Aſia Tichicum & Trophonium, pr
ſtantes doctrina et religione homines, ceu colleg
& cooperarios aſſciuit, uelut antea ex Antiochia
lam & Lucam indiuiduum itinerum comitẽ. Vn
certe tantæ moli curarum laborumq́ non ſuffic
bat, etiam ſi maxime omniũ laborauit. Nec min
delectum habuerunt apoſtoli diſcipulorum in m
niſterio, quàm Chriſtus. Neceſſe hoc erat quo ſe
retur ſucceſſio, & creſcenti eccleſiarum numero c
ni ex parte ſatis fieret. Vtinam hodie quoq́ hoc i
ſum epiſcopi præſtarent, quorum eſt apoſtolica ſ
ctio, doctrinaq́ & cura & uigilantia cæteris eſſe
emplo ac uelut calcar addere pergerent, quo a
cri

rius ſyncerius'ꝗ presbyteri quibus illi curam ani-
narum delegant, quæ ueræ puritatis & pietatis
ınt ex æquo præſtarent.

PAPHLAGONIA.

Vxta Euxinum, quantum oræ eſt inter Halym &
Parthenium amnes, id totum Paphlagoniæ tri-
uitur, neque deſunt authores qui urbem Heracle-
m ipſi annumerant, quanquam citra Parthenium
ccaſum uerſus in Bithynia eam Ptolemæus loca-
t. Strabo duodecimo libro Halyn ad ortum eius
gionis confinium eſſe, ad auſtrum Phrygas &
alatas, occidentem uerſus Bithynos & Mariandi
os, ab aquilone Euxinum tradit. Vrbium potiſ-
næ à latere Bithyniæ ſunt, Tios & ipſa citra Par-
enium quidem, ſed Pomponio nihil minus in
aphlagonia ſita. Vicinus ager quoniam florida a-
œnitate præcellit, nomen Parthenio ceu uirgi-
eis ſertis redimito, dediſſe creditur. Inde Amaſtris
t urbs & Cromna, & promontorium eius litto-
s eminentiſſimum, quod Carambin ueteres uo-
runt, à cuius contrapoſito flexu eiuſdem ſinus Sy
ɔpe iacet, à Mileſijs condita, littoralium Paphla-
ɔniæ urbium longe clariſſima, portu enim nobi-
prẹclaris ciuibus, & deductarũ coloniarũ fama ni
. Video & illud ad gloriã trahi, quod in ea & na
s & educatus & mortuus eſt clariſſimus Aſię regũ
ithridates, Eupator cognominatus. In mediterra
is cẽſetur à Põpeio cõdita & uocata Põpeiopolis,

& Gangra illa quorum quondam Synodus cel
bris Gangreſis dicta. A Synope Bithyniam uerſ
Armine eſt, qu a finitur ab occaſu Paphlagon
Melę.Plinius & Strabo ad Amiſum liberã aliqua
do urbem & ipſum Halym prorogant.Et Amiſu
in Paphlagonia cenſet Ptolemæus.Sed iã ſæpe n
nuimus Lectorem uariare ſolere in limitum defi
nationibus authores,quod in hoc maxime Euxi
tractu euenit. Mithridates ille, cuius paulo ante r
minimus in regno illo ſuo Pontico,à Colchide u
que ad Heracleam Bithyniæ, quicquid urbiũ &
rarum interiacet,poſſedit. Gn. Pompeius eo deu
cto,uarie omnia diſtribuit & mutauit. Variarunt
poſteri duces. Nec id tamen officit quo minus co
ſtans & certa locorũ notitia exiſtat. Habuit Paphl
gonia frequentes (ut omnis Aſia) eccleſias, ſed ex
mie tamen claram Synopenſem, ad patrum noſt
rum memoriã uſq; ſeruatam, nondum enim octu
geſimus annus igitur ex quo Turcarum imperat
Mahumetes, Iſmaelem quendam præſtantem u
rum eius loci dominũ, uarijs diu petitum artibu
poſtremo terra mariq́; obſeſſa urbe, ad deditione
compulit. Miſerat ille in Italiã, & ante alios ad po
tificem Pium ſecundũ,qui auxilia rogarent,ſed o
omnium deſtitutus in Turcarum manus cum to
urbe incidit. Frequens illo tempore ſors iſta Aſia
cis urbibus obtigit, ut deſertæ à noſtris cũ ferre ho
ſtem non poſſent,dedere ſeſe & extrema pati com
pulſi fuerint. Nec alia magis occaſio Turcarum o
pes & imperiũ euexit, quàm quod Chriſtiani Ch
ſtiano

anos de ſumma non uitæ ſolum & rerum, ſed
am religionis periclitantes, neglexımus. Vti-
ım autem non hodie quoque in illam aurem dor
iremus. Nullus propè annus eſt, quo tyrannus
e tam rabidus & ferox non aliquid de agro Do
inico inſtar torrentis ſubito exorti auferat. Non
æterierim in Pompeiopoli Paphlagonica So-
ıronium epiſcopum fuiſſe Conſtantij tempore, il
m qui Seleucienſi ſynodo Iſauriæ, interfuit, ma-
ıum patronum Nicænæ fidei, ceu in hiſtoria ſua
ocrates prodidit.

GALATIA.

Ntus Galatia iacet celeberrima regio. Parte qua
Pompeiopolis eſt & Boreas, contigua Paphlago
æ: ab ortu Bithyniæ, Myſiæ, Phrygiæ, Dindymæ
s iugis & Cælenijs montibus intercedentibus
mmiſſa. Auſtrinam partem Piſidia finit: Orienta
m Cappadocia, citra Archelaidem urbem Clau-
j coloniã, & montem Agœum qui in media Cap
docia attollit ſeſe, adeò altus ut æſtiuæ etiam ni-
s premant. Archelaida autem Halys è Tauro lap
s præterfluit, quem & Paphlagoniam ab ortu ter
inare, & à Ponticis gẽtibus diuidere diximus. Pi-
las quidẽ inter Galatas reddidit Ptolemæus: nos
eis priuatim dicemus. Galatiã quondam poſt in
ntes illas Alexandri uictorias & auctas per Aſiã
acedonum uires, Græci inſederũt, quibus poſtea
alli ſe & ipſi magno hominum numero Aſiam

ingreſſi coniunxerunt, Gallogræci dicti, gens m
xta, & regio ipſa quæ mox creſcentibus Gallorũ
bus Gallatia uocata fuit, antea Gallogræcia dice
tur, ſed utriuſque uocis uſus apud ſcriptores man
Enimuero Galli, cum multitudine hominũ labo
rent, nec ſeipſos ferrent amplius, trecẽtis milibus
tractis, Alpeis tranſgreſſi, iuxta Padũ cõſedere. D
in & Illyricũ & Pãnoniam & florentiſſimo eo ſ
lo Græciæ tractum ingreſſi, non Europæ ſolũ ia
laboranti, ſed & Aſiæ terrori fuerũt. Vrbem illi R
mam antea ſubegerant, niſi libertatẽ demũ Cam
lus uindicaſſet. Ea de re Iuſtinus lib. 25. Gallorũ i
quit, ea tempeſtate tantæ fœcunditatis iuuentus f
ut Aſiam omnẽ uelut examine aliquo implerẽt. D
niq; neq; reges Orientis ſine mercenario Gallo
exercitu ulla bella geſſerint, neq; pulſi regno ad
os q̃ ad Gallos confugerint. Tantus terror Galli
nominis ſiue armorũ inuicta felicitas erat, ut ali
neq; maieſtatẽ ſuã tutã fore, neq; amiſſam recupe
re ſe poſſe ſine Gallica uirtute arbitrarentur. Itaq;
auxilium à Bithyniæ rege uocati, regnum cum e
parta uictoria diuiſerunt, eamq; regionem Gall
græciam cognominauerunt. Hactenus Iuſtinu
T. Liuius libro belli Macedonici octauo multis u
bis eam rem proſequitur, ad quem Lectorem pl
ra deſiderantem remittimus. Satis conſtat Gall
eo tempore Græcis mixtos in Aſia fuiſſe quo Py
rhus Epirotarum rex floruit, hoc eſt paucis a
nis ante bellum Punicum primum, quum lon
antea Aſiam ingreſſus Alexander fuiſſet. Proi

de Ga

e Galatarum natio, ut recentior inter Aſiaticas na-
ones habita eſt. Plinius in quinti libri fine, ſcribit
alatas maiori ex parte Phrygiæ agros tenere. Ex
uo intelligimus amplius ingreſſos, ut fit, finitima
os occupaſſe. Diuus Hieronymus prologo ſecun
commentariorum ad Galatas ex Lactantij autho
ıtate tradit Gallos antiquitus à candore corporis
alatas uocatos, & inde Galatiam prouinciam di-
ctam in quam Galli uenientes Græcis ſe miſcue-
nt, & prius quidem Gallogræciam, poſt autem
alatiam dictam. Nec mirandum arbitratur in-
r Græcam Aſiæ gentem, Gallos conſediſſe, cum
ontra, Aſiani Græci in Gallia conſederint. Maſ-
liam enim à Phocaënſibus Aſiæ & conditam &
nhabitatam fuiſſe ex Strabone, Pomponio, Gel-
o, Iuſtino, cæteris, conſtat. Gentium Galatiæ præ-
puæ fuerunt, Tectoſages, Toliſtobogi, Trocini,
ue ut Hermolaus Trogini (nam & Cicero, ni fal-
or, Troginos uocauit libro de Diuinat. ſecundo)
uarum Toliſtobogi Phrygiæ & Bithyniæ finiti-
ma, Tectoſages latus Cappadociæ & orientis, fer
liſſimã uidelicet Galatiæ partem, Trocini loca Pa-
hlagoniæ uicina, tenuerũt, Straboni & Plinio. Me
orantur alia quoq; gentis nomina, nec mirũ id in
nto numero, cũ ex Belgis fuiſſe eorũ partem haud
bſcure indicet Iuſtinus. Strabo libro duodecimo
rodit regionem principio in quatuor præfacturas
iuiſam fuiſſe, quæ Tetrarchiæ ex re dictæ ſint, præ Tetrar-chiæ.
ecti autem Tetrarchæ uocati, quoniam quartam Tetrar-
uiſque portionem regni Galatici teneret: unde & chæ.

origo uocis propria deducitur, quæ uſu poſtea i
ualeſcente ad plures etiam pręfecturas translata e
ceu ſupra in Syriæ deſcriptione admonuimus. E
olim regia eius ordinis dignitas, & qui genere T
trarchæ erant inſtar regum habebantur. At uero
uictũ à Pompeio Mithridatem, detractũ aliquid
teri mori fuit, et ad tres duces poteſtas deuenit. M
Deiotaro regi, qui ciuili bello Pompeiano ſe miſ
it, ſoli datum regnum. Inde Amyntæ relictum q
ei ſucceſſit. Detraxerat ei nonnihil Cęſar poſt Po
peium deuictum. Sed de regia tamen dignitate n
hil deceſſit. Poſtremo ſub principe Auguſto in pr
uinciæ formam redacta Galatia, à M. Lollio prop
tore primum omnium adminiſtrata eſt. Hæc eſt G
latia quam Petrus pręcipuus apoſtolorum, epiſto
plena (ut Eraſmus inquit) apoſtolicæ maieſtatis e
dijt, quam Paulus peragrauit & Euãgelio ſuo Ch
ſtum purę docuit, Secunda profectione ſua, atq
item tertia, Galatiam ingreſſus, Luca teſte Actoru
16. & 18. Inde factum, ut cum Romam captiuus
ductus eſſet, de gentis illius inconſtantia & falſ
rũ fratrũ artibus admonitus, Epiſtola ex Vrbe miſ
peracerbe eos, ut immemores apoſtolatus ſui & d
ctrinę ſanæ, carpit, inique ferens quod tam cito a
ud doctrinæ genus receperint, & pſeudoapoſtol
Euangelium gratuitæ condonationis anili oper
iactatione ſubuertentibus, aurem præbuiſſent, cu
admoniti tamen toties fuiſſent gratis redempto
ſe, uindice & ſeruatore conciliatoreq́ꝫ Chriſto, è c
ius dono omnis nobis operum bonitas perinde, u
uu

ua dulcis è bono uiuoq; palmite emerſerit. Sed &
deò certam firmamq; & indubitatam eſſe ſuæ re-
elationis doctrinam, quam cum præcipuis apo-
olorum contulerat, ut anathema eſſe dicat diuer-
um docere aut tradere auſos, nec ſeipſum eximat
ltioni, ſi diuerſum unquam atque illos docuiſſet,
adat. Certe Hieronymus ſtultitiæ inſimulatos fu-
ſe ab Apoſtolo Galatas putat, quoniam ſtolidita-
em quandam Barbaram redoluerint, & ad intelli-
entiam fuerint tardiores: qua cauſſa & Hilarius ip
Gallus & Pictauis genitus, ſuæ ætatis Gallos, in
lymnorum carmine, indociles uocarit. Nunc op-
ida reddemus, quorũ præcipua, Ancyra, Gordiũ,
aodicia, Peſsinus. Iuxta confinia autẽ Bithyniæ,
)adaſtana, & ad Cappadociæ partẽ Tauium Tro-
inorum. Ancyræ epiſcopus fuit Marcellus uir do-
tus, ſed qui tamen in ſcriptis ſuis Sabellianam hæ
eſim ſequi, hoc eſt, patrẽ cum filio confundere ui-
eretur: qua re deiectus Epiſcopatu, ſucceſſorẽ ha-
uit Baſilium medicũ, tempore Conſtantij impera
oris. Mox paulò iniuriæ pertæſus, cum ſe falſo ei-
s dogmatis inſimulari oſtendiſſet, epiſcopatum re
epit. Hieronymus Marcelli huius inter ſcriptores,
item Baſilij meminit medicam artẽ nominatim
uic tribuens. Nec enim alienum aut incognitum
uit, ueteribus eccleſiarum præſulibus Medicæ rei
udium, habuitq; exemplum profeſsio, non in Lu
a ſolum, quẽ Apoſtolus ut artis profeſſorem, ferè
Medicum cognominat, ſed & in apoſtolis & præ-
byteris, qui iuxta CHRISTI & Iacobi doctri-

nam ungere infirmos & ut conualeſcerẽt orare i
bentur. Diuino ſemper honore dignã iudicaru
mortales eam artẽ quæ morbos tolleret, ut ea cau
uel dæmonia culta quondã & adorata grauiſſir
iactura Gentes ſeduxerint, haud alio magis fuco
morborum quos inflixiſſent, inſperatis ſubitisq́
medijs. Qua fraude nec noſtra ſæcula caruerũt n
futura carebunt. Hoc enim carnis ingenium eſt,
quàm maxime uacare morbis, & ſine dolore age
uelit, neq; ulla quantumuis blandiẽte uoluptate
piatur, quũ ægrotat, ſed ſummum bonum in ſani
te collocet, & præcipuæ beneficentiæ loco habea
ſi ſit qui malo mederi, & afflictæ incolumitati ſal
tarem adhibere opem queat. Ideo etiã Chriſtus d
minus noſter, quanquam alius rei gratia in mur
dum miſſus, tamen ad hanc carnis infirmitatem
quoq; benigne demiſit, & ſine fuco ſuapte uirtut
ſoloq́ intuitu fidei languores ſuſtulit, haud neſciu
morum ſuæ gentis & ingenij, & quid hac in re h
mana ſuſpiceret imbecillitas. Cæterum ut de cert
Deitate ſua teſtaretur, non modo omnes qui ant
ſe fuerunt magnitudine miraculorum uicit, uerun
etiam authores præſtigiorum quæ mundo pro m
raculis fuiſſent, ſubegit & expulit. Diſerte admon
do ne unquam illorum miraculis accederemus, qu
ingeſturi eo fuco & prætextu doctrinã eſſent trad
tioni ſuæ aduerſam. Ad hæc, & diſcipulos ſuos di
uina illa uirtute comitatos in orbẽ emiſit, quo hab
rent quod in gentium conſpectu, idolorum & ma
gorum, hoc eſt dæmoniorũ impoſturis opponerẽt,
&

ad doctrinæ ac functionis confirmationẽ non
i,quæ nulla erat,ſed eius à quo miſſi eſſent uirtu-
n oſtenderent. Verũ iſta quidem ad eum modũ fa
,rari muneris erant. Poſteri ergo qui miraculo
n potuerunt,conſilio curarunt ægrotos, & indu
a profeſſionis eſt adiuta beneficentia, quã ardor
aritatis efflagitabat,quanquã & ipſa diuina uir-
e cõmendata. Quid enim in herbis, quid in flori
s,ſuccis,radicibus,quid in alijs terra mariue ena
quorũ modo in medẽdo uſus exiſtit,quod à crea
e illo Deo noſtro donatum inditũq; non ſit? aut
o non poſſit optime uti,qui curando gregi, pa-
r eſt conſtitutus? Paulus in eccleſia donũ ſanatio
inter poſteriora quidẽ cenſet, nec iniuria, cum
ge ſint potiora quæ ad fidei & iuſtitiæ ædifica-
nem attinent, ut longe potior corpore animus
cæterũ cuius hominis propriũ ſit non explicat,
ud dubie illo ipſo innuẽs omniũ eſſe poſſe quod
aritatis eſt præcipuũ. Legimus Boazanẽ quendã
rfidis epiſcopũ ſub Cabada rege qui tempore Iu
ni uixit,ob medicinæ præſtantiam in magno ho
re habitum, & pręcipue dilectum regi fuiſſe,nec
bium quin barbarus Rex hoc æquiore animo
nriſtianiſmo fauerit, quo magis artem eſt admira
,illius ſcilicet qui apud ſuos Chriſtum profitere
. Habet noſtra quoque ætas Epiſcopos paſsim
lebanos uulgus nominat)rure agentes, qui præ
doctrinæ & conſolationis munus quod a-
do popello magno ſtudio impertiunt, meden-
etiam diligentia egenis fratribus nec lucri,

nec quęſtus reſpectu adhibita, in ſumma gratia
ſantur. Sunt quidem nonnulli qui à re Medica
ſtores plebis arcent, nec id alia faciunt cauſſa qu
ut declinent homicidium, ac recte quidē illi de h
micidio, cum id ſcelus ipſa in primis pietas odio
beat. Sed reus eſſe homicidij nequit qui hoc unu
ſpectat medendo, ut iuuet decumbentem, non gr
uet: ſanet laborantem, non perdat: ſuis ualidū re
dat, non adimat. De indoctis nulla hic mentio
cum ſit turpe profiteri quod non didiceris. Sed r
mium mihi Baſilij mentione digreſſo ad loca G
latiæ reuertendum eſt. Ancyra & Anquyra atq; e
am Anchira dicta eſt Galatica illa cuius Ancyra
ſeu Anchiritana ſynodus quondam fuit, de qua
Collectaneis Gratiani legiť. Alia eſt Ancyra Phr
giæ, Plinio & Ptolemæo, nominatim hæc oppi
ſeparantibus. Gordium pleriſq; in Phrygia, Plin
in Galatia ſtatuitur. Sed ante eodem teſte dictū
Galatas pleraq; Phrygiæ loca incolere. Haud ma
gnum oppidum fuit Gordium, ſed celebre tame
in literis, ob Gordij & Mydæ regum uetuſtatem,
quod eius templum ingreſſus Alexander, nodu
illum Gordium quum manu explicare non po
ſet, gladio ſecuit, ceu libro 3. tradit Curtius. Eſt
Laodicia in Galatia proxime Pacatianam Phrygi
clara epiſcopo Pelagio doctiſſimo uiro & Nazia
zeni Gregorij æquali. Laudatus eſt propter conſtā
tiam qua in Tyanæo concilio Nicenæ fidei præ
ſcriptum defendit. Peſinuntem à Mithridate condi
tam, Strabo, à Toliſtobogis autem inhabitatam

Piliniu

inius teſtis eſt. Hinc Romani idolum matris De-
n in Vrbem tranſtulerunt, tanto numine, tantũ ui
licet imperium ornaturi. Dadaſtana à Ptolemæo
Bithynia locata, fato Imperatoris Iouiani memo
ntur, qui à Perſis regreſſus, mortuus illic in cubi-
lo eſt repertus, cum ſanus ſe quieti dediſſet. Ma-
na Chriſtianis in eo principe ſpes erat, ſed aliud
mino uiſum qui repẽte humanis eum rebus exe
t. Amnium Galatiæ præcipuus Parthenius. In-
t eam & Sangarius in Phrygia ortus, & Gallus
i Cybeleijs illic circum genitalia mutilatis My-
s nomen dedit, ea maxime de re infamis ob reli-
onis fœditatem, quam illi ſunt profeſsi. Hierony
us author eſt uel ſua ætate dogmatum impurita-
quadam laborauiſſe Galatiam, & ueſtigia appa-
iſſe ueteris ſtultitiæ. Dignum autem admiratio-
, tot ſæculorum decurſu propriã eos linguam in
ta gentiũ diuerſitate ſeruare potuiſſe. Præter ea
m Græcam, ut ait, qua tum omnis Oriens eſt lo-
tus, Galatæ Treuirorum etiam lingua paucis
utatis ſunt uſi.

PISIDIA.

GAlatiam ab Auſtro Piſidia excipit, regio haud
magna, ſed quæ tamen duodecim urbes ſu-
nuerit. Lycaones eam ab ortu & occaſu attin-
nt. Nam & ſupra Cappadociam Lycaonia po-
ur, Ptolemæo, & item alia Plinio in Aſiaticã iu-
ditionem uerſa, quam & Ptolemæus agnoſcit.

A meridie Pamphiliam habet, iuxtaq́ in Iſauri
etiam & eius Ciliciæ partem quam Tracheam u
carunt, protenditur. Certum autem his maxim
cis, ut gentium fines ita & nomina confundi, qu
Hermolaus quoq; annotat, aſſerens Piſidas ip
quondam, & Lycaones & Phrygas dictos, regio
bus haud ita dum in partes diuiſis. Vrbium Piſi
carum, Therbaſa & Synda præcipuæ, præterea O
ronda à quibus Orondicus ager iuxta cognomi
tus. Apollonia item & colonia Romanorū Cæ
Antiochia Piſidiæ. rea, quæ et Antiochia dicta Piſidiæ, Plinio. Prop
Antiochos enim quorū multis annis florentiſſi
in Aſia regnum fuiſſe conſtat, multæ paſsim Ant
chiæ extiterunt. Et hac quoq; parte quæſita mem
riæ æternitas, conſecratis uidelicet urbium nomi
bus de conditorū nomine, quod & honoris cau
ſæpiuſcule factitatum in Palæſtina & alibi quo
docuimus. Antiochiæ Piſidiæ Paulus cum Barn
ba ſynagogam ingreſſus præclarum illum ſermo
nem habuit, cuius Lucas Actorū 14. meminit, da
mnataq́ Iudæorum obſtinatia, primum omniu
pedum puluere illic excuſſo ad prædicandam ge
tibus fidem ſeſe accinxit. Clariſſimus autem locu
eſt aduerſus miniſterij ſupercilium, quod ita ſibi p
riq; tribuunt, uelut credere opus habeamus, de ſu
nutu atq; authoritate peccati remiſsionem pende
re. Cum conſtet tamē in omni ſcriptura, ieiunā &
elanguē eſſe externam operam omnē, etiam apoſt
licam, niſi internum regnum ſpiritus quod ipſum
regnum & donū eſt Dei, operam noſtram aut iuue

au

t præuertat. Neque eſt, ut ſibi admodum arrogẽt
iſcopi aut presbyteri, cum ne Chriſtus quidem
agnus ille ouium paſtor, fideiq́ꝫ dux, & (ut Pau-
s eũ uocat) cõſummator ita ſibi tribuerit, quin ceu
oſtolatu fungens & uoluntatẽ patris exequens,
tere non erubuerit: Nemo uenit ad me, niſi pater
eus traxerit eum. Et iterum: Pater, quos dediſti mi
&c. Et alibi: Vobis datum eſt noſſe myſteria re-
i cœlorum, illis autem non eſt datum. Cum ta-
en ipſe idem cum patre ab æterno & prædeffinie
, & uocarit uaſa præparata in gloriam: ſed &
atth. 11. etiam uocet omnes laborantes, & one-
os, certo pollicens ſeſe eos refecturum. Quàm
re igitur cum Paulo dicimus: Quid eſt Paulus?
id Cephas? Miniſtri illi ſunt per quos credidi-
us, ut cuique dedit dominus. Nam ſi in apoſtoli
uli fuiſſet manu ſpiritum FIDEI donare his,
ibus annunciaſſet Euangelion, & conuertere ad
em expertem pietatis gentem aut ſynagogam
ge tumentem ſpiritu incrementi fidei imbuere,
ofecto hoc ipſum Antiochenæ ſynagogæ præ-
iſſet, quippe qui ad Romanos 9. optauit anathe
a eſſe pro fratribus, quo ad Chriſtũ conuerſi, ſalui
rent. Sed non fuit hoc in manu Pauli aut ullius
oſtoli, ſicut apertè ex domini uerbo Matth. 10. di-
mus. Quod enim remittitur peccatũ, quod cõfert
ritus iuſtitiæ, ſolius dei opus eſt. Lydiæ Thyatire
: nõ apoſtolus, ſed dominus per Pauli prędicatio
aperuit cor ut intẽderet his quæ dicebant à Pau-
Act. 16. Proïde nõ eſt ut in hominib. gloriemur.

1.Corinth.3.Dominus addit (ſermone miniſt
currente) congregationi ſanctorum illumina
ſuo ſpiritu.Act.2.Paulo igitur Antiochiæ conci
nante,illi crediderunt qui ordinati erant ad uit
æternam:reliqui ſurdis auribus offenſi magis q
perſuaſi,perſecutionem mouent in Apoſtolũ.Pr
inde multi audiunt Chriſtum loquentem etiam
diſcipulis, qui ab ipſo deficiunt nec amplius cu
illo ambulant,Ioan.6.Multi baptizantur qui n
habent nec recipiunt cum baptiſmo ſpiritũ,ſed cu
Simone mago nullo fructu ſimulant:multi in d
minica cœna participant,quibus nec corpus do
ni cibus nec ſanguis eius potus eſt,ſed non cred
tes,non etiam diiudicant,neq; ſe quid agant, qu
domino,quid proximo debeant,probant aut ex
tiunt,ſed plane & indigne ſumunt. Quod prof
cto non fieret, ſi, qui ſacramentum adhibet & in
pertit,miniſter,idem ſpiritum fidei per ſignum d
ret,& mentem recipientis eoipſo ſuo opere in m
lius mutare poſſet.Ita arbitror uim totam abſolu
onis ab eius in primis fide dependere qui abſolu
tur, non ab eius modo authoritate qui denunci
abſolutum.Vere abſoluit ſeu remittit,qui fidei d
no cor ſerenat.Quod ſi dura eſt ceruix & incredu
lus manet animus,ita deſperatus eſt morbus, ut n
Paulus quidem curare eum poſſit. Nam & hoc ip
ſo Chriſtus Matth.18.quod excludi ab eccleſiæ cõ
munione illos iuſſit qui ipſam nõ audiũt neq; ob
cundant monenti,profecto demonſtrat, ne in ec
cleſiæ quidem eſſe manu ſpiritum pœnitentiæ

com

õpunctionis, alioqui illa ipſa, cuius meminit, ex‑
uſione nihil foret opus, ſed omnes retineret Eccle
a, dum iure nemini ſpiritũ fidei cõpunctionisq́;
egaret. Hæc autem non ad contemptum miniſte‑
,ſed ad aſſertionem gloriæ Dei attinent, nempe il
us quam miniſterio in totum Apoſtolus detrahit,
egans aut in ſe, aut Petro, aut Apollo, aut ullo ho‑
ine gloriandũ, ſed in eo ſolo cuius eſt incremen‑
m. Nihil minus interim ſuo intẽtus apoſtolatui,
periculum quidem uitæ pauеſcit, ut per Euange
curſum ad dominum cõuertantur, quibus eſt da
Proinde Act. 18. legimus apoſtolum manere iuſ‑
m à domino Corinthi, quod in ea urbe multi eſ‑
nt ad fidem in Chriſtũ & uitã æternam ordinati.
æc enim eſt uoluntas domini, ut prędicetur Euan
lium, ut munus miniſterij magna cura, ſedulita‑
uigilantia exerceatur, ut importune & opportu‑
inſtent epiſcopi, quo quàm plurimos adducant
riſto. In hoc enim abiturus in cœlos miſit apo‑
los, ut uerbo etiam externo annũciaretur redem‑
o, eccleſiæ coaleſcerent, Baptiſmo & Euchariſtia
getarentur, fouerentur credentes, abijcerentur in
duli: pręſidente ſemper & moderante omnia per
ritũ fidei CHRISTO, cuius ſolius eſt interni
bi adminiſtratio, qui nouit qui ſunt ſui, qui no‑
cũ manet uſq; ad cõſummationem ſæculi, qui eri
infirmos, afflictos conſolatur, ſtantes conſeruat.
gimus quidẽ in Actis etiam Apoſtolũ impertijſſe
ritum uirtutum & miraculorum, ſed non niſi cre
ntibus, hoc eſt, his qui à domino ſpiritũ fidei acce

piſſent, ſolis enim illis impoſuerunt manus. Nec
trus arbitror, Cornelij domum baptiſare iuſſiſſet
ſi ſpiritum-ſanctum, & horum animis illapſum
iſſe deprehendiſſet. Sed ut ad Piſidas reuertamu
non tacendum quod Plinius tradit, Solymos a
quando uocatos eos à Solymo, arbitror, regulo
tre Milyæ illius quam Cragus uxorem habuit.

CILICIA.

NVnc Cilicia reddēda, quę authore Curtio, p
pemodum tota, niſi ubi pelagus eſt, mōtar
includitur. A Septentrione Cappadocia terriſq
nobis in minore Armenia recenſitis, ab ortu Syr
ab occaſu Pamphilia, ipſo in uniuerſum Tauro
queſtro, dirimitur. Auſtrinum latus, maritimum e
ad Iſſum uſq; oppidū, ſinui quem ante Iſſicum u
cari diximus, immiſſum. Eo loco anguſtię per m
tem Amanum tranſmiſſæ Syriam aperiunt, po
tæ Amanicæ & Pylæ, & Syriæ etiam portæ ſcrip
ribus cognominatæ, quod portis (ſicut & Sarma
cæ & Caucaſiæ) præmuniri & claudi queant. E d
uerſo & ab occidente iuxta Anemurium promo
torium & amnē Melam, ferè exaſperant eam m
tana, in quibus & Ciliciæ alicubi portæ ſunt, per
culoſo Alexandri tranſitu notæ. Oppidis circun
caſtriſq; inter aſperas conualles poſitis, proinde
Græcis ea Cilicię pars τραχεῖα cognominata eſt. V
de illa eſt apud Strabonem libro 14. Cilicię in aſp
ram & planam ſiue campeſtrem diuiſio. Campe
ſtri

tris fere ubiq; fertilis eſt, & ut ait Marcellinus, bo-
nis omnibus diues, maxime ubi Amano & Syriæ
finibus approximat. Gẽtes illic commixtæ, nomen
etiam miſcuerunt, & Syrocilices dictę ſunt. Amnes
in Cilicia celebres, Pyramus & Cydnus. Vrbium
potiores quondam, Iſſos, Rhoſus, Mallus, Mopſos,
Anchiale, Aegea, Solœ & Cæſarea apud Anazar-
bum cognominata. Quarum omnium metropolis
Tarſus fuit, clariſſima ciuitas, & quam Romani in- Tarſus.
columi etiamnum imperio, propter dignitatem &
uetuſtatem, liberam eſſe uoluerunt. Ex Anazarbo,
fuit Oppianus qui de piſcibus ad Antoninum ſcri-
pſit: itẽq; Dioſcorides ille cuius de ſimplicibus me-
dicinis inſigne uolumen extat. Cydnus eam amnis
Tauro lapſus perfluit, non admodum magnus,
ſed liquore, ut tradit Curtius, memorabilis: quippe
leni tractu e fontibus labẽs puro ſolo excipitur, nec
torrentes incurrunt, qui placide manantis alueum
turbent. Proinde incorruptus idemq; frigidiſſimus,
& ubiq; fontibus ſuis ſimilis in mare euadit. Stra-
bo libro 14. mederi eum neruorum doloribus, tra-
dit: quod & Philoſtratus in libris de Apollonio,
prodidit. Alexander fluminis amœnitate captus,
cum in eo lauiſſet, grauiſſimo morbo correptus eſt.
Supra autem monuimus Friderichum Aenobarbũ
Imperatorem, in Cilicia, pari lauãdi ſtudio delecta-
tum interijſſe. Hæc eſt Tarſus quæ Paulum nobis
Apoſtolum (ſicut ipſe Actorum 21. & 22. capite in-
dicat) genuit, uirum citra controuerſiam ſanctiſſi-
mum, & quem reuelationis excellentia cæteris

apoſtolis præferre nō dubitauit uir doctiſſimus C
ſarien. Euſebius. Vt mirū nō ſit, in tot locis, tanta
ſciplina, grauitate, cōſtantia, haud ita multis retro
culis Chriſtianā fidem per tot celebres eccleſias,
liciā coluiſſe, quæ tam fideli iam olim Doctore p
fecerit. Teſtantur hiſtoriæ de Tarſenſi eccleſia, & e
ſcopos illius magnos uiros fuiſſe docent. Memo
tur & Rhoſenſis contio, & Aegea Ciliciæ, ante A
ſculapij Fano culta, mox Chriſti oraculis celeberr
ma. In aſpera Cilicia Seleucia fuit Calicadno am
impoſita, quam aliqui Iſauriæ, quę proxima Cili
eſt, tribuerunt Plinius Tracheotin uocatam fuiſſe
ne dubio ob ſitus aſperitatem, admonuit. Celebre
fuiſſe uel illud argumento eſt, quod ſynodum al
Seleucienſem cognominatam, cuius Theodoret
meminit. Solos oppidum Pompeius, Pyratico be
lo confecto, & plus mille trecentis nauibus cōbu
ſtis, Pōpeiopolin de ſe uocauit, captiuis ex pugn
quos uita dignos iudicaſſet, eò deductis. Obiter co
rigendus Curtij locus eſt, apud quem lib. 3. legit
Alexandrum uiribus corporis receptis ad urbē So
lis perueniſſe, &c. ubi nō Solis, ſed Solos legend
ut ſit Soli pluralis numeri, à quo Solenſes dicti, ce
Aratus ille (qui à Paulo citatus creditur Act. 17.) S
lenſis fuit, cuius de aſtris opus φαινόμενα, inſcriptū ex
tat. Ab eadem & Solœciſmus dictus, ſicut à Cilici
Ciliciſmus, ſermo rudis & barbaſculus. Profuer
fortaſſis & hoc annotare, Hermolaum Tarſis nom
ne in ſacris literis Carthaginem magnam ex Euſt
thij authoritate intelligere, cum Hieronymus tam

quæſtio-

uæſtionibus in Geneſim, Ioſepho innixus, Cilici
m intelligat, & θ abuſu in τ deprauatum retur. Ad
Iarcellam aũt de Rheticij commentarijs ſcribens,
ocem Tharſis homonymam eſſe adfirmans, ali-
ıbi Indiæ regionem in ſcripturis, non raro mare
uſtrium, interim etiam urbem Tharſum Ioſepho
uthore ſignificare teſtatur. Tarſi ſuburbana, Iulia-
um Imp. Chriſti hoſtem & apoſtatam condiderũt,
uum in pugna cõtra Perſas ſuſcepta ex uulnere in
rijſſet, Anno 3. imperij, ſeptimo ex quo Cęſar à Cõ
antino fuerat ordinatus, uitæ anno 31. authore So
rate. Dignũ aũt relatu Antiochenſes adeò nuncio
ortis eius exhilaratos, ut feſtum tripudiũ egerint,
ehemẽtiſſima illa acclamatione per totam urbem
ıtonante: Maxime fatue ubi ſunt tua uaticinia? Vi
t Deus et Chriſtus eius. Interminatus enim erat ſe
allilæos (ita Chriſtianos uocabat) poſt uictoriam
e Perſis relatam, repente ſubuerſurum. Quũ igitur
ilitiæ Imperator ageret, caſu quodã Iuliani magi
er Sophiſta Libanius Pædagogo cuidã Antiochię
hriſtiano, obuiã factus, illud ſcõma obijcit: Quid
utas, nunc agit ille Fabri filius? Cui pædagogus:
liano inquit concinnat loculum. Significans bre
i ſepultum iri tyrannũ, qui Chriſtum tãtopere per
queretur. Nec uanum fuit reſpõſum, quum mox
aulò, occiſi Iuliani fama tota urbe percrebuiſſet.

PAMPHILIA.

PAmphiliam perinde atq; Ciliciam, ſed curuato
magis ambitu Taurus inſinuat, frequẽtiſſime

habitatam regionem, nec minus claris amnib
perfuſam. Diremit eam à Cilicia Pomponius An
murio promõtorio, Plinius Mela amne, Ptolemę
Tauro ea parte ad littus digreſſo. Mopſopiam al
quando dictam conſtat, quoniam Mopſi uetus r
gnũ fuiſſet Amnis in ea celeberrimus Eurymedo
poſt quem Oeſtrus & Cataractes, quibus ab imp
tu data nomina uidentur, fundit eos Taurus, ea p
te Sardemiſus dictus, qua Lycios à Pamphilijs d
ſterminat. Lycijs enim & Phrygibus ab occaſu,
ab ortu Cilicibus Pamphilia coniungitur, parte
auſtrinã mare alluit, portuoſis ſinibus perquã com
modã, in quibus & frequẽtia oppida iacent. In p
Attalia. mis Attalia ab Attalo cognomine Philadelpho d
cta ſi Straboni credimus, & Sida à Cumanis Aſi
Perga. condita. Fuere & Perga inter præcipuas ob Fanu
Dianæ, quæ inde Pergea dicta eſt. Præterea Aſpe
dus, et ultima Pamphiliorum Phaſelis, Pomponi
Pergam uenerunt apoſtoli, Paulus & Barnabas,
Papho maritima Cypri urbe traiecti, Actorum 1
atq; inde Anthiochiam Piſidiæ profecti, demum
Lycaoniam uenerunt, inde rurſus Pamphiliam in
greſſi ſermonem locuti ſunt Pergæ, deſcenderunt
in urbem Attaliã, atq; inde rurſum in Antiochia
Syriæ unde primum erant egreſſi, ſicut Lucas Ac
14. ſcribit. Non eſt autẽ, ut perſuadeamus nobis a
hunc Lucæ aut conſimiles alios ſcripturæ locos, re
cte accipi aut intelligi doceriue poſſe ſine pertine
te regionum cognitione, quam tamen ex diligen
demonſtratione & apto Chartarum (quas uocant

uſu

ſu,diſcere paucis menſibus ſtudioſi haud multo la
ore poſſint, modo huic accurata memoria acceſſe
it. Sidæ quidem apoſtolos egiſſe non legimus, præ
titit tamẽ illa urbs memoria Euſtathij ciuis ſui, qui
rius Berrhœæ Syriæ, mox & Antiochiæ epiſcopus
& Arrianorum artibus oppreſſus, in Traianopolin
Thraciæ urbem, Conſtantij iuſſu relegatus eſt, au-
hore Hieronymo. Inter præclara eius opera uolu-
nen extitit contra Originem æditum de Engaſtri-
nytho, hoc eſt, Pythonico, qui dæmonio afflatus,
aticinatur. Tales enim Græcis ἐγγαστριμύθους uocari
Cœlius ſcribit libro 5. quod tantundẽ eſt quaſi uen-
riloquos dicas. Vt Auguſtinus quoq; Pythoniſſam
uius Lucas Actorum 16. meminit libro de doctri-
a Chriſtiana ſecundo, uentriloquã uocauit uelut
eddita Græca uoce. Quẽ locũ Gratianus Pandectis
uis inſeruit 26. q. 2. cap. Illud ꝙ. Dicti aũt ita uidẽ-
ur, ꝙ uentrẽ & præcordia, hoc maxime tẽpore dæ-
non agitet, quo fanatica illa oracula proferuntur.
nde inſanire & furere etiã uates dicti ueteribus, ut
Maroni lib. 6. Non uultus non color idem:
Non comptæ manſere comæ, ſed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument. Item:
Bacchatur uates magnum ſi pectore poſſet
Excuſſiſſe Deum, tanto magis ille fatigat
Os rabidum fera corda domans, &c.
Hoc ipſum autem animabus quibuſdam in corpo
a delegandis, per præcedentia quædam commeri-
a accidere libro 3. Periarchon Origines ſcripſerat,
quemadmodum de eo in epiſtola ad Auitũ tradit

Hieronymus. Pueros itē & penè lactantes malis
pleri ſpiritibus, & in diuinos atq; hariolos inſpira
aſſeruerat, adeò ut Pythonicus dęmon tenerā etia
ætatē poſſideret. Contra, Sancto ſpiritu alios, etia
in utero donari aſſerebat, Ioānis exemplo qui Ch
ſtum agnouerit & adorarit nondum ęditus. Que
errorem tanti uiri, uidelicet q̊d merēdo demerend
ue bonos ac malos ſpiritus animę ſortirentur, nec
natę in lucem, & quod Pythones naſcerentur, pu
Euſtathium reuelliſſe. Alioquin ſatis conſtat, & ſc
ptura teſte receptū, ſed & compertū animos hom
nū agitari dæmonijs, & oracula promi plerunq; u
ra, quibus tamen fidere nemo pius debeat. Cer
proxime præterito anno uiſus eſt Engaſtrimythu
adoleſcēs in Rhetia noſtra, qui ſtato tēpore correp
tus dęmonio & acerbe agitatus, atq; inde decūben
pluſcula tāq̄ de ἔκστασει locutus eſt, obſcuris uera inuo
uens, ut dixit Poëta: ſed & palàm collaudās dogm
ta ex cōfeſſo impia, ſi fortè parū attentis pro ſuo m
re poſſet imponere. Vidit eū puerū & audiuit nug
tē uir doctiſſimus Ambroſius Blaurerus, cū in Rh
tia ſuperiore Chriſtū pręldicaret: Vſqueadeo ne nū
quidē quicquā candori euangelico à deceptore ill
ſpiritu tutū eſt: ſolitam enim uafriciē exercere no
deſinit, ſubinde ſeſe in Angelum trāsformans lucis
quo mentes incautas repente præcipitet. Non ab
ſimilis huic præſagio nuper Anabaptiſtarum fana
ticus ille ſomnus erat, quo correpti ſenſim decum-
bebāt, inde ingenti ſudore exorto iacebant, tantillū
immoti, donec apertis oculis, ac uelut reſpirantes

ęgreſe in brachia, demum & in pedes erigerent, ontinuo inclamantes, Diem domini præ foribus ſſe, quibuſdã etiam annũ & diem indicere auſis, uibus iudiciũ ſupremũ expectaremus. Fertur & Iahumetē Engaſtrimython fuiſſe, & morbo Cõ nitiali laborare creditum, quum dæmonio tamen gitatus prophetaret. Pamphilia hodie ſicut & Ciicia & reliqua Aſia minor, Turcarũ ditioni paret, Iehumeticã & ipſa impietatē recipere coacta. Quę ımetſi unũ Deum colendum iactat, & hiſtoriã ueris Inſtrumenti prætexit, tamen quia cæca Chriium dominũ non agnoſcit, & Trinitatem etiã reuit, nihil leuiore dementia iam in his locis laboıtur, quàm cum Dianæ & Ioui, Neptuno, Apolli i & Aeſculapio, decantatiſsimis quondã Aſiæ nuinib. uano ritu & impoſtrice fiducia ſacrificaret.

LYCIA.

A Phaſelide & eo flexu Tauri quem diximus, Lycia ſeſe aperit, clariſsima quondam Aſiæ gionum, & ſexaginta oppida complexa, è quiıs tamen Pauli apoſtoli ætate triginta ſex tantum titerint, reliquis partim bello, partim terræmotu fiectis. Taurus eam non includit modo ut Pamiliam uerumetiã ingreditur, Maſſycites interdũ, Cragus, atq; etiam Anticragus & Laodiceã uers, Cadmus appellatus, Straboni, Plinio, Ptoleæo. Oram maritimam Telmeſſus finit, uetus op dum, ad Cariam reliquũ oræ quod contra Rho

dum eſt,inflectens.Primariæ urbes Lyciæ fuerun
Xantus,Patara,Pinara,Olympus,Myra,Tios. A
nium in mare cadentiũ Xanthus è Crago, Lymi
è Maſſycite fuſus.Diuerſo à latere Lycus eodẽ mo
te delapſus,perq́ Lycaonas & Phryges meãs M
andrum ingreditur.Liuius octauo libro belli Ma
cedonici Nilum uocat amnẽ illis locis celebrẽ, cu
ius & Plinius libro quinto meminit. Eſt in Lyc
Chimera mons, noctibus flagrans, nec procul e
Epheſtiũ oppidũ & ipſum flagrantibus iugis,ut a
Patara. Plinius.Patara Fanũ Apollinis habuerunt, magn
frequentia celebratũ, unde Patarçus cognominab
tur.Sed ceſſerat Euangelio Chriſti uetus impieta
quæ recenti tamen Turcarũ inſania extincta cred
tur.Ad eam urbẽ Paulus ex Epheſo nauigans app
lit,inde Tyrũ Phœniciæ uectus.Actor.21.Cum fa
ctum eſſet,inquit Lucas, ut ſoluiſſemus auulſi a
eis,recto curſu uenimus Coũ, & ſequenti die Rh
dum,& inde Pataram,& nacti nauem quæ traijce
ret in Phœnicẽ,ea conſcenſa ſoluimus: cum auter
incepiſſet nobis apparere Cyprus relicta ea ad ſin
ſtram,nauigauimus in Syriam, & uenimus Tyrũ
nam huc nauis exponebat onus,&c.Erat aũt Cy
prus hoc modo quo Lucas tradit, præternauigan
da & ad ſiniſtram relinquenda recta in Syriã nau
gantibus.Quod è tabularũ deſcriptionibus planiſ
Myra. ſime diſcitur.Lyciæ quoq́ Myra eſt,maritima urb
in cuius portu,Apoſtolus iam captiuus in Alexan
drinam nauem quæ Italiam petebat, tranſpoſitu
eſt, Luca eum & Ariſtarcho Macedone comitanti
bus

us. Actorum uigeſimoſeptimo. Quo in loco ob-
eruandum quod cum antea è Pataræo portu re-
ta Tyrum nauigaſſet Apoſtolus, iam nunc à Cen
urione reductus, alia uia & obliquiore quidem,
ec ſine diſpendio nauigat, ſublecto uidelicet ori-
ntali Cypri latere, eoq; emenſo pelago, quo Cy-
rum à Cilicia & Pamphilia dirimit, idq; factum,
uo colluctans Brumalium uentorum impetus de
inaretur, arripi enim in alto nauis, & longe ab in
ituta profectione repelli potuiſſet, ſi conſuetam
rofectionem ſeruaſſet. Vt enim in terris alia ſub-
ıde pro re nata, atque alia itinera ſuſcipiuntur, ita
z in pelago uariant pro cœli & uentorum natu-
, conſilia. Quanquam incertiora omnia ſunt na
igantibus. Nihil enim minus aut fidum aut con-
ans pelago eſt. In Hieronymi libello de locis A-
torum, quidam Hieronymum citans, non My-
m, ſed Smyrnam legendum putauit, cum longe
uerſo latere Aſiæ et in Ionici littoris receſſu Smyr
a iaceat, Myram autem Lyciæ, præter alios & Pli
ius agnoſcat & Strabo. Sed & ipſe in primis Lu-
s tam fidus Pauli comes, et hiſtoriæ apoſtolicorũ
ctorũ author. Stephanus item de urbibus, in Ly
a Myram locat, cui præterfluus amnis Myras no-
omen impoſuerit. Plinius urbem Olympum
teriſſe ſignificat, cum Hieronymus tamen Me-
odium ei clarum uirum, qui ſub Decio im-
eratore floruerit, tribuat. Et qui mox pauló
yri epiſcopus demum in Chalcyde Syriæ mar-
rio fuerit coronatus. Sed fieri potuit, ut à ruinis

fuerit reducta & inſtaurata, quod ſanè multis p
Aſiam urbibus terræmotu collapſis contigit. N
tacendum, Lyciorũ quondam quemadmodũ & C
licum florentiſsimam rempublicã fuiſſe, & ad It
am uſq; dominatu terra mariq; celebri pertigiſ
quemadmodum Cilices ad Peluſiũ Aegypti pr
motis finibus, ipſis etiã Cappadocibus, Armeni
Pamphilijsq; & Lycijs dominati fuerunt. Hodie
gna illa tam celebria quondã et nunc quoq; tot n
minibus memorabilia, Turcæ ſeruiunt, Turcæ ir
quam qui de infimo & mercenariæ militiæ grad
ad eam ſublimitatem deſidia noſtra aſcendit, ut in
perio iam non in Aſia ſolum, ſed in Europa etiã
ſigni & opulento præſideat.

ASIA PROPRIE MINOR.

ANtequam de Caria diceremus, repetere de A
ſia atq; indicare placuit quę pars Cherronn
proprie minori Aſię tribueretur. Quod uiderẽ aliq
inde lucis ſacræ etiam hiſtoriæ acceſſurum. Sup
autem dictum ab intimo Iſſico ſinu ad Trapezun
tem Ponticam urbem recta diducta linea, initiu
peninſulæ ſumi quæ minor Aſia dicitur, quã Stra
bo tamen libro 14. à Tarſo & Cydni oſtijs, uſq; a
Amyſum Paphlagoniæ, uerum Iſthmum menſ
eſt. Verum in hac minore Aſia, rurſum alia eſt, pro
prie minor dicta, ſed diuerſis finibus terminata ſc
ptoribus. Agrippa enim duplicẽ fecit, teſte Plinic
Nos delectu habito, primum Ptolomæi ſententi
refere

eferemus, deinde & Lucæ explicabimus hiſtoriã, uæ proprios minoris Aſiæ terminos indicabit. tolemçus quinto libro, Aſiam proprie dictã inclu it à Septentriõe Bithynia, à meridie Pamphilia & ycia, ab ortu Galatia, ab occaſu Aegeo mari. Quã artitionem ut receptam haud dubie & eo ſæculo ulgatam, ſecutus uidetur Petrus apoſtolus dum rioris epiſtolæ primo capite: Petrus, inquit, apoſto us Ieſu Chriſti, aduenis ſparſim incolentibus, Pon im, Galatiã, Cappadociam, Aſiã, Bithyniam, &c. bi Bithyniam & Galatiã ab Aſia ſeiungit, nimi- im hanc ipſam intelligens quam Ptolemæus. Ve rum enim more harum tantum regionũ quæ cis aurum in Aegeum & Euxinũ patent, meminit, ui elicet, Cappadociæ, Ponti, Galatiæ, Bithyniæ, A- æ, ut intelligatur Aſiæ proprie minoris eſſe, quic- uid reliquum cis Taurũ eſt à prædictis regionib. uiſum. Enimuero & Plinius quinti libri fine, ini- um Aſiæ de qua iam loquimur, à Lyciæ fine quõ im ſumptum eſſe teſtis eſt. Idem & Ioannes ſecu- s uidetur, Apocalypſim ſuam ſeptem eccleſijs A- e inſcribens, uidelicet Epheſinæ, Smyrneæ, Perga enæ, Thyatirenæ, Sardianæ, Philadelphenæ, Lao cenæ. Quæ uniuerſæ, Bithynia, Galatia, Pamphi ı, & Lycia includuntur. At uero Lucas terras quæ inoris Aſiæ ſunt, pauló arctius definiuit, & termi s contraxit anguſtioribus, haud dubie & ipſe cõ- ptum aliquam & uſitatam loquendi conſuetudi em ſuæ ætatis ſecutus, ſed operæpretium eſt eius rba referre, quæ Actorum 16, cap. ubi ſecundariæ

profectionis in Aſiam meminit, ad hunc modu
habent: Cum peragraſſent autem Prygiam & G
laticam regionem, uetitiq; eſſent à ſpiritu ſancto
qui ſermonẽ in Aſia, profecti in Myſiam tentaba
ire in Bithyniam, et non permiſit eos ſpiritus. Cu
autem pertranſiſſent Myſiam, uenerunt Troade
&c. Ex quibus uerbis manifeſtum fit, aliter Aſia
accipere Lucam quàm aut Petrus aut Ioannes ac
perit, palàm enim & Phrygiam & Myſiam, Aſię
mit, cum per eas ſe profectum teſtatur, qui tam
Aſiã ingredi uetitus fuerit, & Syros, Cyprios, Ci
ces, Lycaonas, Pamphilios, Piſidas, Galatas, Phr
ges, Myſos, prius inuiſerit prædicato Euangeli
quàm ei Aſiam illã intrare fuerit conceſſum. Inte
gimus ergo Lucã eam partem peninſulæ propr
Aſiæ tribuiſſe quę ad occaſum proxima mari, in m
diterraneis Aeoliam & Lydiam ſupra Epheſum
Smyrnam, complectitur. Quam certè & Hieron
mus ſpecialiter Aſiæ nomine uocari tradit. Hui
partes erunt, Ionia, Aeolis, Lydia, fertiliſſimæ & c
tiſſimæ omnium Aſiæ regionum quæ intra mar
Euxinum & Cilicum, prominent. Nec diſſenti
ſupradictis alius Lucæ locus, qui Actorum 20. u
poſtremus Apoſtoli in Syriam reditus deſcribitu
ſic habet: Propoſuerat enim Paulus præternau
gare Epheſum ne tempus tereret in Aſia, feſtin
bat enim, ſi poſſibile ſibi eſſet, ut diem Pentecoſt
ageret Hieroſolymis. A Mileto autem miſsis Ep
ſum nuncijs accerſiuit presbyteros Eccleſiæ, &
Hic dicitur cauiſſe Paulum ne remoram ei Aſia f

cer

eret, & ea cauſſa præteritam Epheſon, & petitam
Mileton. Quod planè cum his quæ alibi dixit, con
entit. Miletum enim in Caria ſtatuit Ptolemæus,
uanquam in Ionia plerique, ad quam ab Aſſo na
igans primum continentis portum ingreſſus eſt,
ntea ad ſolas inſulas conuerſus, uidelicet quo à
ttoribus Aſiæ abſtineret. Miletum autem euoca-
it Epheſios, ut quoniam certus eſſet ſe poſthac A-
am non reuiſurum, poſtremum illos, quid potiſ-
mum in cœtu ſanctorum agere, quid cauere, &
ius maxime rei memores eſſe deceret, ordine in-
itueret. Officij erat non intermittere quod ad pro
ctum Euãgelij pertinere uidebatur: beneficij, uo
tos ad ſe, ne qua parte exciderent, admonere.
unc rurſum partes reſumendæ nobis, & quan-
m inſtituti mei ratio patitur, peragrandæ longi-
. Nec enim alia (quod ſciam) orbis pars, aut cele-
ior eccleſiarum dignitate, aut Chriſtianiſmi per
itia, Aſia obſeruantior fuit, ut non ſine dolore re-
actari eius poſſit memoria, quam tam paucis re-
o ſæculis, incuria magis & inuidia noſtra, quàm
la urgente neceſsitate amiſimus.

CARIA.

CAriam ab ortu Lycia, & in littore urbs Tel-
meſſus finit, ut dictum eſt. A meridie atq; itẽ
caſu, pelagus, hinc Aegeum, illinc Rhodienſe, à
ptentrione Phrygia, Lydia, Ionia. Strabo Mæan-
ũ eius hac parte limitẽ ſtatuit, qua Ioniã attingit.

Plinius ſinum Iaſſium, qui tamen citra Mæanc
oſtia Miletum etiam ab Ionia excludit. Pompor
us Baſilicum facit Cariæ finem, qui Iaſſio Borea
uerſus proximus eſt. Quod hoc libentius admon
dum duxi, quo minus mirum fiat Lectori uſque
deo in Aſiæ proprie dictæ terminis eſſe uariatur
Caria ergo, peninſula regione Doride promina
latus Aſiæ occiduum à meridiano dirimit. Dor
eam coloni habitarunt è Græcia profecti, qui et n
men terræ dederunt, deinceps Dores, Dorici & D
rienſes appellati. In eius Iſthmo Halicarnaſſus qu
dam ſummæ claritatis ciuitas, quæ Herodotum
Dionyſium hiſtoricos genuit, bellis poſtremo att
ta, è cuius ruinis nuper munitiſſimum oppidu
Sancti Petri cognomine Rhodienſes extruxeran
proximis annis unà cum Rhodo à Turca captur
Qui tamen, ut Venetis ita & Iohannitis fidem ſe
uare paratus fuiſſe dicitur, ſi contra illi fidem hon
ni tam potenti tot modis condictam ſeruaſſent.
Gnidus. peninſulæ cornu Gnidus, hodie Caput Chij à na
tis Italiæ dicta, & citra eam ab auſtro Loryma cor
tra inſulam Carpathum, à Borea aũt Ceramus fu
Choo obuerſa. Media enim Doris inter Coon
Carpathũ incedit, florentiſſima quondã cũ res G
corũ incolumes eſſent, iam minus culta, nõ mini
tamẽ fertilis. In cõtinẽte mons Phœnix Ptolemæ
dictus, excelſo iugo à Tauro egreſſus, latus Cari
auſtrinũ à Boreali diſiungit, et Tauri in Aſiã proc
ſum finit. Iuxta eum oppida fuere, Mindus mari
ma, intus autem Alinda, & Alabanda Molonis q

Rhoc

ıodi docuit patria, & Stratonica æque clara, niſi
od Alabandæ forum Romani tribuerunt, Con
ntu inſtituto, qui Alabandicus cognominatus
Illi enim rebus Aſiaticis ordinandis, quo expedi
r iuriſditio foret, in urbes eam cuiuſq; regionis
ecipuas diſtribuerūt, adiectis diœceſibus, hoc eſt
ri parte, unde illò fori cauſſa comearetur. Quæ
rtitionis ratio prouinciarū propè omniū fuit, ne-
e hodie Principū curæ neglectui eſt, Galli Parla-
enta uulgò, Germani Regimēta uocant. Inde &
etropoles dictæ Romanis urbes illæ primariȩ &
œceſes, urbiū ſcilicet gentiūq; unius iuriſditionis
miniſtrationes, quas uoces poſtea Epiſcopi Oriē
in ordinandis eccleſiarū ritibus, à Romanis ſunt
ituati, mox et Latini illis uſi, nec tū aliud hiſce no
nibus cōtinebatur Chriſtianis, quàm ordo publi
& politia quȩdā, ad hoc inſtituta quo ſyncerior
diſciplina omniū ordinū & eccleſiarum poſſet,
lelicet, euocandis cōſtituendisq; miniſtris, ſyno-
celebrandis, alēdis curandisq; pauperibus, cen-
dis caſtigādisq; moribus, et id genus rebus alijs.
eterū promotis terminis ſuis & imperij admini-
tione ultra alpes reiecto, Latinæ eccleſiæ plerȩq;
omanæ eccleſiæ exemplo ius etiā prophanū arri
ere, ueteribus epiſcopis non ignoratū modo, ſed
nȩglectū & contemptū, quod à Chriſto diſerte ſi
i cura ſæculi interdictū eſſe exiſtimaſſent. Proin-
ius ſuū, hoc eſt, diuinum quod in ſcripturis con-
etur, adminiſtrabant. Humanum ſeu propha-
m in legibus Regū contentū præſidibus et cura-

toribus prouinciarum relinquebant. Diuerſur
nim auſos ſæueræ et iuſtę quidem Principum le
coërcuiſſent. Sanè pluſculos in Aſia conuentus
mani habuerũt, quorũ quinto libro naturalis hi
riæ C. Plinius meminit. Prope aũt Halicarnaſſ
(ut ad oppida conuertamur) Troezene oppidũ
ius incolæ Troecenij, alij à Peloponnenſibus, &
gio Troezena Plinio lib. 10. nominata. In medi
raneis, Nyſa urbs, & Tralleis quas Thebais flu
us perfundit, Eudon alluit, unde Tralliani dicti
Laodicea. xta Lycaones aũt Laodicea eſt, Lyco amni è Ly
uenienti impoſita, magna urbs & Pauli maxim
pore clara, ante enim Mithridatis eam obſidio
gerat, ſed reſtaurata fuit ac ciuiũ fortunis & dign
te adeò prouecta, ut ciuẽ habuerit Hieronẽ, duo
lia talentorũ in populũ largientẽ, præter pecunia
quam urbi exornandæ impendit. Præterea Zen
nem & ipſum opulentũ, cuius filius Polemon f
Ponti rex, ut alibi quoq; diximus. Laodiceę ſitus
mœniſsimus eſt, præter enim Lycũ fluuiũ, Capro
tiam & Aſopo de proximo uenientibus alluit
Ager circũiacens non fertilis modo, ſed & præſta
uelleris laudatiſsimi prouentu. In totũ aũt felix
gio, ſi terræmotus (præcipuũ Aſiæ malum) non i
ſtarent. Hanc alij in Phrygia locarunt, ſicut & H
rapolim, ego Pliniũ ſecutus Cariæ attribui, Pto
mæus Laodiciã uocat, & notus eſt eius urbis Co
uentus, Laodicenſis dictus Plinio. Iuxta fuit An
chia ad Mæandrũ uocata, Maſſico amne è mon
Cadmo ueniente circunflua, haud procul allabã

Mæar

[M]æandro,in quē emittit Maſsicus. Sed illuſtrior La
[o]dicea eſt propter Paulū,qui Chriſtū illic docuit, &
[e]piſtolā quę prior ad Timotheū inſcribitur,ex ea ur
[b]e Epheſum miſit. Plures aūt eius nominis cū paſ-
[ſi]m fuerint,conſtat clariores nō fuiſſe, una Syriaca
[il]la quæ Lucę euangeliſtę(ut diximus)patria fuit,et
[al]tera Aſiatica,cuius iam meminimus. Fuit & Gala
[ti]ca cōfinis Phrygiæ Laodicia,haud procul Coloſ-
[ſi]s,in qua Paulus nō fuit,ſicut nec Coloſſis,quod ip
[ſe] palā in epiſtola ad Col.2.cap. indicat. Quanquā
[e]uſdē epiſtolæ ultimo capite de utraq; admonuiſ-
[ſe] uidetur, illa ſcilicet Aſiatica Hierapoli uicina, &
[al]tera quę iuxta Coloſſas eſt. Sic enim Coloſſenſes
[al]loquitur: Cū recitata fuerit à uobis epiſtola, facite
[u]t & in Laodicenſium eccleſia recitetur. Et eam quę
[ſc]ripta eſt ex Laodicea,ut uos quoq; legatis,&c. Pri
[m]am ſcilicet Laodiciā Phrygiæ intelligens Coloſ-
[ſi]s proximā,quam non uidit Apoſtolus. Dein alte-
[ra]m Caricā iuxta Hierapolim,ex qua Epheſum ſcri
[p]ſerat. Non quadrat enim ut eandē Laodiceā intel
[li]gamus,& ex eo loco ſcripſiſſe uideri debeat Apo
[ſt]olus ad quē nunquā peruenit. Quod ſi conten-
[d]ant aliqui hanc ipſam eſſe Laodiceam ex qua an-
[te]a ſcripſit,cuius hoc capite meminit, tamen diuer-
[ſ]im ab illa quæ 2.ca.nominatur,& duas in Aſia La
[o]diceas eſſe,quarum meminerit Apoſtolus,de ipſo
[ſe]nſu epiſtolæ conuincitur. Obiter autem & ex illo
[A]poſtoli loco adnotandum, quemnam in uſum
[il]li ſuas epiſtolas ad eccleſias ſcripſerint. Nimirū ut
[i]n literas relata doctrina cœleſtis pręſentib. pręlegi,

& poſteris tradi uere de manibus apoſtolorũ p
ſet. Eccleſias autem intelligit cœtus & frequentia
fideliũ Chriſti, cuiuſuis loci, quibus certo aliq
tempore congregatis literæ ab Apoſtolis miſſæ
legebantur. Magno argumento & ipſas haud a
lingua ſcriptas ad ullam eccleſiam, quàm quæ u
go eſſet nota. Vt rectè taxetur illorum inſania q
negant ſacras literas in linguas unicuiq; genti u
gares & uernaculas transferri debere, cum tam
eccleſiæ omnes ſanctæ & antiquæ, nihil ſpect
rint magis. Sed ad inſtitutum nobis reuertendu
eſt. In ora Cariæ ultima eſt Iaſſus urbs, de qua ſin
Iaſſius ſeu Iaſius cognominatus eſt, nam et ſimpl
ci s & duplici utraque uox effertur. Solinus, ap
Iaſiũ inquit, urbẽ Panioniæ puerũ Delphinus ad
mauit. Sic enim illic legendũ arbitror, nõ Babylo
niæ ut ferè habent exemplaria. Eſt enim in hoc tr
ctu Panionia ſacra quondã Ionibus regio, ſic d
cta authore Pomponio, quod eam communiter
nes colerent. Strabo libro 14. tribus eam à mari ſt
dijs abfuiſſe, & templum habuiſſe ait Neptuni c
gnomento Heliconij, in quo ſtatis diebus Priene
ſes omniũ Ionum nomine ſacrificabant. Quod q
dem illud ſacerdotiũ erat quod iuxta Iaſſum fui
Solinus innuit. Puto autẽ & apud Plinium capi
8. libri noni legendũ: Puerum Alexander magn
Panioniæ Neptuni ſacerdotio præfecit, &c. no
quadrat enim Babyloniæ uocabulũ, cum quod i
temporis in Aſia agebat Alexander, tum etiã quo
remota à mari Babylon, etiam ſi tunc ab Alexan

dr

o capta fuiſſet, tamen haud magno æſtimare Ne
ıni numen potuit. Accedit ad hæc, quod Strabo
oćtauo tradit Prienenſes ſacrificio Panioniæ ho
nem quempiam iuuenili ætate uigentem præfi-
e aſſueuiſſe, ut intelligamus Alexandri conſili-
ı etiam occaſione adiutum, ne non illum præfi-
et ſacerdotio, cui palàm fauere numen eſſet ui-
n. Libuit hoc obiter, quoniam Iaſsi mentio in-
ıiſſet, Lectori æſtimandum proponere, quod ui-
rem Hermolaum uocem Babyloniæ inexcuſ-
n tranſmiſiſſe.

IONIA.

PLinius quinto libro, Ionia, inquit, à Iaſsio ſinu
incipiens numeroſo ambitu littorum flectitur.
erminatur ab ortu Lydia, quæ & Mœonia eſt, ab
caſu Aegeo, à Septentrione Aeolide, ut quicquid
ıoceam inter & Iaſſum iacet, totum Ioniæ tribua
r. Vrbium eius maxime celebris Miletus, caput a- Miletus.
ıuando regionis, & plusquam octuaginta urbi-
n per cuncta maria genetrix, ut ait Plinius. Ex
ileto fuit Timotheus ille Muſicus, quem libro 2.
ſtitutionum Quintilianus duplices mercedes à
ſcipulis quos alij inſtituiſſent exigere ſolitum ſcri
t, facilius ratus rudem docere, quàm dedocere qui
raue didiciſſet. Hanc urbem & Paulus ornauit o-
ıtione illa quam ad Epheſiorum presbyteros ha-
ıit, digna meo iudicio quæ omnium Templo-
ım poſtibus inſculperetur, ut ſimul & officij, qui

præſunt, admonerentur, nec immundas man
longe minus impium animum ſacris admoue
& eccleſiæ omnes perdiſcerent indignos eſſe c
tu ſuo qui aut auaritia ſqualent ſordidi, aut ma
data docent, doctrinas hominum: Qui Curios
mulant, & Bacchanalia uiuunt. A Mileto haud
longe urbs Priene fuit, Biantis patria, & mons
cinus Mycale. Promontorium Trogilium adu
ſum Samo, & ultra Pangilium, in pulcherrimo
Epheſus. nu poſita Epheſus longe omnium Ionicarum
bium clariſsima, & Aſiæ olim lumen dicta. Vr
ſplendorem ſitus auxit, primum oppidorũ frequ
tia circunſeptus, quorum omnis olim Aſiatica c
ritas fuit. Obiectæ autem ſinui inſulæ erant me
rabili fertilitate, & quibus ora etiã Aſiæ aliquid c
beret. A ſiniſtris Mæandrus fluit, à Phrygiæ mo
Aulocrene (quem Cæleniũ Ptolemæus uocat) ex
tus, & per Cariam placidus, omnes eos agros f
liſsimo rigans limo, in Aegeum effluit. A dext
Caiſtrus, & ipſe Aſiaticarum opum uector, quer
Lydiæ Cylbanio monte uenientem & frequen
bus auctum fluuijs, ſinus ille Epheſinus excip
Creditum eſt utroq; amne tantũ limi littoribus
uectum, ut terras propagarint in maria, ſicut in A
gypto Nilus, & inſulas continenti annexueri
Mons Peon uitibus conſitus & arbuſtis nobilis,
tus urbis ad auroram uergens ſpectabili amœn
te præcingit. Cæterum à religione & operoſiſſi
Dianæ templum. Dianæ templo in tantum aucta fama eſt, ut cu
duodecim urbes Ionia aliquando teneret, om

u

n tamen præcipua Epheſus habita ſit, nec aliud
ulentius templum per Aſiam, aut ornatius cre-
tum, aut ſpectatum, quàm Dianæ Epheſinæ tem
um. Strabo author eſt, in Cataoniæ Comanis, a-
ſq; Aſiæ locis ditiſsima ſacerdotia numinum fu-
e, & quibus regio ſanguine orti, præficerentur,
rſq; agrorum & iurisditionis illorum poteſtatis
ſet. Omnium tamen opes, donaria, & anathema-
Epheſium numen uicit. Templum urbe media
rgebat, Græcæ magnificentiæ uera admiratio, ut
t Plinius. Ducentis id & uiginti annis factum ſe
batur à tota Aſia, poſitumq; in paluſtri ſolo, ne
rræmotus ſentiret aut hiatus, longitudo 425. pe-
um, latitudo 220. erat. Columnæ centum uigin-
ſeptem à ſingulis regibus dicatæ. Iuxta templum
ſylum erat libertatis inuiolatæ ad ſtadij ſpacium
Alexandro extenſum. Quod Auguſtus tamen
amnoſum eſſe ratus, quoniam impunitate pro-
oſita multorum libido ad ſcelus inuitaretur, irri-
um fecit, ut refert Strabo. Fons Callipias prope
emplum amœnus, & qui procul uenientes, uel
ſpectu recrearet. Intus imagines, ſimulacraq;, auro
rgento, ebore, marmore conſpicua. Donaria item
regibus, urbibus, gentibus, populis illò collata,
icataq;, quæ omnia uel per ſe ipſa ſpectata & co-
gnita peregrinantium itinera & ſudorem leuare di
pendio & operæ facere precium uidebantur. Alio-
qui & urbis luxus, & elegantia, & copia foue-
bat aduentantes, ſuperq; omnia rumore ſparſo,
t fit, alij alijs fama excitati ſuccederent, nec

ullus eſſet uiſitandi numinis finis. Cum uotoru
quoque nullus eſſet, magnus ibi artificum prou
tus, maior ſacerdotum erat, ſplendore, ornatu, op
lentia radiabant omnia. Nec æuo ullo aut ſæcu
ea maieſtas uidebatur interitura. At uero moles
la magnificentiſsima, tanto numine, tantis opib
tantaq́ fama per orbē nota, CHRISTO Eph
ſis per pauperem, humilemq́ Apoſtolum præc
cato, ita ceſsit, ut plus minus triennio magna urb
pars, Diana ſpreta cultuq́ idolorum reiecto, rede
ptionem per illum factam amplexa fuerit, præt
rea libros ueteris inſcitiæ & magicæ ſuperſtition
plenos, nec paruo precio comparatos, flammis t
diderit, ceu Lucas 19. capite ſcripſit. Prædixera
prophetæ futurum, ut ſpiritum fidei gentes eſ
ſent accepturæ, relicturæ idola, Chriſtum ſecutu
ræ, qui non luxu epulantium ſacerdotum, non or
natu uaſorum auro nitentium, non ſplendore ue
ſtium, non ſimulachris ſenſu carentibus, non o
pibus fraude & auaritia corraſis, neque id genu
donarijs, quæ ſi homines contemnunt iure lau
dantur: ſed fide, humilitate, abſtinentia, beneficen
tia, ſynceritate, & proximi dilectione colitur. Ethn
corum ſapientes à ſacris auri argentiq́ uſum ſum
mouendum exiſtimarunt. Nec inepte ſanè, nec im
pie Perſius:

Dicite, inquit, pontifices in ſacro quid faciat aurū
Nēpe hoc quod Veneri donatæ à uirgine Puppæ
Quid ni igitur Apoſtolū audimus ex prophetis id
repetentē Actorum 17. ut ne opinione ducamur,
coli

li Deum rebus humana factis manu? Et cum nõ
:ræ modo ſed & prophanæ literæ teſtentur ad E-
ngelij prædicationem opes illas templorum &
lſorum numinum caſuras fuiſſe, prçterea Lege ab
gata, ne Iudæorum quidem iuſſa quondã & im-
rata à Deo opulentia ſubſtiterit, ipſo etiam Tem-
o funditus ſubuerſo. Satis etiam cõſtat templum
ſum Dianæ, Galeno imperante à Scythis Aſiam
ſtantibus ſpoliatum & incenſum fuiſſe. Quid
o nos agimus? dum contra ueterum exemplum,
ntra uſum eccleſiæ tot ſæculorum, contra clariſſi
a ſcripturarũ oracula, in hoc incumbimus, ut do-
us ſacræ id genus elegantijs ſint confertæ, uelut
oc inſtituto rem gratã domino faciamus, qui ma-
bus humanis non colitur. Quanto ſatius foret o-
:s in pauperes, hoc eſt uiua Dei templa (ut inquit
e) quàm in non ſentientes & ſacræ pecuniæ uora
ices ſtructuras effundere? Illud enim, niſi fallor,
ripturæ iubent, hoc uetant. Sed redeundum ad E-
neſum, in qua illuſtranda Paulinæ uigilantiæ Io-
nnes Euangeliſta acceſſit, hunc enim Epheſi com
oratum & defunctũ eſſe libro 3. tradit Euſebius.
erte Irenæus libro de hæreſibus ſecundo Aſiæ ec-
eſijs Ioannem præfuiſſe, & ad Traiani uſq; princi
atum uixiſſe, docet. Vt inde colligi queat Ioannis
uangelium ſero ſcriptum, urgente, ceu Hierony-
ius tradit, Hebionitarum hæreſi, qui Chriſtum an
Mariam fuiſſe, hoc eſt, uerbum æternum carnem
ctum eſſe, negabant. Sic ſeruauit in quæque mo-
ẽta temporũ organa ſua dominus, quæ VERI-

TATEM tot modis,ſatana ſuggerente,inuaſa
uindicarent. Hæc eſt Epheſus, quã ex uinculis R
manis Apoſtolus eſt conſolatus. Scripſiſſe eũ & p
orem ad Corinthios Epheſi,ex itinere, cum aliæ
iecturæ ſunt,tũ hæc præcipua eſt, quod Lucas A
19 Paulum ſubſiſtentem in Aſia Timotheũ & E
ſtum præmiſiſſe in Macedoniam tradit, quum i
mox paulò eſſet ſecuturus. Et ꝙ ultimo capite ei
epiſtolæ, Salutant,inquit, uos in dominó multu
Aquila & Priſcilla,&c. Quos Epheſi tamẽ reliqu
ſe Paulum,cum ipſe in Syriam tenderet,palàm in
cat idem Lucas Act. 18. Sed & eodem in capite P
lus, Comorabor(inquit) Epheſi uſq; ad diem qu
quageſimũ. Nunc reliqua Ioniæ reddemus. Sup
Epheſum Magneſia iacet Theſſalorum colonia,
Mæandrum cognominata, propter eam quę ad S
pylum dicitur,in Lydia. Vulgatus iſte gẽtibus mo
quo error differentia ſuccumbat. Sic Syrię Laodic
una ad Libanũ dicitur,ne ſeorſim prolata uox,ea
indicet quæ in eadem Syria ad Orontem iacet. G
mani haud alio magis diſcrimine cognomines l
cos explicant. Colophon & ipſa Ioniæ urbs eſt,
Haleſum amnem ſita, cum Mirante monte, à qu
terræ in altũ abeuntes peninſulæ forma Chium u
ſus prominent,in qua Erythræ, quæ Sibyllæ Ery
threæ nomen dederunt, & Clazomene iacet, &
tra peninſulam in altero ſinu Smyrna, dein Phoc
illa quæ Maſſiliam in Gallia genuit, & Ioniæ ma
ritimæ poſtrema Smyrna,amœno littore ſita,amn
Melete affunditur, Plinio, uaſtata quondam à Ly
di

s, ſed Regū opera integrata, ut Pauli ſęculo haud
bie pulcherrima fuerit. Eundē ſinum amnis Her
us influit, multos alios, ſed præcipuè Pactolū &
ui Phrygiæ nomen dedit) Phrygem, recipiens.
inius montē Smyrnæ Maſtuſiam tribuit, & Con
ntum Smyrnæum indicat percelebrē quondam,
d longe poſthabendum nobis Eccleſię quam apo
li in ea urbe condidere. Polycarpus eam tenuit,
oſtolorum diſcipulus, qui dicere ſolebat, Nihil
ſe pro uero recipiendum, quàm quod cōſtaret ab
oſtolis traditum. Quam ſententiam & Papiæ Hi
onymus tribuit, & ipſe ſecutus eſt epiſtola quadā
l Theoph. contra Ioannem Hieroſolymitanum
iſcopum, ubi inquit, Scio me aliter habere apoſto
s, aliter reliquos tractatores, illos ſemper uera di-
iſſe, iſtos in quibuſdā ut homines errare. Idem au-
ior tradit Polycarpū à Ioanne epiſcopum factum,
tius Aſiæ principem uirum fuiſſe. Viuus certe ex-
ſtus eſt ſub M. Antonino & Aur. Cōmodo, Anno
Chriſti 170. nec multis annis poſt eius mortem in=
enti terræmotu concuſſa ciuitas, decennali liber-
ate donata eſt, quo ſe reſtaurare poſſet. Dura ſanè il
s ſæculis Chriſtianorum conditio fuit, quum prin
ipes Auguſti tuendæ religionis prætextu, ipſam
(quæ uera eſt religio) fidem in Chriſtum ſubuer-
ere & extinguere niterentur, quum deorum ſuo-
um ueterem cultum, præterea & cerimonias tot
ſæculorum uſu conſenſuq́ receptas, & totum illud
ſatanæ regnum, quod cæcis animis longæ conſue-
udinis præſcriptio ingeſſerat, aduerſum doctrinā

Attēde Lector, quomodo ſeſe habeāt perſecutionum tempora?

quæ unum Deum prædicabat, plures negabat, t
ta cum contentione propugnandũ deffendend
recepiſſent. Nihil enim quietum noſtris aut in
grum, nihil non ſummo cum diſcrimine coniu
ctum erat. Primum, impietatis & blaſphemiæ n
ſuccreſcentis Euangelij fama traducebatur. Dein
læſæ quoq; maieſtatis accerſebantur, qui ſacroſa
cti Imperij Romani receptam, atq; adeò maioru
prudentia, conſilio et authoritate inductam relig
nem deorum contempſiſſent, apud aras & delub
numinum non ſacrificaſſent, incenſum dijs mai
rum minorumq; gentium non adoleuiſſent. Qu
rum uidelicet criminum, cum reos ſeſe Chriſtia
quotidiana confeſſione ſua teſtarentur, nec diue
minis ullis à Chriſto, longe minus abduci perſu
one poſſent, crudeliſſimis edictis & proſcription
bus afflicti ſunt, & Indicibus propoſita præmia f
runtur, ne reliqui eſſe ullo loco Chriſtiani poſſen
Mitiſſime autem tum res agebatur, cum caueret
Chriſtianos non requirendos quidem, ſed oblat
puniri oportere. Quale Plinio ſuo prouinciam B
thyniam moderanti Traianus reſcripſerat. Ceſſan
tibus autem et interdum conniuentibus Principu
animis, aderant artifices incendiorum, calumnij
criminationibus, delationibus, ſęui: qui in illorũ a
lis (perinde atq; in pelago uentorũ turbines) ſubin
de alias atq; alias perſecutionum procellas comm
uerent. Interim uulgus communes caſus rerum ad
uerſarum undecunque ingruentes in Chriſtiano
transferebat. Si pugnatum erat improſpere, ſi ann

na la

laboratum, ſi terræmotus, ſi alluuiones, hiatus, ſtes, ſi grandines & cataractæ, ſi fulmina atque inndia nocuiſſent, ſi exundaſſent flumina, deorum quidē iræ tribuebatur, ſed inde natæ, quod Chrianos ferret ac toleraret Imperium. Nullum proum erat, nullum dedecus, quod inſontiſſimæ pro ſioni non impune obijceretur. Proinde tanta ingnitate tractatis ne in publicum quidem prodire terdum Chriſtianis licebat. Quod equidē admondum duxi, quod animaduertam multos eſſe æe noſtra, qui præſenti rerum ſtatu perſuaſi, dum gunt audiuntque Petrum Romæ tot annis ſediſſe, num, Cletum, Clementem, aliosque ueteres Vrbis iſcopos, tanta cum dignitate, grauitate et uigilan præſediſſe eccleſiæ, Polycarpum autem epiſcorum Aſiæ principem fuiſſe, perinde tum aut pa, aut dignitate & ſplendore, aut fauore hominum buiſſe eccleſias ueteres, atque hodie habent per Eupam: cum longe diuerſum uetus hiſtoria prodat, ngeque alij ſint hodie noſtrorum mores & ritus iàm illorum fuiſſent, quibus nihil erat inter inſias & perſecutiones quietum. Memorabile uero iod ſcribit diuus Hieronymus: Legem iam olim Romanis latam fuiſſe, quę iubebat minime dimit Chriſtianos, qui ſemel ad eorum iudicium eſſent ertracti, qua cauſſa & Apollonius Romanę urbis enator, ſub Commodo principe (tot annis poſt Peum) à ſeruo ſuo, quod Chriſtianus eſſet, proditus, ianquam inſigni uolumine in Senatu lecto, fidei æ rationem reddidiſſet, tamen huius ſententia ca-

Primi pontifices Romani quales & quo in ſtatu?

pite truncatus eſt. Putamúsne, aut loci aut refu
multum, eius temporis epiſcopũ habuiſſe, ſi uiri
illum Senatoria dignitate conſpicuum, quemq;
urbis fauor & ordinis, ſuorum odio eximere del
bat, nec ciuitas nec dignitas tutata eſt, quin ei ob
ctam cui ſe deuouerat moriendũ eſſet? Arbitror a
tem notum omnibus ex omni triginta epiſcop
ſucceſſione, quæ à Petro & Paulo uſque ad Syl
ſtrum & Conſtantinum imperatorem annorũ m
nimum trecentorum ſpacio deducitur, nullum
iſſe de quo, Lege illa obtinente, ſuppliciũ ſumpt
non ſit. Scio futuros qui de noſtrorum hominũ c
ditione moribusq;, omnia metientes, nugari me
clamabunt. Sed uera eſſe quæ ſcribo ſancta om
teſtatur hiſtoria. Porrò & Sylueſtrum aliquando
tuiſſe Maxentij furore agitatũ, in literas relatum
Vt interim Arrianos taceamus, qui poſtea ortho
xos, hoc eſt puri Chriſtianiſmi profeſſores odijs
deò infeſtis & noxijs perſecuti ſunt, ut hominib
uere Chriſtianis, ab his qui Chriſtiani in primis
deri uolebant, nihil eſſet tutum. Iam in Gallijs, u
bro quinto tradit Euſebius, apud Lugdunum et
ennam, Antonino Vero imperante, circiter Phot
tempora, cui Irenæus ſucceſſit, Chriſtianis interd
ctum fuit, ne ullis domibus habitarent, ne balne
ingrederentur, ne prodirent in publicum, ne pub
co priuatóue loco conſpicerentur. Qua propè in
dibili ſæuitia magna pars noſtrorum qui Chriſtu
confitebantur latebras & ſpecus inhabitare com
pulſa eſt. Cui autem uerosimile fiat, mitius habu

ſe

n ipſa urbe tyrannorum altrice, illo ſæculo Chri
cultores, quàm in Prouincia habuerint? Mon-
ntur hodieq́ Romæ Cryptæ & Hypogea, ſan-
rum quondam, hoc eſt fideliū Chriſti latibula
fugiaq́, quum perſecutionum procella ingruiſ-
Quod genus cauernas & ſpecus illic fidelibus
ar ædium fuiſſe legimus, ut quoniam palàm
i daretur, clam & noctu ad lectionem, precatio
n, & ſacrum illud Dominicum poſſet conueni-
Quis neget autem in ijs Epiſcopos ipſos ceu du-
res credentium latuiſſe, quibus cuperem, haud
um quidem humilitate (feris enim illæ non ſan
hominibus dignæ erant) ſed fide, uitæq́ puræ
nculpatæ & doctrinæ excellentia, noſtros Epi-
pos ſimiles eſſe. Quanquam admirari me fate-
quorundam inaduertentiam, qui parum expen-
emporibus, primis illis eccleſiæ Romanæ epi-
pis, templorum extructiones, poſſeſſiones agro
n, & neſcio quæ munera per urbem uelut ſuam,
riſtianis diſtributa affingunt. Quaſi uero crede-
pus habeamus, hoc eis permiſſum, tanta indi-
itate tractatis, & communi totius ciuitatis Ethni
um odio contemptis, ut ne prodire quidem, ceu
i, plerunq́ auderent, & benigne ſecum agi tum
derent, quū intermiſſis perſecutionibus, in urbe
erarentur. Ipſe Tertullianus uetus author, & qui
Imperatore Pertinace multo tēpore Romę fuit,
àm innuit, ne ſuo quidem tempore alia templa
riſtianis fuiſſe, quàm ſimplices domos in quibus
is diebus fideles congregabantur, conuiuia etiā

& Cœnam illam ſacroſanctam pro ueteri more
lebrantes, aliaq; id genus quæ publicæ diſcipli
erant, exercentes. De qua re ipſe 39. capite Apolo
tici ſui diſſeruit. Neque uero hæc affero, quaſi
uſum damnem templorum, quem longe optimu
eſſe duco, aut opes etiam largas, quas habere n
poſſint eccleſię nomine Paſtores qui ipſis recte u
tur, aut illorum opinionem ſequar, qui ſomnia
eccleſiam non poſſe conſiſtere niſi & perſecutio
ſiſtat & ſæuiat. Sed magis ut hiſtoriæ ſua fides ill
ſa ſeruetur, quam plerią; adulandi magis quàm
ri prodendi ſtudio aut fucant, aut interuertunt C
perem autem (ut dixi) ſacrorum antiſtites, memo
tantarum rerum humiliari, non efferri: Seruos
ſeruorum Chriſti non Dynaſtas aut Satrapas, lo
ge minus Reges, aut Principes eſſe meminiſſe, &
mul admoneri officij Apoſtolici, ut & gregem p
ſcerent Chriſti ſanguine redemptum, et doctrina
quam ſic retinuerunt apoſtoli, ut ſanguine etiam
ſo obſignarent, tam æſtimarent magno, quàm m
gnus ille eſt, qui eius ædendæ fuit author.

AEOLIS, TROAS.

A Phocea maritima urbe Aeolidis initium, I
nia digreſſis, ſumitur. Prima eius ciuitas Ele
dein Pitana Arceſilæ Academici patria, clariſſim
Aeolicarum, iuxta eſt flumen Caiſtrus è Myſia u
niens, quod Pitanan inter & Eleam Aegeum in
greditur. Pomponius primo libro Aeoliam ant

Myſiam

yſiam dictam fuiſſe ait, & Troada connumerat.
ũt igitur fines Aeolidis, ab occaſu Helleſpontus
Aegeum mare, contra Lesbon inſulam, ab Au-
o Ionia ante dicta, ab ortu Lydiæ pars, à Septen-
one Phrygia. Oppidorum celebriũ, præcipuum
, Adramyttium, cuius Cõuentus quondam, Ad- Adramyttium.
nyttenus dictus. Et Adramyttina illa nauis in
ıcæ Actis capite 27. cui primum uinctus Apoſto-
s à Iulio Centurione Romam nauigaturo, impo
us fuit. Inde Antandrum, Scepſis, in littorum fle-
poſita Aſſus, Aetolorum colonia, & aliquando
ollonia dicta, cuius Lucas Actorum 20. ad hunc
odum meminit: Nos autem conſcenſa naui ſol-
mus Aſſon, inde excepturi Paulum, ſic enim or- Aſſos.
nauerat ipſe, per terram inter facturus, &c. Haud
ocul Aſſo, promontorium Lectum attollitur Ae-
ı & Troada diſterminans, Plinio. Inde Troas op Troas.
dum, colonia Romana, & apoſtoli etiam ætate
exandria dictum, proximum Helleſponto & Te
do inſulæ in ipſis Helleſponti faucibus iacenti,
que hinc Lecto, illinc Sigeo promontorio ſepta.
us Lucas meminit Actorum 16. Cum aũt pertran
ſent Myſiam, deſcenderũt Troadẽ. Et iterum: Cũ
luiſſemus, inquit, à Troade, recto curſu uenimus
mothracem, &c. Quanquam prior locus de regi
ne accipi poteſt in quam è Myſia Paulus deſcen-
rit. Eſt enim Troas & urbis nomen iam dictæ &
giunculæ cui Phrygia ſuperfunditur. Commo-
ſſima autem eſt è Troadis portu in Thraciam &
acedoniam nauigatio. Meminit eius urbis & ip-

ſe Paulus ſecunda ad Timotheũ 4. cũ ait: Penula
quã reliqui Troade apud Carpũ, cũ uenies appo
ta, &c. Hæc eſt Troas, ad quã Apoſtolus poſtrem
peragrata Græcia & Macedonia appulit, ſeptẽ di
bus in ea moratus, Act. 20. Qua et panẽ noctu fact
cõgregatione, cũ fratribus fregit, & deguſtauit, d
cõcionatus ſermone uſq; ad diluculum protract
Quem locũ pleriq; ſuæ uidelicet opinioni accõm
dantes, Panem fregiſſe tantũ, hoc eſt alteram Eucl
riſtiæ partem diſtribuiſſe eccleſię, Apoſtolũ conter
dunt. Non uidentes Euchariſtiæ ſeu Cœnæ dom
nicæ celebrationem, in ſcriptura, panis fractione i
terdum ſignificari. Quod ex actis Apoſtoloru
apud Lucam intelligitur, & hoc etiam uel uno lo
co Apoſtoli clariſſime conuincitur. Iam enim Co
rinthi fuerat Paulus, & epiſtolam ſuam ad Corin
thios priorem iam antea ex Epheſo miſerat, in qu
eum ſe uſum eccleſiæ illi de Cœna dominica tradi
diſſe teſtatur, quem non ipſe conſilio aliquo pro r
nata inſtituiſſet, ſed quem accepiſſet à domino. Ni
mirum, ut congregati de pane ederent & biberen
de poculo, hoc modo Chriſti mortem qua eſſent r
dempti, annunciaturi, donec ille olim è cœleſtibu
mundum iudicaturus rediret. Putandúm ne igitu
Paulum Troade myſteria Cœnæ peregiſſe quàn
peregit Corinthi? aut diuerſum Troianis tradidiſſ
ab illo, quod tanta cum aſſeueratione ſe à domino
accepiſſe, hoc eſt, à Chriſto ipſo edoctum eſſe, affir-
mat? Præcipuè autẽ quod 1. Corinth. 10. Corinthio
ab idolorum cultu & cõmunione dehortatus my-
ſteriorum

riorum eos Euchariſtię ita admonet, ut euidenter
teat, Apoſtolum ſacramenti illius inſtitutione nõ
rporis modo dati, ſed et fuſi pro nobis ſanguinis
emoriam, adeoq́ꝫ cibum ſacroſanctum Eccleſijs
pponere ſolitum fuiſſe, quo certius redemptio-
ſuæ uelut teſſeram quandam reciperent, & in
imũ reuocarent, ita nos in corpus unum compa-
os per fidem, qua Chriſto per lauacrum regenera
nis initiamur, ut merito nullius alius membra
e poſſimus quàm eius, cuius caput Chriſtus eſt.
õ autem corporis Gentium, cuius caput dęmon
Inde hæc illius uerba ſunt: Poculum benedictio
cui benedicimus, nónne communicatio ſan-
inis Chriſti eſt? Panis quem frangimus, nonne
mmunicatio corporis Chriſti eſt? quoniam unus
nis, unum corpus multi ſumus. Ergo ſi unũ cor-
s, horum ſocia membra nõ erimus qui extra hoc
rpus ſunt. Illi autem corpori Chriſti uniuerſo, &
idem ſoli atq́ꝫ uni, Paulo teſte, & corporis & ſan
inis, domini, ſicut & panis & calicis communi-
io attribuitur. Video quidem doctos uiros ho-
de partibus ſeorſum exhibendis uehementer di
adiari, & uſum eius rei ueterem fuiſſe audio qui-
m aſſeri, tamen non niſi recentem, &, ni fallor, à
tio quartó ue ſæculo citra, introductũ inuenio,
m conſtet interim plus nongentis annis nõ Ori-
talẽ modo (quę uſum eũ nunq̃ intermiſit) ſed Oc
luã etiã Eccleſiã, integro ſacramento, ut eſt à Chri
inſtitutũ, ſine ullo diſcrimine ordinũ uti fuiſſe ſo
i. Nam & Caroli Magni ętas hunc morẽ tenuit.

Et teſtantur acta ſynodorum quarundam à mo
Caroli Germanicarum, quibus & Romani pres
teri interfuerunt, indiuiſam eo tempore Eucha
ſtiæ communionem fuiſſe; neque ullum, quod
am, ueterum aut mediæ ætatis interpretum uid
me recordor (qui tamen nonnullos uidi) qui di
duæ Euchariſtiæ ullam rationem præſcripſe
Quod fieri tamen non potuiſſet ſi ea de re qu
quam fuiſſet illis ſæculis ab Eccleſia definitum.
cedit his quod tot ueterum & recentiorum con
tutionum & decretorum compilator Gratianus
ſuis illis Canonum Pandectis, nuſquam ullius
tis ſacræ Cœnæ, ſeorſim Laicis datæ, ac ne mo
quidem illius ſui in totum ſeculi uſquam memin
ſed ubiq; unius ſacramenti, duobus ſignis inſtit
mentionem facit. Quod ipſum & apud Lombar
uidere eſt æqualē Gratiani, qui lib. ſentent. 4. m
tis diſtinctionibus de ſacramento Euchariſtię cu
ſe omnia excutiens, nuſquā cœnā diuidit, nec ali
Laicis, aliud ſacerdotibus quod ſumant præſcrib
Sed ſimpliciter duplicē manducationē facit corp
ris & ſanguinis Chriſti, uidelicet ſpiritualem & ſ
cramentalem. Et in ſacramentali quidem perpet
panem & calicem, ſiue, quod idem eſt, corpus et ſa
guinem complectitur. Floruerunt hi duo uiri ſu
Imperatore Fridericho primo, clariſſimo Sueu
ſanguinis duce, annis abhinc trecentis ſeptuagin
quatuor, ex quo primum tempore ius illud ſelec
& à Gratiano conſarctum, et longe poſt auctius
ctū, q̄d Canonicū uocāt, & Theologia quæ Scho
ſtic

ta dicitur, in orbem Chriſtianum emerſerũt. Nec
e latet quid Gerſon in ſynodo Conſtantienſi ſen
it, & quid libri eius de hac re ſcripti prȩferant, ſed
eor ingenue, me non uidere, quibus aut ſcriptu-
aut idoneorum interpretum dũtaxat eorũ qui
te Lombardum uixerunt, locis teſtimoniiś ue de
ndi poſſit, quod ille uir alioqui nec indoctus nec
pius tãta ſecuritate aſſeruit. Memoratur quidem
ſſim & ex Synodis etiam poſterioribus citatur,
ica communio, qua decurtatam illam et dimidia
m Sacramenti diſtributionẽ multi intelligunt, ſed
alis hȩc fuerit, et quando nata, requirendum erit.
erte Gelaſius Papa, cuius frequẽs apud Gratianũ
entio fit, Sacrilegij accuſat, qui Symbola cœnæ
cræ diuidunt aut ſeparant. Neque id uel de cœlo
eſcendenti angelo permiſſurus eſt Cyprianus, ſan
e negans ullis Eccleſiarum epiſcopis licere, ut in
yſterijs eccleſiæ relictis, aliud, diuerſum ue doce-
nt, tradãt, faciãt, quàm quod Chriſtus ipſe docuit,
radidit, fecit. Nec mirum, cum & apoſtolus huic
ni regulæ doctrinã traditionemq́ omnẽ ſubijciat,
idelicet, Ne quid aliud diuerſum ue doceatur &
radatur, q̃ quod docuit & tradidit Chriſtus, Rom.
5. Gal. 1. Nec uacat in præſentia hãc rem ad plenũ
xcutere, & ſi uacaret, tamen operæprecium nõ eſ-
et, cum nuper hæc materia abunde à diſertiſſimis
iris locupletiſſime diſputata ſit. Illud conſtat arbi-
rante Baſilienſe ſynodo, non expectata Gerſonis
opinione, neq; aliorũ ſimilis farinæ hominũ, Eucha
iſtiȩ uſum ſub utraq; (ut uocant) ſpecie, Boiohemis

Citatur Gelaſius de cõſecrat. diſt. 2. can. Cõperimus. Vixit ſub Theodorico Gothorum rege.

ut pium & ſacræ ſcripturæ accommodum, fuiſſe
ditum. Ac ne quis ſuſpicari poſſet ex neceſſitate p
miſſum eis quod aliȷs non liceret, conceptis etiã u
bis res acta eſt, uidelicet quod authoritate domi
noſtri Ieſu Chriſti & Eccleſiæ ueræ ſponſæ ſuę h
modo ſumpta Euchariſtia Bohemis ſit licita, & c
gne ſumentibus utilis ac ſalutaris. Sed hæc nunc
mittimus ad Troadem reuertentes, ſupra quam r
motius à mari Gargara fuere, ab Aſſiȷs conditũ o
pidum, & mõs Ida, iuxtaq́ʒ Ilium illud Troiani b
li memoria celeberrimũ. Fuit & Gergythos à qu
Gergythiæ Sibyllæ nomen eſt, in Marpeſſo ui
non longe à Gergytho, natæ. Quanquã apud L
ctantium Marineſſo habuerę uiciata exemplari
quod ab Hermolao eſt annotatum. Hinc iacet H
leſpontus et tractus reliquus in Bithyniam uergẽ
quem mox paulò in Phrygia referemus.

LYDIA, QVAE ET MOEONIA.

MEditerranea eſt Lydiæ regio, ab auſtro Mæa
drum aliquouſq́ʒ, dein Cariam, ab ortu Phry
giam Galaticis gentibus confinem, à Septentrion
Myſiam, ab occaſu Ioniam & Aeoliam attingens
Plinio. Cultiſſima hæc Aſiæ portio fuit, & Herod
to in primis memorata propter Crœſi regnum, qu
ab Haly Paphlagoniæ fluuio, uſq́ʒ ad Propontid
& Aegeum mare, quicquid intra Taurũ eſt, tenui
tãta proſperitate et affluentia rerum, ut de ſumma
bi felicitate perſuadere fuerit auſus. Et Soloni ſapi
ti etiam ſuccenſuerit quod beatũ eum, niſi cognit

exitu

itu, fateri nollet. Verum à Cyro Perſarũ rege ca us & pyræ impoſitus qua cremaretur, uera dixiſſe olonẽ faſſus eſt. Vnde & illud Ouidianũ ſuptũ ex erodoto: Sed ſcilicet ultima ſemper

Expectanda dies homini eſt, diciq́ꝫ beatus
Ante obitum nemo, ſupremaq́ꝫ funera debet.

ictore igitur Cyro illo qui & Iudęos è Babylone n Palæſtinam regredi paſſus eſt, ad Perſas Lydo um regnum deuenit, cum annos circiter ducentos quinquaginta duraſſet. M. T. Cicero in oratione ro Pompeio, de hac maxime Aſiæ parte intellexiſſe uidetur, quũ inquit: Aſia tam opima eſt & fertilis, ut & ubertate agrorum, & uarietate fructuum, & magnitudine paſtionum, & multitudine earum re ũ quę exportantur, facile omnibus terris antecellat. Inde luxus ille Aſiaticus memoratus ſcriptoribus, quem Romani ut admiſerunt perinde atq; ſuaui & blandiente Syrenum cantu, obſopiti euerſiq́ꝫ ſunt, & urbs illa gentium domina, quam & domeſtica & militaris uirtus euexerat, Aſiaticis opibus delibu ta, repente mutatis moribus, uitijsq́ꝫ admiſſis ſeipſam oppreſſit. Caput Lydiæ quondam fuere Sardes, antea Hydæ dictæ, ad Caiſtrum amnem, haud ita procul Tmolo monte. Quas, quia Crœſi regia erat, cinctas obſidione & expugnatas fuiſſe à Cyro, libro primo ſcripſit Herodotus. Romani & conuentum Sardibus tribuerunt, qui Sardianus dictus eſt, Plinio. Magnam uero urbem & celebrem fuiſſe Strabo indicat. Hæ ſunt Sardes quarum eccleſiam inter ſeptẽ illas Aſiæ præcipuas Ioannes Apocal. 2. Sardẽſis eccleſia.

cenſuit. Meminit & Hieronymus Methodij Sard
ſis epiſcopi, ut qui amœno & declamatorio ing
nio fuerit. Proxime Sardeis, Catacecaumena reg
multorum millium ſpacio diffunditur, ſolo cine
cio & exuſto ſimili, cui præter uitem nulla arbor
litur. Strabo uinum eius adeò nobile eſſe tradit,
nulli cedat. Sunt ſanè paſſim in Aſia rupes atr
& ſimilimę aduſtis, inter quas & meatus montiu
& cauernę extãt, adeò uenenato ſpiritu, ut ſi certi
neris animalia adhibeas, repente moriãtur: ſubt
eo modo tepores alente natura. Eſt & Philadelph
Lydorum urbs clariſſima, quam proxime tempo
Pauli terræmotus afflixit, commune Aſiæ malun
cuius non obſcuræ cauſſæ ſunt, quemadmodum
aduſtionum, quarum præcipui ex noſtris Seneca
Plinius, & Albertus meminerunt. Notior auter
Philadelphena Eccleſia quàm ut referre ſit opus.
Thyatira. Philadelphia uerſus occaſum æſtiuum, Thyatira
cent, Hermi amnis ripis impoſita, à pleriſque auter
Phrygiæ attributa, quæ & Semiramis aliquando
Pelopia dicta eſt. Hinc Lydia illa fuit purpuraria
liberalitate in Paulum & ſuos, nota, Actorum 16
Strabo ultimam eam Myſorum facit, ſedemq́ fu
iſſe ait Macedonum, qui Myſomacedones de gen
Thyatirena eccleſia. tium coitu appellati ſunt. Nota eſt ex Plinio Thya
tirena iuriſditio Romanorum, longe notior ec-
cleſia Thyatirena Chriſtianorum inter ſeptem ec-
cleſias Ioanni numerata, quarũ ſupra meminimus
Pactolum amnẽ celeberrimũ Tmolus fundit, Chry
ſorhoã aliquando dictũ Græcis, quod aurũ ueheret.

Iuxta

ıxta quem ſita Magneſia ad Sipylum cognomina
, cuius etiam regio Magneſia dicta eſt. Sipylus
uondam & Tantalis urbes claræ, ſed abſorptæ ter
emotibus, ut author eſt libro ſecundo Plinius. Io-
um amnes, Caiſtrus & Hermus ſuam originem
ydiæ debent, nec ingrati in parentem rigant ter-
ıs & fœcundant, ſicut & Pactolus, quem tamen
trabo ait ſua ætate aurum ferre deſiiſſe, antea tot ſę
ulis hoc ſolo nomine celebratum. Vt iam conſtet
ec amnibus id munus durare ſemper, ſicut nec
ıontibus, ex quorum tamen fodinis ingens pro-
entus Aſiaticis regibus fuit, auctis uidelicet in im
nenſum opibus, ceu libro decimo quarto innuit
Strabo. Cui uero ualde mirũ ſit, deſtitui auri ue-
ıis amnes & montes? qui cogitat hoc quoque ef-
ficere naturam, ut in totum & montes ſubſidant,
& amnium curſus intercidant. Siquidem aliquot
Phrygiæ fluminum, quæ Homerus celebrauit,
nulla amplius ueſtigia cerni, Caius Plinius pro-
didit. Mons Tmolus omnium Aſiæ clariſsimus,
ueteribus accolis etiam Myſos, qui colerent, admi-
ſit, unde Myſotmolitæ poſtea dicti accolæ, quorum
pars fuere Philadelpheni, & trans Hermum ſum-
moti Thyatireni.

PHRYGIA.

SVnt authores, inquit Plinius, tranſiſſe ex Euro-
pa Myſos, Phrygas, & Thynos, à quibus appel
lentur Myſi, Phryges & Bithyni: unde mox terris

data nomina fuerint Myſiæ, Phrygiæ, Bithyn
De Myſis et Phrygibus ſimul, de Bithynis ſeorſu
dicemus. Sunt enim Myſorum cum Phrygibus
rè confuſi apud authores, limites, tametſi aliquò
nus etiam diſcernuntur. Duplicem enim Phryg
faciunt, maiorem inter Galatiam & Lydiam lo
go flexu incedentem, donec ad Pamphilios, Lyci
& Cares pertingat, cuius urbes præcipuæ Ancyr
Synnada, Apamia, Hierapolis, Cybira. Minore
Troadi ſuperiectam, & ad Galatas uſq; ingredie
tem, ab Auſtro Myſia maiore, à Borea Bithynia fi
tam. Rurſum & Myſiam bipartiuntur. Minorem
Bithyniæ finibus in Propontida flexam citra Pru
ſam quæ iuxta Olympum eſt, in qua mons ipſe
Olympus, & maritimæ urbes, Cyzicum, Pariun
Lampſacum, Straboni, Plinio, Ptolemæo. Maiore
ab Auſtro ſupra ſinum Adramyteum, in qua Scep
ſis regio & Paleſcepſis, iuxta Antandrum littoral
urbem, contineantur. Teutraniam quoque regiu
culam, cuius urbs Pergamus eſt, in Myſia ſtatue
runt. Helleſponto interim Abydum & Dardanun
tribuentes. Verum has partes Phrygię nomen no
confundit modo, ſed etiam amplectitur. Ordiemu
igitur ab Helleſponto, & inde ad ortum meridieq
inſigniora duntaxat loca indicaturi flectemus. In-
fra Sigæum promontorium à Troade iam nun
memorata Abydos iacet, contra Seſton Europæ op
pidum, ut Martianus libro ſexto: Hic inquit, duæ
ciuitates, quarum una Seſtos Europæ, altera Aby-
dos Aſiæ. Vtranque notam fecere literæ Leandri
fato.

ato. Inde contra Callipolim Europæ, ſita uetus
urbs Lampſacus, memorabilis conuentu contra
Eudoxium & Accatium Arrianæ factionis princi-
pes, habito, quanquam nullo ſucceſſu, propter Va
lentem Cæſarem qui Arrianos tuebatur, & reſciſ-
ſis ſynodalibus actis, orthodoxos damnabat exi-
lio, ceu in Valentiniano Paulus Diaconus ſcripſit.
Huius urbis ciuis fuit Anaximenes orator, præce-
ptor Alexandri, ille qui Lampſacum periclitantem
uaferrimo reſponſo, ſeruauit. Alexander enim ex-
cidium Lampſacenis interminatus, ut uidit Ana-
ximenem legatione ad ſe miſſum, primum præ-
ceptorem, dein & eloquentia ſuſpectum, ſancte
iurauit, nihil ſe facturum quod peteret. Tum Ana-
ximenes: Rogo te, inquit, Alexander ut Lampſa-
cum diripias. Authore libro 7. Valerio. A Lamp-
ſaco, Parium eſt memoria Paridis quondam nobi-
le, & proximum iam Bithyniæ Cyzicum à Mile-
ſijs conditum, cuius epiſcopus Eunonius ille fuit
hæreticus, qui per omnia diſſimilem patri filium eſ
ſe affirmabat, & factum creatumq; aſſerebat: quo
nomine demum urbe pulſus in Cappadocia exula
uit. Inde eſt Rindacus amnis, ante Lycus dictus, uo
ce multis amnibus cõmuni, quam tamẽ impoſitam
eſſe à cauſſa conſtet, quod amnes illi aut impetu un
darum, aut auctu, ripas infeſtent & mordeãt, aut (ut
Rhenus noſter aſſolet) frequenter mutent alueum.
Græcis enim λύκος lupus dicitur, animal natura
uorax, unde & piſcem noxiæ uoracitatis lupum di
cimus, Sturionem uulgo dictum, cuius frequens

eſt apud Plinium mentio. A Rindaco finis eſt M
ſiæ, & Bithyniæ initium, Plinio. Altera Myſia qu
adiacet Aegeo, Scepſin habet celeberrimam qu
dam ciuitatem, à qua Scepſij, & Pergamum Att
regiam qui regnum Populo Romano teſtamen
reliquit. Pergamus Silenо fluuio finditur, alluit
autem Cæcio, quem mons Pindaſus ædit, Plini
Eius fuit Pergamena iuriſditio, de qua idem Plin
us, & Pergamena eccleſia: de qua eſt apud Ioann

Pergamena eccleſia.

Sed & charta Pergamena, quæ hodieq; à loco e
ubi inuenta eſt nomen retinet. Strabo decimote
tio libro, Pergamum deſcribens palàm innuit int
clariſſimas eam Aſiæ ciuitates habitam, ſed tum m
xime potentem fuiſſe, quum in Aſia rerum Attalu
ſupra memoratus potiretur. Habuit & bibliothe
cam cum Alexandrina certantem, & Galenum no
bis medicum genuit ſub Traiano Romæ ob ar
tis præſtantiam ſummo in honore habitum. Intu
Ancyra iacet, & Synnada, cuius Synnadenſis Co
uentus olim & Synnadici marmoris celebritas, &
noſtris Parœcia Synnadenſis dicta, nobili epiſco-
patu. Nec prætereundum, hoc maxime tractu ubi
Synnada eſt Phrygiam aliquando Pacatianam co
gnominatam fuiſſe, uſq; ad Cariæ confinia, ubi &
Carophryges dicti coitu gentium, ut Gallogræci
in Galatia, & Syrocilices ad montem Amanũ. Vl-
tra Synnadam in Auſtrum, Philomelium eſt, mon-
tanis appoſitum, quæ gentem Galaticam & Piſi-
das à Phrygibus diſterminant: meminit oppidi Pto
lemæus & Strabo, cuius incolæ Philomelienſes di

cti

ti Plinio. Inde Pelta eſt, dein iuxta Mæandri ortũ, quondam Celenæ. Vetuſtiſſimi reges Pacatianæ Phrygiæ, memorantur, Gordius, Mydas, Marſias. Hinc in Cariã immittens Phrygia, haud longè Lao dicea, Hierapolim ambit clariſſimam urbem, impo ſitam amni Lyco, iuxta quam & Coloſſæ iacent, iti dem in Phrygia poſitæ, Plinio: unde Coloſſenſes dicti, Pauli epiſtola celebres, qua & Iudaiſmo fidu ciã, & Paganiſmo ſuperciliũ detraxit. Vtrinq; enim Euangelicę doctrinę puritas, ſubinde aliis atq; aliis perſuaſionibus uiciata, laborabat. Erant ex Ethni cis docti uiri ad Chriſtum conuerſi, qui arrepta mi niſterij functione, cum eloquentia ualerent, philo ſophiæ itidem domgmata inſyncera, de deo, de a ſtris, de fato, de uirtute, de rationis præcellentia & ſublimitate, ex Porticu fortaſſis aut Academia peti ta, ingerebant. Quippe in illis perdiſcendis erant educati, & fides pro modulo data conceptam à te neris perſuaſionem nondum elimauerat. Neophy ti igitur è ciſternis hauriebant, ſed quod puriſſimis ſanæ doctrinæ fontibus ſuffunderent. Contra, qui ex circumciſione crediderunt, fauebant Legi, pari ter à teneris imbibitæ, nec deſinebant ceu iuſſam à Deo & ad ſalutem attinentem ſimplicium animis inculcare, arbitrantes eam in homine bonitatem & facultatem eſſe quæ legi præſtandæ ſufficeret, nec ſufficeret modo, ſed eximie etiã mereretur, ſi quod Deus iuſſiſſet ipſe adhibita officij ſedulitate non ne gligeret. Breuiter, legis ceremonias ſublatas de medio per Chriſti aduentum, & legis impletionẽ

Coloſſæ.

impoſſibilem eſſe homini ignorabant, ſuamq; utri
que iuſtitiam comminiſcentes à iuſtitia dei,quæ c
dentibus per unicum dei filium Ieſum imputatu
exciderunt,nec redemptori ſuam tribuerunt glor
am,carne uidelicet & Satana inflati. Proinde Apo
ſtolus certo ſciens,nec in ratione hominis aut uirt
te:neque in lege & eius iuſtitia quicquã eſſe quo
ad ſalutem faciat, ſed plenitudinem iuſtitiæ eſſe i
Chriſto, per quem credentibus donata ſit redem
ptio,Coloſſarum eccleſiam admonet, ut neq; his
neque illis aurem prębeant,palàm teſtatus tam ph
loſophia quàm Lege,candorem Euangelij ſubue
ti,ſed in Chriſto fixas radices teneant,quemadmo
dum eſſent illum ab Epaphra edocti. Vtinam &
nos in poſtremis illis temporibus,hanc eximiã do-
ctrinam ſic fuiſſemus ſecuti, Paulo inhortante, u
nec Iudæos audiſſemus operum fabricatores, ne
Ethnicos admiſiſſemus argutiarũ magiſtros. Hoc
uno enim præſidio declinare licuiſſet flagrantiſsi-
mum iſtud belli incendium,quod euangelio Chri
ſti etiamnũ aduerſum carnis iuſtitiam & prudenti-
am geritur. Atq; hæc quidem de Coloſsis. Proxime
Hierapolim Themiſonium eſt celebre oppidum,
dehinc Mæandri ripis impoſita urbs Apamea, non
Conuentu modo inter Aſiaticos præcipuo quon-
dam,ſed & Chriſti profeſſione celeberrima, & pri-
us Celenæ dicta,unde & Celenios montes à Ptole
mæo dictos uideri queat, in quibus Mæander ori-
tur. De Celenis Liuius libro 8. belli Macedonici,
Celenæ,inquit,urbs caput quondam Phrygiæ fuit.

Migra-

igratum inde haud procul ueteribus Celenis, no
q; urbi Apameæ nomẽ inditũ ab Apamea ſoro
Seleuci regis, & Marſyas amnis haud procul à
æandri fontibus oriẽs, in Mæandrũ cadit. Famaq;
tenet haud procul Marſyã cum Apolline tibiarũ
ntu certaſſe. Mæander ex arce ſumma Celenarũ
tus, media urbe diſcurrens per Caras primum,
in Ionas, in ſinum maris egreditur, quod inter
ienen & Miletum eſt. Hactenus Liuius. Curtius
tio libro nõ Mæandrum ſed Marſyam fluuium
termeare Apameam dixit, eundem & Lycum no
inans. Plinius certe quinto libro tribus amnibus
Mæandrum exeuntibus circũfundi Apameam
ibit, uidelicet Marſya, Obrima & Orga. Eſt & in
riaApamea ſicut et Hirapolis, quarũ nihil minus
equentes quondam eccleſiæ fuere. Quanquã Hie
polim Phrygiarum urbiũ maximam, alij in Ca
a, nonnulli in Lydia, tertij in Lycaonia Phrygiæ
atuere, manifeſta uariationis cauſſa, quod in horũ
actuum confinijs iacere ipſam conſtet. Præterea,
uod libro 13. Strabo docet, Phrygiæ & Cariæ, ſed
Myſiæ loca difficulter inter ſe diſcerni queant,
mutatas gentium ſedes, ut ante quoq; dictum
t. Hæc eſt Hierapolis quæ Philippum apoſtolum,
filiabus Syria digreſſum excepit, aluit, condidit.
De qua re Polycrates Epheſi Epiſcopus epiſtola
uadam ad Victorem urbis Romæ teſtatus eſt. Si
ui uacat eius partem in Hieronymi catalogo, u
i de Polycrate mentio eſt, legat. Memoratur & Pa
ias præſul Hierapolitanus eidem Hieronymo.

Eius fertur dogma dubium an à ſe inuentum
de Cerinthi hæretici lacunis hauſtum (idem en
& Cerinthum ſenſiſſe lib.3. Eccl.hiſt. Euſebius
bit, de mille ſcilicet annis, quibus Dominus cũ ſa
ctis poſt reſurrectionem eſſet in carne regnatur
quod poſtea doctiſſimi uiri Apollinarius, Irenæ
Tertullianns, Victorinus & Lactantius ſunt ſecu
Obiter monendus Lector, aliã eſſe Hieropolim
Aſia, ab hac noſtra Hierapoli, et ab illa Hieropoli
nos, ab hac Hierapolitanos dici unica litera diſc
mẽ efficiẽte. Sita aũt eſt Hieropolis in Aeolide, ha
procul Thyatiris, quã Ptolemæus Hierocæſareã
cat, ut annotauit Hermolaus. Ad Hierapolim Ph
giã aquas eſſe calidas refert Strabo, quę ipſo prof
uio lapideſcãt, & in toffum indurent, quales hod
& in Carpathijs Sarmatiæ conuallibus monſtra
tur. Præterea & ſpecus extare, halitu noxio, quos
diſſe ſe idem author & paſſeres immiſiſſe ait, illic
exanimatos uenenoſo ſpiritu, qui tamen homin
minus infeſtet. Plinius lib.2. ſolis ſacerdotibus eu
halitum innoxium exiſtimat, & fortaſsis ita genti
bus eius agri tum fuit ob Numinis reuerentiã, per
ſuaſum. Eſt enim cognatum ſuperſtitioni et tritur
uitium, ut fabuloſis ſæpe ſæpius & commentitijs
bus admirationem ſui ambiat.

BITHYNIA.

Bithyniam longe optimam & ſplendidiſſiman
prouinciam, à Nicomede illo qui Iulium Cæ
ſarem

rem educauit,populo Romano teſtamento reli-
am, duo maria alluunt, ab Occaſu Propontis, à
ptētrione Euxinus pontus. Quâ introrſum abit,
Auſtro Myſia & Phrygia, ab ortu Galatia & Pa
lagonia finiunt. Variare ſcriptores in Bithynico
mite orientali, maxime maritimo, ſupra in Pa-
lagonia oſtendimus. Turcæ eam regionem ho-
e Natoliam uocant. Ex oppidis inſigniora ferun
r, Pruſa ad Olympum dicta, & alia quæ ad Hip-
um cognominatur. Porrò Hippus amnis eſt Pto
mæo, Plinio uero mons. Olympicam illam con-
itam ab Hannibale libro 12. Strabo tradit, quum
oſt deuictum à Romanis Antiochum Pruſias e-
m rex hoſpitio excepiſſet. Tumulus eius Plinij æ-
te eo loco monſtratus eſt, quo antea Lybiſſa ſtete-
it. Cæterum in ora Propontidis Apamia eſt colo-
ia: & præcipue inter Bithynicas clara Nicome-
ia, in ſinu qui ab Aſtaco urbe Aſtacenus cogno-
inatus eſt, poſita. Habuit hæc epiſcopum Euſebi-
m doctum uirum, ſed Arrij dogmate ſuſpectum,
lum ſcilicet à quo Iulianus Bizantij natus à tene-
s eſt in fide noſtra inſtitutus, poſtea ſeductus à Ly
anio, qui animum eius falſa deorum perſuaſione
ementauerat. Glorioſior Euſebio Authimus fuit
ir magnus, qui cum doctrina pietatem coniunxe
at, capite plexum præſente Diocletiano & Marty-
em factum uetus hiſtoria aſſerit. Martyres autem
ræcis eccleſijs, hoc eſt teſtes dicebātur, qui (ut Am
nianus ait) ad negandum Chriſtum & ſinendam
eligionem compulſi, pœnas cruciatusq́ pertuliſ-

ſent,ad glorioſam mortem intemerata fide prog
ſi.Profecto maius ulli rei teſtimonium præſtari
quit, quàm quod cum mortis optione cōiungit
Nicomediæ Lactantius rhetoricam profeſſus,m
diſcipulorum penuria ob Græcam uidelicet ciuit
tem,ſub Conſtantino ad ſcribendū ſe contulit. S
dolendum tamen tot præclara uolumina eius i
tercidiſſe, quorum ordine Hieronymus memin
Non minus clara Chalcedon eſt contra Conſtar
nopolim ſita clariſſimo hodie Emporio, & Gala
dicta accolis,à Bizantio,interflua Boſphori pari
ſeptem ſtadiorum ſpacio diuiſa. Celebris eſt noſtr
ob ſynodum Chalcedonenſem, quæ inter præc
puas numeratur. Quanquam haud raro in ea urb
per Arrianorum diſſidia congreſſum, conſultat
& diſceptatum eſt. Nec tacenda hoc loco Mare
Chalcedonen. epiſcopi laus, qui quū grauante ſ
nio, uiſu hebete corpuſculoq́ adeo languido e
ſet,ut manu præeuntis regeretur, die autem quad
obambulans,Iulianum iam idolis ſacrificantē,ob
uiam habuiſſet,palàm & in faciem, ut impiū & a
poſtatam reprehendit. Cōtra uerò Iuliano cæcita
ei acerbe opprobranti, ut quā ne Deus quidē illiu
Galilæus ſanare poſſet, liberrime reſpondit ſe De
ſuo gratias agere de cęcitate qua principem tam in
pium intueri ſibi eſſet negatū: meminit facti libr
undecimo Eutropius. Nunc ad alia pergendū. Ci
os extra Boſphorum in Euxino ſita, quæ & Pruſi
as aliquando dicta eſt, diuerſa à Tio Paphlago
num, ſeu Mariandinorum eodem littore, Pruſam
autem

utem ad Hippium, Burſam inuerſis & mutatis li-
eris poſteriores uocarunt, Turcis etiam celebrem.
oſt quam in ortum Iuliopolis dicta urbs,et itē He
aclea iacent,notæ urbes. Contra,in Propōtidis o-
a,Pythia,poſtea Sotiropolis dicta ob thermas me-
licæ ſalubritatis,in quibus lauans Imperator Con
tantinus uenenum pro pharmaco inſcius hauſit,
nde Nicomediam uectus,proxime urbem in pu-
lica uilla ab Euſebio Nicomedienſi, extrema pri-
nū ſenecta baptizatus ex humanis exceſsit. Intus
uxta Aſcanium lacum Nicæa ſpectatur, fertiliſsi-
no agro clauſa,& mater urbium Bithyniæ dicta.
Conditam ab Antigono Macedone & Antigoniā
ocatā, deinde à Lyſimacho de uxoris nomine Ni
æam dictam Strabo eſt author. Ambitus urbis ſta-
liorū ſedecim fuit,forma mœnium quadrata, nec
luribus quatuor portis, uicisq; adeo rectis ut ex
apide mediæ urbis quatuor illæ, quaqua uer-
um portæ cerni potuerint. Nemo ignorat ſyno-
lum Nicænam hac urbe, imperante Conſtantino
elebratam anno à nato CHISTO tricenteſimo
iceſimoquarto, primā uidelicet ab eo Conuentu
uem apoſtoli Hieroſolymis egerant, atq; ideo nō
am uetuſtate quàm ſanctitate multorum qui inter
uerunt,ſacroſanctam. Quanquam illi poſterior æ-
as adeò non detulit,quin reſcindere pluſcula et no
is conſtitutionibus abolere fuerit auſa. Fatalis, o-
inor,hæc conciliorum ſors eſt, ut prioribus ſubin
le poſteriora,aut inſertiant aliquid aut detrahāt,nō
arum modo rerum quas pro ſuo iure uariant

Eccleſiæ,ſed illarum quoq; quæ uidebantur Car
nica ſcriptura diſerte tradita. Nec finis eius erit i
commodi,neq; ullus unquam ſynodorũ ſucceſſi
admodum felix,niſi demũ pro ueteri more inter
cleſias cõueniat. Nihil aut recipiendũ aut definie
dum,quod non euidẽtibus ſcripturarũ oraculis n
titur, longe minus ſtatuendũ quod illis eſt adue
ſum. Quicquid aũt improbat,ita apertis, & undi
excuſſis, collatisq; ſcripturarũ oraculis, non fucat
quidẽ illis & obtorto collo tractis,ſed ſano ſuo ſe
ſu citatis,oſtendi debere et demonſtrari,ut omnes
quido uidere & iudicare poſsint, dignũ reiection
eſſe,quod improbatur. Alioqui nihil magis inſan
& à ueritatis iuuandæ retinẽdæq; ratione alienius
quã ſi quid ſuffragijs numeratis,& nõ potius aptiſ
ſime citatis ſcripturis inculcatur & defenditur. Ten
pore enim apoſtolorũ & multis poſtea ſæculis ue
tati ſemper,haud magno quidẽ numero credentiũ
ſed multis clarisq; ſcripturæ teſtimonijs, iudicio d
ctiſsimorũ hominũ adhibito, conſultũ eſt. Hæc e
nim,niſi fallor,ſola ratio et moleſtiã leuare concili
rum,& publicæ eccleſiarũ concordiæ ac tranquilli
tati ſuccurrere poſſet. Meminiſſe uero oportet,& i
Thracia Nicæam fuiſſe,Bithynicæ cognominẽ,c
ius alicubi Socrates Bizantinus meminit. Nicæ
Bithynicæ,patrũ memoria epiſcopus fuit Beſſari
on,homo natione Græcus,de quo alibi quoq; di
ximus,quẽ ob excellentẽ eruditionẽ, & utriuſq; lin
guæ facundiã,Eugenius 4. tempore ſynodi Baſili
enſis in ordinẽ Cardinaliũ aſciuit, uirum liberaliſ
ſimum,

mum, & cuius domus Romæ inſtar Academiæ
uit, ſtudioſis omnibus patens. Id hoc libentius re-
uli, ut oſtenderē tantillo tempore exacto etiamnū
Romæ fuiſſe, primarios presbyterorū, qui Græcis
tq; adeò Aſiaticis eccleſijs præeſſent, haud quidem
Titulo tenus, ſed re ipſa tales, & doctrina, grauitate
& eruditione, uel maximis eccleſijs per Græciā di-
gni. Amnium Bithyniæ primæ claritatis Sangaris
ſt, qui & Sangarius dicitur, Liuio, Marcellino, cæ-
teris. Dein Rhindacus ex Myſio monte, qui idem et
Olympus dicitur, delapſus, uetus Myſię Bithynięq;
ad Propontida terminus eſt. Plinius plures memo-
rat, ſed incelebriores, quorum Lycus Heracleā præ-
luit, Billæus Tium, ſupra nobis ex Pomponio, Pa-
phlagoniæ attributum, cui et Parthenium aſsignat
Plinius: Ptolemæus autem Bithyniæ tribuit.

INSVLAE MEDITERRA-nei præcipuæ.

Reliquum eſt, ut abſoluta partium orbis conti-
nente, nunc et de inſulis dicamus. Harum plu
rimas & frequēter habitatas, mare habet quod Me
diterraneum dicimus. Maximas autem Oceanus.
Nos ordine obſeruato prius de his quæ ſunt in Me
diteraneo, mox & de illis quas Oceanus ambit, di-
cemus. Sumemus autē initium à Mœotide, in qua
cum (ut in lacu multis locis uadoſo) pluſculæ ſint,
tamen non habent cur memorentur, niſi indicare
Alopeciam libet non longe à Tanais oſtijs remo-

tam,Straboni,Ptolemæo atq; itē Plinio memorat
In Euxino aliquot contra Europæ atq; Aſiæ litto
iacent,à Plinio redditæ quinti libri fine,quarū præ
cipue,Peuce, Danubij oſtijs obiecta, & cōtra Bo
phorū Thraciū ſitæ Cyaneæ. In Propontide Proc
neſus tantū habitatur,ut libro 2.tradit Pomponiu
Aegeū pelagus,reliquūq; mare quod inter Occid
am orā Aſiæ, Macedonicumq; , Theſſalicū, Attic
& Peloponnenſe littus interiacet,alicubi & Myrt
um & Icariū & Creticū & Carpathiū mare cogno
minatū ante alia inſuloſum eſt.Helleſponto auter
proxima Tenedos,dein contra Athon Macedoni
montem Lemnos iacet,inter quam & oram Thra
ciæ quę Neſſo & Hebro amnibus clauditur,minc
quidem Lemno,ſed fama quondam celebrior, Sa
Samothrace. mothrace, portuoſiſſima ut ait Plinius, habens a
ortu Imbrum inſulam minime obſcuram,ab occa
ſu Thaſum & ipſam nobilem et fertilem,Samos a
tē primū dicta,&Thracia cognominata uidetur,a
eius Sami quæ Aſiæ obiacet, differentiam. Vnd
Maro Aeneidos ſeptimo dixerit,Treiciamq; Sam
quæ nunc Samothracia fertur.Plinius author eſt i
ea quondam Venerē,Phaëtontem & Poton celeb
bus ſacris & ſanctiſſimis cerimonijs coli ſolitos, u
alijs quidem & inſulis & urbibus diuerſa numin
pro Gentiū uanitate, uarietateq; culta obſeruataq
legimus. Nobis hoc nomine ſacratior eſt, quo
Paulū Macedoniæ adnauigantē excepit, ut Luca
Actorum 20.Cum ſoluiſſemus, inquit, à Troade
recto curſu uenimus Samothracen, & poſtero di

Neapo-

[N]eapolim &c. Erat enim in Continente Macedo-
[n]iæ Neapolis, contra Thaſum inſulam in littore
[ſit]a urbs, cuius ſupra meminimus. Ex aduerſo &
[c]ontra Aeoliæ oram Lesbos eſt, clariſſima inſularũ
[q]uæ ſunt ad occiduam Aſiæ frontem, quippe non
[fe]rtilitate ſolum, quæ tamẽ ei Macariæ cognomen
[ta]m indidit, ſed urbium etiam frequentia, & fama
[c]larorum hominum enituit. Obijſſe in ea urbes ali
[q]uot terræmotibus et maris hauſtu indicat Plinius.
[M]emorantur ex reliquis Mitylene, Methymna, &
[E]reſſus illa quæ Theophraſtum genuit Ariſtotelis
[d]iſcipulum, & in ludo ſucceſſorẽ, uerecundiſſime
[a]b ipſo Ariſtotele deſignatum, Lesbij uidelicet uini
[c]ommendatione ut ſuauioris: cuius rei Gellius li-
[b]ro decimotertio perelegãter meminit. Lucas quo
que de Mitylene Actorum 20. Cum autem ueniſſe Mitylene.
nus Aſſon, recepto eo uenimus in Mitylenen, &
nde nauigantes ſequenti die uenimus contra Chi
um, poſtridie uero appulimus Samũ, & commora-
i Trogillij, proximo die uenimus Miletũ. Eo enim
oco Apoſtoli nauigationem ex Aſſo, Mileton uſque
factam, breui quidẽ, ſed diſtinctiſſima narratione
eſt complexus. Porrò Lesbus licet proxima Aſſo
ſit, tanta tamen longitudine à Septentrione in Au-
ſtrum protenditur, ut octo urbibus Aeoliæ mariti-
timis reſpondeat. Ea cauſſa factum, ut quoniam ad
meridianam inſulæ partem Mitylene & Ereſſus ia
cent, hac quidem in occaſum, illa in ortum expo-
ſita, tẽporis aliquid ei profectioni tribuendũ fuerit,
qua ex Aſſo ad Mitylenẽ peruenit Paulus, ut obiter

Lucæ uerba ad Geographiæ fidem explicemus.
Nam & Chius,ut idem dixit,ſupra Lesbum eſt I-
niæ uicina,deinde Samos contra Cariæ partē,m
Trogillion ex aduerſo Mileti,poſtremo uicina ia
Doricæ peninſulæ & ad finem Aſiaticæ frontis
ta Cos, de qua idem Lucas 21.capite mentione
facit,innuens Paulum recta à Mileto Coum ueni
ſe,inde Rhodum,dehinc Pataram,tandem in C
prum. Nos ſummā eius nauigationis per partes
Chios. ponemus. Chios igitur inter Samum & Lesbu
ex aduerſo maxime Erythriarum poſita, ut ait Pl
nius,centum milliū paſſuū ambitu complectitur,
dem et Chia dicta,monsq; in ea Pelleneus marm
re olim quod Chium uocabant celebris. Sed et Cl
um uinum inter laudatiſsima, Aruiſinum dictu
Plinio capite ſeptimo, libri 14. quanquam Aruiſi
mum in uulgatis libris mendoſe legitur. Strabo e
nim libro decimoquarto Aruiſiam aſperū et impc
tuoſum in Chio locum eſſe ſcribit trecentorum ſta
diorum ſpacio,qui uinum fert, Græcanicorū opti
mum. Noſtri Maruaſinum, et corruptius etiā Mal
maſinum uocant hodie,ut Raphaël tradit ex Cre
ta allatum. Item Chia ficus ſaporis acuitate com
mendata,de qua Martialis:

Chia,ſeni ſimilis Baccho, quam Seria miſit,
Ipſa merum ſecum portat & ipſa ſalem.

Condiebatur enim ſeriolis, id eſt fictilibus, & i
his Romā aduehebatur,ut hodie ad nos ex Hiſpa
nijs Gallijsq; è iunco textis calathis ferè importan
Porrò Lucas non ad Chiū appuliſſe Apoſtolū, ſe

contra

ntra Chium ueniſſe ait, ut intelligamus aut anco
iactis ſe in alto peregiſſe eam noctem, aut ad fi-
timam aliquã Chio inſulam ueniſſe, quę in pro-
ectu Chium haberet. Non paucas enim proxi-
as Chio inſulas nominatim cenſet libro quinto
inius. Referam & hoc quod Aeneas pontifex in
hij mentione annotandum duxit, Reſinam Chij
Lentiſco manare, quam primo libro Dioſcorides,
libro 12. Plinius, Maſtichen ſeu Maſticen uocant,
leo laudatam medicis, ut ipſam nec Indica nec
rabica antecedat, neq; quæ è Græcia & Ponto ad-
ehitur melior ſit. Vulgo Maſtix dicitur liquor ille,
m μαστίχη tamen Græcis nominandi caſu et exinde
linio Maſtiche dicatur. Samos Chio & fertilior & **Samos.**
arior eſt, ſita inter Icariam inſulam quæ Icario ma
nomen dedit, & oram Aſiæ in qua Epheſus et Pa
ionium iacent, Anthemuſa aliquando dicta à flo
bus, & Parthenia, id eſt uirginia, Stephane, quoni
m corollis texendis accommoda ſit. Flores enim
amiorum in prouerbium abierunt, uoluptuariæ
mœnitatis. Et quia fertiliſſima eſſet, Lac itidẽ Galli
aceum ferre dicta eſt. Prædicatur & alumno Py-
nagora, qui ut libro 14. refert Strabo Polycratem ty
annum exoſus diſcendi gratia ad Chaldæos &
Aegyptios abierit. Inde reuerſus cum nihil mitius
gi in patria uideret, in Italiam abnauigauit. Vide-
i poterat & uoluptate perditam deſeruiſſe, nimirũ
d diſcendum natus. Nam & Laertius lib. 8. tradit
Pythagoram in Aegyptum abeuntem, à Polycrate
Amaſidi Aegyptiorum regi per epiſtolam cõmen-

Trogilliũ. datum fuiſſe. Trogilliũ parua inſula, in ſinum q
Mela Baſilicum uocat, inclinat, cognominis aut
promontorio Continentis iuxta Prienen urbẽ,
14 libro tradit Strabo. Plinius libro quinto plu
tiuo numero Trogilias dixit eam inſulã, & l. ſi
plici, quod & Hermolaus probat. Lucas gemi
Cous. protulit, niſi uiciati ſint codices. Cous autẽ ſiue C
contra Cariam & illi ſinui obtenta in quo Halic
naſſus fuit, nobiliſſima inſula dicta Plinio, in
quã & Chion media Samos eſt, ſicut inter Sam
& Lesbon, Chios, porrò illis Coos, nec fertilit
nec fama cedit ingeniorum. Siquidem et Hippo
tem genuit principem Medicum, Pythagoræ diſ
pulum, et Apellem pictorem incomparabilẽ, que
ad Perſeum diſcipulum de ſua arte Commentari
ſcripſiſſe, maximus operum eius præco Plinius tr
dit. Proinde inter multas Aſiæ laudes, hęc pręcip
eſt, quod tot nobis excellentes rei Medicæ & ſcrip
res & profeſſores ædidit. Nam & Dioſcorides, c
ius libri de herbarum uſu & effectu, ſeu, ut ipſe i
ſcripſit, de medicinali materia extant, Cilix fuit
Anazarbo cuius ante meminimus. Hippocrates
tem Cous, Galenus è Pergamo Myſiæ Aſiatic
Theophraſtus è Lesbo, qui plantarum hiſtoriam
cauſſas multis libris tractauit. Pythagoras de qu
mox diximus, è Samo, quem & ipſum poſt labor
ſiſſimas peregrinationes de herbarum naturis ſcr
pſiſſe, author eſt Plinius. Sanè & Aeſclepiades Aſi
ticus fuit è Pruſa Bithyniæ, Mithridatis ętate med
cus clariſſimus. Habuit & Coos Aeſculapij temp

uetuſti

etuſtiſſimi medici,qui artis fauore diuinos hono-
s meruiſſe traditur. Notãdum autem et Ceam in-
lam eſſe, ſed in Europæ littore proxime Euboē-
n contra Sunium Atticæ promontoriũ ſitam, He-
ſiſtrati medici & Simonidis poëtæ Melici patriã,
qua libro decimo Strabo: ut ſint tres inſulæ no-
inibus affines, Chius, à qua Chij, Cos ſeu Coos
troque enim modo dicitur) à qua Coi, & Cea à
ıa Cei dicũtur incolæ,ut & Ceæ ueſtes quas Cea
ſula mittebat. Inde & parœmiæ factus locus eſt,
hius & Cous,de rebus uehementer ſimilibus. De
ıa in Chiliadibus ſuis Eraſmus. Diſcrimen illud
m dictarum inſularum Hermolaus explicuit, ſpę
atiſſimæ diligentiæ uir, & qui Plinianæ lectioni
opemodum deſperatę non lucem modo primus,
d etiam uitam quandam attulit,ut planè terris ef-
diſſe tantum theſaurum,et ſtudioſis impertijſſe ui
eri,prædicariq́ꝫ debeat. Hactenus de Aſiæ inſulis
cciduis,nunc ad Atticam oram deflectemus. In ea
æcipua inſularum Euboa iacet, Atticum & Bœo
cũ littus propemodũ totum longitudine æquans,
are anguſtũ interfluit,q̊d et Euripũ habet recipro-
o curſu notũ. Inde etiã in inconſtantes Adagio na
. Vrbiũ eius clariſſimæ Chalcis, &, Cariſtio quon
am marmore nobilitata Cariſtos. Recentiores Ni
ropontũ uocarũt inſulã hanc,inuaſam,captamq́ꝫ à
urcis imperante Fridericho tertio, Anno à nato
hriſto 1470. Ab ea meridiẽ uerſus & ortũ, illæ ia-
ẽt quæ circũ Delon, Cyclades: propius Cretã Aſi-
mq́ꝫ Sporades dicũtur, plerũq; ſcriptorib. ita cõfuſę

ut Sporadibus quæ ſunt Cycladum, rurſum aut
Cycladibus quæ ſunt Sporadum annumerẽtur.
ctę autem Cyclades, quod circum inſulam Del
circuli forma ſitæ ſunt, Sporades autẽ reliquæ, q
ſparſim & ſine ordine iaceant. Plinius duodeci
capite quarti libri, Cyclades, inquit, & Sporades
Oriente littoribus Icarijs Aſiæ, ab Occidente M
tois Atticæ, à Septentrione Aegeo mari, à Meri
Cretico & Carpathio mari incluſæ, ducentorũ
lium paſſuum in longitudinem & per duce
millia in latitudinem iacent. Nota autem eſt Del
Apollinis & Dianæ fabulis, nec ritibus ſuis car
de fabula nata ſuperſtitio: in ipſa enim nec pare
nec ſepelire fas erat, ſicut nec canẽ alere, ut libro
Thucydides, & poſt eum Strabo decimo libro p
didere. Proinde in Rhenæa uicina inſula mortu
Delij ſepeliebant. Id honoris, puto, Dianæ uirgi
tribuebatur. Eſt & Paros illi uicina in qua Pariu
marmor, candore ſpectatum. Et Ios Homeri ſepu
chro celebrata ueteribus. Præterea Telos inſula d
uerſa à Delo, cuius nobile unguentum erat, Tel
num cognominatum, Dioſcoridi libro primo. C
ficiebatur potiſſimum fœnugræco, addito Calam
& Iunco, odoratis. Plinius decimoquarto libro T
linum unguentum ut laudatiſſimum prędicat. La
data eſt & Cilicia olim unguentis, pręcipuè Tarſ
quæ Nardino præcelluit. Id ex Omphacino fieba
additis, Coſto, Amomo, Nardo, Myrrha, & ad ex
tandum odorem Balſamo. Porrò Nardinum no
modo uariabat propter uarias ſpecies eius, ſed et
rebu

ous adulterabatur uim Nardi præferentibus. Eſt
tem Nardus Indica quæ & laudatiſsima, eſt Syri
a, eſt Gallica, eſt Cretica, Plinio libro 12. Indica &
lia habet, et in ſpicas exurgit, quorum utriuſq; exi
ius uſus in unguentis erat. Spicatum etiam dice-
tur quod è ſpica eſſet confectum authore Gale-
o. Foliatum autem dicebant Nardinū, non à Nar
foliis, ſed à Malobathro, quod ſæpiuſcule reliquę
ateriæ in Nardino admiſcebatur. Malobathrum
tem, nil aliud quàm folium eſt odoratum, in In-
æ paluſtribus ad Lentis modum fluitans, nec ul-
adhærens radicibus, de quo multa apud Dioſco
lem doctus homo Marcellus Florentinus diſſe-
it. Dignum autem cognitu, quod lib. 13. Plinius
dit, uidelicet nouem herbarum ſpecies eſſe quæ
ardum imitentur & adulterent. Vnde intelligi-
us in tanta fraudis materia uſum loquēdi obtinu-
e, ut piſtica Nardus diceretur, quę ſyncera & abſ- Nardus piſtica.
ue uicio eſſet, ἀπὸ τῆς πιστῶς à fide, & plane ἄδολος,
oc eſt germana, ut ait Eraſmus, & nulla arte uitia
. Proinde & Hermolaus lib. Corollarii primo πι
ὴν, hoc eſt probam & fidelem exponit, & quæ ad
terata non ſit, ſicut Marci 14. & Ioannis 12. accipi
r. Diuus Hieronymus ſuper 26. cap. Matthęi, piſti
m plane, ueram & abſq; dolo expoſuit. Vnguen-
m hoc, præterquam quod odoratiſſimum erat, at
nuabat etiam, & extergebat humores, diſſipabat,
lefaciebat, authore Dioſcoride. Apud Pliniū igi-
r primo capite libri duodecimi, nō Delos ſed Te
s legendum, quarti enim libri duodecimo capite

Deli pariter & Teli mentione habita, nominat
Telon unguentis nobilẽ eſſe teſtatur. Iam & Pat
mos inter Sporades cenſetur, non magna inſula
quæ circuitu triginta millia paſſuũ non excedit.
qua Ioannem apoſtolum exulaſſe Tertullianus
libro de prẹſcriptionibus hæreticorũ affirmat. Da
nauerat eum Domitianus, quo interfecto, quu
acta eius Senatus reſcidiſſet, et Nerua Cocceius, p
tinax à Hieronymo cognominatus, exilia illius,
dicto ſoluiſſet, incolumis apoſtolus ſuæ Aſiæ eſt r
Creta. ſtitutus. Supra Sporadas, Creta, Iouis magni med
iacet inſula Ponto, ut dixit Vergilius. Hodie Can
am uocant, maior eſt quàm Cyprus, minor aute
quàm Sicilia & Sardinia, his enim ſolis in toto M
diterraneo cedit, interim nobilitate & fertilitate p
omnibus. Situs eius orientalior eſt quàm Pelopo
neſi, interq́ Atticam Græciæ & Cyrenaicam Afr
cæ oram media iacet, haud amplius bidui ad alte
tram nauigatione. Alluunt maria, ab Occaſu Ion
um, ab Ortu Carpathium, à Septentrione Aeg
um, & ab ea uocatum Creticum, à Meridie Afric
num. Forma eius oblonga, retortis lateribus, & in
ter æſtiuum ortum occaſumq́ brumalem ita porr
cta, ut altero faſtigio in Boream, altero in Notu
tranſuerſa reclinet, anguſta magis & lõgo quide
faſtigio protenſa ad Orientem, ubi cõtra Rhodu
Sammonio promontorio extollitur, ab occaſu ret
ſior in duo promontoria diſpaleſcit, quorum auſt
num contra Phycuntem Cyrenaicæ à Græcis κριοῦ
μέτωπον dictum, quoniam frontẽ arietis exprimat:
terun

ũ obuerſum Peloponneſo Cimarus uocatũ Stra-
ni. Sũt & in lateribus promontoria, quorũ Auſtri
potiſſimũ Phenice, contra Chorũ & Africum, ac
oũ Zephyriũ Sporadibus aduerſum, Ptolemæo.
nius 4. libro nuſquã latiorem eſſe quinquagin-
nillibus paſſuum tradit, cum lõga tamen ducen
ũ ſeptuaginta milliũ ſit, quę ſumma ad calculum
ucta large quadraginta milliaria Germanica ę-
at, nec multo minus apud Ptolemæũ ex obſerua
graduũ longitudine colligitur. Referendũ id du
quo ſimilius uero fiat, quod magno cõſenſu ſcri
orũ traditur, centũ eam urbibus aliquando fuiſſe
rã, quarũ circiter quadraginta Plinij ætas nouit,
umeratas ab ipſo quarti libri 12. capite. Extãt ho-
eꝗ nõ paucæ, quarũ minimũ decẽ ſuos præſules
bent, urbe metropolitana maritima, quæ eo quo
inſula nomine Candia dicit, fortaſſis à cãdore de
cto uocabulo, quandoquidẽ Strabone teſte, eius
ulæ montes occidui λευκοί, hoc eſt albi ſeu candi-
dicũtur. In totũ aũt iniquior eſt molliter aſſurgen
us cliuis quorum fertiliſſimæ conualles cernun-
. Exaſperatur & montibus, Ida maxime, qui me-
e inſulæ altiſſimus imminet, pedem eius oppidis
cũ, coronæ inſtar ambeuntibus. Rigant amnes,
axis Vergiliano notus carmine & Letheus, aliiꝗ
ignobiles. Sed hac uel una re beata eſt, quod no
s animalibus caret. Porrò gloriã fertilitatis nõ ut
ũ modo fama, uerum etiã uetuſtatis honos, & po
ia, rerumꝗ geſtarũ memoria uincit. Præfuiſſe in-
æ Iupiter fertur uetuſtiſſimus rex, cuius Lactant.

ante alios libro Inſtitutionum primo meminit. I
it & Gnoſius cognominatus Rhadamanthus, ta
ta integritate uir ut tribunal ei & iudicium ap
inferos priſtini uates tribuerint. De Minoe rege
nime fabuloſum eſt, primum eum Cretenſibus
ges dediſſe, & optimis inſtitutis, magna ciuilit
ornaſſe, quam mox paulò & Lacedæmonij ſint i
tati. De maris imperio & inſulis Cretæ ſubiectis,
ſe etiam Ariſtoteles ſecundo Politicῶν teſtatus eſt.
de enim prouerbium natum, Cretes neſcit pelag
de eo qui, quod eximie nouit, diſſimulat, ut Stra
decimo libro tradit. Varie poſtea tyrannis part
non Græcis modo ſed & Barbaris, donec poſt c
uictum in Aſia Antiochum, Romani eam Metel
duce qui inde Creticus dictus eſt, deuicerunt. P
ſtremo collapſis imperij Orientis rebus, Veneti i
genti pecunia coemptam ſuæ ditioni adiecerunt,
iam plus trecentis annis poſſident. Qui ſanè n
hanc ſolam, ſed & Cyprum & Corcyram, Cycl
dumq; & Sporadũ non paucas, & Adriatici ma
ferè omnes, quæ plurimæ tamẽ ſunt, per Præfect
regũt & in modum prouinciarum adminiſtrãt, o
nium Europæ populorũ, qui modo Ariſtocratia
retinent, citra controuerſiam potentiſſimi, Tur
autem iuſtiſſimis cauſſis fœderati, ne hoſtem exp
riri eum denuo cogantur, qui iam antea tot præc
ris urbibus eorũ imperio ui ablatis, plus ſatis dan
ni fecerit. Candia igitur oppidum parte occidua,
dixi, poſitum, eo ferè littorum ambitu iacet quo a
tea Phalaſarne, & fortaſſe ipſa Phalaſarne eſt, quo
tame

amẽ ut coniectare, ita non auſim aſſerere, in tanta
præſertim locorum nominumq́ue uariatione, etiam
i conſtet recens eſſe Candiæ nomen. Sed & Cretæ
liquando nõ fuit. Curetis enim prius, & ante quo
ue Aeria dicta eſt, præterea ob eximiam cœli cle-
nentiã Macaron, ſiue ut Solinus & Martianus uo-
ant μακαρώνησος appellata. Tanta temporũ ad nocen
lum rebus humanis tum inuidia tum pertinacia
ſt, ut nullo unquã certo aut loco aut ſtatu illæ fue-
int, longè minus retineant nomina, ut ueriſſime
ictum ſit ab Horatio,

Vt folia in ſyluis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt, ita uerborum uetus interit ætas,
Et iuuenum ritu florent modo nata uigentq́ue,

a cauſſa factum eſt, ut & in Lucæ hiſtoria Actorũ
7. locorum eius inſulæ nomina quædã, parte mu-
ata, parte recentia & è uulgi uelut uſu petita legan
ur, quorum nec Plinius, qui in Lucæ tamen tempo-
a incidit, nec Ptolemæus, qui poſt eum ſub M. An-
onio uixiſſe creditur, in deſcriptione Cretæ memi
erint. Salmonem uocat Lucas detorta paululum Salmon.
oce promontorium quod Plinio & cæteris Sam-
nonium dicitur, præterea in latere inſulæ auſtrino
Pulchriportus (quẽ locum Lucas plurali numero Pulchripor-
καλοὺς λιμένας protulit) & Laſæam ciuitatẽ, & Aſſum, tus.
nter Sammonium & Phenicen portum memorat,
quæ aut indigna uiſa doctioribus quæ referrentur,
ut illius temporis & uulgo nautico recepta uoca-
ula extitere. Certe Eraſmo exactiſsimi iudicij ui-
o, qui nuper Pauli peregrinationem luculentiſſi-

ma breuitate eſt complexus, de uulgi ſermone p
Phenice. ta uidentur. De Phenice quidem optimo portu 1
Laſæa. minit Ptolemæus, & Pulchros portus, iuxtaq; La
Aſſus. am littoriam urbem agnoſcit Hieronymus. Aſi
autem ſeu Aſſum haud recte eam quæ Aſiæ eſt h
loco intelligit, cum Lucas Creticum littus non A
ticum illo capite deſcribat. Quin et uento contra
ita coercitam nauem indicat, ut ne Gnidum qui
appellere licuerit, nedum ad interiorem Aſiæ rec
ſum in quo Aſſos erat, ingredi. Aſium quidem P
nius in Creta cenſet, ſed mediterraneum, ut omn
no diuerſam & plane maritimam reddidiſſe uid
Lucas queat. Qui quanta alioqui fide & diligen
ſuam hiſtoriam ſcripſerit, abunde uel hic unus l
cus uiceſimiſeptimi capitis, teſtatur, adeo omnia c
tis compertisq; deſcriptionibus terrarum quadrā
Gnidos. E Lycia enim ſoluentibus Italiam uerſus, Gnid
petitur, ea eſt urbs uetus & celebri nomine in ext
ma peninſulæ fronte, quâ Dores habitarunt, unc
ab Auſtro ora Aſiæ ad Occaſum uertitur, ceu in C
ria diximus. Hanc cum in proſpectu haberent, n
tenere poſſent à uentis prohibiti, ad ſiniſtram def
ctere, & Sammonio Cretæ extimo & Gnido adu
ſo promontorio appellere compulſi ſint. Mox u
lut impetum declinaturi, contra morem, auſtrale
inſulæ oram haud ſatis commodam portubus leg
re, ac demum Phenicem ut aptum hybernis locu
ingredi cum conſtituiſſent, repente exorto Euroa
quilone arrepti, & ad Claudā inſulam delati, cu
non daretur portus, in ampliſſimum pelagus tem
peſtat

eſtate adacti fuerint, hoc unũ interim ſummis uiri
us conati, ne Affricano littori appulſi, in breuia &
yrtes inciderent. Timendum id prorſus erat, pro-
ter uenti curſum, qui à latere Septentrionis exor-
is, Cretæ præſertim auulſas naues recta in oram
yrtium impellebat. Ventus autẽ cuius hic Euan- Euroa-
elista meminit, niſi fallor, Cæcias eſt, ab exortu æ- quilo.
uo progreſſus, authore Plinio. Euro aũt Aquilo
ctus quod à parte Boreæ Aquilonem, ab æquino
io Subſolanũ, qui & Eurus eſt, habeat, mediusq;
ter illos incedat: conſtat autem uiolentum eum et
mpeſtuoſum eſſe. Porrò Claude inſula à Plinio
Pomponio Gaudos dicitur, à Ptolemæo Clau- Clauda.
os, ut exinde conſtet mutari conſuetudine nomi-
. Nam & Beda ſuper iſto Lucæ loco, uidiſſe ſe ex
nplaria teſtatur, quę uocabulũ Caude, nõ Claude
berent, ut et Gaude dicta uideri poſſit et Claude,
ut Gaudos & Claudos. Sita aũt eſt haud longe à
omontorio quod contra Phycuntẽ Africæ pro-
ontorium ſpectare diximus. Alia eſt contra Sicili
a poſita Gaulos, de qua ſuo loco. Dici uero non
teſt quantũ opis adferant ad huius tempeſtatis
gnitionẽ, Tabellæ Geographicæ, quas ſi ab hac
rte Lector intuitus fuerit, uidebit luce clarius, in
àm immane & atrox pelagus Paulina nauis cor
ta, & quàm uicina periculis fuerit, utq; Meliten
ulam uiderit, tanto interuallo diſſitam à Creti-
littore, non mirabitur totis quatuordecim die-
s noctibusq; in alto iactatum fuiſſe Apoſto-
n. Cæterum, ut de Creta finiamus, audiuit &

ipſa Paulum euangelizantem. Mox & Epiſcopũ h
buit Titum, qui aliïs ordinatis celebres in ea Eccl
ſias conſtituit. Sic enim loquitur in epiſtola ad T
tum in Creta agentem Apoſtolus, Huius rei grat
reliqui te in Creta, ut quæ deſunt, pergas corriger
& conſtituas oppidatim presbyteros ſicut ego til
ordinaram. Si quis eſt inculpatus, unius uxoris ui
&c. Præcipue autem admonet, ut eos legat qui ſ
nam doctrinam tenerent. Erant enim iam tum Iu
dæi in Creta nihilo meliores Aſiaticis & Galatic
pſeudoapoſtolis, qui animas ſimplicium ludifica
tes, omnem doctrinam ſuam quæſtui accomm
dabant, & ritu Phariſaico ueteris legis Dei cerim
nias (quæ non amplius Dei, ſed prauorum & del
rorum hominum impiæ deuteroſes erant) iam tu
mandata hominum ingerebant, ſuperbiſsima pr
ſumptione cum inſatiabili auaritia coniuncta, qu
uitia Christus phariſæis ut capita ſuperſtitionis
pietatis peſtes acerbe ſemper opprobrauit. Ad d
ctrinæ porrò improbitatem genuina quædam
peculiaria inſulæ uicia, quorum cauſſa non ra
Cretes peſsime audierunt, accedebant. Proinde
ipſe Apoſtolus quo circumſpectiorem Titi anin
redderet, non dubitauit Epimenidis carnem, u
maledicentiſſimum epiſtolæ ſuæ inſerere, quod a
hunc modum habet,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, κακὰ θήρια γαστέρες ἀργαί. id eſt, (pigr
Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, uentr
Cæterum ſpiritu ſuo dominus ita uitia abſterſit c
dibus, & mentes auſcultantium Euangelio ſic rer
uau

[...]auit luce cœleſti,ut non alia inſula aut celebriores [...]ut inſtructiores eccleſias habuerit. Ex epiſcopis ue[...]eribus clariſsimi fuerunt Pinytus Gnoſius, & Gor[...]ynæ urbis præſul Philippus, cuius contra Martio[...]em libri extiterunt, ambo inſignes imperatore M. [...]ntonino. Habet & hodie Græcas eccleſias, ac pro[...]e una nobis ex omnibus partibus Orientis relicta [...]ſt incolumis, quæ eius linguæ uſum in ſacris reti[...]uerit. Nunc reliquas inſulas proſequemur. Car[...]athos clara, inter Cretam & Rhodum iacet, adeò celebris quondam & potens, ut mari etiam nomen [...]ederit. Rhodus autem cuius 21. capite Lucas in [...]ctis meminit, ex aduerſo Cariæ & Lyciæ ſita eſt, [...]lariſsima inſula, & ueterũ etiam ſtudiorum atq; e[...]oquentiæ memoria nobilis. Tres in ea urbes fue[...]unt, Lindus, Camyrus, & Ialiſus, quæ & Rhodus [...]nunc dicitur, ſita eſt in littore inſulæ Septentriona[...]i, ac uelut peninſulæ impoſita eximium portũ ha[...]bet, citra quẽ admodum munita turris, uulgo S. Ni[...]colai dicta, quæ noſtris magno aliquando tuendæ [...]rbis præſidio fuit. Eam urbẽ cũ reliqua inſula, diu [...]aracenorum incurſionibus uexatam, noſtri cũ Pa[...]æſtina & Syriæ parte receperunt. Deinde amiſſa [...]urſum Hieroſolyma, fratres Hoſpitalarij qui S. Io[...]annis cognominantur, Rhodum fauore regis Go[...]fredi, occuparunt, anno Milleſimo trecenteſimo o[...]ctauo à nato Chriſto. Quæ res magnã eius opulen[...]tiæ occaſionem præbuit. Enimuero fama rerum ge[...]ſtarum, dein & publicus fauor, & perſuaſio quædã [...]de coërcendis eorum opera infidelibus, omnium

Rhodus.

mentes ad iuuandum contribuendumq́ inflam mauerant. Deinde etiam Pontificum acceden cura, bona propè omnia, quæ Templarij pau lò ante ob impietatem & perfidiam extincti, rel quiſſent, in illos ſunt translata. Acceſsit opibus di gnitas, resq́ breui ita creuere, ut Turcis etiam, hau raro Rhodienſes terrori fuerint. Quippe detrectai fœdera, & pacis reſpuere conditiones interdũ ſui auſi: ferì, facile etiã ſoluere illos cõſueuiſſe fœdera quę uel ſanctè inita coaluiſsẽt. Idcirco ut rerũ om humanarũ, ita huius quoq; potentiæ proſperitat miſer caſus excepit. Dubium faſtú ne atq; inſolen tia noſtrorum, an Turcarum odio ueteri, nec ſatia bili regnorum cupiditate, anno enim Christi 152 diuitem, munitam, & populoſam urbem, toties ar tea fruſtra petitã & obſeſſam, Turca haud multis d ebus cepit, omni ſimul eius agri ditione adiect Cum eã fratres illi ducentis & quatuordecim plu minus annis tenuiſſent. Fide tamen publica noſtri conceſſum fuit, ut tempore præſcripto ſi liberet, ſo lũ uerterent, cũq́ bonis omnib. quò uellẽt emigra rent. Itaq; in Melitã iã dictã ab illis migratũ eſt, d qua ſuo loco dicet. A Rhodo Cyprũ uerſus mult
Cyprus. inſulę, ſed ferè paruę et ignobiles. Ipſa Cyprus non aliquando, ut Pomponius tradit, regnorũ ſedes, m dia inter Ciliciæ Syriæq́ littora iacet, longitudin ab occaſu in ortum ducta, & à Borea Cilicio, ab o caſu Pamphilio, à Meridie Phœnicio, ab ortu Syri mari clauſa, & Ceraſtis aliquando dicta, quod mu tis promontorijs ceu cornibus infeſtis aſſurgat.

Horum

lorum unum Cromyũ Straboni dictum,ab Ane-
murio Ciliciæ promontorio nõ amplius quinqua
inta milliũ paſſuũ abeſt,Ceruis etiã illinc in Cy-
rum natare auſis,ſagaciſſimo terrarũ odore, ut tra
it Plinius. Promontorium quod ad Orientẽ eſt
Dinares,ad Occidentem Acamas dictum, duabus
eu metis longiſsimæ dimenſionis,poſitis. Auſtri-
i lateris extrema,ab occaſu Zephyriũ ab ortu Pe-
alium,promontoria Ptolemæus facit.In mediter-
neo mons altus Olympus,amnesq́ꝫ ex eo,Lycus
meridiẽ,Lapethus in ſeptentrionẽ effuſus. Credi
eſt cõtinenti adhęſiſſe olim ea parte qua Syria eſt,
ſulis etiamnũ quæ Clides dicuntur intermedijs.
rabo libri decimiquarti fine Cyprũ deſcribẽs,fer-
em eam uino,oleo,frumento eſſe tradit,abunda-
t & ære,Cyprio cognominato, uulgo cuprũ uo-
nt. Idq́ꝫ in primis illi laudis tributum, quod na-
em ab ima carina ad ſumma uſque carbaſa, nulla
terna ſed domi nata parataq́ꝫ materia abſoluere
committere pelago potuerit, adeò ligno, ære,
ce, lino, abundat. Romani eam ſublato Ptole-
æo Aegyptio rege, ob famam diuitiarum magis
àm ulla iuſta cauſſa moti, occuparunt. Catone
ox miſſo qui regiam pecuniam Liburnis impo-
am in urbem adferret. Ea, ut ait Florus, ærari-
n populi Romani latius quàm ullus triumphus
pleuit. Inde multis ſæculis Romanorum di-
onis fuit, poſtremo rebus Orientis afflictis
m Perſæ & Saraceni omnia incurſionibus ua-
rent, multis annis illi genti paruit. Nuper

autem Iacobo regi ceſſerat Ioannis filio, qui cun
Catharinam Marci Cornarij Patricij Veneti filiam
à Senatu pro more adoptatam, uxorem accepiſſe
& ex ea poſthumum reliquiſſet, eo ipſo haud di
ſuperſtite, Veneti inſulam iure hæreditario ſuam f
cerunt, Anno à nato Chriſto 1470. Hodieq; pe
prætorem Cyprium regnum, quemadmodum &
Cretenſe & Corcyræum Veneti adminiſtrant. O
pida Cypri apoſtoli ætate quindecim fuerunt, e
quibus præcipua Citium, à quo Citiæus dictus Z
non ille Stoicę quondam philoſophiæ princeps: e

Salamis. Salamis in amœniſsimo ſinu Orientalis littoris p
ſita, ad quam Paulus & Barnabas, comite Ioãne c
gnomento Marco à Seleucia Syriæ nauigãtes, per
uenerunt. Lucas enim Actorum 13 Abierũt, inqui
Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprũ, & cun
eſſent Salamine annunciauerũt ſermonẽ Dei in ſ
nagogis Iudæorũ, habebant autem & Ioannẽ min
ſtrum, & peragrata inſula uſq; ad Paphum inuene
runt quendam Magum &c. Siquidem Paphus i
littore Occidentali poſita eſt, ut peragrari inſulan
oportuerit è Salamina Paphum tendentibus. Eſt &
Amathus præclara urbs in ora Auſtrali, & contr
in Boreali Corynæum. In mediterranneo auten
Tremythus. Indicat autem Lucas è Papho poſtm
dum ſoluiſſe Paulum, & Pergam Pamphiliæ app
liſſe, illinc enim utpote ab Occiduo littore aptiſſi-
ma in Pamphiliam nauigatio eſt. Durat adhuc Pa-
phi oppidum reſtauratum, ut arbitror, cum Hiero-
nymus ſcribat ſua ætate ueſtigia tantum extitiſſe

ex

ex quibus qualis fuerit olim Paphos apparuerit. Salamis poſtea à Conſtantio, Conſtantia uocata eſt, quo nomine & Hieronymi ætas utebatur. Hodie Famauguſta Epiſcopatu etiam clara, qui tamẽ cum multis alijs eius inſulæ Metropolitanam quę Nicoſienſis dicitur, reueretur. Hæc eſt Cyprus quæ Barnabam apoſtolum cognomento Ioſeph, leuitem, nobis ædidit, Pauli comminiſtrum, præterea Ioannem Marcum Barnabæ conſobrinũ, qui initio ambos in Cyprum nauigãtes ſecutus, in ſecunda profectione ſoli Barnabæ adhæſit: inde Pauli rurſum comminiſter factus. Vir ſanctus & miniſterij gloria inſignis, alius, niſi fallor à Marco euangeliſta cuius in Catalogo meminit Hieronymus. De illo Ioanne, ſic Paulus 2. Timoth. 4. Marcum aſſumptum adducito unà tecum, eſt enim mihi perutilis ad miniſterium. Et ad Col. 4. Salutat uos Ariſtarchus cõcaptiuus meus, & Marcus conſobrinus Barnabæ, de quo accepiſtis mandata, &c. Meminit eiuſdẽ Lucas Act. 13. & 15. capite. Præter hos apoſtolicos uiros, ueterum Epiſcoporum clariſſimi memorãtur, Triphyllius temporibus Conſtantini imperatoris. Quem eloquentiſſimum ſui temporis & celeberrimum uirum fuiſſe Hieronymus tradit. Pręterea Spiridion Tremythuntis epiſcopus, pręcipuus patrum Niceni Synodi, qui Irenes filiæ miniſterio contentus rure maxime egit. Sozomenus refert eum peregrino cuidam ad ſe diuertenti, qui ſuilla in quadrageſima ueſci, quod Chriſtianus eſſet, abnuiſſet, dixiſſe: Hoc magis ueſci eum debere, quoniam diui-

nus ſermo admoneat, Mundis omnia eſſe munda. Salaminæ aũt ſeu Cõſtantię epiſcopus Epiphanius fuit, Hieronymo ſingulari amicitia & familiaritate iũctus: cuius hodie celebris in uniuerſa Cypro memoria extat. Scripſit contra omnes hæreſes, & de lapidibus, quorũ frequẽs in ſcriptura mẽtio eſt, librũ, Hieronymo exhibitũ, uelut ipſe alicubi Hieronymus tradit. Extat & epiſtola eius ad Ioannẽ Hieroſolymitanum epiſcopum ſcripta, quam Latinã fecit Hieronymus. Hic eſt Epiphanius qui uelum eccleſiolæ cuiuſdam in Palæſtina animaduerſum, diſcidit, quod imaginẽ uel Chriſti, uel ſancti cuiuſdam depictam cõtineret: de qua re ipſe ante dicta epiſtola ad hũc modum loquitur, Cum ergo uidiſſem in eccleſia Chriſti contra authoritatem ſcripturarũ hominis pendere imaginem, ſcidi illud, & magis dedi conſilium cuſtodibus eiuſdem loci, ut pauperẽ mortuũ eo obuoluerent, & efferrent. Illiq́ cõtra murmurantes dixerunt, Si ſcindere uoluerat, ęquum erat ut aliud daret, uelumq́ mutaret. Quod cum audiſſem me daturum eſſe pollicitus ſum, & illico me miſſurum, &c. Et paulò inferius: Nunc autem, inquit, miſi quod potui reperire, & precor ut iubeas presbyteros eiuſdẽ loci ſuſcipere uelum à latore, quod à nobis miſsũ eſt: & deinceps præcipere in eccleſia Chriſti iſtiuſmodi uela quæ contra religionem noſtram ueniunt, non appendi. Decet enim honeſtatem tuã hanc magis habere ſolicitudinem ut ſcrupuloſitatem tollat, quæ indigna eſt Eccleſia Chriſti & populis qui tibi crediti ſunt. Hactenus Epiphanius

Hierony-

Hieronymo interprete. Ex quo intelligimus imagi
num uſum in eccleſijs Hieronymi ætate, non mo
do nullum fuiſſe, ſed et ſcripturis aduerſum & illici
tum uiſum eſſe: alioqui nec tacuiſſet Hieronymus
ad facinus Epiphanij, cum in Palęſtina tum ageret,
nec tranſtuliſſet epiſtolam quæ eius rei meminit, ſi
aut actum praue, aut male traditum ab Epiphanio
putaſſet: uidelicet homo tam infenſus hæreticis, tã que
delicato in cenſendis doctrinis ſtomacho. Profe
cto & Lactantius Firmianus, grauis in primis au
thor, qui ſub imperatore Cõſtantino uixit, idem de
monſtrat, uidelicet nõ ſolum ullũ uſum ſimulachro
rum ſui ſæculi Chriſtianis, ſed etiam tum uiſum fu
iſſe, ut ne liceret quidẽ ſimulachris uti. Capite enim
ſecundo, ſecundi libri diuinarũ inſtitutionũ ſimpli
citer aſſerit, Dei imaginem ſemper ſuperuacuam eſ
ſe, quippe cuius numem ac ſpiritus ubique diffuſus
abeſſe nunquam poſſit. Et ſimulachrũ dei non eſſe
illud quod digitus hominis ex lapide aut ęre aliáue
materia fabricatur, ſed ipſum hominẽ, quoniã ſentit
& mouetur, & multas magnasque actiones habet.
Quin amentiã eſſe iudicat effingere quę poſtmodũ
uereamur, aut uereri & colere q̃ nos ipſi finximus.
Sed & ineptiſſimos eſſe homines q nõ intelligũt, ip
ſa ſimulachra ſi ſenſu donarẽtur magnã gratiã habi
tura artificibus, & nõ ſeipſa, ſed artifices potius, à q
bus & per q̃s eſsẽt, adoratura, ut quorũ manibus na
ta ſpeciẽ figurãque ac pulchritudinẽ accepiſsẽt, idque fu
iſsẽt, quod fuiſſe ſe Priapus apud Hor. fatei, cũ inqt:

Olim truncus eram Ficulnus, inutile lignum,

Cum faber incertus, ſcamnũ faceret ne Priapũ?
Maluit eſſe Deum, Deus inde ego furũ auiumq;
Maxima formido, &c.

Sed hæc, inquit Lactantius, nemo conſiderat, infe-cti ſunt enim perſuaſione homines ac mentes eorũ penitus ſuccum ſtultitiæ biberũt. Adorant ergo inſenſibilia qui ſentiunt: irrationabilia qui ſapiunt: exanima qui uiuunt: terrena qui oriuntur è cœlo, &c. Porrò adorare Latinis eſt genu flectere, coram uereri, honorem exhibere, honore exhibendo procumbere. Suetonius in Auguſto, ſcribit Theogenẽ Mathematicum adoraſſe Auguſtum, quem futurum Imperatorẽ præſenſerat. Idem Neronẽ ait Coronã adoraſſe, quæ ei in Cytharæ ludo erat oblata. Poſtremo idẽ author in Caligula de Artabano Parthorum rege ſupplice, Venit, inquit, ad colloquium legati Conſularis, et tranſgreſſus Euphratem, Aquilam & ſigna Romana Cæſarumq; imagines adorauit. Certe & Hebręis adorare idem ſignificat multis in locis, ſed palàm primo Regum cap. 25. de Abigail Dauidem adorante. Rurſum etiam eodem capite Lactantius, Nam iſta, inquit, mortalium digitorum ludicra, & fragilia figmenta, ex quolibet materiæ genere formata, quid aliud ſunt, niſi terra ex qua nata ſunt? Quid ergo rebus inferioribus ſubiacetis? quid capitibus ueſtris terrã ſuperponitis? &c. Alloquitur quidem his uerbis Gentes cum Chriſtianis nulla tum eſſent ſimulachra. Demus autem & ponamus, tum fuiſſe, ut ſunt & proſtant hodie, humanis itidem manibus de fragili materia artificum

ingenijs enata, quis negare auſit tam aduerſus noſtra quadraſſe Lactantij uerba, quàm aduerſus Ethnicorum ſtatuas ſcripta ſunt? Certè nihil noſtra ſimulachra ab illorum idolis, origine, materia, effigie, artificum manu, differunt, etiam ſi cõtendamus nihil horũ à nobis adorari. Iam negat Firmianus, dei ſimulachrum recte de ulla materia poſſe conſtitui, quoniam ipſe Deus coram ubiq; præſto ſit, nec uerius exprimi poſſit quàm ipſe ſe expreſſerit, hominem ad imaginem ſuam cõdendo. Nam & Paulus Rom. primo palàm teſtatur, Dei immortalis gloriã imminui quoties per mortalis hominis imaginem aut ſimilitudinem effingitur. Idem Lactantius cap. 4. eiuſdẽ libri: Vbi ergo, inquit, ueritas eſt? Vbi nulla uis adhiberi poteſt religioni: ubi nihil q̃d uiolari poſſit apparet: ubi ſacrilegium fieri nullum poteſt. Quicquid autẽ oculis manibusq; ſubiectum eſt, id uero quia fragile eſt, ab omni ratione immortalitatis eſt alienum. Fruſtra igitur homines auro, ebore, gemmis, deos excolunt & exornãt, quaſi uero ex his rebus ullam poſſint capere uoluptatẽ. Capite autem 18. inter cauſſas uanæ religionis idolorum duas potiſſimum adducit: Alteram, quod ſimulachra quæ coluntur, effigies ſint hominũ mortuorum: Alteram, quod imagines ſacræ quibus inaniſſimi homines ſeruiũt, omni ſenſu carent, quoniam terra ſunt. Proinde decimonono capite: Quare, inquit, non eſt dubium quin religio nulla ſit, ubicunque ſimulachrũ eſt. Nam ſi RELIGIO (inquit) ex diuinis rebus eſt, diuini autẽ nihil eſt niſi in cœle

ſtibus rebus, carēt ergo religione ſimulachra, qa nihil poteſt eſſe cœleſte in ea re quę fit ex terra. Quod quidē, inquit, de nomine ipſo ſapienti apparere poteſt. Quicquid eñ ſimulat, id falſum ſit neceſſe eſt, nec poteſt unq̃ ueri nomē accipere quod ueritatem fuco & imagine mentitur. Si aūt omnino imitatio non res, potiſſimū ſeria, ſed quaſi ludus ac iocus eſt: nō religio in ſimulachris ſed Mimus religionis eſt. Præferendū eſt igitur uerū omnibus falſis, calcanda terreſtria ut cœleſtia conſequamur. Hucuſq; Firmianus, nō cultū modo, ſed et facturā ſimulachrorū exagitans, indignumq; exiſtimans ad ſpeciē religionis trahi quod fragile, caducū, terrenumq; & ſine ſenſu eſt. Quod dicere tamē aut ſcribere nō potuiſſet, ſi ecclefię Cōſtantini ſæculo uſum ullum ſimulachrorū habuiſſent. Nō profecto magis, q̃ Propheta deridere ea tanta cū libertate potuiſſet, ſi ex lege uti ſimulachris licuiſſet. Hoc eñ quod exclamat Pſal. 114. Simulachra gentiū argentū & aurum, opera manuū hominum. Os habent & nō loquentur, oculos habent & nō uidebunt, aures habent & nō audient, nares habent & non adorabunt, manus habent & non palpabunt, pedes habent et non ambulabunt: nō clamabunt in gutture ſuo. Item: Similes illis fiant qui faciunt ea, &c. tam contra Iudæorū ſimulachra feciſſet, quàm faciebat contra Gentiū idola. Nihil enim eſt horum omnium quæ ſunt à propheta aduerſum ſtatuas eo loco inſtinctu ſpiritus ſancti prodita, quod non dictū uideatur in uniuerſum contra ſimulachra. Niſi ſi noſtris quędā ſimulachra

ſint

ſint uidelicet quæ de nulla terreſtri materia, nec ullius hominis manu facta cõſtare poſſit, & quæ oculos habent & uidẽt, aures & audiunt, os & loquũtur, nares & odorant, pedes & ambulant. Si quæ talia ſunt noſtra, digna ea iudicabimus quæ proſtent & obambulent. Proinde & apoſtolus 1. Corinth. 12. Corinthios admonet, meminiſſe uelint, ſe Gentes fuiſſe & muta ſimulachra ſecutos eſſe: ut certo inde ſequatur, Nos quoq; aut cultores ſimulachrorũ, aut ſimulachra noſtra muta nõ eſſe. Et ſi muta ſint (quod omnes fatemur) nihilo nos in ijs proſtituẽdis Gentibus eſſe meliores. Neq; id iam nunc narro uelut diſputãs de imaginibus: ſed admoneo tantum de temporũ ſtatu, idq; fide hiſtoriæ, quæ planè conuincit ueteres & apoſtolicæ doctrinæ obſeruantes eccleſias ſimulachrorũ uſum reſpuiſſe. Aelius enim Lãpridius Ethnicus ſcriptor (quẽ hoc libentius cito) in uita Imperatoris Alexandri Seueri, Capitoliũ, inquit, ſeptimo die cũ in urbe eſſet aſcẽdit, tẽpla frequentauit, Chriſto templũ facere uoluit, eũq; inter deos recipere, quod et Adrianus cogitaſſe fertur; qui tẽpla in omnibus ciuitatibus ſine ſimulachris iuſſerat fieri, quæ hodie idcirco quia nõ habent numina, dicuntur Adriani, quæ ille adhoc paraſſe dicebatur: ſed prohibitus eſt ab his qui cõſulentes ſacra, repererant omnes Chriſtianos futuros, ſi id optato eueniſſet, & omnia tẽpla deſerenda. Hactenus Lampridius. Manifeſte teſtatus eum morẽ Chriſtianis fuiſſe, ut in domibus ſuis et tẽplis nulla ſimulachra haberẽt. Qualia facturus Seuerus erat & iã Adrianus

paſſim extruxerat, ut data occaſione, hoc cõmodiu
ritum Chriſtianum inſtituere poſſet, niſi dæmoni
diuerſum ſuaſiſſent, ſcilicet ſimulachra in templi
erigenda eſſe ne ſua ipſorum interiret religio. Paganiſmus igitur fuit, non Chriſtianus, quod iden
author tradit, Seuerum in domeſtico Larario ſu
Chriſtum habuiſſe & Abraham, id enim publice ſ
bi ut Chriſtiano non licuiſſet, qui tamen eodem ir
Larario non hos ſolum, ſed & Apolloniũ magum
& Orpheum uatẽ ueterem, illis coniunctos ut deo
colebat. Si cui uacat (ne ſim longior) Tertullianum
legat, cap. 12. Apologetici, & quo in honore ueteribus Chriſtianis ſimulachra fuerint inueniet. Quin
& Auguſtinus libro de Ciuitate tertio M. Varronem prædicat, quod licet ſeptus preſſusq́ Roman
urbis peruerſa conſuetudine, dicere tamen & ſcribere fuerit auſus, eos qui primi populis ſimulachra inſtituiſſent, & metum dempſiſſe, & errorem addidiſſe. Eleuatur enim & euaneſcit ſuperſtitione religio,
& minus timent qui nõ niſi coram ſimulachro uenerabundi trepidant, cæteris uero in locis uelut abſente ſimulachro quicquid libet agũt, ac ſibi perſuadent abſente & inaduertenti Deo fieri, quod in locis ubi ſimulachra proſtant nõ committitur. Iuſtior
& illis ſanctior metus eſt, qui nec loco ſe nec tempori accommodant, ſed ſemper, et ubiq; Deum timẽt,
certi & præſentem eum omnibus & humanarum
actionum, imò & cogitationum inſpectorem eſſe,
neq; illum certo loco, aut ad ſtatuas, ſed in omni loco eſſe, omnia percipere, intueri, cognoſcere fatentur.

ur. Ad quod illud Chriſti attinet, Veros adorato-
es nō in monte nec Hieroſolymis, ſed in ſpiritu &
eritate adoraturos. Sed ad inſulas reuertendū eſt.
Corcyra contra Epirum iacet Adriatico mari circū
ua, quanquam illic & Ionium & Siculum occur-
unt, tamē illud quoq; quod Siciliæ ab ortu, & par
meridiani littoris imminet, Adriaticum uocat
tolemæus, ſicut Adriam Lucas Actorum 27. Naui Adria.
antibus, inquit, nobis in Adria circa medium no-
tis, ſuſpicabantur nautæ ſibi apparere aliquam re
ionem. Notius autem quàm ut memorem, id ma
& Adriam dici ab oppido ueteri, & Adriaticum,
iceroni etiam Adrianū, cuius ſinus ille eſt Adriati
us dictus qui ad Venetias uſq; & Tergeſtū uetus
ppidū ingreditur. Corcyra nonagintaſeptē milli-
m paſſuū longa eſt, Homeri etiā Poëmate illuſtra
, & Vlyſſis nota hoſpitio. Vulgus nauticū hodie
orfunā uocat. Diuerſo à latere & contra Brutiū a-
rum Sicilia panditur, inſula non fertilitatē modo
ob quā tamen Cereri & Baccho conſecrata ueteri
us fuit, horreum etiam urbis Romæ credita) ſed
equentia atq; uetuſtate oppidorū, amnium com-
oditate, & geſtarum rerū memoria, uictorijsq;
œnorum & Romanorum alternantibus, ſuper
mnes alias inſignis. Credita & ipſa Italiæ aliquan
o continens fuiſſe, poſtea auulſam terræmotibus,
fretum illud quod ſeptem ſtadiorum ſpacio in-
reſt, admiſſum fuiſſe. Forma eius triquetra, latera
nientibus promontorijs, quorum quod Italiam,
bi Rhegium eſt, ſpectat, Pelorum, quod Græ-
K

ciam, Pachynũ, quod Africam, Lilybeum dixere;
de Græcis etiam Trinacria dicta. Vrbes eius ſept
ginta duas Plinij ętas numerauit. Hodie duodeci
epiſcopatus feruntur, late patentibus Diœceſib
Celebritate autem & ubertate eius factum eſt,
quemadmodum uetuſtis gentibus populiſq; i
haud multis retro ſæculis noſtris quoq; magna
diſſenſionum ſeminariũ fuerit. Tenuere eam mu
tis annis & iuſtiſſimis cauſis, Sueuorũ duces, & m
lum ſibi, ut Cæcias (quod dicitur) nubes, attraxeri
motis uidelicet bellis quibus magnæ ſeſe partes n
ſcuerant: nec ceſſatum aut armis aut odijs fuit, dc
nec ne nomen quidem illic reliquum eſſet Sueui
ſanguinis. Sanè & ab Anglis & Lothoringijs peti
ta inuaſaq; eſt, hoc maxime tempore quo in Syri
& Saracenos expeditiones ſumebantur: de quibu
ſupra in Syria & Aegypto admonuimus. Poſtrem
in regũ Arragonũ Hiſpaniæ, manus peruenit, ho
dieq; auſpicijs Caroli imperatoris huius nomini
quinti, cum multis alijs mediterraneis obſequitur
cuius itidẽ ditionis et regnum Neapolitanũ & Br
tius ager, & Calaber eſt. Meminerunt oppidorũ re-
cepti authores, qui aut hiſtoriam aut fabulã eius lo
ci reddiderunt, inter quos ex Latinis M. Cicero acti
onibus in Verrẽ, T. Liuius, Saluſtius, Silius Italicus,
Claudianus, ex recentioribus autem Blondus, &
diligentiſsime libro ſexto Raphaël Volaterranus:
ex Græcis autem Plutarchus, Polybius, Appianus,
Diodorus, ut terrarum ſcriptores prætereã. Nec e-
nim alia eſt, quod quidem ſciam, toto orbe inſula

quam

quam ex æquo Græci & Latini ſcriptores partim
obilitate inſulæ, partim occaſione rerũ geſtarũ ce-
ebriorẽ reddiderint. Ex ueteribus igitũ urbibus Pa-
ormus uulgo Palerma, etiãnum clara eſt, & in lit
ore quod ex aduerſo Italię eſt celiberrima Meſſana,
n qua nõ multis retro annis Laſcaris Cõſtantinus,
t poſt eũ, ut audio Marcus Muſurus, Græcas multa
ude literas ſunt profeſſi. Eodẽ in littore, ſed propi
s Pachynũ ante omnes claritate inſignes Syracu-
e iacẽt, Theocrito uetuſtiſsimo poëta inſignes, quẽ Syracuſæ.
Maro in Bucolico carmine imitatus eſt: ędidit & Ar
himedẽ Mathematicũ, de quo eſt apud Liuiũ 4. lib.
ecundi belli Punici, ſed uerè clara ob Pauli apoſto-
memoriã, quẽ Lucas tradit è Melite Alexãdrina na
i u ectũ, triduo Syracuſis egiſſe, Actor. 27. Ea uero
rbs petẽda erat in Melitã iactatis, & Siculũ fretũ cir
ũeundũ, donec Rhegiũ appelleretur. Vnde & à Lu
a περιελθόντες, hoc eſt circũlegentes dictũ, quod ab iti
ere à nautis tẽpeſtate coactis, eſſet deflexũ. Epirũ e-
im legebãt, qui ab oriente ueniſſent, atq; inde traie
to Adriatico ſecũdis uentis Rhegiũ petebatur. In-
e freto ſuperato Puteolos nauigabatur. Suetonius
n Tito, Quare, inquit, feſtinans in Italiam, quum
Rhegium, dein Puteolos oneraria naui appuliſſet,
Romam inde contendit expeditiſſimus. Plerunq;
Brunduſinum portum qui Calabriæ eſt, ingreſſi
eliquum itineris per terras conficiebant. Contra,
qui Roma eſſent in Syriam nauigaturi, traie-
to Siculo freto, Peloponneſum tendebant, hinc
Rhodum, inde Cyprum, inde Syriam continen-

tem: quæ nauigatio hodieq́ Venetis naucleris Hi
roſolymam petentibus, admodũ trita eſt, niſi qu
à Venetijs primum Corcyrã Adriatico emenſo co
tenditur, inde Peloponneſus petitur. Hieronym
Paulinæ profectionẽ ex urbe deſcribens, Inter Sc
lam inquit & Charybdim Adriatico ſe credens p
lago, quaſi per ſtagnum uenit ad Metonen (eà Pe
ponneſi urbs eſt) ibiq́ refocillato paululum corp
ſculo, Et ſale tabentes artus in littore ponens, P
Maleam & Cytherã ſparſasq́ per æquor Cyclada
& crebris freta concita terris, poſt Rhodum & Ly
ciã, tandẽ uidit Cyprum &c. Paucis idicans, que
curſum in Syriam nauigatura tenuerit. Ante au
dixerat Roma ſe ad Pontiã inſulã perueniſſe, qu
ut tradit libro 3. Plinius contra urbem Veliã & lit
tus Lucanũ, ſiue occiduũ haud longe Siculo fret
abeſt, alia à Pontijs quæ iuxta Corſicam iacent. In
illa enim Flauia Domitilla ſancta fœmina, Domi
Melita. tiani furore circũuenta exulauit. Melita autẽ naufr
gio Pauli notata, ferè medio pelago inter Lilybæi
Siciliæ promontoriũ, & Cercinnã Africæ inſulam,
quæ ſinui magnarũ Syrtiũ adiacet, ponitur, cum op
pido eiuſdẽ nominis. De ea Cicero actione in Ver
rem ſexta, ſic refert: Inſula eſt Melita, iudices, ſatis la
to ab Sicilia mari periculoſoq́ diſiuncta: in qua eſt
eodẽ nomine oppidum, quo iſte nunquã acceſſit,
quod tamen iſti in textrinum ad muliebrem ueſtẽ
conficiendam fuit, &c. Alibi textrinum illud Meli-
tenſe uocans: ubi authore Diodoro precioſa tenui-
tate & mollitie ueſtis fiebat. Proxime Melitam eſt

Gaulos

Gaulos inſula cuius terra enecare in Africa ſcorpio
nes Plinius tradit. Sunt & aliæ iuxta inſulæ, quæ
quia medio pelago iacent, aliâs ut contra Siciliam
ſitæ, aliâs ut Africano obuerſæ littori ſcriptoribus
memorantur, cum tamē eædem exiſtant. Vnde &
Punica gens eſſe potuit, quæ Apoſtoli tempore Me
litā colebant, quanquam & Colonos in ea fuiſſe
Romanorū ſatis uel Publij nomine intelligitur. Ita
multis in locis uſu uenit, quondā, ut Romanis Bar
bari mixti habitarent. Certè Lucas Barbaros uocat,
non ex cōtemptu, ſed hoc magis eos laudās, quod
iam benefici fuiſſent, trium ſcilicet menſiū hoſpitiū
largiti. Quod aūt de Melite Lucas, hoc ferè & de
Corſica Pomponius libro 2. innuit, & ipſa mixtim
habitata. Sed Pōponij uerba ponere libuit, quæ ſic
habent, Corſica littori propior, inter latera tenuis et
longa, præter quàm ubi Aleria & Marianæ Colo-
niæ ſunt, à Barbaris colitur. Hactenus Pomponius.
Melita hodie Malta uulgo dicitur, nuperrime fratri
bus ſeu Dominis hoſpitalarijs (ita uocāt) ſancti Io-
annis, poſt amiſſam Rhodū, Imperatoris Caroli fa
uore ad inhabitandum conceſſa: ne prorſus muta-
ta conditione mari exuerentur. Occidua magis Sar
dinia eſt, & ipſa inter maximas mediterranei inſu-
las habita, ſpecie oblonga, & in Auſtrū magis quā
Sicilia protenſa. Diſtat ab Africa ducentis milibus,
à Septentrione Hetruſci maris haud magno inter-
uallo à Corſica diſtincta. Latus eius orientale cen-
tum octuaginta octo millium paſſuum, Occiden-
tale centum ſeptuaginta millium longitudinis ha-

bet, Plinio. Quin & à frontibus, Auſtrina, Borea
liq; admodum lata eſt. Quantum habitatur eximi
fertilis, nec infrequens eſt. Ex oppidis uero null
clariora ſunt Calari & Sulci, quorum adhuc uetu
ſta nomina manent. Creditum eſt in ea herbam n
ſci, qua qui uescitur ridendo pereat: ut inde Adagi
ni locus factus ſit, Sardonius riſus, de quo in Chil
adibus Eraſmus. Vetuſtiſſimi authores tamen Sar
diniæ cœlum ut triſte & peſtilens notarunt, ob pa
ludes ſcilicet quibus abūdat, ceu tradit Silius. Hin
illud M. Ciceronis libro Epiſtolarū ſeptimo, in Ti
gellium Sardū, quem patria ſua peſtilentiorē dice
bat. Sed & Suetonius C. Tiberiū Imp. Iudæos exc
ſum in Sardiniam deſtinaſſe militatū tradit, quoc
ea inſula peſtilēte aëre eſſe. Conſtat & poſteros Ger
ſerichi Vandalorum regis, poſt occupatam Affricā
pro Arriana hæreſi propaganda, Catholicos epiſcc
pos (in quibus & Ruſpēſis ille Fulgentius fuit) ma
gno numero, nec ſemel, in hanc inſulam uelut pœ
næ deſtinatā relegaſſe, non ita multo tempore poſt
Auguſtini mortem. Eleganter autem Martialis, ſub
indicans in omni loco homines eſſe morti obno-
xios, Nullo fata loco, inquit, poſsis excludere, cum
mors Venerit, in medio Tibure Sardinia eſt. Erat e-
nim Tibur proxime Vrbem ſaluberrimi cœli oppi
dulum, uerum nihil minus & mortis cōditioni ob-
noxium. Sardiniā cōſtare uideo poſt collapſas Ro-
manorum res diu Saracenis Affrica potitis paruiſ-
ſe, interim & Piſanis uendicatam, quorum uariæ
in Saracenos uictoriæ quondam ſpectatæ. Cæte-
rum

um Siciliæ regno ab Hiſpanis occupato, haud æ-
re in ditionē horum et Sardinia conceſſit, hodieq́;
aret Imperatori Carolo. Corſica contra Genuam
iguſtico mari alluitur, longa centū quinquaginta
illium paſſuum, lata quinquaginta milliū, ut li-
ro tertio author eſt Plinius. Vniuerſa fermè mon-
bus tollitur, et eſt uinetis cultiſſima: nec ignotū Ita
æ uinum eius quod uulgo Curſicum uocant. Di-
onis eſt Genuenſium, qui & ipſi imperatori Caro
o parent. Galliam uerſus Stœchades iacent, ita ali-
uando appellatæ quod ordine iaceant, Maſſilien-
um littori appoſitæ, ut libri tertij, 5. capite tradit Pli
ius. Contra Tarraconenſia littora ſitæ Baleares in
ulæ, & ipſæ paruo interuallo diſtant. Maior mi-
orq́; olim dictæ, Pomponio. Hodieq́; Maiorca,
Minorcaq́; uulgo corruptis uocabulis uocantur,
otiſſimum duæ: omnes tamen Hiſpanicæ ditio-
is. Stœchades autem ad regnum Franciç attinent,
uius & in Oceano Inſulæ numerantur. De qui-
bus mox referemus.

INSVLAE OCEANI præcipuæ.

EXtra columnas Herculis & fretum, quod de ui
cina inſula Gaditanum appellatum diximus,
Oceanus pateſcit, ingens mare, nec receptū ſinibus
(ut illa maria de quib. meminimus quū ſinus potio
res cēſeremus) ſed ambitu īmani terras undiquaq́;
includens circumluensq́;. Cui per partes ſua itidem

apud authores indita nomina leguntur. Hiſpan
cus enim dicitur, qua Hiſpaniam alluit: inde Ga
cus, & à Britannia inſula Britannicus, dehinc Ge
manicus, & in terras ſeſe immittens Sarmaticus.
Rurſum Hiperboreus & Scythicus, & mox ab o
entis latere Sericus & Aeous: tum ad auſtrum co
uerſis littoribus Indicus quia Indiã alluat. DeinR
ber, duobus ſinibus fuſis, quorum alter Perſicus al
ter Arabicus dicitur. Aethiopicus aũt Oceanus e
qui Aethiopum maxime Auſtralium terras ambi
Hinc ad occiduam terrarum partẽ circunflexus &
Aethiopicus & Libycus & Athlanticus dicitur. In
ſulæ multæ eius quidem, ſed rariores tamen in tan
ta undarum uaſtitate uiſæ, etiamſi nuperrime qua
dam ad Auſtrũ & Occidentem Luſitanica primun
nauigatio denuo patefecit. Dubiũ, ueteres ne om
nes an interim enatas. In totũ enim incertior eſt d
inſulis traditio propter uarietatẽ & naſcentium fr
quenter apparentiũq; quæ ante non extiterant: ru
ſum autem ſubſidentium obeuntiũq; quorum fre
quens & cognita habitatio fuit. Quod quidẽ ex al
luuionibus, terræmotibusq́;, & ſi quæ aliæ ſunt im
perantis Naturæ cauſſæ, quæ nos prætereunt, eue
nire creditur. Potiſsima Meridianarum & ab Ale
xandri uſque memoria cognita orbi noſtro, Tapro
bane eſt, adeò ſpacioſa, ut priſcis, uelut libro ſexto
tradit Plinius, altera orbis pars quam Antipodes in
colerent, exiſtimata fuerit. Sita eſt è regione littoris
quod Indo Gangeq; includitur: mare quod inter
inſulam & continentem eſt, uadoſum ferè & fre
quenter

uenter ſenos paſſus altitudinis non excedere,
onſtat. Plinius & Solinus inter ortum & occaſum
acere eam ſcribunt, haud explicata, ut uidetur, lo-
uendi ratione, cum nulla inſula ſit, quæ inter or-
um & occaſum non iaceat. Exiſtimo tamen ad ex-
antium terrarum longitudinem ueteribus Tabel-
s deſcriptam, obſeruatione facta ita eos prodidiſ-
, quoniam à maximo meridiano haud multum
beſſe ea inſula uideretur. Palàm enim incompara-
ilis diligentiæ uir C. Plinius nō uno loco in de-
ribēdis terris ſe, & priſcis & nouis Tabulis uſum
ſtatur, quo maiore fide omnia redderet. Sed &
omperta nuperrime longitudo extimæ Indiæ &
oſtremi Occidentis ita illorum authorum ſenten-
æ ſuffragatur, ut ueriſſime ſenſiſſe eos ſit fatendū.
Niſi facili & plano ſenſu Taprobanen inter ortum
& occaſum, hoc eſt inter ipſos Indici littoris fines
& terminos iacere, & mediæ oræ eius regionis con
rapoſitam eſſe intelligimus. Hiſpanica nauigatio
ecens, Malucham apperuit iuxta Indicam oram
acētem, uerum, ni fallor, orientalem magis quàm
Taprobane ponatur Ptolemæo, miris laudibus ob
ominum frequentiam ſæpe comeantium, & mer
es undiquaq; aduectas, prædicatam. Illud conſtat
on tam recenti quàm longe certiſſima experien-
ia, Indiæ oram omnem ſed illam maxime quæ in
Ortū reflectitur, inſulis ditiſſimis et rerū prope om-
ium quæ noſtro luxui in primis charæ & gratæ
unt, confertis redimiri, Abundare eam inſulam &
emmis & margaritis, auriq; & argenti amore &

æſtimatione teneri tradit. Elephāti in ea maiores Indici, homines autē ut in temperato aëre maxim longæui. Quo uel ſolo argumento patere poſſ intra circulos tropicos nō tam moleſte habitari te ras, quàm uetuſtas, egregia illa ueritatis magiſt experientia deſtituta, prodidit. Sophronius autho eſt, & à Candaces reginæ Eunucho, cuius Luca Actorum capite octauo meminit, hac inſula Chri ſti Euangelion eſſe prædicatum. Plinius regem le gere inſulanos ſolitos innuit, ſenio & clemētia ſp ctatum, nec admiſſum aut retentū illum unquam cui liberi eſſent, uidelicet ne tyrānide efferretur ſuc ceſſio & hæreditarium hoc modo regnum fiere Quin & capitis damnari ſolitū tradit ſi quid ille f cinoroſum deſignaſſet. Eadem & principes & pri uatos illo loco iudicij ſeueritas manſit. Nec inult fuit ſcelus à quocunq; commiſſum. Puto, quia gra uius peccant principes in exemplum tracti, quàm peccare priuati, inglorij'ue poſſint. Certum autem uel recentiore indagatione (ut iam eſt dictum) Au ſtrales inſulas rebus propè omnibus abundare, quę continenti, hoc eſt, Indiæ, Arabiæ, & Aethiopiæ tri= buuntur, uerum in portus & emporia iam dictarū regionum conuectæ in nomen mercium continen tis tranſeunt, & Indicæ, Arabicæ, atque Aethiopicæ uocantur. Opes autem illas diues naturæ parens, ita his terris etiam iratus, nobis (tanta eius miſera= tio eſt) reliquit, ut & ſingulis proprias quaſdam, rur ſum, & communes omnibus dederit. Sola India pi per mittit, granum ſcilicet toſtum ſole, & de arbu=

ſcula

ula non abſimili Iunipero collectum, niſi quod il
ſiliquas etiam habet granis fœtas, quæ & ipſæ an
quam dehiſcant, lectæ ac toſtæ ad ſolem, piper il-
ıd faciunt quod longum uocamus, authore Pli-
io. Sed & Macir, id eſt cortex ille odoratę nucis ſeu
lliculus quem uulgus Macem uocat, cum nuce
a ex India affertur, Gręci nucem κάρυον μυρίσικον, id
t, nucem unguentariam uocant ipſam, quæ no-
ris muſcata dicitur, ut in Corollario tradit Hermo
us. Eſt & Gariophilon Indiæ fructus natus in ar
uſcula duorum cubitorum, cui buxeus color, cor-
x pallidus, parua folia & Cyperi modo denſa, ſed
ire tamen fruticante, & tanta copia, fertili, ut qui
gunt Gariophilum non niſi optimum et ſelectiſ-
mum legant, id quod & noſtri qui Iuniperum le-
unt aſſolēt. Arabia ſola omnium terrarum Thus
dit, de quo in Eudæmone diximus, & Cardamo-
ıum, quod ei peculiariter tribuitur. Aethiopia aūt
uæ Trogloditica cognominatur Cinnamum ſeu
Cinnamomum gignit, fruticem duorū cubitorū, in
uius cortice ſumma gratia eſt. Atq; hæ quidē pro-
riæ ferè horum tractuū merces ſunt. Cōmunes ha
et India margaritas, cum Arabicis & Perſicis litto
ibus duntaxat præſtantiores, ignobiliores enim et
n Mediterraneo & Britannico Oceano reperiri li-
ro 9. ſcribit Plinius. Lignū Hebeni magno quon-
lam æſtimatū, India quidem mittit, ſed pręſtantius
Aethiopia: fruticoſum enim Indicū eſt, Aethiopicū
utē enodi trunco, & parte medullacea nigrū, durū,
graue, q̄d & à Marone intellectū arbitror Georg. 2.

Sola India nigrum fert Hebenũ, &c. Nam & Di
ſcorides & Plini. Hebeno Aethiopico uigrorẽ p
cipue tribuunt. Neq; rarum Vergilio, Indiæ nom
ne Aethiopiam, ac rurſus Aethiopiæ uocabulo I
diam ſignificare. Qua re adductus Seruius uide
tur, ut dixerit Poëtam in carmine paulo ante cita
omnẽ Aethiopicam plagam intellexiſſe. Siquide
& Ptolemæus in India Aethiopas quoſdam cẽſe
unde & promiſcuum uocum uſum enatum eſſe u
deri queat. De Nili enim ortu loquutus Maro li
bro Georgicorum 3.

Vſq; coloratis amnis deuexus ab Indis.

Aethiopes ſignificat. Contra, libro ſecundo:

Quid memorem Aethiopũ molli canentia lan
Vellera? &c.

Indi haud dubie ab ipſo intelligũtur, quos Aethio
pes nominat. Præter enim Seres, & in Indiæ & Ar
biæ tractu lanigeras eſſe arbores, Plinius & Theo
phraſtus ſunt authores. Hebenum autẽ Theophra
ſtus ſcribit cortice buxeo eſſe lignum, intus nigro
re ſpectatum, cum ſumma duritia. Vt adducar con
iectura hoc ipſum eſſe lignum, quod nuper ex in
ſulis nouo medicæ ſalubritatis præconio aduexe
runt, & Guayacum cognominarũt, potionibus ad
uerſum ulcera Gallici morbi, ſed & omnem neruo
rum de frigida materia luxationẽ, ſiue, ut rectius di
cam, ſolutionem & cerebri pituitam pertinacius h
rentẽ, poſtremo & podagræ & Chiragræ mitigan
dis doloribus, accommodiſſimum. Enimuero & ip
ſe Plinius libro uiceſimoquarto Hebenum ueteri
bus

us medicis in erodendo uſui fuiſſe teſtis eſt. Sed &
uſtulis & deſtillationibus mederi Dioſcorides tra
it. Sæpe autem accidit, ut rerum uſu ac memoria
ıtercidente pro nouis quę ſunt uetera recipiamus,
: econtrario præualente conſuetudine uetuſta ui-
:antur uulgo, quæ nuper nata excogitataq́ꝫ & re-
:pta ſunt. Zinziber, autem, ſiue, ut Plinius, Singi-
er & Singiber, radix candida, Arabiæ & Aethio-
iæ communis eſt. Quidam eam piperis radicē cre
derunt, falſo. Humilem herbam gignit, nec alia
ſquam radix eſt quæ facilius cariem ſentiat. Ea de
tingere eam mercatores ſolent, ne facile uetuſtas
ueat deprehendi. Myrrham optimā mittunt Ara-
es & Aethiopes, debilior enim Indica eſt, ſed illis
men cognata. Maſticen & Arabia & India præ-
ant, ſed utranq́ꝫ tamen uincente Chia, ut ſupra eſt
ictum. Aloë precioſiſſima ex India eſt, deteriorem
ræſtat Syria. Succus eſt amariſſimus, ex inciſo fru-
cis caule, & folijs, præterea etiam ſponte effuſus,
eleberrimo rei Medicæ uſu. Coſtum commune eſt
fris & Nabatæis. Folium, peculiariter ſuggerit In
ia, unde foliatum unguentum dictum eſt Dioſco
di. Ladanum ex Arabia optimum uenit. Caſia &
uic & Aethiopibus communis eſt. Sicut Indis &
rabibus calamus odoratus, qui tamen & apud Sy
os haud procul Libano monte legitur, ſed Auſtri-
o illi incomparabilis. Myrobalanon Aethiopes
endunt, præterea & Arabes & uicini Aethiopibus
egyptij. Iuncus uero odoratus non niſi ex Africa,
uod ſciam, & ex Arabia uenit. Nardum æſtima-

tiſſimam mittit India, frutex eſt in folia & ariſtas creſcens, præcipuus uero uſus folijs & ariſtarum cuminibus, quas ſpicas uocãt. Syriaca, Cretica, G lica, herba eſt, Indica autem frutex. Sed de Nardo pra dictum eſt. Non ommittendum et Saccharu ſeu ut uulgus Zuccarum, ex India, Arabia & inſul Auſtrinis & occidentalibus etiam Aethiopiæ m gna copia ſummitti. Quanquam & Aegyptus h die & Cyprus, Creta, Rhodos, & Sicilia, confic ant. Humor eſt melleus de arundinibus collectu cuius olim parcus uſus, nunc frequentiſſimus eſ Libuit autem iſthæc in tranſcurſu commemorar ut, quoniam inſularũ Auſtralium meminiſſemu Lector ſimul intelligeret quæ inde potiſſimũ mer ces, quæ Aromata, ut uocant, & quibus maxime al oris ad nos adueherentur. Gemmis quidem in to tum ea pars orbis abundat. Nec tacendum Indiæ l num, quod longe optimum illic naſcitur. Et ueſti quidem è lana rarus illis uſus, è lino frequens eſt propter calorem, quem ea parte inſulares ferunt. T xuntur & è bombice & ſerico panni uerſicolore miro artificio, nec niſi uiri & nendi & texendi ope-ram perficiũt. Plane natura toto illo prouentu reri tam precioſarum nec inſalutaris fuiſſet nec incom-moda, quippe quæ tot modis prodeſſe eſt conata, ni ſi libido inſatiabilis & luxus intemperãs rerum u-ſum uitiaſſet, precijs etiã ad immenſum auctis, quæ nequirent tamen eſſe immodica, ſi, quibus licet, & quoad deceret quibuslibet uteremur. Circũ Tapro-banen & orã Indicam (ut eſt dictũ) multæ aliæ ſunt

aria rerum ubertate prædicatæ, inter quas quæ au
o argentoq́ abundent,memorantur.In Aethiopi-
o littore itidem plures nec diſpares illis magnitu-
ine.Sicut & in Africæ parte quæ ad occaſum ſpe-
tat,maxima inſularũ America cognominata obtẽ-
itur.Deinde lõgiſſimo ab occaſu Continentis in-
eruallo,Spagnolia,& ultra eam Iſabella, dein Pa-
as dicta, nuperrimis indagatoribus. De quibus
uanquã priuatim proditũ eſt ab his qui ſe nauiga
onum authores & claſſium præfectos fuiſſe aſſe-
unt, tamen quoniã Regum,ut ante quoq́ admo-
ui,ampliori cura ad plenum excuti ea locorũ ratio
oteſt,pleraq́ autem quæ nunc incertiora feruntur,
a nota fieri poſſunt,ut omnis ambiguitas de me-
io tolli poſſit,ſilendum de illis hoc loco ſatius du-
i,quàm fuſius referendum. Poſtremo & anguſtia
nſtituti operis,& quod,quæ antea à me ordine re-
ita ſunt mihi propemodum inuito amplius excre
erunt quàm ratio inſcriptionis ferat,ut ſuperſede-
em admonuerunt. Non potui autẽ temperare mi-
i, quando dignũ annotatione uidebatur, quin Ra
haelis Volaterrani recentiſſimi & de cõmuni or-
is hiſtoria meritiſſimi ſcriptoris ſententiã de Afri-
æ latitudine excuterẽ, primũ ambiguã, deinde talẽ
uæ ſecum etiã ipſa pugnet.Nec id facio ueluti glo
olam captans, in errore tanti alioqui uiri detegen
o, quẽ equidẽ lucubrando multis in locis ſum ſe-
utus,ſed hac maxime cauſſa, ut,quoniã recentiorũ
aditionẽ imitatus,Aethiopũ tractum ultra Capri-
orni circulũ in auſtrũ abire docuiſſem,æquũ mihi

Lectorem (quem procliue erat tanti ſcriptoris hau
ſatis expenſo præiudicio perſuaderi) ſimul & ſu
ſpitione liberarem, & meam fidem redimerem. Ig
tur libro duodecimo Commentariorum urbano
rum, de locis nuper repertis ſcribens: Ego uero, in
quit, nullum extra Zodiacum Continens ex autho
ritate doctorum hominum puto, neq; ſi eſſet, habi
tabile omnino foret, ob ſolis humilitatem ex Abſi
dis oppoſito apud eos conſtituti, &c. Quam ſente
tiam triceſimoquinto libro, in explicando ſolis m
tu, ſed perplexius tamen de Continente locutus, r
petit. Contra uero idem author, neſcio an oblitu
ſui, ut fit ſępe, an non ſatis gnarus quid diceret, ian
ante citato duodecimo libro, ultimum Athlantica
oræ promontorium, ad quod terræ ſeſe in ortum re
flectere incipiunt, ad Antœcos noſtros pertinere,
ſed & extra æquinoctialem circulum triginta am-
plius partibus iacere tradit. Quod ipſum ſi ita ha-
bet, conſequens eſt, & extra Zodiaci metas Conti-
nentem eſſe, & Africam ad latus Antarcticum mul
tis gradibus patere, & habitari mortalibus, quod
paulo tamen ſupra pernegat. Notius aūt eſt quàm
ut egeat explicatione, Terras quę ab Aequatore par
tibus uigintiquinque aut Boream, aut Notum uer-
ſus abſcedunt, iam extra circulos Tropicos eſſe. Si
igitur Raphaeli Africæ continens una & triginta
partibus ab Aequinoctij circulo in meridiem pan-
ditur, conſtabit arbitror uel ſe authore, Africam ſe-
ptem minimum gradibus ultra mediam illam Zo-
nam ad decliuem mundi partem, abſcedere. Quod
ſi ipſe,

ipſe, Romæ cõmentatus, eos eſſe Antœcos intelli
git, qui extra Zodiacum æquis ab æquatore ſpacijs
utrinq; diſtant, ſicut ipſe ſecundo libro de Antœco-
rum ſitu prodidit, fatebitur, uelit nolit, quadraginta
minimum duobus gradibus Auſtrinam plagam in
meridiem extendi, ſiquidem tot partibus urbs Ro-
ma Septentrionem uerſus ab Aequatore ſummoue
tur. Iam quod de Abſidis, hoc eſt Augis Solis oppo
ſito loco admonet, etiam ſi uehementem illius par-
tis æſtum arguit, tamen non prorſus aufert habita-
tionem, quod ipſum præter cauſſas ab Alberto red
ditas, cotidiana experientia conuincitur. Vt done-
mus interim, quod eodem libro 12. tradit, neminem
ad partem uiceſimamſeptimam noſtri poli, propter
glaciem rigentem, appropinquare poſſe: cum re-
centior traditio ultra latitudinem à Ptolemæo com
pertam, hoc eſt ultra gradus ſexagintatres, nouem
amplius gradibus habitari terram Boream uerſus
deprehenderit, ut hodie Continentem ſeptuagin-
ta duarum partium ab Aequatore latitudinis habi-
tari, nec amplius decem & octo partibus à Polo ar-
ctico abeſſe conſtet. Sed hiſce de rebus paulò fuſi-
us dictum eſt in Commentarijs quos in Pomponi
um Melam ante annos uigintiduos ſcripſimus.
Nunc ad Inſulas redeundum. Et ad Occaſum qui-
dem extra Herculis columnas, in ipſo Bethicæ pro
uinciç capite, ut ait Plinius, Gades inſula ſeptuagin
ta quinq; millium paſſuum, longa, & anguſto ma-
ri à Continente diuiſa, cum uetere oppido, eodem
quo inſula nomine, ubi templum ditiſſimum olim

ſacratũ Herculi, eoq́ȝ ſanctius habitum, quod oſſ
eius ibi ſita magno accurſu pagani colebãt. Contr
Luſitaniæ littora Erythia ſita, Pomponio, à Geryo
ne quondam, ut creditur, habitata, hodie Berling
uocant, iuxta quam aliæ quoqȝ ſine certis nomini-
bus adeò fertiles prædicatę ueteribus, ut cum ſeme
ſata frumenta fuerint, ſubinde reciduis ſeminibu
ac ſegetem nouantibus, ſeptem minimum, interim
plures etiã meſſes ferant. Durat hodieq́ȝ horum lit-
torum ubertas, nec iniuria C. Plinius Italiæ ſuæ, u
ab omni fertilitatis dote laudatæ, Hiſpaniæ mariti-
mas partes ceu fertiliſſimas confert. Celtico promõ
torio Caſsiterides obiacent, ita quondã dictæ quia
plumbo quod Κασσίτερον Græci uocarunt, abundẽt,
magno argumento Græcas etiam gentes Oceanũ
illum quondam ingreſſas fuiſſe. Nam & in Britan
nia Græcorum monimenta extitiſſe palàm teſta-
tur libro 4. Plinius. Hiſpani nautæ eas more ſuo a-
lijs atqȝ alijs diuorum nominibus conſecrarunt,
præcipua illarum, etiam Chriſto dicata: quem ri-
tum uelut auſpicatum, hodieq́ȝ in locis nuncupan-
dis retinent. Flexus littorum ad Boream conuerſus
paucas inſulas habet, frequentiores Gallico littori
obiacent, ac ne hæ quidem certa facie propter æſtus
Oceani reciprocos, qũi hanc in primis oram infe-
ſtant. Luna enim exoriẽte, ſurgit ille & ingenti hor
ribiliq́ȝ undarum ui opplet littora, donec illa lineã
meridianã attigerit. Deinde demittit ſeſe, ſenſimq́ȝ
ſubducit nudatis littoribus, quoad uſque Luna ad
horizontem occiduum deuenerit. Vbi occidit,
rurſum

urſum creſcit petitq́ terras, & tum eſt altiſſimus, quum illa ſuo motu ad mediæ noctis, hoc eſt con- rapoſitum Meridiano parallelum approximauit. Hunc trangreſſa ortum uerſus, æſtus ita in profun- lum retrahit, ut magno etiam interuallo littoribus ligreſſi non cernantur. Nec redeunt donec illa ite- um ad Orientalem Horizontem peruenerit. Por- ò non idem horizon quibuſuis locis eſt, ſicut nec dem meridianus circulus, quæ res efficit, ut nec æ- tus illi Oceani Septentrionum, uno aliquo hora- um memento, & ſimul, modo pari contingant: ſicut nec ortus, nec occaſus, nec dies, neque nox, omnibus uno aliquo tempore obtingit. Fit ta- nen eo de quo diximus modo ut intra uigintiqua uor horarum ſpacium, bis ingruat æſtu Oceanus, bis refluat, ſubſidatq́, & quoniam ſidus illud ce- errimo tranſitu meat per Zodiacum, & plane de- ultorium eſt, fieri uidemus ut eius motu per ſi- gna uariato, acceſſus quoque & receſſus Oceani uarient, neque ullo tempore pariter fiant, præte- ea maiores minoresq́ exiſtant prout illa luce ple- na, aut deficiente, aut nulla fuerit. Solent enim fe- è cieri æſtus pleniluniis, nec parum refert ad quã cœli partẽ inclinarit latitudine, & an ad Septentrio nes, an uero ad Auſtrũ exorbitet multum: præterea intereſt quibus ſtellis aſtriſue in pererrãdo ſignife- ro ſeſe cõiunxerit, quib. oppoſuerit, quos angulos permearit. Plerũq́ eñ accidit, ut ex impulſo irruẽs cõcitatus lunæ motu oceanus, frequẽter habitatos agros mergat & eluat. Quod pximis annis apud

Hollandos & Friſios multa hominum clade acci-diſſe nouimus. Quod contingere & in Mediterra-neo aſſolet, ſed ferè nunquã niſi terræmotibus, aut uiolentis uentorum eruptionibus agitato. Qua de re ſi quis pluſcula deſiderat, ea legat quæ in ter-tium librum Melæ ex traditione D. Georgij Colli-mitij, uiri in omnium doctrinarum genere incom parabilis, conſcripſimus. Porrò inſulæ quæ in Bri-tonũ littore iacent, ditionis ſunt regni Gallici. Bri-tonas autem intelligo Britanniæ Gallicæ accolas, quos è Britannia inſula in ea loca migraſſe cõſtat. Vulgus Bartenniã uocat, ad Ligerim amnẽ, Nort-manniæ proximã. Vnde Pelagius monachus Bri-to eſt cognominatus, qui Hieronymi & Auguſtini ætate fœdiſſimũ errorẽ Liberi arbitrij & meriti ho-minis aduerſus gratiã, per Africã Syriamq́ ſparſe-rat, Carthaginenſi demum Synodo damnatus. Extant Auguſtini doctiſſimi libri aduerſus illum & ſuos conſcripti, in quibus docetur, Non habe-re hominem natura, quod gratum acceptumúe eſ ſe Deo poſſit, ſed dono fieri ſpiritus ſancti, ut & conuertere ſeſe ad Deum, & bene de ipſo mereri poſsit. Innocentiæ autem & iuſtitiæ imputatio-nem (qua primum omnium Deo reconciliamur) non noſtram ſed unius Ieſu Chriſti eſſe, ſed quæ tamen in nos cum omni ſuo merito, fide interue-niente deriuetur: Chriſtum enim noſtram iuſtiti-am & noſtram redemptionem eſſe ſecundum ſcri-pturas pronunciauit Apoſtolus 1. Corinth. 1. Iam, quod ad inſulas attinet, Omnium inſularum Oc-

cidentis

cidentis & Septentrionis citra controuerſiam maxima & potentiſſima eſt Britannia, quam hodie Angliam uocamus, ab Anglis uidelicet Saxonum gente, quæ ſub Valentiniano illo qui ex Conſtantio duce & Honorij ſorore Placidia natus, imperauit, eam inſulam ingreſſa tenuit. Arbitror autem in totum Germanos origine eſſe qui hodie Angli dicuntur, Scotos autem & ipſos inde ortos notius eſt quàm ut ſit multis referendum. Inſula hæc ueteribus Albion dicebatur, uelut ad differentiam quum reliquæ omnes eo tractu Britanniæ dicerentur, authore Plinio. Primus eam Romanorum, Dictator Cæſar poſt deuictas Gallias ingreſſus uidit magis, quàm uicit. Poſtea Claudij imperatoris armis patefacta innotuit, & Romano imperio ductu Veſpeſiani adiecta eſt. Non tamen ultra uicinitatem Calidoniæ ſyluæ uictoria tum progrediente, iuxta quam ea inſulæ pars iacet quæ & minor, & ſecunda Britannia, dicta Scriptoribus, hodie Scotiæ nomen habet. Quam quidem ut remotiorem à Gallico littore, & feris quondã populis habitatã, ideoq́ ſerius deuictam eſſe conſtat. Cæterum ut in Germania, ſic in Britannia quoq; ſecundis rebus haud diu uſæ Aquilæ illæ, maximas ſuorum clades uiderunt, nec inultum fuit uiciſſe, neq; ulla prouinciæ huius adminiſtratio illis admodum quieta fuit, donec collapſis Imperij rebus Germaniæ populis ceſſit. Hodie omnia pro ſitu proq́ cœli qualitate cultiſſima ſunt. Certum autem aëris eam temperationis eſſe, quàm pleræque Continentis regiones exi-

ſtant, quod maris beneficio ſunt qui tribuunt, nam & Strabo genere Ponticus, duodecimo libro, tractum Ponti qui ad Euxinum præiacet clementioris cœli eſſe tradit quàm interiorem & magis Auſtralem Cappadociam. Humido tamen nubiloq; cœlo eſſe Britanniam Cornelius Tacitus in soceri Agricolę uita prodidit. Forma Angliæ oblonga, laciniofis littoribus, quæ & ipſa frequens æſtus inuadit. Tranſuerſa autem, & à brumali occaſu in æſtiuum ortum porrecta, præterea Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, multo maximis Europæ partibus aduerſa, octies centenis millibus paſſuum longitudine patet, quemadmodum ex Agrippæ authoritate Plinius tradit, latitudine autem nuſquam maiore trecentorum millium eſt. Qua proxime Continentem accedit, ad littus Geſſoriacum, ubi hodie oppidum Callois extat, quinquaginta milliũ paſſuum traiectus eſt. Ab Occaſu uicinã habet Hyberniam & ipſam ſatis claram, ſed longe tamen minorem, et regibus Angliæ ſubditam, in qua Gregorio libuit ut Monachiſmum Gallijs iam tum & Britannijs notum, amplius plantaret, ſummiſſis ex Italia Auguſtino quodam & Melito & Ioanne qui Benedicti inſtituta imbiberant, breuiq; adeò ſucceſſit uotis, ut inde examina Monachorum in Gallias Germaniasq;, ceu de alueario quodam euolauerint, hodieq; in Norico etiam & Pannonia Cœnobia extent, quæ ſuam originem ad Scotos monachos (ita uulgo dicebantur) referant. Sed longe tum alia Monachiſmi quanquã recentis & nuper inſtituti facies

erat,

erat, quàm hodie cernitur. Re ipſa cupiebant eſſe quod dicebantur, nihil fucatum illis, nihil perſona eum placebat, ſimplicitatis erat, non malitiæ, longe minus obſtinatiæ ſiqua in re errabatur. Opum autẽ & rerum ſæculi tantus illis contemptus, ut eas non ſolum non ambirent, ſed oblatas etiam & hæreditarias reſpuerent. Pręclare enim Columbanus & ipſe Hyberniæ monachus, qui, ut Abbas Vualafridus ſcribit, à Sigiberto Francorum rege magnifica pollicitatione, ne Regno ſuo decederet, inuitatus, hoc ipſum reſpõdit, quod & de Thaddeo Euſebius lib. eccleſ. hiſtor. primo retulit, Non decere uidelicet, ut alienas diuitias amplecterentur, qui Chriſti nomine ſuas dereliquiſſent. Quid dicturum fuiſſe putamus, ſi titulos ei prophanos, ſi agros & latifundia, ſi denique ius illud meri & mixti imperij, monacho illi Sigibertus obtuliſſet? Sed & Gallum ſuum Hybernia celebrat, Columbani diſcipulum, qui primum Luxonij, dein Brigantij, poſtremo Arbore Felici commoratus, quum iuſto tempore Alemannis prouincias ingreſſis, Chriſtum prędicaſſet, ad extremũ uitę tempus, uelut pertęſus eius gentis mores & ferociã, anno domini 630. (teſte Abbate Vrſpergẽſi) in ſolitudinẽ ſeſe cõtulit, exiguo monaſteriolo cõtentus, cuius loco hodie oppidũ noſtrũ de huius nomine Sangalli nuncupatũ, cernitur. Multis quidẽ ante Gallũ ſæculis Chriſtiana Rhetia fuit, uerum ob Alemannos è Germania profectos, religionem pariter & Prouinciæ ſplendorem amiſit. Demum Francos ad fidẽ conuerſos, uicti Alemanni ſunt ſecuti, et

religionem imbiberunt,cuius per ſuperiorem Rh
tiam potiſſimi miniſtri,ſobrij illi & barbati magi
ſtri Pirminus & Gallus fuiſſe perhibentur. Angl
hodierni uetuſtam Britannorum gentem, armori
gloria non æquant modo,ſed etiã ſuperant. Acceſ-
ſit robori cultus pietatis propius cognitæ, & litera-
rum ſtudiorumq́; cura minime infelix, propter in-
geniorum excellentiam. Nec minus hodie Græc
& Latine loquentes habet ea inſula quàm habui
cum Romani eam homines adminiſtrarent. Quin
& ipſe illuſtris rex Henrychus eius nominis octa-
uus,præter eximias dotes quæ in multis regibus de
ſiderantur,eruditione etiã & peritia doctrinarũ ra-
ro nimirum eius ordinis munere præcelluit. Nec
minor eſt omnium expectatio de Eduardo filio,
quanquam nondum decimum ætatis annum e-
greſſo,tanta in puero prælucet indoles.Ipſa inſula,
& gentium uariarum commercijs celebris,& opi-
bus cum ſuis tum aduectitijs ditiſſima eſt. Lana
ibi molliſſima & optima, Stannum candidiſſimũ,
quod multis iam ſæculis regio ædit, quæ ab ipſis
Cornubia dicitur. Sanè & ob auri & argenti fodi-
nas,& margaritas in eo littore lectas, ab antiquis
authoribus celebrata eſt.Non prӕterierim in hac ip
ſa Britannia ex Conſtantio Chloro Cæſare,egre-
gio uiro,& Helena, Conſtantinum illum Magnũ
genitum eſſe,qui primus Imperatorum urbis Ro-
mæ ſyncerius fauiſſe Chriſtianiſmo creditus eſt.
Chlorus, pater eius Eboraci mortuus & ſepultus
eſt, anno principatus decimotertio,& pro gentium
ſuperſti-

uperſtitione, ob inſignem pietatẽ bonitatemq́ in
orum Canonem relatus eſt, qui indigetes, hoc eſt,
liui & cœleſtes in ſedes recepti eſſe credebantur. Fa
iiſſe eũ & Chriſtianis creditus eſt, cum econtra ta-
nen conſors eius Galerius Maximianus efferatiſſi
ni in amatores & confeſſores religionis noſtræ, &
nimi & odij fuiſſet. Sed & illud conſtat multis an-
e ſæculis Angliam Chriſtianam fuiſſe quàm Ger-
nania ad fidem conuerteretur. Hodie duæ eius
Metropoles memorantur, Cantuarienſis & Ebora
enſis: in Hybernia autem tertia, Amarchana, qua-
um omnium uigintiquinque Diœceſes numera-
i, recentiſſimi ſcriptores prodiderunt. Scotia, ut di-
i, poſtremam inſulæ partem uendicat, inſigni & i-
ſa Regno, nec indiga rerum quæ ad alias etiam
gentes exportantur. Vltra illam Orchades iacent in
ulæ inter Britanniam & Thulen ſparſæ, ditionis
egni Scotici. Ipſa Thule extima ferè eius maris in-
ularum, fama etiam congelati maris prædicatur.
Glacie enim obduci & rigeſcere maria Hybernis
nenſibus in illa ſinuum inſularumq́ frequentia &
uicinitate certum eſt, resq́ fidem accipit tum à no-
ctium longitudine, tum etiam à frigoris uehemen-
ia, ubi dies brumæ tempore propè nulla eſt, & ſi
quæ eſt, tamen aëris intemperie uincitur propter ex
cuſſos ampliſſimis angulis Solis radios, & eluſam
uim caloris in ſuperficie tam lubrica & leui. Vt uel
hac unica cauſſa rerum conditori placuiſſe uideri
queat, quo latera mundi & plagam extimam Polis
adproximantem, aquarum, ut ſic dicam, regno con

tribueret. Immodica enim temporum illis in loc
diuerſitas, non moleſta ſolum animalium natur
& manſioni, ſed etiam intolerabilis fuiſſet. Aeſtiu
illic menſibus crepuſcula ſunt pro noctibus, Hyb
nis, diluculũ pro die eſt. Citra Orchades in ortu
terræ iacent inſtar inſularum, quæ parte aliqua e
timæ Sarmatiæ adhærent, fortiſſimarum quonda
gentium altrices, nec circunfluæ modo ſed etia
peruiæ Oceani æſtibus: quanquam peninſulã no
inſulam eſſe conſtet quicquid illic ambitur mar
Proinde & Paulus Diaconus non ineptus ſuoru
temporum ſcriptor libro de geſtis Longobardo
rum primo, Hæc inſula, inquit, ſicut retulerunt no
bis qui eam luſtrarunt, non tam in mari eſt poſi
quàm maris fluctibus circunfuſa, &c. Noſtra æta
etiamnum Noruuegiam, quaſi Nortuuigiam, i
eſt Septentrionalem terram æſtibus undarum affu
ſam, præterea à gentibus Gotthiam & Suetiam ſe
Suediam uocat, à Germanicis Sarmaticisq; littori
bus mari multis locis uadoſo et latentium Tenia
inſidijs periculoſo, diſterminatã. Ptolemæus Sabu
loſum Pontum nominat hac maxime parte, qua te
ras penitius ingreditur. Duæ illic inſulæ, Selandi
& Gotthia, quarum alteri rurſum à mari quod cir-
cumluit nomen eſt, Germani enim See mare, Lan
oram aut terram uocitant. Alteram Gotthi incola
ſic appellarunt. Pomponius uetus author inter Se-
ptentrionis inſulas in illo ſinu Codano à ſe dicto
unius meminit quam Theutoni tenuerint: ijdẽ fo
taſſe qui & Gotthi: uetus enim nomen Theutono-

rum

am eſt, Nec tacẽda hoc loco Gleſſi ubertas, quæ in
armatico littore expiſcatur. Electrum id à Græcis,
Succinum à Latinis dicitur. Veteres Germani, ut
linius docet, Gleſſum, ob nitorem, arbitror, humo
is translucentis uocarunt, quam uocem uernacu=
us ſermo adhuc retinet Gleſſum, ſeu Glaſſum pro
itro uſurpans, & Gleſtum etiã pro omni materia
uę igne colliquata nitorem leuorem'ue fictilibus
uperinducit, arti figulinę omni notior quàm ut o-
us ſit indicari. Sed ſuccinum tamen hodie Germa
i accolæ Burnſtein, quia ardeat ad ignem adhibi-
um, & reipſa ſuccus quidam ſit, arborum reſinam
achrymantium. Fumus eius dentium dolori ex pi
uita. præterea & oculorum fluxibus mederi credi-
ur. Qua cauſſa ipſum à noſtris Augſtain dictum
ulgo creditur. Noruuegiam ueteres Scandiam, &
nterdum Scandinauiam ut Plinius, recentiores eti
m Scondiã dixere aduerſam Cymbrico Cherrſon
eſo, nuper à Iacobo Zieglero tabulis æditis illu-
tratam, inter quam & Continentem, inſulæ aliquę
nteriacẽt, parte regni Danorum ſeu Danmarchiæ,
parte Suedorum ditionis. Enimuero & Suedi ſu-
um regem habent, opibus & milite celebrem. Hæ
ſunt inſulæ, ex quibus fortiſſimæ gentes, Gotthi,
Vuandili, Franci, Heruli, Rugi, Lõgobardi, Alemã
ni, emerſere: primi omnium qui Danubio & Rhe-
no, ueteribus Imperij limitibus ſuperatis, magno
ſuorũ numero, non prouincias modo Europę om-
nes, ſed ipſam etiam altricem imperij & dominam
Italiam incredibili uictoriarũ ſucceſſu ingreſſi, qua

.03621
dringentis minimum annis perpetua quadam re
gnorum ſucceſſione tenuerũt. Ante autem dictu
Vandilos maritimas Africæ prouincias ſubacta
circiter nonaginta annos tenuiſſe. Ita uiſum fuit, r
fallor, diuinæ prouidentiæ, ut in abditiſſimo Ge
maniæ receſſu, gentes alerentur, quæ ſuo tempor
motis lacertis, Romani nominis gloriam extingu
rent. Perſæ quidem & Arabes & Turcæ, graui u
nere ſauciarunt imperium, ſed Orientale. Vrbe
ROMAM, & ipſam libertatis ſedem Italiam ſo
li Germani ſubiugarunt, idq; tanto ſucceſſu & im
petu, ut totius propemodum Europæ libertaten
uindicarint. Nec enim fuit gens ulla, quod ſciam
quæ in illius Vrbis tyrannidem maiore uindict
animaduerterit.

FINIS.

J548
V124e

J548
V124e

F. T. Suys del.

Jouvenel Sc.